

8-5713

de Belen de Granada

P. CORNELII TACITI

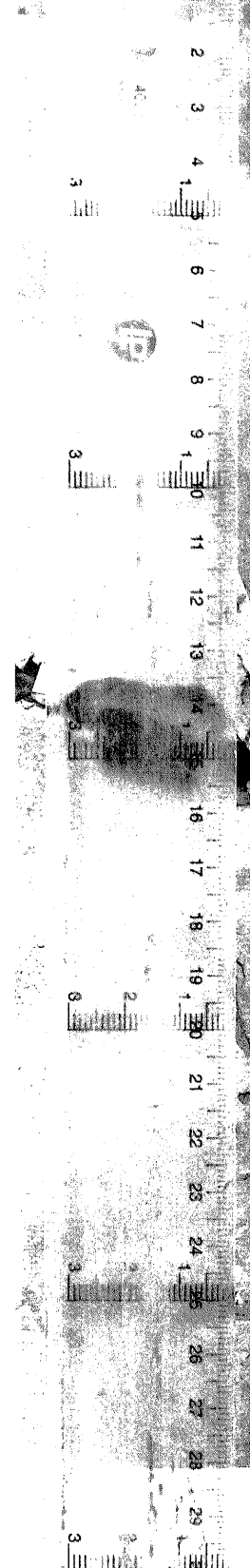
EQVITIS ROMANI ANNALIVM AB EXCESSV AVGVSTI SICUT ipse uocat. siue Historiæ Augustæ, qui uulgo receptus titulus est, libri sedecim qui supersunt, partim haud oscitanter perlecti, partim nempe posterioribus ad exemplar manuscriptum recogniti magna fide nec minore iudicio per BEATVM RHENANVM. Nihil hic fingi docebunt castigatio nes suis quæq; libris additæ. Libellus de Germanorum populis, Dialogus de oratoribus, deniq; Vita Iulij Agricola, non solum emaculatus prodeunt, sed & explicatus adiunctis in hanc rem scholijs. Super hæc omnia accesserunt in initio operis Thesaurus constructionum locutionumq; & uocum Tacito solennium, citatis etiã ex Lilio plerũq; testimonijs, ac in calce rerum memorabilium index copiosissimus. Nec desunt aliorũ in hunc autorem antè aditæ annotationes præfationesq; siue Beroaldi seu Alciati.

FRO BEN

BASILEÆ IN OFFICINA FROBENIANA
ANNO M D XLIII.

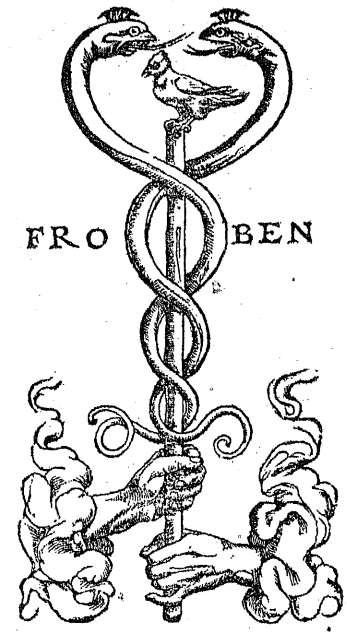

8-5743

de Belen de Granada

P. CORNELII TACITI

EQVITIS ROMANI ANNALIVM AB EXCESSV AVGVSTI SICUT ipse uocat, siue Historiæ Augustæ, qui uulgo receptus titulus est, libri sedecim qui supersunt, partim haud oscitanter perfecti, partim nempe posterioriores ad exemplar manuscriptum recogniti magna fide nec minore iudicio per BEATVM RHENANVM. Nihil hic fingi docebunt castigatio nes, suis quæq; libris addite. Libellus de Germanorum populis, Dialogus de oratoribus, deniq; Vita Iulij Agricolaë, non solum emaculatus prodeunt, sed & explicatus adiunctis in hanc rem scholijs. Super hæc omnia accesserunt in initio operis Thesaurus constructionum locutionumq; & uocum Tacito solennium, citatis etiã ex Lilio plerumq; testimonijs, ac in calce rerum memorabilium index copiosissimus. Nec desunt aliorum in hunc autorem antè æditæ annotationes præfationesq; siue Beroaldi seu Alciati.

BASILEÆ IN OFFICINA FROBENIANA
ANNO M D XLIIII.

AMPLISSIMO PATRI ET PRINCIPI

D. BERNARDO EPISCOPO TRIDENTINO A. C. S. R. E.
CARDINALI BEATVS RHENANVS S. D.

INTER ea dona, præful ornatissime, quæ mortalium generi beneficum inter nos numen cælitus largitum est, nihil secundum rationem diuinitatis imaginem maius aut præstantius homini cõtigisse magni uiri censent, quàm sapientiæ munus & huius conseruatrices literas, diuinas ob hoc cunctis seculis iudicatas. Quid enim uita humana foret, nisi hæc artium excogitatric, hæc institutrix optimæ cuiusq; rei, deniq; prudentiæ mater, admirabili diligentia à præclarissimis olim uiris quo sempiterna eius monumeta existeret nõ in æs incisa aut in sculpa saxo cæterũ libris & literis latissime cõmẽdata fuisset? Aequũ uero sit ut quod tam immensum thesaurũ continet, minime uulgari cultum honore præfulgeat. Nam si thecas rerum pretiosarum auro argentoq; dignas ducimus, si scrinia quibus reliquæ diuorum insunt reuerenter exosculamur, quid literis fieri cõueniet quum diuinæ tum humanæ sapientiæ præstantissimas opes in se continentibus? Itaq; mysterio non uacat quod ueteres harum tutelam summis numinibus ascribere, Ioui Palladiq; literarum dignitatem hoc inuolucro haud obscure significãtes, Magnum enim sit ac eximium necesse est, cuius cura dijs excellentissimis attribuitur. Vnde porrò obseruatum religiose uidemus ut in asserendis literis summi reges enixè certarint, quum quod cognoscerent harum præstantiam, tum quod eos ne utiquam fugeret quantum damnũ maneat res humanas si per socordiam ignauiamq; nostram interirent. Notum est hic illius σοφωτήριον Solomonis, quem non piguit ædificato monumento literarum augere thesaurum, atq; aliorum ueterum principum, Alexandri Magni, Ptolemæi, ac diui Augusti feruentissimum studium. Nec ullis uero temporibus defuere tales literarum patroni, ne proximis quidem. Namq; Sigismundus Cæsar, Matthias Coruinus Pannoniæ rex, ac pridem Maximilianus Aug. quantum literis fauerint paucis arbitror obscurũ. quippe uere regum censebant earum suscipere patrociniũ quæ maximis retro principibus semper curæ fuissent. Nec est quod quisquam diffidat huius temporis summos monarchas CAROLVM Aug. & FERDINANDVM Cæsarem huius germanũ, ab hac aui sui laude degeneraturos: imò bona spes habet etiam superaturos quantum potentia antecessunt, si modo liceat à bellis istis quibus quum priuatim tum publicè distinentur dum fines regnorum suorum ab insidijs inuadentium defendunt, aut iam occupatos uendicant, dumq; sauißimos hostes Turcas à ceruicibus Cristiãnorum arcent, aliquantulum respirare. non minus enim magnauimus ille heros literarum præconijs notus est

quàm ob orbem prudentissime gubernatum, uicissim scilicet ornantibus quas ornat ipse. Quod si principibus prophanis in laudem semper uertit literarum fauor, quanto magis ecclesiasticos proceres decuerit hic non cessare, quorum æquissimo iure proprium esse debet hoc studium, quum quod artes pacis alumnae hijs imprimis cõueniunt, tum quod opes horum nusquam melius collocari queunt quàm in exornandis literis. quanquam ut nunc habent res mundi, nihil piget quosdam in strepitum quiduis effundere, duntaxat hic manum contrahunt. At quum Christiana pietas præsidio literarum ueluti fundamento quodam nitatur, sine quibus non intelligi multo minus defendi queat, quanto consultius fuerit & hanc partem respicere, efficereque ut non solum non intereant literæ, sed potius occultæ modis omnibus efflorescant, sintque in admiratione & præcio mortalibus omnibus, præsertim hoc tempore quo pax ecclesiastica improbis quorundam contentionibus propemodum dissuta est. Nec uero hæc dicuntur quod celsitudo tua hortatore egeat ad subleuandas bonas artes & suscipiendum disciplinarum patrocinium, quando sua sponte literis literatisque omnibus fauet, nihil unquam omisura quod ad euehenda recta studia pertinere possit. Eruditos enim etiam ex Italia accitos in aula tua tecum habes quibus cum disputes, & ubi regionum negotiorum urgentes curæ non nihil remiserint, quas mira dexteritate solus propè sustines apud illustrissimum regem Ferdinandum, familiariter colloquia misceas, solitudinum molestias quibus animum in ea rerum administratione uersantis cõsuetari necesse est, deterfurus. Siquidem quis ignorat quàm tu bene actum cum republica Christiana cupias in emouendis ex inferiori Pannonia Turcis, qui hac iam plus semel deuastata uiam sibi uidebantur fecisse qua non Germaniam modo perpopularentur, sed & Gallias deinceps inuaderent. Itaque non sine consilio tuo, de quo haud dubito, insignis illa nuper expeditio contra irruentis Turcas indicta est atque suscepta. Sed nimis cito hostes nostri fuga se in Thraciam recepere ad famam solam tanti coeuntis exercitus, alio qui meritas daturi pœnas: tamen populatorum copiarum qui perniciousis equis uecti priusquam expectes omnia passim igne ferroque cœstare solent, mira nostrorum solertia ad multa millia profligatae sunt atque deletæ. Ac nunc lætiora rumor affert de exercitu regio, quem aduersus occupatorem Hungariarum feliciter pugnassee ferunt non paucis locis receptis. Vnde spes est nihil profecturos aduersariorum dolos, quamlibet atrocissimis Christiani sanguinis hostibus fidant. Tum recepta Pannonia magnum nobis contra Turcas propugnaculum rursus accedet. *ἀλλὰ τίποτε βίον ἢ γυώσι κέρως.* Porro quantum R. D. T. uiris eximia eruditus faueat, facile est diuinare, quum mihi qui nihil in literis sum, dono nuper miserit nomisma argenteum iconicam effigiem tui habens. Quæ me res mouit ne prorsus uidear ingratus nunc nec aureum nec argenteum, sed chartaceum munusculum offerre tibi

tibi, planè iuxta Homericam *ἀμοιβὴν* ærea aureis rependendo sanè quod ad me attinet. Nam quum accepissem futurum ut Annales CORNELII TACITI denuo typis informarentur, primum experiri libuit an operæ pretium esset uulgatam æditionem conferre cum manuscripto codice quem nactus fueram iam pridem ex bibliotheca Budensi, cuius autor Vngariarum rex Matthias ille Coruinus Martis & Palladis studijs inclutus, donante Iacobo Spiegellio amico ac ciue meo charissimo: quem tibi uirum iam inde à Maximiliani Cæsaris principatu, non solum apud illustrissimum regem Ferdinandum, quorum utriusque consiliarius fuit & à secretis, ob raras ingenij dotes & fidem sinceram, haud ignotum esse certò scio. Deinde quum succederet negocium, hoc est infinita loca fœde deprauata, quod nemo credidisset, hac opera restituerentur, à labore cœpto non destiti, donec uniuersum uolumen à capite ad calcem haud oscitabundè contulisset. Quid autem effecerim, castigationes libris præfixæ docebunt. In quinque prioribus uoluminibus quæ reperta apud Corbeiam in Saxonibus, paulo post Romæ euulgata sunt, item in libello Germanorum, Orationum Dialogo, Agricolarumque Vita, defuere quidem scripti codices cum quibus conferrem, cæterum ipse æditionem uulgatam percurri non prorsum indiligenter, ac loca quædam accuratius excussi. Equidem multis de causis semper dignissimum iudicauit TACITVM, qui inter scriptores rerum Romanorum in manibus assidue haberetur, uel hoc præcipue nomine, quod non tantum perpetuam bellorum historiam cõtexit Liiij instar aut cæterorum, sed subinde res insignis interijcit, quarum utilissima cognitio, siue quod ab alijs omnino non traduntur, siue quod hic plenius. Necesse uero fuit sub monarchis Cæsaribus, dum unius imperio ne libidini dicam omnia parent, plurimum multas, exilia, cædesque contingere, quàm dum populo Romano senatusque sua stetit autoritas ac maiestas incolumis. Vnde factum ut præstantium in literis uirorum iudicio Liius non sit postponendus Tacitus, quin potius antefereendus: non quod huius floridum ac meditationem & curam olens dicendi genus, quale sub Vespasianis placuit ac in dies exin degenerauit in affectatam quandam compositionem exolescente paulatim sermonis Latini puritate, Liiuianæ dictioni illi naturaliter amabiliterque fluenti, nam id seculum purissimum fuit, æquari debeat aut præferri: sed quod singularium rerum narratio, quemadmodum hic non meritam mortem fortiter subiecit, quid alius in ius calumniose uocatus dixerit aut fecerit, quam agendum caute cum hijs qui solo nutu perdere possunt, quam parce fidendum, & hijs similia exempla multum conferant ad legentis pectus prudentiæ monumentis instruendum. Vnam uero quod nos in Tacito nunc præstitimus, alij præstent in Cicerone, Liiio, Plinio, & non minus deprauato L. Floro. Ab eruditis hoc operæ expectandum est, & in autorum lectione diligenter uersatis. Sed deterret perosque non imperitia, uerum labor gloria carens, &

reprehensioni indoctorum etiam obnoxius. quidam rident tantum, leuis ferendi, quidam nec à conuicijs abstinent. Et tamen non est alia uia succurrendi ueterum scriptis nisi hæc, nempe ut primum conferantur attentè exemplaria manuscripta, dein iudicium adhibeatur. Tædium ego laboris, nec est ulla res in orbe fastidiosior, facile contempsi subinde cogitans quantum utilitatis hinc peruenturum esset ad studiosos. Quos ut amplius dederer, adieci thesaurum locutionum constructionumq; & uerborum, quibus Tacitus frequenter utitur, in quo fateor esse multa uulgo pròrita, sed tamen insunt quædam non indigna studiosorum adulescentium cognitione. In summa si R. D. T. hanc operam meam albo calculo dignata fuerit, bene res habebit, nam spes est cæteris quoq; probatum iri tuo iudicio subscripturis. Bene Vale Præsul & princeps amplissime. Selestadij Nonis Decembris, An. M D XXXII.

ANNALIUM INSCRIPTIONIS REDDITA RATIO

NARIABAT titulus operis. Nam in additione ueteri quæ Franciscus Puteolanus adornauit, nunc Actionum diurnalium historiae Augustæ nomen occurrit, nunc Actorum diurnalium. Philippus Beroaldus iunior, Ab excessu diui Augusti historiarum libros inscripsit, in codice Corbeïensi titulum hunc repererit, an excogitarit ipse, incertum. Meum certe uolumen Buda allatum ἀνεπιτυραγοῦν erat. Pl. autem Vopiscus non admodum purus autor in uita Taciti imperatoris Romani, Cornelium Tacitum uocat historiae Augustæ scriptorem. Itaq; quum uiderem istam titulorum diuersitatem, & tamen constaret hos ipsos libros Annalium nomine insignitos ab autore non semel, malui titulum eum præfigere. Sunt autem hæc loca quibus id aperte docetur. LIBRO TERTIO. Exequi sententias haud institui nisi insignis per honestum aut notabili dedecore, quod præcipuum munus ANNALIUM reor, ne uirtutes sileantur, utq; prauis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit. LIBRO QUARTO. Pleraque eorum quæ retuli, quæq; referam, parua forsitan & leuia memoratu uideri non nescius sum: sed nemo ANNALIS nostros cum scriptura eorum contenderit, qui ueteres populi Romani res cōposuere. ingentia illi bella, expugnationes urbium, fufos captosq; reges, aut, si quando ad interna prauererēt, discordias Consulium aduersum Tribunos, agrarias frumentariasq; leges, plebis & optimatum certamina libero egressu memorabāt. Nobis in arcto & inglorius labor. Immoti quippe aut modicè laeçsita pax, mœstæ urbis res, & princeps proferendi imperij incuriosus erat. IN FINE EIVSDEM LIBRI. Ni mihi destinatum foret, suum quæq; in annum referre, auebat animus anteire statimq; memorare exitus, quos Latinus atq; Opsius cæteriq; flagitij eius repertoies habuere. LIBRO XIII. Nerone secundum, L. Pisonem

L. Pisonem Cōsulibus, pauca memoria digna euenere, nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quis molem amphitheatri apud campum Martis extruxerat, uolumina implere, quum ex dignitate populi Romani pertum sit, res illustres ANNALIUM, talia Diurnis urbis actis mandare. Atq; hoc postremo loco ipsis Taciti uerbis manifeste uincitur; libros istos Actorum diurnorum nomine minime donandos. Enim uero diuersitatem inscriptionis in additione ueteri hinc accidisse reor, quoniam uanum scriptum exemplar nullum forte certum titulum præferret: quæ res arguit libros esse truncatos, quemadmodum alio adhuc argumento infra docuimus. Dein uiri docti modo Actionum diurnalium, modo Actorum, nomen ascripserunt, quippe meminuit Diurnorum urbis actorum libro XIII loco quem mox citauimus, & diurnæ actorum scripturæ, quorum tamen se minime fert autorem, item libro tertio: Matrem Antoniam, inquit, non apud autores rerum non diurna Actorum scriptura reperio ullo insigni officio functam, Sed hæc nomenclatura non in hanc historiã competat, quam ipse res illustres persequatur, humilibus & uulgaribus relictis. Proinde relictus inscripseris, Historiæ Augustæ annales, quam Actiones diurnales, siue Acta diurna. Sanè Iornandes qui res Gothicas inscripsit Alanus genere ceu mihi uidetur, Tacitum uocat Annalium scriptorem, Cornelius etiam, inquit, annalium scriptor narrat. Quod si cui parum idoneus is autor habetur propter infelicitatem illorum temporum, cogitet uerisimile esse sic citatum Tacitum apud meliorem aliquem scriptorem comperisse eum, quæ ipse sit imitatus. Equidem quid in exemplari Saxonico Beroaldus reperit ignoro, ceu dixi, tametsi titulus quem ille prætulit operi summe placet. Nam historiam Augustam aut interpretari sanctam oportet, aut, ut ita dicam, Augusticam, hoc est res Augustorum tractantem, quam rectius fortasse uoces Augusticam. Sic nimirum olim uulgius Romanum ciuitatibus quibusdam Augustarum nomen accommodauit ab Augusto Octauio. Iam non est quæ huius noui tituli nos pœniteret debeat, quando T. Lilius libros suos Annales appellat. Id facit uolumine tertio dec. quinta. Verba sic habent. Non sum, inquit, nescius ab eadem negligentia, qua nihil deos portendere uulgo nunc credunt, neq; nunciari admodum ulla prodigia in publicum, neq; in Annales referri. Cæterum & mihi uetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus, & quædam religio tenet, quæ illi prudentissimi uiri publice suscipienda censuerint, ea pro dignis habere, quæ in meos ANNALIS referam. Hactenus Lilius. Quem locum colubentius in medium adduxi, quo optimus scriptor excusetur à nemine non notatus quod in commemorandis prodigijs modum excedat. Annalium quos alij conscripserint crebra quum apud Tacitum, tum apud Lilium mentio. Cæterum huiusmodi clausulæ testantur Annales esse, Principio anni, Principio ueris. Eodem anno. Idem tempus, Principio insequentis anni. Idem

ANNAL. INSCRIPTIONIS RATIO

annus nouas ceremonias accepit. pestilentia quæ priore anno in boues in-
grucrat, eo uerterat in hominum morbos. Exitu anni, Fine anni. Quæ ora-
tiones apud autorem utrumq; frequenter occurrunt. Porro quia uetustum
uolumen Taciti quod ad secula nostra relictum est, unde cæteri libri propa-
gati descriptiq; sunt, *ἀνεπίγραφος* fuisse uidetur argumēto codicis Buden-
sis & mutati in æditione Romana tituli, ueri simillimum est historiarum li-
bros huius auctoris prorsus confusos esse, & fragmenta tantum extare ex
truncatis ternionibus utcunq; collecta. Nam quod Tacitus libro 21 tradit
de grege asinorum agrestium quos secutus Moses largas aquarum uenas
suis aperuerit, affirmat Septimius Tertullianus libro quinto contineri. Sic
enim scribit in Apologetico. Hanc, inquit, Cornelius Tacitus suspicionem
eiusmodi inseruit. Is enim quinto historiarum suarum bellum Iudaicum
exorsus, & quæ illic sequuntur. Ergo, nisi fallit in Septimio scriptura, ex quin-
to libro factus est uicesimus primus. Non successit in conseruandis necessa-
rij sui monumentis quod agebat Tacitus Augustus: etiamsi singulis annis
Annales gentilis sui curarit decies exscribendos & in omnibus ponendis
bibliothecis, quo saltem numero freti æternum durarent. Verum si quis re-
putet secum ruinam imperij Romani, prouinciarum omnium deuastationes,
tot tamq; diuturna bella quibus totus Occidens concussus est. Francis, Ale-
mannis, Gothis, Langobardis cuncta perpopulantibus, mirū uideri queat
tantum adhuc superesse de scriptis auctorum ueterum. Accedit Christiano-
rum à libris gentilium olim magis auersus animus. Sed tamen in tanto mo-
nachorum numero semper reperti sunt aliqui præcis literis fauentes, qui de-
scribenda auctorum monumenta curarint. Hanc utilitatem cœnobijs præci-
pue debemus. Sic nobis priores quinque Taciti libros Corbeia Vi-
surgi fluuio uicina, Benedictorum monasteriū est,
conseruauit, proximis annis illinc ad
Leonem x. Pont. Max.
allatos.

THESAVRVS LOCVTIONVM CON-

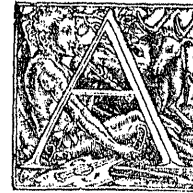
STRVCTIONVMQVE ET VOCVM TACITO SOLEN-

nium, per Beatum Rhenanum obiter collectus, adiunctis

plerunq; ex T. L. uio testimonijs, cuius etiam

haud pauci loci hic restituuntur.

Promptus seruitio, pro ad seruitium, & similia.

ANNALIVM primo. Quanto quis seruitio promptior. Ite-
rum. Sed diuitem, promptum artibus egregijs. Item, Lasci-
uix sueta, laborum intolerans. Infra, Statuunt tempus, quo
foedissimum quemq; & seditioni promptū, ferro inuadant.
Item Secundo. Iuuenem improvidum & facilem inanibus.
Item. Sed amici accedendis offensionibus callidi. Rursum,
Prompta illi legionum studia. Mox Piso promptus feroci-
bus, Ibidem. Ducitq; ualidam manum & praelio paratam.
Tertio. Tiberium spernendis rumoribus ualidum. Quarto. Apud aures super-
bas & offensionis proniores. Infra. Cæsar ualidus alioqui spernendis honoribus
Item. Et promptū libertati & ad mortem animū. Infra. Quod mater Agrippina
promptior Neroni erat. Quinto. Nam Trio facilis capeffendis inimicitijs. Item.
Callidum olim & tegendis sceleribus obscurū. Item, ministri sceleribus. In fine.
Occultū & subdolum fingendis uirtutibus. Undecimo. Ille ut erat magnis ausis
promptus, id est ad magna ausa. Item. Et adoptando Britannico paratum. Mox.
Ut insidijs incautum, ita iræ properum. Item. Et uenire promptum ultioni, affer-
rent. Duodecimo, Charitate, filia promptior. Li. 13. Neq; paci aut praelio para-
tum. Item, Et iuuenem imperitiæ suetum, Lib. 14. Et iam iamq; affore obtectans
uindictæ properam. Item. Serendis frugibus incuriosos, Lib. 15. Ille libertus cui-
cunq; flagitio promptus. Item, Qui & faciendis sceleribus promptus. Libro 17.
Seruorū manus subitū auida. Libro 18. Vt annexa classis & pugne parata. Item,
Melioribus incuriosos, id est ad meliora. Infra. Apud Vitellium omnia indisposi-
ta, temulenta, peruigilijs ac Bacchanalibus quàm disciplina & castris promptio-
ra. Itē. Mutiani animus nec Vespasiano alienus. Libro 19. Et omnia prona uictio-
ribus. Libro 20. Ciuitas pauca & seruitio parata. Rursum. Vtq; Domitiani ani-
mum Varo haud alienum deliniret. Nisi malis Varo dictum auferendi casu pro
à Varo. In uita Agricola ubi in uulgatis editionibus legebatur: Eoq; in bello faci-
les, & nos scripsimus, Eoq; in bellum faciles. quid si quis à Tacito scriptum fuisse
putet, eoq; bello faciles. Infra. Omniaq; prona uictoribus. Rursum. Pessimū malig-
nitate & liuore prouum deterioribus principem extimulabant. L. uio lib. 2. de-
cadis quarta. Et campus terrenus omnis, operiq; facilis. Libro 2. dec. quinta. Cu-
ius magna pars matura militiæ esset. L. Florus, Ille corpore, armis, spiritusq; terri-
bilis, & nomine quasi terrori composito Vercingetorix. Sic enim illic lego,

Vita concedere. Fato concedere. Item concedere absolute. Finem uitæ
sibi ponere. Mortalitatē explere. Animam reddere.

Supremum diem explere. Fatum excipere.

Annalium primo. Vt Agrippa uita cōcessit. Quinto. Fine anni Poppæus Sa-
binus cōcessit uita. Hoc dixit libro secundo, finē uitæ implere. Finē, inquit, uitæ
sponte an fato impleuit. Infra. Si fato concederē. Tertio. Fine anni concessere ut
ta insignes uiri. Quarto. Vt quandocunq; concessero. In fine Tertij. Supremum
diem expleuit. Quinto. Finē uitæ sibi posuit. In calce Quinti, de Tiberio, inter-
clusa

clusa anima creditus est mortalitatē expleuisse. Duodecimo. Tadio curarū festus Ostorius concessit uita. Libro 13. At L. Volusius egregia fama, cōcessit. Lib. 14. Animam tandē post fera tristem uulnera reddidit. Infra. Concessitq; uita Burrus incertū ualetudine an ueneno. Ibidem. Spiritū finiebat. Vsurpat finire absolute in hūc sensum in calce libri Quinti. Sic Tiberius finiuit, octauo & septuagesimo ætatis anno. Itē, Sua manu cadere. Lib. 15. E tribunis Granius Syluanus quamuis absolutus, sua manu cecidit. Lib. 16. Neq; enim multo post, uim sibi attulit. In uita Agricola. Constans & libens fatum excepisti.

Indicere mortem, & similes locutiones.

Lib. 15. Ergo regredi & indicere mortem iuberur. Mox. Qui necessitatem ultimā denunciarer. Libro 16. Ergo nunciat patri abijcere spem, & uti necessitate. Compertus flagitij. Manifestus delicti, & similes locutiones

Annalium primo. Nullius tamen flagitij compertum. Secundo. Cur in uxore delicti manifesta, ultionem legis omisit. Tertio. Suspectumq; iam nimie spei Seianum ultro extulisse. Item. Suspectiq; capitalium criminum receptabantur. Quarto. Aduersus unicum nullus ante flagitij compertū. Infra, Ne tamen offensionis aut metus manifestus foret. Duodecimo. Spirantē ac uitæ manifestam aduertere pastores. Lib. 13. Aemulationis suspectos. Infra. Exercendis apud ararium sectionibus famosus, & tum uanitatis manifestus. Sic enim reposuimus pro uanitatibus. Rursum. Ac criminum manifestos merito ad seruitutem retrahi. Libro 14. Supremis testamēti uerbis, ambitionis manifestus. Lib. 15. Atq; ipse mox, & magnæ cogitationis manifestus erat. Item. Non quia coniurationis manifestum compererat. Infra. Sed uerba sua præpediens, pauoris manifestus.

Verum pro euerso, siue mutato. Item uerū.

Annalium primo. Igitur uerso ciuitatis statu. Tertio. Idem illi ciuitatem uertit, &c. clamitabant. Quarto. Antequā Vesuius mons ardescēs, faciem loci uerteret. Quinto. Versaq; Artabani res. Vndecimo. Et si res uertentur, formido. Duodecimo. Versa ex eo ciuitas.

Differre pro in diuersas partes ferre, hoc est spargere. Item pro iactare. Sermonibus distulerint.

Annalium primo. Pars multo maxima imminētis dominos uarijs rumoribus differebant. Tertio. Differriq; etiam per externos, tanquam ueneno interceptus esset. Quarto. Differtur per manipulos Tacfarinatē omnes notū tot prælijs confectentur. In hūc sensum dixit in Octauio Augusto Trāquillus. Rumore ab obtrechatoribus dilato, &c. Libro 21. Castraq; in plano sita, uis fluminis differebatur, hoc est iactabantur. Sic enim illic legendū pro deferebantur. Nō aliter dixit Terentius, differi doloribus, & differri cupidine Plautus. Græcorū est imitatio, qui in hunc sensum *ἀποφύγει* uerbum usurpant. Liuius lib. 4. dec. quartæ. Qui male cōmissam libertatem populo Romano sermonibus distulerint. Idem uerbum dimittere sic usurpat, pro in diuersas partes mittere. Vt li. 5. dec. 4. Nabis extemplo circa omnes uicos maritimos dimisit ad seditiones in ijs miscendas. Libro 5. dec. quintæ. Per omnes ciuitates cohortes dimisit.

Eductus pro educato.

Annalium primo. Hunc & prima ab infantia educū in domo regnatrice. Infra. Jam infans in caltris genitus in contubernio legionū eductus. Quinto. Et seuera patris disciplina eductus. Infra. Artabanū Scythas inter educū. Liuius lib. 1. dec. primæ. Et puerū ut in domo a paruo educū. Sic enim locus ille legendus est, ut particula inserta, neq; scribendum educatū, ceu peruulgatæ æditiones continent.

Suspectare pro suspectum habere.

Annalium primo. Et quidam scelus uxoris suspectabant. Iterum. Et pari fama publice

publice, suspectabat. Quarto. Ne pellici suspectaretur. Vndecimo. Quum potentiam eius suspectantes. Duodecimo. Qui Agrippinā magis magisq; suspectans. Lib. 13. Suspectabat maxime Cornelium Syllam. Lib. 15. Suspectante Nerone, haud falsa esse etiam quæ uera non probabantur. Lib. 18. ad postremum Valens ē petulantia etiam perfidiā suspectabat. Libro 19. Sed omnem prolationem ut inimicam uictoriæ suspectabant.

Despectari.

Libro secundo. Liberos eius, ut multum infra, despectare, id est despectabat. Libro 18. Ne ut uicti & ignaui despectarentur.

Aspectare.

Primo. Omnis exuta æqualitate iussa principis aspectare. Duodecimo. Iam uentum haud procul mari quod Hyberniam in sulam aspectat. Decimo quinto. Cuncta etiam aspectata, quæ in scemina nox operit.

Omnis pro omnibus.

Vt in exemplo quod mox citauimus. Omnis exuta æqualitate iussa principis aspectare. Hoc est, omnes aspectabant.

Prouectus, aliquo usq; uectus. Sic & Prouehi.

Annalium primo, de Augusto. Postq; prouecta iam senectus. Itē. Qua hæsitacione postremo ed prouectus est. Secundo. Ed usq; corruptiōis prouectus est. Tertio. ætate prouecta. Lib. 13. Prouecta nox erat. Itē. Tanq; Agrippinæ gratia prouectum. Libro 14. Ed prouectas Romanorū cupiditates. Lib. 15. Nec nisi prouecta nocte enisi sunt. lib. 19. Bassus honorata custodia liburnicis nauibus Hadriā prouectus. Item. illuc usq; prouecta. lib. 20. Paulatimq; per altercationē ad contumacias & infestas orationes prouecta sunt. Lib. 21. Sic prouecti, tentato telorū iactu dirimuntur. Liuius lib. 1. dec. quartæ. Vt inde prouehi ad primas angustias Eubœæ possēt. Rursum mox. Et trāquillo prouectus Chalcidem paulo ante lucem.

Peruehi de eo qui destinatum locum contingit.

Peruectus, qui peruenit quo uoluit.

Secundo. Usq; ad Amiliam flumē secunda nauigatione peruehitur. Lib. 14. Gestamine sellæ Baias peruectam. Infra. Sylla sexto die peruectis Mafsilā percussoribus ante metum & rumorem interficitur. Libro 17. Titus aucto animo ad patrem peruectus. Paulopost. In Asiam atq; inde Romam peruectum est.

Præuehi, de transeunte.

Præuectus, qui transijt.

Secundo. De Rheno. Quā Germaniā præuehitur. Sic usurpat prælatus lib. 5. Nec iterare ualuit prælatus equo. Libro 20. Paululum more in ascensu, dum missilia hostium prouehuntur. Libro 21. Hinc præuectus ad Germanicū exercitum manus tendebat. Liuius lib. 7. dec. quartæ. Ciuitates quas præuectus est &c.

Præteruectus.

Libro 17. Igitur orā Achaïæ & Asiæ ac læua maris præteruectus. Libro 19. Cito agmine forum & imminētia foro templa præteruecti. Liuius lib. 7. decadis quartæ. Præteruecti moenia portum Phœnicum minus duum millium spacio in de distantem petiere. Eodem paulopost. Cuius pestilentia metu profecti quum præterueherentur Pamphylum sinum. &c.

Deuectus, quoties descenditur.

Secundo. Rhescuporis Alexandriam deuectus. Tertio. Nare ac mox Tiberi deuectus. Sic Selestadio deuehimur. Argentoratum Ello flumine. Annalium quarto. Ac simul utrunq; exercitum Rheno deuectum Frisij in tulit.

Inuectus.

Libro 18. Ita uictores latius hostium inuecti. Libro 20. Quum manipularium pe

ctora ceruicibus inuectū. Virtute præpositionis, id est, uectū in pectora manipularium. Liuius lib. 4. dec. quintæ. Superato Leucata Corinthium sinum inuectus. Infra. Ab inuectis iam portum audit.

In præfens. In præsentiarum, & ad præfens, pro tum, de præterito.

Annalium primo. Nulla in præfens formidine, dum Augustus ætate ualidus, seque & domum & pacem sustentauit. Infra. Achaiam ac Macedoniam onera deprecantes, leuari in præfens Proconsulari imperio traditque Cæsari placuit. Secundo. Mittique ex senatu placuit qui præsentia spectaret. Tertio. Modicum in præfens leuamentum fuere. Quarto. Quæ in præfens Tiberius ciuilitate habuit. Infra. Plerumque tamen quid in præsentiarum conduceret, oblitum. Lib. 13. Plautus ad præfens silentio transmissus est. Libro 15. Nec multo post ommissa in præfens Achaiam. In calce libri. In præfens haud animaduersum, post arma Iulij Vindicis ad auspiciam & prælagium futuræ ultionis trahebatur. libro 16. Aduersum illustres dissi mulatum ad præfens, & mox redditum odium. Libro 20. Clara ea uictoria in præfens, in posterum usui. Liuius lib. 5. dec. quintæ. Satis quidem & tunc in præsentia castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso uestro dimissa.

Species quam alibi imaginem uocat, uulgus formam.

Annalium primo. Specie recusantis flagrantissime cupiuerat. Iterum. Quibus Rhodi specie secessus exulē egerit. Ea sola specie adulationis supererat. Iterum. Sed Pompeium imagine pacis, & Lepidum specie amicitie deceptos. Itē. Per speciem exofculandi inferuerunt digitos. Infra. Specie legis eius tractauit, hoc est, titulo. Item. Exercitum imagine caesorum in sepulcorumque, tardatum ad prælia. Item. Quamtoque maiore libertatis imagine tegebantur. Secundo. Favorabili in specie oratione uim imperij tenuit. Infra. Magnaque illic imago tristium latorumque. Tertio. Biduum super hæc imagine cognitionis absumptum. Infra. Speciem magis in amicitia principis quam uim tenuit. Paulopost. Respondit Blæsus specie recusantis. Item. Imaginem antiquitatis senatui præbebat. Rursum. Magnaque eius diei species fuit. Quinto. Speciem uenturi simulans. Libro 15. Jam enim subiectis campis magna specie uolabant. Eodem libro. Quod unum iam & tamen pulcherrimum habebat, imaginem uitæ suæ relinquere testatur. hoc est exemplar. Libro 16. Nocturnæ quietis imaginem ad spem haud dubiam retraxit, hoc est, imaginationem. Libro 20. Manente tamen in speciem amicitia. Liuius lib. 9. dec. quartæ. Nihil enim in speciem fallacius est, quam praua religio.

Rumorē incedere. Tenebras incedere, pro subire, & similes locutiones.

Primo. Quippe rumor inceserat. Item. Quum Pannonicas legiones seditio incesit. Rursum. Nam spes inceserat, discedere hostem. Secundo. De pratore in locum Vipsianij Galli quem mors abstulerat, subrogando, certamē incesit. Iterum. Occultus rumor incidebat. Legerim, incedebat. tertio. Incedebat enim deterrimo cuiusque licentia. Rursum. Incesit dein religio. Mox. Quoties ualitudo aduersa Flamini Diale incesisset. Quarto. Ac tum rumor inceserat. Infra. Foedum anni principium incesit. Quinto. Si uanitatē aut fraudum suspicio inceserat. Item. Quia rumor incedebat, fore. Undecimo. Sed undique nuncij incedunt. Lib. 13. Cæterum continuo exercitum ocio, fama incesit. Lib. 15. Et postquam tenebræ incedebant. Libro 17. Atque illum cupido incesit ad eundem uisendum templum Paphie Veneris. Libro 19. Multa cum strage inceserat conuatio. Libro 20. Inceseratque fama. Libro 21. Ciuilem cupido incesit. Liuius libro 7. dec. quartæ. Timor incesit Liuium, ne & auxiliares circumuenirentur, & nauibus etiam ab terra periculum esset. Terentius. Unde noua nunc religio in te isthac incesit. cedo.

Transpositio coniunctionum.

Primo. Aegro & corpore fatigabatur, Pro & aegro corpore fatigabatur. Quinto. In hac mira quanquam, fidem ex eo trahebant.

In nominibus prouinciarum aut insularum omisse prepositiones.

Annalium 1. Et comite uno Fabio Maximo Planasiam uectum, pro ad Planasiam. Insulae nomen est. Sic supra. Vti nepotem unicum Agrippam Posthumum in insulam Planasiam proijceret. Secundo. Germanicus Aegyptum proficiscitur. Quarto. Vt iudicio iurati senatus Cretam amoueretur effeceras. Quinto. Grasidius Sacerdos pretori Vsticam insulam deportat. Sic enim nos eum locum emendandum opinamur. Traquillus in Augusto. Ab Actio quem Samum insulam in hyberna se recepisset. Liuius lib. 1. dec. quintæ. Bastarnas primum ad terrorem omnium Dardaniam immisit. Lib. 2. M. Lucretius Chalcidem adueniens. Lib. 5. Si reducere eius causa exercitum Aegyptum induxisset. Ibidem mox. Cyprum ex templo classem misit. Item. Pars Cyprum nauigant, Lib. 1. dec. quartæ. Et equites mercede conductos Aegyptum auxerunt. Libro septimo. Quum Samum rei priuatae causa uenisset. Ibidem. Samum traiecerunt. Sic Cicero in Verrem dixit. Confugisse Delum de Latona.

Inermus pro inermi.

Primo. Quem ignarum inermumque. Infra. Sine uulnere milites, qui semisomnos, inermos, aut palantes ceciderant. Sic infra dixit, semermos. Apud Liuium legitur etiam semisomnus libro decimo dec. quartæ. E conuiuio & comestatione prope semisomnus raptus sum ad causam parricidij dicendam.

Propius uero, pro eo quod est, magis ad ueritatem accedit. Propior fides.

Annalium primo. Propius uero Tiberium ac Liuium &c. Libro decimo octauo. Unde illi super similitudinem oris propior ad fallendum fides

Propius a contumelia quam a laude.

Libro 15. A contumelia quam a laude propius fuerit, post Vitellium eligi.

Minora uero.

Libro decimo septimo. Quidam minora uero, ne tum quidem oblitum adulationis.

Maiora uero. Minora uero.

Lib. 18. Sua quisque facta extollentes, falsa, uera, aut maiora uero miscebant. Liuius lib. 1. dec. tertie. Incerta in maius uero ferri solent. Li. 7. Omnia maiora etiam uero prodigia hostium, minora sua, metu interprete semper in deteriora inclinatio, ducebant.

Maior fama.

Libro uigesimo. Maior hinc fama tradidit, deum ipsum appulas littori naues sponte conscendisse.

Ambiguus imperandi, Rudis dicendi, & similia.

Primo. de Tiberio. Tanquam uetere republica, & ambiguus imperandi. Eodem libro. Drusus orto die, & uocata concione, quanquam rudis dicendi. Tertio. Atque ille prudens moderandi. Infra. Furandi melior. Quarto. Malefica uita, sed orandi ualidus. Paulo post. Erat illi predarum receptor, ac socius populandi, rex Garamantum. Quinto. Praecipuus olim circumuertiendi Titij Sabini, & tunc luenda poenae primus fuit. Infra. Sensit uetus pugnandi. Sic ante dixit, scientiae ceremoniarumque uetus. Libro 15. Audiendi quae faceret, insolens erat. Libro 20. Auido milite erudite ciuitatis. Lib. 21. Quippe miles Romanus armis grauis, & nandi pauidus.

Dare famam, pro spargere in uulgus.

Primo. Dabat & famam, ut uocatus, electusque potius a reprobis uideretur.

Iridere siue inridere, pro ridere, & irrisus participium.

Primo. Multum irridentibus, qui ipsi uiderant. Li. 4. Ad uana & toties irrisu reuolutum.

Irrisus pro risu.

Primo. Retinereis centuriones irrisu & contumeliosis postremo uerbis insectantur. Tertio. Non sine irrisu audientium postulauit. Decimotertio. Irrisum ex eo sperans pueri. Palsiue. Libro 14. Sed hostibus irrisui fuit. Libro 15. Tum intellecto barbarorum irrisu. Libro 17. Ipsa aetas Galbae & irrisui & fastidio erat. Li.

bro 19. Nec defuit qui unum consulatus diem (is enim in locum Caccinae supererat) magno cum irrisu accipientis tribuentisq; eblandiretur.

Obtētus pro praetextu. Itē pro auxilio. Verbale nomē ab obtēdo.

Primo. Pleratē erga parentem, & tempora reipub. obtentui sumpta. Duodecimo. Cupido auri immensa obtētum habebat, quasi subsidium regno parareretur. Libro 17. Sed claritas natalium, & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapientia uocaretur. Libro 18. Deletaq; omnes copiae forent, ni uictorem exercitum atinuisset obscurum noctis obtentui fugientibus.

Obtendo.

Primo. Ad ea Drusus quum arbitrium senatus & patris obtēderet. Tertio. Matris preces obtendens. Item. Nubilem filiam obtēderet. Undecimo. Falso libertatis uocabulum obtendit. Libro 19. Curis luxum obtendebat. Libro 20. Mansuram discordiam obtendens, ni femina belli restinxisset.

Honorum pro honorifico. item pro honesto. Sic & honoratus & honorate aduerbium.

Annalium primo. Quanquam honora oratione. Tertio. Quae in Drusum patrem Germanici honora & magnifica Augustus fecisset. Quarto. Simul honora de Germanico, Agrippinam miserans differebat. Libro decimonono. Bassus honorata custodia liburnicis nauibus Hadriam prouectus. Libro uigesimo. Manentibus honorata militia, digredientibus spolia Romanorum offerebantur. In fra. Quod filium eius primo rerum motu in colonia Agrippinensi deprehensum, honorate custodierant.

Sepultura, pro actu sepeliendi.

Primo. de Augusto. Auxilio scilicet militari tuendum, ut sepultura eius quieta foret. Rursum. Sepultura more perfecta. Itē. Ne hostes quidē sepulturā inuident. Secūdo. Qui locus sepulturae destinabat. Quinto. Et quia dānati publicatis bonis sepultura prohibebat. Lib. 16. Accusauit post sepulturā. Paulō post. Ut quomodo exequijs ac promiscua sepultura separant. Lib. 17. Cōcedi corpora sepulturae, cre mariq; permisit. Mox. Humili sepultura in priuatis eius hortis contextit.

Crudum seruitium pro incipiente. Cruda senectus.

Primo. Diē illum crudi adhuc seruitij, & libertatis improspere repetitae, quum occisus Dictator Caesar. In uita Agricola. Et quibus cruda ac uiridis senectus.

Prudens rei, pro eo qui scit aut intelligit rem.

Primo. At apud prudentes uitae eius, uarie extollebatur arguebatur. In uita Agricola. Caterum animorum prouinciae prudens. Liuius lib. 4. dec. quartae. Ni Achaelocorum prudentes institissent. Idem nono dec. eiusdem. Prudentissimi uiri omnis diuini humaniq; iuris. Idem libro quarto dec. eiusdem, uocat Hispanos Emporiensis, quorum oppidum a mari retractius erat, imprudentes maris. Libro primo dec. eiusdem. Duo iuuenes per initiorum dies non initiaui templum Cereis imprudentes religionis, cum caetera turba ingressi sunt.

Obtegens sui.

Quarto. Animus audax, sui obtegens, in alios criminator. Item. Quietam & intelligentem humani diuiniq; iuris mentem duint. Infra. Maris potens. Item. Ut erectum & fidem animi ostenderet. Quinto. Ille nisi lacesseretur, modestie retinens. Itē. Sed cōditoris Seleuci retinens. Duodecimo. Intelligens falsi. Sic enim emendauimus quod ante legeretur, falsi se. libro. 14. Ut est uulgo cupiens uoluptatum. Libro 19. Amicorum inimicorumq; negligēs. Libro 20. Impotens amoris. Libro 21. Corpora hominum salubria, & ferentia laborum.

Iacere aliquid pro enunciare, siue spargere in uulgo. Iacere probra.

Annalium primo. Quaedam de habitu cultuq; & institutis eius iecerat. Secūdo In se

In se facta nolle ad cognitionem uocari. Item. In Germanicum contumelias iacere. Tertio. Si uera forent, quae iaceretur. Infra. Mamercus antiqua exēpla iaciens. Quarto. Neq; raro, neq; apud paucos talia iaciebat. Infra. Igitur Latiaris iacere fortuitos primum sermones. Quinto. Et si qua discordes iecissent. Item. Per uaniloquentiam & minas iaciebat. Undecimo. Inq; foeminas illustres probra iecerat. Duodecimo. Vocem Claudij quam temulētus iecerat. Libro decimo quinto. Inter se aut inter amicos iaciunt.

Corpus pro collegio, quod Iuriscōsultis quoq; usurpatum uulgo uocant uniuersitatem.

Primo. Neq; abscedere a corpore. Declarat id infra. Vnum esse Reip. corpus, atq; unius animo regendum. Tertio. Neq; abscedentem a corpore, simul urbem intrauisse. Decimo tertio. Quippe late fufum id corpus. Liuius libro octauo dec. quartae. Achaeorum assuescerent legibus institutisq;, ita unius eos corporis fore. Libro nono. Ut corpus unum & concilium totius Peloponnesi esset.

Edicta in populum iecerat.

Libro decimonono. Quod edicta in populum pro Vespasiano magnifica, probrosa aduersus Vitellium iecerat.

Struere, p adornare, siue insidiari. Itē, p cōstruere. Itē pro instruere.

Primo. Varijs mox criminibus struente Tiberio circumuenti sunt. Secundo. Tumulum tamen nuper uarianis legionibus structum. Eodem. Struxitq; aggerem. Infra. Struxitq; causas. Item. Et manebant structis molibus literae Aegyptiae. Item. Structi & arcus. Item, structas sibi insidias. Quarto. Structas principi insidias. Infra. Et struebatur agger. Item. Ultroq; struebantur qui monerent per fugere ad Germaniae exercitus. Rursum. Strueret dolum, ceteri testes adestent. Quinto. Suis in terris struere nidum. Undecimo. Quo minus strueret crimina & accusatores. Duodecimo. Nam ubi sui matrimonij certa fuit, struere maiora. Libro 14. Et scena in tempus structa. Infra. Singulos per annos confurgeret ac strueretur. Libro 15. Et structa ante auguralem aram subdita face accendi, Paulō post. Publicis locis struere conuiuia. Rursum. Enimvero liberales semper epulas struxisse. Libro 17. Tanquam crimen ac mox insidias Fonteio Capitoni struxisset, Liuius libro 2. dec. quinte. Castra ante urbem ponit, omneisq; armatos in campo struxit. Fletere, absolute.

Primo. Flexit paulatim. Rursum infra. Tunc a ueneratione Augusti orsus, flexit ad uictorias triumphosq; Tiberij. Quarto. Quorum rumore arguebatur in ambitionē flexisse. Infra. Huc flexit, ut &c. Sic postea dixit, uertit in Sabinū. Quinto. Flexit ad grauiora. Ac rursum. Ad Artabanum uertere. Libro 15. Sed flexisse ad Fenium praefectum. Libro 17. Increpabat ultro, quod tanto ante traditum Vitellio imperium, ad Othonem uertissent.

Aduolui genua, uirtute praepositionis.

Primo. Ambulantisq; Tiberij genua aduolueretur. Quinto. Quanquam genua patris aduolueretur. Libro 15. Genua ipsius aduolui. Libro 20. Quidam oculorum tabe notus genua eius aduoluitur. Sic dixit libro 19. Dilicet obruitq; quos inciderat, pro in quos.

Aduerhor illum, pro ad illum uirtute praepositionis.

Secundo. Ut quoq; aduectus erar. Tertio. Agrippina Corcyram insulam aduehitur. Quanquam hoc etiam referri potest ad classem eorum, ubi nominibus prouinciarum aut insularum praepositiones non adduntur. Quarto. Et saepe moenia urbis adfidentem. Item. Qui nunc patientiam senis, & segnitiam iuuenis iuxta insulret. Quinto. Adfidedo castellum. Libro decimonono. Stoechadas Mafiliensium insulas affertur, hoc est, fertur ad insulas. Posset etiam ad eum ordinem

referri, ubi in proprijs regionum aut insularum nominibus ad præpositio omittitur. Libro 21, Sed ut quotq; eorum aduehebantur.

Aduolui pedibus.

Primo. Præcept & singulorum pedibus aduolutus. Item, Pedibusq; Cæcinæ aduolueretur.

Alicui aduenire, pro ad aliquem. Propinqua Seleuciæ aduentabat. Virtute præpositionis. Ut supra.

Annalium primo. Properantibus Blæsus aduenit. Sic mox. Iamq; peccori usq; adcreuerat, pro ad peccus. Item. Sed Cattis adeo improuisus aduenit. Quinto. Iamq; multa manu, propinqua Seleuciæ aduētabat. Libro 16. Tyridates accipiendo regno aduentabat. Libro. 20. Cui excidium aduentabat.

Turbatum absolute.

Primo. Postquam turbatum in castris acceper.

Turbare, absolute.

Annalium 3. Si una alteraue ciuitas turbet. Quarto. Quum repete turbare fortuna cœpit. Lib. 17. Quibusdā, ut in tumultu, notabilius turbātibus. Lib. 18. Quam consularibus legatis nihil turbantibus. Lib. 19. Densio agmine obturbabat.

De communibus commodis, id est, ob communitia commoda.

Primo. Quem missum ad uos a Germanico exercitu de communibus commodis. Lilius libro quinto dec. quinta. Qui de quacumq; causa tum aspernati nostra auxilia estis.

Morti deposcere, pro ad mortem. Refertur autem deposcendi uerbum frequenter ad supplicium.

Primo. Dum Centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit.

Exre consulere, hoc est, pro ut occasio tulerit. Simile illi, Pro re nata.

Primo. Nullis satis certis mandatis, exre consulturum.

Ut adsolet, pro ut consuetum est.

Primo. Quasi per officium obuia fuere legiones, non lata, ut adsolet. Tertio. Non alacri, ut adsolet, remigio. Quinto. Non, ut adsolet, lecto per magistros æstimatoq; carmine. Libro 17. Præcipitibus, ut adsolet, nuncijs. Lilius libro primo dec. cadis prima. Vbi illuxit, paratis omnibus, ut adsolet, uocari ad concionem utrumque exercitum iubet. Libro secundo quarta dec. Quod legati ab Ardea questi in senatu erant, sibi in monte Albano Latinis carnem, ut adsolet, datam non esse. Libro quarto decadis eiusdem. Ludosq; magnos, qui unā uoti essent, tanta pecunia, quanta assoleret, faciendos. Eiusdem libro septimo. Accepta a Lilio classe, & sacrificio, ut adsolet, rite facto.

Licentia simpliciter pro potestate siue permissione.

Primo. Quur uenisset, neq; augendis militum stipendijs, neq; adleuandis laboribus, deniq; nulla bene faciendi licentia. Expone priora, neq; ad augēda militum stipendia, neq; ad alleuandos labores. Libro 14. Statuerent ut uellent, data & ab soluendilicentia. Paulo post. Mox licentia habendi obliuionem attulit.

Prouisus us ui.

Primo. Ac prouisu periculi hyberna castra repetentem, circumstunt. Duodecimo. Quod prouisu deū uidua iungeretur principi sua tantum matrimonia exerto. Infra. Cura, prouisu, perinde agere, ac si hostis ingrueret. Libro. 15. Nullo rei frumentariæ prouisu. Libro 18. Dispositu prouisuq; ciuiliū rerum peritus. Libro 19. Ne oculi quidem prouisu iuuabant. libro 20. Sed paruū prouisum, ni copia in castra conueherentur, rapī permisere.

Amulatus agere, pro æmulationes, hoc est æmulari.

Libro 13. Ne in urbe æmulatus ageret, prouinciæ Lusitanæ præficitur.

Aduerfor

Aduerfor tibi.

Primo. Ut illic quoq; commodis legionum aduerfaretur. Quarto. Caterū neq; tuis neq; Liliæ destinatis aduerfabor.

Aduerfor te.

Primo. Sua facinora aduerfari deos lamentatur. libro 17. Sed ambitionem scriptoris facile aduerferis. Sic enim habet codex manuscriptus, nō ambitioni. Infra. Vidistis commilitones notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionem aduerfantes. libro. 19. Neue se ut parricidam aduerfarentur. libro 20. Vulgus aduerfari regem, inuidere Aegypto, sibi metuere.

Aliqua re gratus in uulgus.

Primo. Et si alij bonis artibus grati in uulgus. Sic & Cicero loquitur. Secūdo. Multaq; in uulgus grata usurpauit. Quinto. Tanto acceptius in uulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. libro 17. Læta primoribus ciuitatis, celebrata in uulgus Celsi laus. Item. Fames in uulgus inopia quaestus & penuria alimētorum, libro 18. In uulgus aduerso rumore fuit. Infra. Vnde crebra in uulgus mortes. libro 19. Spolia in uulgus cedebant.

Pertimere.

Primo. Nihil in uulgo modicum: terrere, ni pæuant: ubi pertimuerint, impune contemni. libro 17. Sub Tiberio & Cæto tantum pacis aduersa reip. pertimere.

Ostentus us ui.

Et hoc usurpat in datiuo, sicut & obtentui. Annaliū 1. Corpora extra uallū abiecta ostētui. Duodecimo. Auribus decisis uiuere iubet, ostētui clemētię suę, & in nos dehonestamēto. lib. 15. Iturū Tyridatē ostētui gētibus, quāto minus q̄ captiuum? Infra. Et ore ac mēbris in eum pallorē albetibus, ut ostētui esset, multum uitalis spiritus egestum. lib. 17. Noua iura Cappadociæ, noua Africa, ostētui magis q̄ mansura. Sic enim ibi legendum, non, ostenta. lib. 19. In Galliam Iulium Caletum tribunum, in Germaniam Alpinum Montanum & c. ostētui misere.

Curare exercitum. Alia curare. Curare legiones. Curare absolute.

Primo. Inferiorē A. Cæcina curabat. Quarto. Qui procōsul Asiam curauerat. lib. 5. Is Macedonia tum intētus, Achaia quoq; curabat. Infra. Getulicus ea tempestate superioris Germaniæ legiones curabat. Vndecimo. Duo abditū qui Romę curarent. lib. 16. Diurna po. Romani, per prouincias, per exercitus curantium legunt. Ipse actus executio appellatur. lib. 15. Syriæq; executio Cincio, copię militares Corbuloni permiffæ. libro 19. exploratores, ut mos est, longius curabant.

Moderor tibi.

Primo. Sed quibus Silius moderaba. Secundo. Nauis soluit, moderabaturq; cursui. Tertio. Quia, sibi quisq; moderabatur. libro 15. Moderandum fortunæ ratus. Lilius libro primo dec. quarta. Tum uero Atheniensium ciuitas, cui odio in Philippum per metum iamdiu moderata erat. & c. Libro septimo dec. quarta. Reliqua oratio fuit, ut memores rerum humanarum, & suæ fortunæ moderarentur, & alienam ne urgerent.

Exitij certus, pro de exitio. Ambiguus pudoris.

Primo. Iamq; lapidis ictu cruentus, & exitij certus. Secundo. Modo nō omnia metuēda ambiguus pudoris ac metus reputabat. Infra. Incerta ultionis, anxia sui. Quarto. Relinquenda uitæ certus. Quinto. Incertus animi. libro 12. Nam ubi sui matrimonij certa fuit. Infra. Retraxere ducem destinationis certum. Infra. Tum Agrippina sceleris olim certa, & oblate occasionis propera. libro 18. Nequaquam trepidus, sed consilij certus. libro 19. Incertus animi, & infidis consilij obnoxius. libro 20. Lætus & spei certus. Paulo inferius. Igitur ciuiliū dissidij certus. Sic enim manuscriptus codex continet. Et sequitur. Nunquam magis afflictam rem Ro-

manam. Quamquam in vulgatis additionibus legitur. Igitur ciuilis desciscendi certus. Vt Ciuilis sit nomen proprium.

Transpositio præpositionum.

Primo. Non unus hæc, ut Pannonicas inter legiones Percennius. Infra. Cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana. Item. Quantumq; Amisiã & Lupiam amnes inter, uassatum. Item. Capto propere campo humentia ultra. Item. Multaq; eo coram. Secundo. Nostra pro ripa. Item. Quinta ab hora diei ad noctem caeli hostes. Item. Tiberim iuxta. Rursum. Oppido à Canopo. Infra. Danubium ultra. Tertio. Littora Calabriae contra sitam. Item. Senatu coram. Et, patribus coram. Item. Quos inter ambigebatur. Infra. Gentile apud solum. Item. Ornatum ad urbis. Rursum. Vnum intra damnum steterit. Item. Quod præturam intra stetit. Quarto. Misenum apud & Rauennã. Mox. Sed præcipuũ robur Rhenum iuxta. Item. Dum populatio lucem intra sissetur. Rursum. Ita Sardonios inter Smyrnæosq; deliberatum. Quinto. A carnifice laqueum iuxta compressam. Item. Ripam apud Euphratis. Rursum. Mare inter & extremos Albanorũ montes. Item. Quos super eques &c. Paulo post. Ripã ad Euphratis. Vndecimo. Sed claritudine paucos inter senum regum. Itẽ. Humum infra moliri. Rursum. Ea super re. Item. Maximeq; quos penes potentia. Duodecimo. Seu delecto die augendam ad inuidiam. Paulo post. Deducere iuuenẽ, ripam ad Euphratis iubet. Item. Vt templum iuxta, equos uenat ut adornatos sistant. Rursum. Quum rostra iuxta custodibus circumdatus. Libro 13. Quo solutius urbem extra lasciuiet. libro 14. Promontorium Misenum inter & Baianum lacum. Item. Viam Miseni propter & uillam Caesaris Dictatoris. Paulo post. Viam Miseni propter. Item. Cappadocum ex nobilitate. libro 15. Oceano ab usq; petita. Infra. Occidentẽ matris Neronis inter ministros. libro 18. Est Iudæã inter Syriamq; Carmelus. libro 19. Vtq; cumulo super & recẽtia cæde uestigia inceslere. libro 20. Alij uia inter Mosellamq; flumen. libro 21. Hanc aduersus urbem gentemq; Cesar Titus &c. certare statuit. Item. Insulam inter Germanosq;. Liuius libro quarto dec. quintã. P. Nasica egregius adulescens omnibus ex unus quibus hesternã die pugnari placuit. Pro, unus ex omnibus. Libro primo. dec. quartã. Excelsio in suggestu superba iura reddentem. Libro octauo dec. tertã. Quos inter belli causa esset. Libro quinto. Vbi potentius iam esse id malum apparuit, q̃ ut minores per magistratus sedaretur.

Eximere constantiam, pro adimere. Miserationem eximere.

Primo. Quippe pluriũ uerborũ concordia constantiam exemerat. Tertio. Et si præsumpta spes, hortãdi causas exemerat. Vndecimo. Quamquã res aduersã consiliũ eximerent. Sic enim reposuimus, eraso uerbo adimerẽt. lib. 13. Quia dissimulationẽ nox & lasciuia exemerat. Liuius libro 5. dec. quintã. Miserationẽ omnem stultitia ignorantis fortunam suam exemit. libro 2. Deinde ut plurium clamore & cursu à portis dubitatio exempta est. Virg. Postquam exempta fames epulis.

Materies pro materia.

Primo. Ea uetustissima militaribus odijs materies. Itẽ. Cõcessam filio materiem. Secundo. Relinqueret materie Drusi fratris gloriae. Tertio. Præbuit iuueni materie adipiscendi fauoris. Quarto. Præbuitq; ipsi materie. Quinto. Et materies criminandi. Itẽ. Præbuitq; materie doctissimis indigenarum. Duodecimo. Et materiem sceleri detrahendam. libro 17. Sed plurima ad fingendum credendumq; materies.

Mulctare uerberibus. Mulctare exilio. Mulctare morte.

Primo. Prostratos uerberibus mulctant. Infra. Et spectantium immodestiam exilio mulctandi potestas prætoribus fieret. Quinto. Exilio aut morte mulctarentur. libro 13. Vt quidam accusatorum eius exilio mulctarentur. libro 14. Et qui alij seditionem conciuertant, exilio mulctati sunt.

Exoluere

Exoluere poena. & similes locutiones.

Libro 14. Titurium & Caluissium poena exoluit. Item. Donec Priscus & Alphenus desertis castris, ad Vitellium regressi, pudore proditiõis cunctos exoluerent. Libro 20. Cõiectus in eum telis, initium exoluendã in posterum culpã fecerit. In libello Germanorum. Vt se quoq; pudore uictoriae exoluant.

Ferox animi, & similes locutiones.

Primo. Et animi ferox, inter obstãtes & armatos ferro uiam patefecit. Itẽ. Sed foemina ingens animi, Eodem. Rudem sanẽ bonarum artium. Rursum. Cæterorum immunes, nisi propulsandi hostis. Secundo. Sed hunc mitem erga amicos, modicum uoluptatum. Tertio. Caesar Augustus potentia securus. Item. Sed impiger militiae. Rursum. Quamquam pecunia modicus. Quarto. Ferox scelerum. Mox. Anum suapte natura potentia anxiam. Item. Fortunã inops. Infra. Callidi temporum & sapientes. Rursum. Adeo factorum innocens sum. Item. T. Liuius eloquentia ac fidei præclarus. Infra. Rerum uestrarum prouidum, offensionum pro utilitate publica non pauidum. Item. Is recens prætura, modicus dignationis. Paulopost. At Agrippina peruicax irã. Rursum. Quod talis syluã frequens fecundusq; erat. Infra. Ingentium beluarum feraces saltus. Quinto. Præstantissimus sapientia. Item. Scientia certimoniarumq; uetus. Infra. Magis ac magis trepidus admirationis & metus. Item. Continuus principis, pro eo qui continue agit apud principem. Mox. Aemilium genus fecundum honorum ciuium. Item. Orodem fociorum inopem. Paulopost. Parthos absentium æquos, præsentibus mobiles. Libro 12. Et subueniendum socijs uirium emulis. Item. Atrox odij Agrippina, & facinorum non rudis. lib. 13. Procax odij, & potestatis temperantior. libro 15. Magna uis camelorum onusta frumenti. Infra. Atq; ipse ut lætitiã, ita moeroris immodicus egit. Item. Animi ualidus & corpore ingens. libro 16. Lasciuia inexpecti. Mox. Inquietus animo, & occasionum haud segnus. Infra. Sic specie bonarum artium falsos, & amicitia fallaces. libro 17. Non tamen adeo uirtutum sterile seculum. Item. Et pacis artibus belli inexpertus. Paulopost. Prouinciam aditu difficilem, annonã fecundam. Item. Consilijq; quamuis egregij, quod non ipse afferret, inimicus. Rursum. Pecunia alienã non appetens, suã parcus, publice auarus. Eodem libro. Corpore ingens, animi immodicus. Item. Urbanae militie impiger, bellorum insolens. Item. Non modo iacentia & plana urbis loca, sed secura huiusmodi casuum, impleuit. libro 18. Vespasianus acer militie. Rursum. Nec uirorum inopes, & pecunia opulenta. Item. Colonia uirum & opum ualida. Infra. Namq; promptus animi Martius. Mox. Celsus doli prudens. Infra. Non tulit ludibriũ insolens cõtumeliae animus. libro 19. Gregarius miles futuri socors. Item. Decoris securus. Mox. Strẽnuus militiae. Item. Futuri ambiguus. Paulo inferius. Ignarus militiae, improvidus consilij. Ibidem. Neq; fidei constans, neq; strenuus in perfidia. Item. Ipse ager animi. Et rursus. Veluti captus animi. Et, Sermonis nimius erat. Mox. Ciuium sanguinis parcu credere. lib. 20. Reçti peruicax. Item. Tributorũ expertes. Rursum. Consilij ambiguus. Paulopost. Ille, ut irritus legationis, redijt. Rursum. C. Caesar turbidus animi. Item. Ingens rerũ. Rursum. Nec sibi bitũ militie, sed ueterẽ expertũq; belli. Itẽ. Diuersus animi. In libello Germanorũ. Frugiferarũ arborũ impatiens, pecorũ foecida. In uita Agricole. Frugũ foecidum. Rursum. Animorũ prouincie prudẽs. Item. Nos terrarũ ac libertatis extremos, recessus ipse & sinus fama defendit. Rursum. Securus iam odij. Liu. lib. 6. dec. 4. Trepidũ rerũ suarũ. lib. 8. Romanis Gallici tumultus assuetis etiã uanitates notẽ sunt.

In centuriones inuadere.

Primo. Repente lymphati districtis gladijs in centuriones inuadunt. Infra. Vt hi mox pedes in hostem inuaderent.

Exuere fidem, Exuere tributa, Exuere uirtutes,

Primo. At ille moriturus potius quam fidem exueret, clamitans. Sic supra dixit. Exutoque Lepido. Item. Exuta aequalitate. Infra. Alijs gentibus ignorantia imperij Romanam in experta esse supplicia, nescia tributa, quae quando exuerint &c. Infra. Quam uirtutem diu retinuit, quum ceteras exueret. Secundo. Per communes liberos orauit, exueret ferociam. Infra. Nisi certam ante diem profanos ritus exuissent. Tertio. Tum exuto iustitio reditum ad munia. Paulopost. Obsequium erga imperatorem exiit. Infra. M. Piso exuta dignitate. Item. At postquam exiit aequalitas. Quarto. Bonis quoque exutus. Paulopost. Non enim exuere imposita munia. Infra. Eo anno Frisii transhenanus populus pacem exuere. Quinto. Sciani amicitiam ceteri falso exuerant. Item. Vitilibus curis foeminarum uitia exuerat. Rursum. Dedit spatium exuendi pacis. Mox. Neque exuerat pedorem. Undecimo. Ac ne iussa exuerunt. Mox. Ne tamen miles otium exueret. Vbi uidetur legendum, indueret. Duodecimo. Et missis corruptoribus exuendam ad fidem hostes emergari. Infra. Territum exutumque campis Mithridatem. Decimotertio. Exueret obsequium in matrem. Item. Ut hostem uagum exuerent sedibus. Infra. Reperta quoque spe ditioris coniugis, promissa exuere, id est exuebat. Libro 14. Auitis bonis exuuntur. Infra. Exueret magistrum, factis amplis doctoribus instructus maioribus suis. Paulopost. Attamen neutrum datis a se praemij exiit. lib. 16. Abrumperet uitam, ac ea ciuitate, cuius charitatem olim, nunc & aspectum exuisset. Infra. Exutus quoque omnibus fortunis. libro 17. Ac ne reuerentiam imperij exuere uideretur. libro 18. Prima iuuenta quietis cupidine senatorium ordinem exuerat. libro 19. Ac maiore ex diuerso mercede, ius fasque exuerent. Infra. Cuius sacramentum cunctis circa hostilibus non exuerat. Libro 20. Quando etiam sapientibus cupido gloriae nouissima exiuit. Infra. Quid si Galliae iugum exuant. Rursum. Et si exuissent seruitium cupidine imperitandi. Item. In ciuitates quae societatem Romanam non exuerant. lib. 21. Nec quicquam prius imbuuntur, quam contemnere deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, uilia habere. In libello Germanorum. Nec nisi hoste caeso exuere uotum obligatumque uirtuti oris habitum. In uita Agricolae. Et arrogantem & auaritiam exuerat. Item. Exuere iugum potuere. Apud Lium lib. 4. dec. 4. L. Valerius contra M. Porcium Catonem mulierum causam agens, Numquam inquit, saluis suis exiuitur seruitus muliebris. Significat autem foeminas semper officiosas in suos esse, uel maritos, uel liberos, nisi hijs per mortem priuentur. Libro 7. Exurosque magna parte praedae ad mare ac naues redegit. Idem rursum lib. 7. dec. tertiae. Ita repente exiit antiquos mores.

Induere munia ducis, induere seditionem.

Primo. De Agrippina Germanici Caesaris uxore. Munia ducis per eos dies induit. Secundo. Qui, ne bellum toleraret, seditionem induerint. Quarto. Habitu ac uoces dolentum simulatione magis quam libens induebat. Quinto. Qualem diem Tiberius induisset, pari habitu. Infra. Sceptuchi utrinque donis acceptis, more gentico, diuersa induere. Rursum. Plurimum adulationis Seleucensis induere. Undecimo. Aut ditium familiarum haeredes Eferminos & Aruntios magnum animum induisse. Duodecimo. Quorum rex Hylates societatem Meherdatis palam induerat. Infra. Etiam aduersus nos hostilia induerat. lib. 15. Animum bonis artibus non induerat. Infra. Quia speciem iudicij induere non poterat. lib. 16. Nisi contra instituta & cerimonias maiorum proditorum palam & hostem Thrasea induisset. lib. 20. Quae super infamia mala, falsos pauores induerat, descivisse Africam. Infra. Galbam & infra facta tributa hostiles spiritus induisse.

In tempus.

Primo. Sensit miles in tempus conficta. Secundo. Tmolium leuari idem in tempus

pus tributis. Quarto. Quod unum malorum suffugium in tempus erat. Libro 14. Et scena in tempus structa.

Reum subdi, subdere ue, Rumorem subdere.

Primo. Metuens, ne reus subderetur. Rursum. Vtque mos uulgo, quauis fallis, reum subdere. Tertio. Maestatis crimina subdebant. Quarto. Subditis qui accusatorum nomina sustinerent. Quinto. Et subdito rumore, tamquam Mesopotamiam inuasurus. Intendere metum, pro intentare.

Primo. Spem offerunt, metum intendunt. Infra. Tradere uexillum intento mortis metu subigit. Tertio. Aduersum os in hostem intendit. Item. Ob intenta Lepidae pericula. Quarto. Quum omnia alia conquirent, intenderetque. Vbi tamen potius pro augere exponendum. Infra. Neque tamen dubitabat in Neronem & Agrippinam intendi. Quinto. Quum mutua accusatione intentum. lib. 13. Nero intellecta inuidia, odium intendit. Item. Quem metum Graptus &c. tali mendacio intendit. Intendere pro augere.

Secundo. Languescet alioqui industria, intendere socordia. Item. Intendere uera, adgerere falsa. Quarto. Vim praefecturae modicam antea intendit. Infra. Et huic negatus honor gloriae intendit. Duodecimo. Ardorem exercitus intendebat. lib. 14. Quibus excisis, metum hostium intenderet. lib. 17. Quippe hiantes in magna fortuna amicorum cupiditates, ipsa Galbae facilitas intendebat. Infra. Intentis alimenterum praecij, lib. 18. Intendebat formidinem, quod publici consilij facie discessum Mutina. Praesidium agitare.

Primo. At in Chaucis coepaure seditionem, praesidium agitantes uexillarij. Sic & Lium loquitur lib. 7. tertiae decadis, quanquam is locus in uulgaris editionibus est deprauatissimus. nam sic habet. Qua Brutiorum praesidium esse agitatae proditiionis conciliator nunciauerat. Tu scribe. Quae Brutiorum cohortem praesidium agitare, proditiionis conciliator nunciauerat. Sic enim in manuscripto codice legitur, quem nobis bibliotheca Spirensis suppeditauit. Talibus mendis indigne confurcatus est passim Lium, & tot tam annis haec cura neminem tangit. O sturdiosorum inanem fiduciam. Tacitus Annalium 15. Turrim qua praesidium agitata, defendere auso.

Agitare latrocinia.

Duodecimo. Aduentu Catthorum latrocinia agitantium.

Moliri fores.

Primo. Concursumque ad ianuam factio, molitur fores. Sic Lium 3. decadis octa uo libro dixit moliri naues. Et molientibus ab terra naues Philippus superuenit. Item. Poeni ancoras molirentur. Rursum Tacitus Annalium secundo. Molitur templorum fores. Undecimo. Quaeque in aperto graua, humum infra moliri. Duodecimo. Nuptiasque Domitij &c. & Octauiam Caesaris filiae, moliri. Item. Molitur crimina & accusatorem. lib. 13. Fratri eius L. Sillano necesse molita. lib. 18. Subruit muros, instruit aggerem, molitur portas. Infra. In quam gladiatores nauibus molientes, Germani nando praelabebantur. Liu. lib. 6. dec. quarta, Affecta labore ac uigilijs corpora ex somno moliebantur.

Molitor caedis.

Undecimo. Et Appianae caedis molitor Narcissus.

Aduertere pro in se uertere commouereque. Item pro attendere.

Annalium primo. Sed uelut in urbe uicta facies, gemitusque, ac plangens, etiam militum aures oraque aduertere. Et infra. Octo aquila perere syluas & intrare usque imperatorem aduertere. Quarto. Atque illic eadem acutendo recentia ueteraque odia aduertit. Quinto. Ut atrox aduerteretur, id est, obsequi uabatur. Infra. Ut uulgum miseratione aduerteret. Duodecimo. Spirantem ac uitae manifestam aduertere pastores

pastores. Decimotertio. Aduertere quosdā cultu externo in sedibus senatorum. Lib. 14. Quæ ne in metu quidē pericula nostra aduertit, id est attendit. Sic enim scripsimus pro auertit. Libro 15. Quoties nouum aliquid aduerterat. Lib. 19. Aduertere proximi. Item. Turrim uicino sitam lucere per noctem crebris luminibus aduertit. Item. Aduertit ea res Vespasiani animum.

Aduertere in aliquem, pro animaduertere siue punire.

Secundo. In P. Martium cōsules extra portam Exquilinā, quā classicum canere iussissent, more prisco aduertere. Quarto. Aut si quis aduerterit. Quinto. Placitum posthac ut in reliquos Sefani liberos aduerteretur.

Aduertere parsimonie.

Tertio. Ne princeps antiquæ parsimonie durius aduerteret. Libro 13. Qui animum etiam leuissimis aduerterent.

Proiectum, pro contempto, & uili. Item pro abiecto.

Primo. An ciues quibus iam proiecta senatus autoritas. Tertio. Tam proiectæ seruientium patientiæ tædebat. Libro 19. Vultus procul uisentibus notabantur, Vitellij proiectus & degener. Libro 20. Interea Iulius Sabinus proiectus fœderis Romani monumentis Casarem se saluari iubet. Cicero proiectam audaciam dixit & Liuius proiectas ac proditas ad inconsultam atq; improuidam pugnam legiones, Germanice, ueruegen.

Sacra legationis. Sacra mensæ.

Primo. Hostium quoq; ius, & sacra legationis, & fas gentiū rupistis. Decimotertio. Quanquam intra sacra mensæ &c. properata sit. I. mors. libro 15. Inuidiam prætendens, si sacra mensæ, diq; hospites, cæde qualiscūq; principis cruentarentur. libro 19. Sacrum etiam in exteris gentes legatorum ius, &c.

Animum cupido inuolat.

Primo. Truces etiam animos cupido inuolat.

Incautum pro eo quod non cauetur.

Primo. Consultatq; ex duobus itineribus breue & solitum sequatur, an impeditius & intentatum eoq; hostibus incautum.

Gnarum pro cognito.

Primo. Quod gnarum duci. Infra. Trudebanturq; in paludem gnaram uincensibus, iniquam nescijs. Quinto. Conspicui, eoq; gnari. Duodecimo. At nobis ea pars militiæ maxime gnara est. libro 15. Idq; nulli magis gnarum quam Neroni. Libro 21. Campos madentes, & ipsis gnaros, paludes hostibus noxias.

Ignarum, pro ignoto.

Secundo. Per occulta & uigilibus ignara. Tertio. Non quidem sibi ignara que uulgabant. Quinto. Sed quadam secus quam dicta sint cadere fallacijs ignara dicentium, hoc est ignota. Duodecimo. Nihil tam ignarū barbaris q̄ machinamenta & astus oppugnationum. Eodem. Quanto ignara barbaris, tanto tolerantiora cauesceret. Sic enim illic reposuimus è scripto uolumine pro ignoratiora. lib. 15. Cui enim ignarā fuisse seuitiā Neronis. lib. 19. Quæ ignara Vespasiano aut uetita.

Incedere itineri & prælio.

Primo. Incessitq; itineri & prælio, hoc est, ad iter & prælium. Similis infra locutio. Sibiq; & prælio firmabar. Item lib. 3. Dein præsidio Africæ ducebatur. Hoc est, ad præsidium Africæ. Quarto. Proxima æstuaris aggeribus & pontibus traducendo grauiori agmini firmat. lib. 13. Subruendo uallo inducit. Mox, Qui uia pariter & pugna composuerat exercitum. Lib. 15. Nec recusaturum Tyridatem accipiendi diademati in urbem uenire. Item. Dum auxilia libertati inuocat.

Comprimere pro opprimere.

Primo. Cōpresisse Germaniæ populos, Paulopost. Neq; duorum adolescentium nondum

nondum adulta autoritate comprimi queat. Infra. Compressam à muliere seditionem. Tertio. Et comprimendi procul præsidium. Infra. Compresis seditionibus. Libro 18. Consensu meliorum compressi. Lib. 20. Se cū cohorte cui præerat, Caninefatem tumultum compressurum. Vbi quidam scripserunt, oppressurum. Liuius lib. 2. dec. quintæ. Magis è repub. uisum erat comprimi ac sedari exasperatos Ligures. Idem lib. 8. quartæ dec. eleganter cōpressam annonam uocat, cuius pretium per coemptionem esset intentum. Et duodecim, inquit, clypea arata ab ædi libus currulibus P. Claudio & P. Sulpitio Galba sunt posita ex pecunia qua frumentarios ob annonam compressam damnarunt.

A contactu pro consuetudine siue contagio.

Primo. Discedit à contactu, ac diuidite turbidos. Quinto. Plures infecti quasi ualetudine & contactu. Libro 17. Ita in fauorem aut odium cōtactu ualentiorum agebantur. Libro 18. Simul cætera legiones contactu, & aduersus Germanicos milites inuidia, bellum meditabantur. In uita Agricole. Oculos quoq; à contactu dominationis inuiolatos habebamus. Participio cōtactus utitur Liu. lib. 1. dec. 4. Multis in Italiâ contactis gentibus Punici belli societate, Lib. 8. eiusdē. Et ut omnia contacta societate peculatus uiderentur.

Ludificor illum.

Primo. Quod dum patres & plebem, inualida & inermia, cunctatione ficta ludificetur. Sic & Terentius. Ludificatus uirginem. Tertio rursum. Fessumq; Romanum impune ludificabatur. Liuius lib. 9. quartæ dec. Qui ludificati priorē locutionem erant. Idem uerbale nomen usurpat lib. 8. dec. eiusdē. Ferri iam ludificatio ista nō potest. Idem lib. 11. dec. quintæ. Munificentia inæquali sese aliosq; ludificari. Lib. 4. Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores.

Cauillari uerba patrum.

Primo. Tiberium uigētem annis sedere in senatu, uerba patrum cauillantem. Abfolure Liuius usurpat lib. 9. quartæ dec. Tum quoq; ait eam cum Ebutio se amatore cauillari credere. Apud eundem legitur uerbale nomen libro 8. dec. quartæ. Et paulatim illiberali adiectione nunc per cauillationem, nunc precibus & simulatis lachrymis ad centum talenta est perductus.

Summus seueritatis & munificentie, & aliæ quædam locutiones.

Primo. Eundemq; seueritatis, & munificentie summū uidissent. Undecimo. Læuissimo fastigij eius, hoc est de eo fastigio. Sic enim illic legendum putamus pro leuissimum fastigij eius. Lib. 14. Neq; morum spernendus habebatur.

Præsumere, ante sumere, Præsumptus

Primo. Ac ni supplicitiū in malos præsumant. Tertio. Et si præsumpta spes, hor tandi causas exemerat. Duodecimo. Ac perinde fortunam utriusq; præsumeret. lib. 14. Atq; ipsa, præsumedo remedia, munierat corpus. lib. 17. Torpebat Vitellius, & fortunam principatus inertī luxu, ac prodigijs epulis præsumebat. lib. 19. Et partes præsumptere. In uita Agric. Præsumpta apud militē illius anni quies.

Resumere.

Lib. 19. Rerum nouarum cupido legati nomē resumere & misceri ciuilibus armis impulerat. Lib. 20. Resumpto Vespasiani sacramento. Infra. Instituta cultūq; patrium resumite.

Diuersus omnium, pro ab omnibus. Aduersus illorum.

Primo. Diuersa omnium quæ unquā accidere ciuiliū armorū facies. Tertio. Veneno eum à Lepida petito inlustrium domuum aduersa, pro illustribus domibus, id est familijs. Lib. 14. Ut par ingenio, ita morum diuersus.

Arma pro bellis.

In primo exemplo præcedentis classis. Libro 13. rursum. Vsq; ad ciuilia arma. Libro

Libro 15. Post arma Iulij Vindicis ad auspiciū & prælagium futurę uisionis trahebatur. Libro 17. Sed per ciuilia arma etiam seueris ducibus usurparum. lib. 18. Sortem ciuiliū armorum misera latitia detestantes. Infra: Quę grauiā atq; intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace mansere. libro 19. Misericordiam ciuilibus armis impulerat. Item: Et unum militem, quorū ciuiliū armorū partem. Vnde eleganter Lūius denūciationem armorum dixit pro denūciatione belli, decade quinta, de Perseo Macedonum rege loquens. Gręcas, inquit, urbes, alias obsideret, alias denūciatione armorum terreret.

Temerare pro uiolare stuprareq; Temeratus.

Hoc uerbo sæpe Tacitus utitur. Primo. Eandem Iuliam in matrimonio M. Agrippę temerauerat. Et rursus. Non aliud malorum leuamentum, q̄ si linq̄uerent castra inausa temerataq;. Libro 19. Ciuilis rabies usq; in exitum temerasset. Libro 20. Prædixere haruspices ne temeraret opus saxo aurōe in aliud destinato.

In prominenti littoris. Hoc est prominenti parte littoris. Asperrimo hyemis.

Primo. Tum milites ad cædē missi inuenere in prominenti littoris nihil lætum opperientem. Tertio. Ipsum quippe asperrimo hyemis, Ticinū usq; progressum. Infra: Aut diuerso terrarum distineri. Quarto. Vel celeberrimo fori effigiem diui Augusti amplecti. Quinto. Extremo anni. lib. 14. Quin si qua in parte lubricum adolescentiæ nostrę declinat, reuocas. lib. 18. Et lubrico itinere adempta equorum pernitate. Item: Ni uictorem exercitum attinisset obscurum noctis. Infra. Aut ubi lubrico uitę uel occursum alicuius procidissent. Libro 13. In extremo Ponticę orę. Libro 20. Extrema Gallicę orę & c. occupauere. Item: Illi raptim uecti, obscuro adhuc cœptę lucis, domum proconsulis irrumpunt. Libro 21. Terga hostium promittens, si extremo paludis eques mitteretur.

Occulta saltuum, Humida paludum, & similes locutiones.

Primo. Præmissis Cæcina ut occulta saltuum scrutaretur, pontesq; & aggeres humido paludū & fallacibus campis imponeret. Sic dixit supra. Aliaq; honorum multiplicata, pro alijs honores. Subiecta uallium. Primo. Subiecta uallium ac resultantis saltus cõperet. Item. Illi sanguine suo, & lubrico paludū lapsantes. Item: Summa ualli prestant. Secundo. Aut prominentia montium resistunt. Ibidem mox. Campum & prima syluarū barbara acies tenuit. Infra. Desiccitq; naues in aperta Oceani. Item: Neq; suspiciones imbecillas aut inania famę perimescēda. Tertio. Aliaq; funerum solennia, pro solitis. Ibidem: Complentur nō modo portus & proxima maris. Infra: Per amœna Asię atq; Achaię. Item: Longinqua imperij. Infra. Per incerta maris & tempestatū cotidie uoluitur. Rursum. Multa laudis & artium imitanda posteris tulit. Quarto. At apud idonea prouinciarum, hoc est apud idoneos locos prouinciarum. Mox: Aut asperis maris. Infra: Iussa principis magis quàm incerta belli metuens. Item: Quibus præcipua rerū ad famam dirigenda. Paulopost. Sed altius metuens tacita suspitionum. Item: Qui mōrtium æditis inculti atq; eo ferocius agitabant. Infra: Auxit uana rumoris. Item: Quo seua uentorum arcentur. In fine libri. Imperij extrema. Quinto. Simulationū tamen falsa, in sinu aui perdidicerat. Vndecimo. Summaq; imperij ambigua. Item mox. Ad excindenda castellorū ardua. Lib. 17. Nisi incerta noctis & c. timuissent; libro 18. Et læua maris præteruectus. Item: Altiora murorum sagittis aut saxis incessere. Infra: Ac dubijs præliorum exemptus. Item: E gregario ad summa militię prouectum. Paulo inferius. Mihi bellum, & præliorum incerta trade. Lib. 19. Ac summa ualli ruina sua traxit. Item: Missis per proxima littorum liburnicis. Item: Prima rerum quieti speculabantur. Item: Summa nauium tabulis augent. Et rursus: Non intuta moenium firmare, noctu dieq; fluxi, & amœna littorum perforantes. Et, Per angusta & lubrica uiarum flexerant. Lib. 20. Et fluxa seruitiorum fides

fides, ac fortuita belli sperabantur. Item. Extrema Galliarum quaterent. Et, Qui pontes & uiarum angusta insiderent. Et, Recepta omnis præda, nisi quā uagi per inaccessa mapalitū ulterioribus uendiderant. Rursum. Statos æstiuis fluctibus dies & certa maris operiebatur. Lib. 21. Cuncta camporum. Item. Quando impetum & subita belli locus abnueret. Item. Extrema & latissima moenium. In uita Agricola. Ludos & inania honoris modo rationis atq; abundantię duxit. Item. Montium profunda, tempestatum ac fluctuum aduersa. Rursum: Qui adhuc pugnae expertes summa collū insederunt. Mox. Quatuor alas ad subita belli retētas. Item. Media campi Couinarius eques strepitu ac discursu complebat.

Præcipere, pro Antecapere.

Primo. Quod quanquam in æstatē summa ope parabat, initio ueris, & repente no in Catos excursu præcepit. Secundo. Quia speciem libertatis Piso præceperat. Tertio. Præceperant animis orationem patres. Lib. 19. Ni Antonius id ipsum metuens festinato prælio uictoriã præcepisset. Hoc uerbo sæpe Lūius in hūc sensum utitur. Apud quę tamen hæc simplex uerbi significatiō, sed à cõmuni loquentium usu paulo remotior hodie, qualdam sententias inuoluit, ac multis deprauationibus ansam dedit. Propter studiosos Lūianę lectiōnis proferam hic unū insignem locum, cum quo multi eruditorum ante nos luctati sunt, sed nulli successit conatus. Is locus est apud Lūium libro secundo, primę decadis in hæc uerba scriptentem. A deo in alteram causam non collega solum præceperat. Inspeci locū in manuscripto codice, nec aliam continebat lectiōnem. In margine tamen eius uetusti uoluminis adnotatum reperi, præceps erat. Quam scripturā probat M. Antonius Sabellicus, addens etiam legi posse, præceps ierat. Ego uerō quom eum locum excuterem, & uenisset mihi in mentem præcipere ueteribus autoribus interdum esse præsumere siue antecapere. deinde cogitasset Appium uehementis ingenij uirum fuisse, quippe quem Lūius paulopost immitem natura uocet, deprehendi germanam esse lectiōnem, si præceperat accipiamus pro antecapere, tum pro in scribamus ui, hoc modo. A deo ui alteram causam non collega solum præceperat, sed omnis factio nobilium. Significat Lūius Apium ui causam alteram occupasse, quum prius proposita sententiã, nobiles omnes habuit astipulatores. Hoc indicant uerba quę præcesserunt. Appius uehementis ingenij uir imperio consulari rem agendam censebat, uno aut altero arrepto, quieturos alios. Seruilus lenibus remedijs aptior, concitatos animos flec̄ti quàm frangi putabat, quū tutius tum facilius esse. Nec uero quicquā dubito, si superesset optimus uir Sabellius, quin mihi subscriberet. nam candorem hominis ædita scripta fatis testantur. Hoc uerbo rursus utitur in hunc sensum Lūius libro tertio decadis primę. Nec ex quo castris castra conlata sunt, inquit, cessatum à leuibus prælijs est, facile patiente Dictatore, conferendo uires, spem uniuersę uictorię tentato paulatim euenit certaminum suos præcipere. Emenda Lūij codicem libro tertio primę decad. Dum præriperent iter nunciij missi in castra. Et scribe, dum præcipere. Rursum eiusdem decadis libro sexto. Nobiles homines in possessionem agrī publici grafari, nec, nisi, antequam omnia præriperiant, diuisus sit, locū ibi plebi fore. Tu scribe, antequam omnia præriperiant. Eodem libro. Non præriperiam gratiam publici beneficij. Repone, Non præriperiam gratiam publici beneficij. Lib. primo dec. 4. Ut id nouit, quod animis præceperat. Libro secūdo. Ipse tribus quinqueremibus expeditis Piræum præcepit. Libro quinto. Ne se ad bellum Achaicum, aut rem uillam, quam sua quisq; opinione præcipere posset, crederent missos esse. Libro 6. Aliquantum uia præceperat rex. Libro 8. Consul, quia non cõminus pugna, sed locis oppugnandis futuram præceperat animo. Libro secūdo dec. quintę. Ex eo quod acciderat spem futuri præriperentes. Lib. quinto nō procul initio, ubi legitur,

Præceptam tamen eius rei lætitiã inuenerunt. Malim scribere, præceptam. Id declarãt quæ illic sequuntur. Sanè qui præceptam scripsit, intellexit defloratam, quemadmodum dixit libro 8. dec. quartæ. Gloriamq; eius uictoriæ defloratam ad Thermopylas esse. Verum hic magis quadrat præceptam. L. Florus de Ptolemæo Cyprio rege. Et ille quidem ad rei famam ueneno facta præcepit. Apud eundem Florum in fine quartæ Epitomes, ubi de Cantabris agit, uulgo legitur. Postquam extrema barbari uident, certatim igni, ferro, inter epulas, uenenoq; quod ibi uulgo ex arboribus taxis exprimitur, percepere mortem. Ego uero scribo, præcepere mortem.

Antecipere.

Libro 20. Quia pontem Mosæ fluminis anteciperat. Properare iter. Et properatus participium. Festinare mortem. Item Properato aduerbium.

Primo. Siccitate & amnis modicis inoffensum iter properauerat. Secundo. Ni deditioem properauissent. Infra. Nisi uoluntariam mortem properauisset. Item. Ne tela quidem nisi agrestia ad subitum usum properata. Tertio. Præmatura uel cum exitio properant. Quarto. Mortem in se festinauit. Infra. Properata inde accusatio. Libro 13. Neq; minus properato Narcissus Claudij libertus &c. ad mortem agitur. Item. Ante oculos inimici properata. Loquitur de morte Britanici. libro 14. Sed cædes, patibula, ignes, cruces tanquam reddituri supplicium, ac præcepta interim ultione festinabant. Libro 15. Continuum die noctuq; iter properabant. libro 16. Intercis uenis, mortem appropinquauit. libro 17. Pleraq; cõtra deus ex præsentis usû properando. libro 19. Et si ceptum iter properasset. Infra. Festinare comitia, hoc est, festinabat.

Auctus us u, pro augmento.

Primo. Imbresq; & fluminu auctus regrediẽti metuebãt. Secundo. Auctu imperij adoleuisse etiã priuatas opes. lib. 17. Subita inundatione Tiberis, qui immenso auctu &c. Lib. 20. Sed Transrhænanis gentibus inuisa ciuitas opulentia auctuq;.

Quod illi moris, pro, Qui illi mos.

Primo. Non aucto hoste, terga abeuntium laceßere, quod illi moris, quoties astu magis, quàm per formidinem celsit.

Id morum Tiberij fuit. Hoc est, Id in moribus Tiberio fuit; siue, Id in moribus Tiberius habuit.

Primo, Id quoq; morum Tiberij fuit, continuare imperia.

Huc illuc.

Primo. Sed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma. Quarto. Quis ex usu temporis huc illuc mearent. Duodecimo. Enim uero Caractacus huc illuc uoluitans. libro 15. Per noctem huc illuc cursaret incustoditus. libro 19. Huc illuc tracturus interpretationem, pro ut conduxisset. libro 20. Ut uero huc illuc distrahi ceperet. libro 21. Et pluribus nuncijs huc illuc cursantem, posse medio intercipi.

Quanto quis audacia promptus, & similes locutiones.

Primo. Nam barbaris quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, rebus comotis potior habetur. Infra. Quãto inopina, tanto maiora offunditur. Tertio. Quanto pecunia dices, & uoluptatibus opulentos, tanto magis imbelles. Quarto. Tanto insensius cæsi, quanto perfuge & proditores ferre arma ad suu patriæq; seruitium incusabantur. Infra. Quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus. Quinto. Tanto acceptius in uulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. Duodecimo. Quanto ignara barbaris, tanto tolerantiora capesseret. Sic enim illic scripsimus pro ignorantiora. lib. 18. Quãtumq; hebes ad sustinendum laborem miles, tanto ad discordias promptior.

Pretium

Pretiu simpliciter, ut pretiu operę, siue laboris. Pretiu exitus, hoc est mortis.

Primo. Germanico pretium fuit cõuertere agmen. Secundo. Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret. libro 19. In Veronensibus pretiu fuit. lib. 20. Neq; aliud pretiu exitus, q̃ fides fama q; Item. Postquam nullum mendacio pretium. In uita Agricola: Bonæ tantum conscientia pretio ducebantur.

Pacem quàm bellum probabam, & similes locutiones.

Primo. Et pacem quàm bellum probabam. Tertio. Quem haud fratris interitu truce, quàm remoto amulo æquiorẽ sibi sperabat. Eodem libro. Responde nullo, miseratio quàm inuidia augebatur. Infra. Et nobilitatẽ sine probro actã, honori quàm ignominia habẽdam ducebat. Quarto. Asinius Agrippa clarioribus quàm uetustis. Quinto. Ne memoriã nostrã per mœrorem quàm læti retineatis. Decimotertio. Pleraq; in summa fortuna auspicijs & cõsilijs, quàm telis & manib. geri. Infra. Nec grata Pallantis innocẽtia, quàm grauis superbia fuit. Libro 14. Deniq; si id rebus conducatur, libens quàm coactus dominũ. lib. 19. Ne suas quidem legiones operiebantur, ut præda q; periculorum socias. Infra. Cur enim ẽ rostris, fratris domum imminemẽ foro, & irritandis hominum oculis, quàm Auentinum & penates uxoris petisset. Lib. 20. Is se ẽ maioribus suis hostis populi Ro. quàm focus, iactabat. Et rursus. Non imperitia adolescentuli uerba & conciones quàm ferrum & arma meditantis, sed &c. Infra. Vbi securitas redijt, uoluptatum quàm religionum appetens, negligere paulatim, hoc est, negligebat. lib. 21. Corpora condere quàm cremare, ẽ more Aegyptio. In libello Germanorum. Cedere loco dummodo rursus in stes, cõsiliũ quàm formidinis arbitrantur. Hunc loquendi modum usurpat & Lilius libro septimo dec. prima. Quicquid, inquit, hinc aut illinc communis Mars bello aufert, multiplex quàm pro nullo damnum est. Vbi uero legitur uulgo apud eundem autorem lib. 9. tertie decadis. Veram certe uictoriam eius rei sibi quisq; mallet, quàm ulla imperia, deprehendi ex uestigijs manuscripti codicis legendum. Veram certe uictoriam eius rei cupias q̃ ulla imperia. Porro subauditur in huiusmodi locutionibus aduerbium potius aut magis. Sic est & illud Nazianzeni.

ὅτι τὸν τὴν σαλαγγὸν, ἢ φερρὸν πιδόν.

Reum facere, hoc est accusare, siue reum agere.

Primo. Violatorem foederis uestri Arminium, apud Varum qui tum exercitui præsidebat, reum feci. Sic & Suetonius in Tiberio, de eo ipso loquens. Fannium Coepionem, qui cum Varrone Murena in Augustum conspirauerat, reum maiestatis apud iudices fecit, & condemnauit.

Bellum inuitis aut cupientibus esse, & similes locutiones.

Primo. Fama dediti benigneq; excepti Segestis uulgata, ut quibusq; bellu inuitis aut cupientibus erat, spe uel dolore accipitur. Graeci dicunt ἀχθόμενοι aut ἡδόμενοι ἄνοι, id est, inuitis aut lubentibus esse, quum significat molestem existere quicquã aut gratũ. Xenophon ἐλλωικῶν quinto, ἡ δὲ οὐ τῶ ἀγγισιλάω ἀχθόμενοι ποῦται. Hæc Agefilao grauant non erant. Plato in Phædone. ὅθῳ δὲ ἀπειλί ποῦται ἐπὶ πᾶσι δαδαιμι, εἰσοι ἡδόμενοι εἰσι. Quod reliquimus eõ reuertamur, si tibi lubenti est. Rursus Tacitus Annalium Libro 15. Hæc atque talia plebi uolenti fuere. Sic enim castigauimus nos, quum ante legeretur, ualentia fuere. Iterum libro 19. Caterisq; remanere, & in uerba Vespasiani adigi uolentibus fuit. Nam uocem liberum illic à quopiam insultam, autoritate manuscripti uoluminis submouimus. Hanc Græcam figuram & in uita Agricola: retulit. Eoq; initio erecta provincia, ut quibus bellum uolentibus erat, probare exemplũ, ac recentis legati animum operiri. Nazianzenus. ὕβριζε, ἀπειλε, ποιεῖ ὅτι ἂν ἢ βουλομένη σοι. Cõtume litosus esto, insulta, fac quicquid fuerit tibi uolenti. Xenophon, ἐλλωικῶν quarto.

THESAVRVS LOCVTIONVM

τι δὲ ἐφθ, οὐ πωδάνη εἰ καὶ ἐκείνη βουλομένη ταῦτ' εἶ; Quin igitur rogas, an hæc illi uolenti sint. Plato. εἰ μὲν ἄρα εἰ σοὶ βουλομένη εἴη ἐ λέγω. At uide nū tibi uolenti sint quæ dico. Macrobius. Si uobis uolentibus est. Huius locutionis exempla Græca retulit callentissimus utriusq; linguæ Guilhelmus Budæus, immortalæ Galliarum ornamentum, & literarū uirtutisq; columen in utilissimis illis suis Græcæ linguæ commentarijs. Hic habes exempla Latīna. Porro de hīs meminimus in Castigationibus etiam suis ubiq; locis.

Nescium passiue, pro eo quod nescitur.

Primo. Alijs gētib; ignorātia impij Romani in experta esse supplicia, nescia tributa.

Alyndeton.

Primo. Simulq; pedes, eques, classes apud prædictū amnem conuenere. Secundo. Inter quos insignis Arminius, manu, uoce, uulnere, sustentabat pugna. Paulo post. Arma rapiunt, plebes, primores, iuuentus, senes. Item. Ac postulauit modum argento, suppellectili, familiæ. Quarto. Bellumq; impeditum, arduum, cruentum minitabatur. Mox. Itsq; permittum uastare, urere, trahere prædas. libro 15. In quam certatim nomina dederant, senatores, eques, miles. Paulo post: Sed mirum quam inter diuersi generis, ordinis, ætatis, sexus, diuites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint. Libro 17. Equos, arma, pecunias, offerentes: ut quisq; corpore, opibus, ingenio ualidus. lib. 19. Consilio, manu, uoce insignis hosti, conspicuus suis. Mox. Simul ceteri ut cuiq; ingenium, spoliare, capere arma, abripere equos. Item. Præterita, instantia, futura, pari obliuione dimiserat. libro 21. Ut perfidum, ignauum, uicium hostem in æternum excinderent. Mox. Coniugum, parentum, patriæ memores. Liuius lib. quinto decadis quintæ. Terra mari trepidatur.

Missu. Ablatiuus.

Primo. Bructeros sua urentis expedita cum manu L. Stertinius missu Germanici fudit. Secundo. Quam hīs qui forte aut missu principis obtinerent. Sic dixit accitu libro eodem. Earum quippe accitu uenire. Item, concessu, libro tertio. Au-
 Concessu etiam hinc concessu Herculis, hoc est cōcessione Herculis. Sic libro duodecimo. Concessu fratrum regnum adeptus. lib. 14. Ipse audito, uenisse missu Agrippinæ nunciū Agerinū. Et libro 17. Donec missu Galbæ Vitellius aderat. Lib. 21. Missu Neronis Vespasianus & c. uictore exercitu tenebat. Item quarto libro Obiectu.

Accitu

Concessu

Obiectu

Distinctu

Subiectu

Indutui

Dispositu

Recenti lectu

Aduectu

Obiectu

Diuisui

Armatu

Receptus

Cœlitemperies hyeme mitis obiectu montis quo sæua uentorū arcentur. Quinto. Ac distinctu pinnarum à cæteris aibus diuersum. libro 15. Et prouisi ante cōmeatus, quorum subuectu & c. lib. 16. Nisi ea quam indutui gerebat, ueste detergeret. libro 18. Dispositu prouisuq; ciuiliū rerum peritus. Lib. 20. Tutor Treuitorum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, ueterano pedite atq; equite firmavit. Item. Hæc de origine & aduectu dei, celeberrima. lib. 21. Cuius obiectu reuolutus amnis. Et rursus in libello Germanorū. Constantia precum & obiectu peccatorum. Sic diuisui dixit Liuius lib. 3. quartæ dec. de publicis uectigalibus Carthaginensium loquens. Partim, inquit, prædæ ac diuisui principum quibusdam & magistratibus erant. Item armatu lib. septimo eiusdem. Inde Neocretes mille, & eodem armatu Cares. Et mox. Et humor toto ferè graui armatu, nihil gladios aut pila hebetabat. Libro quinto. Ne aut tyrannus quum uellet, receptum ad urbem haberet.

Permissu.

Secundo. Vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus. Liuius lib. 7. quartæ decadis. Nisi permissu imperatoris, qui eam prouinciam obtineret & c.

Incedunt mœstos locos. Virtute præpositionis, pro

incedunt in mœstos locos.

Primo. Incedunt mœstos locos, uisusq; ac memoria deformes. Lib. 14. Postremus

CONSTRUCTIONVM ET VOCVM

mus ipse scenas incedit. Sic enim reposuimus pro ascendit. Item. Græci amictus, quos per eos dies pleriq; inceserant, tum exoluerant. Mox. Quia fontem aquæ Martiæ ad urbem deductæ nando inceserat.

Elabor cum accusatiuo.

Primo. Pugnam aut uincula elapsi. Quarto. Eiusq; statuam uim ignitū bis elapsam. Libro 19. Custodias Vitellij elapsam.

Eluctor niues.

Libro 19. Et uix quieto agmine niues eluctantibus, patuit, quantum discriminis adendum foret. In uita Agricolæ. Super uirtutem hostium, locorum quoq; difficultates eluctatus.

Soluere suprema alicui, pro parentare. Item suprema pro funere, siue exequijs. Item pro sine uitæ, supremis suis consulere.

Primo. Igitur cupido Casarē inuadit soluendi suprema militibus ducijs. Item. suprema pro morte. Tertio. Post celebre carmen quo Germanici suprema desleuerat. Quarto. Habitus tamē supremis honor, ossaq; tumulo Octauiorū inlata. lib. 5. uocat suprema officia. Quod supremis in matrē officijs defuisset. Infra. Sanè paucos (& suprema principis) dies posse uitari. Mox. Illic eum appropinquare supremis, tali modo cōpertum. Duodecimo. Ne admotus supremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorē filij rediret. Lib. 15. Animū aduersum suprema firmat. Infra. Ita codicillis præscripserat, quū etiam tum diues & præpotēs, supremis suis consuleret. Lib. 16. Tris modo lectulos ad suprema retineri iubet. Infra. Segnes & pauidos supremis suis secretū ocium dare. Circa libri calcem. Arriamq; tentantē mariti suprema & exemplū Arriæ matris sequi, monet retinere uitam. lib. 19. Supremo erga parentē officio fungi. lib. 20. Planctum & lamenta, & supremorū imaginem præsentī sibi circundata. Infra. Digressum Voculam, & de supremis agitantem, liberti seruicq; prohibuere fœditissimam mortem sponte præuenire.

Medio campi. Medio montium. Medio diei. Medio temporis. Minimo temporis.

Primo. Medio campi palantia ossa. Paulo post. Nam medio montium & paludum porrigebatur planicies. Duodecimo. Tunc medio diei. Decimotertio. Medio temporis cōtradidere liceret. Sic enim legendum. Infra. Ut medio diei, quum id temporis Nero per uinum & epulas incalesceret. lib. 14. Medio temporis tantum honorum atq; opum in me cumulasti. Item. Repertus est certe per medium diei nudus exercitādō corpori. Lib. 17. Medio diei temulentus, & sagina grauis. lib. 19. Sed medio diei exarserat. Infra. Ne minimo quidem temporis uoluptates intermissæ. Liuius lib. 17. dec. quartæ. Postero die inlidij medio fermè uitæ positus. Infra. Quū medio forte diei agrestis quidam ad prætorē adductus nunciat. Item. Quinto die Romani processere in medium campi.

Sonore pro sono.

Primo. Læto cantu, aut truci sonore. Lib. 4. Sonorem alterius prælij non acciperet. Quanquam dubito num librarius aliquis Sidoniana lectioi fuetus pro sono sonorem infulserit.

Metu an contumacia. Pro dubium metu an contumacia, & similes locutiones.

Primo. Coepta luce, missæ in latera legiones, metu, an contumaciā locum deseruere. Secundo. De se nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus conscientiam facti satis esse. Infra. Paure an auitæ nobilitatis etiā inter angustias fortunæ retinens. Item. Finem uitæ sponte an fato impleuit. Rursum. Atq; illic, fugam tentans, an ficto crimine interficitur. Quinto. Cōtemptu ambitionis an per senectutē haud dedicauit. Decimotertio. Quo bellum ex æquo modo pararet, an ut emulationis

suspectos per nomē obsidum amoueret. Item. Fato quodā, an quia preualent illi-
cita. li. 15. Is forte an prudēs ad eū diem ex Cāpania remeauerat. Itē. Nihil metuēs
an dissimulando metu. lib. 17. Mobilitate ingenij, an ne altius scrutaretur.

Pedes in hostem inuaderent, & similes locutiones.

Primo. Ut hi mox pedes in hostem inuaderent. Sapit constructionem Græcā,
ut pedes sit secundum pedes, in pedibus, uel per pedes. Eiusdem generis est quod
infra dixit. Auctus Tiberis plana urbis stagnauerat. Hoc est, in planis siue per pla-
na. Sic etiam accipiendum quum inquit libro 2. Lacus inde & Oceanum usq; ad
Amisiam flumen secunda nauigatione peruehitur. Hoc est, in lacubus & Ocea-
no, siue per lacus & Oceanum. Nisi forte praeuehitur, legendū est, quod mihi ma-
gis arridet. Eodem. Quorum pars onusta uulneribus tergū. Paulopost. Oblitus
faciem suo cruore ne nosceretur. Quarto. Adseuerabatq; innocentē Cornutum
& falsa exterritum. Quinto. Mox crebris prolationibus spem ac metū iuxta gra-
uatus. Id est, spe ac metu eque grauatus. Infra. Clari genus. Item. Cetera, equestri
familia erat. Supra de Corta Messalino. Arguit pleraq; hoc est, in plerisq;. Infra.
Ac saepe modum obsidij stationibus cingebat, id est, modo seu per modū obsidij.
Item. Cetera degenerem. Paulopost. Allevatur animū. Lib. 13. Annotatusq; mil-
les &c. praeuigilasse manus. Libro 15. Frigidus iam artus, & cluso corpore aduer-
sum uim ueneni. Sic etiā illud dictū uidet lib. 17. Secreta male audiebat, id est, se-
cundum secreta siue in secretis. Equidem in uulgatis additionibus legitur secretū.
Verum manuscriptum uolumen habet secreta. Eodem libro. Animum uultūq;
conuersi. Lib. 20. Densi undiq; & frontem tergaq; ac latus tuti.

Peruadere, absolute. Item cum accusatiuo.

Primo. Peruaserat interim circumuenti exercitus fama. Secundo. Nisū tamen
corporis & impetu equi peruasit. Quarto. Neq; tamen peruasere hostes, nisi ad-
modum pauci. Lib. 15. Quia peruaserat rumor, ipso tempore flagrantis urbis &c.
Lib. 17. Piso in aedem Vestae peruasit. Lib. 19. Nam peruasisse in Germanias Va-
lentem, & ueteres illic nouosq; exercitus ciere credebat.

Ingestum, pro eo quod uolenter oblatum est. Ingerere.

Primo. Nomen patris patriae Tiberius a populo sapius ingestum repudiavit.
Alibi dixit, ingestis pilis pro infixis, ubi uulgo legitur infestis pilis. Et ingestis uul-
neribus concidit, pro inflicis. lib. 19. Libro 20. Vera erant, & a tribunis prefectisq;
eadem ingerebantur. In Dialogo Oratorum. Quorum nomina prius parentes li-
beris suis ingerunt.

Asperare pro exasperare incitareq;. Asperatus.

Primo. Hunc quoq; asperauere carmina incertis autoribus uulgata. Secundo.
Ita moderans, ne lenire, neue asperare crimina uideretur. Lib. 15. Asperari saxo,
& mucronem ardescere iussit. Lib. 18. Irent propere, neu remorādo iram uictoris
asperarēt. libro 19. Vbi asperatum Vitellium & posse Blæsum peruertit, satis pa-
uit. Quo loco uulgatae additiones perperam continebant, asperatum. Et rursus.
Ne asperatus praelio miles, non fenatuī, &c. In libello de Germanis. Sola in sagit-
tis spes, quas inopia ferri osibus asperant.

Modicus pro tenui. Aliquando opponitur magnifico.

Primo. Haud pigebit referre in Falanio & Rubrio, modicis equitib. Romanis
praetentata crimina. Quinto. Funus eius modicū. Vndecimo. Se modicos senato-
res. Lib. 18. Othoni sepulchrū extractū est modicū & mansurū. lib. 19. Vitellij mō-
dica & uulgari mentione. Et rursus. Modicū sacellum Ioui Conseruatori aramq;
posuit. Hoc est, exiguum. In uita Agricola. Cultu modicus, sermone facilis.

Faceffere periculum.

Primo. Mox clarissimo cuiq; periculū faceffit. Quinto. Et Abudius Ruso sim-
ctus

ctus aedilitate, dum Lentulo Getulico sub quo legioni praefuerat, periculum faceffit.
sit. Libro uigesimo. Qui perinde diues & eloquentia clarus, nulli unquam sub Ne-
rone periculum faceffisset.

Facere periculum pro inferre.

Libro 13. Tanquam infonti periculum fecisset. Libro 16. Fregitq; anulum, ne
mox usui esset ad facienda pericula.

Facere periculum, pro adire discrimen.

Libro 14. Eiusdem pecuniae periculum facerent, cuius ij qui imperatorem ap-
pellauere. Lib. 15. Corbulo merita tot per annos gloria nō ultra periculū faceret.

Super aduerbialiter, pro supra.

Primo. Raro super milite, & quasi ob metum defixo.

Inuenire mortem. Inuenire perniciem.

Primo. Vbi infelici dextera & suo ictu mortem inuenit. Infra. Perniciem alijs
ac postremum sibi inuenere.

Formidolosior hostium, actiue pro metuentior hostium.

Primo. Exercitum imagine caesorum insepultorumq; tardatum ad prelia & for-
midolosior hostium credebat. Sic infra uulgus formidolosum uocat.

Formidolosus passiue.

Vndecimo. Formidolosum paci usum insignem, & ignauo principi praegra-
uem. Lib. 13. Formidolosum id imperatori dicitans. Lib. 17. Atq; ipsis etiā qui oc-
ciderāt, formidolosus. Lib. 19. Id quoq; propinquis hostibus, formidolosum. In ui-
ta Agricola. Quippe legatis quoq; cōsularibus nimia ac formidolosa erat. Rursus
infra. Id sibi maxime formidolosum, priuati hominis nomē supra principis attolli.

Demotus. Demouere. Demutare. Deustus. Transmotus.

Primo. Ne Clauis solito alueo demotus in amnem Arnun transferretur. Se-
cundo. Sed Tiberius demouerat Syria Creticum Syllanum. Item. Seueros tribu-
nos demoueret. Quarto. Placitum, instituto Flaminū nihil demutari. Item. Si prio-
rem aetate & iam labefactum demouisset. Infra. Deusto monte Calio. Quinto. In
insulas interdicto igni atq; aqua, demoti sunt. Infra. Idem annus graui igni urbem
adfecit, deusta parte circi. Vndecimo. Censendo nomen & effigies priuatis ac pu-
blicis locis demouendas. Libro 13. Demouet Pallantē cura rerum. Libro 20. Nec
terrore aut minis demouentur. Item. Quippe Syria transmotae legiones.

Decedere sentētia. Decedere fide. Decedere ab officio. Decedere instituto.

Libro 14. Non ideo aut consules mutauere relationem, aut Thrasea decessit
sententia. Sic Lilius libro quinto dec. quartae dixit, decedere fide. Potuisse se ex-
tra id periculum esse, si decedere fide, si cōiurare cum ceteris uoluissent. Libro se-
xto dec. eiusdem. Cuius fiducia ab officio decessissent. Libro septimo. Et non de-
cedere instituto uestro.

Superstagnare.

Primo. Si amnis Nar, in riuos diductus superstagnauisset.

Firmare pro adseuerare. Item pro confirmare.

Primo. Vix quicquam firmare ausim. Quarto. Lacedaemonij firmabant anna-
lium memoria. Quinto. Nihilq; usurpauisse ex hijs quae uetus memoria firmauit.
Infra. Nec ultra biduum duraturū, Macroni firmauit. Libro 18. Et paratis omni-
um animis reuersuros firmauerunt. Tertio. Ut basilicam Pauli Aemylia moni-
menta, propria pecunia firmaret ornaretq;. Quarto. Vetustum asyli ius ut firma-
retur petentibus. Vndecimo. Iret in castra, firmaret praetoria cohortes.

Affirmare pro confirmare stabilireq;. Affirmatus.

Lib. 20. Et populi Romani uirtutē armis affirmauit. Sic participium affirmatus
usurpat Lilius lib. 8. quartae dec. Rhodij affirmata, quae data priore decreto erāt.

Agitare absolute, pro consultare siue agitare in animo.

Secundo. Quod ludibrium ut effugere agitauerit Vonones, Paulò post. Quo-
nam id modo incorruptum foret, secum agitabat. Infra. Quàm quia pop. Roma-
num æquo iure complecti reddita libertate agitauerint. Quinto. Etiam de Clau-
dio agitant. Vndecimo. Ac primo Calistus & Narcissus, & Pallas agitauere. Li-
bro 13. An expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret &c. agitauit. Libro de-
cimonono. Illuc agitauere, placeret ne &c.

Idem uerbum cum accusatiuo.

Libro. 15. Prouincias Oriētis maxime Aegyptū secretis imaginationib. agitās.
Agere absolute, pro uiuere.

Tertio. Non modo apud illos homines qui tum agebant, etiam secutis tempo-
ribus uario rumore iactata.

Drufo sitam, pro positam, siue constitutam Drufo. Macedonibus
sita, pro à Macedonibus condita.

Secundo. Et ueterem aram Drufo sitam dissecerant. Tertio. Urbemq; Philip-
popolim à Macedone Philippo sitam. Quinto. Ceterasq; urbes, quæ Macedoni-
bus sitæ, Græca uocabula usurpant. Libro 19. de Capitolio. Iisdem rursus uestigijs
suum est. Sequiturq; libro 20. Templum iisdem uestigijs susteretur.

Penetrals Germanic dij, Pro dijs penitioris Germanic, hoc est, interioris.

Secundo. Ille fas patriæ, libertatē uitam, penetrals Germanicæ deos. Lilius li-
bro 1. quinta dec. Cyzici prythaneū ubi publice quibus is honos datus erat, uesce-
bant, uocat penetrals urbis. Sic hoc loco tacitus Cherufcorum regionē uidef ap-
pellare penetrals Germanicæ, quod penitior sit atq; interior. Aut potius templum
Cherufcorum. Lilius libro 5. dec. quinta. Et quum omnis præfatio sacrorum eos
quibus non sint puræ manus sacris arceat, uos penetrals ueltra cõtaminari cruen-
to latronis corpore sinetis. Loquitur autē de templo Samothracum. In uita Agric-
colæ. Quia nobilissimū totius Britannicæ, eoq; in ipsi penetralsibus siti &c.

Audere oppugnationem, Audere pœnam.

Secundo. Et tunc dubijs rebus eius ultionem ausus. Iterum. Ausurosq; noctur-
nam castrorum oppugnationem. Item. Ut se eadem ausum, Infra. Nec Tiberius
pœnam eius palam ausus. Tertio. Ipso Germanico coram, id ausum. Infra. Ausis
ad Cæsarem codicillis. Quarto. Si barbari successu noctis alacres prælium aude-
rent. Item. Neq; id imperatorem palam audere. Vndecimo. Fuso qui prælium au-
sus erat, Demonacæ præfecto. Duodecimo. Obuio hosti & in aciem auso. Paulò
post. Non ausis aciem hostibus. Infra. Vim cultoribus ac oppidanis, ac plerunq; in
mercatores & nauicularios audebant. Libro 14. Cecidisse legionem, quæ prælium
ausa sit. Infra. Ea in pace ausi, quæ uix bello euenirent. Libro 17. In ipsi principijs
suprum ausa. Libro 18. Non ausis ducibus eodem die oppugnationē castrorum.
Libro 19. Neq; periculum in aperto audebant. Libro. 20. Pater eius multa hostilia
ausus. Rursus. Machinas etiam, insolitum sibi, ausi.

Suggredi, pro latenter gradi. Item pro sibi.

Secundo. Suggressiq; propius speculatores. Quarto. cum accusatiuo. Quos
dux Romanus acie suggressus. Libro 13. Dein residentibus flammis propius sug-
gressi. Libro. 14. Postquam propius suggressus hostis certo iactu tela exhauerat.

Video, de uisu per insomnium. Visus.

Secundo. Nox eadem latam Germanico quietem tulit, uiditq; se operatum.
Duodecimo. Nocturno uisu demonstrat. Libro 20. Aduocata concione, iussa nu-
minis, suos Ptolemæicq; uisus, ingruentiã mala exponit.

Infidere iuga, Villarum molibus infidere.

Secundo. Soli Cherufci iuga infedere. Infra. Clausuraq; terræ ac maris infedisset.

Tertio

Tertio. Qui effugia infederant. Item. Supplicibus Amazonum quæ aram infede-
rant. Quarto. Quanquã infideret urbem proprius miles. Infra. Sed tum Tiberius
duodecim uillarum nominibus & molibus infederat. Quinto. Duos colleis, quos
Barbari infederat. Duodecimo. Quando ea loca infideret. Lib. 13. Agrosq; uacuos,
& militum usui sepositos infedere. Lib. 16. Duæ prætoricæ cohortes armatæ tem-
plum genitricis Veneris infidere. Lib. 19. Tandem flagitante exercitu Meuaniani
infederat. Item. Arcem Capitolij infedit. Lib. 20. Nec ideo Rhenum infedimus.

Illâ sicut illac.

Secundo. Incubueratq; sagitarijs, illâ rupturus. Libro 19. Ac ne peruium illâ
Germanicis exercitibus foret, obseperat. Lib. 21. In ter que perfuga Batauus adijt
Cerialē, terga hostium promittens, si extremo paludis eques mitteretur, solidum
illâ. In libello Germanorum. Ipsum quinetiam Oceanum illâ tentauimus.

Verto absolute. Item. Malo uertere.

Secundo. Astusq; hostium, in perniciem ipsi uertebat. Quarto. Quod aspere
acceptum ad præsens, mox in laudem uertit. Item. Nam quæ saxo struunt, si iudi-
cium posterorum in odium uertit, pro sepulchris spernunt. Quinto. Adeo facino-
ra atq; flagitia sua, ipsi quoq; in supplicium uerterat. Infra. Ac ne dubium haberef
magnitudinem pecunia malo uertisse. Vbi uero deinde legif, nomē Cæsarem in
ludibria & cõtumelias uerteret. Opinor scribendum, uerteret. Vndecimo. Seu for-
te lapsa uox in præfagium uertit. Duodecimo. Per in tēpestiua noueræ officia, in
ludibria uertebat. Loquit de Britannico Claudij Cæs. filio. Decimotertio. Idq; illi
imperitante Claudio impune, mox ad gloriam uertit. Infra. Ne per tot annos sine
querela tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiã uerteret. Lib. 14. Quæ cōtra uer-
tit. Lib. 19. Laeta ad præsens male parata, mox in perniciē uertere. Itē. Et postquam
regnum in formã prouincie uerterat. Lib. 20. Quæ sauitia, recētibus odijs, sangui-
ne explebat, dein uerterat in auaritiã. Item. Quod tum in morē uerterat. In libello
Germanorum. Et alijs Germanorum populis usurparum, rara & priuata cuiusq;
audētia apud Catos in consensum uertit. In Dialogo de oratoribus. Nisi frequēs
ac assidua nobis cōtentio iam prope in consuetudinem uertisset. In uita Agricolæ.
Ac nisi felicitas in fociordia uertisset, exuere iugum potuere. Lilius lib. 7. dec. ter-
tiæ. Causam &c. reticuissem, ni ex mala fama in bonã uertisset. lib. 2. dec. quartæ.
Verterat periculum in Romanos. libro 4. dec. eiusdem. Bene uertat, inquit, obse-
deamus Lacedæmonem. Idem libro 7. dec. eiusdem. Deinde quod fraude capti,
quod à ciue potissimum suo forent, in iram luctus uertit. Ac rursus. Posteaquam
uidere ex alto classē, in fugam uerterunt. Libro 8. Verteratq; Scipionum inui-
diã in prætores, & consilium eius, & accusatores. Libro 9. Hæc quæ augēdæ am-
plitudinis eius causa facta erant, extemplo in inuidiam, mox etiam in perniciem
adulescenti uerterunt. Libro primo dec. quinta. Delectus consulibus eo diffici-
lior erat, quod pestilentia quæ priore anno in boues ingruerat, eo uerteret in ho-
minum morbos. libro secundo. Aruspices in bonum uersurum id prodigium, pro-
lationemq; finium & interitum perduellium portendi responderunt. libro quin-
to. Quæ omnia, si tamen populo foret, in capita noxiorū uersura. Item. Hæc Rho-
dum nūciata, quæ per se tristia fuissent, quia maioris malī leuatus erat timor, quum
bellum timuissent, in gaudium renuciata uerterunt.

Eniti aggerem. Eniti in æquum.

Secundo. Pars obiectum aggerem eniteretur. Infra. Non ultra dubitatum, q̄
dum Romanæ cohortes in æquū eniterentur. Libro primo. Enisaq; legiones ue-
sperscente die in aperta & solida. Libro 16. Dum per angustias aditus, & ingruen-
tem multitudinem enituntur. Libro 17. Pyrenæum & alpes, & immensa uiarum
spacia, ægre sub armis eniterentur.

Succe-

THESAURVS LOCVTIONVM

Succedere murum.

Secundo. Ut si murum succederent. Sic Liuius libro 7. tertiæ dec. Et assuetudine succedendi muros, & pertinacia animi subierunt primi. Idem. libro 8. quartæ decadis. Id quum per colloquia principum succedens murum parum proficeret, &c.

Aestate adulta. Adulta coniuratio, seditio, per metaphoram, & similes locutiones.

Secundo. Sed aestate iam adulta. Per metaphoram. Adulta uita pro ualidis. Tertio. Nescio an suafurus fuerim omittere potius praua uita & adulta uita. Vnde cimo. Adulto autumno simulachrum uindemiae per domum celebrabat. lib. 15. Ceterum coepit, adultamque & reuicam coniurationem neque tunc dubitauere. Lib. 17. Si incipiens adhuc & nec dum adulta seditio melioribus consilijs flectere. libro 19. Do, nec adulta nocte, luna surgens ostenderet acies. lib. 21. Tu Iudaei Macedonibus in ualidis, Parthis nondum adultis, & Romani procul aberant, sibi ipsi reges imponere. Oceano inuehere, pro in Oceanum uehere. Inuehi latus hostium.

Secundo. Legiones clasi impositas per Amisiam Oceano inuexit. Libro 18. Ita uictores latus hostium inuecti.

Nullo illic hominum cultu.

Secundo. Milesque nullo illic hominum cultu, fame absumptus. Subauditur, exiit. Significat autem in insulas illas cultoribus habitatoribusque uacuas fuisse. Rursum infra. Nullo etiam tum urbium cultu. Tertio. Addidit insulam Gyrum imitem & sine cultu hominum esse.

Patrari pro confici.

Secundo. Et si proxima aetas adijceretur, posse bellum patrari, hoc est, posse debellari. Ipse infra coficere uocat. Bellumque, quia coficere prohibitus erat, pro coficere accipiebatur. Rursum secundo. Maluit patrari quam incepti facinoris reus esse. Tertio. Tum demum Tiberius ortum patrati bellum senatui scripsit. Quarto. Cade eius patrata. Quinto. Ita nihil triste illo die patrati. Duodecimo. At ni prelium nox diremisset, cepta patrataque expugnatio eundem intra diem foret. Infra. Quibus patratis. lib. 13. Utque inter festos referretur dies quo patrata uictoria, quo nunciata, quo relatum de ea esset. lib. 19. Gratiam patrati belli penes eum qui urbem occupasset. lib. 20. Propexum rutilatumque crinem patrata demum cepte legionum deposuit. Liuius libro 4. dec. quinta. In monte sacrificio rite perpetrato. Et mox. Modo pacis patranda cum Romanis pacificebat mercedem. Item. Pugna perpetrata. Hinc apud Tacitum libro 20. ubi legitur in uulgatis aditionibus. Denique peracti remedij gloriam penes Caesarem esse, & manuscriptum uolumen habere, parati remedij, uisum est mihi, posse etiam patrati remedij legi. Sed tamen magis placet, ut parati remedij legatur. nimirum ut Vespasianus a facilitate proptitudineque praebendi remedij commendetur, non reluctans sed obsequens.

Vetustissimus liberorum, pro, Maximus natus. Veterrimus liberorum.

Vetustissimi familiarium. Vetustissimus militum.

Secundo. Qui Vononem uetustissimum liberorum eius acciderent. Quinto. E uetustissimis familiarium Rhodum secuti. Infra. Arfacem liberorum suorum ueterrimum imposuit. Vndecimo. Et Vibidiam uirginum Vestalium uetustissimam orauit. Libro 17. Vetustissimum quoniam militum, nomine uocans.

Curatius pro accuratius.

Secundo. Finem curatius differam.

Excusatus.

Tertio. Quo excusatus sub exemplo acciperentur.

Mandare aliquid ad quempiam.

Secundo. Extremas preces P. Quirino propinquo suo ad principem mandat. Antistare

CONSTRUCTIONVM ET VOCVM

Antistare pro antecellere.

Sed ut locis, ordinibus, dignationibus antissent.

Abstistere, pro desistere a ceptis.

Secundo. Nec aut Virgulantia obtemperauit in domum Caesaris spreto Pisone uecta, aut ille abstistit. Lib. 13. Igitur abstistentibus hijs, pari metu exterritis Bructeris: Sic enim emendauimus quum ante legeretur, assistentibus. Decimoquarto. Abstistentium facie abscesserat cohors militum. Sic enim legendum suspicamus. Libro 19. Stantem pro gradibus palatii Vitellium, & preces parantem, peruicere ut abstisteret. Libro 20. Et missus cum mandatis Montanus ad Ciuilem, ut abstisteret bello. Liuius libro primo dec. quartæ. Ut quum nox praesidium diruptura esset, rex prior territus rabie eorum, pugna abstisterit. Et rursum. Sed naues Romanae a Piraeo uenientes, intromissumque praesidium abstistere incepto coegerunt. Libro secundo. Si Antiochus regno Attali abstineat, belloque abstistat. Et rursum. Quum haud abstisteret petere. Libro sexto. Abstistere ijs Flaccus iussit. Item. Ne ingratis quidem benefacere abstistam. Rursum. Tandem abstisterunt. Libro 7. Tandem sub nocte uano incepto quum abstistissent. Infra. Si abstistere furore uellent. Item. Nuncia meis uerbis, bello abstistat. Libro 8. Non tamen ita infregit animos eorum, ut abstisterent imperio. Libro secundo dec. quinta. Si abstistere bello & facere imperata uelint. In calce libri. Abstistat incepto. Libro quarto. Huius noui praesidij fama abstistere oppugnatione simul Romanos regemque coegit. Item. Neque priusquam debellauero abstistam.

Amores, de amore honesto. Item de inhonesto.

Secundo. Breues & infaustos populi Romani amores. Quinto. Amores iuuenum & impudicitiam nepoti obiecit. Infra. Dein multorum amoribus famosa Albucilla &c. defertur impietatis in principem.

Forma haud dissimili in dominum.

Secundo. Nam aetate & forma haud dissimili in dominum erat. Similis locutio libro 13. Veste seruili in dissimulationem sui compositus.

Concipere. Concipere iurifurandi uerba, de iurante. Item, de dicente seu instituyente.

Secundo. Et fraude aut ui raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos non seruili animo concepit. Libro 18. Abijt iam & transiectum est tempus, quo posses uideri concepisse. libro 20. Et quum cetera iurifurandi uerba conciperent, Vespasiani nomen haesitantes, aut leui murmure, & plerumque silentio transmittabant. Infra. Senatus inchoantibus primoribus, iurifurandum concepit &c.

Promittere barbam pro summittere.

Secundo. Donec crinem barbamque promitteret. Vnde promissa barba Liuius libro secundo prima dec. Quanquam in uulgatis aditionibus perperam prolixam scriptum est. Nam promissa habet manuscriptus codex, quem ex Borbetomago nactus sum. Sic autem legenda Liuij uerba. Ad hoc promissa barba & capilli efferauerant speciem oris. Quomodo rursum libro quinto loquitur eiusdem decadis. Barbam suam, ut tum omnibus promissa erat. Libro 8. dec. quartæ de Gallis. Propera corpora, promissa & rutilata comae, uasta scuta, praelongij gladij. Rursum libro quarto dec. quinta. Sordidati, barba & capillo promissa.

Simulata conscientia. Conscientia.

Secundo. Hortatur, simulata conscientia adeant, offerant pecuniam. Hoc est, simulato, siue, postquam simulauerint se conscios eius rei esse. Libro 12. Prouisam iam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. libro 15. Neque tum omnia, dum aspectui consulitur, sprete conscientia. Sensus est, erat sibi conscij rem secus habere, ceterum hoc non curabant. Libro 17. In conscientiam facinoris pauci asciti. Paulò

Liuij locus

Paulò post. Præbuit plerisq; suspitionem consciētiae. Libro 19. Tanquam nimis pavor conscientiam argueret. Libro 20. Quin idem ille arguebat ultro conscientiam ducis. In uita Agricola. Et conscientiam generis humani aboleri arbitrabatur.

Vacuus pro ociofo. Item pro solo. Item pro carente. Vacuus à tributo. Vacua nomina. Vacuum fuit.

Secundo. Quoniam tres uacuas legiones, & duces fraudis ignarum perfidia deceperit. Paulò ante. Vacui externo metu. Quinto libro. Duobus Blæfis extinctis, domum eorum uocat uacuum. Tunc ut uacua contulit in alios. Vndecimo. Vacuoq; adultero potiretur. Duodecimo. Vacuam æmulatione. Paulò post. Domestica cura uacuum. Infra. Quorū uirtute uacui à securibus & tributis. Rursum. Ut omni tributo uacui in posterum Coi &c. Libro 13. Sed ubi mulier uacua fuit. Loquitur autem de Pontia quæ omiserat maritum suum. Libro 14. In Syriam accessit morte Vinidij legati uacuum ac sibi permissam. Mox. Nam antea uacuum id solutumq; poena fuerat. Libro 15. Verbis magnificas, rerum uacuas. Libro decimo sexto. Non sexus, non atas periculo uacua. libro 17. Si res publica & senatus & populus, uacua nomina sunt. lib. 18. Sed ubi subactio orbe & æmulis urbibus regibusq; excisis securas opes concupiscere uacuum fuit.

Adolescere, pro incipere uigere. Item pro succrescere, & augeri per metaphoram.

Secundo. Adolefcebatur interea lex maiestatis. Duodecimo. Vtq; Domitij pueritia tali magistro adolefceret. Libro 13. Donec uer adolefceret. Lib. 18. Vetus ac iam pridem insita mortalibus potentiae cupido cum imperij magnitudine adoleuit. Infra. Vix credibile memoratu est, quantum superbiae fociordiaq; Vitellio adoleuerit &c. libro 19. de Cremona. Igitur numero colonorum &c. adoleuit floruitq; lib. 20. Non Primi Antonij neq; Mutiani ope Vespasianum magis adoleuisse. Rursum. Prauo certamine legatorum ius adoleuit. Infra. Tunc Velledæ autoritas adoleuit.

Augenda dominationi certaretur, hoc est, ad augendam dominationem certaretur, & similes locutiones.

Secundo. Et contra augenda dominationi certaretur. Simile est quod primo libro dixit. Distrahendo hosti per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Item. Subducit ex acie legionem faciendis castris. Infra. Si patrandæ neci uenenum mitteretur. Tertio. Dein praesidio Africae ducebatur. Infra. Quasi firmandæ ualetudini in Campaniam concessit. Item. Aut adsumendis auxilijs uagabantur. Quarto. Quoties parando regno finguntur. Similes locutiones sunt. Subsidio uenerant. Auxilio uocare. Subsidio missos. Quinto. Ita castiganda plebi compositum fenatusconsultum prisca seueritate. Infra. Vbi data fides reddenda dominationi uenisse. Vndecimo. Accusandis utrisq; immittit. Mox. Quibus abluendis cubiculo egrediens. Duodecimo. Quod acquirendis uulgi studijs adebatur. Infra. Dum firmando Neronis imperio componuntur. Id est, ad firmandum Neronis imperium. Decimotertio. Factum & S. C. ultioni iuxta & securitati. Id est, ad ultionem & securitatem aequae pertinens. Infra. Vltiores etiam nationes sociasq; bello uocabant. Item. Repertus est certe per medium diei nudus exercitando corpori. libro 15. Eadem à Corbulone tuenda Syriae parantur. libro 16. Quae per tantum aui occulta praesentibus bonis augendis, id est, ad praesentia bona augenda. f. fuerint. libro 19. Num secures, dolabras, & caetera expugnandis urbibus secum attulissent. Infra. Quae seditiosa & corrupenda disciplina.

Quaestiosissimus, pro exquisitissimo. Et quaestiosiores, pro exquisitiores.

Secundo. Excepere Graeci quaestiosissimis honoribus. Tertio. Quaestiosiores iam & plures Solon perscripsit. Infra. Quo quaestiosior adulatio fuit.

Sanctor

Sanctor legum, à faciando.

Tertio. Sed praecipuus Seruius Tullius sanctor legum fuit. Sanctus participium usurpat Lilius libro decimo primae decadis. De prouocatione legem diligentiam sanctam. Annalium libro 21. Regnum ab Antonio Herodi datum uictor Augustus sanxit. Sic enim legendum putamus pro auxit.

Degredi, quoties descenditur de alto.

Secundo. Tum in speciem degressus. Infra. Tum Seleuciam degreditur. Libro decimoseptimo. Caccina propiore transitu Poeninis iugis degredi iussus, libro decimonono. Pullo amictu palatio degreditur, moesta circum familia.

Dissentire manifestus.

Secundo. Atrox ac dissentire manifestus. Quarto. Et quoquo facinore prope rus clarescere. Libro 20. Ne paratis quidem corrumpi facilis, adeo metuens incerta. In Dialogo oratorum. Tanquam minus obnoxium sit offendere, poetarum quam oratorum studium. Hoc est, obnoxium ad offendendum. Et rursus. Et ipse satis manifestus est iam dudum in contrarium accingi, nec aequo animo perferre hanc nostram pro antiquorum laude concordiam. In uita Agricola. Peritus obsequi, eruditusq; utilia honestis miscere.

Proficiscitur Aegyptum cognoscendae antiquitatis. Subauditur, gratia, uel nomine. Defectiva oratio est hellenismum sapiens. Et similes locutiones.

Secundo. Germanicus Aegyptum proficiscitur, cognoscendae antiquitatis. Tertio. Erectis omnium animis, petenda est Pisonis ultionis. Mox. Ea res agitata rumoribus, ut in agmine atq; itinere crebro se militibus ostenta uisset ab Narnia, uitanda suspitionis. Infra. Pulso Tarquinio aduersum patrum factiones multa populus parauit, tuenda libertatis & firmandae concordiae. Rursum. Spectatus & sacrouit in teo capite pugnam pro Romanis ciens, ostentanda, ut ferebat, uirtutis. Quinto. Quia pecuniam à Vario Ligure omittenda delationis ceperat. Subauditur, causa. Sic uidetur & illud dictum libro 16. Ac nuperrimae coniurationis in Sardiniam exactus. Quanquam in uulgatis additionibus legitur. Ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus. Similis uidetur illa apud Lilium locutio libro quinto dec. quinta. de Paulo Aemilio loquentem. Et ipse illachrymasse dicitur sortis humanae. Vt subaudiatur, causa. Alioqui dixisset, sorti humanae. quem admodum libro decimo dec. quarta. Qui meo infelici errori unus inlachrymasit.

Spon te principis. Et similes orationes.

Secundo. Quod contra instituta Augusti, non sponte principis Alexandriam introisset. Quarto. Extructa iam sponte praefecti castra. Infra. Et proxima sponte inimicorum recepta. Quinto. Vt sponte Caesaris. Duodecimo. Gnarum tamen cuius sponte praeficeretur. Libro 13. Et alia, sponte incolarum in deditioem ueniebant. Infra. An grauius aestimandum sponte litigatoris praemium honeste operae assequi. libro 19. Nec sponte Antonij properatum. libro 20. Vnde suspicio, sponte legatorum excitari bellum.

Aetas militaris, pro robusta ac apta ad militiam. Aetas senatoria.

Secundo. Referebat habitasse quondam septingenta millia aetate militari. Lib. 15. Et Vitiuanus Annius gener Corbulonis, nondum senatoria aetate, sed pro legato quintae legioni impositus, libro 20. Magnam eo die pietatis eloquentiaq; famam Vipsianus Messala adeptus, nondum senatoria aetate. Lilius libro primo dec. quarta. Tum militaris aetas iurare, neminem uiuum, nisi uictorem, acie excessurum. Et rursus. Nec ullo iam, qui militaris aetatis esset, non aut caeso, aut fugato.

Postremum, aduerbialiter. Ad postremum. Supremum aduerb. ultimum.

Secundo. Dein cupido augendi pecuniam, postremum obliuio patriae. Tertio. ad Postre-

Postremum obiere eo anno uiri illustres. Vndecimo. Ac postremum mollitiã corporis obiectante. Lius libro decimo dec. quartã. Vouisse quo die postremum cum Celtiberis pugnasset. Tacitus libro 18. Ad postremum. Valens e petulantia etiam perfidiam suspectabat. libro 20. Ad postremũ gubernatores centurionesq; nisi eadem uolenteis, trucidant. Lius libro 3. dec. 4. Vt Syriã quoq; ad postremum reges stipendium dare non abnuerent. lib. 9. Et ad postremum quum auxiliũ L. Scipioni polliceretur, adijcit. Tacitus libro 20. In stare delectum, quo liberi a parentibus, fratres a fratribus uelut supremum diuidantur. Sic Lius etiam ultimum aduerbialiter usurpat libro decimo dec. quartã. Vltimum de celo quod comitia turbaret interuenit. Item lib. 5. dec. quintã. An ultimum mori iussurum?

Perfugere pro confugere. Vnde perfugium, pro Asylo. Suffugium. Effugium. Diffugium. Transfugium.

Primo. Quum quidã ad Germanicum perfugissent. Secundo. Neq; aliud perfugium. Tertio. Neq; quenquã in capitolium, alia ue urbis templa perfugere. Infra. Vt Diana Leucophryenã perfugit inuolabile foret. Quinto. Qui monerẽt perfugere ad Germania exercitus. Itẽ. Nam in columi Augusta erat adhuc perfugium. Paulõ post. Quasi fidissimũ ad subsidium perfugisset. Duodecimo. Tutum Vannio perfugit promittens, si pellerẽt. Mox. Ad classem in Danubio opperientẽ perfugit. Lib. 19. Interea ad L. Vitellium seruus Verginij Capitonis perfugit.

Renunciare amicitiam alicui, pro direptam significare.

Secundo. Componit epistolas, quis amicitiam ei renunciabat. Sic Suetonius in Caio Caligula. Ac ne tunc quidem ultra progressus quã ut & amicitiam ei more maiorum renunciaret. Lius libro octauo quartã dec. Deceuerunt renunciãdam societatem Achæis.

Concedere simpliciter pro cedere. Concedere uictoriam. Item pro mori, Concedere ad Germanos.

Secundo. Dein Marfus seniori, & acrius tendẽti Sentio cõcessit. Tertio. Mox Varro inualidis senectã, uigenti Silio concessit. Quarto. Vt quocumq; concessero. Hoc est mortuus fuero. Quinto. Victoriãq; concessere. Vndecimo. Atq; ipsi inter se concedere. Item. Nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Libro decimotertio. Ne si concessisset obsidioni. Infra. Sola Ansbriorum gens retro ad Vtipios & Tubantes concessit. Libro 15. Quum mihi per atatem summo nomine concessisset. libro 19. Simul iuncta turris, icibus saxorum concessit. Et rursus. Ne Antonio Varoq; de gloria concederet. Lius libro 6. quartã decadis. Ita Athamania omnis in ius ditionemq; Philippi concessit. Et rursus. Pulli loco intra munimenta subductis ordinibus concesserunt.

Gratans. Gratari. Gratabundus.

Secundo. Inter uenerantes gratantesq; aspici solita. Quinto. Et incolumem fore gratatur. Infra. Et multo gratantum concursu. Duodecimo. Obuium apud forum prabet se gratantibus. libro 14. Vt ad gratandum se expedire. Mox. Prehensantium manum, gratantiumq; quod discrimẽ improuifum & matris facinus euassisset. libro 17. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum gratabundi respondent. Sic enim reposuimus pro grata auditu. libro 18. Laudantes gratantesq; circumdatum aquilis signisq; in tribunal ferunt.

Senescere de rumoribus, pro uanescere, & consumi.

Secundo. Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant. libro 18. Et senescens exercitus sui fama. Lius libro quinto dec. quartã. Agitandum aliquid miscendumq; rati, ne cunctando senescerent consilia.

Occanere pro occinere.

Secundo. Tũ Sentius occanere cornua tubasq;, & peti aggerẽ, erigi scalas iussit. Deruptum

Deruptum pro abrupto siue prærupto.

Secundo. Colle arduo & derupto. Quarto. Dimisso equo per derupta & auã, sequenteis frustratus est. Quinto. Per auã ac derupta. Lius libro octauo quartã decadis. Multi pauore in derupta præcipitati. Quod ibidem uero mox præcedit, in altiorẽm diruptioremq; undiq; tumulum concessere, cogitandum an legi debeat, deruptioremq;. Libro nono. Et pars maxima inermes per inuia & rupes diruptas præcipitantes fugerunt. Forte, deruptas.

Fungor, cum accusatiuo constructum.

Tertio. Suprema erga memoriã filij sui munera fungerentur. Quarto. Et hominum officia fungi. Lius libro primo dec. primã. Maiorem partem atatis eius, quam ciuilibus officijs condantur homines, Romã se quã in uetere patria uixisset. Sic enim in uetusto codice legitur, non, Qua ciuilibus officijs fungantur homines. Eandem constructionem & apud Tranquillum reperias.

Filij familiarum.

Primo. Nunquam ne nisi ad se filios familiarum uenturos? Tertio. Exceptum comiter iuuenẽ, sueta erga filios familiarũ liberalitate auget. Trãquillus filios familias appellat in Vespasiano Augusto. Neue filiorum familias foeneratoribus exigendi crediti ius unquam esset. Rursum Annaliũ 11. Tacitus. Sauiã creditorum cohercuit, ne in mortẽ parentum pecunias filijs familiarum foenori darent.

Publico abstinere.

Tertio. Tiberius atq; Augusta publico abstinere. Hoc est, domi se cõtinere. Libro 15. Et paululum in publico uersatus. Libro 20. Non in publicũ egressus est, neq; se studijs uulgi permisit.

Penetrare ad personam relatum.

Tertio. Nihil tamen Tiberium magis penetravit. Simile est quod sequitur. Ne quo affectu perumpereetur. Item quarto libro. Ea q; discordia nepotes suos conuelli. Et quinto. Vi dominationis conuulsus.

Superstes bellorum. Superstes iniquorum, siue inimicorum. Superstes Tiberio.

Secundo. Et tot bellorum superstitẽ. Tertio. Integrã illi sobolẽ, ac superstitẽ iniquorum precarent. Quinto. Tiberio superstes fuit. In libello Germanorũ. Multiq; superstitẽ bellorum, infamiã laqueo finierunt. Et rursus. Superstitẽ principis suo ex acie recessisse. In uita Agricola. Pauci & ut ita dixerim nõ modo aliorum, sed etiã nostri superstitẽ sumus. Lius lib. 10. 4. dec. Eo usq; me uiuere uultis, donec alterius uestrum superstes haud ambiguum regẽ alterum mea morte faciam.

Porta tenus, usq; ad portam. Ore tenus. Nomine tenus. Solo tenus. Ianua ac limine tenus. Littore tenus. Verbo tenus. Vulneribus tenus.

Tertio. Non patrum saltẽ porta tenus obuium. Sic dixit lib. 1. Modo pectore, modo ore tenus extãtes. Hoc est, usq; ad os. Lib. 15. Vsurpatas nomine tenus urbium expugnationes dicitant. Infra. Tres solo tenus deiecit. lib. 17. Dum egregius imperator cum fortibus amicis, ianua ac limine tenus, domum claudit. In uita Agricola. Vnum addiderim, nusquã latius dominari mare, multum fluminum huc atq; illuc ferre, nec littore tenus accrescere aut refoberi. Sic usurpat aduerbiũ uerbo tenus Lius lib. 4. dec. quartã. Rem defendã, non nos, in quos fecit magis hoc Cos. uerbotenus, quã ut re insimularet. Idem elegãter dixit, uulneribus tenus libro primo dec. quintã. Et modo uulneribus tenus, modo sine missione etiã.

Imitamenta doloris. Imitamenta tristitiã.

Tertio. Meditata ad memoriã uirtutis carmina, & laudationes & lachrymas, uel doloris imitamenta. Decimotertio. Peractis tristitiã imitantis. Decimoquarto. Sed ueterum Romanorum imitamenta præferre.

Meditamenta.

Libro 15. Nomina summæ curæ & meditamenta. Libro 20. Et ceteris belli meditamentis militem firmabant.

Placamenta.

Libro 15. Non largitionibus principis aut deum placamentis, decedebat infamia. Libro 17. Quæq; alia placamenta hostilis iræ.

Turbamenta.

Libro 17. Quæq; alia turbamenta vulgi.

Tentamenta.

Libro 18. Et in urbe ac foro tentamenta ciuilium bellorum.

Libramenta.

Lib. 19. Vincula & libramenta tormentorum abscidissent. Liuius lib. 8. dec. 4. In artetes tollentibus libramenta plumbi aut faxorū, stipitēsue robustos incutiebat.

Eiectamenta.

In libello Germanorum. Diu quinetā inter cetera eiectamenta maris iacebat.

Spiramenta.

In uita Agricola. Quo Domitianus non tam per interualla ac spiramenta temporum, sed continuo & uelut uno ictu rempublicam exhaustit.

Solennia, pro solitis. Solennia nuptiarum. Solennia pferatis.

Tertio. Atq; funerum solennia. Rursum. Proin repeterēt solennia. In fine libri. Neq; prohibuit quo minus laudatione pro rostris, ceterisq; solennibus funus cohonestaret. Quinto. Mox cōsultans quo nam die solennia regni capesseret. Vn decimo. Cuncta nuptiarū solennia celebrat. Duodecimo. Necdum celebrare solennia nuptiarum audebat. Paulo post. At enim noua nobis in fratrum filias coniugia, sed alijs gentibus solennia. Infra. Et funeris solenne perinde ac diuo Augusto celebrat. Lib. 15. In modum solennium cōiugiorum denuplisse. Infra. Sine ullo funeris solenni cremat. Lib. 16. Principio anni uitare Thraseā solenne iusiurandum. Lib. 17. Inferioris tamē Germaniæ legiones solēni kal. Ianua. sacramēto pro Galba adactæ. In uita Agricola. Igit ad solēnia pietatis profectus Agricola. Liuius lib. 7. dec. 4. Cum solenni habitu ante portā occurrūt. Lib. 8. Et in solennibus uerbis habet. Infra. Quibus ita in publicum solenne spōsalibus rite factis, quom se domum recepisset. Libro 9. Si quis tale sacrum, solenne & necessarium duceret. Libro 10. Ibi die per solennes epulas consumpto. Item mox. Forte iustrandi exercitus uenit tempus, cuius solenne est tale. Rursum. Solenne iustrale exercitus.

Postulare simpliciter, pro postulare ad pœnam.

Tertio. Fulcinius Trio Pisonem apud Consules postulauit. Quarto. Claudia Pulchra sobrina eius postulat. Quinto. Mamercus dein Scāurus rursus postulat. Libro 13. Postulatusq; apud consules a patre interfecta.

Fallere pro latere.

Tertio. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis. Quarto. Neq; diu fefellit. Quinto. Et per speciem officij manum complexus, pulsum uenarum attigit, neq; fefellit. Significat id sensisse Tiberium. Vndecimo. Et nōnulla fallendi spe. Decimotertio. Ab ijs proconsuli uenenum inter epulas datum est, apertius quā ut fallerent. Item. Quæ mutatio neq; Neronem fefellit. Libro 15. Cæterum militaris quoq; conspiratio non ultra fefellit. Libro 17. Per fociordiam præfecti, quem nota pariter & occulta fallebat. Item. Non fallebat duces imperus militum. Lib. 18. Nihil eorum Vitellianos fallebat, crebris ut in ciuili bello transfugijs. Infra. Plures fefellere, fide amicorum aut suomet statu occultati. Libro 19. Neq; ad fallendum apertus numerus, neq; ad penetrandum. Item. Nec fefellere ea Mutianum. Mox. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit. Infra. Postremo abiectis armis, fugam

fugā & fallendi artes circumspectabāt. Lib. 21. Utq; ad fallendum silentio, ita cœpta cæde, & quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miscebāt. Mox. Non fefellit Ciuilem ea inclinatio. Hoc eleganter Liuius uocat furto fallere, lib. 4. dec. quintæ. lib. 1. dec. quartæ. Quom abire inde & fallere abiens hostem uellet. Rursum dec. quintæ libro 1. Nec quicquam eos quæ terra marisq; agerentur fallebat.

Inire simpliciter, pro ingredi. Item cum accusatio.

Tertio. Ut ouans iniret. Quinto. Quoties curiam inisset. Libro 13. Qui non stationem, non uigilias inissent. Lib. 15. Namq; ad eam diem indiscreti inibant. Paulo post. Quom Vestæ quoq; templum inisset. Item. Si conuiuium, si spectaculum simul inissent, pro crimine accipi. Libro 20. Percunctatur sacerdotes num illo die Basilides templum inisset.

Prolatum, pro dilato in aliud tempus.

Tertio. Prolato honore urbem intrauit. Quarto. Inter quæ, diu medicato prolatoq; sapius consilio.

Prolatare. Prolatum. Prolatio.

Quinto. Sed ubi diem ex die prolatabant. Vndecimo. Interim Messalina Lucullanis in hortis prolatare uitam. Decimotertio. Prolatum inter Parthos Romanosq; de obtinenda Armenia bellum acriter sumitur. Lib. 18. Seu domum extruere, seu prolatare agros, seu ampliare seruitia. Libro 19. Sed omnem prolationem ut inimicam uitioris suspectabant. Liuius libro primo dec. tertie, de Annibale. Nihil prolatandum ratus. Libro 7. dec. quartæ. Quod possumus, si ex hoc impetu rerum nihil prolatando remittitur, ante hyemem dijs uolentibus perfecisse. Super eum discumberet. Cunctis super uota fluentibus.

Tertio. Quom super eum Piso discumberet. Sic dixit Tranquillus in Augusto. Superq; se subsellio secundo collocauit. Libro 14. Annalium. Superq; ipsum collocata. Libro 18. Cæterum uulgus super humum relictum. Libro 19. Cunctis super uota fluentibus. Et rursum. Multi semianimes super turres & propugnacula moenium expirauere. Libro 20. Iamq; super caput legiones.

Contrectandum vulgi oculis permittere.

Tertio. Nam quod pertinuit nudare corpus, & contrectandum vulgi oculis permittere. Sic Lactantius in de opificio dei. Quæ a nobis longe remota, neq; oculis contrectari, neq; tangi manu, neq; percipi sensibus possunt.

Noxæ esse. Absolutioni esse.

Tertio. Quod neq; conuictum noxæ reo si recentia purgaret, neq; defensum absolutioni erat, si teneretur maioribus flagitijs. Liuius libro secundo dec. quartæ. Nihil hijs aut socijs eorum noxæ futurum, frauditue. libro quarto. Publica fide accepta, nihil eam rem noxæ futuram.

Diurna Actorum scriptura. Diurna pop. Romani.

Tertio. Non apud autores rerum, non diurna Actorum scriptura reperio. Decimosexto. Diurna pop. Romani per prouincias, per exercitus curatum legunt. Dicia impune erant.

Primo. Facia arguebant, dicia impune erāt. Tertio. De terrima quæq; impune, ac multa honesta exitio fuere. Duodecimo. Et cūcūcā maleficia sibi impune ratus tanta potētia subnixo. Lib. 20. Caianarū expeditionū ludibriū impune spreuerat. Si ita ferret, pro si ita contingeret.

Tertio. Et, si ita ferret, comitem exitij promittebat. Libro decimotertio. Et si ita ferret, honestius in acie perituros.

Experiri, de iudicio, quod alibi, Ius experiri.

Tertio. An adhuc experiret, dubitās. Liuius lib. 10. dec. 4. Se ei permittere, uti si quod seu ius, seu auxiliū se habere ad eos libros repetēdos existimaret, experiret.

Augere liberalitate quempiam, **Auctus pecunia**, liberis, omne, auxilio, societate. **Augeri cognomento**. **Aucto animo**. **Auctus stia**.

Tertio. Exceptum comiter iuuenem, fureta erga filios familiarū nobiles liberalitate auget. Quomodo pecunia auctū Cicero dixit. Sic supra dixit, auctus liberis. Tanquā auctus liberis Drusus domum Germanici magis urgeret. Et lib. 1. **Omine auctus**. lib. 17. Titus aucto animo ad patrē peruectus. **Quinto**. **Auctus auxilio** Pharasmenes. **Duodecimo**. **Augē & Agrippina cognomento Augustā**. **Decimotertio**. **Ex in largitione potissimos amicorum auxit**. libro 20. **Ciuilis societate** Agrippinēsum auctus. libro 21. **Magna colluue**, & **caterarum urbium clade aucti**. In uita Agricola. **Auctus est ibi filia in subsidium & solatium simul**.

Auctitare.

Ab augeo uerbo frequentatiuum usurpat Tacitus libro quinto. **Qui pecunias fœnore auctitabant**.

Facere bellum patriæ.

Tertio. Quando M. Antonij qui bellum patriæ fecisset.

Facere pugnam.

Tertio. Prosperam aduersus Numidas pugnam facit.

Facere auxilia mercede, de militibus subsidiarijs.

Quinto. Mittit qui auxilia mercede facerent.

Facere hostilia.

Libro 15. Quod pro Armenijs, &c. hostilia faceret.

Facere metum, pro inferre.

Lib. 13. Inanē metum fecerāt. lib. 16. Metū Neroni fecerāt. lib. 18. Metū pditionis fecere. **Infra**. Et metū Batauis fecissent. li. 19. Vanā formidinē, ut hostes, fecere.

Facere castra.

Libro 21. Haud procul Hierosolymis castra facit. libro secundo. **Iamq̃ sero diei subducit ex acie legionem faciendis castris**.

Facere uim resistenti. **Facere uim com meatibus**.

Libro secundo. Et resistenti uim facere. Sic enim illic lego pro, resistentium facere. libro 13. Sed neq̃ cōmeatibus uim facere potuit. **Liuius libro secundo decadis quartæ**. Ipsum priorem uim omnibus fecisse.

Facere perniciem.

Libro 18. Quæ læta in prasens, mox perniciem ipsis fecere.

Gliscens. **Glisco**.

Primo. Temporibusq̃ Augusti dicendis non desuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. **Tertio**. Et gliscit utrunq̃ posteritate. Paulō post. **Cæterum multitudo periclitantium gliscebat**. Iterum. **Minutura**, quoties gliscat potestas. **Quarto**. Quum ex usu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, & aliquando minuerentur. **Infra**. Vtq̃ glisceret dignatio sacerdotū. **Mox**. Neque aliud gliscantis discordiæ remedium. Paulō post. **Quæ gliscebat immensum**. **Infra**. Punis ingenijs gliscit autoritas. **Quinto**. Quantumq̃ sauitia glisceret, miseratio arcebat. **Vndecimo**. De in gliscentibus negocijs. **Duodecimo**. **Mox gliscente pernicie**. libro 14. **Inde gliscere flagitia & infamia**. libro 15. **Quo gliscentibus periculis etiam subsidij laus augetur**. **Infra**. Vnde gloria egregijs uiris, & pericula gliscebant. **Item**. Ac ne glisceret inuidia crudelitatis. libro 16. **Gliscebat interim luxuria**, spe inani. **Infra**. Frustra Cassium amouisti, si gliscere & uigere Brutorum amulos passurus es. libro 18. **Gliscentem in dies famam fors disculsit**. **Item**. **Gliscere famam ipso spacio sinebat**. libro 20. **Quum glisceret certamen**.

Flagitij ratus.

Tertio. Et illam obsidionem flagitij ratus.

Defer.

Desertus suis, pro à suis, & similes locutiones omiffa prepositione.

Tertio. Neq̃ præliū omiffit, donec desertus suis caderet. Paulopost. **Asiæ forte depellendum**. **Infra**. Medio cum delectis castella & munitiones idoneis locis imponens. **Hoc est in medio**. **Quarto**. Proderc de his quos mors odio aut gratia exe missit. **Hoc est**, ex odio aut gratia. **Libro 12**. **Modo pecorum Barbaris trahēbāt**, id est, à Barbaris. **Eodem**. At Hercule olim Italiæ regionibus longinquas in prouincias commeatu portabant, pro ex Italiæ regionibus. **Lib. 14**. **Nam Antio aduentabat**, hoc est ab Antio. **Eodem**. Quia pluribus salus eius curabatur, hoc est à pluribus. **lib. 15**. **Quas Tigillino paratas**, pro à Tigillino. **Item**. Et quā foribus arce retur, pro, à foribus. **Libro 18**. **Nudus & auxiliij inops balneis interficitur**. **Hoc est in balneis**. **lib. 19**. **Posse coloniam plano sitam impetu capi**. **Hoc est in plano sitam**. **Infra**. **Turrin uicino sitam**, id est in uicino. **Lib. 20**. **Patibulo affixus**, in isdem annulis quos acceptos Vitellio gestabat. **Hoc est, à Vitellio**. Paulopost. **Auerrere ac ceta Vitellio auxilia**, hoc est à Vitellio. **Item**. **Centurio Mutiano missus**, hoc est à Mutiano. **In uita Agricola**. Siquidē Hybernia medio inter Britannia atq̃ Hispaniam situ. **Medio**, id est in medio. **Liuius lib. 4. dec. 5**. **Quā assidue Pantauco &c. stimularetur**, id est, à Pantauco. **Lib. 5**. **Fortunam deosq̃ quorum templo erant**, nulla ope supplicem iuranteis accusans, hoc est in templo.

Secundo rumore, hoc est grato. **Secunda fama apud Liuium**.

Tertio. Vtq̃ hæc secūdo rumore, ita aduersis animis acceptū. **Sic Liuius lib. 4. dec. quintæ dixit**, secundā famam. **Ea profectio famā haudquaq̃ secundā habuit**. **Aduerso rumore**. **Aduersa fama**.

Libro 14. Sed Seneca aduerso rumore erat, quod oratione tali confessionē scripsisset. **Liuius libro quarto dec. quintæ**. Neq̃ enim omnes tam firmi & constantis animi contra aduersum rumorem esse possent, quā Fabius fuit, qui suum imperium minui per uanitatem populi maluit, q̃ secundā fama male rem gerere. **Sic Liuius dixit aduersa fama libro 7. decad. quartæ**. **Aduersa omnium fama**, quod prouinciam Siciliam &c. reliquisset.

Secundis numinibus euenire.

Libro 15. Vt ipse, prouidum potius, & secundis numinibus euenire.

Secunda tempestate.

In uita Agricola. Et simul clasis secūda tempestate ac fama Trutulensem portum tenuit. **Sic & Tranquillus in Tito Vespasiano**. Sabinos peti aliquāto tristior, quod sacrificati hostia aufugerat, quodq̃ tempestate serena ronuerat. **Quæ exēpla docent tempestatē etiam in bonam partem usurpari**.

Secundum prælium facere. **Secundum mare**. **Secundum flumen**.

Lib. 20. **Secundū præliū fecit**. **Liuius lib. 8. quartæ dec. In agro eorum pluribus prælijs secūdis factis**. **Lib. 20**. **Illis mare secundū**. **lib. 21**. **Illis secundum flumen**.

Secundante uento.

Libro 2. **Tandem relabente aestu, & secundante uento**.

Suam pro eius.

Tertio. Neq̃ per tormenta interrogari passus est de his quæ ad domum suam pertinerent. **Nam loquitur de domo Lepidæ, nō de sua ipsius domo**. **Libro quinto**. **Adeo facinora atq̃ flagitia sua ipsi quoq̃ in supplicium uerterant**. **Liuius libro quinto dec. quartæ**. **Si quæretur, ubi miles noster, ubi nauis intra præsidia sua fuisset, quid responderemus**. **Hoc est, intra præsidia eius**. **f. Persei Macedonum regis**. **Sic accipiendum quod dixit libro 3. dec. eiusdem**. **Tum quæ primo C. Lucretius in populares suos prætor Romanus superbe, auare, crudeliter fecisset**. **Intellige populares non C. Lucretij Romanos, sed Chalcidentis Mitionis**. **Rursus lib. quinto**. **Dardanis repetentib. Pæoniam, quod & sua fuisset, & continens esset finibus**

fuis. Tacitus libro 17. Sed sua immanitas, sua luxuria ceruicibus publicis depulere. libro 20. Octavius Pontiam Posthumiam stupro cognitam, & nuptias suas abnuentem, impotens amoris interfecerat, suas, hoc est eius, f. Octauij.

Frequentari, pro frequens reddi.

Tertio. Nec ideo coniugia & educationes liberum frequentabantur. Lilius libro tertio quartae dec. de Lysimachia. Partim nouos colonos spe commodorum proposita, ascribere, & omni modo frequentare, id est frequentare facere. Eiusdem dec. libro quarto. Sicut ipsam Lysimachiam, & reuocatis cultoribus frequenter, & quae strata ruinis atque incendijs erant, ingentibus impensis aedificauerit. Eiusdem libro sexto. Nunc ad triumphum frequentandum deductos esse milites, qui egregiam nauate operam reipublicae potuissent.

Frequentare aliquem, pro inuisere aliquem & adherere.

Libro decimo octauo. Digressis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilij inops balneis interficitur.

Immensum uiguit.

Tertio. Quis domus illa immensum uiguit. Infra. Qui immensum proruperat ad cuncta quis pecunia prodigitur. Quarto. Quae gliscebant immensum. Item. Immensumque attolli prouideret. Quinto. Nunciauere accolae Euphraten nulla imbrum uisponde & immensum attolli. libro 21. Nam duos colles immensum aditot claudebant muri per artem obliqui.

Sororis nepos, hoc est, Nepos ex forore.

Tertio. Sororis nepotem in nomen asciuit. Sic & Tranquillus loquitur in Iulio Caesare. Tres instituit haeredes fororum nepotes. Quarto. Nam dubitauerat Augustus Germanicum forotis nepotem, & cunctis laudatij rei Romanae imponere.

Luxu propior, pro luxui.

Tertio. Per cultum & munditias copiaque & affluentia luxu propior. libro decimotertio. Cruciatu aut praemio cuncta peruia esse.

Collegium, pro consortio officij siue societate, sicut collega.

Tertio. Consulatus patris atque filij collegio insignis. libro 17. Vitellio tres patris consulatus, censuram, collegium Caesaris, imponere iam pridem imperatoris dignationem. Lilius lib. 10. primae dec. P. Decium expertum mihi concordij collegio, uirum dignum uobis, dignum parente suo, quae mecum consulem faciatis. Rursum lib. 9. quartae dec. Eiusdem collegij alterum e duobus tribunis plebis suas inimicitias remisisse reipub. alterum alienas & mandatas exercuisse. Idem eleganter consortionis uocabulum in simili significato usurpat libro decimo dec. eiusdem. Sociabilem, inquit, consortionem in ter binos Lacedaemoniorum reges.

Sex partus enixa.

Tertio. Concordem sibi coniugem, & sex partus enixam. Lilius libro decimo quarta dec. Et apud eum plures enixa partus.

Satias, pro facietas.

Tertio. An satias capit. Hoc uocabulo Terentius etiam usus est & Salustius. Item Lilius libro septimo tertiae dec. Caedisque ceperat satias. Sic enim in codice Spirensi manuscripto legitur. Quanquam uulgatae aditiones habent satietas. Rursum Annalium tertio. Pauperes necessitas, diuites satias in melius mutet. Quinto. Tempus, preces, satias, mitigabant.

More gentico, pro more gentili.

Tertio. Quibus more gentico continuum ferri tegimen. Libro quinto. Sceptu chi utrinque donis acceptis, more gentico, diuersa induere. Sic Ammianus Marcellinus libro 24. Ex usu moris gentici iustitiam felicitatemque regis sui canoris uocibus extollentes. Porro suspicor genticum pro gentili militaris esse uulgi uocabulum. Praesideo

Praesideo exercitum, & exercitum.

Tertio. Is proximū exercitū praesidebat. Supra. Praesidisse nuper foemina exercitū cohortiū. Quarto. Proximūque Galliae litus soltrae naues praesidebat. Rursum. Et haud spernenda illic ciuium sociorumque manus littora Oceani praesidebat. Competere oculis & auribus.

Tertio. Neque oculis neque auribus satis competeabant. libro 19. Dux segnis, & ueluti captus animi, non lingua, non auribus competere. Libro 18. Et tempora reputantibus initium finemque miraculi cum Othonis exitu competisse.

Supereffe fide, uirtute, consilij, pro adiuuare.

Tertio. Sed fide ac uirtute legatos, se consilij superuissse. Sic & Tranquillus in Augusto. Ne si superesset, eriperet legibus reum.

Vaniloquentia. Magniloquus.

Tertio. Socru eius coram multisque illustribus foeminis per uaniloquentiam legerat. Quinto. Per uaniloquentiam ac minas faciebat. Lilius libro 4. dec. quartae. Haec uaniloquentia primum Aristhenum praetorem Achaeorum excitauit. libro 5. Vaniloquus maria terrasque inani sonitu uerborum compleuit. In uita Agricolae. Atque illi modo cauti ac sapientes, prompti post euentum ac magniloqui erant.

Paratus pro apparatu.

Tertio. Veneris & gaeae paratus assidujs sermonibus uulgati fecerat curant. Mox. Ut quisque opibus, domo, paratu, speciosus. Quinto. Gazam & paratus regios adijcit. Undecimo. Postremo uelut translata iam fortuna, serui, liberti, paratus principis, apud adulterum uisebantur. Rursum. Ne domum, seruitia, & caeteros fortunae paratus reposceret. Sic enim ibi legendum, non, apparatus. libro 13. Prouiso ante funebri paratu, qui modicus erat. libro 15. Ut Parthi omisso paratu inuadende Syriae, spem omnem in Armeniam uerterent. libro 17. Studia militum iam pridem spe successione, aut paratu facinoris affectauerat. libro 18. Nullo principali paratu, sed uetere egestate conspicuus. Item. Et amulatiuum inter se regum paratus. Mox. Igitur nauium, militum, armorum paratu strepere prouinciae. Rursum. Celebrauere ingenti paratu, & ante illum diem insolito. Paulus inferius. Ita Vitellij paratus noscebantur. In uita Agricolae. Paratu magno, maiore fama, uti mos est de ignotis, oppugnasse ultro castra adorti.

Adeptus rerum.

Tertio. Ad ea arma quis Ser. Galba rerum adeptus est.

Sex liberos. Tres liberos. Gemini liberti. Duo liberi.

Secundo. Numerate sex liberos. Tertio. Retulit esse illi coniugem, & tres liberos. Quarto. Ex qua tres liberos genuerat. Infra. Alterum ex geminis Drusi libris extinguendo. Duos liberos Lilius dixit libro tertio decadis quartae. Vxorē ac liberos duos superstitēs habuit.

Deridiculo fuit. Deridiculum.

Tertio. Deridiculo fuit, senex foedissima adulationis. Quinto. Per deridiculum auditur. Duodecimo. Ignauia animi, & deridiculo corporis iuxta despiciendus. Lilius libro 9. quartae dec. Alterum deridiculum esse, se reddere rationem, quos portus mercatores aut nautici petant. Alterum molestum &c.

Notio, pro cognitione causa.

Tertio. Tiberius dilata notione de iure Flaminijs. Quinto. Igitur tunc quoque notioni quindecim uirum is liber subijcitur.

Cum maxime.

Tertio. Littora & lacus Campaniae cum maxime peragrante. Sic enim emendauimus, quum ante legeretur, tum maxime. Quarto. Coepantem cum maxime coniurationem disciecit. Ita nos eo loco scripsimus pro tum maxime. Libro 17. Ut qui

qui aduersas expertus, cum maxime discam ne secundas quidem minus discrimi-
nis habere. Eodem libro. Nō hercle illi quibus cum maxime Vitellius in nos ciet,
Germani audiant. Libro 20. Casas legiones, uastatam Italiam, capi cum maxime
urbem. Paulo inferius. Tolerant cum maxime inopiam obsidiumq; apud Vetera
legiones. Rursum. Muros ciuitatis cōgregantibus se cum maxime Romanorum
exercitibus, augere nobis q̄ diruere tutius est. Liuius libro 7. dec. tertie. Quippe
nunc cum maxime florens uiribus. Rursum libro tertio dec. quintæ. Deinde quæ
tum cum maxime L. Hortensius faceret. De hoc aduerbio plura habes in Castig.

Graior aspectum, pro moleste fero.

Tertio. Sanè grauaretur aspectum ciuium senex imperator. Quomodo Tran-
quillus in Augusto dixit, Ampla & operosa pratoria grauabatur. Libro 18. Vxo-
rem quoq; eius Saloninam, quāquam in nullius iniuriam insigni equo ostroq; ue-
heretur, tanquam læsi grauabantur.

Damnare, pro reum peragere siue condemnari facere. In quem sen-
sum uerbum condemno Cicero Tranquillusq; usurpantur.

Tertio. Abolitas leges & funditus uersas, ubi in foro, in limine curie, ab Annia
Ruffilla, quam fraudis sub iudice damnauisset, probra sibi & minæ intendantur.

Libero, ut quondam quid firmaret. Absolute.

Tertio. Libero, ut quondam, quid firmaret mutaretur. Hoc est, quum liberum
esset. Subauditur existente. Græcorum imitatione dictum. Huc pertinent illæ lo-
cutiones. Contracto quod erat militum. Item. Neq; dum comperto quos illa uis
perculisset. Et quod infra sequitur. Adiecto, sibi trepidam uitam. Item. Diu ques-
to, quos neptibus suis maritos destinaret Cæsar. Rursum. Tentatoq; per longum
iter, ubi par oneri, par meatui sit. Et quod Undecima libro legitur. In cuius trans-
gressu multum certato. Item. Comperto quoq; Græcam literaturā non simul cœ-
ptam absolutamq;. Rursum. Non distincto, sua an aliena manu. Libro 16. Monta-
nus patri concessus est, prædicto, ne in repub. haberetur. libro 19. Non si pateant
portæ, nisi explorato, nisi die intrandum. Libro 20. Nec diu certato, Tungrorum
cohors signa ad Ciuisem transfudit. Liuius libro primo dec. quartæ. Profectus ne-
que explorato circa, nec stationibus satis firmis. Item. Satis comperto Erduam
petituros Romanos.

Super pro præter Tacito solenne.

Tertio. Super eas ciuitates quas memorauit. Mox. Super tot senatores aduer-
sos. Infra. Nec super caterorum æqualitatē. Suetonius sic usurpat sæpenumero,
Tacitus rursum Annalium quarto. Super id quod nullo autore certo firmantur,
prompte refutaueris. Item. Super consulum & triumphalia de Getis, gloriæ fue-
rat bene tolerata paupertas. Paulopost. Super hominum ingenitū. Duodecimo.
A Tiberio super propriam stirpem Germanicum assumptum. lib. 16. Aderat filia
super ingruens periculum, longo dolore atrox. Liuius lib. 1. dec. 4. Aetas, inquit,
& forma, & super omnia Romanum nomen te ferociorem facit.

In ipsos, in socios, Pro incōmodum ipsorū, inq; cōmodum sociorū.

Tertio. Quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, prouideri ne peccaretur.
Expertum, pro explorato. Inexpertum.

Tertio. Præponitq; cēturiones uirtutis expertæ. lib. 18. Et inexperti belli fauor.
Infra. Suas legiones ciuili bello inexpertas. lib. 20. Ignotū adhuc ingenitū, & nullis
defensionibus expertū. In uita Agricola. Et expertū bellis animum. Liuius lib. 8.
quartæ dec. Mille ad eam rem ex omni numero, audaciæ expertæ delegerūt equi-
tes. lib. 10. eiuſdem dec. dixit. Expertos inter fratres certaminum.

Conducere pro cogere siue congregare. Conducus.

Secundo. Quum Furius Camillus Procōsul Africæ legionem & quod sub si-
gnis

gnis sociorum, in unū conductos ad hostem duxit. Quarto. Dispersas per urbem
cohortes una in castra cōducendo. Cicero. Tunc Crotoniatq; publico de consilio
uirgines, locum in unū conduxerunt. Iterum Annalium quarto. At Sabinus do-
nec exercitus in unum conduceret, datis mitibus responsis. libro 15. Et auxilia
regum in unum conducta lib. 20. Dum dispersas suorum copias conducunt.

Diductum, pro diuiso distractoq;. Item pro aperto. Diducere.

Secundo. Quia diductis terris, hauriebantur. Quarto. Prædebat lasciuire mi-
litem diductum. Infra. Inculabatq; diductam ciuitatem. Duodecimo. Foribus pa-
latij repente diductis. libro 19. Diductis in latera turmis, uacuum in medio relin-
quit iter. libro 20. Ea ultio, incertū maior an iustior, senatum in studia diduxerat.
In uita Agricola. Diductis ordinibus. Liuius lib. 8. dec. 3. Ita diductis cornib. &c.

Contra tendere. Tendere absolute, pro tentoria figere.

Secundo. Dein Marsus seniori & acrius tendenti Sentio cōcessit. Tertio. Cō-
tra Vitellius ac Verannius cæteriq; Germanicum comitati tendebant. Quarto.
Et contra tendentis os uerberauerat. lib. 17. Hī discordes & rebus minoribus, si-
bi quisq; tendentes. Eodem libro. Ac si cōtra tenderet, exitiū metuens. lib. 18. In-
famibus Vaticanis locis magna pars tetendit. Simile est Liuium illud lib. 7. dec.
tertiæ. Et coartatio plurium in angusto tendentiū facilis futura erat. Id accipien-
dum de tentorijs explicandis. Nam mox sequitur. Ab sui quisq; ordinis homini-
bus in tentoria adducti. Dicuntur autē tentoria siue tabernacula, detendi perquā
elegantur. Libro 1. decad. quintæ. Nautici tabernacula detendunt. Sed nos redea-
mus ad exempla prioris significatiōis. Tacitus libro uigesimo. Hinc multi boniq;
inde pauci & ualidi pertinacibus odijs tenderent. Liuius libro decimo primæ dec.
Minus autem tetendere, assueti iam tali genere certaminum uinci. Libro 4. dec.
quartæ. Quā aduersus tendendo nihil moueret socios. libro 8. Cn. Manlium sum-
ma ope tetendisse, ut eam pacem turbaret. libro decimo. Postquam in cōspectum
adductus sit Xychus, non ultra tetendisse.

Frequens senatoribus, In datiuo, pro solitum.

Secundo. Erat quippe adhuc frequens senatoribus. Quarto. Specie artis fre-
quens secretis, hoc est in secretis.

Eodem loci, pro eodem loco.

Quarto. Quāquam arduum sit eodem loci potentiā & concordiam esse. Sic
quoq; legendum apud Tranquillum in Augusto. Cavit etiam senatusconsulto,
ut eodem loci perpetuo contineretur. In Caio Cæsare. Ut neq; eodem loci præ-
ardore consisteret.

eo loci, pro eo loco.

Libro 14. Non eo loci res suas agi, ut de matrimonio certet.

Neecessitudinem principi fecit, pro coegit.

Tertio. Iulie Augustæ ualitudo atrox neecessitudinem principi fecit festinati in
urbem reditus.

Supplicia, pro supplicationibus.

Tertio. Sed tum supplicia dijs ludicq; Magni ab senatu decernuntur. Salustius.
Non uotis neq; supplicijs muliebribus deorum auxilia parantur. Decimotertio.
Et senatusconsulto supplicationes habitæ.

Simul aduerbium cum datiuo constructum more Græco.

Tertio. Et quindecimuir septemuiris simul & sodalibus Augustalibus gederēt.
Nam sic suum ἄμα Græci cum datiuo copulare solent. Ut, ἄμα δὲ χιτῶνι ἐνδουοῦν-
το, ἐνδουοῦν τῷ ἀδελφῷ γυνί. Quarto. Verum Hypæpeni Trallianiq; Laodice-
nis ac Magnetibus simul tramissi. Quinto. Aceruatim ex eo Annus Pollio, Ap-
pius Sillanus, Scauro Mamercio simul, ac Sabino Caluissio, maiestatis postulant.
Pro.

Propolluere.

Tertio. Obscura inītia impudentibus ausis propolluebat.
Prosperum.

Libro 15. Templum & simulachrum deae prosperum est.
Copia pro copijs militaribus.

Quarto. Quae tum Romana copia in armis. Infra. In disposita classiariorum copia. Rursum. Addita presenti copia, ad hostem pergit. Item. Missa nauali copia. Sic accipiendum illud Tranquilli in Augusto, Tribus eorum ducibus cum magna copia caesis. Liviū libro quinto dec. quartae. Ipse tum ex caetera copia militum &c. delectos &c. educit.

Copia pro potestate.

Lib. 14. De Nerone. Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum insistere. Sic enim manuscriptum uolumen habet, Liviū lib. quarto dec. quintae. Praemisissisq; nuncijs ut sibi appellandi praetoris potestas fieret, copia facta in castra uenit.

Copia pro comaeatu seu annona. Copia, Annuae copia.

Quinto. Et quanto maiorem quam Augustus rei frumentariae copiam aduectaret. Copias Cicero dixit in libello De senectute. Et Tacitus lib. 13. Suarū opum, inquit, quae haud procul imperatorijs aberāt, copias tradebat. lib. 15. Pro cuiusq; ordine, & rei familiaris copijs. Pro comaeatu, libro 15. Cōtraq; prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relictuos oppugnationem. Libro 18. Nec coloniae modo aut municipia congestu copiarum. lib. 19. Simul coloniam copijs ualidam auferre Vitellio. loquitur de Verona. Item. Ut specie parandarum copiarum, ciuili praeda miles imbueretur, id est specie parandi comaeatus. Infra. Tuto copiarum aggestu. lib. 20. Nihil aequae exercitus nostros quam egestas copiarum fatigabat. In libello de Germanis. Quem super arma fermentis quoq; & copijs coonerant. In uita Agricolaē. Nam aduersus moras obsidionis annuis copijs firmabantur.

Positu & Positus.

Quarto. Quae positu regionis, a tergo illis. Quinto. Ille positus siderum ac spacia dimensus. In uita Agricolaē. Et positu contra Iberos. Sic enim lego pro positu. Quidius quarto Faistorum. Trinacris a positu nomen adepta loci.

Contendere quempiam cum quopiam, pro componere siue comparare.

Libro quarto. Sed nemo Annales nostros cum scriptura eorū contenderit, qui ueteres populi Romani res composuere.

Vt amat, pro, ut solet.

Quarto. Vt ferme amat posterior adulatio, Tractū a Graecis qui φίλος ἠπείθετε, hoc est, amat fieri, pro solet fieri, usurpant.

Exitus pro morte. Finis pro morte.

Quarto. Atrociorē semper fama erga dominantium exitus. Infra. Statimq; me morare exitus, quos &c. habuere. Secundo. Cōperto fine Augusti. Quinto. Nisi si negatis alimētis adsimulatus est finis, qui uideretur sponte sumptus. Item. Nec dispares Trebellieni Rufi & Sextij Pacioniani exitus. Infra. Voluntario exitu cecidere. Rursum. Repentinum & informem exitum delegit. Undecimo. Hortantibus dehinc quibusdam inedia & lenem exitum. libro 13. Non quia ingenij uio lentia exitum irritauerit. lib. 15. Constantia exitus docuit. Infra. Veniam quam ab imperatore acceperat, uanitate exitus corruptit. In fine libri. Quod ad omen olim sui exitus uerteret. Lib. 16. Quamuis honestos ciuium exitus, tristes tamen & cōtinuos aspernantium. Infra. Distingui certe apud posteros memoriam honesti exitus ab ignauia per silentium pereuntium. In calce libri. Lentitudine exitus graues cruciatus afferēte. Lib. 17. Et laudatis antiquorū mortibus pares exitus. Infra. In famem

famem uitam foedauit etiam exitu fero & inhonesto. Item. Exitu demum Neronis, positus odijs in medium consulueret. Libro 19. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit. Mox. Deformitas exitus misericordiam abstulerat. Liviū libro octauo dec. quartae. Multa alia in Scipionis maxime exitu uita, dieq; dicta, morte, funere, sepulchro in diuersum trahunt.

Peruertere solenne uerbum Tacito pro perdere calumnijs, siue subuertere, quo ipse quoq; uerbo in eum sensum uitur.

Quarto. Volutare secum quo nam modo Germanici liberos peruerteret. Infra. Neq; aliud gliscētis discordiae remedium, q̄ si unus alterū maxime prompti, subuerterentur. Tertio. Quum omnis domus delatorum interpretationibus subuerteretur. Item. Qui sceleros ministros ut perueri ab alijs nolebat, ita plerunq; &c. Mox. Quae florentes priuignos cum per occultum subuerteret, misericordiam erga adfectos palam ostentabat. Duodecimo. Et Calphurnia illustris foemina peruertitur. Item de Agrippina loquens. Quae Statilium Taurum opibus illustrem, hortis eius inhians, peruertit. Libro 13. Quo autore Claudius nuptijs incestus & adoptione exitiosa semet peruerterat. Item. Nam Ollium honoribus nōdum fungum amicitia Seiani peruertit. Lib. 15. Mox eorum indicio Subrius Flavius Tribunus peruertitur. libro 18. Et propria ut Crispus incubuerat, delatorem fratris sui peruertere. Infra. Ne ab alijs apud Vitellium antetentur, peruertisse ipsum Vitellium uidentur. libro 19. Vbi asperatum Vitellium, & posse Blaesum perueri satis patuit. Liviū libro primo dec. tertiae. Quippe ubi pedes instabilis, ac uix uado fidens uel inermi equite equo temere acto perueri posset.

Antehabere.

Primo. Vetera nouis, & quieta turbidis antehabeo. Quarto. Diulgata atq; incredibilia, auide accepta, ueris neq; in miraculum corruptis antehabeant.

Præuerrere.

Quarto. Aut si quando ad interna præuerrere. Eodem. Et Silius imminenti damnationem uoluntario sine præuertit. Liviū lib. quinto dec. quartae. Non ueritus maiestatem uiri, primo aliud in praesentia quod magis instaret, præuertendum sibi esse dixit. Libro septimo. Rhodij impigre præuerrunt.

Mortem fumere. Quod Tacitus alibi uocat, uim uitae suae afferre.

Quarto. Et uxor sponte mortē sumpsisset. Quinto. Vim uitae suae attulit. Duodecimo. Vim uitae suae attulit ante sententiā senatus. Lib. 13. Haud creditus sufficere ad constantia fumen dæ mortis. libro 14. Et pudore deprehensi sceleris sponte mortem sumpsisse confingeret.

Bellum fumere, periculum, arma.

Libro 19. Qui exauroati a Vitellio bellum sponte fumebant. Infra. Consilium ab omnibus datum est, periculum pauci sumpere. Libro 20. Quippe sumpta per Gallias Hispaniasq; ciuilia arma. Infra. Non ideo inquit, bellum sumpsimus ut Bataui & Treuiri gētibus imperent. Eodem libro. Et sumi bellum etiam ab ignauis, strenuissimū cuiusq; periculo geri.

Subimpetrandus participium a uerbo Subimpetro.

Quarto. Nam priores duces subimperando Triumphalium insigni, sufficere res suas crediderant.

Raptare cum accusatiuo.

Quarto. Et adhuc reptabat Africā Tacfarinas. Scribēdum raptabat. Nam lib. tertio dicit illū renouasse bellum uagis primū populationibus & ob pernicitatem inultis. Dein uicos excidisse, traxisse graues praedas. In fine eius libri uocat latronē, & furandi meliorē. Quibus argumētis satis conuincitur hic raptabat legendum. Et sequit hic. Erat illi praedarum receptor ac faciosus populandi rex Garamantum.

THESAURVS LOCVTIONVM

In mortem adficere. In mortem adfligere.

Quarto. Vno uulnere in mortem adfecit. Infra. Et illi quidem quos principium stragis in mortem adflixerat.

Postero, absolute pro postero die. Pugna in posterum extracta. Subauditur, diem. Postero iduum die.

Quarto. Idēq; quū postero ad questionē retraheret. Eodē. Mox cōpertū à trās fugis nongētos Romanorū apud Iucū quē Baduheimē uocant, pugna in posterū extracta, cōfectos. li. 15. Sic primus quēstiois dies cōtēptus. Postero quū ad eodē cruciatus retraheret. li. 17. Vt postero iduū die, redeuntē à cœna Othonē rapturū fuerint. Propter, pro prope.

Primo. Stratis etiā tum per cubilia propterq; mēsas. Secūdo. Propter eđē Saturni. Quarto. Translata dehinc castra hostē propter. Infra. Quū propter discumbere. Liuius libro 4. dec. 5. Vbi propter Octolopum diximus regis castra.

Adpugnare pro oppugnare, cum accusatiuo, uirtute præpositionis.

Secundo. Interim Pīso classem haud procul opperientē adpugnare frustra tentauit. Quarto. Alj castra Romana adpugnarent.

Tolerandum habere.

Quarto. Possē ipsam Liuiā statuere, nubendū post Drusum, an in penatibus hīcē tolerandū haberet. Videf imitatione Græca dictū. Vt illud epigrammatū tertio, *ἢ κ' εἴποι δ' ἀδελφῷ. id est, nō habebā cognoscere, hoc est, nō potui cognoscere. Tū hic exponē, tolerandū haberet, pro posset tolerare uitā in penatib. hīcē. In dia logo Oratorū, Quū in aliquā inuidiā aut crimē uocati, sua uoce respōdendū haberēt. Et mox. Nā multū interest utrū de furto, aut formula & interdicto dicēdū habeas. Falsum renidens.*

Quarto. Enimvero Tiberius toruus, aut falsum renidens uultu.

Id ætatis, pro eius ætatis.

Quinto. Id ætatis corpora in Gemonias abiecta.

Id autoritatis, pro eius autoritatis.

Duodecimo. Romanorū nemo id autoritatis aderat, ut promissā eius magni pēderent. Idem ætatis, pro eius ætatis.

Decimotertio. Mos habebatur principum liberos cum cæteris idem ætatis nobilibus sedentes uesci in aspectu propinquorum.

Id honoris, pro eius honoris.

Lib. 16. Postq; id honoris indicibus, tāq; prōptū ad cædes principē accepit. Expone, id honoris indicib. subaudi existētibus. i. quū eo in honore agerent indices. Libita.

Quinto. Suraq; ipsi libita uelut in captos exercebant. Duodecimo. Arripi coniuges ad libita Cæsariū. lib. 14. Pari cupidine utq; ad libita Pallantis prouoluta.

Notescere. Pernotescere. Enotescere.

Quarto. Bonis cōsilijs notescere uolebat. Quinto. Libertis quoq; ac ianitorib. eius notescere pro magnifico habebat. Duodecimo. At Agrippina ne tātū malis facinoribus notesceret. Infra. A deoq; cūcta mox notuere. lib. 13. Vbi Cæsare esse qui grassaret, pernotuit. lib. 14. Atq; ubi incolumē esse pernotuit. lib. 16. Ambigēti Neroni quonā modo noctū suarū ingeniā notesceret. li. 19. Quod ubi enotuit.

Incusare quippiam in aliquem.

Quinto. Quum in Blæsum multa scædaq; incusauisset.

Indicibus accedere aliquem.

Quinto. Sed Minuti⁹ & Serueus dānati, indicib. accedere. Arbitror esse sentū, Bona illorū indicib. accusatoribusq; cessere premij loco. Simile est illud apud Liuium libro 5. dec. 5. feb alijs prolaturum uerbis. Bonaq; eorum qui interfecti essent, & exulum, possidere qui arguebant.

CONSTRUCTIONVM ET VOCVM

Immitti rescripto, Ablatiui absolute positi.

Quinto. Immitti rescripto uenas resoluūt.

Repens pro repentino.

Quinto. Quid repens aut uetustate obscurū. libro 15. Accesserat repēs causa. lib. 17. Sed sceleris cogitatio incertū an repēs. lib. 18. Atq; illū supremas iam curas agentē, repēs tumultus auertit. lib. 20. Quū accursu tot prouinciarum extingui repens perfidia potuerit. Liuius lib. 10. prima dec. Si quod repens bellū oriat. Idem lib. 1. dec. 3. Mirari se quoniam pectora semper impauida repens terror inuaserit.

Tela in falsum iaccere.

Quarto. Telisq; non in falsum iactis.

Iuxta seditionem uentum. Prope seditionem uentum.

Quinto. Iisdem consulis grauitate annonæ iuxta seditionem uentum. Infra. Nam populi imperiū, iuxta libertatē, paucorū dominatio, regis libidini propior est. libro 10. Id uero agre tolerante milite, prope seditionem uentum.

Iuxta deos pro, per fauorem deorum.

Libro 18. Iuxta deos, in tua manu positum est.

Appetente luce. Appetere, Inumbrante uespera.

Quarto. Appetēte iā luce trufere ad summa castelli. li. 18. Postq; in cōspectu Paulus, & nox appetebat. li. 19. Inūbrāte uespera uniuersum Flauianū exercit⁹ robur aduenit. Prouoluere.

Quarto. Cōgestas lapidū moles, prouoluere. Quinto. Multiq; fortunis, prouoluebatur. Undecimo. Cæsaris genib. prouoluta. Duodecimo. Genibusq; eius, prouolut⁹.

Ambigens patriam.

Quinto. Ambigens patriam & declinans.

Ambigue agere.

Libro 19. Ne manente adhuc ciuili bello ambigue agerent.

Amplius unciario scœnore, pro plus.

Quinto. Ne quis unciario scœnore amplius exerceret. Liuius dicere solet, Capti amplius M & D C C. Item, pugnatū est amplius treis horas. lib. 2. dec. quinta.

Adhoc.

Quinto. Adhoc senatus præscriperat. Duodecimo. Adhoc reges feroces, uagos populos. Sic em illic legendū, non, Adhæc. lib. 17. Multi adhoc et innumeri è Germania ac Britannia & Illyrico. Sic em reposuimus. Infra. Adhoc tantū maiori fratri prelat⁹ est, ut prior occideret. Liu. li. 2. dec. 4. Adhoc et muri pars adhuc integra utraq; tuta prestabat latera. li. 2. dec. 5. Adhoc fossa triplici ac uallo munitū reliquit. Statuere exilium in aliquem.

Quinto. Etiā in Pompeiam Macrinam exilium statuitur. Sic Cicero dixit. Et in quos aliquid exempli populus Romanus statui putat oportere.

De se statuere, est seipsum damnare.

Quinto. Eorū qui de se statuere, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Secundo. Satis uisum de Vissilia statuere. Duodecimo. Ius statuendi etiā de procuratoribus dederat.

Omnis ætas.

Quarto. Affluxere auidi talis, imperitante Tiberio procul uoluptatibus habitū, uirilis ac muliebris sexus, omnis ætas, ob propinquitatē loci effusus. Quinto. Iacuit innumera strages, omnis sexus, omnis ætas, illustres, ignobiles, dispersi aut aggerati.

Diuersus pro discordi.

Quinto. Quippe sapiētissimos ueterū, quicq; sectā eorū emulant, diuersos repies.

Expes uita.

Quinto. Mox ubi uita expes fuit.

Prouixisse à prouiuere, quod est uitam producere.

Quinto. Quam interfecto Seiano spe sustentatam prouixisse reor.
Urgeri male administratæ prouinciæ. Liberare eius culpæ regem
apud L. iuuium. Deferrî impietatis.

Quinto. Quia male administratæ prouinciæ aliorumq; criminum urgebatur.
Græcorû imitatione dictû est, ceu Liuium illud lib. 1. dec. 5. Senatus nec libera
uit eius culpæ regem neq; arguit. Tacitus eodem libro. Dein multorû amoribus
famofa Albucilla &c. defertur impietatis in principem.

Aequabilis pro æquo.

Quinto, fidus Romanis æquabilis in suos. lib. 20. Cũctis uitę officijs æquabilis.
Ex æquo agere.

Lib. 20. Aut ex æquo agetis, aut alijs imperabitis. Infra. Et laudatorû principû
usus, ex æquo quãuis procul agētib. In uita Agricola. Quibus rebus multę ciuita
tes quæ in illum diē ex æquo egerāt, datis obfidibus itā posuere. Liuius ex æquo
dixit, pro ex æquitate lib. 2. dec. 5. Et si in animum inducerent, ut ex æquo foedus
fieret, & se uisurū quid sibi faciendū esset, & illos credere reipublicæ cõsulturos.

Ademptæ utilitatis, de spadone. Incestæ utilitatis, de
stupratore fororum Caio Caligula.

Quinto. Et proximus huic Abdus ademptæ utilitatis. Supra de Cotta Messa
lino. Arguitur plerq; Catum Cęsarē quasi incestę utilitatis &c. dixisse. Sic enim
nos scripsimus quum ante legerē, incesta utilitas. Id autē ideo de Caligula dixē
rat Messalinus, quod is cum omnibus fororibus suis stupri consuetudinē fecit, ut
scribit Tranquillus, cuius uerbis usus sum.

Breuiā profundis opponit.

Primo. Neq; discerni poterāt incerta ab solidis, breuiā à profundis. Quinto. Bre
uia littorū nudant. li. 14. Nauesq; fabricat̄ plano aluo aduersus breue littus & in
certū.

Insensare, pro infestare.

Quinto. Adequitare castris, insensare pabula. li. 13. Sed palām insensare Arme
niam. Infra. Ut quasi insensantibus deis exitio tradī crederetur.

Ruere pro irruere.

Quinto. Contis gladijsq; ruerēt. lib. 17. Refractis palatij foribus, ruere intus, ac
se Galbæ ostentare. Item. Ruere cũcti in castra, antequam proximis. lib. 17. Nō com
pescere ruentes. Infra. Dum ruētibus obsistūt. lib. 18. Sed indomitus miles & bel
li ignarus, correptis signis uexillisq; ruere. Item. Quando hostis impudentia rue
ret. Infra. Et ruebat ad conuiuium miles, mortē Verginij exposcens. lib. 19. Et si
qua alia uis per alpes rueret. lib. 20. Nam Ciuilis omīssa dissimulatione, in populū
Ro. ruere. In uita Agricola. Quo modo syluas saltusq; penetrātibus fortissimum
quodq; animal ruere, Mox. Instinctos ruentesq; ita disposuit.

Consilire fugientibus.

Tertio. Tanto magis imbelles Heduos euincite, & fugientibus consilite.

Autor sæpe pro duce negotij.

Quinto. Nomine tantū & autore opus. Paulopost. Qui metu magis q; beneuo
lentia subiecti, repertis autoribus sustulerant animū. Duodecimo. Mox nullo in
diuersum autore, quæ offerebantur secuti sunt. lib. 13. Autore Verrito & Malori
ge, qui nationē eam regebant. lib. 16. Coniungit utrunq;. Aut noua cupientibus
auferatur dux & autor. lib. 19. Eo grauior autor, quod Paulino patria Foruuiulij
Item supra. Tum progressus Lucillius autorem se præbet palām clasi. Mox. Bri
tanni sustulere animos autore Venusio. In uita Agricola. Ad autorem & ducē,
ut minister, fortunā referebat. Liuius lib. 4. dec. 4. Clamitans, ut qui saluam temp.
uellent, autorem & ducem se libertatis sequerentur.

Altor

Altor pro educatore.

Quinto. Hęc Phrahatis aui, ut altoris Cęsaris, quę utrobiq; pulchra, meminerit.
Neq; in barbarum corrupta.

Quinto. de Seleucia. Ciuitas potens, septa muris, neq; in barbarum corrupta.
Vicesimoprīmo. Auçto in barbarū cognomēto. Vbi in uulgatis editionibus qui
dam accusatiuum morem insulserant, nos sustulimus.

Alimenta arcu expedire.

Quinto. Illuue obsitus, & alimenta arcu expediens. Significat autē illū uenatu
tolerasse uitā. lib. 14. Qui me nō tantū præuisa, sed subita expedire docuisti.

Intestabilis.

Quinto. Quanquā intestabilis, tamen impunita agebat. In fine libri. Intestabi
lis fauitia, sed obteçtus libidinibus. lib. 15. Incurat ulro intestabilē & consceleratū.
lib. 20. Idem crediderāt qui Tiberio, qui Caio superstitēs fuerunt, quum interim
intestabilior & fauior exortus est.

Ferre.

Quinto. Tormētis seruorū Macronē præfedisē, cōmentarij ad senatū misi fe
rebāt. Paulopost. Aliaq; in eundē dolorē mœsta & miseranda diu ferret. Duodeci
mo. Ferre crimina in Syllanū. Quod quidā in uulgatis editionib. in ferere fuit au
sus mutare. Infra. Ipsa semet parti à maioribus suis imperij sociam ferebat. lib. 13.
Quipe erāt qui Gn. quoc; Pompeiū incuratū à seniorib; ferrent. lib. 15. Ex
C. Cęsare se genitū ferebat. lib. 18. Timuisse se Paulinus ferebat, &c. Infra. Exti
terat quidā Scribonianū se Camerinū ferens. lib. 20. Proditor corruptorq; amici
tię, cuius se magistrū ferebat. Paulo inferius. Et Sertoriū se aut Hāmbalem ferēs,
simili oris dehonestamēto. Item. Quos spiritus gessisset, uultu ferebat. Liuius lib.
4. dec. 4. Quō ob id se pro ciuib; Romanis ferēt. lib. 5. dec. eiuſdē. Qui se ortum
dum à Magno Alexandro ferens. Lib. 5. dec. 5. Libertumq; se P. R. ferre.

Confligare Remp. Confligatus pro afflicto siue uexato.

Quinto. Plura per scelera remp. cōfligauisset. lib. 19. Ii tantū confligati sunt,
qui in partem sinistram urbis &c. flexerant. In uita Agricola. Quanquā confligata
tum fauis tempestatibus exercitum, lacescere non ausi. Liuius lib. 10. quartæ dec.
Multis per eos dies difficultatibus confligatus.

Defectio, debilitas uirium naturalium.

Quinto. Quamuis manifestam defectionē tegebat. Paulopost. Vocariq; qui re
creandæ defectioni cibum adferrent. Germani sua lingua uocant onmacht, quasi
dicas, desitutionem uirium, quod sanē posteriori exemplo conuenit.

Fœdus iacere.

Vndecimo. Fœdus repente iaciunt, cognitiss popularium insidijs.

Præualidi ciuium, pro præualidi ciues. Intimum consiliorum, pro inti
mum cōsilium, & similes orationes Tacito solennes. Sic Græ
ci dicunt *οἱ χρυσοὶ καὶ ἀργύριον, οἱ κελύριοι καὶ ὄψωσι*.

Tertio. Complebant̄ templa pēsissim seruitiorū. Mox. Supplicibus Amazo
num. libro 15. Ut solent præualidi prouincialiu. Item. Quod erat sequenti principi
intimum consiliorū. Paulopost. Respergens proximis seruorū. Item. Reliqui cō
iuratorum. libro 17. Deterrimi seruorū. lib. 13. Acerrimos militum duceret in par
tes. Item. Charissima suorū pignorū. libro 17. rursum. Flagrantibus iam militum
uelut faces addiderat. Vbi datiuū animis suppositiuum, nos erasimus. lib. 18. Quo
niām prima consiliorum frustra ceciderāt. lib. 20. Et pēsissimi seruitiorum prodere
ulro dites dominos. Rursus. Etiam medijs patrū annitētib; Paulo inferius. Or
deonius exemplareis omniū literarū &c. exercitui recitauit. Et. Tum celerrimas
nauium frumento onustas, sæuo adhuc mari cōmittit. Liuius libro 7. dec. 4. Inde

quum praesto fuissent equites peditumq; expediti &c. libro 3. dec. tertiae. Et cum expeditis peditum equitumq; prius pugnam conferent.

Perinde quam.

Vndecimo. Si perinde amorem inter populares, quam metum apud hostes quaesivisset. Sic Tranquillus in Domitiano. Nulla tamen re perinde commotus est, q; responso casusq; Afcletarionis mathematici.

Exolescere, Exoleta stirpe. Res memoriae iam exoletae.

Quarto. Sed non omiserim eorundem temporum rumorem ualidum adeo, ut nondum exolefcat. Et rursus. Nondum ea clades exoleuerat. Vndecimo. Ne uetustissima Italica disciplina per desidiam exolefceret li. 14. Graeci amictus, quos per eos dies plerique in cesserat, tum exoluerat. li. 20. Nihil euenisse cur antiquitus instituta exolefceret. Sic usurpat Lilius ab hoc uerbo participium exoletus. lib. 7. dec. 4. Bellico flores ea tepestate erant Gallograeci adhuc, nondum exoleta stirpe, gentis seruantes animos. Item in eiusdem libri initio. Res aut noua, aut uetustate exemplorum memoriae iam exoletae. Idem lib. 7. dec. 3. Praetor non exoletis uetustate annalium exemplis stare ius, sed recentissima cuiusq; consuetudinis usum uolebat.

Subactus pro coactus. Subigere pro cogere.

Quinto. Multitudine periclitantium subactus. Vndecimo. Quis subactus miles &c. componit occultas literas. lib. 13. Donec uel amoris subactus. libro 14. Notos quoque equites Ro. operas arenae promittere subegit. Item. Ac spem belli amittere subegit. Lilius lib. 5. dec. 5. Prima percontatio fuit, qua subactus iniuria contra P. R. bellum tam infesto animo suscepisset. Aliter idem dixit eiusdem dec. lib. 2. Ipsi a pueris eruditi artibus militiae, tot subacti atq; durati bellis. Significat enim usum crebro exercitatos. sumpta metaphora a luto quod subigitur si ualere debeat, aut farina.

Inscitia ut opponitur scientiae siue cognitioni. Item pro imperitia.

Vndecimo. Isq; illi finis inscitiae erga domum suam fuit. lib. 15. Sed quo fidem inscitiae pararet. lib. 13. Omniaq; temeritati & inscitiae propiora. lib. 15. Ne cuius alterius inscitia rursus peccaretur. Mox. Aduersam inscitiam Praetor declinans. lib. 17. Primum inscitia resp. ut aliena. Item. Per tenebras, & inscitia caeterorum occideretur. Infra. Inscitiam potius legionum quam audaciam increpans.

Suscipere liberos.

Secundo. Ducere uxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia extingueretur. Vndecimo. Velut suscipiendorum liberorum causa conuenisse.

Exitio dare.

Vndecimo. Ne indefensa coniunx exitio daretur.

Id repente solitudinis erat, pro eo quod est, Ea repente solitudo erat.

Vndecimo. Id repente solitudinis erat.

Ad honesta seu praua iuxta leui.

Vndecimo. Ad honesta seu praua iuxta leui. Sic Suero. in Vespas. Augusto. Iactatum exemplar epistolae uerae siue falsae. lib. 19. Loco seu numine defensum. lib. 20. Et Neruorum cohortes metu seu perfidia, latera nostrorum nudauere.

Peccare magna.

Vndecimo. Sponte an coactus tam magna peccauisset, nihil referre. Sic enim legendum.

Dominatio.

Quarto. Quo facinore dominationem captauerit expedita. Duodecimo. Nihil domini impudicum, nisi dominationi expeditum. Mox. Et consilijs eiusdem ad spem dominationis uteres. Paulopost. Aduersus dominationem Gortaris. Infra. Dum adipisceretur dominationes multa charitate, & maiore odio postquam adeptus sunt. Decimotertio. Segnis & dominationibus, alijs fastiditus. Itē. Quae cunctis malis dominationis cupidinibus flagras. Lib. 14. Cuncta eius dominationis flagitia in matrem traxit. lib.

bro

bro 20. Nec quisq; alienum seruitur, & dominationem sibi concupuit, ut non eadem ista uocabula usurparet. Lilius. li. 4. dec. 4. Si audire iuuat uera dominationis impotentissimae crimina. Et mox. Et ipsum uelut comprobata dominatione firmiore futurum.

Ex eo, pro ex eo tempore.

Duodecimo. Versa ex eo ciuitas. Quomodo Suetonius quoque loquitur.

Id uirium, pro ea uires. Idem uirium.

Lib. 13. Nec id nobis uirum erat, quod firmo praesidio & capeffendo bello diuidere. Lib. 14. Nec bonis artibus idem uirum erat, altero uelut duce amoto. Sic Lilius dixit, hoc copiarum, pro hac copia, lib. 2. dec. 5. Hoc copiarum in Hispanias cum Praetore nouis portatum est. Item libro 10. dec. 4. Quid hoc noctis, pro hac parte noctis.

Id temporis, pro id tempus.

Duodecimo. Id temporis, importunum, quia hyems occipiebat.

Id temporis, pro eo tempore.

Libro 13. Quod domos, uillas, id temporis quali praedas diuisissent. Mox. Solitus alioqui id temporis lusus principis intendere.

Nouissima exempla meritis, hoc est ultimum supplicium.

Duodecimo. Meritum quidem nouissima exempla Mithridatem. libro 15. Vnde quanquam aduersus fontes, & nouissima exempla meritis, miseratio oriebatur.

Bellum ducere, pro extrahere.

Duodecimo. Impar multitudini hostium, eoque castellis sese defendere, bellumque ducere statuerat. libro 18. Proinde duceret bellum. Sic eleganter dixit, ducere spiritum Lilius pro uitam extendere, libro 2. dec. 5. Perire namque semel ipsis fatius esse q; sub acerbissimis carnificis arbitrio spiritum ducere.

Ducere absolute.

Libro 20. An si ad moenia urbis Germani Gallique duxerint, arma patriae inferent. Lilius libro quarto dec. quintae. Parabat ducere in Illyricum.

Coepta luce. Nocte coepta, Coepta hyeme. Luce prima. Ad serum usque diem. Praecipitante in occasum die. Flexo in uesperam die.

Primo. Coepta luce, missae in latera legiones. Infra. Nocte coepta egressus Augurali. libro 15. Igitur coepta luce Milichus in hortos Seruilianos pergit. Duodecimo. Et coepta hyeme iturum obuia non rebantur. libro 19. Luce prima, Sabinus antequam hostilia coeptaerent &c. Rursus. Vitelliani ad serum usque diem faxis pilisque subeuntes arcebant. Et in fine. Praecipitante in occasum die. Quanquam in uulgatis editionibus legitur, praecipiti in occasum die. At Lilius elegantissime dixit libro quarto primae dec. Praecipitiq; iam die. Quomodo Curtius uocat praecipite sententiam. Tacitus Annal. primo. Flexo in uesperam die. Huc pertinet solennis illa Lilio locutio pro coepta nocte, primis tenebris. Ut libro primo dec. quartae. Primis tenebris mouit. Item innumeris alijs locis. Et quod libro 4. dec. quartae dixit. prima uespera. Tabellas conscriptas celeberrimo loco supra sedem cotidianam magistratum prima uespera suspendit libro quinto. Primo uespere ut lumina in castris hostium conspexere. lib. 9. dixit. Principio lucis. Et infra. Iam in uespera scibat.

Accedo societatem, & ad societatem.

Duodecimo. Quia societatem nostram uolentes accesserant, lib. 14. Ut quamque nationem accesserat. Supra. Corbulo in Syriam accessit.

Accedo illius sententiae.

Libro 18. Accedebat sententiae Paulini Marius Celsus. Infra. In eisdem diebus accessisse partibus utranque Mauritaniam &c.

Euado amnem, pro transeo. Matris facinus euasit.

Duodecimo. Amnemque haud difficulter euadit. Lilius. lib. 5. dec. 5. Inter praesidia sua tum ad Petram euasit. Tacitus lib. 14. Quod discrimen improuifum, & matris facinus

euasisset. lib. 16. Mox Neronē circa summa scelera distētū, quasi minores euasere. Præiacere castra, uirtute præpositionis.

Duodecimo, Campo qui castra præiacet.

Abcedere, Abcessus.

Lib. 11. Abcedit leuitate gētili. Lib. 5. Et cōtinuo abcessu, uelut exilium obie ctādo. Lib. 12. Ut aditus, abcessus, cūcta nobis importuna, & suis in melius essent. Itē, Pactus inducias abcedit. Itē, Abcessu suorū. Hoc uerbo subinde Liuius utit.

Pro meliore fuit.

Duodecimo, Dein nobis pro meliore fuit, effugere hostes tenui damno.

Expedire copias, arma.

Libro 13. Duosq; ueteres reges Agrippā & Iocchum expedire copias, siubet. libro 20. Quidā expedire arma, telisq; tanq; in aciem accingi. Liuius lib. 8. dec. 4. Et expedire tela, animosq; equitib. iusis. Ac mox. Quū tela equosq; expeditent.

Expedire pluteos.

Libro 18. Vitelliani pluteos cratesq; & uineas &c. Othoniani sudas & immen sas lapidum ac plumbi arisq; moles &c. expediunt.

Expedire consilia.

Libro 19. Neq; alienis consilij regi, neq; sua expedire. Liuius dicit etiam, iter expedire. lib. 8. dec. 4. Iter fugæ non expeditentes.

Expedire absolute, pro accingi in bellum.

Libro 17. Multos ē magistratibus, magnam Consularium partem &c. secum expedire iubet. libro 18. Cæcinam ac Valentem expediri ad bellum iubet.

Expedire rursus absolute.

Libro 20. Ea de cæde quam uerissime expeditiam.

Habere in partibus aliquem.

Id significat addictū aliquē habere fauētēq; Nā partes p factiōe accipiūt. lib. 13. Habebat in partib. Pallatē. Infra. Quasi quæreret ducē & partes. li. 15. Et militū a cerrimos duceret in partes. li. 16. Seceſſionē iā id, & partes: & si idē multi audeāt, bellū. li. 17. Et metu, tāq; alias partes fouissent. Itē, Prim⁹ in partes trāsgressus. In fra. Accessere partib. Valer. Asiaticus, Belgicę puiciæ legatus &c. Rursū. Quāq; bene de partib. meritis. Mox. Trāsiere i partes. li. 18. Quod solū illis partib. defuit.

Neq; fas neq; fidem pensi habere. Et similes locutiones.

Lib. 13. Neq; fas neq; fidē pēsi haberet, olim puifum erat. li. 17. Neq; modū one ris quicq; neq; genus questus pēsi habebat. In dialogo oratorū. Nec quicq; in tota domo pēsi habet, quid coram infante domino, aut dicat, aut faciat. Liu. li. 4. dec. 4. Si tales essetis, quales esse Carthaginēses fama est, apud quos nihil societatis fides sancti haberet, in me quoq; uobis quid faceretis minus pēsi esse, nō mirarer. Eodē lib. Sed illis nec quid dicerēt, nec quid facerēt, quicq; unq; pēsi fuisse. li. 2. dec. 5. Id illi cui nihil pensi sit, facile esse. Lib. 3. Quibus nihil neq; dicere pensi, neq; facere.

Illudere alicui, pro corrumpere seu stuprare.

Decimotertio. Tradunt pleriq; eorū tēporum scriptores, crebris ante exitium diebus illuisse pueritiæ Britannici Neronē. Nam sequit. Stupro prius q; ueneno pollutum. lib. 15. Siue C. Cæsar scortorum quoq; cupiens, etiam matrī eius illulit.

Illudere pecuniæ.

Libro 18. Tanquam in summa abundantia pecuniæ illudere.

Dignatio.

Lib. 13. Sed ope Senecę dignationē Burro retētā. Paulo post. Quām ueterē ac olim partā dignationē subitę felicitati submittere. lib. 17. Vitellio tres patris cōsur latus, censurā, collegiū Cæsarīs, imponere iam pridē imperatoris dignationem. li bro 19. Auxit inuidiā super uiolatū legatī prætorisq; nomē, p̄pria dignatio uiri. In libello

libel. Germanorū. Insignis nobilitas patrū aut magna merita, p̄cipis dignationē etiā adoleſcētulis assignat. Et rursus. Quos mox iter se secūdū dignationē partiūt.

Dignitas.

Lib. 18. Postulāte exercitu, ut libertū suū Asiaticū equeſtri dignitate donaret.

Deerrare.

Decimotertio. Quia fors deerrabat ad parum idoneos.

Facies. In faciem pacis.

Primo. Nō florētis Cæsarīs, neq; suis in castris, sed uelut in urbe uicta facies. Li bro 4. Antequā Vesuuius mons ardescēs faciē loci uerteret. Lib. 13. Dum politis loricis & galeis, in faciē pacis ueniret. Decimoquarto. Aliā ferē littore faciē. Paul. Id post. Nō ut hominum uultus, ita locorum facies mutant. Itē. Absistētium facie abceſſerat cohors militum. Sic enim legēdum illic cōijcimus. Lib. 18. Nō una pug næ facies. Infra. Intendebat formidinē quod publici cōsiliij facie, disceſſum Muti na. Lib. 19. Nec quisquā adeo rerum humanarum immemor, quem non commo ueret illa facies. Et rursus. Sęua ac deformis urbe tota facies. lib. 21. Superfusus am nis palustrem humilemq; insulam, in faciem stagni oppleuit. In uita Agricolæ. Ea enim pugnæ facies erat. Mox. Proximus dies faciē uictoriæ latius aperuit.

Frustra habitus.

Libro 13. Igitur Corbulo quæſito diu prælio, frustra habitus. Infra. Quæ breui seruata, dein frustra habita sunt.

Super octingentōs annos.

Quemadmodum Tranquillus in Augusto dixit. Erant enim super mille. Sic & Annalium 13. Tacitus protulit, Quæ super octingentos & quadraginta annos Remi Romulq; infantiam texerat.

Frustra oblatum.

Infausta rei impedimētūq; plerūq; indicatrix est præpositio ob in cōpositis, uio lentia nōnunquā. Vnde elegātior illa apud optimos quoq; autores, sed remotior paulō, offerēdi oblatiq; significatio. Proinde quomodo Liuius dixit libro 6. prime dec. Oblatā uani furti inuidiam. Item. Pœnam oblatā oculis deorum. Terentius. Vitium oblatū, stuprū oblatum, & incendium oblatum ac oblatā mortē Cicero, Sic Annal. 14. Tacitus scripsit. Ac postea q; frustra oblata sint &c. de Agrippina Neronis matre loquens, quæ Reip. quantum in se fuit dedecus obtulerit, sed fru stra, quum tentata non successerint. Cuius illic criminis Nero matrem insimulat.

Perduellis pro hoste.

Libro 14. Receptæq; Armenia decus æquare domitis perduellis cupiens. Li uius libro 2. dec. 5. Aruspices in bonum uersurum id prodigium, prolationemq; finium & interitum perduellium portendi responderunt.

Hybernacula, pro Hyberna.

Libro 14. Cohortes alæq; nouis hybernaculis locatæ. libro 15. Et tunc relicis hy bernis. Liuius libro 10. dec. quarta. Loca pacata me ad hybernacula electurum. Libro primo. Frumentum quod ex hybernis extulerat.

Mansitare.

Libro 13. Quippe mansitasse una cōuincebatur. libro 14. Quū uetere ex more familiam omnem quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad supplicii agi oporteret. Oblectamenta.

Libro 14. Nec deerant qui uoce uultuq; tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Suetonius in Tiberio. Erat ei in oblectamentis serpens draco. Eodem libro rursus. Nam oblectamentis principis palam iniquum.

Doctores sapientiæ, pro philosophis. Sapientiæ professores.

Libro decimoquarto. Etiam sapientiæ doctoribus tempus impartiebat. Infra. Docto.

Doctoresq; sapientia, Coeranum Graeci, Musonium Tusci generis, constantiam &c. suauitate. libro 16. Maxime intentus Demetrio Cynicae institutionis doctore. libro 20. Doctores sapientiae secutus est, qui sola bona quae honesta, mala tantum quae turpia &c. In uita Agricola. Expulsis insuper sapientiae professoribus.

In extremum adducta. Vsq; in extremas res. In extrema.

Libro 14. Sed uitam ipsam in extremum adductam. libro 17. Et Galba usq; in extremas res amicis fidumq;. libro 19. Et usq; in extrema obstinatum.

Ad extremum, pro postremo.

Lib. 17. Et ad extremum bella ciuilia ruebant. Lib. 19. Multa cum hostium strage, & ad extremum mortis seruauerat. In uita Agricola. Eo ad extremum inopie uenere. Liuius lib. 1. dec. 5. Et ipse consul quum frustra reuocare fugientes conatus, nec imperio, nec autoritate, nec precibus ad extremum ualisset. Idem lib. 2. dec. eiusdem. Vel ad extremum si gratia plus quam ueritas apud eos ualere, semel statueret, quid donatum alieno Malinissae uellent. Aliter idem Liuius dixit lib. 1. dec. 3. Missile telum hastili oblongo, & cetera tereti, praeterquam ad extremum, unde ferrum extabat. Hoc est in extrema parte. Apud eundem reperies Ad ultimum, non usurpatum pro postremo, sed quasi dicas, ad ultimum conatum. Vt lib. 2. dec. 5. Quum experienda omnia ad ultimum, nec praetermittendum spe ulla cessasset. Rursus lib. 5. Pietatem constantiamq; laudatos si fide ad ultimum fratri praestitisset. Hoc est, ad finem usq;. Tacitus libro 19. Acerrimum militem, & usq; in extrema obstinatum.

Abedere, cui respodens uerbum habet sermo Germanicus, Abessen. Adcusus.

Lib. 15. Na exorta uis locustarum, abederat quicquid herbidum aut fructuosum. li. 13. Nec si Iturius & Caluissius adesis omnibus fortunis, nouissimam suscipienda acculationis opera anui rependunt. lib. 17. Aut qui adesis bonis, per dedecus alebant.

Habere gloriam cum modo. Vfus uerbi habeo, participiorumq; eius.

Libro 15. Si aut gloria cum modo, aut praedam cum cura habuisset. Mox. Ac disperso milite, qui in unum habitus, uagum hostem praecipitius sustentauisset. Infra. Non insensum, nec cum hostili odio Corbulonis nomen etiam barbaris habebat. li. 13. Dam natus ipsedem consulibus Vipsianus Laenas ob Sardiniam prouinciam auare habitam. lib. 4. Quae in praesens Tiberius ciuilitate habuit. Liuius lib. 5. dec. 5. Filiam cum minore filio a Samothrace accitos Amphipolim, omni liberali cultu habuit. lib. 12. Moxq; uulgo duro imperio habitum, probra ac uerba intentabat. Rursus eodem. Antiqua disciplina milites habuerat. lib. 18. Quocumq; casu accidit, dum atrociora metuebant, in leui habitum. lib. 19. Neq; enim in procinctu & castris habitos. Quarto. Vel quum patres pollerent noscenda uulgi natura, & quibus modis temperanter haberent. Lib. 2. Et Maroboduum regis nomen inuisum apud populares; Arminium pro libertate bellantem fauor habebat. Mox. Magnetes a Sipylo, proximi damno, ac remedio habitum. Lib. 3. Idemq; seruos Lepidum, quum militari custodia haberetur, transfudit ad consules. Item. Quod haud perinde publice usui habitum, quam exitiosum multis. Liuius lib. 9. quarta dec. Nec omnia, in qua coniurauerunt, edita facinora habent. Eodem libro. Qui uias latrocinij pascuaq; publica infesta habuerant, id est, infestauerant. Lib. 10. Senatus censuit satis habendum, quod praetor iusurandum polliceretur. Idem lib. 2. dec. 5. Templum augustissimum regionis eius, quod non Pyrrhus, non Annibal uiolassent, uiolare parum habuisse, nisi detextisset foede, ac prope diruisset. Et infra. Et quanquam dissimulare & tacite habere id patiens statuerat. Lib. 2. eiusdem dec. Non portas claudere regi satis habuerunt, sed probis quoq; in ipsum Macedonasq; procacibus iaculati sunt. Libro 9. Bene habet, inquit, & poculo impauide exhausto, haud ita multo post expirauit.

Qua proximum.

Lib. 15. Quam proximum & commeatibus non egenum, regionem Comagenam &c. petiuit

petiuit. Lib. 19. Vt qua cuiq; proximum, omnia praeda, praesto occurreret. Liuius lib. 1. dec. 3. Palsim sine ulius imperio, qua cuiq; proximum est, in amicum ruunt. Rursus lib. 8. dec. eiusdem. Nihil iam ordinum memores, palsim qua cuiq; proximum fuit, in fugam effundunt. Item lib. 5. dec. quarta. Domitius ab Arimino, qua proximum fuit, Quintius per Ligures in Boios uenit. Rursus lib. 7. dec. eiusdem. Ne deesset principijs rerum, qua proximum fuit, in castra Romana cum parua manu contedit.

Dignum Arfacidarum, pro dignitatem Arfacidarum.

Libro 15. Adiecit deos, dignum Arfacidarum, simul & de legionibus Romanis statuerent. Neq; enim arbitror Graecam constructionem uoluisse Tacitum referre, digne Arfacidis, hoc est, pro merito Arfacidarum.

Aegrescere.

Decimoquinto. Ne tam praecipitius in pauorem, longiore sollicitudine aegresceret. In summam.

Libro 15. Ergo Vologeses neq; atrox in summam libro 13. Quia comitantibus in uicem nuncijs, nihil in summa pacis proficiebatur. libro 18. Tanta mole belli nihil in summa profutura, ipsi exitiosa. Mallem utrobique legere, in summam. Liuius libro 1. dec. quarta. Quod si modum in sequendo habuissent, non in praesentis modo certaminis gloriam, sed in summam etiam belli profectum foret.

Summa rei periculum facere. Summa rerum.

Libro 20. Crebris interim nuncijs Valentinum monuere, ne summam rei periculum faceret. libro 21. Ad maturandum summam rei discrimen. In uita Agricola. Ac summa rerum & recuperatae prouinciae gloria in ducem celsit.

Enorme pro eo quod certo ordine caret.

Libro 15. Artius itineribus, hucq; illuc flexis, atq; enormibus uicis, qualis uetus Roma fuit. Nam sequitur infra. Sed diuersis uicorum ordinibus.

Composita pro iuxta siue coram posita.

Libro 15. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita. Sefquiplaga.

Decimoquinto. Quum uix duobus ictibus caput amputauisset, sauitiam apud Neronem iactauit, sefquiplaga interfectum a se dicendo.

Infociabilis, Diffociabilis.

Lib. 13. Antiquas fratrum discordias, & infociabile regnum existimantes. lib. 15. Quia praecipite & infociabile credebant. In uita Agricola. Et quanquam primo statim beatissimi seculi ortu res olim diffociabiles miscuerit principatum ac libertatem. Liuius lib. 7. dec. 4. Quia non ut hostibus modo, sed tamquam indomitae & infociabili genti succedebat.

Quam maturimum. Quam maturime.

Libro 12. Amplecti Britannicum, robur aetatis quam maturimum precari. Libro 15. Vt templum diuo quam maturime publica pecunia poneretur.

Visores pro inspectoribus exploratoribusq;.

Libro 16. Nec missis uisitoribus, per quos nosceret, an uera assererentur.

Egressa sexum.

Libro 16. Aliquando sexum egressa. Libro 13. Aetatis suae foeminas pulchritudine supergressa, libro 20. Tanquam terminos aetatis, & concessa filio egredere.

Præuentus.

Libro 17. Praeuentamq; gratiam intelligit. Infra. Atq; in eo ipso sacramento uicillis inferioris Germaniae praueutus erat.

Non ultra uerba ac uoces errare.

Libro 17. Quartam & duoeticesimam legiones, paucis seditionis autoribus, non ultra uerba ac uoces errasse, & breui in officio fore. Simile sensum eleganter enunciat Curtius per intra. Utinam, inquit, Philoras quoq; intra uerba peccasset.

Et intra

Et intra uerba desipere Celfo est nō ultra uerba desipere. Eodem 17. libro. Quin-
tadecima ac sextadecima legiones nihil ultra fremitum & minas ausē.

Imponere cum datiuo pro decipere.

Libro 17. Falluntur quibus luxuria specie liberalitatis imponit. Vbi haecenus
in uulgatis additionibus lectum est speciem liberalitatis imponit.

Eleuare pro minuere siue leuiorem reddere.

Libro 14. Et praesentem saeuitiam melioris olim fortunae recordatione eleuabat.
Quaqua & hic uulgo lectum est, alleuabant. Liuius lib. 6. dec. 3. Et primo eleua-
bat index, indiciumq;. Rursum, lib. 7. dec. 4. de Port. Catone. Cuius auctoritatem
perpetuo tenore uitae partam, toga candida eleuabat. Idem libro 2. dec. eiusdem.
Eleuabat Romanum bellum. Lib. 3. dec. 5. Ignominiam Claudij temeritate acceptam
eleuare eos Patres acceperunt, qui per paucos Italici generis, & magna ex parte
tumultuario delectu conscriptos ibi milites amissos referebant. Libro 4. Simul ele-
uat famam aduersae pugnae. Libro 5. Cum magno assensu auditus est, non magis
eo quod multitudinis noxam eleuabat, quam quod culpam in autores uerterat.

Exarmare, armis spoliare.

Libro 17. Longinum manibus coercent, exarmantq;. Tranquillus in Domitia
no. Negantemq; ultra se tueri eum posse, quod exarmata esset. Libro 18. Spargit
legiones, exarmat legiones.

Adulor cum accusatiuo.

Lib. 16. Ne codicillis quidē (quod pleriq; pereuntiu) Neronē aut Tigillinū, aut
quē aliu prapotentiu adulatus est. Lib. 15. At nūc colimus externos & adulamur.

Vt si in circo &c.

Libro 17. Vt si in circo ac theatro ludicrum aliquod postularent. Sic & Tullius
in cōmentario de senectute. Similesq; sunt, ut si qui gubernatorem in nauigando
agere nihil dicant. Infra lib. 17. Quum tamen ardor & uis militum ultro ducis mu-
nia implebat, ut si adesset imperator.

Notabilis pro insigni, nec in malam semper partem.

Libro 17. Notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionem aduersantes.
Infra. Ob aliquam notabile illa die operam. Item. Quibusdam, ut in tumultu, no-
tabilis turbatibus. Libro 18. Notabile inde iurgium fuit. Libro 19. Eo notabilior
caedes fuit, quia filius patrem interfecit. Infra. Notabili constantia centurio Iulius
Agrestis &c. In libello Germanorum. Nec quicquam notabile in singulis. In uita
Agricolae. Ac ne notabilis celebritate & frequentia occurrentium innotuit esset.

Componere pro sepelire. Compositus.

Libro 17. Pisonem Verania uxor ac frater Scribonianus, T. Iunium Crispina
filia composuere, quaesitis redemptisq; capitibus, quae uenalia interfectores serua-
uerant. In uita Agricolae. Paucioribus tamen lachrymis compositus es.

Secundum auaritiam, pro per auaritiam.

Libro 17. Raptus penatium hauserant animo, secundum auaritiam & arrogan-
tiam praecipua ualidorum uitia.

Secundum Flauianos data uictoria, hoc est, pro Flauianis data.

Libro 19. Vulgata uictoria principio belli secundum Flauianos data.

Ingrata ferre.

Libro 17. Oppressa Capitonis consilia ingrate tulisset.

Precarium, Precario.

Lib. 1. Meq; precaria animam inter infensos trahere. Lib. 17. Precariū seni impe-
riū, & breui trāsiturum. Lib. 20. Rediturā in animos formidinē, fugā, famēq;, ac
toties captis precaria uitā. In libello Germanorū. Eoq; unus imperitat, nullis iam
exceptionibus, non precario iure parēdi. In uita Agricolae. Precario mox praefuit.

Liuius

Liuius lib. 9. dec. 4. Apud Achaeos precaria libertas, apud Romanos etiam impe-
rium est. Eiusdem dec. lib. 4. non procul a calce. Precario ab se iter per eum ipsum
agrum, tanq; haud dubie Carthaginensium iuris petisset. Et mox. Quantū secto ho-
uis tergo amplecti loci potuerint, tantum ad urbē communiendā precario datum,
Recolere.

Relatum ad rem. libro 3. Quo tum exemplo Lepidus, quanq; pecuniae modi-
cus, auitum decus recoluit. Ad personam. Libro 17. Et recens ab exilio reuersos
nobileis adolescentulos auitis ac paternis sacerdotijs in solacium recoluit. Libro
19. Postquam Galbae imagines discordia temporum subuersas in omnibus muni-
cipijs recoli iussit Antonius. Liuius lib. 9. dec. 4. Sed metalla etiam, & uetera in-
termissa recoluit, & noua multis locis instituit.

Frustra esse.

Libro 17. Vtriq; frustra fuit. In uita Agricolae. Ni uelox ingenio, mobilis poe-
niten tia, & ingentes aduersus Germaniam conatus frustra fuissent.

In custodiam habitos.

Docet A. Gellius in prapositionem a ueteribus nō tam ablatiuo q; accusatiuo
coniunctā. Vnde illa, In mentē esse. Et, In potestatem esse. Quomodo dictum ui-
deri queat illud a Tacito lib. 17. Et saeuitia Galbae in custodia habitos, in numero le-
gionis cōposuerat. Dixit tamen eodē libro paulo superius. Ita in custodia habitus.

Facilitate delationes. Accusationes exercere.

Li. 17. Qui teporib; Neronis delationes facitauerat. Mox eodē loco. Accusationes
exercere uocat. Quippe ipsum, inquit, Crispū eadē accusationes cū premio exer-
cuisse meminerat. Hoc est quod in Bruto accusationes facilitate Cicero dixit.

Humiles pro uili, & humillimus pro eo qui sit infimae con-
ditionis, id est uilissimus.

Libro 17. Humili sepultura in priuatis eius hortis contexit. Item. Et ut cuiq; hu-
millimus cliens. libro 18. Humillimo cuiq; credulus.

Deflagrans.

Libro 18. Deflagrans paulatim seditione. Liuius libro 10. dec. 4. Sed interdum
spēs animū subibat, deflagrare iras uestras, purgari suspensiones posse.

Intercursus, Interuentus modo pro deprecatione, modo sim-
pliciter pro mediatione, ut ita dicam.

Libro 18. Quum intercursum tribunorum centurionumq; protegisset. Liuius libro
7. dec. quarta. Et impeditus intercursum suorum usus praelongarum hastarum. Ta-
citus libro 19. Sed exoluta statim uincula interuentu Hormi Caesaris liberti. libro
20. Sed neq; haec continua, & interuentu meliorum pensantur. Eodem libro. Pa-
rum decore Domitianū confecto prope bello alienae gloriae interuenturū. In uita
Agricolae. Et interuentus ciuiliū armorum praebuit iustā segnitiae excusationem.

Surrexit rumor. Surrexit luna.

Libro 18. Is rumor ab exploratoribus Vitellij dispersus, an ipsa Othonis parte,
seu dolo seu forte surrexerit, parum compertum. Libro 19. Donec adulta nocte lu-
na surgens ostenderet acies,

Surgentes partes.

Libro 19. Sed ut consulare nomen surgentibus tum maxime partibus, honesta
specie pratenderetur.

Multo adhuc die, by guoter tagzeit, by hellem tag. Extremo iam
die. Multo iam noctis. Multa luce.

Lib. 18. Multo adhuc die, uallū ingressus. Sic supra. Multa iam nocte. lib. 19. Et ex-
tremo iam die sua quisq; in tentoria dilaberet. Infra. Antonius p. Flaminiā ad Saxa
rubra, multo iam noctis, serum auxilium uenit. Lib. 21. Multa luce reuecti hostes.

ff Macre-

Moerere cum accusatio.

Libro 18. Nec quisquam adeo mali expers, ut non aliquam mortem moereret. Quod castrorū. Militū quod, siue quod militū. Quantū peditū erat.

Libro primo. Et quod maxime castrorum syncerum erat. Libro 18. Superesse cum ipso Othone militum quod trans Padū fuerit. Paulū inferius. Et à Flauio Sabino praefecto urbis, quod erat in urbe militum sacramētū Vitellij adactum. libro 20. Signa vexillaq; & quod militum, in superiorem insule partē cōgregant. Item. Fortissimus quisq; è Batavis, quantum peditum erat, funduntur. Item. Contracto quod erat militum Magonciaci. lib. 21. Complet & quod biremium, quaeq; simpli ordine agebantur. Liuius lib. 7. dec. 4. Quod floris, quod roboris in iuuentute erat, amiserant. Idem libro 4. dec. 5. Nunc & Appium & quod cum eo praesidij sit, in summo periculo esse, lib. 8. dec. tertiae. Quod roboris in acie hostium erat.

Tanto, omisum.

Lib. 18. Quāto plus spei ostēditis, si uiuere placeret, pulchrior mors erit. Si quidem in manuscripto codice tāto nō legit. lib. 19. Et propinqua Cremonensium moenia, quāto plus spei ad effugium, minorē ad resistendum animum habant. Eodem libro. Nam amicorum eius quanto quis clarior minus fides, libro primo. Caeteri nobilium, quanto quis seruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur.

In commune congregi.

Libro 18. Nec ultra in commune congressi, libi quisq; consulere.

In communi situm.

Libro 20. Caetera in communi sita sunt.

Instaurare sacrum, pro adornare, sic em hoc uerbu usurpat autores aliquādo.

Libro 18. Instaurabat sacrum dijs loci. Liuius libro 9. dec. 4. Et plebeijs ludib ab aedilibus C. Sempronio Blaeso, & M. Furio Lusco, diem unum instaurati sunt.

Flammare pro inflammare, Flammandus.

Libro 18. Namq; omnes exercitus flammauerat arrogantia uenientium à Vitellio militum. libro 15. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atq; ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Libro 20. Huijs inter se uocibus insistentibus, flammare insuper allata à Vespasiano litera.

Abunde ratus, pro satis ratus.

Libro 18. Ipse abunde ratus, si praesentibus frueretur.

Non ultra quam tribunos aduocauit, pro tantum tribunos.

Lib. 18. Cōmotus primo Vitellius, nō tamē ultra q̄ tribunos plebis in auxilium spreta potestatis aduocauit. Sic & Tranquillus loquit in Augusto. Cosinium, inquit, seruum grauissime de se opinantem, non ultra q̄ compedibus coercuit.

Affurgere è morbo.

Lib. 18. Valētem è graui corporis morbo tū primū affurgētē infirmitas tardabat. Interuertere, pro decoquere.

Lib. 18. Nonies millies festertium paucissimis mensibus interuertisse creditur. Consciscere fugam.

Libro 19. Deferta Italia, turpem fugam consciscerent. Liuius lib. 5. primae dec. Exiliumq; ac fugam nobis ex eo loco conscisceremus. libro 3. dec. 4. de Annibale. Et alij fugā consciscisse (id quod erat) alij fraude Ro. interfectū, idq; magis ferebant. Incuriosus, pro uacua cura.

Libro secundo. Dum uetera extollimus, recentium incuriosi. libro 4. Et principis proferendi imperij incuriosus erat. libro decimo octauo. Incuriosus milites, uernacula urbanitate, quidam spoliare abscisis furtim balteis, an accincti foret rogitates. libro 19. Placuit occasio inuadendi incuriosos. Rursum de Vitellio. Re-

centissimi.

centissimum quodq; uulnus pauens, summi discriminis incuriosus. libro 21. Nautibus remeabat disiecto agmine, incuriosus uigilij. In uita Agric. Ne nostris quidē temporibus, quanquam incuriosa suorum etas omisit. Sic & aduerbium incuriose usurpat libro 20. Caesae cohortes eorum in uico Marcoduro incuriosus agentes.

Laxati ordines.

Lib. 19. Laxati ordines abrumpuntur.

Semineces.

Libro 19. Integri cum faucijs, semineces cum expirantibus uoluntur.

Sepulta urbs, de excisa.

Lib. 19. Caeterū asidere sepultae urbis ruinis, noxia tabo humus haud permisit. Famofum, pro celebri, non in malam partem.

Libro 19. Nota per eos dies Iunij Blaesi mors & famosa fuit. Sic urbem Hierosolymorum libro 21 famosam uocat. Sed quia famosa urbis, inquit, supremum diem tradituri sumus, congruens uidetur primordia eius aperire.

In malam partem.

Quinto. Dein multorum amoribus famosa Albucilla &c. Libro 20. Crebris apud Neronem delationibus famosas.

Offensa.

Libro 19. Satis patuit ijs qui principum offensas acriter speculantur. Infra. Vn de quanquam manente in speciem concordia, offensarum opera metuebantur, libro 20. Neq; ipse deerat uocare offensas, nimius commemorandis quae meruisset.

Obstinatio fidei, in bonam partem, pro obfirmatione. Obstinatus.

Lib. 19. Blaeso super claritate natalium, & eleganta morum, fidei obstinatio fuit. lib. 21. Et quia apud ipsos fides obstinata, misericordia in propter &c. Rursum de Iudaeis. Obstinatio uiris foeminisq; par. Liu. lib. 6. dec. 1. Tum etiā quibus animi in spe ultima obstinati ad decertandum fuerant. Item de Tarquinio Lucretie supra-tore. Vbi obstinatum uidebat. Et, Quum uicisset obstinatum pudicitiam.

Affecta fides, pro laesa. Affecta res.

Libro 19. Et credebatur affecta eius fidem praeruisse, domo agrisq; pignori acceptis. Sic Liuius dixit affectas res lib. 6. dec. 1. Quorum legati opem rebus affectis orantes quum senatum adissent. Idem lib. 1. dec. 5. affectum pestilentia uocat exercitum, imminutum significans. Et exercitus, inquit, qui Arimini pestilentia affectus erat, domum dimissus. Sic lib. 6. dec. 4. dixit, affecta labore ac uigilij corpora. Aetoli, inquit, pars sopiti affecta labore ac uigilij corpora ex somno moliebatur. Lib. 4. dec. 5. Statuit sic affectos recentis atq; integro hosti non obijcere. libro primo dec. 3. Paulisper tamen affectos animos recreauit repentina profectio Annibalis in Oretanos, Carpetanosq; hoc est imminutos debilitatosq;.

Afflicta fides.

Lib. 17. Multi afflictis fide in pace, ac turbatis reb. alacres, & p incerta tutissimi. Tenere sedem Iouis opt. max. pro uincere siue captam obtinere.

Lib. 19. de Capitolio sede Iouis optimi maximi loquens. Quā non Porfena dedita urbe, neq; Galli capta tenere potuissent. Sic em manuscriptū uolumen habet, p quo temerare legit in uulgatis additionibus. Traquillus in Domitiano. Ea q; conditione permisit, ut accusatori qui causam non teneret, exiliū poena esset. lib. 20. Te nebant uictore exercitu Treuir. Rursum lib. 21. Cuncta caporum omnesq; preter Hierosolymā urbes, uictore exercitu tenebat. In uita Agricola. Atq; omnis ppior sinus tenebat. Itē. Finem Britanniae nō fama nec rumore, sed castris & armis tenebat. Liuius lib. 9. dec. 4. Magno certamine cū praetore habito, tenuerūt causam.

Sacricolae.

Libro 19. Turbae sacricolarum immixtus.

Inhumana pars uitæ. Inhumana securitas.

Lib. 18. Protritit arboribus atq; frugibus dira uastitas, nec minus inhumana pars uitæ, quam Cremonenses lauro rosisque constrauerant, extructis altaribus, caelisq; uictimis, regium in morem, libro 19. Nec tunc minus crudelitatis, nunc inhumana securitas. Sic dixit Lilius dec. tertia. inhumana crudelitas.

Intererat Vitellium uinci.

Libro 19. Haud dubie intererat Vitellium uinci. Quo nos loco genituum resp. submoimus. Lilius libro 4. dec. 5. Neq; ipse quod plurimum intererat, certamini affuit. libro 7. Aut si detrectaret hostis certamen, quod plurimum intererat ad animos ciuitatum, timoris confessionem exprimerent.

Interest cum genituo.

Libro 17. Non interfuit occidentium, quid diceret.

Remittere nomen. Remiserunt imbres apud Lilium absolute.

Lib. 20. Vim principis cõplecti, nomẽ remittere. Sic in superioribus libris alicubi. Remissum id munus. Pro quo legitur in uulgatis aditionibus, Omissum id munus. Lilius lib. 5. dec. 4. Multa homines, ne bellare necesse sit, uoluntate remittere, quæ bello & armis cogi nõ possint. lib. 6. Et quũ uterq; se cũ omnib; copijs in Aetoliã uenturum, belloq; interfuturum polliceret, Ptolemæo id remissum. lib. 2. dec. 5. Omnibus gratiã actã, remissum omnibus. Mire eleganter idem absolute remitto uerbum usurpat libro decimo dec. 4. Vbi primum remiserunt imbres.

Modo pecorum, pro ritu seu more pecorum. Modo pacis. Ruinã modo. Modo rationis. Indaginis modo.

Lib. 12. Modo pecorum Barbaris trahebat. Sic em̃ castigauimus, quũ in uulgatis aditionibus legat corrupte, Quod dedecorum Barbaris trahebat. Lilius lib. 8. dec. 4. Eos ex eo tempore per ducetos iã annos pecorum in modum cõsternatos cædunt, fugantq;. Sic dixit rursus Tacitus, Pacis modo, lib. 20. Dein uagos & pacis modo effusos litas negociatoresq; Romanos inuadunt. Itẽ. Ruinã modo. Ut uetum ad manus, deturbati ruinã modo præcipitant. In uita Agricola. Ludos & inania honoris, modo rationis atq; abundantia duxit. Infra. Quod ni frequẽs ubiq; Agricola ualidas & expeditas cohortes indaginis modo &c. Lilius libro 8. dec. 4. Latrocinij magis q; belli modo. Habes rursus istam loquendi formam, modo pecorum, apud Lilium lib. decimo dec. 4. Sed ijs, inquit, qui hos ipsos Ligures aliquoties pecorum modo fugientes per saltus inuios consecrati ceciderunt.

Immortalia tributa. Mortales materiae pro fluxis. Mortale opus.

Libro 20. Nisi ingratam militiam, immortalia tributa, uirgas, secures, & dominorum ingenta. lib. 21. Prophanos qui deũ imagines mortalibus materijs in species hominum effingant. In libello Germanorum. Candidi & nullo mortali opere contacti. In uita Agricola. Sed ut uultus hominum, ita simulachra uultus imbecilla ac mortalia sunt. Lilius libro 4. dec. 4. leges quasdam mortales dixit & temporarias. Sed tamen addit, ut ita dicam.

Præter os. Præter omnium oculos.

Lib. 20. Præter suorũ ora &c. intra castra effundebant. Sic Lilius lib. 8. dec. 4. dixit, præter omnium oculos. An nõ, inquit, præter omnium oculos tãtum auri argentiq; in triumpho L. Scipionis, quãtum non decem alijs triumphis, si omne in unum conferat, sit latum? Apud eundẽ Lilium habes præter moenia ipsa fluere, Præter Caralliten paludem agmen ductum, præter Thebas Demetriadẽ cursum dirigerent, Præter oram Hetruscæ maris Neapolin transmisit. Decade quarta.

Incerto Marte.

Lib. 20. Pugnatũ lōgo agmine, & incerto Marte, donec præliũ nox dirimeret. Lilius lib. 5. dec. 4. dubiũ præliũ uocat. Aliquandiu dubiũ, inquit, præliũ fuit. Vocat

cat ancipitem Martẽ lib. 1. dec. 3. Et adeo uaria belli fortuna, ancepsq; Mars fuit. Nauare flagitium. Nauare bellum. Militarem operam nauare.

Lib. 20. Cæteros, ut quisq; flagitium nauauerat, præmijs attollit. libro 21. Si Vespasiano bellum nauauerint, Vespasianum rerum potiri. Lilius lib. 4. dec. quinta. Vbi datum signum sit, tum militarem operam nauare.

Internatus ab internascor participium.

Lib. 20. Virgulta postremo & stirpes & internatas saxis herbas uellentem, miserarum patientiaq; documentum fuere.

Retentare.

Libro 20. Dat custodes, qui pecuniam, calones, sarcinas retentarent. Hoc uerbo supra quoq; usus est. libro 21. Ciuilis dum fugientes retentat, agnitus, petitusq; telis, relicto equo, transnatauit.

A metu infamiæ pressit iras. A quo se munebat.

Libro 20. Cerialis a metu infamiæ si licentia sæuitiaq; imbueret militem credere, tur, pressit iras. In uita Agricola. Quum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille uultus & rubor, a quo se contra pudorem munebat. Hoc modo sæpe loquitur Lilius, ut libro octauo tertiæ dec. Dextra Pcenos tenere castra, a stationibus, uigilijs, omni iusta militari custodia tuta & firma. Quamquam in uulgatis aditionibus a particula omissa est. Nos reposuimus ex manuscripto codice quem nobis bibliotheca Spirensis suppeditauit. Rursus libro quinto primæ decadis. Nunc, inquit, ab secundis rebus magis etiam insolito incauti. libro sexto. Criminabantur multo eum infestorem agrum ab nobilitate esse, quam a Volscis fuerit. Item compluribus alijs locis.

Decernere pro conflagere.

Libro 21. Paratusq; decernere, haud procul Hierosolymis castra facit. Lilius libro decimo quartæ dec. Decernite criminibus, mox ferro decreturi.

Præpotuere. Præuiuare.

Libro 21. Postquam Macedones præpotuere &c. libro 19. Et credebatur affectam eius fidem præuiuisse, domo agrisque pignori acceptis.

Prælium serere. Serere certamen. Pugnam conferere.

Lib. 21. Et sequentibus diebus crebra pro portis prælia serabant. Sic Lilius dixit lib. 10. dec. 4. Indies maiora certamina serabat. Itẽ alibi. Ex bellis bella serunt. Rursum libro 2. dec. eiusdem. Et temperatum ægere est, quin missilibus, quia dirempti medio amne fuerant, pugnam inter se confererent. lib. quinto dec. eiusdem. Boij diripi sua impune, quam tuendo ea conferere certamen malebant.

Operatus absolute, pro operatus sacris. Operari liberalibus studijs. Cædendis materijs operatus, pro operam dare.

Secundo. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, uiditq; se operatum. libro tertio. Armatis cohortibus Sacrouir occupauerat nobilissimarum Galliarum sobolẽ, liberalibus ibi studijs operatam. Sic enim legendum putamus pro sibi studijs operatam. lib. 21. Egressum militẽ & cædendis materijs operatum turbauerat.

Circundare gratiam & pecuniam. Circundare famam alicui.

Libro 14. In oratione Senecæ ad Neronem. At tu gratiam immensam innumera pecuniam circundedisti. Sic enim illic legendum autoritate manuscripti codicis. In dialogo Oratorum. Catilina, & Milo, & Verres, & Antonius, hanc illi famam circundederunt. In uita Agricola. Egregiam famam paci circundedit.

Remissiones.

In uita Agricola. Iam uero tempora curarum remissionumq; diuisa. In dialogo Oratorum. Ac non studia moresq; sed remissiones etiam lususq; puerorum, sanctitate quadam ac uerecundia temperabat.

Minus triennium.

In uita Agricola. Minus triennium in ea legatione detentus.

Inuictum. ad rem relatum.

In uita Agricola. Ut obstupescit hostes, qui classē, qui naues, qui mare expectabāt, nihil arduū aut inuictū crediderint. lib. 19. Annaliū. Sed cū cā festinatione, deinde ignauia Sabini corrupta, qui sumptis temere armis, inuictissimā Capitolij arcem, & ne magnis quidem exercitibus expugnabilem, aduersus treis cohortes tueri nequisset. Sic enim illic scribe, pro suppositio uocabulo munitissimam.

Laureā mittere. Laureatis gesta psequi. Laureata litera siue tabellae.

Libro 19. Ipse lauream prospere gesta rei ad fratrem misit. In uita Agricola. Ne laureatis quidem gesta profecutus est. Subauditur literis. Lilius libro quinto dec. quinta. C. Licinio consuli ad quadrigas mittendas ascendenti, tabellarius qui se ex Macedonia uenire diceret, laureatas literas. Igitur (sic enim legendum suspicor pro dicitur.) quadrigis missis Consul currum conscendit, & quum per circum ueheretur ad foros publicos laureatas tabellas populo ostendit.

Vescor, cum accusatio.

In uita Agricola. Eo ad extremum inopia uenere, ut infirmissimos suorum, mox forte ductos uescerentur.

Annus.

In libello Germanorū. Nec arare terrā aut expectare annū tā facile persuaseris, q̄ uocare hostes & uulnera mereri. Sic in proverbio, Annus fructificat nō tellus. Spectabilis uictoria.

In uita Agricola. Desixere aciem in hijs uestigijs, in quibus pulchram & spectabilem uictoriam ederetis.

Intercedere imaginibus, per metaphoram, pro obflare imaginibus & prohibere.

Intercedit tribunus plebis sententiae, quum opponit se & sic prohibet ne quid statuatur. Lilius libro octauo quarta decadis. Pronunciauit, praetori non intercedere tribunus, quo minus sua potestate utatur. Et mox. Se non intercedendum putem imaginibus quae marmore aut ere finguntur. Id est. Non quia negem habendas imagines quae marmore aut aere finguntur. Plinius in Panegyrico. Intercedere iniquitatibus magistratum.

Extranei.

In uita Agricola. Extraneis etiam, ignotisq̄ non sine cura fuit, Tranquillus in Claudio. Ac ne haredem quidem, nisi inter tertios ac penē extraneos.

Inscientia ab insciens, sicut a negligens negligentia.

Libro 17. Inde atrox rumor, affirmantibus plerisque interfectos, ac ni sibi consulerent, fore ut acerrimi militum & praesentia conuicti, per tenebras & inscientiam ceterorum occiderentur. Sic enim continet manuscriptum exemplar, quanquam in uulgatis additionibus omnibus, etiam nostra, legitur: per tenebras & inscientiam ceterorum occiderentur. Hoc uocabulum rursus reperi in dialogo Oratorū. Quis enim ignorat & eloquentiam & ceteras artes desciuisse ab ista uetere gloria, non inopia hominum, sed desidia iuuentutis, & negligentia parentū, & inscientia praecipientium & obliuione moris antiqui.

Circum pro circa aduerbialiter.

Libro quarto. Ita quanquam diuersis super rebus consulerentur, aram clementiae, arā amicitiae, effigiesq̄ circum Caesaris ac Seiani censuere. lib. 15. de incendio urbis sub Nerone. Neq̄ tamen sisti potuit, quin & palatium, & domus, & cuncta circum, haurirentur. Apud Lilium tamen motum significat libro secundo decadis

dis quinta. Inde legatio sub idem tempus in Asiam circum insulas missa. Idem tamen circa frequentius in hunc modum usurpat.

Cerimonia.

Lib. 14. Videbaturq̄ potus sacros & cerimoniam loci corpore toto polluisse. Lilius lib. 10. dec. 4. Ad statum sacrificium, quod conditori Aeneae cum magna cerimonia quotannis faciunt.

Si non fuit, pro non licuit, siue datum est aut permissum.

Lib. 20. Te Quirine Romanae parēs urbis, precor uenerorq̄, ut si uobis nō fuit, me duce haec castra incorrupta & intemerata seruari, at Clasio ne sinatis. Lilius lib. 2. dec. 5. Eorū autē quae obiecta sunt mihi, partim ea sunt quibus nescio an gloriari debeā, partim quae fateri nō erubescā, partim quae uerbo obiecta, uerbo negare sit.

Restaurare.

Lib. 3. At Pompei Theatrum igne fortuito haustum, Caesar extructurum pollicitus est, eo quod nemo ē familia restaurando sufficeret. Iustinus lib. 21. Ita facta societate & auxilijs Gallorū auctus, bellum uelut ex integro restaurat.

Effusus in amorem, in luxum. Effusio in preces, lachrymas, uota. Effusio, absolute.

Libro primo. Dum Mecoenati obtemperat effusus in amorem Bathylli. libro uigesimo. Effusi in luxum & epulas & nocturnos coetus. Rursus libro 1. At patres quibus unus metus, si intelligere uiderentur, in questus, lachrymas, uota effundi. id est, effundebantur. Lilius libro secundo dec. quinta. Pars ita in Romanos effusi erant, ut auctoritate in immodico fauore corrumpent. Idem libro quarto dixit effusam licentiam pro immodica. Rursus infra. Nondum hac effusione inducta bestijs omnium gentium circum complendi. Proinde quod apud Tacitum in manuscripto codice legitur libro 19. Causam effusionis querenti, sic accipiendum est, ut significet Imp. Vitellius se mirari quod frater ipsius tam immodice supplex sit, in preces atq̄ lachrymas effusus, qui filium imperatoris sinu complexus genibus illius acciderat. Quanquam in uulgatis additionibus legitur confusionis, quemadmodum indicauimus in Castigationibus. Adiuuat hoc quod dixi locus adhuc alter libro quarto dec. quinta. Et principium orationis ab accusatione stultitiae orsus sua, prostremo ad preces lachrymasq̄ effusus, genibus praetoris accidens in potestatem sese dedit. Ergo Taciti uerba expone. Causam effusionis. s. in preces lachrymasq̄, querenti &c.

Dandarica, pro terra Dandaridarum, Indica, Medica. Bisaltica, Belgica, Romana.

Libro 12. Ventumq̄ Soza oppidū Dandaricae. Sic enim reposuimus pro Dandarida. Non aliter Lilius Indicam usurpat libro secundo dec. quinta. At Hercules nunc nō de ultimis Indicae oris, sed de ipsius Macedoniae possessione certamen fortunā indixisse. Item libro decimo quarta dec. In Macedonia ducere pergit. Rursum libro 4. dec. quinta, Circa Desudabam in Medica exercitus Gallorum confederat, mercedem pactam opperens. libro quinto. Trans Strymonem autē uentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclaea quam Sinticen appellant. Sic & Belgicam dixit Tacitus libro 17. Pompeius Propinquus procurator Belgicae statim interfectus. Et Panegyristes ad Maximianum Aug. in Romanam. Tot excisa undiq̄ Barbarae nationes, tot translatae sunt in Romanam cultores. Ita nanq̄ scribendum illic pro Romanam.

Admouere simpliciter, pro admouere exercitum siue copias.

In libello Germanorū. Ne Parthi quidem sapius admouere. Sic enim legimus pro admouere. lib. 3. dec. 5. Si propius copias admouisset, paratos fore qui proderent urbem. Item alijs compluribus locis.

Spoletinus, à Spoletio, non Spoletanus. Spoletium.

Quod in manuscripto Taciti codice legitur Spoletinus, pro quo Spoletanus quispiam in vulgatis editionibus supposuit, idem reperitur apud Lium, ut libro tertio dec. 5. Itaq; quum spei nihil ad resistendum esset, C. Carullius Spoletinus, & C. Afranius à praesidio Romano missi. Et mox. Magno usui Carullius Spoletinus erat in colloquijs, lib. 5. dec. eiusdem. Rex Gentius cum liberis & cōiuge & fratre Spoletium in custodiam ex senatusconsulto ductus.

Vsq; pontem, sine praepositione.

Tacitus aduerbiū usq; cū accusatiuo cōstruit sine intermedia praepositione ad. Sic & Lium lib. 4. dec. 5. Vsq; alterius in itū pontis prolabi eū leuiter cogebat.

Vacuum arcem furtim tradi futurum.

Libro 19. Vacuum arcem furtim tradi futurum. Sic enim in manuscripto codice legitur, non, furtim traditurum, quemadmodum aditiones peruulgatae continent. Neq; uero seruus Verginij Capitonis intra arcem erat, ut ipse tradere posset aduenientibus arcem. Nō absimilis est illa Lij locutio lib. 2. dec. 5. Neminem eorum per Italiam ire liciturum.

Finis, pro finibus, hoc est termino.

Libro 16. Ostorius longinquus in agris apud finem Ligurum id temporis erat. Lium libro 4. dec. 4. Pisanum deinde finem transgressos, omnem oram maris peragrassē. Vide Castigationes in librum 16.

Mittere uocem, pro emittere.

Mittere uocem Tacitus usurpat. quanquam in vulgatis editionib. legitur emittere. Sed habenda fides manuscripto codici. Lium libro 5. dec. quartae. Qui uocem liberā mittere aduersus regis legatū auderent. lib. 10. Mihi quoq; ferrū in me strictum cernenti uocem mittere liceat. Item 10. dec. 3. Sed si captiua, apud dominum uitae necisq; suae, uocem supplicem mittere licet.

Circuli.

Lib. 3. Nec ignoro in conuiujs & circulis inculari ista, & modum posci. In uita Agricola. Vulgus quoq; & hic aliud agens populus, & uentitauere ad domū, & per fora & circulos locuti sunt. Lium lib. 4. dec. 5. In omnibus circulis, atq; etiam, si dijs placet, in conuiujs sunt qui exercitus in Macedoniam ducant.

Genus.

Lib. 20. Infestius in Vbijs quos genus Germanicae originis, eiuata patria, Romanorum nomine Agrippinēses uocarent. L. Florus. Aquitani callidum genus in speluncas se recipiebant. Ibidem de Germanis. Sed in saltus & paludes genus omne diffugerat.

Per censere. Permunire. Peruigere. & similia uerba.

Gaudet Tacitus huiusmodi uerbis compositis cum praepositione per, quale est Percensere. libro 4. Percensuitq; cursim numerum legionum, Permunire. Quinto. Locorumq; opportuna permuniuit. Peruigere. Et uterq; opibusq; atq; honoribus peruigere. Peruincere. lib. 12. Quod patres odio delatoris cōtra ambitum Agrippinae peruicere. Perlicere. Decimotertio. Necem & arma perliceret. Perpopulari libro 14. Cædibus & incendijs perpopularatus. Perornare. lib. 16. Detraheret potius senatui quem perornauisset, infamiam tanti flagitij. Percolere. lib. 18. Plerosq; senatorij ordinis honore percoluit.

Pratexere.

In libello de moribus Germanorum, Vtraq; nationes usq; ad Oceanum Rheno pratexuntur. Item. Ea q; Germaniae uelut frons est, quatenus Danubio pratexitur. Sic enim legendum, non Danubio pergitur.

F I N I S

PHILIPPVS BEROALDVS IUNIOR

ACADEMIÆ ROMANÆ PRÆPOSITVS,
LEONI X. PONT. MAX. S.

VIDE nam esse causā dicam Pont. Max. quod egregia animorum monumenta, quae sola communem hanc humanarum rerū moriēdi fortem effugere posse uidebantur, ipsa quoq; praeteritis seculis fati contagionem senserunt. Nanc; ut de plurimis bonis autoribus taceam, qui omnino perierunt, unus Cornelius Tacitus qui res Romanas ab excessu diui Augusti ad suam etatem cōplexus est triginta uoluminibus, lacer & ueluti sine capite statua diu iacuit. Nihil misero profuerat Romani imperij res gestas diligēter, fideliter, & floride scripsisse. Nihil cum iuuerat sequentibus temporibus nactum fuisse imperatorem Tacitum, qui eum inter suos progenitores annumerari gloriosum duxerit: qui illius hystorias quotannis multis uoluminibus transcribendas ac per bibliothecas disseminandas imperarit, quo pluribus munimentis, pluribus thesauris diuinitatem gentili suo custodiret. Ac mihi quidem uidetur per tot secula Cornelius non tam caput suum perdidisse, quam ultro ipse occultasse. Audiebat enim eam esse ignauiam temporum, eum bonarū literarum contemptum, ut non modo non quenquam uidere, sed ne à quoquam uideri quidem dignum esse existimaret. At uero ubi tui Pōtificatus effulsit alma lux, sese ipse extulit, ad nominis tui uocem caput exeruit. O dor nanc; tuarum uirtutum non uiuentes modo in uenerationem sui commouit, sed ipsos penē dixerim inter motuos excitauit. Falleris enim Leo Max. si arbitaris quenquam fuisse per multa secula, qui in istam maiestatis altitudinem adscēderit, tam communi omnium mortalium laetitia, tam constanti opinione bonitatis, quicq; tantam de se commorit expectationē, quātam ipse de te concitasti. Et enim anteaetā uitae incredibilis sanctitas, morum candor, spectata fides in eam spem omnes adducebant, ut unum esse te affirmarent, qui demissus è caelo per auream illam Homeri cathenā fesso orbi succurrere & posses, & uelles. In primis uero bonae artes studiaq; ipsa literarum sibi de te plurimū statim promiserunt. Sciebant enim fuisse te semper egregia in se uoluntate, praedaramente: unam modo non affuisse facultatem, quam uidebant ista cum dignitate accessisse, eamq; permagnam. Norant bibliothecam Medicam, quae difficillimis Italiae temporibus parem cum reliqua domus tuae fortuna senserat calamitatem, à te extorre, ac per quā modicis fortunis, pecuniarum magna ui recuperatā. Viderant q̄des tuas nobilib. ingentijs patuisse semper. Meminerant praeterea diuini illius uiri auream esse te sobolem, qui bonas literas iam fugientes reuocauit, Ex cuius te ortum radicibus affirmabant non posse non consimiles fructus dare, atq; etiam tanto uberiores, quanto illum ipsum

ipsum patrem tuum opulentia, maiestate, amplitudine superasti. Et me hercule huic opinioni (quantum in primordio & quasi infantia Pontificatus effici potuit) præclare respondisti. Namq; ad auctis professorum stipendijs, accitisq; undiq; summis in omni studiorum genere uiris, Romanū gymnasium multis ingeniorum luminibus illustrasti. Ac LAURENTIVS quidem parens tuus Ioannem Lascarem singularis eruditionis uirum in Græciam misit, quo libros undiq; conquisitos Florentiā ad extruendam bibliothecam comportaret: tu uero qui quod utranq; linguam optime calles, ad perfectam eruditionē, literarum Græcarum cognitionē sciebas esse pernecessariam, eodem Lascare auctore, ipsam propemodū Græciam in Italiam quasi in nouam coloniam deduxisti. Pueros enim ex tota Græcia in quibus uis ingenij & bona indoles inesse uidebatur, cū suis præceptoribus Romam euocasti, ut & linguam ipsis nostram commodius nos traderemus, suamq; illi nobis liberalius impartirent, ac per hoc seminarium utriusq; gentis literarū altioribus radicibus innixæ, transferri ac latius propagari possent. Age uero quanta hoc ipsum laude dignum est: quod propemodū præconis uoce ingentia præmia indagatoribus librorum proposuisti, si quos libros uentus nobis inuidit, alicunde è latibulis eduxissent, quæ uenatio Cornelij Taciti hos primos quinque libros qui per longum seculorum ambitum latebant, in saltibus Germaniæ inuenit, quam tu prædam ad te allatam, ac magna mercede comparatam, non uelut aliqua librorū sepultura rursus occultasti, sed tāquā uerus omnium pater, utilitati omnium consultum esse uoluisti. Si quidē ubi tu totos summa cum uoluptate cognouisti (nam post negotiorum fluctus ex antiqua tua consuetudine, aut aliquid ipse legis, aut alios recitantes audis) eos mihi ut ad cōmunem studiorum utilitatē publicarem, tradidisti. Quo nomine, cum ego præter cæteros, quē, quod huius prouinciarū rectorem non omnino malum existimasti, laus non parua secutura est, tum boni omnes, ad quos huius beneficij inopinata utilitas latissime prouentura est, debere tibi, si grati esse uolent, fateantur, necesse est. Nam summum ego auctorē, & summe utilem Cornelium Tacitum semper iudicauī, cum priuatis hominibus & optimatibus, tum uero etiā principibus ipsis atq; imperatoribus. & enim cum ex reliquis historicis alij res tantū domi forisq; in Rep. gestas perscribant, ut Sallustius, ut Lilius: alij principum uitas ostendisse contenti sint, ut Suetonius, ut Plutarchus: hic unus utranq; munus summo ordine, diligenti cura, magno iudicio, multa concinnitate complexus est. His autē quinque libris decem reliquos connectere placuit, ut tandem capite Cornelius, suā faciem multo integrior spectādam, tuoq; munere agnoscendam præberet. Atq; utinam alij quoq; & permulta linguæ nostræ uolumina quæ deperdita sunt iam pridem, nunc te clauū Christianæ cymbæ moderante inueniantur. Spondere enim omnibus audeo, ac pro te præstare me uadem, ut quicunq; uolumen aliquod egregium, ex his ipsis

quæ uetustatis iniuria interciderunt, repertum ad te attulerit, fore ut tanti auctor muneris non minorem in se tuam sensurus sit, quā in hic ipse senserit, qui hos quinque attulit liberalitatem. Nam cum tu multas Laurentij parentis tui excellentes animi dotes nobis repræsentes, nullam te magis exprimere ac referre animaduerto, q̄ ut de literis bene meruisse iudicaris. Atq; id quoq; ut reliquas actiones tuas & prudenter instituis, & sapienter facis. & enim Laurentius quāquam suæ Reip. fuerit columen, Italiam uniuersam quoad uixit prudentia & consilio præstitit immunē ab incursionibus barbararū gentium & rapinis, regum illustriū toto orbe summam beneuolentiam multis officijs sibi cōciliari, fueritq; planē uir unus qui de humano genere optime meritus iudicari possit, nullam tamē pleniorē gratiam, nullū uberius meritum tulit quā in idipsum, quo literæ sunt eum remuneratæ. memores enim illius in se beneficentiæ, ne ingrata haberent eum mortalitate creptum æternitati cōsecrarunt. Ita nescias utrū maius præsidium literis attulerit Laurentius, an ab eis maius ipse nomen, ampliorē dignitatē fuerit consecutus. Huic autem instituto & proposito tuo tam recto, tam magnanimo fortuna quoq; ipsa subseruire, occasionesq; offerre uisa est, quibus animi tui nobilissimas cogitationes exprimere posses. Si quando em̄ clari in literis uiri extiterē, affirmare ausim tuis temporibus extare summos, nec in literis modo, sed in Musica, pictura, statuaria, architectura celeberrimos: quorū tu artes liberaliter foues, opera intelligenter laudas, ingenia magnifice extollis. Magna sanē felicitas hæc est ingeniorum, ut suarum uirtutum intelligentem & amantem principem nacta sint. Sed nec principis eius fortuna minor, qui eo seculo natus sit, quo possit eos habere spectatores, & suarum actionum testes, qui posteris illas quoq; narrare possint incorrupte. Deus igitur Opt. Max. hanc tibi mentem, hunc animū perpetuo cōseruet, incolumitatemq; diutissime tueatur, ut unus post hominum memoriā fuisse Pontifex dicaris, qui magni principis numeros absolueris, religionem sanctissime colueris, fontes beneficentiæ in bonorum tantum commoditates deriuaris, uirtutes demum omnes cognoueris, amaues, illustraueris. Vale.

PH. BEROALDVS AD LECTOREM.

SED quoniam uetus codex, unde hunc ipsum describendū atq; inuulgandū curauī, pluribus mendis scætet, æquum uidetur lectorem in primo quasi operis limite consilij mei, quo in hoc toto negotio sum usus, admonere. Namq; errores qui poterant nulla temeritatis nota emendari, consultis primo nonnullis eruditissimis & acris iudicij uiris correxi. At quæ loca in se maiorem in corrigendo difficultatem habere uidebantur, sicut erāt reliqui, appositis interiori margini stellulis, quæ uitiosum codicem testarentur.

EX LIBRO PRIMO.

Neu tristior.] Forte corrigendum erit, tristiores, uel sit numerus pro numero, quod amicum est huic scriptori.

Multa Antonio tunc interfectores.] Deesse arbitror particulam, ut, uel, quod quam correctionem qui non respuit, suo addat codici.

Quæ

Quæ Tedij & Vedij.] & infra. Grauius domui Cæsari.] Opinor corrigendū: Qui Tedij & Vedij, & Grauis domui Cæsari.

Mox celebratio annum.] Posses non absurde emendare. Mox celebratio annum ad prætorem.

Intus operis.] Quid si legas, inuictus operis? ut qui uinci à magnis laboribus nesciret, uel immittis operis, sequitur enim atq; eò immittor: nam qui nimius esset in imponendis militi laboribus.

Latera concædibus munitus.] Non est corruptus locus, sed non obuia omni bus loquutio. Sunt autem concædes ueluti sepes firmiores è sylua cædua arborib. cælis constructæ. Cæsar in commentarijs & Ammianus ea dictione utuntur. Et hodie quoq; tali castrorum munimento uti uidemus ductores exercitus, prout ratio loci in castrametando sursærit.

Clariore penè cælo.] Codex uetus habet, clamore pena cælo. si cui nostra correctio displicet, ipse meliorem inueniat.

Apud principium ponti.] Sine controuersia legendum est, pontis.

EX LIBRO SECUNDO.

Imprompto iam ob continua pericula.] Adderem ego nomen Arminij, & legerem: Imprompto iam Arminio ob continua &c.

In Hiona.] Corrigeres forte non inepte, in hyberna.

Quasi auretur potestas.] Si corrigeres, augetur, planè bene consistet sensus.

EX LIBRO TERTIO.

Et lege Pappia Poppæa premijs inducti uisi à priuilegijs.] Dicitio illa, uisi, toto sensui officit, quare eam excutiendâ cæteris relinquemus. Sed ut hęc locū nō facile correxerim, ita Suetonij codicē in Claudio emēdare ausim. Vbi enim mētio fit legis Pappie, ita codices habēt. Pappie Pōpeie, emēdarim ego, Pappiæ Poppææ.

EX LIBRO QUINTO.

Simul populus effigies.] Hoc loco & paulo infra, multa desunt, & illa in primis, Agrippinæ & eius filiorum Neronis & Drusi relegatio, Seiani coniuratio & poena, multorumq; eius amicorum supplicia & Liuię uxoris Drusi, quæ Liulla à Suetonio nuncupatur. Item initium consulatus Trionis & Reguli.

Si quæ alia sunt loca præter hæc, duriuscula, ea sibi quisq; pro captu ingenij interpretetur aut corrigat, mihi satis fuerit ex fide omnia retulisse.

NEQ; uero quemquā mirari uolumus, si quæsdā dictiones inueniet ab usu cotidiano paulum remotiores, sed tamē antiquitatem redolentes, quas inuenerere, & secus quā erant in uetusto codice publicare, nō modo temerarij, sed planè indocti uiri fuisset, Vt Sulla pro Sylla, Donusa pro Donyſa, Sibulla pro Sibylla: inclutos pro inclytos: iriritum, inridere, inluxit, pro iridere, iriritum, illuxit. Antire pro anteire: fatias pro fatietas, qua dictione etiam Terentius usus est. Apisci pro adipisci, more Lucretiano: tramissus pro transmissus: epistula pro epistola: & Lucaris, quod mercedem & præmium significat: ut mulcatum corpus pro percusso & quassato. Inueniet etiam restaurari duobus in locis, nisi sit uitium in codice uetusto, quanquā sunt qui affirmant Liuium & Iustinum & iuris consultos eo uerbo usos. Inuenies etiam, in præsentiarum, qua locutione auctor rhetorices ad Herennium usus est. Inuenies etiā numeros quosdā uirgula superposita delinatos, ut erāt in codice uetusto, quæ uirgula designat augmentū millenarij numeri.

P. Cornelij

P. CORNELII TACITI

AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER PRIMVS.

NOBREM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neq; Decem uiralis potestas ultra biennium, neq; tribunorum militum consulare ius diu ualuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Crassiq; potentia cito in Cæsarem: Lepidi, atq; Antonij arma in Augustum cedere, qui cuncta discordijs ciuilibus fessa, nomine principis sub Imperium accepit. Sed ueteris populi Romani prospera uel aduersa claris scriptoribus memorata sunt: temporibusq; Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. Tiberij, Caij, & Claudij, ac Neronis res, floribus ipsis ob metum falsæ, postquam occiderant recentibus odijs compositę sunt. Inde cōsiliū mihi pauca de Augusto, & extrema tradere: mox Tiberij principatum, & cætera sine ira, & studio, quorum causas procul habeo. Postquam Bruto, & Cassio cæsis, nulla iam publica arma, Pompeius apud Siciliam oppressus, exutoq; Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nisi Cæsar dux reliquus, posito Triumuii nomine, Consullem se ferens, & ad tuendam plebem tribunitio iure contentum: ubi militē donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit, in surgere paulatim, munia Senatus, magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante: cum ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent: cæteri nobilitium, quanto quis seruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur, ac nouis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quā uetera & periculosa mallent. Neque prouinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus populiq; imperio ob certamina potentium, & auaritiā magistratuum, inualido legum auxilio: quæ ui, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Cæterum Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium admodum adulescentem. Pontificatu & curuli ædilitate: M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia & uictoriæ socium, geminatis consulatibus extulit: mox defuncto Marcello generum sumpsit: Tiberiū Neronem & Claudium Drusum priuignos imperatorijs nominibus auxit, integra etiam dum domo sua: nam genitos Agrippa Caium ac Lucium in familiam Cæsariū induxerat: necdum posita puerili prætexta principes iuuentutis appellari, destinare consules specie recusantis flagrantissime cupiuerat. Vt Agrippa uita concessit, L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Caium re-

a meantem

meantem Armenia, & uulnere inualidum, mors fato propera, uel noueræ Liuiæ dolus abstulit, Drusoq; pridem extincto, Nero solus è priuignis erat, illuc cuncta uergere: filius, collega imperij, confors tribunitiæ potestatis adsumitur, omnisq; per exercitus ostentatur, non obscuris ut antea matris artibus, sed palàm hortatu. nam senè Augustū deuinxerat adeo, uti nepotem unicū Agrippam Posthumum in insulam Planasiam proijceret, rudem fanè bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem, nullius tamen flagitij compertum. At Hercule Germanicū Druso ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adsciriq; per adoptionem à Tiberio iussit, quanq; esset in domo Tyberij filius iuuenis, sed quo pluribus monumētis insisteret. Bellum ea tēpestate nullum, nisi aduersus Germanos supererat, abolenda magis infamiæ ob amissum cum Quintilio Varo exercitū, quam cupidine profeređi imperij, aut dignū ob præmiū. Domi res trāquillæ, eadem magistratum uocabula. iuniores post Actiacam uictoriam, etiā senes pleriq; inter bella ciuiū nati, quotusquisq; reliquus, qui temp. uidiſſet. Igit̄ uerso ciuitatis statu, nihil usquā prisca & integri moris, omnis exuta æqualitate iussa principis aspectare, nulla in præsens formidine dū Augustus ætate ualidus, scq; & domum, & pacē sustentauit. Postquam prouecta iam senectus ægro & corpore fatigabatur, aderatq; finis & spes noua; pauci bona libertatis in casum disserere, plures bellum pauescere, alij cupere: pars multo maxima imminētis dominos uarijs rumoribus differebant. trucē Agrippam, & ignominia accensum, nō ætate, neq; rerum experientia tantæ molis parem. Tiberium Neronē maturum annis, spectatum bello: sed uetere atq; insita Claudia familiae superbia; multaq; indicia sæuitiæ, quanq; premantur, erumpere: hunc & prima ab infantia eductum in domo regnatrice, congestos iuueni consulatus, triumphos: ne ijs quidē annis, quibus Rhodij specie secessus exulem egerit, aliquid quam iram, & simulationē; & secretas libidines meditatam: accedere matrem muliebri impotentia, seruiendū fœminę duobusq; insuper adulescentibus, qui temp. interim premant, quandoq; distrahant. Hæc atq; talia agitantibus grauescere ualitudo Augusti, & quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menses, Augustum electis consocijs, & comite uno Fabio Maximo Planasiam uectum, ad uisendum Agrippam: multas illinc utrinq; lachrymas, & signa charitatis, spemq; ex eo fore ut iuuenis penatibus aui redderetur. Quod Maximum uxori Martiæ aperuisse, illam Liuiæ, C. Nauum id Casari. Neq; multo post, extincto Maximo (dubium an quæſita morte) auditos in funere eius Martiæ gemitus semet incusantis, quod causa exitij marito fuisset. Ut unq; se ea res habuit, uix dum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris literis accitur. neq; satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. acerbis nanq; custodijs domum, & uias

Agrippa post-
humus
Germanicus

Tiberius

uias sepeſerat Liuiæ, lætiq; interdum nunciij uulgabātur, donec prouisis quæ tempus monebat, simul excessisse Augustū, & rerum potiri Neronē fama eadem tulit. Primū facinus noui principatus fuit, Posthumi Agrippæ cædes, quem ignarū inermumq; quamuis firmatus animo centurio ægre contulit. Nihil de eare Tiberius apud senatum disseruit. patris iussa simulabat, quibus præscripsisset tribuno custodiae adposito, ne cūctaretur Agrippam morte adficere, quã docunq; ipse supremū diem expleuisset. Multa sine dubio, sæuaq; Augustus de moribus adulescentis questus, ut exilium eius senatus consulto sanciretur, perfecerat. cæterum in nullius unquā suorum necem durauit. neq; mortem nepoti pro securitate priuigni inlatam credibile erat. propius uero Tiberiū ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odijs suspecti & inuisi iuuenis cæde festinauisse. Nunciati centurioni (ut mos militiæ) factum esse quod imperasset, neq; imperasse sese, & rationem facti reddendam apud senatū respōdit. Quod postq; Sallustius Crispus patrice secretorū (is ad tribunū miserat codicillos) comperit, metuens ne reus subderetur, iuxta periculoso, ficta seu uera promeret, monuit Liuiā, ne arcana domi principatus resolueret, cuncta ad senatū uocando: cam conditionē esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddantur. At Romæ ruere in seruitiū Consules, Patres, Eques, quanto quis inlustrior, tanto magis falsi ac festinantes uultuq; cōposito, ne lætus excessu principis, neu tristi or primordio, lachrymas, gaudiū, questus, adulatione miscebant. Sex Pompeius & Sex Apuleius Coss. primi in uerba Tiberij Cæsaris iurauere, apudq; eos Seius Strabo, & C. Turranius, ille prætoriarū cohortium præfectus, hic annonæ. Mox senatus, milesq; & populus. nam Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tanquam uetere Rep. & ambiguus imperandi, ne edictū quidem quo patres in curiā uocabat, nisi tribunitiæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ. uerba edicti fuere pauca, & sensu permolesto: de honoribus parentis consulturū, neq; abscedere à corpore, idq; unū ex publicis muneribus usurpare. sed defuncto Augusto signum prætorijs cohortibus, ut imperator dederat, excubiæ, arma, cætera aulae: miles in forū, miles in curiam comitabatur, literas ad exercitus, tanquā adepto principatu misit, nusquā cunctabundus, nisi cum in senatu loqucretur. causa præcipua ex formidine, ne Germanicus in cuius manu tot legiones, im-mēla sociorum auxilia, mirus apud populum fauor, habere imperiū, quam expectare mallet. Dabat & famæ, ut uocatus, electusq; potius à Rep. uideretur, quam per uxorium ambitum, & senili adoptione inrepsisset. Postea cogitum est, ad introspectiendas etiam procerum uoluntates inductam dubitationem. nam uerba, uultus, in crimen detorquens recondebat. Nihil primo senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti, cuius testamentum

Agrippæ
Posthumi
cædes.

Sal. Crispus,
C. Sallustij ex
sorore nepos.

inlatum per uirgines Vestæ, Tiberiū, & Liuiam hæredes habuit. Liuiam in familiam Iuliam, nomenq; Augustæ adsumebatur. In spem secundam, nepotes pronepotesq; tertio gradu primores ciuitatis scripserat, plerosq; inuisos sibi, sed iactantia gloriaq; ad posteros. Legata non ultra ciuilem modū, nisi quod populo & plebi ccccxxv. prætoriarum cohortiū militibus singula nummum milia, legionarijs autē cohortibus ciuium Romanorum trecentos nummos uiritim dedit. Tum consultatum de honoribus, ex quis maxime insignes uisi: ut porta triumphali duceretur funus, Gallus Asinius, ut legumlatorum tituli, uictarum ab eo gentium uocabula anteferrentur, L. Aruntius, censuere. addebat Messala Valerius, renouandum per annos sacramentū in nomen Tiberij, interrogatusq; à Tiberio, num se mandante eam sententiā promississet, sponte dixisse, respondit: neq; in ijs quæ ad Remp. pertinerent, cōsilio nisi suo usurum, uel cum periculo offensionis, ea sola species adulandi supererat. Condamant patres, corpus ad rogam humeris fenatorum ferendum. Remisit Cæsar adroganti moderatione, populumq; edicto monuit, ne, ut quōdam nimis studijs funus diui Iulij turbassent, ita Augustum in foro, potiusquā in campo Martis, sede destinata cremari uellent. Die funeris milites uelut præsidio steterunt: multum inridentibus, qui ipsi uiderant, quiq; à parentibus acceperāt diem illum crudi adhuc seruitij, & libertatis in prosperè repetitæ, cum occisus dictator Cæsar, alij pessimum, alijs pulcherrimū, facinus uideretur: nunc senem principem longa potentia, prouisis etiā hæredum in Remp. opibus, auxilio scilicet militari tuendum ut sepultura eius quieta foret. Multus hinc ipso de Augusto sermo, plerisq; uana mirantibus, quod idem dies accepti quondā imperij princeps, & uitæ supremus: quod Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater eius Octauius, uitam finiuisset: numerus etiam consulatū celebrabatur, quo Valerium Coruinum & C. Mariū simul æquauerat: continuata per septem & triginta annos tribunitia potestas, nomen imperatoris semel atq; uicis partū, aliq; honorum multiplicata aut noua. at apud prudentes uita eius uarie extollabatur arguebatū ue. Hi pietate erga parentem, & necessitudine Reipub. in qua nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neq; parari possent neq; haberi per bonas artes, multa Antonio ut interfectores patris uoluciseret, multa Lepido concessisse: postquam hic fociordia senuerit, ille per libidines pestum datus sit, non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quàm ut ab uno regeretur. Non regno tamen, neq; dictatura, sed principis nomine constitutam Rempub. in mari Oceano, aut amnibus longinquis septimum imperium: legiones, prouincias, classes, cuncta inter se connexa: ius apud ciues, modestiam apud socios, urbem ipsam magnifico ornatu: pauca admodum ui tractata, quo cæteris quies esset. Dicebatur contra, pietatem erga parentem, & tempora Reipublicæ, obtentui sumpta: cæterum cupidine

dominan

dominandi concitos per largitionem ueteranos, paratum ab adulescēte priuato exercitū, corruptas cōsulis legiones, simulatam Pompeianarū gratiam partium: mox ubi decreto patrū, falces, & ius prætoris inuasit, cæsis Hircio & Panfa (siue hostis illos, seu Panfam uenenum uulneri adfutum, siue milites Hirciū, & machinator doli Cæsar abstulerat) utriusq; copias occupauisse: extortum inuito senatu cōsulatum, armaq; quæ in Antonium acceperit, contra Remp. uersa, proscritionē ciuium, diuisiones agrorum, ne ipsis quidem qui fecere laudatas: sanè Cassij & Brutorum exitus paternis inimicitijs datos, quanq; fas sit priuata odia publicis utilitatibus remittere, sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitia deceptos: post Antonium Tarentino Brundisinoq; fœdere, & nuptijs sororis inlectum subdola adūnitatis pœnas morte exoluisse: pacem sine dubio post hæc, uerum cruentā, Lollianas, Varianasq; clades, interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iulios. Nec domesticis abstinebatur: Abducta Neroni uxor: & consulti per ludibrium pontifices, an cōcepto, nec dum edito partu rite nuberet: Q. Atedij & Vedij Pollionis luxus: postremo Liuiam grauis in Remp. mater, grauius

contra Aug.

Vedius Pollio

domui Cæsarum nouerca: nihil deorum honoribus relictu, cum se templis & effigie numinum per flamines & sacerdotes coli uellet: ne Tiberium quidem charitate, aut Reip. cura successorē adscitum, sed quoniam adrogantiā fœuitiamq; eius introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quaeriuisse. Etenim Augustus paucis ante annis, cum Tiberio tribunitiā potestatem à patribus rursus postularet (quanquā honora oratione) quædam de habitu cultuq; & institutis eius iecerat, quæ uelut excusando exprobraret. Cæterum sepultura more perfecta, templum & cœlestes religiones decernuntur. Versæ inde ad Tiberiū preces, & ille uariè disserebat, de magnitudine imperij, sua modestia: solam diui Augusti mentē tantæ molis capacem, se in partem curarum ab illo uocatum, experiendo didicisse, quàm arduum, quàm subiectum fortunæ regēdi cuncta onus: proinde in ciuitate tot inlustribus uiris subnixæ, non ad unum omnia deferrent: plures facilius munia Reip. sociatis laboribus executuros. Plus in oratione tali dignitatis quàm fidei erat. Tiberioq; etiam in rebus quas nō occuleret, seu natura, siue ad suetudine, suspensa semper & obscura uerba. tunc uero nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At patres quibus unus metus, si intelligere uiderentur, in questus, lachrymas, uocata effundi: ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere, cum proferri libellum recitariq; iussit. Opes publicæ continebantur, quantum ciuium, sociorumq; in armis, quot classes, regna, prouinciæ, tributa, aut uectigalia, & necessitates ac largitiones. quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus, addideratq; consilium, coercendi intra terminos imperij, incertum metu, an per inuidiam. Inter quæ senatu ad infimas obtestationes

Tiberij suspensa semper & obscura uerba.

procumbente, dixit forte Tiberius, se, ut non toti Reip. parem, ita quæcūq; pars sibi mādaretur, eius tutelam suscepturū. Tum Asinius Gallus, interrogō, inquit, Cæsar, quam partē Reip. mandari tibi uelis? Percussus improuisa interrogatiōe paulum reticuit, dein collecto animo respondit: Nequaquā decorum pudori suo legere aliquid, aut euitare, ex eo cui in uniuersum excusari mallet. Rursus Gallus (etenim uultu offensionē coniectauerat) nō idcirco interrogatū ait, ut diuideret, quæ separari nequirent: sed & sua confessiōne argueretur, unū esse Reip. corpus, atq; unius animo regendum, addidit laudem de Augusto, Tiberiumq; ipsum uictoriarum suarum, quæq; in toga per tot annos egregie fecisset, admonuit. Nec ideo iram eius leniuit pridē inuisus, tanquam ducta in matrimonium Vipfania M. Agrippæ filia, quæ quondam Tiberij uxor fuerat, plusquā ciuilia agitaret, Pollionisq; Asinij patris ferociam retineret. Post quæ L. Arruntius haud multum discrepans à Galli oratione perinde offendit, quanquā Tiberio nulla uetus in Arruntium ira, sed diuitem, promptum artibus egregijs & pari fama publicè suspetabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret, qui nam ad ipsi principem locum, suscepturi abnuerent, aut impares uellent, uel idem possent cuperentq; M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem, Galium Asinium auidum & minorē, L. Arruntium nō indignum, & si casus daretur ausurum. De prioribus cōsentitur, pro Arruntio quidam Cn. Pisonē tradidere, omnesq; præter Lepidum uarijs mox criminibus struente Tiberio circumuenti sunt. Etiam Q. Haterius & Mamercus Scaurus suspicacem animum perstrinxere. Haterius cum dixisset, quousq; patris Cæsar non adesse caput Reip. Scaurus quia dixerat, spem esse ex eo non inritas fore senatus preces. quod relationi consulum iure tribunitiæ potestatis nō intercessisset. In Haterium statim inuectus est, Scaurum cui implacabilis irasebatur silentio tramisit, fessusq; clamore omnium, expostulatione singulorum, flexit paulatim, non ut fateretur suscipi à se imperium, sed ut negare & rogari desineret. Constat Haterium cum deprecandi causa palatiū introisset, ambulantisq; Tiberij genua aduolueretur, propē à militibus interfectū, quia Tiberius casu, an manibus eius impeditus, prociderat, neq; tamen periculo talis uiri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret, & usq; accuratissimis precibus protegeretur. Multa patrū & in Augustam adulatione, alij parentem, alij matrem patriæ appellandam, pleriq; ut nomini Cæsaris adscriberetur, Iulia: filius, censebant. Ille moderandos sceminarū honores dictitans, eademq; se temperantia usurum in his quæ sibi tribuerentur, cæterū anxius inuidia, & muliebri fastigium in diminutionem sui accipiens, ne licet ei decerni passus est: aramq; adoptionis, & alia huiuscemodi prohibuit. At Germanico Cæsari procōsulare imperium petiuit, missiq; legati qui deferrent, simul mœstitiam eius ob excessum Augusti solarētur.

quo

quo minus idem pro Druso postularetur, ea causa, quod designatus consul Drusus præfensq; erat. Candidatos præturæ duodecim nominauit, numerum ab Augusto traditum. & hortante senatu, ut augeter, iureiurando obstrinxit, se non excessurū. Tum primum è campo comitia ad patres translata sunt. nam ad eam diem, & si potissima arbitrio principis, quædam tamen studijs tribuū fiebant. neq; populus ademptū ius quæstus est, nisi inani rumore: & senatus largitionibus, ac precibus sordidis exolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures q; quatuor candidatos cōmendaret, sine re pulsa & ambitu designandos. Inter quæ tribuni plebei petiere, ut proprio sumptu ederēt ludos, qui de nomine Augusti fastis additi Augustales uocarentur. sed decreta pecunia ex arario, utq; per circum triumphali ueste uterentur, curru uehi haud permissum, mox celebratio annū ad prætorē translata, cui inter ciues & peregrinos iurisdicctio euenisset. Hic rerum urbana rum status erat, cum Pannonicas legiōes seditio incessit, nullis nouis causis, nisi quod mutatus princeps licentiam turbarum, & ex ciuili bello spem præmiorum ostendebat. Castris æstiuis tres simul legiones habebantur, præudente Iunio Braso, qui sine Augusti, & inijs Tiberij auditis, ob iustitium, aut gaudiū intermiserat solita munia. Eo principio lasciuit miles, discordante, pessimi cuiusq; sermonibus præbere aures, deniq; luxum & otium cupere, disciplinam & laborē aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax lingua, & miscere cœtus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quænam post Augustum militiæ conditio ambigentes, impellere paulatim nocturnis conloquijs, aut flexo in uesperam die, & delapsis melioribus, deterrimum quencq; congregare. Postremo promptis iam & alijs seditionis ministris, uelut concionabundus interrogabat, cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis in modum seruorum obedirēt: quando ausuros expolcere remedia nisi nouum & nutantē adhuc principem precibus, uel armis adirent? satis per tot annos ignauia peccatum, quod tricena, aut quadragena stipendia senes, & pleriq; truncato ex uulneribus corpore, tolerant: ne dimissis quidem finem esse militiæ, sed apud uexillum retentos, alio uocabulo, eodē labores perferre: ac si quis tot casus uita superauerit, trahi adhuc diuersas in terras, ubi per nomen agrorū, uligines paludum, uel inculta montium accipiant. enim uero militiam ipsam grauem, infructuosam: denis in diem assibus animam & corpus æstimari: hinc uestem, arma, tentoria, hinc sæuitiam cœturionum, & uacationes munerum redimi. at herde uerbera, & uulnera, duram hinc mem, exercitas æstates, bellum atrox, aut sterilem pacem sempiterna: nec aliud leuamentum, quam si certis sub legibus militia iniretur, ut singulos denarios mererent, sextusdecimus stipendij annus finem adferret, ne ultra sub uexillis tenerentur, sed ijsdem in castris præmium pecunia solueretur.

a 4 An præ

Candidati præ
ture 33.
Comitia è cæ
po ad patres
translata.

Augustales
ludi

Pannonicum
legionum se
ditio

Percennius

Parens patriæ
Iulia
Mater patriæ

An pratorias cohortes quæ binos denarios acceperint, quæ post sexdecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere non obtrectari à se urbanas excubias, sibi tamen apud horridas gentes è cõtubernijs hostem aspici. Adstrepebat uulgus diuersis incitamentis, hi uerberũ notas, illi caniciẽ, plurimi detrita tegmina, & nudum corpus exprobrantes. Postremo eo furoris uenere, ut tres legiones miscere in unam agitauerint. depulsi æmulatione, quia suæ quisq; legioni eum honorẽ quærebant, aliò uertunt, atq; unã tres aquilas, & signa cohortium locant, simul cõgerunt cespites, extruunt tribunal, quo magis conspicua sedes foret. Properantibus Blæsus aduenit, increpabatq; ac retinebat singulos, clamitans, mea potius cæde imbuite manus: leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore desciscitis: aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœnitentiã adcelerabo. Aggerebatur nihilominus cespes, iamq; pectori usq; adcreuerat, cum tandem peruicacia uicti inceptum omisere. Blæsus multa dicendi arte, non per seditionem & turbas desideria militum ad Cæsarem ferenda ait: neq; ueteres ab imperatoribus prisca, neq; ipsos à diuo Augusto tam noua petiuisse: & parum in tempore, incipientis principis curas onerari. si tamen tenderent in pace tentare, quæ ne ciuiliũ quidẽ bellorum uictores expostulauerint, cur contra morem obsequij, contra fas disciplinæ uim meditentur: decernerent legatos, scq; corãm mandata darent. Adclamauere ut filius Blæsi tribunus legatione ea fungeretur, peteretq; militibus missiõnem ab sexdecim annis, cætera mandatuos ubi prima prouenissent. Profecto iuuenes modicũ otium, sed superbire miles, quod filius legati orator publicæ causæ, satis ostenderet, necessitate expressa, quæ per modestiam nõ obtinuisset. Interea manipuli ante cõceptam seditionem Nauportum missi, ob itinera, & pontes, & alios usus, postquam turbatum in castris acceperunt, uexilla conuellunt, direptisq; proximis uicis, ipsoq; Nauporto quod municipij instar erat, retinentis centuriones inrisu & contumelijs, postremo uerberibus insectantur, præcipua in Aufidienum Rufum præfectum castrorum ira: quem direptum uehiculo sarcinis grauãt, aguntq; primo in agmine perludibrium rogitanter, an tam immensa opera, tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox castris præfectus, antiquã duramq; militiam reuocabat, inuictus operis ac laboris, & committior quia tolerauerat. Horũ aduentu redintegratur seditio, & uagi circumiecta populabantur. Blæsus paucos maxime præda onustos ad terrorem cæterorum adfici uerberibus, claudi carcere iubet. nam etiam tum legato à centurionibus, & optimo quoq; manipularium parebatur. Illi obniti trahentibus, prensare circumstantium genua, ciere modo nomina singulorum, modo centuriam quisq; cuius manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: simul probra in legatum cumulant, cælum ac deos

Blæsus legatus legionum Pannoniarũ

Aufidienus Rufus

ac deos obtestantur, nihil reliqui faciunt, quo minus inuidiã, misericordiam, metum, & iras permoueret. Adcurritur ab uniuersis, & carcere effracto, solunt uincula: desertoresq; ac rerum capitalium damnatos sibi iam miscnt. Flagrãtior inde uis, plures seditioni duces: & Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæsi adleuatus circumstantium humeris apud turbatos, & quid pararet intentos, Vos quidem, inquit, his innocentibus, & miseris lucem & spiritum reddidistis, sed quis fratri meo uitam, quis fratrẽ mihi reddidit? quem missum ad uos à Germanico exercitu de cõmunibus commodis, nocte proxima iugulauit per gladiatores suos, quos in exitium militum habet atq; armat. Respõde Blæse, ubi cadauer abieceris, ne hostes quidem sepulturam inuident: cum osculis, cum lachrymis dolorem meum impleuero, me quoq; trucidari iube, dum interfectos nullũ ob scelus, sed quia utilitati legionum consulebamus, ij sepeliant. Incendebat hæc fletu, & petus atq; os manibus uerberans: mox disiectis quorum per humeros sustinebatur, præceps & singulorum pedibus aduolutus, tantũ consternationis inuidiãq; conciuuit, ut pars militũ, gladiatores qui è seruitio Blæsi erant, pars cæteram eiusdem familiam uinceret, alij ad quærendum corpus effunderentur. ac ni properẽ neq; corpus ullum reperiri, & seruos adhibitis cruciatibus abnuere cõdem, neq; illi fuisse unquam fratrem pernotuisset, haud multum ab exitio legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum castrorũ extrudere, sarcinã fugientium direptæ, & centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facitjs uocabulum, ceddõ alteram, indidcrant: quia fracta uite in tergo militis, alteram clara uoce, ac rursus aliam poscebat, cæteros latebræ texere, uno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus ob promptum ingenium. Quin ipse inter se legiones octaua & quinta decima ferrum parabant, dum centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, Quintadecumani tuentur, ni miles Nonanus preces, & aduersum aspernantis, minas interiecisset. Hæc audita, quanquã abstrusum, & tristissima quæq; maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Drusum filium cum primoribus ciuitatis, duabusq; prætorijs cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis ex re consulturum: & cohortes delecto milite supra solitũ firmatæ. additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant, simul prætorij præfectus Aelius Seianus collega Straboni patri suo datus, magna apud Tiberium autoritate, rector iuueni, & cæteris periculorum præmiorumq; ostentator.

Druso propinquanti, quasi per officium obuicere legiones, non lætæ (ut adfolet) neq; insignibus fulgentes, sed inluuie deformi & uultu, quamquam mœstitiã imitarentur, contumaciã propiores. Postquam uallum introit, portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri iubent, cæteri tribunal ingenti agmine circumueniunt. Stabat Drusus

Ceddõ alteram

Drusus ad legiones Pannonicas mittitur

Drusus silentium manu poscens: illi quoties oculos ad multitudinem retulerant uocibus truculentis strepere, rursus uiso Cæsare, trepidare, murmur incertum, atrox clamor, & repente quies, diuersis animorum motibus pauebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu literas patris recitat, in quibus per scriptum erat, præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibus cum plurima bella tolerauisset, ubi primum à luctu requiesceret animus, acturum apud patres de postulatis eorum: misisse interim filium, ut sine cunctatione cederet quæ statim tribui possent: cetera senatui seruanda, quem neque gratiæ, neque securitatis expertem haberi par esset. Responsum est à concione, mandata Clementi centurioni quæ præferret: is orditur de millione à sexdecim annis, de præmijs finitæ militiæ: ut denarius diurnum stipendium foret, ne ueterani sub uexillo haberentur. Ad ea Drusus cum arbitrium senatus & patris obtenderet, clamore turbatur: cur uenisset, neque augendis militum stipendijs, neque adleuandis laboribus, denique nulla bene faciendi licentia, at hercule uerbera, & necem cunctis permitti. Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrari solitum, eandem artes Drusum retulisse: nunquam nisi ad se filios familiarum uenturos: nouum id planè, quod imperator sola militis commoda ad senatum reiciat: eundem ergo senatum consulendum quoties supplicia, aut prælia indicantur: an præmia sub dominis, pœnas sine arbitrio esse. Postremo deserunt tribunal, ut quis prætorianorum militum, amicorum uel Cæsaris occurreret, manus intentantes, causam discordiæ, & initium armorum, maxime infensi Cn. Lentulo, quod is ante alios ætate & gloria belli, firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari. Nec multo post digredientem cum Cæsare, ac prouisu periculi hyberna castra repetentem, circumstant, rogantes, quò peregeret: ad imperatorem, an ad patres: ut illic quoque commodis legionum aduerfaretur: simul ingruunt, saxa iaciunt, iamque lapidis ictu cruentus, & exitij certus, ad cursu multitudinis quæ cum Druso aduenerat, protectus est. Noctem minacem, & in scelus eruptionam fors leniuit, nam Luna clariore penè celo uisa languescere. Id miles rationis ignarus omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectio nem fideris ad simulans, prospereque cessura quæ pergerent, si fulgor & claritudo deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere, prout splendidior, obscuriorue, lætari aut mœrere: & postquam ortæ nubes offecere uisui, creditumque conditam tenebris, ut sunt mobiles ad superstitionem percussæ semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari deos lamentatur. Utendum inclinatione ea Cæsar, & quæ casus obtulero Clemens, & si alij bonis artibus grati in uulgus: in uigilijs, stationibus, custodijs portarum se inserunt, spem offerunt, metum intendunt. Quosque filium imperatoris obsidebimus: quis certaminum finis? Percennio ne, & Vibuleno

Filij familiarum

Cn. Lentulus

Vibuleno sacramentum dicturi sumus: Percennius & Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largietur: denique pro Neronibus et Drusis imperium populi Romani capefferit: quin potius ut nouissimi in culpam, ita primi ad poenitentiam sumus: Tarda sunt quæ in comune expostulantur, priuatam gratiam statim merere, statim recipias. Commotis per hæc mentibus, & inter se suspectis, tironem à ueterano, legionem à legione dissociant. Tum redire paulatim amor obsequij, omittunt portas, signa unum in locum principio seditionis congregata, suas in sedes referunt. Drusus orto die, & uocata concione, quanquam rudis dicendi, nobilitate ingenita, inculcat priora, probat præsentia: negat se terrore, & minis uinci, flexos ad modestiam si uideat, si supplices audiat, scripturam patri, ut placatus legionum preces exciperet, orantibus, rursus idem Blæsus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Drusi, Iustusque Catonius primi ordinis centurio ad Tyberium mittuntur. Certatum inde sententijs, cum alij opperendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem censerent, alij fortioribus remedijs agendum, nihil in uulgo modicum: terrere, ni paucant: ubi pertinuerint, impune contemnit: dum superstitio urgeat, adhiædendos ex duce metus sublatis seditionis auctibus. Promptum ad asperiora ingenium Druso erat, uocatos Vibulenum & Percennium interfici iubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alij corpora extra uallum abiecta ostentui. Tum ut quisque præcipuus turbator conquisiti: & pars extra castra palantes à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus casti: quosdam ipsi manipuli documentum fidei tradidere. Auxerat militum curas præmatura hyems imbribus continuis, adeoque sæuis, ut non egredi tentoria, congregari inter se, uix tutari signa possent, quæ turbine atque unda raptabantur. durabat & formido cœlestis iræ, nec frustra aduersus impios hebescere sidera, rure tempestates: non aliud malorum leuamentum, quam si linquerent castra infauista temerataque, & soluti piaculo suis quisque hybernis redderentur. primò octaua, dein quintadecima legio rediere. Nonanus opperiedas Tiberij epistulas clamitauerat, mox desolatus aliorum discessione imminuentem necessitatem sponte præuenit, & Drusus non expectato legatorum regressu, quia præsentia satis confiderat, in urbem redijt. Iisdem ferme diebus, iisdem causis Germanicæ legionum Germanicæ legionum seditione turbata, quanto plures, tanto uolentius, & magna spe fore ut Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, ut sua cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant, cui nomen superioris sub C. Silio legato, inferiorem A. Cæcina curabat. Regimè summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua, fortunam seditionis alienæ speculabantur. inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab undecim manibus quintanisque initio, & tractis prima quoque, ac uicesima legionibus, nam iisdem aestiuus

Germanicæ legionum seditione

*C. Silius
A. Cæcina
Germanicus
Cæsar*

vbi æstiuus in finibus Vbiorum habebantur per otium, aut leuia munia. Igitur
 audito sine Augusti, uernacula multitudo nuper acto in urbe delectu, lasciuia
 uia sueta, laborum intolerans, implere cæterorum rudes animos: uenisse tem-
 pus quo ueterani maturam missionem, iuuenes largiora stipendia, cuncti mo-
 dum miseriarum exposcerent, sauitiamque centurionum ulciscerentur. Non u-
 nus hæc ut Pannonicas inter legiones Percennius, nec apud trepidas mili-
 tum aures alios ualidiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora-
 trocesque: sua in manu sitam rem Romanam, suis uictorijs augeri Remp. in
 suum cognomentum adfisci imperatores. Nec Legatus obuiam ibat, qui
pe plurimum uocordia constantiam exemerat: repente lymphati districtis gla-
dijs in centuriones inuadunt. ea uetustissima militariib. odijs materies, & sa-
uendi principium. prostratos uerberibus mulctant, sexageni singulos, ut nu-
merum centurionum adæquarent. Tum conuulsos laniatosque, & partim
exanimos, ante uallum, aut in amnem Rhenum proiciunt. Septimius cum
perfugisset ad tribunal pedibusque Cæcinæ aduolueretur, eo usque flagitatus
est, donec ad exitum dederetur. Cassius Chærea, mox cæde C. Cæsaris me-
moriæ apud posteros adeptus, tum adulescens & animi ferox, inter obsta-
tes & armatos ferro uiam patefecit. Non tribunus ultra, non castrorum præ-
fectus ius obtinuit. uigilias, stationes, & si qua alia præsens usus indixerat, ip-
si partiebantur. Id militares animos altius cõiectantibus præcipuum indici-
um magni atque implacabilis motus, quod neque disiecti, nil paucorum, in stin-
ctu, sed pariter ardescerent, pariter silerent, tanta æqualitate & constantia, ut
 Germanicus regi crederes. Interea Germanico per Gallias (ut diximus) census accipien-
 ti, excessisse Augustum adfertur. Neptem eius Agrippinam in matrimonio,
 Drusus pluresque ex ea liberos habebat. Ipse Druso fratre Tiberij genitus, Auguste
 nepos, sed anxius occultis in se patris auiaque odijs, quorum causæ actiores,
 quia iniquæ, quippe Drusi magna apud populum memoria, credebaturque
 si rerum potitus foret libertatem redditurus. unde in Germanicum fauor &
 spes eadem. Nam iuueni ciuile ingenium, mira comitas, & diuersa à Tiberij
 sermone, uultu, adrogantibus & obscuris. Accedebant muliebres offensio-
 nes, nouercalibus Liuiæ in Agrippinam stimulis, atque ipsa Agrippina pau-
 lo commotior, nisi quod castitate, & mariti amore, quamuis indomitum ani-
 mum in bonum uertebat. Sed Germanicus quanto summæ spei propior,
 tanto impensius pro Tiberio niti: Sequanos proximos, & Belgarum ciuitates
 in uerba eius adigit. Dehinc audito legionum tumultu, raptim profectus, ob-
 uias extra castra habuit, deiectis in terram oculis uelut pœnitentia. Postquam
 uallum iniit, dissoni questus audiri cœpere, & quidam prehensa manu eius
 per speciem osculandi inscruerunt digitos, ut uacua dentibus ora continge-
 ret, alij curuata senio membra ostendebant. Adstantem concionem, quia
 permixta uidebatur, discedere in manipulos iubet, sic melius audituros re-
 sponsum

sponsum: uexilla præferri, ut id saltem discerneret cohortes, tardè obtempe-
 rauerit. Tunc à ueneratione Augusti orsus, flexit ad uictorias triumphosque
 Tiberij, præcipuis laudibus celebrans, quæ apud Germanias illis cum legio
 nibus pulcherrima fecisset. Italiæ inde consensum, Galliarum fidem extollit,
 nil usquam turbidum aut discors: silentio hæc, uel murmure modico audita
 sunt. Ut seditionem attigit, ubi modestia militaris: ubi ueteris disciplinae de-
 cus: quod nam tribunos: quod centuriones exegissent, rogatas: nudant uniuersi
 si corpora, cicatrices ex uulneribus, uerberum notas exprobrant: mox indiscre-
 tis uocibus, precia uacationum, angustias stipendij, duritiam operum, ac pro-
 prijs nominibus incusant, uallum, fossas: pabuli, materia, lignorum, adgestus,
 & si qua alia ex necessitate aut aduersus otium castrorum quaeruntur. A tro-
 cissimus ueteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut supra stipendia nu-
 merantes, mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus, sed finem tam
 exercitæ militiæ, neque inopem requiem, orabant. fuere etiam qui legatam à
 diuo Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Germanicum omnibus: &
 si uellet imperium, promptos ostentauerit. Tum uero quasi scelere contamina-
 retur, præcepit tribunali desiluit. opposuerunt abeunti arma, minitantes, ni
 regrederetur. At ille moriturum potius quam fidem exeret clamitans, fer-
 rum à latere diripuit, elatumque deferbat in pectus, ni proximi prehensam
 dextram ut attinuissent: extrema & conglobata inter se pars concionis, ac uix
 credibile dictu, quidam singuli propius incedentes, feriret, hortabantur: &
 miles nomine Caluidius strictum obtulit gladium, addito, acutiorem esse.
 Saeuum id malique moris etiam furcibus uisum, ac spatium fuit, quo Cæsar
 ab amicis in tabernaculum raperetur. consultatum ibi de remedio, etenim nun-
 ciabatur parari legatos, qui superiorem exercitum ad causam eandem traherent,
 destinatum excidio Vbiorum oppidum, imbutasque præda manus, in
 direptionem Galliarum erupturas. Augebat metum gnarus Romanæ seditionis,
 & si omitteretur ripa inuasurus hostis, at si auxilia, & socij aduersum ab-
 scedentis legiones armarentur, ciuile bellum suscipi. periculosa seueritas, fla-
 gitiosa largitio: seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti Reip. Igi-
 tur uoluntatis inter se rationibus placitum, ut epistulae nomine principis scri-
 berentur, missionem dari uicena stipendia meritis, exauctorari qui sena dena
 fecissent, ac retineri sub uexillo, cæterorum immunes, nisi propulsandi hostis:
 legatæ quæ petuerant exolui duplicarique. Sensit miles in tempus conficta,
 statimque flagitauit. missio per tribunos maturatur, largitio differebatur. in
 hyberna cuiusquam non abscessere quintani undeuigesimanique, donec iisdem
 in æstiuis contracta ex uiatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecunia persolue-
 retur. Primam ac uicesimam legiones Cæcina legatus in ciuitatem Vbiorum
 reduxit turpi agmine, cum fisci de imperatore rapti inter signa interque Aquilas
 ueherentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam
 b & tertiam

14

P. CORNELII TACITI

& tertiamdecimam & sextamdecimā legiones nihil cunctatus sacramen-
to adigit. Quartadecimani paulum dubitauerant. pecunia & missio, quam
uis nō flagitantibus oblata est. At in Chaucis cœptauere seditionē, præ-
sidium agitantē uexillarij discordium legionum, & præsentī duorum militum
supplicio paulum repressi sunt. Iusserat id Mennius castrorum præse-
ctus, bono magis exemplo, quā concessio iure: deinde intumescēte motu
profugus repertusq; postquā intus latebræ, præsidium ab audacia mutua-
tur: Non præfectum ab ijs, sed Germanicum ducem, sed Tiberium impera-
torem uiolari: simul exterritis qui obstiterant, raptum uexillum ad ripā uer-
tit, & si quis agmine decessisset pro desertore fore, clamitās, reduxit in hyber-
na turbidos, & nihil ausos. Interea legati ab senatu regressi, iam apud arā
Vbiorum Germanicum aduēnt. Duæ ibi legiones prima atq; uicissima, ue-
teranūq; nuper missi sub uexillo hymbabant. Pavidos, & conscientia uecor-
des intrat metus, uenisse patrum iussu, qui irita facerent, quæ per seditionem
expresserant. utq; mos uulgo, quamuis falsis reum subdere, Munatium Plan-
cum consulatu functum, principem legationis, autorem senatus consulti in-
cant: & nocte concubia uexillum in domo Germanici situm flagitare occipi-
unt, concursuq; ad ianuam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæsa-
rem, tradere uexillum intento mortis metu subigunt: mox uagi per uias ob-
uios habuere legatos, audita cōsternatione ad Germanicum tendentes: in-
gerunt contumelias, eadē parāt, Planco maxime, quem dignitas fuga im-
pediuerat. neq; aliud periclitanti subsidium quā castra primæ legionis: il-
lic signa, & aquilā amplexus, religione sese tutabatur: ac ni aquilifer Calpur-
nius uim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Ro-
mani, Romanis in castris sanguine suo altaria deum commaculauisset. Luce-
demum, postquam dux & miles, & facta noscebantur, ingressus castra Ger-
manicus, per duci ad se Plancum imperat, recipitq; in tribunal. Tum fatalem
increpans rabiem, neq; militum, sed deum ira resurgere, cur uenerint legati
aperit: ius legationis, atq; ipsius Planci grauem & immeritum casum, simul
quātum dedecoris adierit legio, facunde miseratur: attonitaq; magis quā
quieta concione legatos præsidio auxiliarium equitū dimittit. Eo in me-
tu arguere Germanicum omnes, quod non ad superiorē exercitum perge-
ret, ubi obsequia, & contra rebellis auxilium: Satis superq; missione & pecu-
nia, & mollibus cōsultis peccatum: uel si uilis ipsi salus, cur filium paruulum,
cur grauidam cōiugem inter furentes, & omnis humani iuris uiolatores ha-
beret: illos saltē auo, & Reip. redderet. Diu cunctatus aspernantē uxorem,
cum se diuo Augusto ortam, neq; degenerem ad pericula testaretur: postre-
mo uterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret
perpulit. Incedebat muliebre, & miserabile agmen, profuga ducis uxor
paruulum sinu filium gerens, lamentantes circum amicorum coniuges, quat

simu

simul trahebantur: nec minus tristes qui manebāt. Non florentis Cæsaris,
neq; suis in castris, sed uelut in urbe uicta facies gemitusq;, ac planctus, etiā
militum aures oraq; aduertere. Progrediuntur cōubernijs, quis ille flebilis
sonus: quod tam triste: sceminas inlustres, non centurionē ad tutelam, non
militē, nihil imperatoria uxoris, aut comitatus soliti, pergere ad Treuiros, &
externæ fidei. Pudor inde & miseratio, & patris Agrippæ, Augusti autē me-
moriam, focer Drusus, ipsa insigni fœcūditate, præclara pudicitia, iam infans
in castris genitus, in contubernio legionum eductus, quē militari uocabulo
Caligulam appellabant, quia plerunq; ad cōcilianda uulgi studia eo tegmi
ne pedum inducitur. Sed nihil æquē flexit q; inuidia in Treuiros: orant,
obstant, rediret, maneret: pars Agrippinæ occurstantes, plurimi ad Germa-
nicum regressi. isq; ut erat recens dolore & ira, apud circumfusos ita cœpit.
Non mihi uxor, aut filius patre & Rep. cariores sunt. sed illum quidem sua
maiestas, imperium Romanum ceteri exercitus defendent. coniugem, & li-
beros meos, quos pro gloria uestra libens ad exitium offerre, nunc procul à
furentibus summoueo, ut quicquid istuc sceleris imminet, meo tantum san-
guine pietur: neue occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberij nurus, no-
centiores uos faciat. quid enim per hos dies inausum, intemeratū me uo-
bis: quod nomen huic cœtui dabo: militēs ne appellem: qui filium impera-
toris uestri uallo, & armis circumfeditis: an ciues quibus tam proiecta sena-
tus autoritas: hostium quoq; ius, & sacra legationis, & fas gētium rupistis.
Diuus Iulius seditionē exercitus uerbo uno cōpescuit, Quirites uocādo, qui
sacramentum eius detrectabant. Diuus Augustus uultu, & aspectu Actia-
cas legiones exterruit. nos ut nondum eisdē, ita ex illis ortos, si Hispaniæ,
Syriæ uel miles aspernaretur, tamē mirum & indignum erat. Prima ne, & ui-
cissima legiones, illa signis à Tiberio acceptis, tu tot prælorū socia, tot præ-
mij aucta, egregiam duci uestro gratiam refertis: hunc ego nuncium patri,
lata omnia alijs ē prouincijs audiēti, feram: ipsius tyrones, ipsius ueteranos,
non missione, nō pecunia satiatos: hic tantum interfici centurionem, eijci tri-
bunos, includi legatos: infecta sanguine castra, flumina, meq; precariam ani-
mam inter infensos trahere. Cur enim primo cōcionis die ferrū illud quod
pectori meo insigere parabam, detraxistis: O improuidi amici, melius &
amantius ille, qui gladium offerebat. cecidisset certe nondum tot flagitio-
rum exercitui meo conscius. legissetis ducem qui meam quidem mortem
impunitam sineret, Vari tamen & trium legionum ulcisceretur. Neq; enim
dij sinant, ut Belgarum (quanquam offerentium) decus istud, & claritudo
sit, subuenisse Romano nomini, compressisse Germaniæ populos. Tua di-
ue Auguste cœlo recepta mēs, tua pater Druse imago, tui memoria iisdem
istis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam,
irasq; ciuiles in exitium hostibus uertant. Vos quoque quorum alia nunc

b 2 ora

Caligula

Ad milites or-
ratio Germa-
niciIn Chaucis
præsidium agi-
tantium, seditio
Mennius ca-
strorum præse-
ctus

Ara Vbiorum

Mos uulgo,
quāuis falsis
reū subdere
Munatius
Plancus

“ ora, alia pectora contuor, si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi
 “ coniugem, ac filium redditis, discedite à contactu, ac diuidite turbidos. id sta
 “ bile ad pœnitentiam, id fidei uinculum erit. Supplices ad hæc & uera ex
 probrari fatentes, orabāt, puniret noxios, ignosceret lapsis, & duceret in ho
 stem: reuocaretur cōiunx, rediret legionum alumnus, néue obses Gallis tra
 deretur. Reditū Agrippinæ excusauit ob imminentē partum, & hyemem.
 uenturum filium, cætera ipsi exequerentur. Discurrunt mutati, & seditiosissi
 mum quenq; uinctos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetronium,
 qui iudicium & pœnas de singulis in hunc modum exercuit. Stabant pro
 concione legiones districtis gladijs, reus in suggestu per tribunum ostende
 batur: si nocentē adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat
 cædibus miles tanquam semet absolueret. nec Cæsar arcebat, quando nullo
 ipsius iussu penes eosdem sæuitia facti & inuidia erat. secuti exemplum uete
 rani, haud multo post in Rhætiā mittuntur, specie defendendæ prouinciæ,
 ob imminentis Sucus, cæterum ut auellerentur castris, trucibus adhuc,
 non minus asperitate remedij, quàm sceleris memoria. Centurionatū in
 de egit, citatus ab imperatore, nomē, ordinem, patriā, numerum stipendio
 rum, quæ strenuē in prælijs fecisset, & cui erāt donaria militaria, edebat: si tri
 buni, si legio industriā, innocentiaq; adprobauerant, retinebat ordines: ubi
 auaritiam, aut crudelitatem cōsensu obiectauissent, soluebat militia. Sic
 compositis præsentibus, haud minor moles supererat, ob ferociam quintæ,
 & undeuicesimæ legionum, sexagesimum apud lapidem (loco Vetera no
 men est) hibernantium. nam primi seditionem ceptauerant, atrocissimum
 quodq; facinus horum manibus patratum. nec pœna cōmilitonum exter
 riti, nec pœnitentia conuersi, iras retinebant. Igitur Cæsar arma, classem, so
 cios demittere Rheno parat, si imperium detrectetur bello certaturus. At
 Romæ nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, & legionum Germa
 nicarum motu audito, trepida ciuitas incufare Tiberium, quod dum patres,
 & plebē, inualida & inermia, cunctatione ficta ludificetur, dissideat interim
 miles, neq; duorum adulescentiū nondum adulta autoritate cōprimi queat:
 ire ipsum & opponere maiestatem imperatoriam debuisse, cessuris, ubi prin
 cipem longa experientia, eundemq; seueritatis, & munificentia summum
 uidissent. An Augustum fessa ætate toties in Germanias cōmeare potuisse,
 Tiberium uigentem annis sedere in senatu uerba patrum cauillantem, satis
 prospectum urbanæ seruituti: militaribus animis adhibenda fomēta, ut fer
 re pacem uelint. Immotum aduersus eos sermones, fixumq; Tiberio fuit
 nō omittere caput rerum, neq; se remq; publicā in casum dare. Multa quip
 pe & diuersa angebant: ualidior per Germaniam exercitus, propior apud
 Pannoniā: ille Galliarum opibus subnixus, hic Italiæ imminens, quos igitur
 anteferet: ac ne postpositi contumelia incenderentur. At per filios pariter
 adiri

Alumnus legi
 onum, Caligu
 tam inuelligit

Centurionatū
 egit Germa
 nicus

Vetera castra

Satis prospe
 ctum urbanæ
 seruituti.

Non omittere
 caput rerum

adiri, maiestate salua, cui maior è longinquo reuerentia: simul adulescētibus
 excusatum, quædam ad patrem reijcere: resistentisq; Germanico, aut Dru
 so, posse à se mitigari uel infringi, quod aliud subsidium si imperatorē spre
 uissent: Cæterum ut iam iamq; ituris legit comites, conquisiuit impedinen
 ta, adornauit naues. mox hyemē, aut negotia uariè causatus, primo pruden
 tes, dein uulgū, diutissimè prouincias sefellit. At Germanicus quanquam
 contracto exercitu, & parata in defectores ultione, dandum adhuc spatium
 ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consulerent, præmittit literas ad Cæcinā, ue
 nire se ualida manu, ac ni supplicium in malos præsumāt, usurū promiscua
 cæde. Eas Cæcina aquiliferis, signiferisq;, & quod maxime castrorum synce
 rum erat, occulte recitat: utq; cunctos infamia, seipsos morti eximant horta
 tur. nam in pace causas & merita spectari, ubi bellum ingruat, innocentes ac
 noxios iuxta cadere. Illi tentatis quos idoneos rebantur, postquam maiore
 legionum partem in officio uident, de sententiā legati statuunt tempus, quo
 fœditissimū quenq;, & seditioni promptum ferro inuadant. Tunc signo in
 ter se dato, irumpunt contubernia, trucidant ignaros, nullo nisi conscijs no
 scente quod cædis initium, quis finis. Diuersa omnium que unquam accide
 re ciuiliū armorū facies: non prælio, non aduersis è castris, sed ipsidem è cu
 bilibus, quos simul uescantis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in
 partes, ingerunt tela. clamor, uulnera, sanguis palām: causa in occulto. cæte
 ra fors regit. & quidam bonorum, casti, postquā intellectum in quos sæuire
 tur, pessimi quoq; arma rapuerant. neq; legatus, aut tribunus moderator
 adfuit, permixta uulgo licentia atq; ultio, & fatietas. Mox ingressus castra
 Germanicus, nō medicinā illud plurimis cum lachrymis, sed cladem adpel
 lans, cremari corpora iubet. Truces etiā tum animos cupido inuolat eun
 di in hostem, piaculum furoris, nec aliter posse placari cōmilitonum ma
 nes, quàm si pectoribus impijs honesta uulnera accepissent. Sequitur ardo
 rem militum Cæsar, iunctoq; ponte tramittit duodecim millia è legionibus
 sex, & uiginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum ea seditione inte
 merata modestia fuit. Læti neq; procul Germani agitabāt, dum iustitio ob
 amissum Augustum, post discordijs attinemur. At Romanus agmine pro
 pero siluā Cæsiam limitemq; à Tiberio ceptum scindit. castra in limite lo
 cat, frontem ac tergum uallo, latera concædibus munit. Inde saltus obscuros
 permeat, consultatq; ex duobus itineribus, breue & solitum sequatur, an im
 peditius & intentatum, eoq; hostibus incautum. Delecta longiore uia, cæte
 ra adcelerantur. etenim attulerant exploratores festam eam Germanis no
 stem, ac solennibus epulis ludicrā. Cæcina cum expeditis cohortibus præi
 re, & obstantia siluarū amoliri iubetur, legiones modico interuallo sequun
 tur. Iuuat nox sideribus inlustris. uentumq; ad uicos Marforum, & circum
 datae stationes, stratis etiā tum per cubilia, propterq; mensas, nullo metu,

Asius Germa
 nici

Incurso in
 Germaniam

Cæsa silua

Marforū uici

non ante positis uigilijs: adeo cuncta incuria disiecta erant: neq; belli timor ac ne pax quidem nisi languida, & soluta inter temulentos. Cæsar auidas legiões, quo latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit. quinquaginta millium spatium ferro flammisq; peruasat. nō sexus, non ætas miseratio netn attulit. profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus tēplum, quod Tanfanæ uocabant, solo æquantur. sine uulnere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantes ceciderant. Exciuit ea cædes Bructeros, Tubantes, Vsiptes: saltusq; per quos exercitui regressus, in sedere, quod gnarū dicit: incessitq; itinere & prælio. pars equitum, & auxiliaria cohortes ducebāt: mox prima legio, & medijs impedimentis sinistrum latus undeuicesimani, dextrum quintani claufere: uicesima legio terga firmauit, post cæteri sociorum. Sed hostes donec agmen per saltus porrigeretur immoti, dein latera, & frontem modice adsultantes, tota ui nouissimos incurere. turbabanturq; densis Germanorū cateruis leues cohortes, cum Cæsar aduectus ad uicesimanos uoce magna, hoc illud tēpus obliteranda: seditionis clamitabat, pergerent, properarent culpam in decus uertere. Exarsere animis, unoq; impetu perruptū hostem redigunt in aperta, caduntq; simul primi agminis copia euasere siluas, castraq; cōmuniuere. Quietum inde iter, fidensq; recentibus ac priorum oblitus miles in hybernis locatur. Nunciata ea, Tiberiū latitia curaq; adfecere. gaudebat oppressam seditionem: sed quod largiendis pecunijs, & missione festinata fauorē militum quæsiuisset, bellica quoq; Germanici gloria angebatur. Rettulit tamen ad senatū de rebus gestis, multaq; de uirtute eius memorauit, magis in speciem uerbis adornata, quam ut penitus sentire crederetur. Paucioribus Drusum, et finē Illyrici motus laudauit, sed intētio & fida oratione. Cunctaq; quæ Germanicus indulserat, seruauit, etiam apud Pannonicos exercitus. Eodem anno Iulia supremum diem obiit, ob impudiciā olim à patre Augusto Pandateria insula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. Fuerat in matrimonio Tiberij, florētibus Caio & Lucio Cæsaribus, spreueratq; ut imparem: nec alia tam intima Tiberio causa, cur Rhodum abscederet. imperium adeptus, extorrem, infamem, & post interfectum Posthumum Agrippam omnis spei egenam, inopia, ac tabe longa peremit, obscuram fore necē longinquitate exilij ratus. Par causa scuitiæ in Sempronij Gracchum, qui familia nobili, solers ingenio, & prauè facundus, eandem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. nec is libidini finis, traditam Tiberio per uicax adulter cōtumacia & odijs in maritum accendebat. literaq; quas Iulia patri Augusto cū insectatione Tiberij scripsit, à Graccho cōpositæ credebantur. Igitur amotus Cercinam Africi maris insulam, quatuordecim annis exiliū tolerauit. Tunc milites ad cædē missi, inuenere in prominēti littoris nihil latum operientem, quorum aduentu breue tempus petiuit, ut suprema man-

data

data uxori Alliaræ per literas daret, ceruicemq; percussoribus obtulit. constantia mortis haud indignus Sempronio nomine, uita degenerauerat. quidam non Roma eos milites, sed ab L. Asprenate proconsole Africæ missos tradidere, autore Tiberio, qui famam cædis posse in Asprenatem uerti, frustra sperauerat. Idem annus nouas carimonias accepit, ad dito sodalium Augustalium sacerdotio, ut quondam T. Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Tatijs instituerat. sorte ducti è primorib. ciuitatis unus & uiginti. Tiberius, Drususq;, & Claudius, & Germanicus adijciuntur. Ludos Augustales tunc primū cœptos turbauit discordia ex certamine histrionū. Indulserat ei ludicio Augustus, dum Mecœnati obtemperat effuso in amorem Bathylli. neq; ipse abhorrebat talibus studijs, & ciuile rebatur miseri uoluptatibus uulgi. alia Tiberio morū uia, sed populum per tot annos moliter habitum, nōdum audebat ad duriora uertere. Druso Cæfare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus manente bello, quod quam in æstatem summa ope parabat, initio ueris & repentino, in Chattos excursu præcepit. nam spes incefferat dissidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrunq; perfidia in nos, aut fide. Arminius turbator Germaniæ. Segestes parari rebellionem sæpe aliās, & supremo conuiuio post quod in arma itum, aperuit: sua sitq; Varo, ut se, & Arminij, & cæteros properes uinceret: nihil ausuram plebem principibus amotis, atq; ipsi tempus fore quo crimina, & innoxios discerneret. sed Varus fato & ui Arminij cecidit. Segestes, quanquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis priuati omnijs, quod Arminius filiam eius alij pactam rapuerat: gener inuisus, inimici soceri, quæq; apud concordem uincula charitatis, incitata irarum apud infensos erant. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum cis Rhenum colentium Cæcinæ tradit: totidem legiones, duplicem sociorum numerum ipse ducit:positoq; castello super uestigia paterni præsidij in monte Tauno, expeditum exercitū in Chattos rapit, L. Apronio ad munitiones uiarum, & fluminum relicto. nam (rarum illi cœlo) siccitate, & amnibus modicis inoffensum iter properauerat, imbresq; & fluminū auctus ingredienti metuebantur. sed Chattis adeo improuisus aduenit, ut quod imbecillū arte ac sexu statim captum, aut trucidatū sit: iuuentus flumē Adranam nando tramiserit. Romanosq; pontē cœptantis arcebant. dein tormentis, sagittisq; pulsū tētatis frustra cōditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omissis pagis uicisq; in siluas disperguntur. Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, uertit ad Rhenum, nō auso hoste terga abeuntium lacerare, quod illi moris, quoties astu magis, q̄ per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis iuuare Chattos, sed exterruit Cæcina huc illuc ferēs arma. & Marfos cōgredi ausos, prospero prælio cohibuit.

b 4 Neq;

Tanfana tem-
pli, Bructeri
Tubantes
Vsiptes

Sempronius
Gracchus per-
uicax adulter

Nonne carimo-
nie
Augustalium so-
daliū sacer-
dotium
Augustales lu-
di

Germanicus
in Chattos
Arminius
p. incept. Che-
ruscorum

Segestes

Taunus n. ons

Adrana flu. in
Chattis

Mattij Chat-
torum caput
Cheruscij
Marfi

Nec multo post legati à Segeste uenerunt, auxiliū orantes aduersus uim populariū, à quis circuncidebatur, ualidiorē apud eos Arminio quādo bellum suadebat. Nam barbaris quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, rebus cōmotis potior habetur. Addiderat Segestes legatis filium nomine Segimundū, sed iuuenis consciētia cunctabatur, quippe anno quo Germaniā desciuere, sacerdos apud aram Vbiorum creatus ruperat uittas, profugus ad rebelles. Adductus tamē in spem clementiā Romanā, pertulit patris mandata, benigneq; exceptus, cum præsidiō Gallicā in ripam missus est. Germanico pretium fuit conuertere agmen, pugnatumq; in obsidentis, & ereptus Segestes magna cum propinquoꝝ & clientium manu. Inerant sceminę nobiles, inter quas uxor Arminij, eademq; filia Segestis, mariti magis quā parētis animo, neq; uicta in lachrymas, neq; uoce supplex, comprehensis intra sinum manibus grauidum uterum intuens. Ferebantur & spolia Variā cladis, pleriq; eorum qui tum in deditiōe ueniebant prædā data. Simul Segestes ipse ingens uisu & memoria bonæ societatis impauidus: uerba eius in hunc modum fuere. Non hic mihi primus erga populum Rom. fidei & constantiæ dies, ex quo à diuo Augusto ciuitate donatus sum, amicos, inimicosq; ex uestris utilitatibus delegi, neq; odio patrię (quippe proditores etiam ips quos anteponunt inuisi sunt) uerum quia Romanis Germanisq; idem conducere, & pacem quā bellum probabam, ergo raptorem filiæ meæ, uiolatorem fœderis uestri Arminium, apud Varum qui tum exercitui præsidebat, reum feci, dilatus segnitia ducis, quia parum præsidij in legibus erat, ut me & Arminium, & conscios uinceret flagitauit. testis illa nox, mihi utinam potius nouissima, quę secuta sunt desleri magis, quā defendi possunt. cæterum & inięci cathenas Arminio, & à factione eius in secltas perpeffus sum. atq; ubi primum tui copia, uetera nouis, & quieta turbidus ante habeo, neq; ob præmium, sed ut me perfidia exoluā, simul genti Germanorum idoneus conciliator, si penitentiam quā pernicipem maluerit. Pro iuuenta & errore filij ueniam precor, filiam necessitate huc adductam fateor, tuum erit consultare, utrum præualeat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me genita est. Cæsar clementi responso, liberis propinquisq; eius incolumitatem, ipsi sedem ueterem in prouincia pollicetur. Exercitum reduxit, nomenq; imperatoris autore Tiberio accepit. Arminij uxor uirilil sexus stirpem edidit: educatus Rauennæ puer, quo mox ludibrio conflictatus sit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneq; excepti Segestis uulgata, ut quibusq; bellum inuitis, aut cupientibus erat, spe uel dolore accipitur. Arminium super insitam uiolentiā, rapta uxor, subiectus seruitio uxoris uterus, uecordem agebant: uoluitabatq; per Cheruscōs, arma in Segestem, arma in Cæsarem poscens. Neq; probris temperabat, egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum

tum tot manus unam mulierculam auerent, Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se proditiōe, neq; aduersus fecminas grauidas, sed palām aduersus armatos bellum tractare: cerni adhuc Germanoꝝ in lucis signa Romana, quæ dijs patrijs suspēderit: coleret Segestes uictam ripam: redderet filio sacerdotium: hominem Germanos nunquam satis excusafuros, quod inter Albim & Rhenum uirgas, & secures, & togam uiderint: alijs gentibus ignorantia imperij Romani inexperta esse supplicia, ne scia tributa: quæ quando exuerint, inritusq; discesserit ille inter numina dicatus Augustus, ille delectus Tiberius, ne imperitū adulescentulum, ne seditio sum exercitum pauescerent: Si patriam, parentes, antiqua mallent, quā dōminos, & colonias nouas, Arminium potius gloriæ ac libertatis, quā Segestem flagitiōis seruitutis ducem sequerentur. Conciti per hac non modo Cherusci, sed conterminæ gentes, tractusq; in partis Inguiomerus Arminij patruus, ueteri apud Romanos autoritate: unde maior Cæsari metus. & ne bellum mole una ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Equitem Peto præfectus, sinibus Frisioꝝ ducit, ipse impositas nauibus quatuor legiones per lacus uexit: simulq; pedes, eques, classes apud prædictum amnem cōuenere. Chauici cum auxilia pollicerentur, in cōmilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentis, expedita cum manu L. Stertinius missu Germanici fudit, interq; cadē & prædam reperit undeciesimæ legionis aquilam cum Varo amisiam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructeroꝝ: quantumq; Amisiam, & Luppiam amnes inter, uastatum, haud procul Teutoburgienfi saltu, in quo reliquæ Vari legionūq; insēpultæ dicebantur. Igitur cupido Cæsarem inuadit soluendi suprema militibus duciq; permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, deniq; ob casus bellorum, & fortem hominum: præmissis Cæcina ut occulta saltuum scrutaretur, pontesq; & aggeres humido paludum, & fallacibus campis imponeret. Incedunt incestos locos, uisuq; ac memoria deformes. Prima Vari castra lato ambitu, & dimensis principijs trium legionū manus ostentabant: dein semiruto uallo, humili fossa accisæ iā reliquię cōsedisse intelligebantur. Medio campi albertia ossa, ut fugerant, ut restiterant, dissecta uel aggerata, adiacebant fragmina telorum, equorumq; artus, simul truncis arborum ante fixa ora, lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactauerant. & cladis eius superstites pugnam aut uincula elapsi, referebant, hic cecidisse legatos, illic raptas aquilas, primum ubi uulnus Varo adactum, ubi infelici dextra, & suo ictu mortem inuenerit: quo tribunali concionatus Arminius, quot patibula captiuis, quæ scrobes: utq; signis & aquilis per superbiam inluserit. Igitur Romanus qui aderat exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo

Cheruscii
Inguiomerus

Bructeri
Amisiam flu,
Frisioꝝ fines

Chauici

Luppia
Teutoburgi
ensis saltus

Vari Quinti,
lij castra

Aræ barbaræ

noscente

riscente, alienas reliquias an suorum, humo tegeter, omnes ut cōiunctos, ut consanguineos, aucta in hostem ira, mœsti simul & infensi condebant. Primum extruendo tumulo cespitē Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos, & præsentibus doloris socius. Quod Tiberio haud probatū, seu cuncta Germanici in deterius trahenti, siue exercitū imagine cætorum in sepulcorumq; tardatū ad prælia, & formidolosiorē hostium credebat. neq; imperatorem auguratur, & uerustissimis cærimonijs præditum atrectare feralia debuisse. Sed Germanicus cedentē in auia Arminium secutus, ubi primum copia fuit, euehi equites, campumq; quē hostis infederat, eripi iubet. Arminius colligi suos, & propinquare siluis monitos, uertit repente, mox signum prorumpendi dedit ijs, quos per saltus occultauerat. Tunc noua acie turbatus eques, missæq; subsidiariæ cohortes, & fugientū agmine impulsæ auxerant consternationē: trudebanturq; in paludem gnaram uincensibus, iniquā nefcijs, ni Cæsar productas legiones instruxisset: inde hostibus terror, fiducia militi, & manibus aquis abscissum. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe ut aduxerat, reportat. Pars equitum littore Oceani petere Rhenum iussa, Cæcina qui suum militē ducebat, monitus (quāquam notis itineribus regrederetur) pontes longos quā maturimē superare. An gustus is trames, uastas inter paludes, & quondā à L. Domitio aggeratus: cætera limosa, tenacia graui cceno, aut riuis incerta erant: circum siluæ paulatim adliues, quas tum Arminius impleuit, compendijs uiarū, & cito agmine, onustum sarcinis armisq; militē cum anteuenisset. Cæcinna dubitanti quo nam modo ruptos uetustate pontes reponeret, simulq; propulsaret hostem, castrametari in loco placuit, ut opus & alij prælium inciperent. Barbari perfringere stationes, seq; inferre munitoribus nissi, lacessunt, circūgrediuntur, occurrant. miscetur operantium bellantiumq; clamor, & cuncta pariter Romanis aduersa, locus uligine profunda, idem ad gradū instabilis, procedentibus lubricis, corpora grauiā loricis, neq; librare pila inter undas poterant. Contrà Cheruscis sueta apud paludes prælia, procera mēbra, hastæ ingentes ad uulnera facienda, quāuis procul. nox demū inclinantis tū legiones aduersæ pugnae exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidē sumpta quiete, quantū aquarū circumfurgentib. iugis oritur, uertere in subiecta. merfaq; humo, & obruto quod effectū operis, duplicatus militi labor. Quadragesimū id stipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat, secundarum ambiguarumq; rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura uolens, non aliud reperit, q̄ ut hostem siluis coherceret, donec saucij, quantumq; grauioris agminis, anteirent. nam medio montium, & paludum porrigebatur planicies, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones quinta dextro lateri, undeuigesima in læuum, primani ducendum ad agmen, uicesimanus aduersum secuturos. Nox per diuersa iniquies, cum barbari fo-

stis

stis epulis, læto cantu, aut truci sonore subiecta uallium ac resultantis salus cōplerent: apud Romanos inualidi ignes, interruptæ uoces, atq; ipsi passim adiacerent uallo, oberrarent tentorijs, in somnes magis quā peruiq;iles. dumq; terruit dira quies. nam Quintilium Varū sanguine oblitum, & paludibus emersum, cernere & audire uisus est, uelut uocantē, non tamē obsecutus, & manum intendentis reppulisse. Cœpta luce missæ in latera legiones, metu, an contumaciā locū deseruere, capto propere campo humentia ultra. Neq; tamen Arminius, quāquā libero incurſu, statim prorupit: sed ut hæfere cceno, fossisq; impedimenta, turbati circum milites, incertus signorū ordo, utq; tali in tempore, sibi quisq; properus, & lente aduersum imperia aures, irumpere Germanos iubet, clamitans, en Varus, & eodemq; iterum facto uictæ legiones. Simul hæc, & cum delectis scindit agmen, equisq; maxime uulnera ingerit. illi sanguine suo, & lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus disſicere obuios, proterere iacentes, plurimus circa aquilas labor, quæ neq; aduersum ferri ingruentia tela, neq; figi limosa humo poterant. Cæcina dum sustet acie, suffosso equo delapsus circūueniebatur, ni prima legio sese opposuisset. iuuit hostiū auuiditas, omiſsa cæde, prædam sectantiū, enisæq; legiones uesperascente die in aperta & solida, neq; is miseriarum firmitudum uallum, petendus agger. amissa magna ex parte, per quæ egeritur humus aut exciditur cespes, non tentoria manipulis, non formenta saucijs, infectos cceno, aut cruore cibos diuidētes, funestas tenebras, & tot horum millibus unū iam reliquum diem lamentabatur. Forte equus abruptis uinculis uagus & clamore territus, quosdā occurrentiū obturbauit. tanta inde consternatio irupisse Germanos credentiū, ut cuncti ruerent ad portas, quarū decumana maxime petebatur, aucta hosti, & fugientibus tur-

Dira quies

Decumana porta

Inguicomeris

ut uallum

ut uallum armis ambirēt, promptam expugnationē, plures captiuos, incorruptā prædam fore. Igitur orta die, prouunt fossas, iniiciunt crates, summa ualli prensant, raro super milite, & quasi ob metū defixo. Postq̄ hæc munimentis, datur cohortibus signū, cornuaq̄ ac tubæ concinuere: exin clamore & impetu tergis Germanorū circumfunduntur, exprobrantes, non hic siluas, nec paludes, sed æquis locis æquos deos. Hosti facile excidiū, & paucos ac semermos cogitanti, sonus tubarū, fulgor armorū quanto in opina, tanto maiora offenduntur, cadebantq̄ ut rebus secundis auidi, ita aduersis incauti. Arminius integer, Inguiomerus post graue uulnus, pugna deseruere. uulnus trucidatū est, donec ira & dies permansit: nocte demū reuersa legiones, quamuis plus uulnerū, eadem ciborum egestas fatigaret, uitam, sanitatē, copias, cūcta in uictoria habuere. Peruaserat interim circumuenti exercitus fa-

Agrippina ma, & infesto Germanorū agmine Gallias peti, ac ni Agrippina impositum Rheno pontem solui prohibuisset, erant qui id flagitiū formidine auderēt. sed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusq̄ ut quis inops, aut saucius, uestē & fomenta dilargita est. Tradit C. Plinius Germanicorū bellorum scriptor
Scianus reuerſis legionibus habentem. Id Tiberij animū altius penetravit. nō enim simplices eas curas, nec aduersus externos militē quæri: nihil relictum imperatoribus, ubi femina manipulos interuifat, signa adeat, largitionem tentet, tanquā parum ambitiose filiū ducis gregali habitu circumferat, Cæsaremq̄ Caligulam appellari uelit: potiorē iam apud exercitus Agrippinā quam legatos, quam duces: cōpressam à muliere seditionē, cui nomen prin-

cipis obſistere non quierit. Accendebat hæc onerabatq̄ Scianus peritiā morū Tiberij, odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctāq̄ promeret. At Germanicus legionū, quas nauibus uexerat, secundam & quartam decimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit, quo leuior classis uas: fo mari innaret, uel reciproco sideret. Vitellius primū iter sicca humo aut modicē adlabente æstu, quietū habuit. mox impulsu aquilonis simul sydere æquinoctij, quo maxime tumescit Oceanus, rapi, agiq̄ agmen. & opplebantur terræ. eadem freto, littori, campis facies, neq̄ discerni poterāt incerta ab solidis, breuiā à profundis. sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus iumenta, sarcinæ, corpora exanima, interfluūt, occurrant, permiscentur inter se manipuli, modo pectore, modo ore tenus extantes, aliquando subtracto solo dissociati aut obruti. nec uox, & mutui hortatus iuuabant. aduersante unda nihil strenuus ab ignauo, sapiens à prudenti, consilia à casu differre, cuncta pari uiolentia inuoluebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen subduxit. pernoctauere sine utenſilibus, sine igni, magna pars uado aut mulcato corpore, haud minus miserabiles, quam quos hostis circumsidet. quippe illis etiam honestæ mortis usus: his inglorium exitium. lux

lux reddidit terram. penetratūq̄ ad amnem Visurgin, quo Cæsar classe cōtenderat. impositæ deinde legiones, uagante fama submersas. nec fides salutaris, antequā Cæsarem exercitumq̄ reducem uidere. Iam Stertinius ad accipiendum in deditiōe Segimerū fratrem Segestis præmissus, ipsum & filium eius in ciuitatē Vbiorū perduxerat. data utriq̄ uenia, facile Segimero, cunctatius filio: quia Quintilij Vari corpus inluisse dicebatur. Cæterum ad supplēda exercitus damna certauere Galliæ, Hispaniæ, Italia, quod cuiq̄ promptum, arma, equos, aurum, offerentes: quorum laudato studio Germanicus, armis modo & equis ad bellū sumptis, propria pecunia militem iuuat. utq̄ cladis memoriā etiam comitate leniret, circumire saucios, facta singulorum extollere, uulnera intuens, alium spe, aliū gloria, cunctos alloquio & cura, sibiq̄ & prælio firmabat. Decreta eo anno triumphalia insignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. Nomen patris patriæ Tiberius à populo sapius ingestum, repudiavit: neq̄ in acta sua iurari, quanq̄ censente senatu, permisit: cuncta mortaliū incerta, quantoq̄ plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dictans: non tamen ideo faciebat fidem ciuili animi. nam legem maiestatis reduxerat, cui nomē apud ueteres idem, sed alta in iudiciū ueniebāt, si quis proditiōe exercitum, aut plebem seditionibus, deniq̄ male gesta Rep. maiestatem populi Romani minuisse: facta arguebantur, dicta impune erant. Primus Augustus cognitio nem de famosiss libellis, specie legis eius tractauit, cōmotus Cæsarij Seneri libidine, qua uiros feminasq̄ inlustres, procacibus scriptis diffamauerat: mox Tiberius cōsultante Pompeio Macro prætore, an iudicia maiestatis redderentur, exercendas leges esse respondit. Hunc quoq̄ asperauere carmina in certis autoribus uulgata in sequitiā superbiamq̄ eius, & discordem cum matre animū. Haud pigebit referre in Falanio & Rubrio, modicis equitibus Romanis prætentata crimina, ut quibus inijtis, quanta Tiberij arte grauissimum exitiū irrepserit, dein repressum sit, postremo arserit, cūctaq̄ corripuerit, noscat. Falanio obijciebat accusator, quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorū habebantur, Cassium quendā mimum corpore infamem adſciuisse: quodq̄ uenditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur uiolatum periurio nomen Augusti. Quæ ubi Tiberio notuere, scripsit consulibus. non ideo decretum patri suo coelum, ut in perniciē ciuium is honor uerteretur. Cassium histronem solitum inter alios eiusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec cōtra religiones fieri, quod effigies eius, ut alia numinū simulachra, uenditionibus hortorū & domuū accedant. Ius iurandum perinde æstimādum, quam si Iouem feculisset, deorum iniurias, dijs curæ. Nec multo post Granium Marcellū prætorem Bithyniæ quæstor ipsius Cæpio Crispinus maiestatis postulauit, subscribente Romano

*Visurgis flu.**Stertinius Segimerus**Pater patriæ**Maiestatis lex reducta**Facta arguebantur, dicta impune erant**Falanus equ. Ro.**Aug. Romæ per omnes domos cultus**Rubrius eq.**Cæp. Crispin.*

Rom. Hispo Hispone, qui formam uitæ inijt, quã postea celebrem miserix temporũ, & audaciæ hominum fecerunt. nam egens, ignotus, iniquus, dum occultis libellis sæuitiæ principis adrepit, mox clarissimo cuiq; periculũ facescit, potentiã apud unũ, odium apud omnes adeptus, dedit exemplũ quod secuti ex pauperibus diuites, ex contemptis metuendi, perniciem alijs, ac postremũ sibi inuenere. Sed Marcellum insimulabat, sinistras de Tiberio sermones habuisse. ineuitabile crimen, cum ex moribus principis fœdissima quacq; deligeret accusator, obiectaretq; reo. nam quia uera erant, etiã dicta credebantur. Addidit Hispo, statuam Marcelli altius quàm Cæsariũ sitam, & alia in statua, amputato capite Augusti, effigiem Tiberij inditam. ad quod exarsit a deo, ut rupta taciturnitate proclamaret, se quoq; in ea causa laturum sententiam palãm, & iuratum, quò cæteris eadem necessitas fieret. Manebant etiã tum uestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, quo, inquit, loco censebis Cæsari: si primus, habeo quod sequar. si post omnes, uereor ne imprudens dissentiam. permotus his, quantoq; incautius efferberat, pœnitentia patiens tulit absolui reum criminibus maiestatis. de pecunijs repetundis ad recipatores itum est. Nec patrum cognitionibus satiat, iudicijs adsidebat in cornu tribunalis, ne prætores curuli depelleret: multaq; eo coram aduersus ambitum & potentium preces constituta: sed dum ueritati consulitur, libertas corruppebatur. Inter quæ Pius Aurelius senator, quæstus mole publicæ uitæ, ductuq; aquarum, labefactas ædis suas, auxiliũ patrum inuocabat. resistentibus ærarij prætoribus subuenit Cæsar, pretiumq; ædiũ Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecunię cupiēs. quam uirtutē diu retinuit, cum cæteras exueret. Propertio Celeri prætorio, ueniã ordinis ob paupertatem petēti, decies sestertium largitus est, satis cõperto, paternas ei angustias esse. tentantis eadē alios, probare causam senatui iussit, cupidine seueritatis, in his etiam quæ rite faceret, acerbis. unde cæteri silentium et paupertatē confessioni & beneficio præposuere. Eodem anno continuis imbribus auctus Tiberis, plana urbis stagnauerat. relabentem secuta est ædificiorum & hominũ strages. Igitur censuit Asinius Gallus, ut libri Sibyllini adiretur. renuit Tiberius, perinde diuina humanaq; obtegens: sed remedium cohercendi fluminis Ateio Capitoni & L. Aruntio mandatũ. Achaïam ac Macedoniam onera deprecãtis, leuari in præsens proconsulari imperio, tradicq; Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac suo nomine obtulerat, Drusus præfedit, quanquã uili sanguine nimis gaudens, quod uulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur. cur abstinerit spectaculo ipse, uariè trahebant, alijs tædio cœtus, quidam tristitia ingenij & metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostentandam sæuitiam mouendasq; populi offensiones concessam filio materiem. quanquam, id quod dictum est, theatri licentia proximo

priore

priore anno cœpta, grauius tum erupit, occisis non modo è plebe, & militibus & centurione, uulnerato tribuno pratorix cohortis dum probra in magistratus & dissensionē uulgi prohibēt. Actum de ea seditione apud patres, dicebanturq; sententiæ, ut prætoribus ius uirgarũ in histriones esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusq; est Asinij Galli oratione silente Tiberio, qui ea simulachra libertatis senatui præbebat: ualuit tamē intercessio, quia diuus Augustus immunes uerberũ histriones quondã responderat, neq; fas Tiberio infringere dicta ciuis. De modo lucaris, & aduersus lasciuiam fautorũ multa decernuntur, ex quis maximè insignia: Ne domos Pantomimorũ senator introiret: ne egrediētis in publicum, equites Romani cingerent: aut alibi q; in theatro spectarentur. & spectantium immodestiam exilio mulcandi potestas prætoribus fieret. Templũ in colonia Tarraconensi strueretur Augusto petentibus Hispanis permissum, datumq; in omnes prouincias exemplum. Cētesimam rerum uenalium post bella ciuilia institutã, deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti, simul imparem oneri Remp. nisi uicesimo militiæ anno ueterani dimitterentur. ita proxime seditionis male consulta, quibus sexdecim stipendiorũ finem expresserat, abolita in posterum. Actum deinde in senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis inundationes uerte rentur flumina & lacus, per quos auersit. Audiatq; municipiorum & coloniarum legationes, oratibus Florentinis, ne Clanis solito alueo demotus in amnem Arnũ transferretur, idq; ipsis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates disseruere, pessum ituros fœcundissimos Italiæ campos, si amnis Nar (id enim parabat) in riuos diductus superstagnauisset. Nec Reatini silebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur obstrui recusantes, quippe in adiacentia erupturum: optime rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, utq; originem ita fines dederit: spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, & lucos, & aras patrijs am nibus dicauerint: quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluuijs orbatũ, minore gloria fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, siue superstitio ualuit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat. Prorogatur Poppæo Sabino prouincia Mœsia, additis Achaia & Macedonia, Id quoq; morum Tiberij fuit, continuare imperia, ac plerosq; ad finem uitæ in iisdem exercitijs, aut iurisdictionibus habere. Causæ uariæ traduntur: alijs tædio nouæ curæ, semel placita pro æternis seruauisse: quidam inuidiã, ne plures fruerentur. sunt qui existiment, ut callidius ingenium, ita anxium iudiciũ: neq; enim eminentis uirtutes sectabatur, & rursus uitia oderat ex optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat. qua hæsitacione postremo eò prouectus est, ut mandauerit quibusdam prouincias, quos egredi urbe non erat passurus.

De comitijs

Haterius Agrippa Asini. Gallus Histriones immunes uerberum

Mulcare exilio. Templum Augusto. Centesimã rerum uenalium deprecatur populus Rom.

Florentini Clanis flu. Arnus flu. Interamnates Nar flu. Reatini Velinum lacus

Tiberius imperia prouinciarum præsentis continuare solitus

Comitia consularia
 mitijs cōsularibus, quæ tū primū illo principe, ac deinceps fuere, uix quicq̃ firmare ausim: adeo diuersa non modo apud autores, sed in ipsius orationibus reperunt̃. Modo subtractis cādidatorum nominibus, originē cuiusq̃ & uitā, & stipendia descripsit, ut qui forent intelligeret: aliquando ea quocq̃ significatione subtracta, cādidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curā pollicitus est. plerunq̃ eos tātum apud se professos disseruit, quorū nomina consulis edidisset. posse & alios profiteri, si gratiæ, aut meritis cōfiderent. speciosa uerbis, re inania, aut subdola: quantoq̃ maiore libertatis imagine tegebant̃, tanto eruptura ad insensius seruitium.

P. CORNELII TACITI AB EX-
 CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM
 LIBER SECVNDVS

Vonones
 Phrahatis
 filius

ISENNA Statilio Tauro, L. Libone Coss. mo/ta Orientis regna, prouinciæq̃ Romanæ, initio apud Parthos orto, qui petitū Roma, acceptū/que regem, quamuis gentis Arfacidarum, ut ex/ternum aspernabantur. Is fuit Vonones, obfes Augusto datus à Phrahate. Nā Phrahates quan/quam depulisset exercitus, ducesq̃ Romanos, cun/cta uenerantiū officia ad Augustum uerterat, par/temq̃ prolis, firmandæ amicitiaē miserat, haud perinde nostri metu, quā in fidei popularium diffusus. Post finem Phrahatis & sequentium regum, ob internas cædes, uenere in urbem legati à primoribus Parthis, qui Vono/nem uetustissimum liberorum eius accirent. Magnificum id sibi credidit Cæsar, auxitq̃ opibus. Et accepere barbari lætantes, ut fermè ad noua imperia. Mox subit pudor degenerauisse Parthos, petitum alio ex orbe re/gem, hostium artibus infectum: iam inter prouincias Romanas solum Ar/facidarum haberi dariq̃: Vbi illam gloriam trucidantium Craffum, extur/bantium Antonium, si mancipium Cæsaris tot per annos seruitutem per/peffum Parthis imperitet? Accēdebat dedignantē & ipse, diuersus à ma/iorum institutis, raro uenatu, segni equorum cura, quoties per urbes ince/deret lecticæ gestamine, fastū que erga patrias epulas: irridebantur & Græ/ci comites, ac uilissima utensilium anulo clausa. sed prompti aditus, obuia comitas, ignora Parthis uirtutes, noua uitia, & quia ipsorum maioribus alie/na perinde odiū prauis & honestis. Igitur Artabanus Arfacidarum è fan/guine apud Dahas adultus excitur, primoq̃ congressu fufus, reparat ui/res, regnoq̃ potitur. Victo Vononi per fugium Armenia fuit, uacua tunc, interq̃ Parthorum & Romanas opes infida, ob scelus Antonij, qui Arta/uasden

Artabanus
 Dahæ pop.
 Armenia

uasden regem Armeniorum specie amicitiaē inlectum, dein cathenis onera/ tū, postremo interfecerat. Eius filius Artaxias, memoria patris nobis infen/ sus, Arfacidarū ui seq̃ regnumq̃ tutatus est. occiso Artaxia per dolum pro/ pinquorum, datus à Cæsare Armenijs Tigranes, deductusq̃ in regnum à Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neq̃ liberis eius, quanquā sociatis more externo in matrimoniū regnūq̃, dein iussu Augusti impositus Artauasdes, & nō sine clade nostra deiectus. Tum C. Cæsar cō/ ponenda Armeniæ deligitur. Is Ariobarzanen origine Medum, ob insi/ gnem corporis formam, & præclarū animum uolentibus Armenijs præfe/ cit. Ariobarzane morte fortuita absumpto, stirpē eius haud tolerauere, ten/ tatoq̃ foemine imperio, cui nomen Erato, eaq̃ breuī pulsa, incerti solutiq̃, & magis sine domino, quā in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. Sed ubi munitari Artabanus, & parum subsidij in Armenijs, uel si nostra ui defenderetur, bellū aduersus Parthos sumēdum erat, rector Sy/ ria Creticus Sillanus excitū custodia circundat, manente luxu & regio no/ mine, quod ludibrium ut effugere agitauerit Vonones, in loco reddemus.

Artauasdes
 Artaxias

Tigranes

Ariobarzanes

Erato regina

Creticus Sil-
 lanus

Cæterum Tiberio haud ingrātū accidit, turbari res orientis, ut ea specie Germanicū suetis legionibus abstraheret, nouisq̃ prouincijs impositum, dolo simul & casibus obiectaret. At ille quāto acriora in eum studia militū, & auersa patruī uoluntas, celeranda uictoriae intentior, tractare præliorum uias, & quæ sibi tertium iam annum belligeranti sæua uel prospera euenif/ sent: fundi Germanos acie & iustis locis, iuari siluis, paludibus, breui æsta/ te, & præmatura hyeme: suum militē haud perinde uulneribus, quā in spa/ tijs itinerum, damno armorum adfici: fessas Gallias ministrandis equis, lon/ gum impedimentorum agmen, opportunum ad insidias, defensantibus ini/ quum: at si mare intretur, promptam ipsis possessionem, & hostibus igno/ tam: simul bellum maturius incipi, legionesq̃ & cōmeatus pariter uehi: inte/ grum equitē, equosq̃ per ora & alueos fluminū media in Germania fore. Igitur huc intendit, missis ad census Galliarum, P. Vitellius et Cantio, Silius & Anteijs & Cæcina fabricandæ classi præponunt. Mille naues sufficere uisæ, properataq̃, alia breues angusta puppi, proraq̃, & lato utero, quo fa/ cilius fluctus tolerarent: quædam planæ carinis, ut sine noxa siderēt: plures appositis utrinq̃ gubernaculis, cōuerso ut repente remigio, hinc uel illinc ad/ pellerent: multæ pontibus strata, super quas tormenta ueherentur, simul aptæ ferendis equis, aut commeatui, uelis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militū in speciem ac terrorē. Insula Batauorum in quā conueniēt prædicta, ob faciles ad pulsus, accipiendisq̃ copijs, & transmittendū ad bel/ lum opportuna. Nam Rhenus uno alueo cōtinuus, aut modicas insulas cir/ cumueniēs, apud principium agri Bataui, uelut in duos amnes diuidit̃, ser/ uatq̃ nomē & uiolentiam cursus, quæ Germaniā præuehitur, donec Occa/

Apud Germa-
 nos breuis æ-
 stas, præmatu-
 ra hyems

P. Vitellius
 Cantius
 Silius
 Anteijs
 Cæcina

Batauorum
 Insula

Rhenus

no miscetur: ad Gallicam ripam latior & placidior adueniens, uerso cognomento Vahalem accolę dicunt, mox id quoque uocabulū mutat Mosa fluminis eiusque immenso ore eundē in Oceanum effunditur. Sed Cęsar dum adiguntur naues, Silium legatum cum expedita manu inruptionē in Chattos facere iubet, ipse, audito castellū Lupię flumini adpositum obsideri, sex legiones eō duxit, neque Silio ob subitiosimbres aliud actum, quę ut modicam prędam, & Arpi principis Chattorum coniugem, filiamque raperet. Neque Cęsari copiam pugnę obseffores fecere, ad famę aduentus eius dilapsi, tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & ueterę aram Drusositam distecerant. Restituit aram, honoremque patris princeps ipse cum legionibus decucurrit. Tumulū iterare haud uisum. & cuncta inter castellū Alifonem ac Rhenum nouis limitibus, aggeribusque permunita. Iamque classis aduenerat, cum pręmissis comœatu, & distributis in legiones, ac socios nauibus, fossam, cui Drusianę nomen, ingressus, precatusque Drusum patrem, ut se eadem ausum, libens placatusque exemplo ac memoria consiliorum atque operum iuaret: lacus inde & Oceanum usque ad Amisiam flumen secunda nauigatione peruchitur, classis Amisianę relicta læuo amne, erratūque in eo quod non subuexit transposuit militę dextras in terras iturum, ita plures dies efficiendis pontibus absumpti. Et eques quidē ac legiones prima æstuaria nondum adrecente unda intrepidi transire: postremū auxiliorū agmen, Batavique in parte ea dum insultat aquis artemque nandi ostentant, turbati, & quidam hausti sunt. Metati castra Cęsari Angriuatorū defectio à tergo nunciatur. Missus illico Stertinius cum equite & armatura leui, igne & cędibus perfidiam ultus est. Flumen Visurgis Romanos Cheruscisque interfluebat, eius in ripa cum cęteris primoribus Arminius adstitit, quæsitusque an Cęsar uenisset, postquam adesse responsum est, ut liceret cum fratre conloqui orauit. Erat is in exercitu cognomento Flauius, insignis fide, & amisso per uulnus oculo paucis ante annis duce Tiberio, tum permissum, progressusque salutar ab Arminio, qui amotis stipulatoribus, ut sagittarij nostra pro ripa dispositi abscederent, postulat, & postquam digressi, unde ea deformitas oris interrogat fratrem, illo locum, & pręlium referente, quodnam pręmium receperit exquirat. Flauius aucta stipendia, torquem, & coronam aliaque militaria dona memorat, inridente Arminio uilia seruitij pretia. Exin diuersi ordiuntur: hic magnitudinem Romanam, opes Cęsarıs, & uictis graues pœnas in deditiōnem uenienti paratam clementiam, neque coniugem & filium eius hostiliter haberi. Ille fas patrię, libertatē auitam, penentralis Germanię deos, matrem precum sociam, ne propinquorum & adfinium, denique gentis suę defector & proditor, quā imperator esse mallet. Paulatim inde ad iurgia prolapsi, quo minus pugnam conferrent, ne flumine quidem interiecto cohibebantur, ni Stertinius adcurrēs, plenū irę armaque & equum poscen

poscentem Flauium attinisset. cernebatur contra minitabundus Arminius, pręliumque denunciāns. nā pleraque latino sermone interiaciebat, ut qui Romanis in castris ductor popularium meruisset. Postero die Germanorum acies trans Visurgim stetit. Cęsar nisi pontibus pręsidiisque impositis dare in discrimen legiones haud imperatorū ratus, equitem uado tramittit, pręfuerit Stertinius, & è numero primipilariū Acmilius, distantibus locis inuecti, ut hostem deducerēt, qua celerrimus amnis, Carioualda dux Batavorum erupit, eum Cherusci fugam simulantes in planiciem saltibus circumiectam traxere: dein coorti & undique effusi tridunt aduersos, instant cedentibus, collectosque in orbem pars congressi, quidam eminus proturbant. Carioualda diu sustentata hostium sauitia, hortatus suos ut ingruentes cateruos globo fringerent, atque ipse in densissimos inrumpens, congestis telis & suffosso equo labitur, ac multi nobiliū circa, ceteros uis sua, aut equites cum Stertino Acmilioque subueniētes, periculo exemere. Cęsar transgressus Visurgim, in dicio perfugę cognoscit delectū ab Arminio locum pugnę, comenisse & alias nationes in siluam Herculi sacram, ausurosque nocturnam castrorum oppugnationē, habita indici fides, & cernebatur ignes, suggestisque propius speculatores audiri fremitū equorū, imminētisque & inconditi agminis murmur attulere. Igitur propinquo summę rei discrimine, explorandos militum animos ratus, quo nam id modo incorruptū foret, secum agitabat. Tribunos & cęturiones leta sapius quā cōperta nunciare, libertorum seruilia ingenia, amicis inesse adulationem: si concio uocetur, illic quoque, quę pauci incipiant, reliquos ad strepere: penitus noscendas mentes, cum secreti & incustoditi inter militaris cibos, spem aut metū proferrent. Noctē ccepta, egressus augurali, per occulta & uigilibus ignara, comite uno, contextus humeros ferina pelle, adit castrorum uias, adstitit tabernaculis, fruiturque fama sui: cum hic nobilitatē ducis, decorē alius, plurimi patientiā, comitatem, perferia per iocos eundem animū, laudibus ferent: reddendamque gratiā in acie faterentur, simul perfidos & ruptores pacis, ultioni & glorię mactandos. Inter quę unus hostium latinę linguę sciens, acto ad uallum equo, uoce magna, coniuges, & agros, & stipēdij in dies, donec bellaretur, sestertios centenos, si quis transfugisset Arminij nomine pollicetur. Incendit ea cōtumelia legionum iras, ueniret dies, daretur pugna, sumpturū militę Germanorum agros, tracturum coniuges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hostium prędę destinare. Tertia ferme uigilia ad sultatum est castris sine coniectu teli, postque crebras pro munimētis cohortes, & nihil remissum sentere. Nox eadē lætā Germanico quietē tulit, uiditque se operatum, & sanguine sacro resperisa prętexta, pulchriorē aliam manibus auigę Augustę accepisse. Auctus omine, addicētibus auspicijs uocat concionē, & quę sapientia, pręuisa, aptaque imminētū pugnę differit. Non campos modo militi Romano

Latinus sermo

Carioualda dux Batavorum Cherusci

Herculi sacra silua

Auguralis porta

Operari, pro sacrificare

Addicētibus auspicijs

ad prælium bonos, sed si ratio adsit, siluas & saltus. nec enim immensa barbarorum scuta, enormis hastas inter truncos arborum, & enata humo uirgulta perinde haberi quæ pila, & gladios, & hæretia corpori tegmina, densarent lectus, ora mucronibus quærerent: non lorica Germano, non galeam: ne scuta quidē ferro, neruoue firmata, sed uiminū textus, uel tenuis & fucatas colore tabulas: primam ut cunctæ aciem hastatā, cæteris præuista aut breuiata: iam corpus ut uisu toruum, & ad breuem impetum ualidū, sic nulla uulnerum patiētia, sine pudore flagitij, sine cura ducum, abire, fugere, pauidos aduersis, inter secunda, non diuini, non humani iuris memores: Si tædio uiarum ac maris finem cupiant, hac acie parari: propiorē iam Albim quam Rhenum: neque bellum ultra, modo se patris, patriūque uestigia prementem, ipsam in terris uictorem sisterent. Orationem ducis secutus militum Arminius dor: signūque pugnae datum. Nec Arminius, aut cæteri Germanorum principes, Cheruscorum, Germanorum, proceres, ceres omittēbant suos quisque testari. Hos esse Romanos Varii exercitus fugacissimos, qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint: quorum pars onusta uulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infensis rursus hostibus, aduersis dijs obijciant, nulla boni spe: classem quippe & auia oceanī quaesita ne quis ueniētibus occurreret, ne pulsos premeret: sed ubi miscuerint manus, inane uictis uentorum remorumque subsidium: meminissent modo auaritiæ, crudelitatis, superbix: aliud sibi reliquum quæ tenebre libertatem, aut mori ante seruitium? Sic accensos & prælium poscentes in cæpū, cui Idistauiso nomen, deducunt: is medius inter Visurgim & colles, ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inæqualiter sinuatur. ponē tergum insurgebat silua editis in altum ramis, & pura humo inter arborum truncos, campum & prima siluarum, barbara acies tenuit: soli Cherusci iuga insedere, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit: auxiliares Galli, Germanique in fronte, post quos pedites sagittarij, dein quatuor legiones, & cum duabus prætorij cohortibus, ac delecto equite Cæsar: exin totidem alix legiones, & leuis armatura cum equite sagittario, cæteraque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles ut uij ordo agminis in aciem adfisteret. Visis Cheruscorum cateruis, quæ per ferociam proruperant, ualidissimos equitum incurrere latus, Stertinium cum cæteris turmis circumgredi, tergaue inuadere iubet, ipse in tempore adfuerus. Interea pulcherrimum augurium octo aquilæ petere siluas, & intrare uisæ, Imperatorem aduertere: exclamat Irent, sequentur Romanas aues, propria legionum numina. simul pedestris acies infertur, & præmissus eques postremos ac latera impulsi. mirumque dictu, duo hostium agmina diuersa fuga, qui siluam tenuerant in aperta, qui campis adstiterant, in siluam uerberant. medij inter hos Cherusci, collibus detrudebantur, inter quos insignis Arminius manu, uoce, uulnere, sustentabat pugnam. Incubueratque sagittarijs, illa

illa rupturus, ni Rhætorū Vindellicorumque & Gallicæ cohortes signa obiecissent: nisi tamen corporis & impetu equi peruasit, oblitus faciem suo cruore ne nosceretur. quidam agniti a Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emissumque tradiderunt. Virtus seu fraus eadem Inguiomero effugium dedit. ceteri passim trucidati. & plerisque tranare Visurgim conantes, iniecta tela aut uis fluminis, postremo moles ruentium, & incidētes ripæ, operuere. quidam turpi fuga in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittarijs per ludibrium figebatur: alios proruta arbores adflixere. Magna ea uictoria, neque cruenta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem cæsi hostes, decem milia passuum cadaueribus atque armis oppleuere, repertis inter spolia eorum cæthenis, quas in Romanos, ut non dubio euentu portauerant. Miles in loco prælij Tiberium imperatorem salutauit, struxitque aggerem & in modum trophæorum arma, subscriptis uictarū gentium nominibus imposit. Haud perinde Germanos uulnera, luctus, excidia, quæ ea species dolore & ira adfecit, qui modo abire sedibus, trans Albim cedere, agmen Romanum repente incurfant, turbant, postremo deligunt locum, flumine & siluis clausum, arcta intus planicie, & humida: siluas quoque profunda palus ambibat, nisi quod latus unum Angriuarij lato aggere extulerant, quo a Cheruscis dirimerentur. hic pedes adstitit, equitem propinquis lucis texere, ut ingressis siluam legionibus a tergo foret. Nihil ex his Cæsari incognitum: cõsilia, locos, prompta, occulta nouerat, astusque hostium in perniciem ipsis uertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem, campumque. perditum aciem ita instruxit, ut pars æquo in siluam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduū, sibi: cætera legatis permisit. quibus plana euenerant, facile irrupere: quis impugmandus agger, ut si murum succederent, grauibus supernè ictibus conflictabantur. Sensit dux imparē cominus pugnam, remotisque paulum legionibus, funditores libratoresque excutere tela, & proturbare hostem iubet. missæ è tormentis hastæ. quantoque conspicui magis propugnatores, tanto pluribus uulneribus deieci. Primus Cæsar cum prætorij cohortibus capto uallo dedit impetum in siluas. conlato illic gradu certatum. hostem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudēbant. utrisque necessitas in loco, spes in uirtute, salus ex uictoria. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnae & armorum superabantur, cum ingens multitudo arctis locis prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neque adfultibus & uelocitate corporum uteretur, coacta stabile ad prælium: contra miles, cui scutum pectori adpressum, & insidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, uiamque strage hostium aperiret, imprompto iam Arminio ob continua pericula, siue illū recens acceptū uulnus tardauerat. Quin & Inguiomerum tota uolitantē acie, fortuna magis

Rhæti
Vindelici
Gallicæ cohortes
Inguiomerus

Cæthæ in Romanos
Agger struxit

Angriuarij lato aggere a Cheruscis dirempti

Prælongæ hastæ Germanis adfultus uelocitas corporum

gis quam uirtus descerebat. & Germanicus quo magis adgnosceret detraxerat regimen capitū, orabatque insisterent cædibus, nil opus captiuis, solam in ternitionē gentis finem bello fore. Iamque sero diei subducit ex acie legionē faciendis castris, cæteræ ad noctem cruore hostium satiatæ sunt. equites ambigue certauere. Laudatis pro concione uictoribus Cæsar, congeriem armorum struxit, superbo cum titulo, **DE BELLATIS INTER RHENVM ALBIM QVE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CAESARIS EA MVNIMENTA MARTI ET IOVI, ET AVGVSTO SACRAVISSE.** de se nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus conscientiam facti satis esse. Mox bellū in Angriuarios Stertiniō mandat, ni deditiōne properauissent. atque illi supplices nihil abnuendo, ueniā omnium accepere.

Angriuarij

Sed ætate iam adulta, legionum aliæ itinere terrestri in hybernacula re

Amisa flu. missæ, plures Cæsar classi impositas per flumē Amisiā in Oceano inuexit. Ac primo placidū æquor mille nauium remis strepere, aut uelis impelli; mox

Casus maris atro nubium globo effusa grando: simul uarijs undicque procellis, incerti fluctus prospectū adimere, regimē impedire: milesque pauidus, & casuū maris ignarus, dum turbat nautas, uel intempestiue iuuat, officia prudentiū corrumpat. omne dehinc cælum, & mare omne in austrū cecidit, qui tumidis Ger-

Auster maniaē terris, profundis amnibus, immenso nubium tractu ualidus, & rigore uicini septentrionis horridior, rapuit disiecitque naues in aperta Oceani, aut insulas saxis abruptis, uel per occulta uada infestas. quibus paulum

Classis Germanici periclitatur in mari ægreque uitatis postquam mutabat æstus, eodemque quo uetus ferebat, non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant: equi, iumenta, sarcinæ, etiam arma præcipitantur, quo leuantur aluei manantes

per latera, & fluctu superurgente. Quanto uolentior cætero mari Oceanus, & truculentia cæli præstat Germania, tantū illa clades nouitate & magnitudine excessit, hostilibus circum littoribus, aut ita uasto & profundo, ut credatur nouissimum ac sine terris mare. pars nauium haustæ sunt, plures

Oceanus uio. lentior cætero mari apud insulas longius sitas eiectæ: milesque nullo illic hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora equorum eodem elisa tolerauerant. sola Ger-

Chauci manici tritremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque apud scopulos & prominentis oras, cum se tanti exitij reum clamitaret, uix cohibere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente

æstu, & secundante uento, claudere naues raro remigio, aut intentis uestibus, & quædam ualidioribus tracte, reuertere, quas raptim refectas misit, ut scrutarentur insulas, collecti ea cura plerique, multos Angriuarij nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere. quidam in Britannia rapti, & remissi à regulis. Ut quis ex longinquo reuenerat, miracula narrabant, uim

turbini, & inauditas uolucres, monstra maris, ambiguas hominum & belluarum formas, uisa, siue ex metu credita. Sed fama classis amissæ, ut Ger-

manos

manos

manos

manos

manos ad spem belli, ita Cæsarem ad cocercendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus ire in Chattos imperat: ipse maiori-
In Chattos ac Marfos irruptio
bus copijs Marfos irrupit: quorum dux Malouedus nuper in deditiōne acceptus, propinquo loco defossam Varianae legionis aquilam modico pre-
Malouendus Marforum princeps.
sidio seruari indicat. Missa extemplo manus, quæ hostem à fronte eliceret, alij qui terga circumgressi recluderent humū, & utrisque adfuit fortuna. eo prom-
Aquila uariae legionis
ptior Cæsar pergit introrsus, populatur, excindit non ausum congregi hostem, aut sicubi restiterat, statim pulsum, nec unquam magis (ut ex captiuis cognitum est) pauentem. Quippe inuictos & nullis casibus superabiles Romanos prædicabant, qui perdita classe, amissis armis, post constitata equorum uiro-
Fortis, in hiberna
rum uirorumque corporibus littora, eadem uirtute, pari ferocia, & ueluti aucti numero inrupissent. Reductus inde in Fhiona miles, latus animi, quod aduersa maris, expeditione prospera pensauisset, addidit munificentiam Cæ-

far, quantum quis damni professus erat exoluendo. Nec dubium habebatur, labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & proxima æstas adijcere

retur, posse bellum patrari: sed crebris epistolis Tiberius monebat, rediret ad decretum triumphum: satis iam euentuum, satis casuum: prospera illi &

magna prælia, eorum quoque meminisset, quæ uenti & fluctus nulla ducis culpa, grauiam tamen & saua dāna intulissent: se nouies à diuo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam ui perfecisset. Sicambros in deditiōnem

Sicambri Suedi Marobodius acceptos, sic Suedos, regemque Marobodum pace obstrictum: posse & Cheruscos cæterasque rebellium gentes, quando Romanae ultioni consultum est, inter se discordijs relinqui.

Precedente Germanico annum efficiendis ceptis, acrius modestiam eius adgreditur, alterum consulatum offerendo, cuius munia presens obiret. simul adnectebat, si foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, nisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, & deportare lauream

posset. Haud cunctatus est ultra Germanicus, quanquam fingi ea, sed per inuidiam parto iam decori abstrahi intelligeret. Sub idem tempus est fami-

Scribonij Libo Drusus lia Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res nouas. Eius negotij initium, ordinem, finem curatius differam, quia tum primum reperta sunt, quæ per tot annos Remp. exedere. Firmius Catus Senator ex intima Libonis amicitia, iuuenem improuidum & facilem inanibus, ad Chaldaeorum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit, dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti coniunx fuerat, con-

sobrinos Cæsares, plenam imaginibus domum ostentat, hortaturque ad luxum & æs alienum, focius libidinum & necessitatum, quo pluribus indicijs infligaret. Ut satis testium, & qui serui eadem noscerent, reperit, aditum ad principem postulat, demonstrato crimine & reo per Flaccum Vescularium equitem

Romanum, cui propior cum Tiberio usus erat. Cæsar indicium haud asper-

natus

natus

natus

natus

Flac. Vescularius eques

natus

natus, congressus abnuit, posse enim, eodem Flacco internuncio, sermones comere. atque interim Libonem ornat pretura, convictibus adhibet, non uultu alienatus, non uerbis comotior, adeo iram condiderat, cunctaque eius dicta factaque cum prohibere posset, scire malebat: donec Iunius quidam tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, audivitque fama mala. Statim corripit reum, adit consules, senatus cognitionem poscit, & uocantur patres, addito, consultandum super re magna & atroci. Libo interim ueste mutata cum primoribus foeminis, circumire domos, orare ad fines, uocem aduersum pericula poscere, abnuentibus cunctis cum diuersa praetenderent, eadem formidine, die senatus metu & agritudine fessus, siue, ut tradidere quidam simulato morbo, lectica delatus ad fores curiae, innisusque fracti, & manus ac supplices uoces ad Tiberium tendens, immoto eius uultu excipitur, mox libellos & autores recitat Caesar, ita moderans ne lenire, neue asperare crimina uideretur. Accesserant praeter Trionem & Catum accusatores Fonteius Agrippa, & C. Liuius, certabantque cui ius perorandi in reum daretur, donec Liuius, quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patro no introisset, singillatim se crimina obiecturum professus, protulit libellos uacordes adeo, ut consultauerit Libo, an habiturus foret opes, quis uiam Appiam Brudisium usque pecunia operiret, inerant & alia huiusmodi stolidae, uana, si mollius acciperes miseranda. Vni tamen libello, manu Libonis, nominibus Caesarum aut senatorum, additas atroces uel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, adnoscentes seruos per tormenta interrogare placuit. Et quia uetere senatus consulto, quaestio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberius, mancipari singulos actori publico iubet: scilicet, ut in Libonem ex seruis, saluo senatus consulto quaereretur. Ob qua posterum diem reus petiuit, domumque digressus, extremas preces P. Quirino propinquo suo ad principem mandauit, responsum est, ut senatum rogaret, cingebatur interim milite domus, strepabantque etiam in uestibulo ut audiri, ut aspici possent, cum Libo ipsis, quas in nouissimam uoluptatem adhibuerat, epulis excruciatas, uocare percussorem, prehensare seruorum dextras, inferere gladium, atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, euerrentibus adpositum mensa lumen, feralibus iam sibi tenebris duos ictus in uiscera direxit. Ad gemitum conlabentis, adcurrere liberti, & caede uisa miles astitit. Accusatio tamen apud patres adseueratione cadem peracta, iurauitque Tiberius petiturum se uitam, quamuis nocenti, nisi uoluntariam mortem properauisset. Bona inter accusatores diuiduntur: & praetura extra ordinem datae his qui senatorij ordinis erant. Tunc Cotta Messalinus ne imago Libonis exequias posteriorum comitaretur censuit: Gn. Lentulus, ne quis Scribonius cognomen Drusi adsumeret, supplicationum dies Pomponij Flacci sententia

Fulcinium
Trionem

Super rem
magna & atroci

Fonteius A-
grippa
C. Liuius
Libelli ue-
cordes

sententia constituti, ut dona Ioui, Marti, Concordiae, utque Iduum Septembris um dies quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur, L. P. et Gallus Asinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decreuerunt: quorum autoritates, adulationesque retuli, ut sciretur uetus id in Rep. malum. Facta & de Mathematicis Magisque Italia pellendis senatus consulta: quorum est numero L. Pituanus saxo deiectus est. In P. Martium consules extra portam Exquilinam, cum classicum canere iussissent, more prisco aduertere. Proximo senatus dies, multa in luxu ciuitatis dicta a Q. Haterio consulari, Octauio Frontone praetura functo: decretumque ne uasa auro solida ministrandis cibis fierent, ne uetis Serica uitros foedaret. Excessit Fronto, ac postulauit modum argenti, suppellectili, familiae. Erat quippe adhuc frequens senatoribus, si quid est Rep. crederent, loco sententiae promere. Contra Gallus Asinius dissertit, auentum imperij adoleuisse etiam priuatas opes, idque non nouum, sed e uetustissimis moribus: aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad Remp. referri: qua tenui, angustas ciuium domos, postquam eod magnificetiae uenerit, gliscere singulos: neque in familia & argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortuna possidentis: distinctos senatoris & equitum census, non quia diuersi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus antissent, talesque ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur: nisi forte clarissimo cuique plures curas, maiora pericula subeunda, de linimentis curarum & periculorum cendum esse. Facilem ad sensum Gallo, sub nominibus honestis, confessio uitiorum & similitudo audientium dedit. Adiecerat & Tiberius, non id tempus censurae, nec si quid in moribus labaret, defuturum corrigendi autorem. Inter quae L. Piso ambitum fore, corrupta iudicia, sauitiam oratorum accusationes minitatum increpans, abire se, & cedere urbe, uicturum in aliquo abdito & longinquo rure testabatur. simul curiam relinquebat. Commotus est Tiberius, & quanquam mitibus uerbis Pisonem permulisset, propinquos quoque eius impulit, ut ab eum rem autoritate uel precibus tenerent. Haud minus liberi doloris documentum idem Piso mox dedit, uocata in ius Vrgulania, quam supra leges amicitia Augusta extulerat, nec aut Vrgulania obtemperauit in domum Caesaris spreto Pifone uecta, aut ille absistit, quanquam Augusta se uiolari & imminui quereretur. Tiberius haecenus indulgere matri ciuile ratus, ut se iterum ad praetoris tribunal, ad futurum Vrgulaniae diceret, processit palatio, procul sequi iussis militibus. spectabatur occurrente populo compositus ore, & sermonibus uarijs tempus atque iter ducens, donec propinquis Pisonem frustra cohercentibus, deferri Augusta pecuniam quae petebatur iuberet. Isque finis rei, ex qua neque Piso inglorius, & Caesar maiore fama fuit. Caeterum Vrgulaniae potentia adeo nimia ciuitati erat, ut testis in causa quadam quae apud senatum tractabatur, uenire dedignaretur. missus est praetor, qui domi

Mathematici
Magisque Ita-
lia pellendi

Contra luxum
ciuitatis Ro.

Pro luxu

L. Pifo

Vrgulania in
ius a Pifone
uocata

d interro

interrogaret: cum uirgines Vestales in foro et iudicio audiri quoties testimonium dicerent, uetus mos fuerit. Res eo anno prolatas haud referrem, nisi pretium foret, Gn. Pisonis & Asinij Galli super eo negotio diuersas sententias noscere. Piso quanquam ad futurum se dixerat Caesar, ob id magis agendum censebat, ut absente principe, senatus & equites possent sua munia sustinere: decorum Reip. fore. Gallus, quia speciem libertatis Piso praeceperat, nihil satis inlustre, aut ex dignitate populi Ro. nisi coram & sub oculis Caesaris: eoque conuentum Italiae & adfluentis prouincias, praesentiae eius seruanda dicebat. Audiente haec Tiberio ac silente, magnis utrinque contentionibus acta, sed res dilata. Et certamen Gallo aduersus Caesarem exortum est. nam censuit in quinquennium magistratum comitia habenda: utque legionum legati qui ante praetoriam ea militia fungebantur, iam tum praetores destinarentur: princeps duodecim candidatos, in annos singulos nominaret. Haud dubium erat, eam sententiam altius penetrare, & arcana imperij tentari: Tiberius tamen quasi augetur potestas eius, differuit: graue moderationi suae tot eligere, tot differre: uix per singulos annos offensiones uitari, quamuis repulsam propinqua spes soletur: quantum odij fore ab his qui ultra quinquennium projiciantur: unde prospici posse quae cuique tam longo temporis spatium mens, domus, fortuna: superbire homines etiam annua designatione, quid si honorem per quinquennium agitent: quinquuplicari prorsus magistratus, subueri leges, quae sua spacia exercendae candidatorum industriae, quaerendisque aut potiundis honoribus statuerint. Favorabili in specie oratione uim imperij tenuit, censusque quorundam senatorum iuuit. quo magis mirum fuit, quod preces M. Hortali nobilis iuuenis in paupertate manifesta superbius accepisset. Nepos erat oratoris Hortensii inlectus a diuo Augusto liberalitate decies sestertium ducere uxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia extingueretur. Igitur quatuor filijs ante limen curiae adstantibus, loco sententiae, quum in palatio senatus haberetur, modo Hortensii inter oratores sitam imaginem, modo Augusti intuens ad hunc modum coepit.

“ Patres conscripti, hos quorum numerum & pueritiam uidetis, non sponte sustuli, sed quia princeps monebat, simul maiores mei meruerant ut poteros haberent. nam ego qui non pecuniam, non studia populi, neque eloquentiam gentile domus nostrae bonum uarietate temporum accipere uel parare potuissim, satis habebam, si tenues res meae nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent: iustus ab imperatore uxorem duxi. En stirps & progenies tot consulum, tot dictatorum. nec ad inuidiam ista, sed conciliandae misericordiae refero. adsequetur florente te Caesar quos dederis honores, interim Q. Hortensii pronepotes, diui Augusti alumnos ab inopia defende. Inclinatione senatus incitamentum Tiberio fuit, quo promptius aduersaree, his ferme uerbis usus. Si quantum pauperum est, uenire huc, & liberis suis petere pecunias

cunias ceperint, singuli nunquam exatiabunt, Resp. deficiet. nec sanè ideo, à maioribus concessum est egredi aliquando relationem, & quod in comune conducat loco sententiae proferre, ut priuata negotia, res familiares nostras hic augeamus, cum inuidia senatus & principum, siue indulserint largitionem, siue abnuerint. non enim preces sunt istuc, sed efflagitatio intempestia quidem & improuisa: cum alijs de rebus conuenerint patres, consurgere, & numero atque aetate liberum suorum urgere modestiam senatus, eandem uim in me transmittere ac uelut perfringere aetarium: quod si ambitione exhaustum, per scelera supplendum erit. dedit tibi Hortale diuus Augustus pecuniam, sed non compellatur, nec ea lege ut semper daretur. languescet alio, qui industria, intendetur socordia si nullus ex se metus, aut spes, & securi omnes aliena subsidia expectabunt, sibi ignaui, nobis graues. Haec atque talia quanquam cum ad sensum audita ab his, quibus omnia principum honesta atque inhonesta laudare mos est, plures per silentium aut occultum murmur ex ceperunt. sensitque Tiberius. & cum paulum reticuisset, Hortale se respondisse ait, caeterum si patribus uideretur, daturum liberis eius ducena sestertia singulis qui sexus uirilis essent, egere alij grates. siluit Hortalus, pauore, an uitae nobilitatis etiam inter angustias fortunae retinens: neque miseratus est post hac Tiberius quamuis domus Hortensii pudendam ad inopiam dilabere.

Eodem anno mancipij inuis audacia, nisi mature subuentum foret, discordijs armisque ciuilibus Remp. perculisset. Posthumi Agrippae seruus, nomine Clemens, comperto sine Augusti, pergere in insulam Planasiam, & fraudem aut uirapitum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos non seruili animo concepit. ausa eius impediuit tarditas onerariae nauis. atque interim patra caede, ad maiora & magis praecipitia conuersus, suratur cineres, uictusque Coram Ethuriae promontorium ignotis locis sese abdit, donec crinem barbaramque promitteret. nam aetate & forma haud dissimili in dominum erat. tum per idoneos & secreti eius socios, crebrescit uiuere Agrippam, occultis primum sermonibus ut uetita solent, mox uago rumore apud imperitissimum cuiusque promptas aures, aut tursum apud turbidos, eoque noua cupientes. atque ipse adire municipia obscuro diei, neque propalam aspici, neque diutius iisdem locis, sed quia ueritas uisu & mora, falsa festinatione & incertis ualescunt, relinquebat famam, aut praueuiebat. Vulgabatur interim per Italiam seruum tum munere deum Agrippam, credebatur Romae iamque Hostia inuentum multitudo ingens, iam in urbe clandestini coetus celebrabant, cum Tiberium anceps cura distrahere, ut ne militum seruum suum coherceret, an inanem credulitatem tempore ipso uanescere sineret: modo nihil spernendum, modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. postremo dat negotium Sallustio Crispo. ille è clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) delegit atque hortatur, simulata conscientia, adeant, offerant pecunias

Comitia magistratum in quinquennium

M. Hortalus oratoris Hortensij nepos

Clemens Posthumi Agrippae seruus

Falsus Agrippae

Sallustius Crispus

cuniam, fidē, atq; pericula polliceantur. Exequuntur ut iussū erat, dein spe-
culati noctē incustoditam, accepta idonea manu uinctum clauso ore in pa-
latiū traxere, percunctati Tiberio, quomodo Agrippa factus esset: respon-
diffe fertur: quomodo tu Cæsar. Ut ederet socios subigi nō potuit, nec Tibe-
rius pœnā eius palām ausus, in secreta palatij parte interfici iussit, corpusq;
clām auferri. & quanquā multi è domo principis equitesq; ac senatores, su-
stentasse opibus, iuuisse consilij dicerentur, haud quāsitum. Fine anni ar-
cus propter ædem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Ger-
manici, auspicijs Tiberij: & ædes Fortis fortunæ Tiberim iuxta in hortis,
quos Cæsar dictator populo Ro. legauerat: sacrariū genti Iulia: effigiesq;
diuo Augusto apud Bouillas, dicatur. C. Cælio, L. Pomponio Coss.
Germanicus Cæsar ad v 11 Kalen. Iunias triumphauit de Cheruscis Char-
tisq; & Angriuarijs, quæq; aliæ nationes usq; ad Albim colunt: uicta spor-
lia, captiui, simulachra montiū, fluminū, præliorum: bellumq; quia confice-
re prohibitus erat, pro cōfecto accipiebatur, augebat intuentiū uisus eximia
iplius species, currusq; quinque liberis onustus, sed suberat occulta formido
reputantibus, haud prosperū in Druso patre eius fauorem uulgi, auūculum
eiusdem Marcellum flagrantibus plebis studijs intra iuuentam ereptū: bre-
ues & infaustos populi Romani amores. Cæterum Tiberius nomine Ger-
manici trecentos plebi sestertios uiritim dedit, seq; collegam consulatui eius
destinauit, nec ideo synceræ charitatis fidem adsecutus, amoliri iuuenem spe-
cie honoris statuit, struxitq; causas, aut forte oblatas arripuit. Rex Archela-
us quinquagesimū annum Cappadocia potiebatur inuisus Tiberio, quod
eum Rhodi agentem, nullo officio coluisset, nec id Archelaus per superbiam
omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, quia florēte C. Cæsare, missosq;
ad res orientis, intuta Tiberij amicitia credebatur. Ut uersa Cæsarium sobo-
le, imperiū adeptus est, elicit Archelaum matris literis, quæ non dissimulatis
filij offensionibus clementiam offerebat, si ad precandum ueniret, ille igna-
rus doli, uel si intelligere crederetur, uim metuens, in urbem properat: exce-
ptusq; immiti à principe, & mox accusatus in senatu, non ob crimina quæ
fingebantur, sed angore, simul fessus senio, & quia regibus æqua nedum infi-
ma insolita sunt, sinem uitæ sponte an fato impleuit. Regnum in prouinciā
reductum est, fructibusq; eius leuari posse ceterisq; uictigal professus Cæ-
sar, ducentesimam in posterū statuit. Per idem tempus Antiocho Coma-
genorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes,
plerisq; Romanum, alijs regium imperium cupientibus: & prouinciæ Syria
atq; Iudæa fessæ oneribus diminutionē tributi orabant. Igitur hæc, & de
Armenia quæ supra memorauī apud patres differuit, nec posse motum or-
ientē nisi Germanici sapientia cōponi. Nam suam ætatē uergere, Drusi nō
dum satis adoleuisse. Tunc decreto patrum permissæ Germanico prouin-
ciæ

Quomodo tu
CæsarArctis
Ædes Fortis
fortuna
Sacrarium
Effigies
Germanicus
triumphatArchelaus
Cappado-
ciæ rexDucentesima
instituta
Antiochus
Philopator
Syria
Iudæa

ciæ, quæ mari diuiduntur, maiusq; imperium quoquo adisset, q̄ his qui sor-
te aut missu principis obtinerent. Sed Tiberius demouerat Syria Creticum
Sillanum per adfinitatem connexum Germanico, quia Sillani filia Neroni
uetustissimo liberorum eius pacta erat, præferatq; Gn. Pisonem ingenio
uiolētum, & obsequij ignarum, insita ferocia à patre Pisonē, qui ciuili bello
resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio aduersus Cæsarem iuuit,
mox Brutū & Cassium secutus, cōcesso reditu, petitione honorū abstinuit,
donec ultro ambiretur delatum ab Augusto consulatum accipere, sed præ-
ter paternos spiritus, uxoris quoq; Plancinæ nobilitate & opibus accende-
batur: uix Tiberio cōcedere, liberos eius ut multū infra despectare: nec du-
bium habebat, se delectum, qui Syriæ imponeretur ad spes Germanici co-
hercendas, credere quidam data & à Tiberio occulta mandata, & Planci-
nam haud dubie Augusta monuit muliebri æmulatione Agrippinam in se
etādi diuisa nancq; & discors aula erat, tacitis in Drusum, aut Germanicum
studijs, Tiberius ut proprium & sui sanguinis Drusum fouebat, Germani-
co alienatio patruī, amorem apud cæteros auxerat, & quia claritudine ma-
terni generis anteibat, auum M. Antonium, auunculum Augustum ferēs,
contra Druso proauus eques Ro. Pomponius Atticus dedecere Claudio
rum imagines uidebat, & cōiunx Germanici Agrippina, fecunditate ac fa-
ma Liuiam uxorem Drusi præcellebat, sed fratres egregie cōcordes, & pro-
ximorū certaminibus inconculsi. Nec multo post Drusus in Illyricū missus
est, ut suesceret militiæ, studiaq; exercitus pararet, simul iuuentem urbano lu-
xu lasciuientē melius in castris haberi Tiberius, seq; tutorē rebatur, utroq;
filio legiones obtinente. Sed Sueui prætendebantur auxilium aduersus
Cheruscōs orantes nam discessu Romanorum ac uacui externo metu, gen-
tis adfectudine, & tum æmulatione gloriæ arma in se uerterant, uis natio-
num, uirtus ducū in æquo: sed Maroboduum regis nomen inuisum apud
populares, Arminium pro libertate bellantē fauor habebat. Igitur non mo-
do Cherusci socij q; eorum, uetus Arminij miles, sumptere bellum, sed è
regno etiā Marobodui Sueuæ gentes, Semnones ac Langobardi defecere
ad eum, quibus additis præpellebat, ni Inguiomerus cum manu clientū ad
Maroboduum perfugisset, nō aliam ob causam, q̄ quia fratris filio iuueni,
patruus senex parere designabatur. Diriguntur acies pari utrinq; spe, nec
ut olim apud Germanos uagis incurfibus, aut disiectas per cateruas, quip-
pelonga aduersus nos militia inueuerāt sequi signa, subsidijs firmari, dicta
imperatorū accipere. Ac tunc Arminius equo colustrans cuncta, ut quosq;
aduectus erat, reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc &
tela Romanis direpta, in manibus multorum ostentabat: contra fugacem
Maroboduum appellans, præliorū expertem, Hercinię latebris defensum,
ac mox per dona & legationes peruiisse fœdus, proditorem patriæ satelliti-

Gn. Piso

Plancina Gn.
Pisonis uxorPomponius
AtticusSueui auxiliū
aduersus Che-
ruscos orant.Maroboduus,
Arminius che-
ruscusSueuæ gentes
Semnones
Langobardi
InguiomerusProditor pa-
triae

tem Cæsaris, haud minus infensis animis exturbandū q̄ Varū Quintiliū interfecerint: meminissent modo tot præliorū, quorum euentu, & ad postremum eiectis Romanis satis probatū, penes utros summa belli fuerit. Neq̄ Maroboduus iactantia sui aut probris in hostē abstinebat, sed Inguiomere/ram tenens, illo in corpore decus omne Cheruscōrū, illius cōsilijs gesta, quę prospere ceciderint, testabatur: uacordem Arminium, & rerū nescium alie/nam gloriā in se trahere, quoniā tres uacuas legiones et ducem fraudis igna/rum perfidia deceperit, magna cum clade Germanię & ignominia sua, cum conitūx, cum filius eius seruitiū adhuc tolerent. At se duodecim legionibus petitem duce Tiberio, illibatam Germanorū gloriā seruauisse, mox condi/tionibus æquis discessum: neq̄ pœnitere quod ipso in manu sit, integrū aduersus Romanos bellum an pacem incruentā malint. His uocibus in/

Inguiomerus Cheruscus

Cheruscus Langobardi

Marcomanni

XII urbes Asiae terramoto collapsæ

Sardiani

Magnetes

Temnii Philadelpheni

Aegeates Apollonienses

Moscei Hierocæsareæ Myrina

Cyme Tmolus

Aemyl. Musæ Patulcius

stinctos exercitus propriæ quoq̄ causā stimulabant. cum à Cheruscis Lan/gobardisq̄ pro antiquo decore, aut recente libertate, & contrā augendę do/minationi certaretur. Non alias maiore mole cōcursum, neq̄ ambiguo mar/gis euentu, fuis utriq̄ dextris cornibus. Sperabaturq̄ rursus pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum percussit fuit, & trans/ fugis paulatim nudatus in Marcomannos cōcessit, misitq̄ legatos ad Tibe/rium oraturos auxilia, Responsum est, nō iure cum aduersus Cheruscōs ar/ma Romana inuocare, qui pugnantis in eundē hostē Romanos nulla ope iuuisset. Missus tamen Drusus, ut retulimus, pacis firmator. Eodem anno duodecim celebres Asiae urbes collapsæ, nocturno motu terræ, quo impro/uisior grauiorq̄ pestis fuit. neq̄ solitum in tali casu effugiū subueniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sedisse immensos mōtes, uisa in arduo quæ plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignes memo/rant. Asperriima in Sardianos lues plurimum in eisdem misericordię traxit. nam cencies sestertium pollicitus Cæsar: & quantū arario, aut fisco pende/bant, in quinquennium remisit. Magnetes à Sipylo, proximi damno ac re/medio habiti. Temnios, Philadelphenos, Aegæatas, Apollonienses, quiq̄ Moscei aut Macedones Hyrcani uocantur, & Hierocæsareā, Myrinam, Cymen, Tmolū leuari idem in tempus tributis, mittiq̄ ex senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoueretq̄, delectus est M. Aletus è prætorijs, ne consulari obtinentē Agam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur. Magnificā in publicū largitionem auxit Cæsar, haud minus grata liberalitate, quod bona Aemilię Musę locupletis intestatę petita in fscum, Aemylō Lepido cuius è domo uidebatur: & Patulei diuitis equitis Roma/ni hæreditatē (quanq̄ ipse hæres in parte legeretur) tradidit M. Seruilio, quem prioribus neq̄ suspectis tabulis scriptum compererat, nobilitatē utri/ usq̄ pecunia inuandā præfatus. Neq̄ hæreditatē cuiusquā adijt, nisi cum amicitia meruisset. Ignotos & alijs infensos, eorūq̄ principem nuncupantes

procul arcebat. Cæterū ut honestam in nocentiū paupertatē leuauit, ita pro/digos & ob flagitia egētes Vibidium Varronē, Mariū Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium mouit senatu, aut spōte cede/re passus est. Iisdem temporibus deum ædes uetustate aut igni abolitas cœ/ptasq̄ ab Augusto dedicauit, Libero Liberæq̄ & Cereri, iuxta circum ma/ximum, quas Aulus Posthumius dictator uouerat: eodēq̄ in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publicijs ædilibus cōstitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium C. Duillius struxerat: qui primus rem Roma/nam prospere mari gessit, triumphumq̄ naualem de Pœnis meruit. Spei ædes à Germanico sacratu: hanc Atilius uouerat eodem bello. Adolesce/bat interea lex maiestatis. Et Apuleiam Variliam sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonib. diuum Augustum ac Tiberium, & matrem eius inlulisset, Cæsariq̄ con nexa adulterio teneretur, maiestatis delator arcesse/bat. De adulterio satis cauere lege Iulia uisum. Maiestatis crimen distingui Cæsar postulauit, dānariq̄ si qua de Augusto in religiose dixisset. In se iacta/nolle ad cognitionem uocari. Interrogatus à cōsule quid de his censeret, quę de matre eius locuta secus, arguerēt, reticuit. dein proximo senatus die illius quocq̄ nomine orauit, ne cui uerba in eam quoquo modo habita crimini fo/rēt: liberauitq̄ Apuleiam lege maiestatis. adulterij grauiorē pœnam depre/catus, ut exemplo maiorum propinquis suis ultra ducentēsimū lapidem re/moueretur suasis. Adulterō Manlio Italia atq̄ Africa interdicitū est. De

Maiestatis lex Apuleia Varilia

Certamen de prætorio subrogando

Tacfarinas Numida

Musulanis sic Plinius uocat Mazippa

Ethios recen set Plinius

prætorie in locum Vipsianij Galli quem mors abstulerat, subrogando, certa/ men incessit. Germanicus atq̄ Drusus (nam etiam tum Romæ erant) Hate/rum Agrippam propinquū Germanici fouebant: contra pleriq̄ niteban/tur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. Iax/tabatur Tiberius cum inter filios eius & leges senatus disceptaret. uicta est sine dubio lex. sed neq̄ statim & paucis suffragijs: quomodo, etiam eum ua/lerent, leges uincebantur. Eodem anno cœptū in Africa bellum, duce ho/stium Tacfarinate is natione Numida, in castris Romanis auxiliaria stipē/dia meritis, mox defertor, uagos primum. & latrocinij suetos ad prædam & raptus congregare, dein more militiæ per uexilla, & turmas componere, postremo non inconditæ turbæ, sed Musulanorum dux haberi. ualida ea gens, & solitudinibus Africę propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cœ/pit arma, Maurosq̄ accolat in bellū traxit. dux & his Mazippa. diuisusq̄ exercitus: ut Tacfarinas lectos uiros, & Romanū in modum armatos ca/stris attineret, disciplina & imperijs suferet: Mazippa leui cum copia incē/dia & cædes, & terrorē circumferret. cōpulerantq̄ Ciniethios haud sprenen/dam nationē in eadē, cū Furius Camillus procōsul Africę legionē & quod sub signis sociorū, in unū cōductos ad hostē duxit, modicam manū, si mul/titudinem Numidarum atq̄ Maurorū spectares. sed nihil æque cauebatur

quàm ne bellum metu eluderent. spe uictoriae inducti sunt, ut uincerentur. Igitur legio medio, leues cohortes, duæq; alæ in cornibus locantur, nec Tac farinas pugnam detractauit: fusi Numidæ, multosq; post annos Furio no mini partum decus militiæ. nam post illum recipere urbem, filiumq; eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atq; hic quem me morauimus bellorum expers habebatur, eo pronior Tiberius res gestas apud Senatum celebravit, & decreuere patres triumphalia insignia. quod Camillo ob modestiam uitæ impune fuit. Sequens annus Tiberium ter/

Germanicus iterum Cos. tios, Germanicum iterum consules habuit, sed eum honorem Germanicus inijt apud urbem Achaie Nicopolim, quod uenerat per Illyricam oram uiso fratre Druso, in Dalmatia agere, Hadriatici, ac mox Ionij maris aduersam nauigatione perpeffus, igitur paucos dies insumpsit rescindendæ classis, simul sinus Actiaca uictoria inclutos, & sacratas ab Augusto manubias, castraq; Antonij cum recordatione maiorum suorum adiijt. namq; ei, ut memorauimus, auunculus Augustus, auus Antonius erant, magnaq; illic imago tristium

Athenæ latorumq;. Hinc uetum Athenas, foederiq; sociæ & uetustæ urbis datum, ut uno lictore uteretur. Excepere Græci quaesitissimis honoribus uetera suorum facta dictaq; præferentes, quo plus dignationis adulatio haberet. Petita inde Eubœa, tramisit Lesbum, ubi Agrippina nouissimo partu Iuliam edidit: tum extrema Asiæ, Perinthumq; ac Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis angustias, & os ponticum intrat, cupidine ueteres locos, & fama celebratos noscendi: pariterq; prouincias internis certaminibus, aut magistratum iniurijs fessas refouebat. atq; illum in regressu sacra

Samothracum sacra Colophon Clarus Apollo Samothracum uisere nitentem, obuij aquilones depulere. Igitur aliq; que ibi uarietate fortunæ, & nostri origine ueneranda, relegit Asiam, adpellitq; Colophona, ut Clarij Apollinis oraculo uteretur. Non foemina illic, ut apud Delphos, sed certis è familijs & ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modo consultantium & nomina auditum in specum degressus hausta fontis arcani aqua, ignarus plerumq; literarum, & carminum, edit respõsa, uersibus compositis super rebus quas quis mente cõcepit: & ferebatur, Germanico per ambages (ut mos oraculis) maturum exitum cecinisse. At Gn.

Oraculorum ambages Gn. Piso Piso quo properantius destinata inciperet, ciuitatem Atheniensem turbido incessu exterritam oratione sæua increpat, oblique Germanicum perstringens, quod contra decus Romani nominis non Athenienses tot cladibus extinctos, sed colluuiem illam nationum comitate nimia coluisset. hos enim esse Mithridatis aduersus Sullam, Antonij aduersus diuum Augustum socios, etiã uetera obiebat, quæ in Macedones improspere, uiolenter in suos fecissent, offensus urbi propria quoq; ira, qui Theophilum quendam Areo iudicio falsi damnatum, precibus suis nõ concederent. Exin nauigatione celeri per Cycladas, & compendia maris adsequitur Germanicum apud insulam Rhodum

Rhodum, haud nescium quibus insectationibus petitus foret: sed tanta mansuetudine agebat, ut cum orta tempestas raperet in abrupta, possetq; interitus inimici ad casum referri, miserit trimeis quarum subsidio discrimini eximeretur. Neq; tamen mitigatus Piso, & uix diei moram perpeffus, linquit Germanicum, præuenitq;: & postq; Syriam ac legiones attigit, largitione, ambitu infimos manipularium iuuando, cum ueteres centuriones, seueros tribunos demoueret, locaq; eorum clientibus suis, uel deterrimo cuiq; attribueret, desidiã in castris, licentiã in urbibus, uagum ac lasciuientem per agros militem sineret, eo usq; corruptionis prouectus est, ut sermone uulgi, parcs legionum haberetur. Nec Plancina se intra decora foeminis tenebat, sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse: in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere, quibusdam etiam bonorum militum ad mala obsequia promptis, quod haud inuito imperatore ea fieri occultus rumor incidebat. Nota hæc Germanico, sed præuerti ad Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus non modo ingentis, sed situ terrarum, quo nostris prouincijs late prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximisq; imperijs interiecti, et sepius discordes sunt, aduersus Romanos odio, & in Parthum inuidia. Regem illa tempestate nõ habebant amoto Vonone, sed fauor nationis inclinabat in Zenonem Polemonis regis Pontici filium, quod is prima ab infantia instituta & cultum Armeniorum æmulatus, uenatu, epulis, & que alia barbari celebrant, proceres plebemq; iuxta deuinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata adprobantibus nobilibus, circumfula multitudine, insigne regium capiti eius imposuit. ceteri uenerantes regem, Artaxiam cõsalutauere, quod illi uocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum acceperunt. & quædã ex regijs tributis deminuta, quo mitius Romanum imperium speraretur. Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primũ ad ius prætoris translatis. Cunctaq; socialia prospere composita, non ideo lætum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui iustus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, utrunq; neglexerat. Cyrridum apud hyberna decumã legionis cõuenere, firmato uultu Pisonis aduersus metum, Germanicus ne minari crederetur, & erat ut retuli clemetior. sed amici accendendis offensionibus callidi, intendere uera, adgerere falsa, ipsumq; & Plancinam, & filios uarijs modis criminari: postremo paucis familiarium adhibitis, sermo ceptus à Cæsare, qualis ira & dissimulatio gignit. Responsum à Pisonis precibus contumacibus, discesserantq; operis odijs: postq; rarus in tribunali Cæsaris Pisonis, & si quãdo adsideret, atrox, ac diffentire manifestus. uox quoq; eius audita est in cõuiuium, cum apud regem Nabateorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leues Pisoni & ceteris offerrent, principis Romani, nõ Parthi regis filio cas epulas dari: abiecitq;

Parcs legionum

Zenon Polemonis regis Pontici filius.

Artaxata

Artaxias Q. Veranium

Q. Seruæus

abiecitque simul coronam, & multa in luxum addidit que Germanico quantum acerba, tolerabantur tamen. Inter quae ab rege Parthorum Artabano legati uenere. miserat amicitiam ac foedus memoraturos, & cupere renouari dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet: petere interim ne Vonones in Syria haberetur, neu proceres gentium propinquis nuncijs ad discordias traheret. Ad ea Germanicus de societate Romanorum, Parthorumque magnifice de aduentu regis, & cultu sui cum decore ac modestia respondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciae maritimam urbem amotus est. datum id non modo precibus Artabani, sed contumeliae Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam deuinxerat. *Germanicus in Aegyptum* M. Sillano, L. Norbano Coss. Germanicus Aegyptum proficiscitur cognoscendae antiquitatis, sed cura provinciae praetendebatur. leuauitque aperitis horreis pretia frugum: multaque in uulgus grata usurpauit, sine milite incedere pedibus inuestis, & pari cum Graecis amictu. P. Scipionis aemulatione, quem eadem factitauisse apud Sicilia, quamuis flagrante adhuc Paeonorum bello acceptus. Tiberius cultu, habituque eius lenibus uerbis perstricto acerrime increpuit, quod contra instituta Augusti non sponte principis, Alexandria introisset. nam Augustus inter alia dominationis arcana, uetitatis, nisi permissu, ingredi senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Aegyptum: ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terrae ac maris quauis leui praesidio aduersum ingentes exercitus inisset. Sed Germanicus nondum coperto profectionem eam inculari Nilo *Canopum* subuehebatur, orsus oppido a Canopo. Coidere id Spartani ob sepultum illic rectorem nauis Canopum, qua tempestate Menelaus Graeciam repetens diuersum ad mare terramque Libyam delatus. Inde proximum amnis os dictatum Herculi, quem indigenae ortum apud se & antiquissimum perhibent, eosque qui postea pari uirtute fuerint in cognomentum eius adscitos. Mox uisit ueterum Thebarum magna uestigia, & manebant structis molibus laterae Aegyptiae, priorem opulentiam complexae: iussusque est senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat habitasse quondam septingenta milia aetate militari: atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Aethiopia, Medis, & Persis, & Bactriano, ac Scythia potitum, quasque terras Suri Armenisque, & contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti & auri, numerus armorum, equorumque, & dona templis ebur, atque odores, quasque copias frumenti & omnium utensilium quaeque natio pendere, haud minus magnifica quam nunc ui Parthorum, aut potentia Romana iubent. Caeterum Germanicus alijs quoque miraculis inedit animu, quorum praecipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radijs solis icta est uocalem sonum reddens: dissectasque inter & uix peruias arenas, instar montium *eductae*

eductae Pyramides certamine & opibus regum, lacusque effossa humo superfluentis Nili receptacula, atque alibi angustiae, & profunda altitudo, nullis inuentium spacijs penetrabiles. Exin uentum Elephantinam ac Syenen, claustra olim Romani imperij, quod nunc rubrum ad mare patefit. Dum ea aetas Germanico plures per provincias transigitur, haud leue decus Drusus *Drusus* quae fuit inlicies Germanos ad discordias, utque fracto iam Maroboduo usque in exitum inisteretur. Erat inter Gotones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim ui Marobodui, & tunc dubijs rebus eius ultionem ausus. Is ualida manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, inrumpit regiam, castellumque iuxta situm. ueteres illic Sueorum praedae, & nostris est provincijs lixae, ac negotiatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augendi pecuniam, postremum obliuio patrii quiescens ab sedibus hostilem in agrum transtulit. Maroboduo undique deferto, non aliud subsidium quam misericordia Caesaris fuit. transgressus Danubium, qua Noricam provinciam praefluit, scripsit Tiberio, non ut profugus *Norica provincia* aut supplex, sed ex memoria prioris fortunae: nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se uocantibus, Romanam amicitiam praetulisse. responsum a Caesare, tutam ei honoratamque sedem in Italia fore, si maneret: sin rebus suis aliud conduceret, abiturum fide qua uenisset. caeterum apud senatum disseruit, non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuisse. Extat oratio qua magnitudinem uiri, uiolentiam subiectarum ei gentium, & quam propinquus Italiae hostis, suaque in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus quidem *Marobodus* Rauennae habitus, si quando insoleceret Sueui, quasi rediturus in regnum ostentabatur. sed non excessit Italia per duodeuiginti annos, consenuitque multum imminuta claritate ob nimiam uiuendi cupidinem. Idem Catualda casus, neque aliud per fugium. pulsus haud multo post Hermundurorum opibus, & Vibilio duce, receptusque, forum Iulium Narbonensis Galliae coloniam mittitur. Barbari utrunque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locant, dato *Ma-us Cusus* rege Vannio gentis Quadorum. Simul nunciato regem Artaxiam Armenijs a Germanico datum, decreuere patres, ut Germanicus atque Drusus ouantes urbem introirent. structi & arcus circum latera templi Martis Vltoris cum effigie Caesarum, laetiore Tiberio quia pacem sapientia firmauerat, quam si bellum per acies confecisset. Igitur Rhescuporim quoque Thraciae regem astu adgreditur. omnem eam nationem Rhemetalces tenuerat, quo defuncto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permisit. In ea diuisione arua, & urbes, & uicina Graecis, Cotyi *Cotys* quod incultum, ferox, adnexum hostibus Rhescuporidi cessit: ipsorumque regum ingenia, illi mite, & amicum, huic atrox, auidum, & societatis impatiens erat

erat. & primo subdola concordia egere, mox Rhescuporis egredi fines, uertere in se Cotyi data, & resistenti uim facere, cunctatè sub Augusto, quem autorem utriusq; regni si sperneretur, uindicem metuebat. enim uero audita mutatione principis, immittere latronum globos, excindere castella, causas bello. Nihil æque Tiberium anxium habebat, quàm ne composita turbarentur. deligit centurionem qui nunciaret regibus, ne armis disceptarent. statimq; à Cotye dimissa sunt quæ parauerat auxilia Rhescuporis ficta modestia postulat eundem in locum coiretur, posse de controuersis colloquio transigi. nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cum alter facilitate, alter fraude cuncta inter se cõcederent acciperentq; Rhescuporis faciendõ (ut dictabat) scederi conuiuium adiicit, tractatq; in multam noctem lætitia per epulas ac uinolentiã, incautum Cotyn, & postquam dolum intellexerat, sacra regni, eiusdem familiæ deos, & hospitalis mensas obtestantem, cathenis onerat. Thraciãq; omnipotitus scripsit ad Tiberium, structas sibi insidias, præuentum insidiatorem, simul bellum aduersus Bastarnas, Scythasq; prætendens, nouis peditum & equitum copijs sese firmabat. Molliter rescriptum, si fraus abesset, posse cum innocentia fidere: ceterum neq; se, neq; senatum nisi cognita causa, ius & iniuriam discreturos proinde tradito Cotye ueniret, transferrètq; inuidiam criminis. Eas literas Latinus Pandus prætor Mœsiæ cum militibus quis Cotys traderetur in Thraciã misit. Rhescuporis inter metum & iram concitatus, maluit patrati quàm incepti facinoris reus esse: occidi Cotyn iubet, mortemq; sponte sumptam ementitur. Nec tamen Cæsar placitas semel artes mutauit, sed defuncto Pando, quem sibi infensum Rhescuporis arguebat, Pomponium Flaccum ueterem stipendij, & arcta cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maxime Mœsiæ præfecit. Flaccus in Thraciam transgressus, per ingenia promissa, quamuis ambiguum & scelera sua reputantem, perpulit, ut præsidia Romana intraret. circumdata hinc regi specie honoris ualida manus, tribunisq; & centuriones, monendo, suadendo, & quanto longius abscedebat apertiore custodia, postremo gnarum necessitatis in urbem traxere. Accusatus in senatu ab uxore Cotys damnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis consilijs aduersatum constabat, inq; liberos Cotyis diuiditur. ijsq; nondum adultis Trebellenus Rufus prætura functus datur, qui regnum interim tractaret, exemplo quo maiores M. Lepidum Ptolemæi liberis tutorem, in Aegyptum miserant. Rhescuporis Alexandria deuectus, atq; illic fugam tentans, an ficto crimine interficitur. Per idem tempus Vonones, quæ amotum in Ciliciam memoraui corruptis custodibus, effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochobque & cõsanguineum sibi regem Scytharum conatus est, specie uenandi. omissis maritimis locis, auia saluum petijt, mox pernitate equi ad amnem Pyramum contendit

Hospitalis mensæ

Latinus Pandus

Pom. Flaccus

Trebellenus Rufus

Vonones fugam tentat

Pyramus flu.

contendit, cuius pontes accolæ ruperant audita regis fuga, neq; uado penetrari poterat. Igitur in ripa fluminis à Vibio Frontone præfecto equitum uincitur: mox Rémus Euocatus priori custodia regis adpositus, quasi per iram gladio eum transigit. unde maior fides, conscientia sceleris & metu iudicij mortem Vononi inlatã. At Germanicus Aegypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes iusserat, abolita, uel in contrarium uersa cognoscit. hinc graues in Pisonem contumeliæ, nec minus acerba quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Suriam statuit, mox aduersa Germanici ualitudine detentus, ubi recreatum accepit, uotaq; pro incolumitate soluebantur, ad motas hostias, sacrificalem apparatus, festam Antiochenis plebem, per lictores proturbat. Tum Seleuciã degreditur opperens agritudinem quæ rursus Germanico acciderat. sanam uim morbi augebat per ueneni à Pifone accepti, & reperiabantur solo ac parietibus erutæ humorum corporum reliquæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis in sculptum, semusti cineres, ac tabe oblitæ, aliãq; maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari. simul missi à Pifone incusabantur ut ualitudinis aduersa rimantes. Ea Germanico haud minus iraq; per metum accepta, si limen obsideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret, quid deinde miserimæ coniugi, quid infantibus liberis euenturum? lenta uideri ueneficia: festinare & urgere ut prouinciã, ut legiones solus habeat: sed non usq; eo defectum Germanicum, neq; præmia cædis apud interfectorem mansura. componit epistulas quis amicitiam ei renunciabat. Addunt pleriq; iussim prouincia decedere. nec Piso moratus ultra, nauis soluit, moderaturq; cursui, qui propius regrederetur, si mors Germanici Suriam aperuisset. Cæsar paulisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, adstantes amicos in hunc modum adloquitur. Si fato concederem, iustus mihi dolor etiam aduersus deos esset, quod me parentibus, liberis, patriæ intra iuuentam præmaturo exitu raperet. nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus ultimas preces pectoribus uestris relinquo, referatis patri ac fratri quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidijs circumuentus miserimam uitam pessima morte finierim. Si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos inuidia erga uiuentem mouebat, in lachrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erat uobis locus querendi apud senatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignaui questu, sed quæ uoluerit meminisse, quæ mandauerit exequi. flebunt Germanicum etiam ignoti. uindicabit uos, si me potius quàm fortunam meam fouebatis. Ostendite populo Romano diui Augusti neptem, eandemq; coniugem meam: numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit, singentibusq; scelestam mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent. Iurauere

Germanicus ex Aegypto

Maleficia

Oratio Germanici moribundi ad amicos

e amici

amici, dextram morientis contingentes, spiritum antè quàm ultionē amissū
ros. Tum ad uxorem uersus, per memoriam sui, per communes liberos ora-
uit, exueret ferociā, scruenti fortunæ summitteret animū, neu regressa in ur-
bem æmulatione potentia, ualidiores iritaret. Hæc palam, & alia secretò,
per quæ ostendere credebatur metum ex Tiberio. Neq; multo post ex-
tinguitur ingenti luctu prouinciæ, & circumiacentiū populorum, Indolere
extera nationes regesq; tanta illi comitas in socios, mansuetudo in hostes:
uisuq; & auditu iuxta uenerabilis, cum magnitudinē & grauitatem summæ
fortunæ retineret inuidiam & adrogantiā effugerat. Funus sine imagini-
bus & pompa, per laudes, & memoriam uirtutum eius celebre fuit. Et erant
qui formā, ætatem, genus mortis, ob propinquitatē etiā locorum, in qui-
bus interiit, Magni Alexandri fati adæquarent. Nā utrunq; corpore deco-
ro, genere insigni, haud multum triginta annos egressum, suoru inuidijs ex-
ternas inter gentes occidisse, sed hunc mitē erga amicos, modicum uolupta-
tum, uno matrimonio, certis liberis egisse: necq; minū praliatorem, etiam si
temeritas abfuerit, præpeditusq; sit perculsas tot uictorijs Germanias serui-
tio premere, quod si solus arbiter rerū, si iure & nomine regio fuisset, tanto
promptius adlecturū gloriam militiæ, quantum clementia, tēperantia, cæ-
teris bonis artibus præstitisset. Corpus antequā cremaretur, nudatum in fo-
ro Antiochenū, qui locus sepulture destinabatur. Prætulit ne ueneficij
signa parū constitit, nam ut quis misericordia in Germanicū, & præsumpta
suspensione, aut fauore in Pisonem pronior, diuersi interpretabantur. Con-
sultatū inde inter legatos, quiq; alij senatorum aderāt, quis nam Suria præ-
ficeretur, & cæteris modice nisi, inter Vibium Marsum, & Gn. Sentium
diu quæsitum, dein Marfus seniori, & acrius tendenti Sentio concessit. Isq;
infamē ueneficijs ea in prouinciā, & Plancinē percharā nomine Martinam
in urbem misit, postulantibus Vitellio ac Vcranio, cæterisq; qui crimina &
accusationē tanquam aduersus receptos iam reos instruebant. At Agrip-
pina quanquam defessa luctu, & corpore ægro, omnium tamen quæ ultio-
nem morarentur intolerans, ascendit classē cum cineribus Germanici, &
liberis, miserātibus cunctis quod scēmina nobilitate princeps, pulcherrimo
modo matrimonio inter uenerantes gratantisq; aspici solita, tunc feralis reli-
quias siuu ferret incerta ultionis, anxia sui, & infelici scēcunditate fortunæ tō-
ties obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam nuncijs adsequitur,
excessisse Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit uictimas, adit
templa, neq; ipse gaudium moderans, & magis insolescente Plancina, quæ
luctum amissæ sororis, tum primum lato cultu mutauit. Adfluebant centu-
riones, monēbantq;: prompta illi legionum studia, repeteret prouinciā
nō iure ablatam & uacua. Igitur quid agendum cōsultanti, M. Piso filius
properandum in urbem censebat: nihil adhuc inexpiable admissum, neq;
suspicio,

Germanici
Cæs. mors

Germanicus
Alexandro
comparatus

Martina uene-
fica
Agrippina na-
uigat Romanam

suspiciones imbecillas aut inania famę pertimescenda: discordiam erga Ger-
manicum odio fortasse dignam, non pœna: & ademptione prouinciæ satis/
factum inimicis. Quod si regrederetur obfistente Sentio, ciuile bellum inci-
pi, nec duraturos in partibus centuriones militesq;, apud quos recens impe-
ratoris sui memoria, & penitus infixus in Cæsares amor praualeret. Cōtra
Domitius Celer ex intima eius amicitia differuit, utendum euētū. Pisonem
non Sentium Suria præpositum. Huic fasces & ius prætoris, huic legionem
datas: Si quid hostile ingruat quē iustius arma oppositum, qui legati au-
toritatem & propria mandata acceperit. Relinquendum etiam rumoribus
tempus, quo senescant, plerunq; innocentes, recenti inuidiæ impares. At si
teneat exercitum, augeat uires, multa quæ prouideri non possint, fortuito in-
melius casura. An festinamus cū Germanici cineribus adpellere, ut te inau-
ditum & indefensum planctus Agrippinæ, ac uulgi imperitum, primo ru-
more rapiant? Est tibi Augustæ cōscientia, est Cæsaris fauor, sed in occulto:
& perisse Germanicum nulli iactantius incertum, quàm qui maxime lantan-
tur. Haud magna mole Piso promptus ferocibus in sententiam trahitur,
missisq; ad Tiberium epistulis, inculcat Germanicū luxur & superbiæ: seq;
pulsus ut locus rebus nouis patefieret, curam exercitus eadem fide qua te-
nuerit repetuisse. Simul Domitium impositum trirēmi uitare littorum or-
ram, præterq; insulas lato mari pergere in Suriam iubet. concurrentes deser-
tores per manipulos componit, armat lixas, traiecitq; in continentem nau-
bus uexillum Tironū in Suriam euntium intercipit. Regulis Cilicum ut se
auxilijs iuuaret scribit, haud ignauo ad ministeria belli iuue ne Pisonem quan-
quam suscipiendum bellum abnuisset. Igitur oram Lyciæ ac Pamphylia
prælegētes obujs nauibus, quæ Agrippinam uehebant, utrinq; infensi, ar-
ma primo expedire: dein mutua formidine, nō ultra iurgii processum est.
Marfusq; Vibius nunciauit Pisoni, Romam ad dicendam causam ueniret. ,,
Ille eludens respōdit, ad futurum ubi prætor qui de ueneficijs quæreret, reo ,,
atq; accusatoribus diem prædixisset. Interim Domitius Laodiceam urbem ,,
Syriæ adpulsus, cū hyberna sextæ legionis peteret, quod eam maxime no-
uis consilijs idoneam rebatur, à Pacuio legato præuenitur. Id Sentius Piso-
ni per literas aperit, monetq; ne castra corruptoribus, ne prouinciā bello ten-
ret. Quosq; Germanici memores, aut inimicis eius aduersos cognouerat, cō-
trahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens, & Remp. armis pe-
ti: ducitq; ualidam manum & prælio paratā. Nec Piso, quanquā cœpta se-
cus cadebant, omisit tutissima è præsentibus, sed castellum Ciliciæ munitum
admodum, cui nomen Celeris, occupat. Nam admixtis desertoribus, &
Tirone nuper intercepto, suisq; & Plancinæ seruitijs, auxilia Cilicū quæ Re-
guli miserant, in numerum legionis cōposuerat. Cæsarisq; se legatū testaba-
tur prouinciā quam is dedisset arceri, non à legionibus (earum quippe acci-
tu uenire

tu uenire) sed à Sentio, priuatū odium falsis criminibus tegente: consistenter in acie non pugnantis militibus, ubi Pisonē ab ipsis parentē quondam appellatum, si iure ageretur potioem, si armis non inualidum uiderent. Tum pro munimētis castelli manipulos explicat, colle arduo & derupto. nam cætera mari cinguntur. Contra ueterani ordinibus ac subsidijs instructi. hinc militum inde locorū asperitas. sed non animus, non spes, ne tela quidem nisi agrestia ad subitum usum properata. ut uenere in manus, non ultra dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur: uertunt terga Cilices, scq; castello claudunt. Interim Piso classem haud procul opperientem adpugnare frustra tentauit: regressusq; & pro muris modo semet adflicto, modo singulos nomine ciens, præmij uocās, seditionem coepabat: adeoq; comouerat, ut signifer legionis sextæ signū ad eum transtulerit. Tum Sentius occidere cornua tubasq; & peti aggerem, erigi scalas iussit, ac promptissimum quencq; succedere: alios tormentis, hastas, saxa, & faces ingerere. Tandem uicta pertinacia Piso orauit, uti traditis armis maneret in castello, dum Cæsar cui Syriam permitteret, consulitur. Non receptæ conditiones. nec aliud quàm naues & tutum in urbem iter cōcessum est. At Romanæ postquam Germanici ualitudo percerebuit, cunctaq; ut ex longinquo aucta in deterius adferebantur, dolor, ira, & erumpebant questus. Ideo nimirum in extremas terras relegatum: ideo Pisoni permissam prouinciā: hoc egisse secretos Augustæ cum Plancina sermones: uera prorsus de Druso seniores locutos, displicere regnantibus ciuilia filiorum ingenia: neq; ob aliud interceptos, quàm quia populum Romanum æquo iure completi reddita libertate agitauerint. Hos uulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratuū, ante senatusconsultum, sumpto iustitio desererentur fora, clauderentur domus, passim silentia & gemitus, nihil compositum in ostentationem. Et quanquam neq; insignibus lugentium abstinere, alitius animis incerebāt. Forte negotiatores uiuente adhuc Germanico Syria egressi, letiora de ualitudine eius attulere. statim credita, statim uulgata sunt. ut quisq; obuius (quamuis leuiter audita) in alios, atq; illi in plures cum uulgata gaudio transferunt, cursant per urbem, moluntur templorum fores. iuuat credulitatē nox, & promptior inter tenebras adfirmatio. Nec obstitit falsis Tiberius, donec tempore ac spacio uanescerēt. Et populus quasi rursus ore ptum acrius doluit. Honores ut quis amore in Germanicū aut ingenio ualidus, reperti decretiq;: ut nomen eius saluari carmine caneretur, sedes curules sacerdotum Augustalium locis, superq; eas quereæ coronæ staturerentur, ludos Circenses eburna effigies præiret, neue quis flamē aut augur in locum Germanici nisi gentis Iuliæ crearetur. Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum, ac mortem ob Remp. obiisse: sepulchrum Antiochiæ ubi crematus: tribunal Epidaphne

Honores in Germanicū

Epidaphne, quo in loco uitam finierat. Statuarum locorū tunc in quis coleretur, haud facile quis numerum inierit. cum ceteretur clypeus, auro & magnitudine insignis, inter autores eloquentiæ, adseruit Tiberius solitum parem q; cæteris dicaturum. neq; enim eloquentiā fortuna discerni, & satis inlustre, si ueteres inter scriptores haberetur. Equester ordo cuneū Germanici appellauit qui iuniorum dicebatur, instituitq; uti turmæ Idibus Iulij imaginē eius sequerentur. plerq; manent, quædam statim omiſsa sunt, aut uetustas obliterauit. Cæterum recenti adhuc inuestitia soror Germanici Liuiā, nupta Druso, duos uirilium sexus simul enixa est. quod rarum lætumq; etiam modicis penatibus, tanto gaudio principem adfecit ut non temperauerit, quin iactaret apud patres, nulli ante Romanorum eiusdem fastigij uiro geminam stirpem editam. nam cuncta etiam fortuita ad gloriā uertebat. Sed populo tali in tempore id quoq; dolorem tulit, tanquā auctus liberis Drusus domum Germanici magis urgeret. Eodem anno grauib; senatus decretis libido feminarū coercita, cautumq; ne questum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus Eques Ro. fuisset. nam Vistilia prætoris familia genita, licentiam stupri apud ædiles uulgauerat, more inter ueteres recepto, qui satis poenarum aduersum impudicas in ipsa professione flagitij credebant. exacta & à Titidio Labeone Vistilia marito, cur in uxore delicti manifesta ultionē legis omisisset: atq; illo præendente sexaginta dies ad consultandum datos, nec dum præterisset, satis uisum de Vistilia statuere. eaq; in insulam Seriphon abdita est. Actum & de sacris Aegyptijs iudaicisq; pellendis. factumq; patrū consultum, ut quatuor milia libertini generis ea superstitione infecta, quis idonea ætas, in insulam Sardiniam ueherentur, cohercendis illic latrocinij, & si ob grauitatē cœli interissent, uile datum: cæteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus exuissent. Post quæ reuertit Cæsar capiendam uirginem in locum Occiæ, quæ septem & quinquaginta per annos summa sanctimonia Vestalibus sacris præfederat: egitq; grates Fonteio Agrippæ, & Comito Pollioni, quod offerendo filias, de officio in Remp. certarent. prælata est Pollionis filia non ob aliud, quàm quod mater eius in eodem coniugio manebat. Nam Agrippa dissidio domum imminuerat. & Cæsar quamuis posthabitā, decies sestertij dote solatus est.

Cuneus Germanici

Professio flagitij apud ædiles pro poena

Occia Vestalis

Sæuitiam annonæ incusante plebe, statuit frumento precium quod emptor penderet, binosq; nummos se additurum negociatoribus in singulos modios. Neq; tamen ob ea parentis patriæ delatū & antea uocabulum adsumpsit, acerbeq; increpuit eos qui diuinas occupationes, ipsumq; dominū dixerant. unde angusta & lubrica oratio, sub principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Reperio apud scriptores senatoresq; eorundem temporum, Adgandestrii principis Chattorum lectas in senatu literas, quibus mortē Arminij promittebat, si patrandæ neci uenenum mitteretur: re-

Diuinae occupationes Adgandestrius princeps Chattorum

Arminius liberator Germaniae
 sponsum esse, non fraude neque occultis, sed palam & armatum populum Romanum hostes suos ulcisci. qua gloria aequabat se Tiberius praefectis imperatoribus, qui uenenum in Pyrrhum regem uetuerant prodiderantque. Caeterum Arminius abscedentibus Romanis & pulso Maroboduo regnum adfectans, libertatem popularium aduersam habuit: petitusque armis, cum uaria fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniae, & qui non primordia populi Romani, sicut alij reges ducesque, sed florentissimum imperium lacefferit: praefectis ambiguus, bello non uictus, septem & triginta annos uite, duodecim potentiae expleuit: caniturque adhuc barbaras apud gentes, Graecorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum uetera extollimus, recentium incuriosi.

P. CORNELII TACITI AB EX-

CESSU DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER TERTIVS.

Agrippina

NIHIL intermissa nauigatioe hybemi maris Agrippina Corcyra insulam aduehitur, littora Calabriae contra sitam. Illic paucos dies componendo animo insumit, uiolenta luctu, & nescia tolerandi. Interim aduentu eius audito, intus quisque amicorum, & plerique militares, ut quique sub Germanico stipendia fecerant multique etiam ignoti uicinis emunicipiis, pars officium in principem rati, plures illos secuti, ruere ad oppidum Brundisium, quod nauiganti celerrimum fidissimumque adpulsu erat. Atque ubi primum ex alto uisa classis, complentur non modo portus & proxima maris, sed moerentium turba, ac rogitantium inter se, silentio ne an uoce aliqua egredientem exciperent. neque satis constabat quid pro tempore foret, cum classis paulatim successit, non alacri ut adsolet remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa nauis, defixit oculos, idem omnium gemitus, neque discerneres, proximos, alienos, uirorum, foeminarum uel planctus, nisi quod comitatum Agrippinae longo moerore fessum, obuij & recetes in dolore anteibant. Miserat duas praetorias cohortes Caesar, addito ut magistratus Calabriae, Appulij, & Campani, suprema erga memoriam filij sui munera fungerentur. Igitur tribunorum, centurionumque humeris cineres portabantur, praecedebant incompta signa, uerfi fasces: atque ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati equites, pro opibus loci uestem, odores, aliaque funerum solennia cremabant. etiam quorum diuersa oppida, tamen obuij

Drusus Claudius Liberi Germanici Consules Senatus Populus Tiberius Augusta
 obuij, & uictimas atque aras Dijs Manibus statuentes, lachrymis, & conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Tarracinam progressus est, cum Claudio fratre, liberisque Germanici, qui in urbe fuerant. Consules, M. Valerius & C. Aurelius (iam enim magistratum ceperant) & senatus, ac magna pars populi uiam compleuere, disiecti, & ut cuique libitum flentes. aberat quippe adulatio, gnaris omnibus laetam Tiberio Germanici mortem male dissimulari. Tiberius atque Augusta publico abstinere, inferius maiestate sua rati si palam lamentarentur, an ne omnium oculis uultum eorum scrutantibus falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud autores rerum, non diurna actorum scriptura, reperio ullo insigni officio functam, cum super Agrippinam, & Drusum, & Claudium, caeteri quoque consanguinei nominatum per scripti sint: seu ualetudine praedicebatur, seu uictus luctu animus, magnitudinem mali perferre uisu non tolerauit. facilius crediderim, Tiberio & Augustae, qui domo non excedebant, cohibitam: ut par moeror, & matris exemplo auia quoque & patruus attineri uiderentur. Dies quo reliquiae tumultu Augusti inferebantur, modo per silentium uastus, modo plorantibus inque, plena urbis itinera, colucentes per campum Martis faces, illic miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, concidisse Rempublicam, nihil spei reliquum clamitabant, promptius apertiusque quam ut meminisse imperitium crederes. Nihil tamē Tiberium magis penetrauit, quam studia hominum accesa in Agrippinam, cum decus patrie, solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen appellaret, uersique ad caelum ac deos integram illi sobolem, ac superstitem iniquorum precarentur. Fuere qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quae in Drusum patrem Germanici honora & magnifica Augustus fecisset. ipsum quippe asperrimo hyemis, Tiberium usque progressum, neque abscedentem a corpore simul urbem intrauisse: circumfusas lecto Claudiorum Iuliorumque imagines, defletum in foro, laudatum pro rostris, cuncta a maioribus reperta, aut quae posterius inuenirent cumulatam. At Germanico ne solitos quidem & cuiuscunque nobili debitos honores contigisse. sane corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum, sed tanto plura decora mox tribui par fuisse, quanto prima fors negauisset. non fratrem nisi unius dici uia, non patrum saltem porta tenus obuium, ubi illa ueterum instituta praepositam toro effigiem, meditata ad memoriae uirtutis carmina, & laudationes & lachrymas, uel doloris imitamentum. Gnarum id Tiberio fuit, utque premeret uulgi sermones, monuit edicto, multos inlustrium Romanorum ob Rempublicam obijisse, neminem tam flagranti desiderio celebratum. idque & sibi & cunctis egregium, si modus adijceretur. non enim eadem decora principibus uiris, & imperatori, populoque, modicis domibus, aut ciuitatibus, conuenisse recenti dolori luctum, & ex moerore solatia. sed referendum iam animum ad firmitudinem, ut quondam diuus Iulius e 4 amissa

Decus patrie Sanguis Augusti Unicum antiquitatis specimen

Porta tenus Doloris imitamentum

amissa unica filia, ut diuus Augustus ereptis nepotibus, abstruserint tristitia
am. Nil opus uetustioribus exēplis, quoties populus Romanus clades exer
cituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulle
rit. principes mortales, Remp. æternā esse. proin repeterēt solennia: & quia
ludorum Megalesium spectaculum suberat, etiam uoluptates resumerent.

Tum exuto iustitio, reditum ad munia, & Drusus Illyricos ad exercitus
profectus est, erectis omnium animis petendæ à Pifone ultionis, & crebro
questu, quod uagus interim per amœna Asia atq; Achaia, adroganti &
subdola mora, scelerū probationes subuerteret. Nam uulgatū erat missam
(ut dixi) à Gn. Sentio famosam ueneficij Martinam subita morte Brundu
sij extinctam, uenenumq; nodo crinium eius occultatū, nec ulla in corpore
signa sumpti exitij reperta. At Pifo præmissio in urbem filio, datiscq; manda
tis, per quæ principem molliret, ad Drusum pergit, quæ haud fratris interitu
trucem, quàm remoto æmulo æquiores sibi sperabat. Tiberius quo inte
grum iudicium ostentaret, exceptum comiter iuuenē, sueta erga filios fami
liarium nobiles liberalitate auget. Drusus Pifoni, si uera forent quæ iaceren
tur, præcipuum in dolore suum locum respondit: sed malle falsa & inania,
nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Hæc palam, & uitato om
ni secreto: neq; dubitabantur præscripta & à Tiberio, cū incallidus alioqui
& facilis iuuenta, senilibus tum artibus uteretur. Pifo Dalmatico mari tra
misso, relictisq; apud Anconā nauibus, per Picenū, ac mox Flaminia uiam
adsequitur legionem, quæ è Pannonia in urbem, dein præsidio Africae du
cebatur. eaq; res agitata rumoribus, ut in agmine atq; itinere crebro se mili
tibus ostentauisset. ab Narnia, uitandæ suspitionis, an quia pauidis consilia
in incerto sunt, Nare ac mox Tiberi deuectus auxit uulgi iras, quia nauē tur
mulo Cæsarum adpulerat, dieq; & ripa frequenti, magno clientū agmine
ipse, foeminarum comitatu Plancina, & uultu alacres incessere. Fuit inter iri
tamenta inuidia domus foro imminens festa ornatu, cōuiuiumq; & epulæ,
& celebritate loci nihil occultum. Postera die Fulcinius Trio Pifonem apud
consules postulauit. cōtra Vitellius ac Verannius, cæteri q; Germanicum co
mitati tendebāt, nullas esse partes Trioni, neq; se accusatores, sed rerum in
dices & testes, mandata Germanici perlaturos. Ille dimissa eius causæ dela
tione, ut priorem uitam accusaret obtinuit: petitumq; est à principe, cogni
tionem exciperet. quod ne reus quidem abnuēbat, studia populi & patrum
metuens, contra, Tiberium spernendis rumoribus ualidum, & conscientia
matris innexum esse: ueraq; aut in deterius credita, iudice ab uno facilius di
scerni: odium et inuidiam apud multos ualere. Haud fallebat Tiberium mo
les cognitionis, quæq; ipse fama distraheretur. Igitur paucis familiarium
adhibitis, minas accusantium, & hinc preces audit, integramq; causam ad
senatum remittit. Atq; interim Drusus rediens Illyrico, quanquam patres
censuissent

censuissent ob receptum Maroboduū, & res priore ætate gestas ut ouans
iniret, prolato honore urbem intrauit. postquam reo T. Aruntium, Fulcini
um, Asiniū Gallum, Aeserninum, Marcellum, Sex. Pompeium patronos
petenti, ijsq; diuersa excusantibus, M. Lepidus & L. Pifo, & Liucius Re
gulus aduere, arrecta omni ciuitate, quanta fides amicis Germanici, quæ si
ducia reo, satim cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius an promeret: ijs
haud aliās intentior populus, plus sibi in principem occultæ uocis aut suspi
catis silentij permisit. Die senatus, Cæsar orationē habuit meditato tempe
ramento: Patris sui legatum atq; amicum Pifonem fuisse, adiutoremq; Ger
manico datum à se, autore senatu, rebus apud Orientē administrandis: illic
cōtumacia & certaminibus asperasset iuuenem, exituq; eius lætatus esset, an
scelere extinxisset, integris animis dijudicandū. Nam si legatus officij termi
nos, obsequium erga imperatorē exuit, eiusdemq; morte, & luctu meo læta
tus est, odero seponāq; à domo mea, & priuatas inimicitias noui principis
ulciscar: Sin facinus in cuiuscunq; mortalium nece uindicandum detegitur,
uos uero & liberos Germanici & nos parētes iustis solatijs adfice: simulq;
illud reputate, turbidē & seditiosē tractauerit exercitus Pifo, quæ sita sint per
ambitionem studia militum, armis repetita prouincia, an falsa hæc in maius
uulgauerint accusatores. quorū ego nimis studijs iure succenseo. nam quo
pertinuit, nudare corpus & contrectandū uulgi oculis permittere: differiq;
etiā per externos, tanq; ueneno interceptus esset, si incerta adhuc ista & scru
tanda sunt: Desleo equidē filium meum, semperq; deslebo: sed neq; reum
prohibeo quominus cuncta proferat, quibus innocētia eius subleuari, aut si
qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit: uosq; oro, ne, quia dolori meo
causa cōnexa est, obiecta crimina pro adprobatis accipiat. Si quos propin
quus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisq; eloquētia & cu
ra ualeat, iuuate periclitantem. Ad eundem laborem, eandem constantiā ac
cusatores hortor. Id solum Germanico super leges præstiterimus, quod in
curia potius quàm in foro, apud senatum quàm apud iudices de morte eius
anquiritur. cætera pari modestia tractentur. nemo Drusi lachrymas, nemo
mœstitiam meam spectet, nec si qua in nos aduersa finguntur. Exin bidu
um criminibus obijciendis statuitur, utq; sex dierum spatio interiecto re
us per triduum defenderetur. Tum Fulcinius uetera & inania orditur,
ambitiose, auareq; habitam Hispaniam, quod neq; conuictum noxæ reo
si recentia purgaret: neq; defensum absolutioni erat, si teneretur maioribus
flagitijs. Post quem Seruæus, & Veranius, & Vitellius consimili studio, sed
multa eloquentia Vitellius, obiecere: odio Germanici, & rerum nouarum
studio, Pifonem uulgius militum per licentiam & sociorum iniurias eo usq;
corrupisse, ut parens legionū à deterrimis appellaretur: contra, in optimum
quencq; maxime in comites & amicos Germanici sæuisse: postremo ipsum
deuotio,

Accusationis
initium
Noxæ esse
Absolutioni
esse

Cn. Pifo nauis
gat Romanam

deuotionibus & ueneno peremisse: sacra hinc & immolationes nefandas ipsi us atq; Plancina: petita armis Remp. utq; reus agi posset, acie uictu. De-
fensio in cæteris trepidauit. nam neq; ambitionem militarem, neq; prouin-
ciam pessimo cuiq; obnoxiam, ne contumelias quidem aduersum impera-
torem inficiari poterat. solum ueneni crimē uisus est diluisse, quod ne accusa-
tores quidem satis firmabant: in conuiuio Germanici, cum super cum Piso
discumberet infectos manibus eius cibos arguētes, quippe absurdum uide-
batur, inter aliena seruitia, & tot adstantium uisu, ipso Germanico coram id
ausum. offerebatq; familiā reus, & ministros in tormenta flagitabat. Sed
iudices per diuersa implacabiles erant: Cæsar ob bellum prouinciæ inlatū:
Senatus, nunquā satis credito, sine fraude Germanicū interiisse, scripserunt
expostulantes: quod haud minus Tiberius quā Piso abnuere. Simul po-
puli ante curiam uoces audiebantur, non temperaturos manibus, si patrum
sententias euasisset, effigiesq; Pisonis traxerāt in Gemonias ac diuellebant,
ni iussu principis protecta: repositaq; forent. Igitur inditus lecticæ, & à tribu
no prætoris cohortis deductus est: uario rumore, custos salutis, an mortis
exactor sequeretur. Eadē Plancina: inuidia, maior gratia, eoq; ambiguum
habebatur quantum Cæsari in cam liceret, atq; ipsa, donec mediæ Pisoni

si ita ferret spes, sociam se cuiuscunq; fortunæ, & si ita ferret, comitem exitij promitte-
bat. Ut secretis Augustæ precibus ueniā obtinuit, paulatim segregari à ma-
rito, diuidere defensionem cœpit. quod reus postquam sibi exitiabile intelli-

*An adhuc ex-
periretur. Ex-
periri hic est
iudiciū subire*

git, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filijs durat mentem, sena-
tumq; rursum ingreditur: redintegratamq; accusationem, infensas patrum
uoces, aduersa & sæua cuncta perpessus, nullo magis exterritus est, quā
quod Tiberium sine miseratione, sine ira obstinatū clausumq; uidit, ne quo
adfectu perumperetur. relatus domū tanquam defensionem in posterum
meditaretur, pauca conscribit, obsignatq; & liberto tradit. Tum solita curan-
do corpori exequitur. dein multā post noctem, egressa cubiculo uxore, ope-
riri fores iussit: & cœpta luce perfollo iugulo, iacente humi gladio, repertus

Pisonis mors

est. Audire me memini ex senioribus, uisum sæpius inter manus Pisonis li-
bellum, quem ipse non uulgauerit: sed amicos eius dicitauisse, literas Tibe-
rij, & mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud pa-
tres, principemq; arguere, ni clusus à Sciano per uana promissa foret: nec il-
lum sponte extinctum, uerum immisso percussore. quorum neutrum adscue-
rauerim. neq; tamen oculere debui narratum ab ijs, qui nostram ad iuuen-
tam durauerunt. Cæsar flexo in mœstitiam ore, suam inuidiam tali morte
quæsitam, apud senatum, crebrisq; interrogationibus exquirere qualem Piso
diem supremū, noctemq; exegisset. Atq; illo pleraq; sapiēter, quædam in-

*Codicilli Pi-
sonis*

consultus respondente, recitat codicillos à Pisonē in hunc fermē modū com-
positos. Conspiratione inimicorum & inuidia falsi criminis oppressus,
quate

quatenus ueritati & innocentia: mea: nusquā locus est, deos immortales tes-
tor, uixisse me Cæsar cum fide aduersum te, neq; alia in matrem tuam pie-
tate: uosq; oro liberis meis consulatis. ex quibus Cn. Piso qualicumq; fortu-
næ meæ non est adiunctus, cum omne hoc tempus in urbe egerit. M. Piso
repetere Syriam dehortatus est. atq; utinam ego potius filio iuueni quā il-
le patri seni cecidisset. eo impensius precor ne meæ prauitatis pœnas innoxius
luat. Per quinq; & quadraginta annorum obsequium, per collegium consu-
latus quondā diuo Augusto parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quid-
quam post hæc rogaturus, salutē infelicis filij rogo. De Plancina nihil ad-
didit. Post quæ Tiberius adulescentē crimine ciuilibus belli purgauit: patris
quippe iussa, nec potuisse filium detrectare: simul nobilitatem domus, etiam
ipsius, quoquo modo meriti, grauem casum miseratus. Pro Plancina cum
pudore & flagitio disseruit, matris preces obtendens: in quā optimi cuiuscq;
secreti questus magis ardescabant. Id ergo fas auia:, interfectricem nepotis
aspicere, adloqui, eripere senatui, quod pro omnibus ciuibus leges obtine-
ant, unī Germanico non contigisse. Vitellij & Veranij uoce defletum Cæsa-
rem: ab imperatore & Augusta defensam Plancinam, proinde uenena, &
artes tam feliciter expertas uerteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiv
amq; auiam ac patruum sanguine miserimæ domus exatiaret. Biduum su-
per hæc imagine cognitionis absumptum, urgente Tiberio liberos Pisonis
matrem uti tuerentur. Et cum accusatores ac testes certatim perorarent re-
spondente nullo, miseratio q; inuidia augebatur. Primus sententiā rogatus
Aurelius Cotta consul (nam referente Cæsare magistratus eo etiam munc-
re fungebantur) nomē Pisonis radendum fastis censuit: partem bonorum
publicandam, pars ut Cn. Pisoni filio concederetur, isq; prænomen muta-
ret. M. Piso exuta dignitate, & accepto quinquages tertio in decē annos
relegatur, concessa Plancina: incolumitate ob preces Augustæ. Multa ex
ea sententia mitigata sunt à principe: ne nomen Pisonis fastis eximeretur,
quando M. Antonij qui bellum patriæ fecisset, Iulij Antonij qui domū Au-
gusti uiolasset, manerent: & M. Pisonē ignominia: exemtis, concessitq; ei pa-
terna bona, satis firmus, ut sæpe memorauī, aduersum pecuniam, & tum pu-
dore absolutæ Plancina: placabilior. Atq; idem, cum Valerius Messalinus
signum aureū in æde Martis Ultoris, Cæcina Scuerus arā Ultioni statuen-
dam censuissent, prohibuit: ob externas ea uictorias sacrari dicitas: dome-
stica mala tristitia operienda. Addiderat Messalinus, Tiberio, & Augustæ,
& Antonia:, & Agrippina: Drusoq;, ob uindictā Germanici, grates agen-
das, omiseratq; Claudij mentionē: & Messalinum quidē L. Asprenas scna-
tu coram percūctatus est an prudens præterisset: ac tū demū nomen Clau-
dij adscriptum est. Mihi quanto plura recentium, seu ueterum reuoluo, tan-
to magis ludibria rerū mortalium cunctis in negocijs obuersantur, quippe
fama

*Tiberius satis
firmus aduer-
sus pecuniam*

*Ludibria re-
rum mortalium*

fama, spe, ueneratione potius omnes destinabatur imperio, quam quem futurum principem fortuna in occulto tenebat. Paucis post diebus Cæsar auctor senatus fuit, Vitellio, atque Veranio, & Seruio sacerdotia tribuendi. Fulcinius suffragium ad honores pollicitus monuit, ne facundiam uolentia præcipitaret. Is finis fuit ulciscenda Germanici morte non modo apud illos homines qui tum agebant, etiã secutis temporibus uario rumore iactata. adeo maxima quæque ambigua sunt, dum alij quoquo modo audire pro compertis habent, alij uera in contrarium uertunt. & gliscit utrunque posteritate. At Drusus urbe egressus repetendis auspicijs, mox ouans introiit. paucosque post dies Vipsania mater eius excessit, una omnium Agrippæ liberorum miti obitu. Nam cæteros manifestum ferro, uel creditum est, ueneno aut fame extinctos. Eodem anno Tacfarinas, quæ priore ætate pulsus à Camillo memorauit, bellum in Africa renouat, uagis primùm populationibus & ob pernicitatem inultis: dein uicos excindere, trahere graues prædæ: postremo haud procul Pagyda flumine cohortem Romanam circumfedit. Præerat castello Decrius impiger manu, exercitus militia, & illam obsidionem flagitij ratus. Is cohortatus milites ut copiam pugnae in aperto facerent, aciem pro castris instruit. Primoque impetu pulsa cohorte promptus inter tela occursum fugientibus, increpat signiferos, quod inconditis aut desertoribus miles Romanus terga daret. simul excepta uulnera. & quanquam transfosso oculo, aduersum os in hostem intendit, neque prælium omisit donec desertus suis caderet. Quæ postquam L. Apronio (nam Camillo successerat) cõperta, magis dedecore suorũ, quam gloria hostis anxius, raro ea tempestate, & è uetere memoria facinore, decumũ quencumque ignominiosæ cohortis, sorte ductos, fuste necat. Tantumque seueritate profectum, ut uexillum ueteranorũ non amplius quingenti numero eadem Tacfarinatis copias præsidium, cui Thala nomen, adgressas fuderint. quo prælio Rufus Heluius gregarius miles seruati ciuis decus rettulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hasta. Cæsar addidit ciuicam coronam, quod non eam quoque Apronius iure proconsulis tribuisset, questus magis, quam offensus. Sed Tacfarinas percussis Numidis & obsidia aspernantibus spargit bellum, ubi instaretur cedens, ac rursum in terga remeans. & dum ea ratio barbaro fuit, inritum festumque Romanũ impune ludificabatur. Postquam deflexit ad maritimos locos, inligatus præda, statiuis castris hærebat. missumque patris Apronius Cæsius cum equite & cohortibus auxiliarijs quis uelocissimos legionũ addiderat, prospera aduersum Numidas pugnam facit, pellitque in deserta. At Romæ Lepida, cui super Aemylionum decus L. Sulla ac Gn. Pompeius proauis erant, desertur simulauisse partem ex P. Quirinio diuite atque orbo. adijciebantur adulteria, uenena, quaeritumque per Chaldaeos in domum Cæsaris, defendente ream Manio Lepido fratre. Quirinius post dictum repudium adhuc infensus, quamuis infami ac nocenti miserationem

serationem addiderat. Haud facile quis dispexerit illa in cognitione mentem principis: adeo uertit, ac miscuit iræ & clementiæ signa, deprecatus primo senatum ne maiestatis crimina tractarent. Mox M. Seruilium è cõsularibus, aliisque testes inlexit ad proferenda quæ uelut reticere uoluerat. idemque seruos Lepidæ, cum militari custodia haberent, transtulit ad cõsules: neque per tormenta interrogari passus est, de his quæ ad domum suam pertinerent. Exemit etiã Drusum consulè designatum dicendæ primo loco sententiæ. quod alij ciuile rebantur, ne cæteris adsentienti necessitas fieret: quidam ad fauissimam trahebant. neque enim cessurum nisi damnandi officio. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem interuenerat, theatrum cum claris fœminis ingressa, lamentatione flebili maiores suos ciens, ipsumque Pompeium, cuius ea monumenta & adstantes imagines uisabantur, tantum misericordia permouit, ut effusi in lachrymas fœua & detestanda Quirinio clamarent, cuius senectæ atque orbitati & obscurissimæ domui, destinata quondam uxor L. Cæsari, ac diuuo Augusto nurus, dederetur. dein tormentis seruorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiã Rubellij Blandi, à quo aqua atque igni arcebat. Huic Drusus adfensit, quanquam alij mitius censuissent. mox Scauro qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius comperit sibi etiã ex P. Quirinijs seruis, ueneno eum à Lepida petiitum inlustrum domum aduersa. Atenim haud multum distanti tempore Calpurnij Pisonem, Aemylij Lepidam amiserant. Solatio adfecit D. Sillanus Iuniam familiam redditus. casum eius paucis repetam. Ut ualida diuuo Augusto in Rempublica fortuna, ita domi improspere fuit. ob impudicitiam filiae ac neptis quas uirbe depulit, adulterosque earum morte aut fuga puniuit. nam culpam inter uiros ac fœminas uulgatam, graui nomine læsarum religionum, ac uiolatam maiestatis appellando, clementiam maiorum suasque ipse leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, simul cætera illius ætatis memorabo, si effectus in quæ tendi, plures ad curas uitam produxero. D. Sillanus in nepti Augusti adulter (quanquam non ultra foret fauissimam, quam ut amicitia Cæsaris prohiberetur) exilium sibi demonstrari intellexit, nec nisi Tiberio imperitante deprecari Senatum ac principem ausus est, M. Sillani fratris potentia qui per insignem nobilitatem & eloquentiam præcallebat. Sed Tiberius grates agenti Sillano, patribus coram respondit, se quoque lætari quod frater eius è peregrinatione longinqua reuertisset, idque iure licitum, quia non senatus consulto, non lege pulsus foret: sibi tamè aduersus eum integras parentis sui offensiones: neque reditu Sillani dissoluta quæ Augustus uoluisset, fuit posthac in urbe, neque honores adeptus est. Relatum deinde de moderanda Poppæa Poppæa quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ætario sanxerat, nec ideo coniugia & educationes liberum frequentabantur præualida orbitate. cæterum multitudo periclitantium

Lepida aqua atque igni arceatur

D. Sillanus

Fortuna Augusti domi improspere

Lex Poppæa

tium gliscēbat, cum omnis domus delatorū interpretationibus subuertere-
tur. utq; antehac flagitijs, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, ut
de principijs iuris, & quibus modis ad hanc multitudinē infinitam ac uarie-
tatem legum peruentū sit, altius disseram. Vetusissimi mortalium nulla
adhuc mala libidine, sine probro, scelere, coq; sine pœna aut coercionib.
agebant: neq; præmijs opus erat, cum honesta suo pte ingenio peterentur,
& ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum uetabatur. At postq;
exui æqualitas, & pro modestia ac pudore, ambitio & uis incidebat, proue-
nire dominationes, multosq; apud populos æternū mansere. Quidam sta-
tim, aut postquā Regū pertesum, leges malaerūt. Hæ primo rudi bus ho-
minum animis simplices erant, maximeq; fama celebrati Cretenſiū, quas
Minos: Spartanorum, quas Lycurgus: ac mox Atheniensibus quaſitores
iam & plures Solon perſcripſit. Nobis Romulus ut libitum imperitauerat:
dein Numa religionibus & diuino iure populū deuinxit, repertaq; quædā
à Tullo & Anco: sed præcipuus Seruius Tullius sanctor legum fuit, quis etiā
reges obtemperarent. Pullo Tarquinio, aduersum patrum factiones multa
populus parauit tuenda: libertatis & firmandæ concordia: creatiq; decem-
tabule uiri, & accitis quæ usquā e regia, cōpositæ duodecim tabulæ, finis æqui iu-
ris. nam secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sapius tamen
dissensione ordinum, & apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros ui-
ros aliaq; ob praua per uim latæ sunt. Hinc Gracchi, & Saturnini, turbator
res plebis, nec minor largitor nomine senatus Drusus, corrupti spe aut inlu-
si per intercessionem socij. Ac ne bello quidem Italico, mox civili ommissum
quin multa & diuersa sciscerent, donec L. Sulla dictator abolitis uel cōuersis
prioribus cum plura addidisset, otium ei rei haud in longum parauit. statim
turbidis Lepidi rogationibus: neque multo post Tribunis reddita licentia
quoquò uellent populū agitandi. iamq; nō modo in cōmune, sed in singu-
los homines latæ quaſtiones, & corruptissima Rep. plurimæ leges. Tum
Gn. Pompeius tertium consul corrigendis moribus delictus, & grauior re-
medijs q; delicta erant, suarumq; legū auctor idem ac subuersor, quæ armis
tuebatur, armis amisit. Exin continua per uiginti annos discordia, nō mos,
non ius, deterrima quæq; impune, ac multa honesta exitio fuere. Sexto de-
mum consulatu Cæsar Augustus potentia securus, quæ triuuiratu iusserat,
aboleuit, deditq; iura quis pace & principe uteremur. aciora ex eo uinclā, in-
diti custodes, & lege Pappia Poppææ præmijs inducti ꝛ uisi à priuilegijs
parentum cessare, uelut parens omnium populū uacantia teneret. sed altius
penetrabant, urbemq; & Italiā, & quod usquā ciuim. corripuerant: multo-
rumq; exiliū status, & terror omnibus intentabat, ni Tiberius statuendo re
medio quinque consulariū, quinque è prætorijs, totidem è cætero senatu forte
duxisset, apud quos exsoluti pleriq; legis nexus, modicum in præsens leua-
mentum

mentū fuere. Per idem tēpus Neronem è liberis Germanici iam ingres-
sum iuuentam cōmendauit patribus, utq; munere capeſſendi uigintiuitatus
solueretur, & quinquennio maturius q; per leges Quaſituram peteret, non
sine inrisu audientium postulauit. prætendebat sibi atq; fratri decreta eadē,
petente Augusto. sed neq; tum fuisse dubitauerim, qui eiusmodi preces oc-
culi inluderet: actamen initia fastigij Cæsaribus erant, magisq; in oculis ue-
tus mos, & priuignis cum uirico leuior necessitudo q; auo aduersum nepo-
tem. Additur pontificatus, & quo primum die forum ingressus est, congia-
rium plebi, admodū latæ quod Germanici stirpem iam puberē aspiciebat.
Auctum dehinc gaudiū nuptijs Neronis & Iuliae Drusi filia. Utq; hæc se-
cundo rumore, ita aduersis animis acceptum, quod filio Claudij socr Scia-
nus destinaret: polluisse nobilitatē familia: uidebantur, suspectumq; iam ni-
mia spei Seianum ultro extulisse. Fine anni cōcessere uita insignes uiri, L.
Volusius, & Sallustius Crispus. Volusio uetus familia, neq; tamen præturā
egressa, ipse consulatum intulit, censoria etiam potestate legendis equitum
decursijs functus, opumq; quis domus illa immensum uiguit, primus accu-
mulator. Crispum equestri ortū loco, C. Sallustius, rerum Romanarum flo-
rentissimus auctor, fororis nepotem in nomen adsciuit. atq; ille, quamquam
prompto ad capeſſendos honores aditu, Meccenatē æmulatus, sine digni-
tate senatoria multos triumphalium, consulariūq; potentia anteq; diuersus
à ueterū instituto, per cultū & mundicias, copiāq; & affluētia luxu propior.
suberat tamen uigor animi ingētibus negocijs par, eo acrior quo somnium
& inertiam magis ostentabat. Igitur incolumi Meccenatē proximus, mox
præcipuus cui secreta imperatorum inniterentur, & interficiendū Posthumi
Agrippæ cōscius, ætate prouecta speciem magis in amicitia principis quam
uim tenuit. idq; & Meccenatē acciderat: fato potentia: raro sempiternæ, an-
satias capit, aut illos cum omnia tribuerunt, aut hos, cum iam nihil reliquum
est quod cupiant. Sequitur Tiberij quartus, Drusi secundus consulatus,
patris atq; filij collegio insignis. nam biennio ante, Germanici cum Tiberio
idem honor, neq; patruo lætus, neq; natura tam connexus fuerat. Eius an-
ni principio Tiberius quasi firmandæ ualetudini in Campaniam concessit,
longam & cōtinuam absentia paulatim meditans, siue ut amoto patre Dru-
sus munia cōsulatus solus impleteret. Ac forte parua res magnum ad certamē
progressa, præbuit iuueni materiem apiscendi fauoris. Domitius Corbulo
prætura functus de L. Sulla nobili iuuenē questus est apud senatum, quod
sibi inter spectacula gladiatorum loco non decessisset, pro Corbulone atas,
patrius mos, studia seniorū erant: cōtra, Mamercus Scaurus & L. Arrunti-
us, aliq; Sulla propinqui nitebant: certabant orationibus, & memoraban-
tur exempla maiorū, qui iuuentutis inreuerentiam grauibus decretis nota-
uissent: donec Drusus apta temperandis animis disseruit, & satisfactum
f 2 Corbuloni

Nero
Quæſtura

L. Volusius

Sallust. Cri-
spus C. Sallu-
stij neposPotentia raro
sempiternaDomitius
Corbulo
L. Sulla loco
nō decessens

Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac uiricus Sullæ, & oratorū
 itinera, inter ætate uberrimus erat. Idē Corbulo plurima per Italiā itinera fraude man
 rupta & im- cipum & incuria magistratū interrupta & imperia clamitando, executio/
 peruia nem eius negocij libens suscepit. quod haud perinde publicè usui habitum
 quam exitiosum multis, quorū in pecuniā atq; famā damnationibus & ha/
 stia sæuebat. Neq; multo post missis ad senatū literis Tiberius, motam rur/
 sum Africam incursu Tacfarinatis docuit, iudicioq; patrū deligendum pro
 Tacfarinas consulem, gnarum militiæ, corpore ualidū, & bello suffecturum, quod initi/
 um Sex. Pompeius agitādī aduersus M. Lepidum odij nactus, ut socordē,
 M. Lepidus inopem, & maioribus suis dedecorum, coq; etiā Asiā sorte depellendum
 incusauit, aduerso senatu qui Lepidum mitem magis q̄ ignauium paternas
 ei angustias & nobilitatem sine probro actam, honori q̄ ignominie habē/
 dam ducebat. Igitur missus in Asiā. Et de Africa decretum ut Cæsar lege
 ret cui mandanda foret. Inter quæ Seuerus Cæcina censuit, ne quē magi
 stratum, cui prouincia obuēisset, uxor comitaretur: multum ante repetito,
 Seue. Cæcina
 Vxor ne comi
 tetur magistra
 tū cui prouin
 cia obuēisset
 concordem sibi coniugē, & sex partus enixam: sc̄q; quæ in publicum statue
 ret domi seruauisse, cohibita intra Italiā, quanquā ipse pluris per prouinci
 as quadraginta stipendia expleuisset. haud enim frustra placitum olim, ne
 fœminæ in fo
 cios aut gētes
 externas non
 trahendæ
 inesse mulierum comita
 tui quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad
 similitudinem barbari incessus conuertant: non imbecille tantum, & im/
 parem laboribus sexum, sed si licentia adsit, sæuum, ambitiosum, potestatis
 auidum, incedere inter milites, habere ad manum centuriones: præfedis
 se nuper fœminam exercitio cohortium, decursu legionū, cogitarent ipsi quo/
 ties repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus obiectari, his statim
 adhærescere deterrimū quemq; prouincialium: ab his negocia suscipi, tran/
 sigi: duorum egressus coli, duo esse prætoria, peruicacibus magis & impo/
 tentibus mulierum iussis, quæ Oppiis quondā, alijsq; legibus constrictæ,
 Oppiæ leges nunc uindis exolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent. Paucorum
 hæc ad sensu audita plures obturbabant, neq; relatum de negotio, neq; Cæ/
 cinam dignū tantæ rei censorē. mox Valerius Messalinus cui parens Messa
 Valer. Messali
 nus, p uxorib.
 ut maritos co
 mitentur
 la, ineratq; imago paternæ facundia, respondit. Multa duritie ueterum
 melius & letius mutata. neq; enim ut olim obsideri urbem bellis, aut prouin
 cias hostilis esse, & pauca fœminarum necessitatibus concedi, quæ ne con/
 iugū quidem penates, adeo socios non onerent: cætera promiscua cum ma/
 rito, nec ullum in eo pacis impedimentum. bella planè accinctis obunda,
 vxorū leua
 mentum
 sed reuertentibus post laborem, quod honestius quā uxoriū leuamen/
 tum: At quasdam in ambitionem aut auariciam prolapsas. Quid ip forum
 magistratū nō ne plerosq; uarijs libidinibus obnoxios: non tamen ideo
 neminem in prouinciā mitti. corruptos sæpe prauitatibus uxorū maritos,
 num

num ergo omnes cœlibes integros: placuisse quondā Oppias leges, sic tem
 poribus Rcip. postulantibus: remissum aliquid postea, & mitigatū, quia ex
 pedierit. frustra nostrā ignauiam alia ad uocabula transferri: nam uiri in eo
 culpam, si fœmina modū excedat. porro ob unius aut alterius imbecillum
 animū, male cripi maritis consortia rerum secundarū aduersarumq; simul
 sexum natura inualidum descri, & exponi suo luxu, cupidinibus alienis: uix
 præsentī custodia manere inlæsa coniugia, quid fore, si per plures annos in
 modum dissidij obliterent: Sic obuā irent ijs quæ alibi peccarentur, ut fla/
 gitiorū urbis meminissent. Addidit pauca Drusus de matrimonio suo. nam
 principibus adeunda sæpius longinqua imperij. Quoties diuum Augustū
 in Occidentē atq; Orientē meauisse comite Liuiā: se quoq; in Illyricū profe/
 ctum, & si ita conducatur, alias ad gentes iturum, haud semper æquo animo,
 si ab uxore charissima, & tot cōmunium librorum parente diuelleretur. Sic
 Cæcinæ sententia elusa. Et proximi senatus die, Tiberius per literas casti/
 gatis obliquè patribus, quod cuncta curarum ad principem reijcerent, M.
 Lepidum & Iunium Blæsum nominauit: ex quis proconsul Africæ legeret.
 Tum audita amborum uerba, intentius excusante se Lepido, cum ualitudi/
 nem corporis, atatem liberū, nubilem filiam obtenderet, intelligereturq;
 etiam quod silebat, auunculum esse Seiani Blæsum, atq; eo præualidū. Re/
 spondit Blæsus specie recusantis, sed neq; eadē adseueratione, & consensu
 adulantū auditus est. Exin promptum, quod multorum intimis questi/
 bus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuiq; licentia, impune probra, &
 inuidiam in bonos excitandi, arrepta imagine Cæsaris: liberticq; etiā ac ser/
 uis, patrono uel domino cū uoces, cum manus intentarent, ultro metuebant.
 Igitur C. Cestius senator dissertit, principes quidem instar deorum esse, sed
 neq; à dijs nisi iustas supplicum preces audiri, neq; quenquā in Capitoli/
 um, aliāue urbis templa perferre, ut eo subsidio ad flagitia utatur: Aboli/
 tas leges, & funditus uersas, ubi in foro, in limine curiæ ab Annia Rufilla,
 quam fraudis sub iudice damnauisset, probra sibi & minæ intēdantur, neq;
 ipse audeat ius experiri, ob effigiem imperatoris oppositam. Haud dissimi/
 lia alij, & quidam atrociora circumstrebebant: precabanturq; Drusum dar/
 ret ultionis exemplum, donec accitam cōuictamq; attineri publica custodia
 iussit. Et Cōsilius Aequus, & Cœlius Cursor equites Rom. quod fictis
 Cōsilius Aequus
 Magius Cœ
 cilius
 maiestatis criminibus Magium Cæcilianū prætorē petiuissent, autore prin/
 cipe, ac decreto senatus puniti. Vtrunq; in laudem Drusi trahebatur: ab eo,
 in urbe inter cœtos & sermones hominū obuersante, secreta patris mitigari,
 neq; luxur in iuvene adeo displicebat. huc potius intendere, diem ædifica/
 tionibus, noctem cōuictam trahere, quā solus & nullis uoluptatibus auo/
 catus mœstam uigilantiam, & malas curas exerceret. nō enim Tiberius, nō
 accusatores fatiscabant. Et Ancharius Priscus Cæsium Cordum procon/
 Cæs. Cordus
 f 3 sulem

Maieſtatis crimen Antist. Vetus
 ſulem Crete poſtulauerat repetundis, addito maieſtatis crimine, quod tum omnium accuſationum complementum erat. Caſar Antiftium Veterem e primoribus Macedoniae abſolutum adulterij, increpitis iudicibus, ad dicendam maieſtatis cauſam retraxit, ut turbidum, & Rheſcupotidis conſilij permiſtum, qua tepore Cote fratre interfecto, bellum aduerſus nos uoluerat. Igitur aqua & igni interdictum reo, ad poſitumque ut teneret in ſula, neque Macedoniae neque Thraciae opportuna. Nam Thracia diuiſo imperio in Rhœmetalcen & liberos Coryis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, inſolentia noſtri diſcors agebat, neque minus Rhœmetalcen que Trebellienum incuſans, popularium iniurias inultas ſinere. Coelaete, Odrufique, & alij, ualidae nationes, arma cepere, ducibus diuerſis & paribus inter ſe per ignobilitate: quae cauſa fuit, ne in bellum atrox coalceſcerent. pars turbant praesentia, alij montem Haemum tranſgrediuntur, ut remotos populos concirent. plurimi ac maxime coſtituti regem, urbemque Philippopolim a Macedoniae Philippo ſitam, circumſidunt. Quae ubi cognita P. Velleio (is proximum exercitum praesidebat) alarios equites ac leues cohortium mittit in eos qui praedabundi aut adſumendis auxilijs uagabantur. Ipſe robur expeditum ad exoluendum obſidium ducit. Simulque cuncta proſpere acta, caeſis populatoribus, & diſſenſione orta apud obſidentes, regisque opportuna eruptione, & aduentu legionis, neque aciem aut praedium dici decuerit, in quo ſerme ac palantes trucidati ſunt, ſine noſtro ſanguine. Eodem anno Galliarum ciuitates ob magnitudinem aeris alieni rebellionem cepta uerere: cuius exſtimulato acerrimus inter Treueros Iulius Florus, apud Aeduos Iulius Sacrouir. nobilitas ambobus, & maiorum bona facta, coque Romana ciuitas olim data, cum id rarum, nec niſi uirtuti praecium eſſet. ſi ſecretis conloquijs, ferociſſimo quoque adſumpto, aut quibus ob egeſtatem, ac metum ex flagitijs, maxima peccandi neceſſitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrouir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & coetus ſeditioſa diſſerebant, de continuatione tributorum, grauitate ſcœnoris, ſauitia ac ſuperbia praesidentum: & diſcordare militem audito Germanici exito: egregium reſumenda libertati tempus, ſi ipſi florētes, quam inops Italia, que imbellis urbana plebes, nihil ualidum in exercitijs, niſi quod externum, cogitarent. Haud ferme Andegaui Turonij, quorum Andegaui Acilius Auſiola legatus excita cohorte, quae Lugduni praesidium agitabat, coeruit Turonij legionario milite, quem Viſellius Varro inferioris Germaniae legatus miſerat, oppreſſi eodem Auſiola duce, & quibusdam Galliarum primoribus, qui tulere auxilium, quo diſſimularent defectioem, magisque in tempore efferrent. ſpectatus & Sacrouir intacto capite pugnam pro Romanis ciens, oſtentandae, ut ferebat, uirtutis. ſed captiui, ne inceſſeretur telis, ad gnoſcendum ſe praebuiffi, arguebat. Conſultus ſuper

ſuper eo Tiberius, aſpernatus eſt iudicium, aluitque dubitatione bellum. Interim Florus inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quae coſcripta Treueris, militia diſciplinaque noſtra habebatur, ut caeſis negociatoribus Romanis bellum inciperet. paucique equitum corrupti, plures in officio manere. Aliud uulgius obaratorum aut clientium arma cepit, petebantque ſaltus, quibus nomine Arduenna, cum legiones utroque ab exercitu, quas Viſellius, & C. Silius aduerſis itineribus obiecerant, arcuerunt. praemiſſusque cum delecta manu Iulius Indus e ciuitate eadem, diſcors Floro, & ob id nauandae operae audior, incoeditam multitudinem adhuc diſſecit. Florus incertis latebris uictores fruſtratus, poſtremo uis militum, qui eſſugia inſederat, ſua manu cecidit. Iſque Treuerici tumultus ſinis. Apud Aeduos maior moles exorta, quanto ciuitas opulenter, & coſprimendi procul praesidium. Auguſtodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrouir occupauerat, nobiliſſimarum Galliarum ſobolem, liberalibus ſtudijs ibi operata, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adiungeret. ſimul arma occulte fabricata iuuentuti diſperit. Quadraginta millia fuere, quinta ſui parte legionarijs armis, caeteri cum uenabulis & culttris, quaeque alia uenantibus tela ſunt. adduntur e ſeruitijs gladiaturae deſtinati, quibus more gentico continuu ferri tegimen (Cruppellarios uocant) inferendis ictibus in habiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur haec copia, uicinarum ciuitatum ut nondum aperte coſenſione, ita uirtim promptis ſtudijs, & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, utroque bellum ſibi poſcente: mox Varro in ualidus ſenecta, uigenti Silio conſeſſit. At Romana non Treueros modo & Aeduos, ſed quatuor & ſexaginta Galliarum ciuitates deſciuiſſe, adſumptos in ſocietate Germanos, dubias Hiſpanias, cuncta (ut mos ſamae) in maius credita. optimus quique Reip. cura increbat. multi odio praesentium, & cupidine mutatiois, ſuis quoque periculis letabantur: increpabantque Tiberium, quod in tanto rerum motu, libellis accuſatorum inſumeret opera. An Iulium Sacrouirum maieſtatis crimine reum in ſenatu fore? extitiffe tandem uiros qui cruentas epiſtulas armis cohiberent: miſeram pacem uel bello bene mutari. Tanto impenſus in ſecuritate coſtitutus, neque loco, neque uultu mutato, ſed, ut ſolitum, per illos dies egit: altitudine animi, an coſpererat modica eſſe, & uulgatis leuioſa. Interim Silius cum legionibus duabus incedens, praemiſſa auxiliari manu, ualſtat Sequanorum pagos, qui ſiniſſimum extremi, & Aeduus coſtermini, ſociique in armis erant. Mox Auguſtodunum petit proſpero agmine, certantibus inter ſe ſigniferis, fremente etiam gregario milite, ne ſuetam requiem, ne ſpatia noctium opperiretur: uiderent modo aduerſos, & aſpicerentur, id ſatis ad uictoriam. Duodecim apud lapidem Sacrouir copiaque patetibus locis apparuere. In fronte ſtatuſerat ferratos, in cornibus cohortes, a tergo ſerme. Ipſe inter primores equo inſigni adire, memorare ueteres Gallorum glorias, quaeque Romanis aduerſa intuliſſent: f 4 quam

quàm decora uictoribus libertas: quanto intolerantior seruitus iterū uictis. Non diu hæc, nec apud lætos, etenim propinquabat legionū acies. inconditionē ac militiæ nescij oppidani, neq; oculis neq; auribus satis cōpetebant. cōtra Silius, & si præsumpta spes hortandi causas exemerat, clamitabat tamē, pudendum ipsi, quod Germaniarū uictores, aduersum Gallos tanquā in hostem ducerentur, una nuper cohors rebellem Turonum, una ala Treuerum, pauca huius ipsius exercitus turmæ profligauere Sequanos, quāto pecunia dices, & uoluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Aeduos, euincite, & fugiētibus cōsilite. Ingens ad ea clamor, & circūfudit eques, frontēq; pedites inuasere, nec cunctatū apud latera, paulum morā attulere ferrati, constantibus laminis aduersum pila & gladios, sed miles correptis securibus & dolabrīs ut si murum perumperet, cedere tegmina & corpora, quidam tridibus aut furcis inertem molem prosternere, iacentesq; nullo ad resurgendum nisu quasi exanimis linquebātur. Sacrouir primo Augustodunū, deīa metu deditiois in uillam propinquam cum fidsimīs pergit. Illic sua manu, reliqui mutuis ictibus occidere, incēsa super uilla omnes cremauit. Tum demum Tiberius ortum patratumq; bellum senatui scripsit, neq; dempsit aut addidit uero, sed fide ac uirtute legatos, se consilijs superfuisse, simul causas cur non ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent, adianxit, magnitudinem imperij extollens, neq; decorū principibus, si una alterāue ciuitas turbet, omīsa urbe, unde in omnia reginē, nunc quia non metu ducatur, iturum ut præsentia spectaret, componeretq;. Deceuerē patres uota pro reditu eius, supplicatiōesq;, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire cæteros parat, absurdam in adulationem progressus, cēsuī ut ouans è Campania urbem introiret. Igitur secutæ Cæsaris literæ, quibus se non tam uacuum gloria prædicabat, ut post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in iuuetā, aut spreto triumphos, iam senior peregrinationis suburbane inane præmīum peteret. Sub idem tempus ut mors Sulpicij Quirinij publicis exequijs frequentaretur, petiuit à senatu. Nihil ad ueterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium, sed impiger militiæ, & acribus ministerijs consulatum sub diuo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphī adeptus, datusq; rector C. Cæsari Armeniam obtinēti. Tiberium quoq; Rhodi agentem coluerat, quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officijs, & inculato M. Folio, quem auctorem C. Cæsari prauitatis & discordiarū arguebat, sed cæteris haud læta memoria Quirinij erat, ob intentā (ut memoratū) Lepidæ pericula, sordidamq; & præpotentem senectam. Fine anni Clutorium Priscum equitem Romanum post celebre carmen, quo Germanici suprema defleuerat, pecunia donatum à Cæsare, corripuit delator, obiectans ægro Druso composuisse, quod si extinctus

Trudes
sacrouiri
Hedui mors

Quirinius

M. Folius

Clutorius Priscus
Eq. Ro.

extinctus foret, maiore præmio uulgaretur. Id Clutorius in domo P. Petronij, focru eius Vitellia coram, multisq; inlustribus sceminis per uaniloquentiam legerat. Ut delator extitit, cæteris ad dicendum testimoniū exterritis, sola Vitellia nihil se audiuisse adseuerauit, sed arguentibus ad perniciem, plus fidei fuit, sententiāq; Haterij Agrippæ consulis designati indictum reo ultimum supplicium. Contra M. Lepidus in hunc modū exorsus est. Si P. C. unum id spectamus, q̄ nefaria uoce Clutorius Priscus mentem suam & aures hominū polluerit, neq; carcer, neq; laqueus, ne seruales quidem cruciatus in eum suffecerint. Sin flagitia & facinora sine modo sunt supplicij ac re medijs, principis moderatio, maiorumq; & uestra exempla temperant, & uana à scelestis, dicta à maleficijs differunt: est locus sententiæ per quā neq; huic delictum impune sit, & nos clementiæ simul ac seueritatis non poeniteat. Sæpe audiui principem nostrū conquerentem, si quis sumpta morte misericordiam eius præuenisset, uita Clutorij in integro est, qui neq; seruatus in periculum Reip. neq; interfectus in exemplum ibit studia illi ut plena uerba cordiæ, ita inania & fluxa sunt, nec quicquam graue ac serium ex co metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor, non uirorum animis, sed mulierularum adrepiat, cedat tamē urbe, & bonis amissis aqua & igni arceatur. Quod perinde censeo, ac si lege maiestatis teneretur. Solus Lepido Rubellius Blandus è consularibus adsenit, cæteri sententiā Agrippæ secuti, ductusq; in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud senatum inculauit, cum extolleret pietatem quāuis modicas principis iniurias acriter ulciscentiū, deprecaretur tam præcipitis uerborū poenas, laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum S. C. ne decreta patrum ante diem ad ærarium deferrentur, idq; uitæ spatium damnatis prorogaretur, sed non senatui libertas ad poenitendū erat, neq; Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius, D. Haterius consules sequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi suspecta seueritate aduersum luxum, qui immensum proruperat ad cuncta quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum quamuis grauiora dissimulatis plerunq; precijs occultantur, uentris & ganæ paratus adsiduis sermonibus uulgati, secerant curam, ne princeps antiquæ parsimoniæ durius aduerteret. Nam incipiente C. Bibulo, cæteri quoq; ædiles differuerant, sperni sumptuariam legē, uictaq; ut cōsiliū pretia augeri in dies, nec mediocribus remedijs resisti posse, & consulti patres, integrum id negotium ad principem distulerant. Sed Tiberius sæpe apud se pensitato an coerceri tam profusæ cupidines possent, num coercitio plus damni in Remp. ferret, q̄ indecorum adrectare quod non obtineretur, uel retentum ignominia & infamiam uirorum inlustrium posceret: postremo literas ad senatum cōposuit, quarum sententiā in hunc modum fuit. Cæteris forsitan in rebus P. C. magis expediat me coram interrogari

Oratio M. Lepidi pro Clutorio Prisco in senatu

Rub: Blandus

Pœna uerborum

Aduersus luxum

Littere Tiberij Imperatoris ad senatū

interrogari, & dicere quid è Rep. censeam. in hac relatione subtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus uobis ora, ac metù singulorù qui pudendi luxus arguerentur, ipse etiã uiderem eos, ac uelut deprehēderem. quod si mecum ante uiri strenui ædiles cōsiliū habuissent, nescio an suafurus fuerim omittere potius præualida, & adulta uitia, q̄ hoc adsequi, ut palàm fieret quibus flagitijs impares essemus. sed illi quidē officio functi sunt, ut cæteros quoq; magistratus sua munia implere uelim. mihi autem neq; honestum si lere, neque proloqui expeditum, quia non ædilis, aut prætoris, aut consulis partes sustineo. maius aliquid & excelsius à principe postulatur, & cū recte factorum sibi quisq; gratiã trahãt, unius inuidiã ab omnibus peccãt. Quid enim primū prohibere, & priscum ad morem recidere adgrediar? uillarum ne infinita spatia, familiarum numerum & nationes argenti & auri pondus: æris, tabularumq; miracula? promiscuas uiris & fœminis uestes? atq; illa fœminarum propria, quis lapidum causa pecuniæ nostræ ad externas aut hostilis gentes transferuntur. Nec ignoro in conuiujs & circulis incusari ista, & modum posci. se si quis legem sanciat, pœnas indicat, idem illi ciuitatem uerti, splendidissimo cuiq; exitium parari, neminē criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos ueteres, & diu auctos, nisi per dura & aspera coerceas. corruptus simul & corruptor, æger & flagrans anitnus, haud leuioribus remedijs restringendus est, quàm libidinibus ardescit. tot à maioribus repertæ leges, tot quas diuus Augustus tulit, illæ obliuione, hæc (quod flagitiosius est) contemptu abolitæ securiorem luxum fecerunt. nam si uelis quod nōdum uetitum est, timeas ne uetere. at si prohibita impune transcendis, neq; metus ultra, neq; pudor est. cur ergo olim parsimonia pollebat? quia sibi quisq; moderabatur, quia unius urbis ciues eramus, ne iritamenta quidem eadem intra Italiam dominatibus. externis uictorijs aliena, ciuilibus etiam nostra cōsumere didicimus. Quantulum istud est de quo ædiles admonent? Quàm, si cætera respicias in leui habendum? At Hercule nemo refert quod Italia externæ opis indiget, quod uita populi Romani per incerta maris et tempestatum cotidie uoluitur. ac nisi prouinciarum copiarum & dominis & seruitijs, & agris subuenerint, nostra nos scilicet nemora, nostræq; uillæ uebuntur? Hanc P. C. curam sustinet princeps. hæc omissa, funditus Remp. trahet. reliquis intra animū medēdū est. nos pudor, pauperes necessitas, diuites fatias in melius mutet. Aut si quis ex magistratibus tantam industriã ac seueritatem pollicetur, ut ire obuiam queat, hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. sin accusare uitia uolunt, dein cum gloriam eius rei adepti sunt, similtates faciunt, ac mihi reliquunt, credite P. C. me quoq; non esse offensionū auidū, quas cum graues, & plerunq; iniquas pro Rep. suscipiã, inanes & irritas neq; mihi aut uobis usui futuras iure deprecor. Auditis Cæsaris literis, remissa ædilibus talis

cura

cura, luxusq; mensæ à fine Actiaci belli, ad ea arma quis Ser. Galba rerum adeptus est, per annos centū profusis sumptibus exerciti, paulatim exoleuerunt. Causas eius mutationis quærere libet. Dites olim familiarum nobiliū, aut claritudine insignes studio magnificentię prolabebantur. nam etiã tum plebem, socios, regna colere, & coli licitū, ut quisq; opibus, domo, paratu, speciosus, per nomē & clientelas inlustrior habebatur. postq; cædibus sequutum, & magnitudo famę exitio erat, cæteri ad sapientiora conuertere: simul noui homines è municipijs & colonijs, atq; etiam prouincijs in senatū crebro ad sumpti, domesticã parsimoniam intulerunt. & quanquam fortuna uel industria pleriq; pecuniosam ad senectã peruenirēt, mansit tamē prior animus. Sed præcipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu uictiq; obsequiū inde in principē, & æmulã di amor, ualidior quàm pœna ex legibus & metus: nisi forte rebus cunctis inest quidã uelut orbis, ut quem admodum temporum uices, ita morum uertantur. nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoq; ætas multa laudis & artium imitanda posteris tulit. uerum hæc nobis maiores certamina ex honesto mancant. Tiberius fama moderationis parua quod ingruentis accusatores represserat, mittit literam ad senatum, quis potestatem tribunitiam Druso petebat. Id summi fastigij uocabulum Augustus repperit, ne regis aut dictatoris nomē adsumeret. at tamen appellatione aliqua cætera imperia præmineret. Marcus deinde Agrippam socium eius potestatis, quo defuncto Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret. sic cohiberi prauas aliorum spes rebatur, simul modestiã Neronis & suã magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo Tiberius Drusum summæ rei admouet, cum incolumi Germanico intergrum inter duos iudicium tenuisset. Sed principio literarū ueneratus deos, ut consilia sua Reip. prosperarent, modica de moribus adulescentis, neq; in falsum aucta, retulit: esse illi coniugem & tres liberos, eamq; ætatem qua ipse quōdam à diuo Augusto ad capeßendum hoc munus uocatus sit. Neq; nunc properè, sed per octo annos capto experimento, compressis seditio nibus, compositis bellis triumphalem & bis consulem, noti laboris participem sumi. Præceperant animis orationem patres. quo quæstior aduulatio fuit. nec tamen repertum, nisi ut effigies principum, aras deum, templa & arcus, aliãq; solita censerent: nisi quod M. Sillanus ex contumelia consularis, honorem principibus petiuit: dixitq; pro sententia, ut publicis priuatisq; monumentis, ad memoriam temporū, non consulum nomina præscriberentur, sed eorum qui tribunitiã potestatem gererēt. Atq; Haterius cum eius diei senatus consulta aureis literis figenda in curia censuisset, deridiculo fuit, senex fœdissimã adulationis tantum infamiã usurus. Inter quæ prouincia Africa Iunio Blæso prorogata, Seruius Maluginensis flamen dialis, ut Asiam sorte haberet postulauit, frustra uulgatū dictitans non licere Dialibus

Causa luxus
exolefcntis

Vespasianus

Orbis rerum
Vices morumTribunitia
potestas

M. Sillanus

Haterius
AgrippaSeruius Malu
ginensis

libus

Fœminarum
propria

libus egredi Italia: neq; aliud ius suum q̄ Martialium, Quirinaliumq; Fla-
 minum: porro si hi duxissent prouincias, cur dialibus id uetitū? nulla de eo
 Flamē Dialis Flamē Dialis
ambit imperi
um Asiae pro-
consulare populi scita, non in libris caeremoniarū reperiri. saepe Pontifices dialia sacra
 fecisse, si flamen ualitudine aut munere publico impediretur. duobus & se-
 ptuaginta annis post Cornelij Merulæ cadem neminē suffectum: neq; ta-
 men cessauisse religiones. Quod si per tot annos possit non creari, nullo sa-
 crorum damno, quanto facilius abfuturū ad unius anni proconsulare impe-
 rium? Priuatis olim simultatibus effectū, ut à pōtificibus maximis ire in pro-
 uincias prohiberentur: nunc deū munere summū Pontificum etiam sum-
 mum hominum esse, non æmulatione, nō odio, aut priuatis adfectionibus
 obnoxiiū. Aduersus quæ cum augur Lentulus aliq; uarie differerent, eō
 decursum est, ut Pontificis Max. sententiam opperirentur. Tiberius dilata
 notionē de iure Flamini, decretas ob tribunitiam Drusi potestātē caeremo-
 nias temperauit, nominatim arguens insolentiam sententię aureasq; literas
 Nam Hatterii Nam Hatterii
us censuerat
S. C. aureis li-
teris figendū
in curia contra patrium morem. Recitata & Drusi epistola, quanquam ad modesti-
 am flexa, pro superbissimis accipiuntur. Huc decidisse cuncta, ut ne iuuenis
 quidem tanto honore accepto, adiret urbis deos, ingrederetur senatum, au-
 spicia saltem gentile apud solum inciperet. Bellum scilicet: aut diuerso terra-
 rum distineri, littora & lacus Campaniæ tum maxime peragrante: sic im-
 bui rectorē generis humani, id primum è paternis consilijs discere. sanē gra-
 uaretur aspectum ciuium senex imperator, fessamq; ætatem, & actos labo-
 res prætenderet: Druso quod nisi ex adrogantia impedimentū? Sed Ti-
 berius uim principatus sibi firmans, imaginem antiquitatis senatui præbe-
 bat, postulata prouinciarū ad disquisitionem patrum mittendo. Crebresce-
 bat enim Græcas per urbes licentia atq; impunita asyla statuendi. Cōple-
 rantur templa pessimis seruitiorum. eodem subsidio obæratu aduersum cre-
 ditores, suspectiq; capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis ua-
 lidum imperiū erat cohercendis seditionibus populi, flagitia hominū ut cae-
 remonias deūm protegentis. Igitur placitū ut mitterent ciuitates iura, atq; le-
 gatos. Et quædam quod falso usurpauerāt sponte omisere. Multa uetustis
 superstitionibus, aut meritis in populū Romanum fidebāt. Magnaq; eius
 diei species fuit, quo senatus maiorum beneficia, sociorū pacta, regū etiam
 qui ante uim Romanam ualuerāt decreta, ipsorumq; numinum religiones
 Vis Romana Vis Romana
Ephesij introspexit, libero, ut quondam, quid firmaret mutaretue. Primi omnium
 Ephesij adire memorantes, nō, ut uulgus crederet, Dianā atq; Apollinem
 Delo genitos: esse apud se Cēchrium amnem, locum Ortygiam, ubi Lato-
 nam partu grauidam & oleæ, quæ tum etiam maneat, adnitam, edidisse ea
 numina: deorumq; monitu sacratū nemus. Atq; ipsum illic Apollinē post
 interfectos Cyclopas Iouis iram uitauisse. Mox liberum patrem bello ui-
 ctorem, supplicibus Amazonum quæ aram infederant ignouisse. Auc̄tam
 hinc

hinc concessū Herculis, cum Lydia potiretur, carimoniam tēplo, neq; Persa-
 rū ditione diminutū ius. Post Macedonas, dein nos seruauisse. Proximo
 Magnetes, L. Scipionis, & L. Sullæ cōstitutis nitēbātur. quorum ille Anti-
 octo, hic Mithridate, pulsus, fidem atq; uirtutē Magnetum decorauere, uti Magnetes
 Dianæ Leucophryenæ per fugium inuiolabile foret. Aphroditicenses post Aphroditicenses
 hac & Stratonices dictatoris Caesaris ob uetusta in parteis merita, & re-
 cens diui Augusti decretum adtulere. Laudati quod Parthorum inruptio-
 nem, nihil mutata in populum Romanū cōstātia, pertulissent. Sed Aphro-
 ditensiu ciuitas, Veneris, Stratonicensium, Iouis & Triuiæ religionē tueban-
 tur. Altius Hierocæsarienses exposuere Persicam apud se Dianam, delu-
 brum rege Cyro dicatum. & memorabantur Perpenne, Isaurici, multa q; Hierocæsari-
enses
 alia imperatorum nomina, qui nō modo tēplo, sed duobus milibus passuū
 eandem sanctitatē tribuerant. Exin Cyprij tribus delubris, quorū uetu- Cyprij
 stissimum Paphiæ Veneri auctor Aerias, post filius eius Amathus Veneri
 Amathusiæ, & Ioui Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, po-
 fuissent. Audite aliarū quoq; ciuitatū legationes. Quorum copia fessi pa-
 tres, & quia studijs certabat, cōsulibus permisere, ut perspecto iure, & si qua
 iniquitas inuolueretur, rem integrā rursus ad senatum referrent. Consules
 super eas ciuitates quas memorauī, apud Pergamum, Aesculapij cōpertum
 asylum retulerunt: ceteros obscuris ob uetustatem initijs niti. nam Smyr-
 naeos oraculū Apollinis, cuius imperio Stratonici di Veneri tēplum dicaue-
 rint: Tenios eiusdē carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem, eademq;
 iusi sint. propiora Sardianos, Alexandri uictoris id donum, neque mi-
 nus Milesios Dareo rege uti. sed cultus numinum utriq; Dianam, aut A-
 pollinem uenerandi. Petere & Cretenses simulachro diui Augusti. Factā,
 que senatus cōsulta, quis multo cum honore, modus tamen præscribebatur.
 iusi q; ipsi in templis facere aras sacrandam ad memoriā, neu specie reli-
 gionis in ambitionem delaberentur. Sub idem tempus Iuliæ Augustæ Iuliæ Augu-
stæ ualitudo
 ualitudo atrox, necessitudinem principi fecit festinati in urbem reditus, syn-
 cera adhuc inter matrem filiumq; concordia, siue occultis odijs. Neque e-
 nim multo ante cum haud procul theatro Marcelli effigiem diuo Augusto
 Iulia dicaret, Tiberij nomen, suo post scripserat. idq; ille credebatur, ut in-
 ferius maiestate principis, graui & dissimulata offensione abdidisse. Sed Supplicia, id
est supplicati
ones
Fœciales
 tum supplicia dijs, ludicq; Magni ab senatu decernuntur, quos Pontifices,
 & augures, & quindecim uiri, septem uiris simul & sodalibus Augustalibus
 ederēt. Censuerat L. Apronius ut fœciales quoq; ijs ludis præsiderēt. Cō-
 tradixit Cæsar distincto sacerdotiorū iure, & repetitis exemplis. neq; enim
 unq; fœcialibus hoc maiestatis fuisse, ideo Augustales adiectos, quia pro-
 prium eius domus sacerdotiū esset, pro qua uota perfoluerent. Exequi sen-
 tentias haud institui nisi insignes per honestū, aut notabili dedecore, quod
 g præcipu

Præcipuum munus annaliū reor, ne uirtutes silcantur, utq̄ prauis dictis factisq̄ ex posteritate & infamia metus sit. Cæterū tēpora illa adeo infecta & adulatione fordida fuere, ut non modo primores ciuitatis quibus claritudo sua obsequijs protegenda erat, sed oēs cōsulares, magna pars eorum qui prætura functi, multiq̄ etiā pedarij senatores certatim exurgerent, scēdāq̄ & nimia censerent. Memorix proditur, Tiberium quoties curia egrederet, Græcis uerbis in hunc modum eloqui solitum, O HOMINES AD SERVITUTEM PARATOS. scilicet etiam illum qui libertatem publicam nollet, tam proiectæ seruientium patientiæ tædebat. Paulatim dehinc ab indecoris ad infecta transgrediebantur. C. Sillanum proconsulem Asiæ repetundarū à socijs postulatū, Mamercus Scaurus è consularibus, Iunius Otho prætor, Brutidius Niger ædilis, simul corripiant, obiectantq̄ uiolatum Augusti numen, spretam Tiberij maiestatem. Mamercus antiqua exemplaria iaciens, L. Cottam à Scipione Africano, Ser. Galbam à Catone censorio, P. Rutilium à M. Scauro accusatos: uidelicet Scipio & Cato talia ueliscēbant, aut ille Scaurus, quem proauum suum, obprobrium maiorū Mamercus, infamia opera dehonestabat. Iunio Othoni literarium ludum exercere uetus ars fuit, mox Seiani potētia senator, obscura inuita impudētibus ausis propolluebat. Brutidium artibus honestis copiosum, & si rectum iter perageret, ad clarissima quæq̄ iturum, festinatio extimulabat, dum æqualeis, dein superiores, postremo suamet ipse spes anteire parat, quod multos etiā bonos pessum dedit, qui spretis quæ tarda cum securitate, præmatura, uel cum exitio properant. Auxere numerum accusatorū Gellius Publicola, & M. Pacionius. Ille quæstor Sillani, hic legatus. Nec dubium habebatur, se uiciæ, captatumq̄ pecuniarū teneri reum. sed multa adgerebantur etiam in fontibus periculosa, cum super tot senatores aduersos, facundissimis totius Asiæ, eoq̄ ad accusandum delectis responderet solus, & orādī nescius priorio in metu, qui exercitā quoq̄ eloquentiam debilitat, non temperante Tiberio, quin premeret uoce, uultu, eo quod ipse creberrime interrogabat. neque refellere, aut eludere, dabatur: ac sæpe etiā confitendum erat, ne frustra quæsiuisset. Seruos quoque Sillani, ut tormentis interrogentur actor publicus mancipio acceperat. & ne quis necessariorum iuaret periclitantē, maiestatis crimina subdebanē, uinclum & necessitas silendi. Igitur petito paucorum dierū interiectu, defensionem sui deseruit, ausis ad Cæsarem codicillis, quibus inuidiam & preces miscuerat. Tiberius quæ in Sillanū parabat, quo excusatus sub exemplo acciperetur, libellos diuī Augusti de Voleso Messala eiusdem Asiæ proconsule, factumq̄ in eum senatuscōsultum recitari iubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat. ille multū de clementia principis præfatus, aqua atq̄ igne Sillano interdicens censuit, ipsumq̄ in insulam Gyarum relegandum. Eadem cæteri, nisi quod Gn. Lentulus separanda Sillani

Sillani materna bona, quippe alia parente geniti, reddendaq̄ filio dixit, adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Sillani moribus, addidit, ne quis uita probrosus, & opertus infamia prouinciā fortiretur, idq̄ princeps diiudicaret. nam à legibus delicta puniri, quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, prouideri ne peccaretur: Aduersum quæ differuit Cæsar: non quidem sibi ignara quæ de Sillano uulgabant, sed non ex rumore statuendū. multos in prouincijs contra q̄ spes aut metus de illis fuerit, egisse, excitari quosdā ad meliora magnitudine rerum, hebescere alios, neq̄ posse principem sua sciētia cuncta cōplecti. neq̄ expedire, ut ambitione aliena trahat. ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. sic à maioribus institutū, ut si antissent delicta, pœnæ sequerentur. ne uerterent sapienter reperta & semper placita. satis onerū principibus, satis etiam potentiæ: minutura, quoties gliscat potestas: nec utendū imperio, ubi legibus agi possit. Quanto rarior apud Tiberiū popularitas, tanto laxioribus animis accepta. Atq̄ ille prudens moderādī si propria ira non impelleretur, addidit insulam Gyarum immitē & sine cultu hominum esse: darent Iunia familia, & uiro quōdam ordinis eiusdem, Cytheram potius cōcederet. id sororē quoq̄ Sillani Torquatam præcæ sanctimonix uirginem expetere. In hęc sententiam facta discessio. Post auditi Cyrenēses, & accusante Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennius equitē Romanū maiestatis postulatū, quod effigiem principis promiscuum ad usum argenti uertisset, recipi Cæsar inter reos tēuit, palam aspernante Ateio Capitone, quasi per libertatē: non enim debere cripi patribus uim statuendī, neq̄ tantū maleficium impune habēdum: sanē lentus in suo dolore esset, Reip. iniurias ne largiretur. Intellexit hęc Tiberius ut erant magis q̄ ut dicebantur, perstititq̄ intercedere. Capito insignior infamia fuit: quod humani diuiniq̄ iuris sciens, egregiū publicū, & bonas domi artes dehonestauisset. Incessit dein religio quo nam in templo locandum foret donum, quod pro ualetudine Augustæ equites Romani uouerant Equestris Fortunæ. nam & si delubra eius dea multa in urbe, nullū tamen tali cognomento erat. repertum est ædem esse apud Antium quæ sic nuncuparetur, cunctasq̄ caeremonias Italicis in oppidīs, tēplaq̄, & numinū effigies, iuris atq̄ imperij Romani esse. ita donū apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatū nuper respōsum aduersus Scriuium Mafugincensem Flaminem Dialem, prompsit Cæsar: recitauit decretū pontificum. Quoties ualutudo aduersa Flaminē Dialem incessisset, ut Pontificis maximi arbitrio dum ne plus q̄ binocitiū abesset, dum ne diebus publici sacrificij, neu sapius q̄ bis eundem in annū. Quæ principe augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiam & prouinciarū administrationē dialibus non concedi. memorabaturq̄ L. Metelli Pontificis maximi exemplū, qui

Lepidus basili
cam Pauli in-
staurat

Aulum Posthumium Flaminem attinisset. Ita fors Asia in cum qui consulatum Maluginensem proximus erat conlata. Iisdem diebus Lepidus a senatu petiuit ut basilicam Pauli, Aemilia monumenta, propria pecunia firmaret ornaretque, erat etiam tum in more publica munificentia, nec Augustus arguerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuias, aut exundantis opes ornatum ad urbem, & posterum gloriam conferre, quo tum exemplo Lepidus, quam

Pompeij thea-
trum igne
haustum

quam pecuniae modicus, autum decus recoluit. At Pompeij theatrum igne fortuito haustum, Caesar exstructum pollicitus est, eo quod nemo e familia restaurando sufficeret, manente tamen nomine Pompeij, simul laudibus Seianum extulit, tanquam labore uigilantiaque eius tanta uis unum intra damnum stetit. Et censuere patres effigiem Seiano, quae apud theatrum Pompeij

Iunio Blaeso
procons. Afri-
cae triumphum in-
signia conce-
duntur

Tacfarinas se-
dem sibi suisque
postulat a Ti-
berio

locaretur, neque multo post Caesar cum Iunium Blaesum proconsulem Africae triumphum insignibus attolleret, dare id se dixit honori Seiani, cuius ille auunculus erat. Ac tamen res Blaesi dignae decore tali fuere. nam Tacfarinas quam saepius depulsus, reparatis per intima Africae auxiliis, huc adrogantiam uenerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, sedemque ultro sibi atque exercitui suo postularer, aut bellum inexplicabile minitaret. Non aliis magis sua populique contumelia Ro. indoluisse Caesarem ferunt, quae quod desertor & praedo, hostium more ageret, ne Spartaco quidem post tot consularium exercituum clades inultam Italiam urenti (quamque Sertorij atque Mithridatis ingentibus bellis labaret Resp.) datum, ut pacto in fidem acciperet, ne dum pulcherrimo populi Romani fastigio, latro Tacfarinas, pace & concessione agrorum redimeretur. Dat negotium Blaeso, ceteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi, ipsius autem ducis quoquo modo potiretur. Et recepti ea uenia plerique, mox aduersum artes Tacfarinatis, haud dissimili modo belligeratum.

Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, pluris per globos incurfaret, eluderetque, & insidias simul tentaret, tres incessus, totidem agmina parantur, ex quibus Cornelius Scipio legatus praefuit, quam praedatio in Leptinos & suffugia Garamantum, alio latere ne Cirtenisum pagi impune traheretur, propriam manum Blaesus filius duxit. Medio, cum delectis castella & munitiones idoneis locis imponens, dux ipse arcta, & infensa hostibus cuncta fecerat: quia quoquod inclinaret, pars aliqua militis Romani in ore, in late re, & saepe a tergo erat, multique eo modo caesi aut circumuenti. Tunc tripartitum exercitum plures in manus dispergit, praeparatque centuriones uirtutis expertae, nec ut mos fuerat, acta aetate retrahit copias, aut in hybernaculis ueteris puincia coponit: sed ut in limine belli, dispositis castellis per expeditos & solitudinum gnaros mutantem mapalia Tacfarinatem proturbabat, donec fratre eius capto, regressus est, poperantius tamen quam ex utilitate sociorum, relictis per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blaeso tribuit ut imperator a legionibus saluaretur, praesentis erga

se erga duces honore, qui bene gesta Rep. gaudio & impetu uictoris exercitus proclamabant, erantque plures simul imperatores, nec super ceterorum aequalitate, concessit quibusdam et Augustus id uocabulum, ac tunc Tiberius Blaeso.

Postremum obiere eo anno uiri illustres, Asinius Salonijs, M. Agrippa & Pollione Asinio uis, fratre Druso insignis, Caesarique progenere destinatus.

Et Capito Ateius de quo memorauimus, principem in ciuitate locum studiis civilibus adsecutus, sed a uo centurione Sullano, patre praetorio, consulatum ei adcelerauerat Augustus, ut Labeonem Antistium isdem artibus praecellentem dignatione eius magistratus anteiret. Namque illa aetas duo pacis decora simul tulit, sed Labeo incorrupta libertate, & ob id fama celebratior. Capitonis obsequium dominantibus, magis probabat. Illi quod praeturam intra stetit, commendatio ex iniuria: huic quod consulatum adeptus est, odium ex inuidia oriebat. Et Iunius

sexagesimo quarto post Philippense aetate anno supremum diem expleuit, Catone auunculo genita, C. Cassij uxor, M. Bruti soror. Testamentum eius multo apud uulgum rumore fuit: quia in magnis opibus, cum ferme cunctos proceres cum honore nominauisset, Caesarem omisit, quod ciuilitate acceptum, neque prohibuit quo minus laudatione pro rostris, ceterisque solennibus, funus cohonestaret. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlij, Quintij, aliaque eiusdem nobilitatis nomina: sed praefulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non uidebantur.

P. CORNELII TACITI AB EX-
CESSU DIVI AVGVSTI ANNALIUM
LIBER QVARTVS

ASINIO, C. Antistio Coss. nonus Tiberio annus erat compositae Reip. florentis domus (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cum repente turbare fortuna coepit, saeuire ipse, aut saeuientibus uires praebere. Initium & causa penes Aelium Seianum cohortibus praetorijs praefectum, cuius de potentia supra memorauimus. Nunc originem, mores, & quo facinore dominationem captauerit expediemus. Genitus Vulsinjs, patre Seio Strabone equite Romano, & prima iuuenta C. Caesarem diu Augusti nepotem sectatus, non sine rumore Apicio diuiti & prodigo stuprum ueniam dedisse, mox Tiberium uarijs artibus deuinxit, adeo ut obscurum aduersum alios, sibi uni incautum inestumque efficeret, non tam solertia (quippe isdem artibus uictus est) quam deum ira in rem Romanam, cuius pari exitio uiguit, ceciditque. Corpus illi laborum tollerans,

Aelius Seianus dominatio-
nis captator

animus audax, sui obtegens, in alios criminator, iuxta adulatio & superbia palam cōpositus pudor, intus summa apiscendi libido, eiusq; causa, modo largitio & luxus, sapius industria ac uigilantia, haud minus noxia, quoties parando regno fingunt. Vim praefecturae modicā antea, iatendit, dispersas per urbē cohortes una in castra cōducendo, ut simul imperia acciperent, numeroq; & robore, & uisu inter se, fiducia ipsis, in ceteros metus crederetur. Prætebat lasciuire militē diductū, si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subueniri. & seuerius acturos si uallum statuāt procul urbis inlecebris. Ut perfecta sunt castra, inreperere paulatim militares animos, ad eūdo, appellando: simul cēturiones ac tribunos ipse deligere. neq; senatorio ambitu abstinebat, clientes suos honoribus aut prouincijs ornando, facili Tiberio, atq; ita prono, ut focij laborum, non modo in sermonibus, sed apud patres et populū celebraret, coliq; per theatra & fora effigies eius, interq; principia legionū sineret. Ceterum plena Caesarum domus, iuuenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebat. & quia ui tot simul corrumpere intutum, dolus interualla scelerum poscebat. placuit tamen occultior uia, & à Druso incipere, in quem recenti ira ferebat. Nam Drusus impatiens aemuli, & animo cōmotior, orto forte iurgio intenderat Seiano manus, & contra tendentis os uerberauerat. Igitur cuncta tentati promptissimum uisum ad uxorem eius

Liuiam Drusi uxor
Liuiam conuere. Quae soror Germanici, formae initio aetatis in decorae, mox pulchritudine praecellebat. Hanc, ut amore incensus, adulterio pellexit. & postquam primi flagitij potitus est, neq; foemina amissa pudicitia alia abnuerit, ad coniugij spem, consortium regni, & necem mariti impulit. Atq; illa cui auunculus Augustus, fover Tiberius, ex Druso liberi, seq; ac maiores & posteros municipali adultero foedabat; ut pro honestis & praesentibus flagitiosa & incerta expectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liuiae, specie artis frequēs secretis. pellit domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat: ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metū, prolationes, diuersa interdū consilia adferebat.

Interim anni principio Drusus ex Germanici liberis togam uirilem sumpsit. quaeq; fratri eius Neroni decreuerat senatus, repetita. addidit orationē Caesar multa cum laude filij sui, quod patria beneuolentia in fratris liberos foret. Nam Drusus (quanquam arduum sit eodem loci potentiam & concordiam esse) sequus adulescentibus, aut certe non aduersum habebatur. Exin uetus & saepe simulatum proficiscendi in prouincias cōsiliū refertur. multitudinem ueteranorum praetexebat imperator, & delectibus supplendos exercitus. nam uoluntarium militē deesse. ac si suppeditet, non eadem uirtute ac modestia agere: quia plerunq; inopes ac uagi sponde militiam sumant. percensuitq; cursim numerum legionum, & quas prouincias tutarentur. Quod mihi quoque exequendum reor, quae tum Romana copia in armis

Liuiam Drusi uxor

Eudemus medicus

Arduū est eodem loci potentia esse concordiam

armis, qui focij reges, quanto sit angustius imperitatu. Italiam utroq; mari duae classes, Misenum apud & Rauennā, proximūq; Galliae litus rostratae naues praesidebant, quas Actiaca uictoria captas Augustus in oppidum Foroiulicense miserat, ualido cum remige. Sed praecipuum robur Rhenum iuxta, cōmune in Germanos Gallosq; subsidū, octo legiones erant: Hispaniq; recens perdomitq; tribus habebant. Mauros Iuba rex acceperat, donū populi Romani. cetera Africa per duas legiones, pariq; numero Aegyptus: dehinc initio ab Suria usq; ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus cohercitu, accolis Hybero, Albanosq;, & alijs regibus, qui magnitudine nostra proteguntur aduersum externa imperia. & Thraciam, Rhœmetalces ac liberi Cotyis: ripamq; Danubij, legionum duae in Pannonia, duae in Moesia attingebant: totidem apud Dalmatiam locatis, quae positu regionis à tergo illis, ac si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul acciretur: quanquam insideret urbem proprius miles, tres urbanae, nouem praetoriae cohortes, Ethruria ferme Vmbriaq; delectae, aut uetere Latio, & colonis antiquitus Romanis. At apud idonea prouinciarum sociae triremes, alaeq; & auxilia cohortiu: neq; multo secus in ijs uirium, sed persequi incertum fuit: cum ex usu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, & aliquando minuerentur. Congruens crediderim recensere ceteras quoq; Reip. partes, quibus modis ad eam diem habitae sint: quando Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primum publica negotia, & priuatorum maxima, apud patres tractabantur: dabaturq; primoribus disserere. & in adulationem lapsos cohibebat ipse. mandabatq; honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiae, inlustres domi artes spectando, ut satis constaret, non alios potiores fuisse. sua consulibus, sua praetoribus species. Minorum quoq; magistratuum exercita potestas, legesq;, si maiestatis quaestio eximeretur, bono in usu. At frumenta, & pecuniae uestigiales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Caesar spectatissimo cuiq;, quibusdam ignotis, ex fama mandabat: semelq; adsumpti tenebantur, pro fus sine modo, cum pleriq; iisdem negotijs infenescerent. Plebes acri quidē annona fatigabatur, sed nulla in eo culpa ex principe. quin in fecunditati terrarum, aut asperis maris obuiam ijt, quantum impedio, diligentiaq; poterat. & ne prouinciae nouis oneribus turbarent, utq; uetera sine auidia aut crudelitate magistratuum toleraret, prouidebat. corporum uerbera, adēptiones honorū aberant. Rari per Italiae Caesaris agri, modesta seruitia, intra paucos liberos domus, ac si quādo cū priuatis disceptaret, forū & ius, quae cuncta nō quidē comi uia, sed horridus ac plerūq; formidatus retinebat tamē, donec morte Drusi uerterent. nā dū superfuit mansere: quia Seianus incipiente adhuc potētia, bonis cōsilijs notescere uolebat, & ultor metuebat,

Numerus legionū, & quas ille prouincias titarentur, sub Tiberio. iuxta Rhenū octo legiones praecipuum robur

Tiberius Imperator etiam cum priuatis in foro disceptabat

non occultus odijs, & crebro querens incolumi filio adiutorē imperij alium uocari, & quantū superesse ut collega dicatur? Primas dominandi spes in arduo, ubi sis ingressus, adesse studia & ministros, exstructa iam sponte praefecti castra, datos in manū milites: cerni effigiē eius in monumentis Gn. Pompei: cōmunes illi cum familia Drusorum fore nepotes: precandam post hāc modestiam, ut contentus esset. Neq; raro, neq; apud paucos talia iaciebat, & secreta quoq; eius corrupta uxore prodebantur. Igitur Seianus maturatū dum ratus, deligit uenenū, quo paulatim inrepente, fortuitus morbus adsi- mularet. Id Druso datum per Lygdum Spadonem, ut octo post annos cognitum est. Ceterum Tiberius per omnes ualitudinis eius dies, nullo metu, an ut firmitudinē animi ostētare: etiam defuncto necdum sepulto, curiam ingressus est. consulesq; sede uulgarī per speciem in cēstitiq; sedētes, honoris lociq; admonuit, & effusum in lachrymas senatū uictō gemitu, simul oratione continua erexit. Non quidem sibi ignarum posse argui, quod tam recentī dolore subierit oculos senatus: uix propinquorum adloquia tolerari, uix diem aspici à plerisq; lugentium: neq; illos imbecillitatis damnandos, se tamem fortiora solatia è cōplexu Reip. petiuisse, miseratūsq; Augustā extremam senectam, rudem adhuc nepotum, & uergētem aetatem suam, ut Germanici liberi, unica praesentiū malorum leuamenta, inducerentur, petiuit. Egressi cōsules, firmatos alloquio adulescentulos, deductōsq; ante Cæsarem statuunt. Quibus adprehēsis, Patres conscripti, Hos, inquit, orbatos parēte, tradidi patriuo ipsorum, precatusq; sum (quanquam esset illi propria soboles) ne secus quā suum sanguinem foueret ac tolleret, sibiq; & posteris confirmaret. erepto Druso, preces ad uos conuerto, dijsq; & patria corā obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis maioribus genitos suscipite, regite. uestram meāmq; uicem explete. Hī uobis Nero & Druse parētum loco. ita nati estis, ut bona malaq; uestra ad Remp. pertineant. Magno ea fletu, & mox precationibus faustis audita. ac si modum orationi posuisset, misericordia sui gloriāq; animos audientium impleuerat. ad uana & toties intrisa reuolutus, de reddenda Rep. utq; consules seu quis alius regimē susciperēt, uero quoq; & honesto fidem dempsit. Memoriae Drusi eadem quā in Germanicum decernuntur, plerisq; additis ut ferre amat posterior adulatio. Funus imaginum pompa maxime inlustre fuit, cum origo Iuliae gentis Aeneas, omnesq; Albanorū reges, & cōditō urbis Romulus, post Sabina nobilitas, Appius Clausus, ceteraq; Claudiorū effigies, longo ordine spectarentur. In tradenda morte Drusi quā plurimis maximēq; fīdis auctōribus memorata sunt rettuli. sed non omiserim corundem temporum rumorē ualidum adeo, ut nōdum exolescat. Corrupta ad scelus Liuiā, Seianū Lygdi quoq; Spadonis animum stupro uinxisse: quod is Lygdus aetate atque forma carus domino interq; primores ministros erat. deinde inter

inter conscios, ubi locus ueneficij tempus cōposita sunt, eō audaciā prouertum, ut uerteret, & occulto indicio Drusum ueneni in patrem arguens, mōneret Tiberium, uitandā potionē quā prima ei apud filiam epulanti offerretur. ea fraude tum senem postquam conuiuū inierat, exceptum poculum Druso tradidisse. atq; illo ignaro & iuueniliter hauriēte auctā suspicionem, tanquam metu & pudore, sibi met inrogaret mortem quam patri struxerat. Hāc uulgo iactata, super id quod nullo auctore certo firmantur, promptē refutaueris. quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius tantis rebus exercitus, inaudito filio exitum offerret, idq; sua manu et nullo ad pccenitendū regressu? quin potius ministrum ueneni excruciatet, auctorem exquireret, insita deniq; etiam in extraneos cunctatatione & mora aduersum unicum & nullius ante flagitij compertum uteretur. Sed quia Seianus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimia charitate in eum Cæsaris, & ceterorum in utrunq; odio, quamuis fabulosa & immania credebantur, atrocior semper fama erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris per Apicam tam Seiani proditus, tormentis Eudemij, ac Lygdi patefactus est. neq; quisquam scriptor tam infensus extitit, ut Tiberio obiectaret, cū omnia aliā conquirent, intendrentq;. Mihi tradendi arguendiq; rumoris causa fuit, ut claro sub exemplo falsas audiciones depellerē, peterēmq; ab ijs quorum in manus cura nostra uenerit, ne diuulgata atq; incredibilia, auidē accepta, ueris neq; in miraculum corruptis antehabeāt. Ceterum laudante filium pro rostris Tiberio, senatus populusq; habitum ac uoces dolentium simulatio, ne magis quā libens inducibat, domumq; Germanici reuiuiscere occulti lætabantur. Quod principium fauoris, & mater Agrippina spem male regens, perniciem adcelerauit. Nam Seianus ubi uidet mortem Drusi inultam interfectōribus, sine mœrore publico esse, ferox scelerum, & quia prima prouenerant, uoluntate secum, quo nam modo Germanici liberos peruerteret, quorū non dubia successio, neq; spargi uenenū in tres poterat, egregia custodum fide, & pudicitia Agrippinae impenetrabili. Igitur contumaciam eius insectari, uetus Auguste odium, recentem Liuiæ conscientiam exagitare, ut superbiā fecunditate subnixam popularibus studijs inhiare dominationi, apud Cæsare arguerent. Atq; hoc callidis criminatōribus, inter quos delegerat Iuliū Posthumū per adulteriū Mutiliae Priscæ inter intimos auic, & consilij suis peridoneum: quia Prisca in animo Augustæ ualida, animum suapte natura potentia anxiam in sociabilem nurū efficiebat. Agrippinae quoq; proximi inliciebant: prauis sermonibus tumidos spiritus perstimulare. At Tiberius nihil intermissa rerū cura, negotia pro solatijs accipiēs, ius ciuium, preces sociorū tractabat. Factaq; auctore eo senatus consulto, ut ciuitati Cibyraticæ apud Asiam, Aegirensi apud Achaiā motu terræ labefactis subueniretur, remissione tributū in triennium. Et Vibius Se-

Atrocior semper fama erga dominantium exitus

Iulius Posthumus

Cibyra Aegira renus

renus proconsul ulterioris Hispaniæ de vi publicâ damnatus, ob atrocitatē temporū in insulam Amorgum deportatur. Carsius Sacerdos reus tanq̄ frumento hostem Tacfarinatem iuuisset, absoluitur, eiusdemq̄ criminis C. Gracchus. Hūc comitem exiliū admodū infantē pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat, illū adultus inter extorres & liberalium artium nescios, mox per Africam ac Siciliam mutando sordidas merces sustentabatur, nec tamē effugit magnę fortunę pericula. Ac ni Aelius Lamia & L. Apronius qui Africam obtinuerant, in fontem protexissent, claritudine infausti generis, & paternis aduersis foret abstractus. Is quoq̄ annus legationes Græcarum ciuitatū habuit, Samijs Iunonis, Cois Aesculapij delubro uetustū asyli ius ut firmaretur petentibus. Samij decreto Amphictyonum nitebantur, quæ præcipuum fuit rerum omnium iudiciū ea, qua tempestate Græci conditis per Asiam urbibus ora maris potiebantur. Neque dispar apud Coos antiquitas & accedebat meritum ex loco. Nam ciues Romanos tempore Aesculapij induxerant, cum iussu regis Mithridatis apud cunctas Asię insulas & urbes trucidarentur. Varijs dehinc & sapius inritis prætorum questibus, postremo Cæsar de immodestia histriionum rettulit. Multa ab ijs in publicum seditiose, scæda per domos tētari: Oscum quondā ludicrum leuissimæ apud uulgum oblectationis, eò flagitiorum & uirium uenisse, auctoritate patrum coercendum sit. Pulsi tum histriiones Italia. Idem annus alio quoq̄ luctu Cæsarem afficit, alterū ex geminis Drusi liberis extinguendo: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus omnium illi tristium lætorumq̄ socius, unusq̄ è senatoribus Rhodij secessus comes. Ita quam nouo homini, censorium funus, effigiem apud forum Augusti publica pecunia patres decreuere: apud quos etiā tum cuncta tractabant, adeo ut pcurator Asiæ Lucillius Capito accusante prouincia causam dixerit, magna cum adseueratione principis, non se ius nisi in seruitia & pecunias familiares dedisse: quod si uim prætoris usurpasset, manibusq̄ militum usus foret, spreta in eo mandata sua, audirēt socios. Ita reus cognito negotio damnatur. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Sillanum uindictum erat, decreuerē Asiæ urbes templū Tiberio matricq̄ eius, ac senatui. Et permillum statuere. Egitq̄ Nero grates ea causa patribus atq̄ auo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoria Germanici, illum aspici, illum audiri rebantur. aderantq̄ iuueni medestia, ac forma, principe uiro digna, notis in cum Seiani odijs ob periculum gratiora. Sub idem tempus de flamine diali in locum Seruij Maluginensis defuncti legendo, simul roganda noua lege disseruit Cæsar. Nam patritios confarreatis parentibus genitos tres simul nominati, ex quis unus legeretur uetusto more: neque adesse, ut olim, eam copiam, ommissa confarreati aduetudine, aut inter paucos retenta: pluresq̄ eius rei causas adferebat, potissimā, penes incuriam uirorum

C. Gracchus

Amphictyones

Lucil. Longus

Lucil. Capito
procurator Asiæ
sic accusatur
& damnaturTemplum Tiberio,
matri,
senatuiq̄, in
AsiæConfarreatis parentibus,
genitiAduetudo
confarreati

rorum sceminarumq̄. Accedere ipsius caremonia difficultates quæ consul to uirarentur. Et quando exiret è iure patrio, qui id flaminium apisceretur, quæq̄ in manum flaminis conueniret. Ita medendum senatus decreto, aut lege, sicut Augustus quædam ex horrida illa antiquitate ad præsentē usum flexisset. Igitur tractatis religionibus, placitum, instituto Flaminū nihil de mutari. Sed lata lex, qua flaminica Dialis sacrorū causa in potestate uiri, cætera promiscuo sceminarū iure ageret. & filius Maluginensis patri suffectus. Utq̄ glisceret dignatio sacerdotū, atq̄ ipsis promptior animus foret ad capeffendas caremonias, decretum Corneliæ uirgini, quæ in locum Scantiæ capiebatur, LLS. x. x. & quoties Augusta theatrū introisset, ut sedes inter Vestaliū consideret. Cornelio Cethego, Visellio Varrone Coss. Pontifices eorumq̄ exemplo cæteri sacerdotes, cum pro incolumitate principis uota susciperent, Neronem quoq̄ & Drusum iisdem dijs comendauere, non tam charitate iuuenum, quàm adulatione: quæ moribus corruptis, perinde anceps si nulla, & ubi nimia est. Nam Tiberius haud inquam domui Germanici mitis, tum uero æquari adulescentes senectæ suæ, impatienter indoluit: accitosq̄ Pontifices percunctatus est, num id precibus Agrippinæ aut minis tribuissent. Et illi quidem quanquam abnuerēt modicè perstricti, etenim pars magna è propinquis ipsius aut primores ciuitatis erant: cæterū in senatu oratione monuit in posterum, ne quis mobiles adulescentium animos præmaturis honoribus ad superbiam extolleret. instabat quippe Seianus, incubabatq̄ diductam ciuitatem, ut ciuili bello, esse qui se partium Agrippinæ uocent: ac ni resistatur, fore pluris: neq̄ aliud gliscens discordiæ remedium, quàm si uuus alterūe maximè prompti subuerterentur.

Lex de Flaminica diali

Adulatio

C. Silius

Qua causa C. Silius & Titium Sabinū adgreditur, amicitia Germanici perniciofa utriq̄. Silio, & quod ingentis exercitus septem per annos moderator, partiq̄ apud Germaniā triumphalibus Sacrouiriani belli uictor, quanto maiore mole procideret, plus formidinis in alios dispergatur. credebant pleriq̄ auctam offensionem ipsius intemperatā immodicè iactantis, suum militē in obsequio durauisse, cum alij ad seditiones prolaberent: neq̄ mansurum Tiberio imperiū, si ijs quoq̄ legionibus cupido nouādi fuisset. Destru per hæc fortunam suam Cæsar, imparemq̄ tanto merito rebatur. Nam beneficia eo usq̄ læta sunt, dum uidentur exolui posse: ubi multum anteuenerē, pro gratia odium redditur. Erat uxor Silio Sosia Galla, charitate Agrippinæ inuisa principi. Hos corripit, dilato ad tempus Sabino, placitum: immissusq̄ Varro consul, qui paternas inimicitias obtendens, odijs Seiani per dedecus suum gratificabatur, precante reo breuem uoram dum accusator consulatu abiret, aduersatus est Cæsar: solitū quippe magistratibus, diem priuatis dicere: nec infringendū consulis ius, cuius uigilijs nitere, ne quod Resp. detrimentum caperet. Proprium id Tiberio fuit, scelera nuper

per reperta prisca uerbis obtegere. Igitur multa adseueratione, quasi aut le-
gibus cum Silio ageretur, aut Varro consul, aut illud Resp. esset, coguntur
patres silente reo, uel si defensionem ceptaret, non occultante cuius ira pre-
meretur. conscientia belli, Sacrouir diu dissimulatus, uictoria per auaritiam
Repetundarū fœdata, & uxor Sofia arguebantur. nec dubie repetundarū criminibus hæ-
rebant. sed cuncta quaestione maiestatis exercita, & Silius imminentē dam-
nationē uoluntario sine præuertit. Sauium tamen in bona, non ut stipen-
diarijs pecuniæ redderetur, quorum nemo repetebat. sed liberalitas Augu-
sti auulsa, cōputatis singillatim quæ fisco petebantur. ea prima Tiberio erga
pecuniam alienam diligentia fuit. Sofia in exiliū pellitur Asinij Galli senten-
tia, qui partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur, censue-
rat. contra M. Lepidus quartam accusatoribus secundū necessitudinem le-
gis, cætera liberis concessit. Hunc ego Lepidum temporibus illis grauem &
sapientem uirum fuisse cōperio. Nam pleraq; ab sauis adulationibus alio-
rum, in melius deflexit, necq; tamen temperamenti egebat cum æquabili au-
ctoritate & gratia apud Tiberium uiguerit. unde dubitare cogor, fato & sor-
te nascendi, ut cætera, ita principum inclinatio in hos, offensus in illos, an sit
aliquid in nostris consilijs, liceatq; inter abruptam contumaciā, & deforme
obsequium pergere iter ambitione ac periculis uacuum. At Messalinus Cotta
haud minus claris maioribus, sed animo diuersus, censuit cauendū sanatus/
consulto, ut quanquam infantes magistratus & culpæ alieng nescij, prouin-
cialibus uxoribus criminibus, perinde quàm suis plecterentur. Actum
de hinc de Calpurnio Pisonē nobili ac feroci uiro. Is namq; ut retuli, cessu-
rum se urbe ob factiones accusatorum in senatu clamitauerat, & sprete po-
tentia Augustæ, trahere in ius Vrgulianiam, domoq; principis excire au-
sus erat. Quæ in præsens Tiberius ciuilitate habuit. Sed in animo reuoluen-
te iras, etiam si impetus offensionis languerat, memoria ualebat, Pisonemq;
grauius secreti sermonis incusauit aduersum maiestatem habitū. adiecitq; in
domo eius uenenum esse, eumq; gladio accinctum introire curiam. Quod
ut atrocius uero tramissum. cæterorum quæ multa cumulabantur, receptus
est reus, necq; peractus ob mortem opportunam. Relatum & de Cassio
Seuero exule, qui sordidæ originis, maleficæ uitæ, sed orandi ualidus, per im-
modicas inimicitias ut iudicio iurati senatus Cretam amoueretur, effecerat:
atq; illic eadem actitando recentia ueteraq; odia aduertit, bonisq; exutus,
interdicto igni atq; aqua, saxo Seriphio consenuit. Per idem tēpus Plau-
tius Siluanus prætor incertis causis, Aproniam coniugem in præceptis iecit,
tractusq; ad Cæsarem ab L. Apronio socero, turbata mente respondit,
tanq; ipse somno grauis atq; eo ignarus, & uxor sponte mortē sumpserat.
Non cunctanter Tiberius pergit in domū, uisit cubiculū, in quo reluctantis
& impulsa uestigia cernebantur. Refert ad senatū, datisq; iudicibus Vrgu-
lania

lania Siluani auia pugionem nepoti misit. Quod perinde creditum quasi
principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Vrgulania. Reus frustra ten-
tato ferro, uenas præbuit exoluendas. Mox Numantina prior uxor eius ac-
cusata, iniectis carminibus, & ueneficijs uicordiā marito, insons iudicatur. Is
demū annus populum Romanū longo aduersum Numidā Tacfarinatē
bello absoluit. Nam priores duces sibi impetrando triumphaliū insigni
sufficere res suas crediderant, hostem omittebant. Iamq; tres laureatæ in ur-
be statuæ, & adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxi-
lijs, qui Ptolemæo Iubæ filio iuuenta incurioso, liberos regios, & seruilia im-
peria bello mutauerat. Erat illi prædarum receptor ac socius populandi rex
Garamantū, non ut cum exercitu incederet, sed missis leuibus copijs, quæ ex
longinquo in maius audiebantur: ipsaq; è prouincia ut quis fortunæ inops,
moribus turbidus, promptius ruebant, quia Cæsar post res à Blaso gestas,
quasi nullis iam in Africa hostibus reportari Nonam legionē iusserat, nec
proconsul eius anni P. Dolabella retinere ausus erat, iussa principis magis
quàm incerta belli metuens. Igitur Tacfarinas despero rumore, rem Roma
nam alijs quoq; ab nationibus lacerari, eoq; paulatim Africa decedere, ac
posse reliquos circūuentri, si cuncti, quibus libertas seruitio potior, incubuis-
sent: auget uires, positisque castris Thubuscum oppidum circumfidet. At Do-
labella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Nu-
midæ peditū acie ferre nequeūt, primo sui incessu soluit obsidiū, locorumq;
opportuna permuniuit: simul principes Musulamorum defectionē ceptan-
tes securi percussit. Dein quia pluribus aduersum Tacfarinatē expeditioni-
bus cognitū, non graui nec unō incurso consecrandum hostem uagū, exci-
to cum popularibus rege Ptolemæo quatuor agmina parat, quæ legatis ac
tribunis data: & prædatorias manus delecti Maurorū duxere. Ipse cōsultor
aderat omnibus: Nec multo post adfertur Numidas apud castellum semi-
rutum, ab ipsis quondam incensum, cui nomen Auzea, positus mapalibus
cōsedisse filios loco, quia uastis circum saltibus claudebatur. Tum expeditæ
cohortes alæq; quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur.
Simulq; ceptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant semi-
somnos in barbaros, præpeditis Numidarū equis aut diuerfos passus perer-
rantibus. Ab Romanis cōfertus pedes, dispositæ turmæ, cuncta prælio pro-
uisa: hostibus contra omnium nescijs, non arma, non ordo, non consilium,
sed pecorū modo, trahi, occidi, capi. Infensus miles memoria laborū, & ad-
uersum eludentes optatæ toties pugnae, se quisq; ultione & sanguine exple-
bant. Differtur per manipulos Tacfarinatē omnes notum tot prælijs conse-
ctentur, non nisi duce interfecto requiem belli fore. At ille delectis circum-
stipatoribus, uinctoq; iam filio, & effusis undiq; Romanis, ruendo in tela
captiuitatem haud inulta morte effugit. Isq; finis armis impositus. Dola-
bellæ

Numantina

Liberti regij
apud Ptolemæ
um Iubæ f.
Garamantum
rexTacfarinas
NumidaThubuscum
oppidumAuzea castel-
lumTacfarinatis
numidæ mors

bellæ petenti abnuit triumphalia Tiberius, Sciano tribuens, ne Blæsi auiti
culi eius laus obsolesceret. Sed neq; Blæsus ideo inlustrior, & huic negatus
honor gloriam intēdit. Quippe minore exercitu, insignis captiuos, eadem
ducis, belliq; confecti famam deportarat. Sequebantur & Garamantum le
gati raro in urbe uisi, quos Tacfarinate caeso percussa gēs & culpæ nescia ad
satisfaciendum populo Ro. miserat. Cognitis de hinc Ptolemæi per id bel
lum studijs, repetitus ex uetusto more, missusq; è senatoribus qui scipionē
eburnū, togam pictam, antiqua patrū munera daret, regemq; & sociū atq;
amicum appellaret. Eadem ætate mota per Italiā seruilis belli semina fors
oppressit. Auctor tumultus T. Curtius quondam pratorix cohortis mi
les, primo cœtibus clandestinis apud Brundisium, & circumiecta oppida:
mox positis propalām libellis ad libertatē uocabat agrestia per longinquos
saltus & ferocia seruitia: cum uelut munere deūm tres biremes adpulere ad
usulū cōmeantium illo mari. Et erat hsdem regionibus Curtius Lupus quæ
stor, cui prouincia uetere ex more calles euenerat. Is disposita clastiariorum
copiā cœptantem tum maxime coniurationem discicit. Missusq; à Cæsare
propere Staius tribunus cum ualida manu ducē ipsum & proximos auda
ciæ in urbem traxit iam trepidam ob multitudinem familiarum, quæ glisce
bat immensum minore in dies plebē ingenua. Iisdem consulibus miseriar
rum ac sæuitiæ exemplum atrox, reus pater, accusator filius, nomen uiri, Q.
Vibius Serenus, in senatū inducti sunt, ab exilio retractus, inluuicq; ac squa
lore oblitus, & tum cathena uinctus perorante filio. Præparatur adulescens
multis munditijs, alacri uultu. structas principi insidias, missosq; in Galliam
conciutores belli, in dex idem & testis dicebat. adnectebatq; Cæcilium Cor
nutum prætorium ministrasse pecuniam, qui tædio curarum, & quia peri
culum pro exitio habebatur, mortem in se festinauit. At cōtra reus nihil in
fracto animo, obuersus in filium, quater uinacula, uocare ultores deos, ut si
bi quidem redderent exilium, ubi procul tali more ageret, filium autē quan
doq; supplicia sequerentur. Adseuerabatq; innocentem Cornutum & fal
sa exterritū, idq; facile intellectu si proderentur alij, nō enim se eadem prin
cipis & res nouas uno socio cogitasse. Tum accusator Gn. Lentulū & Sciu
Tiberonem nominat, magno pudore Cæsaris, cū primores ciuitatis, intimi
ipsius amici, Lentulus senectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumulu
tus hostilis, & turbanda Reip. accerferetur. Sed hi quidem statim exempti.
In patrem ex seruis quæsitum, & quæstio aduersa accusatori fuit, qui scelere
uecors, simul uulgi rumore territus, robur & saxum, aut parricidarū pœnas
minitantium, celsit urbe, ac retractus Rauenna exequi accusationem adig
itur, non occultante Tiberio uetus odium aduersus exulem Serenum, nam
post damnatum Libonem missis ad Cæsarem literis exprobrauerat, suum
tantum studiū sine fructu fuisse, addideratq; quædam contumacius quam
tutum

Munera Pto
lemæo scipio
eburnus &
togæ picta
seruilis tumul
tus auctore T.
Curtio

Staius tribun.

Miseriarū ac
sæuitiæ exem
plum

Cæcilius Cor
nutus

Gn. Lentulus
Seius Tubero

tutum apud aures superbas & offensionem proniores. ea Cæsar octo post an
nos rettulit, medium tempus uarie arguens, etiam si tormenta, peruicacia ser
uorum, contra euenissent. Dictis dein sententijs ut Serenus more maiorum
puniretur, quo molliret inuidiam, intercessit Gallus Afinius, Gyaro aut Do
nusa claudendum censeret. id quoq; aspernatus est, egenam aquæ utranq;
in sulā referens, dandosq; uitæ usus cui uita cōcederetur, ita Serenus Amor
gum reportatur. Et quia Cornutus sua manu ceciderat, actū de præmijs ac
cusatorum abolendis, si quis maiestatis postulatus ante perfectū iudicium
se ipse uita priuauisset. ibaturq; in eam sententiā, ni durius contraq; morem
suum palām pro accusatoribus Cæsar, inritas leges, Remp. in præcipiti con
questus esset. subuerterent potius iura, quam custodes eorum amouerent.
sic delatores genus hominū publico exitio repertū, & pœnis quidem nunq;
satis coercitum, per præmia eliciebantur. His tam adsiduis tamq; mœstis
modica lætitia interijctur, quod C. Cominium equitem Romanū probrofi
in se carminis conuictum, Cæsar precibus fratris qui senator erat, concessit.
Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum & quæ fama clemētiā
sequeretur, tristiora malle. neq; enim socordia peccabat, nec occultum est,
quando ex ueritate, quādo adumbrata lætitia facta impèratorum celebren
tur. quin ipse compositus aliās, & uelut eluctantium uerborū, solutius prom
priusq; eloquebatur quoties subueniret. At P. Suillium quæstorē quon
dam Germanici, cum Italia arceretur conuictus pecuniam ob rem iudican
dam cepisse, ammouendum in insulam censuit, tanta contentione animi, ut
& iurando obstringeret è Rep. id esse. Quod asperè acceptum ad præsens,
mox in laudem uertit, regresso Suillio, quem uidit sequens ætas præpoten
tem, uenalem, & Claudij principis amicitia diu prosperè, nunquam bene
usum. Eadem pœna in Catum Firmium senatorem statuitur, tanquā fal
sis maiestatis criminibus sororem petiuisset. Catus ut rettuli Libonem inle
xerat insidijs, deinde iudicio perculerat. eius operę memor Tiberius, sed alia
prætendens, exilium deprecatus est. quo minus senatu pelleretur non obsti
tit. Pleraq; eorum quæ rettuli, quæq; referam, parua forsitan & leuia me
moratu uideri non nescius sum. sed nemo Annales nostros cū scriptura eo
rum contenderit, qui ueteres populi Romani res composuere. Ingentia illi
bella, expugnationes urbium, fusos captosq; reges, aut, si quando ad inter
na præuenterent, discordias consulum aduersum tribunos, agrarias frumen
tariascq; leges, plebis & optimatum certamina libero egressu memorabat.
Nobis in arcto et inglorius labor. Immota quippe aut modicè lacescita pax,
mœstæ urbis res, & princeps proferendi imperij incuriosus erat. Non
tamen sine usu fuerit, introspicere illa primo aspectu leuia, ex quibus magna
rum sæpe rerum motus oriuntur. Nam cunctas nationes & urbes popu
lus, aut primores, aut singuli regunt. delecta ex his & constituta Reip. for
h 2 ma

Delatores

C. Cominius
Eq. Ro.

Tiber. eluctan
tium uerborū
P. suillius in
insulam

Annales Cōr.
Taciti

ma laudari facilius quam cuenire, uel si cuenit, haud diuturna esse potest. Igitur ut olim plebe ualida, uel cum patres pollerent, noscenda uulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur, senatusque & optimatum ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum & sapientes credebantur: sic conuerso statu, neque alia rerum quam si unus imperitet, haec conquiri tradique in rem fuerit, quia pauci prudentia, honesta ab deterioribus, uulgia ab noxijs discernunt, plures, aliorum euentis docentur. ceterum ut profutura, ita minimum oblectationis adferunt. nam situs gentium, uarietates praetiorum, clari ducum exitus retinent ac redintegrandi legentium animum. nos saeva iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, & eadem exitu causas coniungimus, obuia rerum similitudine, & fatietate. Tum quod antiquis scriptoribus rarus obtrektor, neque refert cuiusquam, Punicas Romanasue acies laetius extuleris, at multorum qui Tiberio regente poenam uel infamias subiere, posterum manent. utque familiae ipsae iam extinctae sint, reperies qui ob similitudinem morum aliena malefacta sibi obiectari putent. etiam gloria ac uirtus infensos habet, ut animus ex propinquo diuersa arguens. Sed ad incepta redeo. Cornelio Cossio, Asinio Agrippa Coss. Cremutius Cordus postulat, nouo ac tunc primum audito crimine, quod editis annalibus, laudatque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Sciani clientes. id perniciosum reo, & Caesar truci uultu defensionem accipiens, quam Cremutius relinquenda uitae certus in hunc modum exorsus est. Verba mea P. C. arguuntur. adeo factorum innocens sum. Sed neque haec in principem aut principis parentem, quos lex maiestatis amplectitur. Brutum, & Cassium laudauisse dicor. quorum res gestas cum plurimi composuerint, nemo sine honore memorauit. Titus Liuius eloquentiae ac fidei praclarus in primis, Gnaeus Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum cum Augustus appellaret. neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & parridas, quae nunc uocabula imponuntur, saepe ut insignis uiros nominat. Asinij Pollionis scripta egregiam eorum memoriam tradunt. Messala Coruinus imperatorem suum Cassium praedicabat. & uterque opibusque atque honoribus peruigere. Marci Ciceronis libro quo Catonem caelo aequauit, quid aliud dictator Caesar quam rescripta oratione uelut apud iudices respondit: Antonij epistolae, Bruti conciones, falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum acerbitate habent. carmina Bibaculi & Catulli referta contumelijs Caesarum leguntur. sed ipse diuus Iulius, ipse diuus Augustus & tulere ista, & relinquere, haud facile dixerim moderatione magis an sapientia. namque spreta exolescunt: si irascere, adgnita uidentur. Non attingo Graecos, quorum non modo libertas, etiam libido impunita. aut si quis aduertit, dictis dicta ultus est. Sed maxime solum, & sine obtrektore

Noscenda uulgi natura gubernanti

Quid tractet Tactus in his Annalium libris

Cremutius Cordus postulat

T. Liuium Augustus Pompeianum uocabat

Bibaculi Catulli carmina

tore fuit, prodere de ijs quos mors odio aut gratia exemisset. num cum armatis Cassio & Bruto, ac Philippenses campos obtinentibus, belli ciuilibus causa populum per conciones incendio: an illi quidem septuagesimum ante annum perempti, quo modo imaginibus suis noscuntur, quas nec uictor quidem aboleuit, sic partem memoriae apud scriptores retinet. suum cuique decus posteritas rependit. nec deerunt, si damnatio ingruit, qui non modo Cassij & Bruti, sed etiam mei meminerint. Egressus dein senatu, uitam abstinentia finiuit. libros per aediles cremandos censuere patres, & manserunt occultati & editi.

Quo magis socordia eorum inridere libet, qui praesenti potentia credunt extingui posse etiam sequentis aui memoriam. Nam contra, puniunt ingenij gliscit autoritas. neque aliud externi reges, aut qui eadem sauitia usi sunt, nisi dedecus sibi atque illis gloriam peperere. Ceterum postulandis reis, tam continuus annus fuit, ut feriarum Latinarum diebus praefectum urbis Drusum auspicandi gratia tribunal ingressum, adierit Calpurnius Saluianus in Sextum Marium, quod a Cesare palam increpitu causa exilij Saluiano fuit.

Obiecta publice Cyzicenis incuria carmoniarum diui Augusti, additis uiolentiae criminibus aduersum circumeffi, & amiserit libertatem quam bello Mithridatis meruerant circumfessi, nec minus sua constantia, quam praesidio Luculli pulso rege. At Fonteius Capito qui proconsul Asiam curauerat absoluitur, comperto facta in eum crimina per Vibium Serenum, neque tamen id Sereno noxae fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. nam ut quis districtior accusator, uelut sacrosanctus erat: leues, ignobiles, poenis adiciebantur. Per idem tempus Hispania ulterior missis ad senatum legatis orauit, ut exemplo Asiae delubrum Tiberio matris eius extrueret: qua occasione Caesar, ualidus alioqui spernendis honoribus, & respondendum ratus ijs quorum rumore arguebatur in ambitionem flexisse, huiusmodi orationem cepit. Scio P. C. constantiam meam a plerisque desideratam, quod Asiae ciuitatibus nuper idem istud petentibus non sum aduersatus. ergo & prioris silentij defensionem, & quid in futurum statuerim simul aperiam. Cum diuus Augustus sibi atque urbi Romae templum apud Pergamum sibi non prohibuisset, qui omnia facta dictaque eius uice legis obseruare, placitum iam exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo ueneratio senatus adiungebatur. Ceterum ut semel recepisse, ueniam habuerit, ita per omnes prouincias effigie numinum sacra, ambitiosum, superbum, & uanescet Augusti honor, si promiscuis adulationibus uulgatur. Ego me P. C. mortalem esse & hominum officia fungi, satisque habere, si locum principem impleam, & uos testor, & meminisse posteros uolo. qui satis superque memoriae meae tribuent, ut maioribus meis dignum, rerum uestrarum prouidum, constantem in periculis, offensionum pro utilitate publica non prouidum, credant. Haec mihi in animis uestris templa. haec pulcherrimae effigies

Saluianus Sex. Marius

Cyziceni incuria

uolentiae criminibus

aduersum circumeffi

amiserit libertatem

quam bello Mithridatis

meruerant circumfessi

nec minus sua constantia

quam praesidio Luculli

pulso rege

At Fonteius Capito

qui proconsul Asiam

curauerat absoluitur

comperto facta in eum

crimina per Vibium

Serenum

neque tamen id Sereno

noxae fuit

quem odium publicum

tutiorem faciebat

nam ut quis districtior

accusator, uelut sacrosanctus

erat: leues, ignobiles,

poenis adiciebantur

Per idem tempus Hispania

ulterior missis ad senatum

legatis orauit, ut exemplo

Asiae delubrum Tiberio

matris eius extrueret

qua occasione Caesar,

ualidus alioqui spernendis

honoribus, & respondendum

ratus ijs quorum rumore

arguebatur in ambitionem

flexisse, huiusmodi

orationem cepit

Scio P. C. constantiam

meam a plerisque

desideratam, quod Asiae

ciuitatibus nuper idem

istud petentibus non sum

aduersatus. ergo & prioris

silentij defensionem, & quid

in futurum statuerim

simul aperiam. Cum diuus

Augustus sibi atque urbi

Romae templum apud

Pergamum sibi non

prohibuisset, qui omnia

facta dictaque eius uice

legis obseruare, placitum

iam exemplum promptius

secutus sum, quia cultui

meo ueneratio senatus

adiungebatur. Ceterum

ut semel recepisse, ueniam

habuerit, ita per omnes

prouincias effigie numinum

sacra, ambitiosum, superbum,

& uanescet Augusti honor,

si promiscuis adulationibus

uulgatur. Ego me P. C.

mortalem esse & hominum

officia fungi, satisque

habere, si locum principem

impleam, & uos testor,

& meminisse posteros uolo.

qui satis superque

memoriae meae tribuent,

ut maioribus meis dignum,

rerum uestrarum prouidum,

constantem in periculis,

offensionum pro utilitate

publica non prouidum,

credant. Haec mihi in

animis uestris templa.

haec pulcherrimae effigies

gies, & mansuræ. Nam quæ saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium uertit, pro sepulchris spernuntur. Proinde socios, ciues, & deos & deas ipsas precor: hos ut mihi ad finem usque uitæ, quietam & intelligentem humani diuinique iuris mentem duint: illos ut quodcumque concessero, cum laude & bonis recordationibus, facta atque famam nominis mei prosequatur. Perstititque posthac secretis etiam sermonibus aspernari talem sui cultum. quod alij modestiam, multi quia diffideret, quidam ut degeneris animi interpretabantur. Optumos quippe mortaliu altissima cupere. Sic Herculem & Liberum apud Græcos, Quirinum apud nos deum numero additos. melius Augustum qui sperauerit. Cætera principibus statim adesse. unum insatiabiliter parandum, prosperam sui memoriam. nam contemptu famæ, contemni uirtutes. At Seianus nimia fortuna socors, & muliebri in super cupidine incensus, promissum matrimoniū flagitante Liuiæ, componit ad Cæsarem codicillos. moris quippe tum erat, quanquam presentem, scripto adire. eius talis forma fuit. Beniuolentia patris Augusti, & mox plurimis Tiberij iudicij ita insueuissē, ut spes uotaque sua non prius ad deos quam ad principum aures conferret. Neque fulgore honorum unquam precatum. Excubias ac labores, ut unum è militibus, pro incolumitate imperatoris malle. Attamen quod pulcherrimum adeptum, ut cōiunctione Cæsaris dignus crederetur. hinc inuiti spei. Et quoniā audierit Augustum in conlocanda filia non nihil etiam de equitibus Romanis cōsultauisse: ita si maritus Liuiæ quaereretur, haberet in animo amicum, sola necessitudinis gloria usurum. non enim exuere imposta munia. satis æstimare firmari domū aduersum iniquas Agrippinæ offensiones. idque liberorum causa. nam sibi multum superque uitæ fore quod tali cum principe expleuisset. Ad ea Tiberius, laudata pietate Seiani, suisque in eum beneficijs modice percursis, cum tempus tanquam ad integram cōsultationem petiuisset, adiunxit. Cæteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi cōducere putent. Principum diuersam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. ideo se non illuc decurrere quod promptu rescriptum: posse ipsam Liuiam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus inde tolerandum haberet: esse illi matrem & auiam, propiora consilia: simplicius acturum, de inimicij primū Agrippinæ, quas longè acrius arsuras, si matrimoniū Liuiæ uelut in partes domum Cæsarium distraxisset: sic quoque erumpere æmulationem fœminarum, eaque discordia nepotes suos conuellit. Quid si intendatur certamen tali coniugio? Falleris enim Seiane si te mansurum in eodem ordine putas, & Liuiam quæ C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, ea mente acturam ut cum equite Romano senescat. Ego ut sinam, credis ne passuros, qui fratrem eius, qui patrem maioresque nostros in summis imperijs uidere? Vis tu quidem istum intra locum sistere. sed illi magistratus & primores qui te inuito perumpunt, omnibusque de rebus con-

fulunt

fulunt, excessisse iam pridem equestre fastigium, longeque antisse patris mei amicitias non occulti ferunt, perque inuidiam tui me quoque incusant. At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. Mirum Hercule si cum in omnis curas distraheretur, immensumque attolli prouideret quem cōiunctione tali super alios extulisset, C. Proculeium & quosdam in sermonibus habuit, insigni tranquillitate uitæ, nullis Reip. negotijs permixtos. Sed si dubitatione Augusti mouemur, quanto ualidius est quod M. Agrippæ, mox mihi conlocauit: Atque ego hæc pro amicitia non occultauit. Cæterum necque tuis necque Liuiæ destinatis aduerlabor. Ipse quid intra animum uoluerim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem, omittam ad præsens referre. id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum quod non uirtutes istæ, tuasque in me animus mereatur. datoque tempore uel in senatu uel in concione non reticebo. Rursum Seianus non tam de matrimonio, sed altius metuens tacita suspicionum, uulgi rumorem, ingruentem inuidiam deprecatur. Ac ne ad seduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus præberet, huc flexit, ut Tiberium ad uitam procul Roma amœnis locis degendam impelleret. Multa quippe prouidebat, sua in manu aditus, literarumque magna ex parte se arbitri fore, cum per milites commeatent: mox Cæsarem uergente iam senecta secretoque loci mollitum, munia imperij facilius tramissurum, & minui sibi inuidiam, adempta salutantum turba, sublatisque inanibus, uera potentia augere. Igitur paulatim negocia urbis, populi adcursum, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus quietem & solitudinem, quis abesse tædium & offensiones, ac præcipua rerum maximè agitari. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano celebris ingenij uiro cognitio, cunctantem iam Tiberium perpulit, ut uitandos crederet patrum cœtus uocesque quæ plerumque ueræ & graues coram ingerebantur. nam postulato Votieno ob contumelias in Cæsarem dictas, testis Aemilius è militaribus uiris dum studio probandi cuncta refert, & quanquam inter obstrepentes magna adseueratione nititur, audiuit Tiberius probra, quis per occultum lacerabatur. adeoque perculsus est, ut se uel statim uel in cognitione purgaturum clamaret: precibusque proximorum, adulatione omnium ægre cōponeret animum. Et Votienus quidem maiestatis poenis adfectus est. Cæsar obiectam sibi aduersus reos inclementiam, eo peruiacius amplexus, Aquiliam adulterij delatam, cum Vario Ligure, quanquam Lentulus Getulicus consul designatus lege Iulia damnasset, exilio puniuit: Apidiumque Merulam, quod in acta diui Augusti non iurauerat, albo senatorio erasit. Audita dehinc Lacedæmoniorum & Messeniorum legationes de iure templi Dianæ Limenetidis, quod suis à maioribus suaque in terra dicatum Lacedæmonij firmabant annalium memoria, uatumque carminibus, sed Macedonis Philippi cum quo bellassent armis ademptum, ac

h 4 post

Ael. Seianus

Responsum

Tiberij

Votienus
Montanus

Aquila
Varius Ligur
Apid. Merula
Album senatorium
De iure templi
Dianæ Limenetidis
Lacedæmonij

Messenij post C. Cæsaris & M. Antonij sententia redditum. Contra Messenij uerem inter Herculis posteros diuisionem Peloponessi protulere, suoq; regi dentheliatē agrum, in quo id delubrum, celsissimē, monimenta q; eius rei sculpta saxis & ære prisco manere, quod si uatum, annaliū ad testimonia uocentur, plures sibi ac locupletiores esse, neq; Philippum potētia, sed ex uero stauisse, idem regis Antigoni, idem imperatoris Mumij iudiciū, sic Milesios permissio publice arbitrio, postremo Atidium Geminum prætorē Achaia decreuisse. Ita secundum Messenios datum. Et Segestanti ædem Veneris montē apud Erycum uetustate delapsam restaurari postulauere, nota memorantes de origine eius, & facta Tiberio, suscepit curā libens ut consanguineus.

Tunc tractatae Massiliensium preces probatum q; P. Rutilij exemptum, namq; eum legibus pulsū, ciuem sibi Smyrnei addiderant, quo iure Vulcatius Moschus exul in Massilienses receptus, bona sua Reip. eorum ut patriæ reliquerat. Obiit eo anno uiri nobiles, Gn. Lentulus, & L. Domitius. Lentulo super consulatum & triumphalia de Getulis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter patæ & modestē habitæ. Domitiū decorauit pater ciuili bello maris potens, donec Antonij partibus mox Cæsaris misceretur. Auus Pharsalica acie pro optimatibus ceciderat, ipse electus cui minor Antonia Octauia genita in matrimonium daretur.

Post, exercitu flumen Albim transcendit, longius penetrata Germania, quam quisquam priorum, easq; ob res insignia triumphii adeptus est.

Obijt & L. Antonius multa claritudine generis, sed improspere, nam patre eius Iulio Antonio ob adulteriū Iuliæ morte punito, hunc admodum adulescentulum sororis nepotem seposuit Augustus in ciuitatem Massiliensem, ubi specie studiorū nomen exilij tegetur, habitus tamen supremis honoribus, facinus atrox in citeriore Hispania admissum à quodam agreste, nationis Terrestinæ, is prætorē prouinciæ L. Pisonem pace incuriosum ex improuiso in itinere adortus, uno uulnere in mortē adfecit: ac pernicitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per disrupta & auia sequenteis frustratus est, neq; diu sefellit, nam prehensio ductoq; per proximos pagos equo, cuius foret cognitum, & repertus cum tormentis edere conscios adigeretur, uoce magna, sermone patrio, frustra se interrogari clamitauit, adstiterent focij ac spectarent, nullam uim tantam doloris fore ut ueritatem eliceret, idem q; cū postero ad quæstionē retraheretur, eo nisi proripuit se custodibus, saxoq; caput adflixit, ut statim exanimaretur. Sed Piso Terrestinorū dolo cæsus habetur: qui pecunias è publico interceptas, acrius, q; ut tolerarent barbari, cogebat.

Lentulo Getulico, C. Caluisto Coss. decreta triūphi insignia Poppæo Sabino, contusis Thracū gentibus, qui montiū editis, inculi, atq; eo ferocius agitabant. Causa motus super hominum

minum ingenium, quod pati delectus, & ualidissimum quemq; militia nostrę dare aspernabantur, ne regibus quidem parere nisi ex libidine soliti, aut si mitterent auxilia suos ductores præficere, nec nisi aduersum accolos belligerare. Ac tum rumor inceserat fore, ut disiecti alijsq; nationibus permixti diuersas in terras traherentur. Sed antequā arma inciperent misere legatos, amicitiam, obsequiumq; memoraturos, & mansura hæc si nullo nouo onere tentarentur: sin ut uictis seruitiū in diceretur, esse sibi ferrum, & iuuentutē, & promptum libertati, aut ad mortē animum, simul castella rupibus indita, colatosq; illuc parentes & cōiuges ostentabant, bellumq; impeditū, arduū, cruentū, minitabantur. At Sabinus donec exercitus in unū cōduceret, datis mitibus responsis, dum Pomponius Labeo è Mæsia cū legione, rex Rhætiæ metaces cum auxilijs populariū, qui fidem non mutauerāt, ueniret, addita præsentī copia, ad hostem pergit, compositum iam per angustias saltuum, quidam audentius apertis in collibus uisebantur, quos dux Romanus acie suggestus haud ægrè pepulit, sanguine barbarorū modico, ob propinqua suffugia. Mox castris in loco cōmunitis ualida manu montē occupat, angustum, & æquali dorso continuū usq; ad proximum castellum, quod magna uis armata aut incondita tuebatur, simul in ferocissimos qui ante uallum more gentis cū carminibus & tripudijs præsaltabāt, mittit delectos sagittariorum. Ii dum eminus grassabantur crebra & inulta uulnera fecere, propius incedentes eruptione subita turbati sunt, receptiq; subsidio Sycambrae cohortis, quā Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuū & armorū tumultu trucem, haud procul instruxerat. Translata dehinc castra hostem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis aduise memorauī, ijsq; permissum uastare, urere, trahere prædas, dum populatio lucē intra sisteretur, noctemq; in castris tutam & uigilem capesterent, id primo seruatū: mox uersi in luxum & rapti opulentia, omittere stationes, lasciuia epularū, aut somno & uino procumbere. Igitur hostes incuria eorū compta duo agmina parant, quorū altero populatores inuaderētur, alij castra Romana adpugnarent, nō spe capiendi, sed ut clamore, telis, suo quisq; periculo intentus, sonorē alterius prælij non acciperet, tenebræ in super delectæ augendam ad formidinē. Sed qui uallū legionū tentabant, facile pelluntur. Thracum auxilia repentino concursu territa, cum pars munitionibus adiacerent, plures extra pabularentur, tanto insensius cæsi, quāto per fugā & proditores ferre arma ad suum patriæq; seruitiū incusabantur. Postera die Sabinus exercitū æquo loco ostendit, si barbari successu alacres prælium auderent, & postquā castello, aut cōiunctis tumulis nō digrediebantur, obsidium cœpit per præsidia, quæ opportune iam muniebat: dein fossam loriceamq; contexens, quatuor millia passuum ambitu amplexus est, tum paulatim, ut aquam pabulumq; eriperet, contrahere claustra arctāq; circumdare.

& struem.

& struebatur agger, unde saxa, hastæ, ignes propinquum iam in hostem iacerentur. sed nihil æque quàm sitis fatigabat, cum ingens multitudo bellatorum imbellium uno reliquo fonte uterentur. Simul æque armenta (ut mos barbaris) iuxta clausa, egestate pabuli exanimari: adiacere corpora hominū, quos uulnera, quos sitis peremerat: pollui cuncta sanie, odore, contactu. Rebusq; turbatis malum extremū discordia accessit: his deditio, alijs mortē, & mutuos inter se ictus parantibus. & erant qui non inultū exitium sed eruptionē suaderent: neq; ignobiles quāuis diuersi sententijs. Verum è ducibus, Dinis prouectus senecta, & longo usu uim atq; clementiā Romanam edoctus, ponenda arma, unū adficiētis id remediū, disserebat. Primusq; se cum coniuge & liberis uictori permisit. secuti ætate aut sexu imbecilli, & quibus maior uite quàm gloriæ cupido. At iuuetus Tarsum inter & Turesim distrahebatur. utriq; destinātū cum libertate occidere. sed Tarso properum finē, abruptē das pariter spes ac metus clamitans, dedit exemplum, demisso in petus ferro. nec desuere qui codē modo oppeterēt. Turesis sua cum manu noctem opperitur, haud nescio duce nostro. Igitur firmatæ stationes densioribus globis. & ingruerat nox nimbo atrox, hostisq; clamore turbido, modo per uastum silentiū incertos obseffores effecerat, quū Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua sonitus, aut simulationē quietis, casum insidiantibus aperirēt, sed sua quisq; munia seruarēt immoti, telisq; non in falsum iactis. Interea barbari cateruis decurrentes, nunc in uallū manualia saxa, præustas fudes, decisa robora iacere: nunc uirgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, cōplere fossas: quidā pontes & scalas antē fabricati inferre propugnaculis, eaq; prehensare, detrahare, & aduersus resistentis cominus niti. miles cōtra deturbare telis, pellere umbonibus, muralia pila, congestas lapidū moles prouolucere. His partæ uictoriæ spes, & si cedant, insignitius flagitium: illis extrema iam salus, & adstantes plerisq; matres & coniuges, carumq; larmenta addunt animos: nox alijs in audaciā, alijs ad formidinē opportuna: incerti ictus, uulnera improuisa: suorum atq; hostium ignoratio: & mortis anfractu repercussē uelut à tergo uoces, adeo cuncta miscuerant, ut quædā munimenta Romani quasi perrupta omiserint. neq; tamen perualere hostes nisi admodū pauci. cæteros deletō promptissimo quoq; aut saucio, adpetente iam luce trufere ad summa castelli, ubi tandē coacta deditio & proxima sponte inimicorum recepta. reliquis quo minus uī aut obsidio subigerētur, præmatura montis Hæmi & saua hyems subuenit. At Romæ cōmota principis domo, ut series futuri in Agrippinā exitij inciperet, Claudia Pulchra sobrina eius postulatur, accusante Domitio Afro. Is recēs, prætura modicus dignatiōis, et quoquo facinore properus clarescere, crimē impudicitie, adulterū Furniū, ueneficia in principē & deuotiōis obiectabat. Agrippina semper atrox, tū & periculo propinquē accēsa, pergit ad Tiberiū, ac forte sacrifican-

Discordia

Dinis Thra- cum dux

Tarso

Turesis

Sponte inimi- corum

Clau. Pulchra

Domitius

Afer

Furnius

sacrificantem patri reperit. quo initio inuidia, non eiufdem ait mactare diuo Augusto uictimas, & posteros eius insectari: nō in effigies mutas diuinum spiritū transfusum, sed imaginē ueram cœlesti sanguine ortā intelligere discrimen, suscipere sordes. frustra Pulchram præscribi cui sola exitij causa sit, quod Agrippinā stultē profus ad cultū delegerit, oblita Sossæ ob eadē aduersū admonuit: ideo lædi, quia non regnaret. Pulchra, & Furnius damnantur. Afer primoribus oratorū additus, diuulgato ingenio & secuta adseuerationibus, aut reos tutando prosperiore eloquentiæ q̄ morum fama fuit, nisi quod ætas extrema multū etiā eloquentiæ dempsit, dum festā mēte retinet silentij impatientiā. At Agrippina pernicax ira, & morbo corporis implacata, cum uiseret eam Cæsar, profus diu ac per silentiū lachrymis, mox inuidiā & preces orditur: subueniret solitudini, daret maritū, habilē adhuc iuentam sibi, neq; aliud probis quàm ex matrimonio solatium: esse in ciuitate, Germanici coniugē: ac liberos eius recipere dignaretur. Sed Cæsar nō ignarus quantū ex Rep. peteretur, ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso, quanquā instantem, reliquit. Id ego à scriptoribus annaliū non traditum, repperi in cōmentarijs Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater uitā suam & casus suorum posteris memorauit. Cæterū Seianus incoerentē & improuidā altius percudit, immisissis qui per speciē amicitiae monerent, paratū ei uenēdū, uitandas soceri epulas. Atq; illa simulatio num nescia, cū propter discumbere, non uultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos, donec aduertit Tiberius, forte, an quia audiuerat: idq; quo acrius experiretur, poma ut erant adposita laudans, nurui sua manu tradidit. aucta ex eo suspicio Agrippinæ, & intacta ore seruis tramisit. nec tamen Tiberij uox coram secuta, sed obuersus ad matrē, non mirū ait, si quid seuerius in eā statuisset, à qua ueneficij insimularetur. Inde rumor, parari exitiū, neq; id imperatorē palām audere, secretum ad perpetrandum quæri. Sed Cæsar quo famā auerteret, adesse frequens senatui, legatosq; Asiæ ambigentes, qua nam in ciuitate tēplum statueretur pluris per dies audiuit. Undecim urbes certabant pari ambitione, uiribus diuersæ, neq; multū inter se distantia memorabāt, de uetustate generis, studio in populū Romanū per bella Persi & Aristonici aliorumq; regum. Verum Hypæpeni Trallianiq; Laodicenis & Magnetibus simul tramissi, ut parum ualidi, ne llienses quidē cum parentem urbis Romæ Troiam referrent, nisi antiquitatis gloria pollebant, paulum addubitātū, quod Halicarnassij mille & ducentos per annos nullo motu terræ nutauisse sedes suas, uiuōq; in saxo fundamenta templi adseuerauerant. Pergamēnos (eo ipso nitebantur, ædem Augusto ibi sitam) satis adeptos creditum, Ephesij, Milesijq; hi Apollinis, illi Dianæ carimonia occupauisse

Domitii Afri Tib. disertum appellauit

XI urbes asie

Hypæpeni Tralliani Laodiceni Magnetes llienses Halicarnassij Pergamēni Ephesij Milesij

Sardiani pauisse ciuitates uisi. Ita Sardianos inter Smyrnæosq; deliberatū. Sardiani decretū Ethruriæ recitauerē, ut cōsanguinei. nā Tyrrenū Lydumq; Atye rege genitos ob multitudinem diuisisse gentem: Lydum patrijs in terris reledisse, Tyrreno datum nouas ut conderet sedes. & ducum ē nominibus indita uocabula, illis per Asiam, his in Italiam: auctamq; adhuc Lydorū opulentiam missis in Graciā populis, cui mox à Pelope nomen. simul literas imperatorum, & ic̄ta nobiscum fœdera bello Macedonū ubertatemq; fluminum suorum, temperiē cœli, ac dītes circum terras memorabant. At Smyrnæi repetita uetustate, seu Tantalus Ioue ortus, illos, siue Theseus diuina & ipse stirpe, siue una Amazonū cōdidisset: transcedere ad ea, quis maxime debebant in populum Romanū officijs, missa nauali copia non modo externa ad bella, sed quæ in Italia tolerabantur: sc̄q; primos tēplum urbis Romæ statuisse. M. Porcio consule, magnis quidē iam Romani populi rebus, nondum tamē ad summū clatis, stante adhuc Punica urbe, & ualidis per Asiam regibus: simul L. Sullam testem adferebant, grauissimo in discrimine exercitus ob asperitatē hyemis, & penuriam uestis, cum id Smyrnæm in contionē nunciatū foret, omnes qui astabant detraxisse corpori tegmina, nostrisq; legionibus misisse. Ita rogati sententiā patres, Smyrnæos prætulerunt. Censuitq; Vibius Marfus ut M. Lepido, cui ea prouincia obuenerat, super numerum legaretur qui templi curam susciperet. & quia Lepidus ipse deligi se per modestiam abnuebat, Valerius Naso ē prætorijs sorte missus est. Inter quæ diu meditato, prolatoq; sapius consilio, tandē Cæsar in Campaniam specie dedicandi templum apud Capuam Ioui, apud Nolam Augusto, sed certus procul urbe degere. Causam abscessus, quanquam secutus plurimos auctorum ad Seiani artes rettuli, quia tamen cæde eius patrata, sex postea annos pari secreto cōiunxit, plerunq; permoueor, num ad ipsum referri uerius sit, sc̄uitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem. Erant qui crederent in senectute quoq; corporis habitū pudori fuisse, quippe illi prægracilis & incurua proceritas, nudus capillo uertex, ulcerosa facies, ac plerunq; medicaminibus interstineta. & Rhodi secreto uitare cœtus, recondere uoluptates insuerat. Traditur etiam matris impotentia extrusum, quā dominationis sociam aspernabatur, neq; depellere poterat, cum dominationē ipsam donum eius accepisset. Nam dubitauerat Augustus Germanicū sororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere, sed precibus uxoris euitus, Tiberio Germanicū, sibi Tiberiū adsciuit. idq; Augustus exprobrabat, reposcebat. Profectio arcto comitatu fuit, unus senator cōsulatu functus Cocceius Nerua cui legum peritia: eques Romanus, præter Seianū, ex inlustribus Curtius Atticus. cæteri liberalibus studijs præditi, ferme Græci quorū sermonibus leuaretur. Ferebant periti cœlestium, ijs motibus syderum excessisse Roma Tiberiū, ut reditus illi negaretur. unde exitij

Germanicus Augusti sororis nepos

Coccei Nerua Seianus Curtius Atticus

exitij causa multis fuit, properū finē uitæ cōiectantibus, uulgātibusq; neq; enim tam incredibile causam providebant, ut undecim per annos libens patria careret. Mox patuit breue confiniū artis, & falsi, ueraq; q̄ obscuris tege-
rentur. nam in urbem non regressurum, haud forte dictū. cæterorū nescij
gere, cum propinquo rure, aut littore, & sæpe mœnia urbis adfidens extre-
mam senectā compleuerit. Ac forte illis diebus oblatū Cæsari anceps per-
riculū auxit uana rumoris: præbuitq; ipsi materiē cur amicitia, cōstantiaq; Seiani magis fideret. Vescebantur in uilla cui uocabulū Speluncæ, mare A-
muclanum inter Fundanosq; mōtes, natiuo in specu. cuius os lapsis repente
saxis, obruit quosdā ministros. hinc metus in oēs, & fuga eorum qui conui-
uium celebrabant. Seianus genu, uultuq; & manibus super Cæsare suspen-
sus opposuit sese incidentibus, atq; habitu tali repertus est à militibus qui
subsidiū uenerant. Maior ex eo, & quanquā exitiosa suaderet, ut non sui an-
xius, cum fide audiebat. Ad simulabatq; indicis partes aduerfus Germanici
stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerēt, maximeq; insectaren-
tur Neronem proximum successioni, & quanquam modesta iuuenta, ple-
runq; tamen quid in præsentiarū conduceret oblitum, dum à libertis & di-
entibus apiscendæ potētia properis extimulatur, ut erectum & fidentē ani-
mi ostenderet: uelle id populū Romanum: cupere exercitus. neq; ausurum
contra Seianum, qui nunc patientiam senis, & segnitiam iuuenis iuxta insul-
tet. Hæc atq; talia audienti, nihil quidē prauę cogitationis, sed interdum uo-
ces procedebant contumaces, & incōsultæ: quas adpositi custodes exceptas
auctasq; cum deferrēt, neq; Neroni defendere daretur, diuersæ in super sol-
licitudinum formæ oriebantur. nam alius occursum eius uitare, quidam sa-
lutatione reddita statim auerti, pleriq; inceptum sermonē abrumpere, insi-
stentibus cōtra irridētibusq; qui Seiano fautores aderant. Enim uero Tibe-
rius toruus, aut falsum renidens uultu, seu loqueretur, seu taceret. iuuenis cri-
men ex silentio, ex uoce. ne nox quidem secuta, cum uxor uigilias, somnos,
suspiria matri Liuiæ, atq; illa Seiano patefaceret. qui fratrem quoq; Noronis
Drusum traxit in partes spe obiecta principis loci, si priorē ætate & iam la-
befactum demouisset. Atrox Drusi ingeniū super cupidinē potentia, & so-
lita fratribus odia, accēdebat inuidia, quod mater Agrippina promptior
Neroni erat. neq; tamen Seianus ita Drusum fouebat, ut nō in eum quoq;
semina futuri exitij meditaretur, gnarus præferocē & insidijs magis oppor-
tunum. Fine anni excessere insignes uiri, Asinius Agrippa claris maiori-
bus q̄ uetustis, uitaq; non degener. Et Q. Haterius familia senatoria, elo-
quētia quoad uixit celebrata. monumenta ingenij eius haud perinde reti-
nētur. Scilicet impetu magis q̄ cura uigebat. utq; aliorū meditatio & labor
in posterum ualescit, sic Haterij canorū illud & profluens, cum ipso simul
extinctum est. M. Licinio, L. Calpurnio Coss. ingentiū bellorum cladem
i equauit

Breue cōfinitū artis & falsi de Astrologia

Natiuus specus

Tiberius toruus, aut falsum renidens uultu Drusus frater Neronis

Asinius Agrippa Q. Haterius

acquavit malū improvisum, eius initium simul & finis extitit. Nam cœpto a/
 Atilius pud Fidenam amphitheatro Atilius quidam libertini generis, quo specta/
 culum gladiatorum celebraret, neq; fundamenta per solidū subdidit, neq;
 firmis nexibus ligneam cōpagem superstruxit, ut qui nō abundantia pecu/
 niæ, nec municipali ambitioe, sed in fordida mercede id negotiū quæsiisset.
 Adfluxere auidi talium, imperitante Tiberio procul uoluptatibus habiti, ui/
 rilis ac muliebris sexus, omnis ætas, ob propinquitatē loci effusus, unde gra/
 uior pestis fuit, conferta mole, dein cōuulsa, dum ruit intus, aut in exteriora
 effunditur, immensamq; uim mortaliū spectaculo intentos, aut qui circū ad/
 stabant præceps trahit, atq; operit. Et illi quidem quos principium stragis
 in mortē adfluxerat, ut tali sorte, cruciatū effugeret. Miserādi magis quos ab/
 rupta parte corporis, nōdum uita deseruerat, qui per diem uisū, per noctem
 ululatus & gemitu, cōiuges aut liberos noscebant. Iam cæteri fama excitī,
 hic fratrem, propinquū ille, alius parentes lamentari, etiam quorū diuersa de
 causa amici aut necessarij aberant, pauere tamē: neq; dum cōperto quos illa
 uis percussisset, latior ex incerto metus. Vt cœpere dimoueri obruta, cōcursus
 ad exanimos cōplectentium, osculantium, & saepe certamen si cōfusior faci/
 es, & par forma aut ætas errorem adnoscentibus fecerat. Quinquaginta ho/
 minum milia eo casu debilitata uel obruta sunt. Cautumq; in posterū sena/
 tus consulto, ne quis gladiatorium munus æderet, cui minor quadringento/
 rum milliū res, nēue amphitheatrum imponeretur, nisi solo firmitatis spe/
 ctatē. Atilius in exilium actus est. Cæterum sub recentem cladem patuere
 procerū domus, fomenta, & medici passim præbiti, fuitq; urbs per illos di/
 es, quanquam mœsta facie, ueterum institutis similis, qui magna post præ/
 lia faucios largitione, & cura sustēbant. Nondum ea clades exoleuerat,
 cum ignis uiolentia urbem ultra solitum adfecit, deusto monte Cælio, fera/
 lemq; annum ferebant, & omīnibus aduersis susceptum principi consilium
 absentia, qui mos uulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæsar obuiam
 isset, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæq; ei grates apud sena/
 tum ab inlustribus: fama q; apud populū, quia sine ambitione, aut proximo/
 rum precibus, ignotos etiam & ultro accitos munificentia iuuerat. Addun/
 tur sententia, ut mons Cælius in posterum Augustus appellaretur, quādo
 cunctis circum flagrantibus, sola Tiberij effigies sita in domo Iunij senato/
 ris inuiolata mansisset. euenisse id olim Claudia Quintia, eiusq; statuā uim
 ignium bis elapsam, maiores apud ædem Matris deūm consecrauisse: san/
 ctos acceptosq; numinibus Claudios: & augēdam cærimonīā loco, in quo
 tantum in principem honorem dij ostenderent. Haud fuerit absurdum
 tradere, montem cum antiquitus Querquetulanū cognomēto fuisse, quod
 talis siluæ frequens, fecundusq; erat: mox Cælium appellatum à Cæle/
 Vibenna, qui dux gentis Ethruscæ cum auxilium appellatum ductauisset,
 sedem

sedem eam acceperat à Tarquinio Prisco, seu quis alius regū dedit, nam scri/
 ptores in eo dissentiunt. cætera non ambigua sunt, magnas eas copias per/
 plana etiam ac foro propinqua habitauisse, unde Thuscū uicium ē uocabulo
 aduenarum dictum. Sed ut studia procerum, & largitio principis aduer/
 sum casum solatium tulerāt, ita accusatorū maior in dies & infestior uis sine
 leuamento grassabatur: corripueratq; Varum Quintilium diuitem & Cæ/
 sari propinquū Domitius Afer Claudia Pulchræ matris eius cōdemnator, ^{Varus Quin-}
 tilius
 nullo mirante quod diu egens, & parto nuper præmio male usus, plura ad
 flagitia accingeretur. Publium Dolabellam socium delationis extitisse mira/
 culo erat, quia claris maioribus, & Varo connexus, suam ipse nobilitatem,
 suum sanguinem perditū ibat. Restitit tamen senatus & operiendū impera/
 torem censuit, quod unum, urgentiū malorū suffugium in tempus erat. At
 Cæsar dedicatis per Campaniā templis, quanquam edicto monuisset, ne
 quis quietem eius irrumperet, concursusq; oppidanorū disposito milite pro/
 hiberētur, perosus tamen municipia, & colonias, omniaq; in cōtinenti sita,
 Capreas se in insulam abdedit, trium milium freto ab extremis Surrentini ^{Capree}
 promontorij diiunctam. Solitudinē eius placuisse maxime crediderim, quo/
 niam importuosum circa mare, & uix modicis nauigijs pauca subsidia, neq;
 adpulerit quisquam nisi gnaro custode. cœli tēperies hyeme mitis, obiectu
 montis quo sæua uentorum arcentur. æstas in Fauonium obuersa, & aper/
 to circum pelago peramœna, prospectabatq; pulcherrimū sinum antequā
 Vesuuus mons ardescens faciem loci uerteret. Græcos ea tenuisse, Capre/
 asq; Thelebois habitatas fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim uilla/
 rum nominibus, & molibus infederat, quanto intentus olim publicas ad
 curas, tanto occultior in luxus, & malum otium resolutus. Manebat quippe ^{Malum otium}
 suspicionum & credēdi temeritas, quam Seianus augere etiam in urbe sue/
 tus, acrius turbabat, non iam occultis aduersum Agrippinam & Neronem
 insidijs, quis additus miles, nuncios, introitus, aperta, secreta, uelut in anna/
 les referebat, ultroq; struebantur qui monerent perfugere ad Germaniæ ex/
 ercitus, uel celeberrimo fori effigiem diui Augusti amplecti, populūq; ac
 senatum auxilio uocare. Ea q; spreta ab illis, uelut pararent, obijciēbantur.

Iunio Sillano & Silio Nerua Coss. fœdum anni principium incessit,
 tracto in carcerem inlustri equite Romano Titio Sabino ob amicitiam Ger/
 manici, neq; enim omiserat coniugem, liberosq; eius percolere, sectator do/
 mi, comes in publico, post tot clientes unus, eoq; apud bonos laudatus, &
 grauis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petiti Rufus, M.
 Opsius prætura functi adgrediuntur, cupidine consulatus, ad quem non ni/
 si per Seianum aditus, neq; Seiani uoluntas nisi scelere quærebatur. Com/
 positū inter ipsos, ut Latiaris qui modico usu Sabinum cōtingebat, strueret
 dolum, cæteri testes adessent: deinde accusationē inciperent. Igitur Latiaris
 i 2 iacere

L. hominū mil
 lia casu Am/
 phitheatri a/
 pud Fidenam
 afflicta

Incendiu mon
 tis Cælij

Querquetula
 nus mons Cæ/
 lius

Varus Quin-
 tilius

P. Dolabella

Capree

Malum otium

Titius Sabi-
 nus in carce-
 rem

Portius Cato
 Petiti. Rufus
 M. Opsius

Lati. Latiaris

iacere fortuitos primum sermones, mox laudare constantiam, quod non ut cæteri florentis domus amicus, afflictam deseruisset: simul honora de Germanico Agrippinā miserās differebat. Et postquam Sabinus (ut sunt molles in calamitate mortalium animi) effudit lachrymas, iunxit questus, audentius iam onerat Scianum, sauitiam, superbiam, spes eius: ne in Tiberiū quidem conuicio abstinet. Iiç sermões tanquam uetita miscuissent, speciem artæ amicitiae facere. Ac iam ultro Sabinus quærere Latiarcm, uentitare domum, dolores suos quasi ad fidissimum deferre. Consultant quos memorauit, quo nam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco in quem coibatur seruanda solitudinis facies, & si pone fores assisterent, metus uisus, sonitus, aut fortuita suspitionis erat. Tectum inter & laquearia tres senatores, haud minus turpi latebra quam detestanda fraude, sese abstrudunt, foraminibus & rimis aurem admouent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, uelut recens cognita narraturus, domū & in cubiculum trahit: prateritaç & instantia quorum affatim copia, ac nouos terrores cumulat: Eadem ille, & diutius, quādo mœsta, ubi semel prorupere difficilius reticetur. Prope rata inde accusatio, misisç ad Cæsarem literis ordinē fraudis, suumç ipsi dedecus narrauere. Non aliās magis anxia & pauens ciuitas, etiā aduersum proximos, congressus, colloquia, notæ ignotæç aures uitari, etiā muta atç inanima, tectum & parietes circum spectabantur. Sed Cæsar solennia incipientis anni kalen. Ianuarias epistula precatus: uertit in Sabinū, corruptos quosdam libertorum, & petiit se arguens, ultionemç haud obscure poscebat. nec mora, quin decerneretur, & trahebatur damnatus, quantum obducta ueste, & adstrictis faucibus niti poterat clamitans, Sic inchoari annum, has Sciano uictimas cadere. quod intendisset oculos, quod uerba acciderent, fuga, uastitas, deserui itinera, fora: & quidā regrediebant, ostēbantç se rursus, id ipsum pauentes quod timuissent. quem enim diem uacuum pœna, ubi inter sacra & uota, quo tempore uerbis etiam profanis abstineri mos esset, uincla & laqueus inducantur, non imprudentem Tiberium tantam inuidiā adrisse: quæsitū meditatūç, ne quid impedire credatur, quo minus noui magistratus quo modo delubra & altaria sic carcerē recludant. Secutæ insuper literæ, grates agentis, quod hominem infensum Reip. puni uissent, adiecto trepidam sibi uitam, suspectas inimicorū insidias: nullo nominatim compellato. neç tamen dubitabatur in Neronē & Agrippinam intendi. Ni mihi destinatum foret, suum quæç in annū referre, auebat animus anteire, statimç memorare exitus, quos Latinius atç Opsius cæteriç flagitij eius repertores habuere, nō modo postç C. Cæsar rerum potitutus est, sed incolum Tiberio: qui scelerū ministros ut perueri ab alijs nolebat, ita plerunç satiatus, & oblati in eandē operā recētibus, ueteres & prægraues afflixit. uerum has atç alias fontium pœnas in tēpore trademus.

Tum

Tum censuit Asinius Gallus cuius liberorū Agrippina matertera erat, pendentū à principe, ut metus suos senatui fateretur, amoueriç sineret. Nullam æque Tiberius, ut rebatur, ex uirtutibus suis ç dissimulationē diligebat. eo ægrius accepit, recludi quæ premeret. sed mitigauit Seianus nō Galli amore, uerum ut cunctationes principis aperirent, gnarus lentum in meditādo, ubi prorupisset, tristibus dictis atrociam facta cōiungere. Per idem tēpus Julia mortem obiit, quam neptem Augustus conuictam adulterij damnauerat proieceratç in insulam Trimerū, haud procul Apulis littoribus. illic uiginti annis exilium tolerauit, Augustæ ope sustentata, quæ florentes priuignos cum per occultū subuertisset, misericordiā erga afflictos palam ostentabat. Eodem anno Frisij transhenanus populus pacem exuere, nostra magis auaricia ç obsequij impatientes. Tributū ijs Drusus iusserat modicum, pro angustia rerum, ut in usus militares coria boum penderent, nō intenta cuiusç cura, quæ firmitudo, quæ mensura: donec Olennius è primipilaribus, regendis Frisiis impositus, terga Vrorum delegit, quorū ad formā acciperetur. Id alijs quoç nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces salus, modica domi armenta sunt. ac primo boues ipsos, mox agros, postremo corpora coniugū, aut liberorum seruitio tradebant. Hinc ira & questus. & postç nō subueniebat, remediū ex bello. rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius infensos fuga præuenit, receptus castello cui nomen Fleuū: & haud sperneda illic ciuium sociorumç manus littora Oceani præsidebat. Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniæ propratori cognitū, uexilla legionū, è superiore prouincia, peditumç & equitum auxiliariū delectos acciuit: ac simul utrunç exercitum Rheno deuectum Frisiis intulit, soluto iam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus, traducendo grauiori agmini firmat. atç interim reperitis uadis alam Canninefatem, & quod peditum Germanorū inter nostros merebat, circumgredi terga hostium iubet. qui iam acie cōpositi pellunt turmas sociales, equitesç legionum subsidio missos. Tum tres leues cohortes, ac rursus duæ, dein tempore interiecto, acrius eques immisus. satis ualidi si simul incubuissent, per interuallum aduentantes, neç constantiam addiderant turbatis, & pauore fugientium auferebant. Cethecio Labeoni legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. atç ille dubia suorū re, in anceps tractus, missis nuncijs uim legionū implorabat. Prorumpunt quintani ante alios, & acri pugna hoste pulso, recipiūt cohortis alasç fessas uulneribus. Neç dux Romanus ultū iit, aut corpora humauit, quanç multi tribunorū præfectorumç & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum à transfugis nongentos Romanorū apud lucum, quæ Baduhennæ uocant, pugna in posterū extracta, confectos: & aliam quadringentorum

i 3 manum

manum, occupata Crupatoricis quondam stipendiarii uilla, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse. Clarum inde inter Germanos Frisium nomen, dissimulante Tiberio damna ne cui bellum permitteret. neque senatus in eo cura, an imperii extrema dehonestarent. Pavor internus occupauerat animos, cui remedium adulatione quaerebatur. Ita quamquam diuersis super rebus consulerent, aram clementiae, aram amicitiae, effigiesque circum Caesaris ac Seiani censuerunt: crebrisque precibus efflagitabant, uisendi sui copiam facerent. Non illi tamen in urbem aut propinqua urbi digressi sunt, satis uisum omittere infulam, & in proximo Campaniae aspici. eodem uenire patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Seianum, cuius durior congressus, atque eo per ambitum, & societate consiliorum parabatur. Satis constabat auctam ei adrogantiam, secundum illud in propatulo seruitium spectanti: quippe Romae sueti discursus, & magnitudine urbis, incertum, quod quisque ad negotium pergit. Ibi campo aut littore iacentes, nullo discrimine noctem ac diem, iuxta gratiam aut fastus ianitorum perpetiebantur. donec idque uetitum, & reuenerere in urbem trepidi, quos non sermone, non uisu dignatus erat. quidam male alaceres, quibus infauit amicitiae grauis exitus imminerebat. Caeterum Tiberius neptem Agrippinam Germanico ortam, cum coram G. Domitio tradidisset, in urbe celebrari nuptias iussit. In Domitio, super uetustate generis, propinquum Caesaribus sanguinem delegerat. Nam is auiam Octauiam, & per eam Augustum auunculum praeferebat.

Clarum ex hac uictoria Frisiorum nomen
Ara clementiae
Ara amicitiae
Fœdus senatus seruitium
Agrippina Germanici filia G. Domitio nubuit

P. CORNELII TACITI AB EX-
CESSU DIVI AVGVSTI ANNALIUM
LIBER QVINTVS

Juliae Augustae mors

VBELLIO & Fusio Coss. quorum utriusque Geminus cognomen erat, Julia Augusta mortem obiit, aetate extrema, nobilitatis per Claudiam familiam & adoptione Luiorum Iuliorumque clarissimae. primum ei matrimonium & liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumuiros pacta, in urbem rediit. Exin Caesar cupidine formae aufert marito, incertum an intuatam, adeo properus ut ne spatio quidem ad enitendum dato penatibus suis grauidam induxerit. Nullam posthac sobolem edidit, sed sanguini Augusti per coniunctionem Agrippinae & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit, sanctitate domus priscum ad morem, comis ultra quam antiquis foeminae probatum, mater impotens, uxor facilis, & cum artibus mariti, simulatio-
ne filij bene composita. Funus eius modicum, testamentum diu inritum fuit.
laudata

laudata est pro rostris à C. Caesare pronepote qui mox rerum potitus est. At Tiberius quod supremis in matrem officijs defuisset, nihil mutata amicitiae magnitudinem negotiorum per literas excusauit: honoresque memoriam eius ab senatu large decretos, quasi per modestiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito ne caelestis religio decerneretur: sic ipsam maluisse. quin & parte eiusdem epistulae increpuit amicitias muliebres, Fusium consulem oblique perstringens. is gratia Augusta floruerat, aptus allicientis foeminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetijs inridere solitus, quarum apud praepotentes in longum memoria est. Caeterum ex eo praerupta iam & uergens dominatio. nam incolumi Augusta erat adhuc perferendum: quia Tiberio inueteratum erga matrem obsequium, neque Seianus audebat auctoritati parentis antea: tunc uelut frenis exoluti proruperunt. missaque in Agrippinam ac Neronem literae, quas pridem allatas & cohibitas ab Augusta credidit uulgus. haud enim multum post mortem eius recitatae sunt. uerba inerant quaelibet asperitate, sed non arma, non rerum nouarum studium, amores iuuenum, & impudicicam nepoti obiecitabat: in uirumne id quidem confingere ausus, adrogantiam oris & contumacem animum incensum, magno senatus pauore ac silentio: donec pauci, quis nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiae trahuntur, ut referretur postulauerunt, promptissimo Cotta Messalino cum atroci sententia. sed alijs a primoribus maximeque a magistratibus trepidabat: quippe Tiberius & si infense inuectus, caetera ambigua reliquerat. Fuit in senatu Iunius Rusticus, componendis patrum actis delectus à Caesare, eoque meditationes eius intraspicere creditus: is fatali quodam motu (neque enim ante specimen constantiae dederat) seu praua solertia, dum imminentium oblitus incerta pauet, inferere se dubitantibus, ac monere consules ne relationem inciperent: disserabatque, breuibus momentis summa uerti posse, dandumque interstitium poenitentiae senis.

Simul populus effigies Agrippinae ac Neronis gerens, circumstitit curiam, festisque in Caesarem omnibus falsas literas & principe inuito exitum domui eius intendi clamitat. ita nihil triste illo die patratum. ferebantur etiam sub nominibus consularium fictae in Seianum sententiae, exercentibus plerisque per occultum, atque eo procacius libidinem ingeniorum, unde illi ira uolentior, & materies criminandi: spretum dolorem principis, ab senatu descivisse populum: audiri iam & legi nouas conciones, noua patrum consulta: quid reliquum nisi ut caperet ferum: & quorum imagines pro uexillis secuti forent, duces imperatoresque deligerent. Igitur Caesar repetitis aduersum nepotem & nuntium probris, increpitaque per edictum plebe, quaestus apud patres quod fraude unius senatoris imperatoria maiestas elusa publice foret, integra tamen sibi cuncta postulauit. nec ultra deliberatum quo minus non quidem extrema decernerent, id enim uetitum, sed paratos ad ultionem si principis impediri testarentur.

Suprema officia
Fusius Coss.
Acerba foeminae

Iunius Rusticus

Quatuor & quadraginta orationes super ea re habitæ, ex quibus ob metum paucae, plures ad suetudine, mihi pudorem aut Seiano inuidiam allaturum censui.

uersa est fortuna, & ille quidem qui collegam & generum adsciuerat, sibi ignoscit. cæteri quem per dedecora fouere, cum scelere insectantur.

miserius sit ob amicitiam accusari, an amicum accusare haud discreuerim, non crudelitatem, non dementiam cuiusquam experiar, sed liber & mihi ipsi probatus antibo periculum. uos obtestor ne memoriam nostri per mærorem quæ læti retineatis, adiciendo me quoque istis, qui sine egregio publica mala effugerunt. Tunc singulos ut cuique adistere, alloqui animus erat, retinens aut dimittens partem diei absumpsit. multoque adhuc cœtu, & cunctis intrepidum uultum eius spectantibus, cum superesse tempus nouissimis crederent, gladio quem sinu abdiderat incubuit. Neque Cæsar ullis criminibus aut probis defunctum insectatus est, cum in Blæsum multa

P. Vitellius fœdæque inculcauisset. Relatum inde de P. Vitellio & Pomponio Secundo, illum indices arguebant, claustra ararij cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtulisse. huic à Confidio prætura functo obiecebatur Velij Galli amicitia, qui punito Seiano in hortos Pomponij quasi fidesimum ad subsidium perfugisset. neque aliud periclitantibus auxilij quam in fratrum constantia fuit, qui uades exitere. mox crebris prolationibus spem ac metum iuxta grauatus Vitellius, petito per speciem studiorum scalpro, leuem ictum uenis intulit, uitamque ægritudine animi finiuit. At Pomponius multa morum elegantia, & ingenio inlustri, dum aduersam fortunam equus tolerat, Tiberio superstes fuit. Placitum posthac ut in reliquos Seiani liberos aduerteretur, uanescere quanquam plebis ira, ac plerisque per priora supplicia lenitis, igitur portant in carcerem, filius imminentium intelligens, puella adeo nefcia, ut crebro interrogaret, quod ob delictum, & quod traheretur: neque facturam ultra, & posse se puerili uerbere moneri. Tradunt temporis eius auctores, quia triumphali supplicio affici uirginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta, compressam: ex in obliis faucibus id ætatis corpora in Germanias abiecta. Per idem tempus Asia atque Achaia exterritæ sunt, acri magis quam diuturno rumore, Drusum Germanici filium apud Cycladas insulas, mox in cõtinenti uisum. & erat iuuenis haud dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis uelut agnitus, per dolumque comitantibus, alliciebant ignari fama nominis & promptis Græcorum animis ad noua & mira. quippe lapsum custodiæ pergere ad paternos exercitus, Aegyptum aut Syriam inuasurum sangebant simul, credebantque iam iuuentutis concursu, iam publicis studiis frequentabatur, lætus presentibus & inani spe, cum auditum id Poppæo Sabino. Is Macedonia cum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur quouera seu falsa autiret, Toronæum Thermaeumque sinum præfestinans, mox

Eubœam

Eubœam Aegæi maris insulam & Piræcum Atticæ oræ, dein Corinthiense littus, angustiasque Isthmi cuadit: marique alio Nicopolim Romanam coloniam ingressus, ibi demum cognoscit, solertius interrogatum quis nam foret. dixit se M. Sillano genitum. & multis scætorum dilapsis, ascendisse nauem, tanquam Italiam peteret. scripsitque hæc Tiberio. neque nos originem finem ueius rei ultra comperimus. Exitu anni diu aucta discordia consulum erupit. nam facilis capeffendis inimicitijs & foro exercitus, ut segnem Regulum ad opprimendos Seiani ministros oblique perstrinxerat. ille nisi laceffiretur modestiæ retinens, non modo retudit collegam, sed ut noxium coniurationis ad disquisitionem trahebat. Multisque patrum orantibus, ponent odia in perniciem itura, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent. Gn. Domitius & Camillus Scribonianus cõsulatum inierant, cum Cæsar tramisso quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an urbem intraret, seu quia contra destinauerat, speciem uenturi simulans: & sæpe in propinqua digressus, aditis iuxta Tiberim hortis, saxa rursum & solitudinem maris repetit, pudore scelerum & libidinum: quibus adeo indomitis exarserat, ut more regio pubem ingenuam stupris pollueret. nec formam tantum & decora corpora, sed in his modestam puertitiam, in alijs imagines maiorum incitamentum cupidinis habebat. tuncque primum ignota ante uocabula reperta sunt, sellariorum & spintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientia. præpositique serui qui quærenter pertraherent, dona in promptos, minas aduersum abuenientes, & si retinerent propinquus aut parens, uim, raptus, suaque ipsi libita uelut in captos exercebāt.

At Romæ principio anni quasi recens cognitio Liuiæ flagitijs, ac non prius dem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur, in effigies quoque ac memoriam eius. & bona Seiani ablata arario, ut in fiscum cogerentur, tum retule re Scipiones. Hæc & Sillani & Calsij iisdem ferme aut paulum immutatis uerbis adseueratione multa censebāt, cum repente Togonius Gallus dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam principem orabat deligere senatores, ex quibus uiginti sorte ducti & ferro accincti, quoties curiam inisset salutem eius defenderent. crediderat nimium epistolæ, subsidio sibi alterum ex consulibus poscentis, ut tutus à Capreis urbem peteret. Tiberius tamen ludibria ferijs permiscere solitus, egit gratias beneuolentiæ patrum: sed quos omitti posse? quos deligere? semper ne eosdem? an subinde alios? & honoribus perfunctos, an iuuenes? priuatos an è magistratibus? quam deinde speciem fore sumentium in limine curiæ gladios: neque sibi uitæ tanti, si armis tegenda foret. Hæc aduersus Togonium, uerbis moderans: neque ultra abolitionem sententiæ suadere. At Iunium Gallionem qui censuerat ut prætoriani actis stipendijs, ius apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi, uolenter increpuit, uelut coram rogitas, quid illi

In Liuiam

Togonius Gallus

Iunius Gallio

illi

Frates, uades

Pomponius

Secundus

In reliquos Se

iani liberos

animaduuer

sum

Id ætatis

corpora

Falsus Drusus

illucum militibus, quos neque dicta imperatoris, neque premia nisi ab imperatore accipere par esset. reperisse prorsus quod diuus Augustus non prouiderit, an potius discordiam & seditionem a satellite Seiani quaesita: qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret. hoc precium Gallio meditatae adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus. & quia inculpabatur facile toleraturus exilium, delecta Lesbo insula nobili & amena, retrahit in urbem, custoditurque domibus magistratu. Iisdem literis Caesar Sestium Pagonianum praetorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque a Seiano, cuius ope dolus C. Caesari pararetur. quod postquam patefactum, proruperit concepta per idem odia, & summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret. Ut uero Latinium Latiarem ingressus est accusator Acrius, iuxta inuisi, gratissimum spectaculum praebere. Latiaris, ut rettuli, praecipuus olim circumueniendi Titij Sabini, & tunc luendae poenae primus fuit. Inter quae Haterius Agrippa consules anni prioris inuasit, cur mutua accusatione intenta, nunc silerent: metum prorsus & noxam conscientiae pro foedere haberi, at non patribus reticenda quae audiissent. Regulus manere tempus ultionis, seque coram principe executurum: Trio aemulationem inter collegas, & si qua discordes iecissent melius obliterari, respondit. Urgente Agrippa, Sanquinius maximus est consularibus orauit senatum, ne curas imperatoris, coquisitis insuper acerbitatibus auerent: sufficere ipsum statuendis remedijs, sic Regulo salus, & Trioni dilatio exitij quaesita. Haterius inuisior fuit, quia somno aut libidinosis uigilijs marcidus, & ob segnitiam, quam uis crudelem principem non metuens, inlustribus uiris perniciem inter gaulem ac supra meditabatur. Exin Cotta Messalinus saeuissimae cuiusque sententiae auctor, eoque inueterata inuidia, ubi primum facultas data, arguitur plerumque, C. Caesarem quasi incestae uirilitalis, & cum die natali Auguste inter sacerdotes epularetur nouendialem eam coenam dixisse, querensque de potentia M. Lepidi, ac L. Aruntij cum quibus ob rem pecuniaria disceptabat, addidisse, illos quidem senatus, me autem uebitur Tiberiolus meus. neque cunctatus a primoribus ciuitatis reuincebatur. ijsque instantibus ad imperatorem prouocauit. nec multo post literae adferuntur, quibus in modum defensionis, repetito inter se atque Cottam amicitiae principio, crebrisque eius officijs commemoratis, ne uerba praeuere detorta, neu coniuualium fabularum simplicitas in crimine duceretur, postulauit. Insigne uisum est earum Caesaris literarum initium, nam his uerbis exorsus est. Quid scribam uobis P. C. aut quomodo scribam? aut quid omnino non scribam hoc tempore? Dijs me deaeque peius perdant quam perire me quotidie sentio, si scio. A deo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium uerterant. Neque frustra praestantissimus sapientiae firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes posse

Sestius Pagonianus

Latinus Latiaris

Haterius Agrippa

Cotta Messalinus

Tiberiolus

Coniuualium fabularum simplicitas

posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora uerberibus, ita sententia, libidine, malis consultijs, animus dilaceret. quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse poenas fateretur. Tum facta patribus potestate, statuendi de Caesariano senatore, qui plurima aduersum Cottam promiserat, placitum eandem poenam inrogari, quam in Aruseium & Sanquinium accusatores L. Aruntij, quo non aliud honorificentius Cottae euenit, qui nobilis quidem sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Aruntij artibus dignitate ultionis acquabatur. Quintus Seruatus posthac & Minutius Thermus inducti. Seruatus praetura functus, & quondam Germanici comes. Minutius equestri loco modeste habitata Seiani amicitia, unde illis maior miseratio, contra Tiberius praecipuos ad scelera increpans, admonuit C. Caestium patrem dicere senatui quae sibi scripserat: suscepitque Caestius accusationem, quod maxime exitabile tulere illa tempora, cum primores senatus in firmas etiam delationes excernerent, alij pro palam, multi per occultum: neque discerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut ueritate obscurum: perinde in foro, in conuiuium, quaque de re locuti inculpabantur, ut quis praenire & reum destinare properat, pars ad subsidium sui, plures infecti quasi ualitudine & contactu. Sed Minutius & Seruatus damnati, indicibus accessere. Traiecti sunt in casum eundem Iulius Africanus est Santonis Gallica ciuitate, Seius Quadratus originem non repperi. Neque sum ignarus a plerisque scriptoribus, omnia multorum pericula & poenas, dum copia fatiscunt, aut quae ipsis nimia & molesta fuerant, ne pari taedio lecturos adficerent, ueretur. Nobis pleraque digna cognitu obuenerunt, quanquam ab alijs incelebrata. Nam ea tempestate qua Seiani amicitiam ceteri falso exuerant, ausus est eques Romanus M. Terentius ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud senatum ordiendo. Fortuna quidem mea fortasse minus expediat ad noscere crimen quam abnuere, sed utcumque casura res est, fatebor & fuisse me Seiano amicum, & ut essem expetisse, & postquam adeptus eram, latatum. Videram collegam patris regendis praetorij cohortibus, mox urbis & militiae munia simul obeuntem, illius propinqui & adfines honoribus augebantur, ut quisque Seiano intimus, ita ad Caesaris amicitiam ualidus, contra quibus inensus esset, metus ac sordibus consistebantur, nec quemquam exemplo adsumo, cunctos qui nouissimi consilij expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. Non enim Seianum Vulsinensem, sed Claudiae & Iuliae domus partem, quas ad finitatem occupauerat, tuum Caesar generum, tui consulatus socium, tua officia in Republica praesentem colebamus. Non est nostrum aestimare quem supra ceteros, & qui bus de causis extollas. Tibi summum rerum iudicium dijs dedere, nobis obsequij gloria relicta est. Spectamus porro quae coram habentur, cui ex te opes honores, quis plurima iuuandi nocendique potentia, quae Seiano fuisse ne-

Caestianus accusator Cottae

Messalinus Cotta Q. Seruatus Minut. Thermus

C. Caestius

Inl. Africanus Santoni Seius Quadratus

M. Terentij eq. Ro. apud senatum oratio mira hominis constantiam arguens

mo negauerit. abditos principis sensus, & si quid occultius parat, exquirere inlicitum, anceps, nec ideo adsequare. Ne P. C. ultimū Seiani diem, sed sexdecim annos cogitaueritis. etiā Satriū atq; Pomponiū uenerabamur: liberis quoq; ac ianitoribus eius notescere pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indistincta hæc defensio & promiscua dabitur; imò iustis terminis diuidatur. Insidia in Remp. cōsilia cædis aduersum imperatorē puniantur: de amicitia & officijs, idem finis & te Cæsar & nos absoluerit. Constantia orationis, & quia repertus erat qui efferret quæ oēs animo agitabāt, eo usq; potuerit, ut accusatores eius, additis quæ ante deliquerant, exilio aut morte mulcerentur. Secutę dehinc Tiberij literæ in Sex. Vestilium prætoriū quē Druso fratri percharum in cohortē suam transtulerat. causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem ut impudicum, siue ficto habitata fides, atq; ob id cōiuctu principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentauisset, obligauit uenas: precatusq; per codicillos, immitti rescripto uenas resoluuit. Accruatim ex eo Annius Pollio, Appius Sillanus, Scauro Marconi, simul ac Sabino Caluisto, maiestatis postulatur, & Vicinianus Polioni patri adijciebatur, clari genus, & quidam summis honoribus cōtremuerantq; patres. nam quotus quisq; ad finitatis aut amicitia: tot inlustrium uirorum expers erat: ni Celsus urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium, & Caluistum discrimini exemisset. Cæsar Polionis, ac Viciniani Scauriq; causam ut ipse cū senatu nosceret, distulit, datis quibusdā in Scaurum tristibus notis. Ne fœminæ quidē exortes periculi, quā occupandæ Reip. argui non poterant, ob lachrymas inculabantur. necataq; est anus Vitia Fusij Gemini mater, quod filij necem fleuisset. Hæc apud senatū. Nec secus apud principem Vesularius Atticus, ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, è uetustissimis familiarium Rhodum secuti, & apud Capreas indidui. Vesularius insidiarum in Libonem internuncius. Marino particeps Seianus Curtium Atticum oppresserat. quo lætius acceptum, sua exempla in consultores recidisse. Per idem tempus L. Piso Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obiit, nullius seruilis sententiæ sponte auctor, & quoties necessitas ingrueret sapiēter moderans. patrem ei Censorium fuisse memorari, ætas ad octogesimum annum processit. decus triumphale in Thracia meruerat. sed præcipua ex eo gloria; quod præfectus urbi recens, contumnam potestatem, & insolentia parendi grauiorē, mirè temperauit. Namq; ante profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui ius redderet, ac subitis medere. ferūtq; ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. dein consules mandabant, duratq; simulacrum quoties ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus usurpet. Cæterū Augustus bellis ciuilibus Cillinium Meccena

Meccenam equestris ordinis, cūctis apud Romā atq; Italiā præposuit. Cillinius Meccenas
Mox rerum potitus, ob magnitudinē populi, ac tarda legū auxilia, sumpsit
è consularibus qui coereret seruitia, & quod ciuium audacia turbidum nisi
uim metuat. proximusq; Messala Coruinus eam potestatem, & paucos in
tra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quan
quam prouecta ætate, egregiè tolerauit. Dein Piso uiginti per annos pati
ter probatus, publico funere ex decreto senatus celebratus est. Relatū inde
ad patres à Quintiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quē Caninius Gal
lus quindecimur recipi inter ceteros eiusdem uatis, & ea de re senatuscon
sultum postulauerat. quo per discessionē factō, misit literas Cæsar modicē
tribunum increpans, ignarū antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobra
bat quod scientiæ carimoniarumq; uetus, incerto auctore, ante sententiam
collegij, non, ut assolet, lecto per magistrōs aestimatoq; carmine, apud infre
quentem senatum egisset. Simul cōmonefecit: quia multa uana sub nomi
ne celebri uulgabantur, sanxisse Augustū, quem intra diem ad prætorem
urbanū deferrentur, neq; habere priuatim liceret. quod à maioribus quoq;
decretū erat, post exustum sociali bello capitolium quæsitus Samo, Illo, Ery
thris, per Africam etiā ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ,
una seu plures fuere, datoq; sacerdotibus negotio, quantum humanā ope
potuissent, uera discernere. Igitur tunc quoq; notioni quindecimurum is li
ber subijcitur. Iisdem consulibus, grauitate annonæ iuxta seditionē uen
tum. multaq; & plures per dies, in theatro licentius efflagitata, q̄ solitū ad
uersum imperatorem: quis cōmotus, inculcauit magistratus patresq;, quod
non publica auctoritate populum coercuissent, addiditq; quibus è prouin
cijs & quanto maiorem quā Augustus rei frumentariæ copiam aduecta
ret. Ita castigandæ plebi compositum senatusconsultum prisca seueritate.
neq; segnius consules edixere. silentium ipsius non ciuile, ut crediderat, sed
in superbiam accipiebatur. Fine anni Geminius Celsus, Pompeius equi
tes Romani occidere coniurationis crimine. Ex quis Geminius prodigētia
opum, ac mollitia uitę amicus Seiano, nihil ad ferium. Et Iulius Celsus tri
bunus, in uindictis laxatam catenam, & circumdatam in diuersum tendens,
suam ipse ceruicem perfregit. At Rubrio Fabato, tanquam desperatis re
bus Romanis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes additi, sanus
repertus apud fretum Sicilia, retractusq; per centurionem, nullas probabi
les causas longinquæ peregrinationis adferebat. Mansit tamen incolumis,
obliuione magis quā clementia. Ser. Galba, L. Sulla Coss. Diu quæ
sito quos neptibus suis maritos destinaret Cæsar, postquam instabat uirgi
num ætas, L. Calsium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus: Cal
libus ortus, patre, atq; auo consularibus, cetera equestri familia erat, mitis
ingenio, & cōptæ facundia. Calsius plebei Romæ generis, uerū antiqui ho
noratiq;

Sex. Vestilius

Annius Pollio

Ap. Sillanus

Scaurus Mar
mercus

Cal. Sabinus

Vicinianus

Pollio

Fœminæ dam

nata ob la

chrymas

Vitia Fusij

mater

Vesularius

Atticus

Iul. Marinus

L. Pisonis pon

tificis mors

Præfectus

urbi

Cillinius Meccenas

Messala Coru
tinus
Stati. TaurusQuintilianus
tribuni. pl.
Canin. Gallus

ut assolet

Multa uana
sub nomine
celebri uulgantur. Id fa
ctum etiā in
literis sacrisnon modo
prophanis
Carmina Sibyllæ
Anthonæ gra
uitas seditio
nis causaGemi. Celsus
Pompeius
Iul. CelsusM. Vinicius
L. Calsius

k noratiq;

noratūq; & seuera patris disciplina eductus, facilitate sapius q̄ industria cōmendabatur. Huic Drusillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas coniungit. superq; ea re senatui scripsit, leui cum honore iuuenem. dein redditus ab sententiæ causis admodum uagis, flexit ad grauiora, & offensiones ob Remp. cceptas: utq; Macro præfectus, tribunorūq; & centurionū pauci, secum introirent quoties curiam ingrederetur, petiuit. factōq; largē, & sine præscriptione generis, aut numeri, senatus consulto, ne tecta quidē urbis adeo publicum consilium nuncq; adiit, deuijs plerunq; itineribus ambiens patriam & declinans. Interea magna uis accusatorū in eos inrupit qui pecunias scœnore auctitabant, aduersum legē dictatoris Cæsaris, qua de modo credendi, possidendiq; intra Italiā cauetur, omīssa olim, quia priuato usui bonum publicum postponitur. Sanē uetus urbi scœnre malum, & seditionū discoridiarūq; creberrima causa, eoq; cohibebatur antiquis quoq; & minus corruptis moribus. Nam primo duodecim tabulis sanctum, ne quis unciario scœnore amplius exerceret, cum antea ex libidine locupletium agitare. dein rogatiōe tribunitia ad semūcias redacta. Postremo uetita uersura. multisq; plebis scitis obuiā itum fraudibus, quæ toties repressæ, miras per artes rursus oriebant. Sed tum Gracchus prætor, cui ea quaestio euenerat, multitudine periculantium subactus, rettulit ad senatum. trepidiq; patres (neq; enim quisquam tali culpa uacuus) ueniam à principe petiuere: & cōcedente, annus in posterum, sexq; menses dati, quis secundum iussa legis, rationes familiares quisq; componerent. hinc inopia rei nummariæ, cōmoto simul omnium ære alieno; & quia tot damnatis, bonisq; eorū diuenditis, signatum argentum fisco uel ærario attinebatur. ad hoc senatus præscriperat, duas quisq; scœnoris partes in agris per Italiā conlocaret. Sed creditores in solidū appellabant. nec decorum appellatis minuere fidem. Ita primo concursatio & preces, dein strepere prætoris tribunal. cæq; quæ remedio quaesita, uenditio, & emptio, in contrarium mutari, quia scœnatores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiā uendendi secuta uilitate, quanto quis obæratior agris distrahebant. multiq; fortunis prouoluebantur. euersio rei familiaris dignitatē ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæsar disposito per mensas millicies sestertio, factaq; mutuā di copia sine usuris per triennium, si debitor populo in duplū prædijs cauisset. Sic resecta fides. & paulatim priuati quoq; creditores reperti. neq; emptio agrorū exercita ad formā senatus consulti, acerbis, ut ferè talia, initijs, incurioso sine. Dein redeunt priores metus, postulato maiestatis Confidio Proculo. qui nullo pauore diem natalem celebrans, raptus in curiā pariterq; damnatus interfectusq;. & forori eius Sanciæ aqua atq; igni interdictū, accusante Q. Pomponio. Is moribus iniquis, hæc & huiusmodi à se factitari prætendebat, ut paria apud principem gratia, periculis Pomponij Secundi fratris mede-

retur

retur. Etiam in Pompeiam Macrinā exilium statuitur, cuius maritū Argo Pompeia Macrina
licum, socerum Laconē è primoribus Achæorum Cæsar afflixerat. Pater quoq; inlustris eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio instaret se ipsi interfecere. datum erat criminū quod Theophanē Mitylenæum pro- Theophanes
auum eorū, Gn. Magnū inter intimos habuisset: quodq; defuncto Theo- Mitylenæus
phanī cœlestes honores Græca adulatio tribuerat. Post quos Sex. Marius Sex. Marius
us Hispaniarum ditissimus, defertur incestasse filiam, & saxo Tarpeio deij-
citur. ac ne dubium haberetur, magnitudinē pecuniæ malo uertisse, aurari- Augurias sibi
asq; eius (quanquam publicarentur) sibi met Tiberius seposuit, inritatusq; Tiberius sepo
supplicijs, cunctos qui carcere attinebantur accusati societatis cum Sciano, suit, sodinas
necari iubet. Iacuit immēsa strages: omnis sexus, omnis ætas inlustres, igno- intelligit
biles: dispersi, aut aggregati. neq; propinquis, aut amicis adflicere, in lachry-
mare, ne uisere quidem diutius dabatur. sed circumiecti custodes, & in mœ-
rorem cuiusq; intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim
traherentur. ubi fluitantia, aut ripis adpulla, non cremare quisquā, non con-
tingere. interciderat fortis humanæ cōmercium ui metus, quantumq; saui-
tia glisceret miseratio arcebat. Sub idem tempus C. Cæsar discedenti C. Cæsar qui
Capreas auo comes, Claudiam M. Sillani filiam coniugio accepit, immanē & Caligula
animum subdola modestia tegens, non damnatione matris, non exilio fra-
trum rupta uoce, qualem diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multū
distantibus uerbis. Vnde mox scitum Passieni oratoris dictum percrebruit.
Necq; meliorem unquam seruum, neq; deteriozem dominum fuisse. Non
omiserim prælagium Tiberij de Ser. Galba tum consule, quem accitum, &
diuersis sermonibus pertentatum, postremo Græcis uerbis in hanc senten-
tiam adlocutus: Et tu Galba quandoq; degustabis imperium, seram ac bre-
uem potentiam significans, scientia Chaldæorum artis, cuius apiscendæ, o-
tium apud Rhodum, magistrum Trasillum, habuit, peritiam eius hoc mo-
do expertus. Quoties super negotio consultaret, edita domus parte ac liber-
ti unius cōscientia utebatur. is literarum ignarus, corpore ualido, per auia ac
derupta, nam saxi domus imminet, præibat eum cuius artem experiri Ti-
berius statuisset, & regredientem si uanitatis, aut fraudum suspicio incesse-
rat, in subiectum mare præcipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Tra-
sillus iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commouerat,
imperium ipsi, & futura solerter patefaciens: interrogatur an suam quoq;
genitalem horam comperisset, quem tum annū, qualem diem haberet. Ille
positus siderum, ac spacia dimēsus, hæcere primo, dein pauescere: & quantū
introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis & metus, postremo ex-
clamat, ambiguum sibi ac propè ultimum discrimen instare. Tum comple-
xus eum Tiberius præscium periculorum, & incolumē fore gratatur, quæq;
dixerat oracli uice accipiens inter intimos amicorum tenet. Sed mihi hæc,

k 2 ac talia

*Fato ne an forte res mortali-
um uoluantur*

ac talia audienti in incerto iudiciū est, fatō ne res mortaliū & necessitate im-
mutabili, an forte uoluantur. quippe sapientissimos ueterū, quiq; sectam eo-
rum emulant, diuersos reperies: ac multis insitam opinionem, non initia no-
stri, non finem, non deniq; homines dijs curæ. Ideo creberrima & tristia
in bonos, læta apud deteriores esse. Contra alijs, fatum quidē congruere re-
bus putāt, sed nō è uagis stellis, uerū apud principia, & nexus naturaliū cau-
sarum. ac tamen electionē uitæ nobis relinquunt, quā ubi elegeris, certum
imminentū ordinē. neq; mala uel bona, quæ uulgus putet: multos qui con-
flictori aduersis uideantur, beatos: ac plerōq; , quanquā magnas per opes,
miserimos: si illi grauem fortunam constantē tolerent, hi prospera incon-
sulte utantur. Cæterum plurimis mortalium non eximi, quin primo cuiusq;
ortu uentura destinentur. sed quædam secus q; dicta sint cadere, fallacijs
ignara dicentū. ita corrupti fidem artis, cuius clara documenta, antiqua æ-
tas & nōstra tulerit. Quippe à filio eiusdem Trasulli, prædictum Neronis
imperium in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim.

*Asinij Galli
mors*

isidem consulibus Asinij Galli mors uulgatur, quem egestate cibi per-
emptū haud dubium, sponte uel necessitate, incertū habebatur. Cōsultusq;
Cæsar an sepeliri sineret, non erubuit permittere, ultroq; incusare casus qui
reum abstulissent antequam coram cōuinceretur. scilicet medio triennio de-
fuerat tempus subeundi iudiciū consulari seni, tot consularium parenti.

Drusi mors

Drusus deinde extinguitur, cum se miserandis alimentis, mandendo è
cubili tomento, nonum ad diem detinuisset. Tradidere quidam descriptū
fuisse Macroni, si arma ab Seiano tentarentur, extractū custodia iuuenem
(nam in palatio artinebat) ducē populo imponere. mox quia rumor incede-
bat, fore ut nuri ac nepoti conciliaretur Cæsar, sæuitiam, quā peniten-
tiam maluit. Quin & inuectus in defunctum, probra corporis, exitiabilem

*Drusi nepotis
facta dictaq;
complurib. an-
nis per dies de-
scripta, Tibe-
rium autē reci-
tanda iubere
non puduit.*

in suos, infensum Reip. animum obiecit: recitariq; factorum, dictorumq;
cuius descripta per dies iussit. quo non aliud atrocius uisum: adstitisse tot per
annos qui uultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. & potu-
isse auum audire, legere, in publicū promere, uix fides, nisi quod Actij cen-
turionis, & Didymi liberti, epistolæ, seruorum nomina præferbant, ut
quis egrediētem cubiculo Drusum pulsauerat, exterruerat. etiam sua uerba
centurio sæuitiæ plena tanquam egregium, uocesq; deficientis adiecerat,
quis primò alienationem mentis simulans, quasi per dementia, funesta Ti-
berio, mox ubi exspes uitæ fuit, meditatatas, compositasq; diras imprecaba-
tur: ut quemadmodū nurum, filium fratris, & nepotes, domumq; omnem
cædibus cōpleuisset, ita pœnas nomini generiq; maiorū, & posteris exolue-
ret. Obturbabant quidem patres specie detestandi. sed penetrabat pavor,
& admiratio, callidum olim & tegendis sceleribus obscurū, huc confidentiē

*Exspes uitæ
Dira*

*Tanq; dimotis
parietibus*

uenisse, ut tanquam dimotis parietibus ostenderet nepotem sub uerberare
centurio

centurionis, inter seruorum ictus, extrema uitæ alimenta frustra orantem.

Nondum is dolor exoleuerat, cum de Agrippina auditum. quam interfe-
cto Seiano spe sustentatā prouixisse reor, & postq; nihil de sæuitia remitte-
batur, uoluntate extinctam: nisi si negatis alimētis, ad simulatus est finis, qui
uideretur sponte sumptus. Enim uero Tiberius sceleratissimis criminationibus
exarsit, impudicitiam arguens, & Asiniū Gallum adulterū, eiusq; morte ad
tædium uitæ cōpulsam. Sed Agrippina equi impatiens, dominandi auida,
uirilibus curis, fœminarū uitia exuerat. Eodem die defunctam quo biennio
ante Seianus pœnas luisset, memoriaq; id prodendum addidit Cæsar, ia-
ctauitq; quod non laqueo strangulata, neq; in Gemonias proiecta foret.
Actæ ob id grates, decretumq; ut quintūdecimum kal. Nouemb. utriusq;
necis die per omnis annos donū Ioui sacraretur. Haud multo post Coc-
ceius Nerua cōtinuus principis, omnis diuini humaniq; iuris sciens, integro
statu, corpore inlæso, moriendū cōsiliū cepit. Quod ut Tiberio cognitū,
ad sidere, causas requirere, addere preces, fateri postremo graue conscien-
tiæ, graue famæ suæ, si proximus amicorum nullis moriendū rationibus ui-
tam fugeret. aduersatus sermonem Nerua abstinentiam cibi coniunxit. fe-
rebant gnari cogitationum eius quanto propius mala Reip. uiseret, ira, &
metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem uoluisset. Cæterum
Agrippinæ pernicies (quod uix credibile) Plancinā traxit. Nupta olim Gn.
Pisoni, & palam læta morte Germanici, cum Piso caderet precibus Augu-
stæ, nec minus inimicitijs Agrippæ defensa erat. ut odium, & gratia desinere,
ius ualuit. petitaq; criminibus haud ignotis, sua manu, fera magis, q; imme-
rita supplicia perfoluit. Tot luctibus funesta ciuitate, pars mœroris fuit,
quod Iulia Drusi filia, quondā Neronis uxor, denupsit in domum Rubel-
lij Blandi, cuius auum Tiburtem equitem Romanum, pleriq; meminerāt.

*Agrippinæ
mors*

*Cocceius Ner-
ua cōtinuus
principis*

*Plancina Gn.
Pisonis uxor*

*Iulia cum Ru-
bellio Blando
matrimonū.*

*Aelij Lamie
mors*

Pom. Flaccius

M. Lepidus

*Phoenix uisus
in Aegypto*

Extremo anni mors Aelij Lamie funere censorio celebrata, qui admini-
strandæ Suriae imagine tandem exolutus, urbi præfuerat. genus illi deco-
rum, uisida senectus, & non permilla prouincia dignationem addiderat.
Exin Flacco Pomponio Syriæ proprætore defuncto, recitantur Cæsar's li-
teræ, quis incufabat, egregium quencq; & regendis exercitibus idoneum
abnuere id munus: seq; ea necessitudine ad preces cogi, per quas consulari-
um aliqui capeffere prouincias adigerēt: oblitus Aruntium ne in Hispa-
niam pergeret, decimum iam annum attineri. Obijt eodem anno & M.
Lepidus, de cuius moderatione, atq; sapiētia in prioribus libris satis cōloca-
uī. neq; nobilitas diutius demonstranda est. quippe Aemiliū genus fœcun-
dum bonorū ciuium, & qui eadē familia corruptis moribus, inlustrati tamen
fortuna egere. Paulo Fabio, L. Vitellio Coss. post longum seculorū am-
bitum auis Phoenix in Aegyptum uenit, præbuitq; materiem doctissimis
indigenarum, & Græcorum, multa super eo miraculo disserendi. de quibus
k 3 congruunt

congruunt, & plura ambigua, sed cognitu nō absurda promere libet. Sacrum soli id animal, & ore ac distinctu pinnarū à cæteris aibus diuersum, cōsentiunt qui formā eius definiere. De numero annorū uaria traduntur. maximè uulgatum, quingentorū spatium. sunt qui adseuerent, mille quadringentos sexaginta unum interici, prioresq; alites Scostride primum, post Amaside dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnauit, in ciuitatem cui Heliopolis nomen aduolauisse, multo cæterarum uolucrum comitatu, nouam faciem mirantium. Sed antiquitas quidē obscura. inter Ptolemæum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt, unde nō nulli falsum hunc phœnicem, necq; Arabum è terris credidere, nihilq; usurpauisse ex his quæ uetus memoria firmauit. confecto quippe annorū numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum. eiq; uim genitalem adfundere. ex qua fœtum oriri, & primam adulto curam sepeliēdi patris. necq; id temere, sed sublato murrhæ pondere, tentatoq; per longum iter, ubi paroneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inq; solis aram perferre, atque adolere. hæc incerta, & fabulosis aucta. Cæterum aspici aliquando in Aegypto eam uolucrum, non ambigitur. At Romæ cæde continua, Pomponius Labco, quem præfuisse Mœsiæ rettuli, per abruptas uenas sanguinem effudit. æmulataq; est coniunx Paxca. nam prōptas eiusmodi mortes metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis sepultura prohibebantur: eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, præcium festinādi. Sed Cæsar missis ad senatum literis, differuit, morem fuisse maioribus quoties dirimerēt amicitias, interdicare domo, eumq; finem gratiæ ponere: id se repetiuisse in Labeone. atq; illum, quia male administrata: prouinciæ, aliorumq; criminum urgebatur, culpam inuidia uelauisse, frustra conterrita uxore, quā & si nocentem, periculi tamē expertem fuisse. Mamercus dein Scaurus rursus postulatur, insignis nobilitate & orādus causis, uita probrosus. nihil hunc amicitia Sciani, sed labefecit haud minus ualidum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratq; argumentū tragediæ à Scauro scriptæ, additis uersibus qui in Tiberium hæcterentur. Verū ab Seruilio & Cornelio accusatoribus, adulterium Litiæ, magorum sacra obiectabantur. Scaurus, ut dignum ueteribus Aemylijs, damnationē anteit, hortante Sexitia uxore, quæ incitamentum mortis, & particeps fuit. Ac tamē accusatores, si facultas incideret, pœnis adiciebantur: ut Seruilius Corneliusq; perditō Scauro famosi, quia pecuniā à Vario Ligure omittendæ delationis ceperant, in insulas interdictō igni atq; aqua demoti sunt. & Abudius Ruso functus ædilitate, dum Lentulo Getulico, sub quo legioni præfuerat, periculum facerēt, quod is Sciani filium generum destinasset, ulro damnatur, atq; urbe exigitur. Getulicus ea tēpestate superioris Germaniæ legiones curabat. mirumq; amorcm

amorem adsecutus erat, effusa clementiæ, modicus seueritate, & proximo quoq; exercitui per L. Apronium socerū non ingratus: unde fama cōstans ausum mittere ad Cæsarem literas, ad finitatem sibi cum Sciano haud sponte sed consilio Tiberij cceptam. perinde se quā Tiberium falli potuisse. necq; errorem eundem illi sine fraude, alijs exitio habendum. sibi fidem integrā, & si nullis insidijs peteretur, mansuram. successorem non aliter q; iudicium mortis accepturum. firmarent uelut fœdus, quo princeps cæterarum rerum potiretur, ipse prouinciā retineret. Hæc mira quanquam fidem ex eo traherant, quod unus omnium Sciani ad finem incolumis, multaq; gratia mansit: reputante Tiberio publicū sibi odium, extremā atatem, magisq; fama, q; ui stare res suas. C. Cestio M. Seruilio Coss. nobiles Parthi in urbem uenere ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in suos, mox superbiam in nos, sæuitiam in populares sumpsit, fretus bellis, quæ secunda aduersum circumiectas nationes exercuerat, & senectutem Tiberij ut inermem despiciens, audisq; Armenia, cui defuncto rege Artaxia, Arsaces liberorum suorū ueterrimum imposuit, addita contumelia, & missis qui gazam à Vonone relictam in Syria Ciliciāq; reposcerent, simul ueteres Persarum ac Macedonum terminos: seq; inuasurum possessa Cyro, & post Alexandro, per uaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi secretos nuncios ualidissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familia ac perinde opibus, & proximus huic Abdus ademptæ uirilittatis. Nō despectum id apud barbaros, ulroq; potentiam habet. Ii adscitis & alijs primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisq; aut nondum adultis, Phrahaten regis Phrahatis filium Roma poscebant. Nomine tantū & auctore opus, ut sponte Cæsaris, ut genus Arsacis, ripam apud Euphratis cerneretur. Cuius pitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingitq; paternum ad fastigium, destinata retinens, cōsilijs & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea cognitis insidijs Artabanus tardari metu, modo cupidine uindictæ inardescere. Et barbaris cunctatio, seruilis: statim exequi, regiū uidetur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum specie amicitia uocatū ad epulas lento ueneno inligaret, Sinnacem dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam dum omissō cultu Romano, cui per tot annos infueerat, instituta Parthorū insumit, patrijs moribus impar, morbo absumptus est. Sed nō Tiberius omisit incepta. Tiridaten sanguinis eiusdem, æmulum Artabano, recuperandæq; Armenia Hiberum Mithridatem deligit, conciliatq; fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat, & cunctis, quæ apud Orientem parabantur L. Vitellium præfecit. Eo de homine haud sum ignarus sinistram in urbe famam, pleraq; fœda memortari. cæterum regendis prouincijs prisca uirtute egit. Unde regressus, &

Nobiles Parthi Romanis Artabano

Arsaces impostus armenia

Sinnaces Abdus Exceci non sunt apud Parthos contemti Phrahates Sponte Cæs.

Pharasmanes L. Vitellius

formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudij turpe in seruitiū mutatus, exemplar apud posteros adulatorij dedecoris habetur. cesseruntq; prima postremis, & bona iuuentæ senectus flagitiosa obliterauit. At ex regulis prior Mithridates Pharasmanen perpulit, dolo & uiconatus suos iuuare: reperitq; corruptores, ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt, simul Hiberi magnis copijs Armeniã irumpunt, & urbe Artaxata potiunt. Quæ postq; Artabano cognita, filiū Orodem ultorē parat, datq; Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contra, Pharasmanes adiungere Albanos, accipere Sarmatas, quorū Sceptuchi utrinq; donis acceptis more gentico diuersa induere. Sed Hiberi locorū potentes, Caspia uia Sarmatã in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis aduentabāt, facile arcebantur, cum alios incessus hostis clausisset, unū reliquū, mare inter & extremos Albanorū montes, æstas impediret, quia flatibus Etesiarū implentur uada, hybernus Auster reuoluit fluctus, pulsoq; introrsus freto, breuia littorum nudantur. Interim Orodem sociorū inopem auctus auxilio Pharasmanes uocare ad pugna, & detrectantem incessere, ad equitare castris, infensare pabula, ac sæpe modum obsidij stationibus cingebat, donec Parthi contumeliarum insolentes, circumstiterent regem, poscerēt prælium. atq; illis sola in equite uis. Pharasmanes & pedite ualebat. nam Hiberi Albanicq; saltuosos locos incolentes, duritiæ patientiæq; magis infucere. Feruntq; se Thessalios ortos, qua tēpestate Iason post auectam Medeam, genitosq; ex ea liberos, inanem mox regiã Aetæ, uacuoscq; Colchos repetiuit. Multaq; de nomine eius, & oraculum Phryxi celebrant. Nec quisquã ariete sacrificauerit, credito uexisse Phryxum: siue id animal, seu nauis insigne fuit. Cæterum directra utrinq; acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Arsacidarū: contraq; ignobilem Hiberum mercenario milite, differebat. Pharasmanes integros semet à Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris uictores, aut si terga darent, flagitiij atq; periculi saturos: simul horridã suorum aciem, picta auro Medorū agmina, hinc uiros, inde prædã ostendere. Enim uero apud Sarmatas non una uox ducis. se quisq; stimulant, ne pugnam per sagittas inirent, impetu & cōminus præueniendum. Variæ hinc bellantium species, cum Parthus sequi uel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spaciū ictibus quæreret: Sarmatæ omisso arcu, quo breuius ualent, contis gladijsq; ruerent: modo equestris prælij more, frontis & tergi uices, aliquando ut conserata acies corporibus & pulsu armorū pellerent, pellerentur. Iamq; & Albani Hibericq; prensare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere. Quos super, eques & propioribus uulneribus pedites adflictabant. Inter quæ Pharasmanes Orodescq; dum strenuis adfuit, aut dubitantibus subueniunt, conspicui, eoq; gnari, clamore, telis, equis concurrūt. instantius Pharasmanes: nam uulnus per galeam adegit, nec iterare ualuit

Exemplar adulatorij dedecoris

Orodes Artabani filius

οροδης υιοσ υαταβανου
reges siue principes

Hiberi Albanicq; Thessalios orti

Medi

ualuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus fauciu. Fama tamen occisi falso credita, exterruit Parthos, uictoriamq; concessere. Mox Artabanus tota mole regni ultimi, id peritia locorū, ab Hiberis melius pugnatus, nec ideo abscedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & subdito ru more tanquã Mesopotamiam inuasurus, metū Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, uersaq; Artabani res, inlicente Vitellio desererēt regem sæuum in pace, & aduersis præliorum exitiosum. Igitur Sinnaces, quæ antea infensum memorauit, patrem Abdagasem, aliosq; occultos consilii, & tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit, adfluentibus paulatim, qui metu magis quàm beniuolentia subiecti, repertis auctoribus iustulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quàm si qui externorū, corpori custodes aderant, suis quisq; sedibus extorres, quis neq; boni intellectus, neq; mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis in longinqua & contermina Scythiæ fugã maturauit spe auxilij, quia Hyrcanis Carmanijsq; per adfinitatem innexus erat. Atq; interim posse Parthos absentiu æquos, præsentibus mobiles ad penitentia mutari. At Vitellius profugo Artabano & flexis ad nouū regē populariū animis, horatus Tiridaten parata capeffere, robur legionum sociorumq; ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset, nunciare accolæ Euphraten nulla imbrium ui, sponte & immensum attolli: simul albenibus spumis in modum diadematis sinuare orbes: auspiciū prosperi transgressus, quidam callidius interpretabantur, initia conatus secunda, neq; diuturna: quia corū quæ terra, cæloque portenderentur, certior fides: fluminum instabilis natura, simul ostēderet omnia, raperetq;. Sed ponte nauibus effecto, tramissoq; exercitu, primus Ornospades multis equitum millibus in castra uenit, exul quondam, & Tiberio cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoq; ciuitate Romana donatus: mox repetita amicitia regis, multo apud eum honore præfectus campis, qui Euphrate & Tigre inclutis amnibus circumflui Mesopotamiæ nomen acceperunt. Neq; multo post Sinnaces auget copias: & columen partium Abdageses gazam & paratus regios adicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresq;: hunc Phrahatis aui & altoris Cæsaris, quæ utrobicq; pulchra, meminerit: illos, obsequiū in regem, reuerentiam in nos, decus quisq; suum & fidem retineret. Exin cum legionibus in Syriam remeauit. Quæ duabus ætatis gesta coniunxi, quo requiesceret animus à domesticis malis. Non enim Tiberium, quanquam triennio post cædem Seiani, quæ cæteros mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant, quin incerta uel abolita pro grauissimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinus Trio ingruentis accusatores haud perpeffus, supremis tabulis multa & atrociam in Macrone ac præci

Externi

Suouetaurilia

Fluminū instabilis natura

Mesopotamia
Columen partium

Trio Fulcinus

ac præcipuos libertorū Cæsaris cōposuit: ipsi fluxam senio mentem, & cōtinuo abcessu, uelut exilium obiectando. Quæ ab heredibus occultata recitari Tiberius iussit, patientiam libertatis alienæ ostentans, & cōtempor suæ infamiae, an scelere Sciani diu nescius, mox quoquo modo dicta uulgari malebat, ueritatisq; cui adulatio officit, per probra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus senator à C. Graccho maiestatis postulat, uim uitæ suæ attulit. Tatiuscq; Gratianus prætura functus, lege eadē extremum ad supplicium damnatus. Nec dispare Trebellieni Rufi & Sextij Pacioniani exitus. Nam Trebellienus sua manu cecidit, Pacionianus in carcere ob carmina illic in principem factitata strangulatus est. Hæc Tiberius non mari ut olim diuisus, neq; per longinquos nuncios accipiebat, sed urbem iuxta, eodem ut die uel noctis interiectu, literis consulum rescriberet: quasi aspiciens undantem per domos sanguinem, aut manum carnificum.

Pop. Sabinus. Fine anni Poppæus Sabinus concessit uita, modicus originis, principum amicitia consulatum ac triumphale decus adeptus, maximisq; prouincijs per quatuor & uiginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quod par negotijs, neque supra erat. Q. Plautius, Sex. Papinius Coss. sequuntur. Eo anno, neq; quod L. Aruseius morte adfecti forent, aduetudine malorū ut atrox aduertebatur, sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa eques Romanus, cum perorassent accusatores, in ipsa curia depromptum sinu uenenum hausit, prolapsusq; ac moribundus festinatis uictorum manibus in carcerem raptus est, faucesq; iam exanimis laqueo uexata. Ne Tigranes quidem Armenia quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio supplicia ciuium effugit. At C. Galba consularis, & duo Blæsi uoluntario exitu cecidere: Galba tristibus Cæsaris litteris prouinciã fortiri prohibitus: Blæsiis sacerdotia integra eorum domo destinata, conuulsa, distulerat: tunc ut uacua cōtulit in alios, quod signū mortis intellexere, & executi sunt.

Et Aemylia Lepida, quam iuueni Druso nuptam retuli, crebris criminibus maritum insecuta, quanquã intestabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus. post à delatoribus corripitur ob seruū adulterum, nec dubitabatur de flagitio. Ergo omissa defensione, sinem uitæ sibi posuit.

Per idem tempus Citarum natio Cappadociae, Archelao subiecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abcessit: locorumq; ingenio sese cōtra imbelles regis copias tutabatur: donec M. Trebellius legatus, à Vitellio præside Syria cū quatuor millibus legionariorū, & delectis auxilijs missus, duos collis, quos barbari in sede rant, minori Cadra, alteri Dauara nomē est, operibus circūdedit, & erumpere ausos ferro, cæteros siti ad deditiōē coegit. At Tiridates uolentibus Parthis Nicephorium & Anthemusiada, cæterasq; urbes, quæ Macedoni bus sitæ, Græca uocabula usurpāt, Halumq; & Artemitā Parthica oppida recepit.

recepit, certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter eductū ob sauitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant. Plurimum adulationis Seleucenses inducere, ciuitas potens, septa muris, neq; in barbarū corrupta, sed cōditoris Seleuci retinens. Trecei opibus, aut sapientia delecti, ut senatus. sua populo uis. & quoties concordēs agunt, spernitur Parthus: ubi dissenlere, dum sibi quisq; contra æmulos subsidiū uocant, accitus in partem, aduersum omnes ualescit. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo usu. nam populi imperium, iuxta libertatē, paucorū dominatio, regiae libidini propior est. Tum aduentantem Tiridaten extollunt, ueterum regū honoribus & quos recens ætas largius inuenit: simul probra in Artabanū fundebant, materna origine Arfacidem, cætera degenerē. Tiridates rem Seleucēsem populo permittit. mox consultans quo nam die solennia regni capefferet, literas Phrahatis & Hieronis, qui ualidissimas præfecturas obtinebāt, accipit, breuem morā precantium. Placitumq; opperiri uiros præpollentis. Atq; interim Ctesiphon sedes imperij petita. sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & adprobantibus, Surena patrio more Tiridatem insigni regio euinxit. Ac si statim interiora, cæterasq; nationes petiuisset, oppressa cunctantiū dubitatio, & oēs in unum cedebant. Adsidendo castellum, in quod pecuniã & pellices Artabanus contulerat, dedit spaciū exuendi pacta. Nam Phrahates & Hiero, & si qui alij delectū capiēdo diademati diem non cōcelebrauerāt, pars metu, quidam inuidia in Abdagesen, qui tum aula, & nouo rege potiebatur, ad Artabanū uertere. Isq; in Hyrcanis repertus est, inluic obitus, & alimēta arcu expediens. ac primò tanquam dolus pararetur, territus, ubi data fides reddendæ dominationi uenisse, adleuatur animum, & quæ repentina mutatio exquirat. Tum Hiero pueritiam Tiridatis increpat: neq; penes Arfacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem externa mollitia: uim in Abdagesis domo. Sensit uetus regnãdi, falsos in amore odia nō fingere. nec ultra moratus q̄ dum Scytharū auxilia cōcīret, pergīt properus, & præueniens inimicorum astus, amicorum pœnitentiã: neq; exuerat pedorem, ut uulgam miseratione aduertet: non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Iamq; multa manu propinqua Seleuciae aduentabat, cum Tiridates simul fama atq; ipso Artabano percussus, distrahi consilijs, iret contra, an bellum cōtatione tractaret. Quibus prælium & festinati casus placebant dissectos & longinquitate itineris festos, ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse disserunt, proditores nuper hostesq; eius, quem rursus foueant. Verum Abdageses regrediendum in Mesopotamiam censebat, ut amne obiecto Armenijs interim Elymaisq; & cæteris à tergo excitis, aucti copijs socialibus, & quas dux Romanus misisset, fortunã tentaret. Ea sententiã ualuit, quia plurima auctoritas

ritas penes Abdagafen, & Tiridates ignarus ad pericula erat. sed fugæ specie discessum, ac principio à gente Arabū factō, cæteri domos abeunt, uel in castra Artabani: donec Tiridates cū paucis in Syriā reuectus, pudore proditionis omnes exoluit. Idem annus graui igne urbē adficit, deusta parte

Incendium Romæ Circi, quæ Auentino contigua, ipsoq; Auentino, quod damnū Cæsar ad gloriam uertit, exolutis domū & insularum precijs, Millies festeriū ea munificentia conlocatum, tanto acceptius in uulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. Ne publicè quidem nisi duo opera struxit, templū Augusto, & scenā Pompeiani theatri, eaq; perfecta cōtemptu ambitionis, an per senectutē haud dedicauit, sed æstimando cuiusq; detrimento quatuor progeneri Cæsar, Gn. Domitius, Calsius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additisq; nominatione consulum P. Petronius. Et pro ingenio cuiusq; quæsitū decretiq; in principem honores. Quos omiserit receperit in incerto fuit, ob propinquum uitæ finem. Neq; enim multo post supremi Tiberio consules, Gn. Accronius, C. Pontius magistratum occerere, nimia iam potentia Macronis: qui gratiam C. Cæsarum nunquā sibi neglectā, acrius in dies fouebat: impuleratq; post mortem Claudie, quam nuptam ei rettuli, uxorem suā Enniā immittendo, amore iuuenem inlicere, pactoq; matrimonij uincire, nihil abnuentem dum dominationis apisceretur. Nam & si cōmotus ingenio, simulationum tamen falsa in sinu aui perdidicerat. Gnarum hoc principi, eoq; dubitauit de tradenda Rep. primum inter nepotes, quorū Druso genitus, sanguine & charitate propior, sed nō dum pubertatē ingressus. Germanici filio robur iuuentæ, uulgi studia, eaq; apud auum odij causa. Etiam de Claudio agitanti, quod is composita ætate bonatum artium cupiens erat, imminuta mens eius obstitit. Sin extra domum successor quæreretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarū in ludibria & contumelias uerteret, metuebat. quippe illi non perinde curæ, gratia præsentium, quàm in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium cui impar erat fato permisit, iactis tamen uocibus, per quas intelligeretur prouidus futurorum. Namq; Macro ni non abdita ambage, Occidentem ab eo deferri, Orientem spectari exprobrauit. Et C. Cæsari forte orto sermone L. Sullam iridentem, omnia Sullæ uitia, & nullā eiusdem uirtutem habiturum prædixit: simul crebris cum lachrymis minorem ex ne potibus complexus, truci alterius uultu: occides hunc tu, inquit, & te alius. Sed grauescente ualitudine nihil è libidinibus omittebat, in patientia firmitudinem simulans: solitusq; eludere medicorum artes, atq; eos qui post tricesimum ætatis annum ad internoscenda corpori suo utilia uel noxia, alieni consilij indigerent. Interim Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus femina iaciebantur. Lælius Balbus Acutiam P. Vitellij quondam uxorem maiestatis postulauerat: qua damnata, cum præmiū accusatori decerneret,

Iunius

Iunius Otho tribunus plebei intercessit. unde illis odia, mox Othoni exilium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimoniū cum Sa-
trio Secundo coniurationis indice fuerat, defertur impietatis in principem: cōnectebantur ut cōscij & adulteri eius, Gn. Domitius, Vibius, Marcius, L. Aruntius, de claritudine Domitij supra memorauimus. Marcius quoq; uetustis honoribus, & inlustris studijs erat. Sed testium interrogationi, tormētis ser-
uorum Macronē præsedisse cōmentarij ad senatum missi ferebant: nullæq; in eos imperatoris literæ suspicionem dabant, inualido ac fortasse ignaro, si cta pleraq; ob inimicitias Macronis notas in Aruntij. Igitur Domitius de-
fensionem meditans, Marcius tanquam in ediam destinauisset, producere uitam. Aruntius cunctationē & moras suadentibus amicis: non eadem omnibus decora respondit, sibi satis ætatis: neq; aliud pœnitendū quàm quod inter ludibria & pericula anxiam senectā tolerauisset, diu Seiano nunc Macro-
ni, semper alicui potentium inuisus, non culpa, sed ut flagitiorū impatiēs. Sanè paucos & supremos principis dies posse uitari, quemadmodum euasurum imminētis iuuentam? An cum Tiberius post tantam rerum experientiam ui dominationis cōuulsus & mutatus sit, C. Cæsarem uix finita pueri-
tia, ignarum omnium, aut pessimis innutritum meliora capessiturum Macro-
ne duce: qui ut deterior ad opprimendum Seianum delectus, plura per se-
lera Remp. conflictauisset: prospicere iam se acrius seruitium, eoq; fugere simul acta & instantia. Hęc uatis in modum dictitans, uenas resoluuit, Docu-
mento sequentia erunt, bene Aruntium morte usum. Albucilla inrito ictu
à semet uulnerata, iussu senatus in carcerē fertur. Stuprorum eius ministri,
Grasidius Sacerdos prætorius ut in insulam deportaretur, Pontius Fregel-
labus amitteret ordinem senatorium: & eadem pœnæ in Lælium Balbum
decernuntur. id quidem à latantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur
promptus aduersum infontes. Iisdem diebus Sex. Papinius consula-
ri familia repentinum & informem exitum delegit, iacto in præceps corpo-
re. causa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, ad sentationibus at-
que luxu perpulisset iuuenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inue-
niret, Igitur accusata in senatu, quanquam genua patrum aduolueretur, lu-
ctumq; communem, & magis imbecillum tali super casu foeminarum ani-
mum aliaq; in eundem dolorem mœsta & miserā diu ferret, urbe tamen
in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum iuuentæ exiret.

Iam Tiberium corpus, iam uires, nondum dissimulatio deserebat. Idem
animi rigor sermone ac uultu intentus, quæsitā interdum comitate quam
uis manifestam defectionem tegebat. mutatisq; sæpius locis, tandem apud
promontorium Miseni confedit in uilla, cui L. Lucullus quondam domi-
nus. illic eum adpropinquare supremis tali modo compertū. Erat medicus
arte insignis nomine Charicles, non quidem regere ualitudines principis
solitus

Iun. Otho
Albucilla mul-
torum amoribus
famosa
Gn. Domitius
Vib. Marcius
L. Aruntius

C. Cæsar

Vaticinium
L. Aruntij

Grasidius Sa-
cerdos

Sex. Papinius

Dissimulatio
Tiberij

Charicles me-
dicus

†

Incendium

Romæ

Duo opera à

Tib. struxit

Macronis

potentia

Claudius Cæ-

sar Lælius

Acutia

Lælius Balbus

solitus, consilij tamen copiam præbere. Is uelut propria ad negocia digrediens, & per speciem officij manum complexus pulsus uenarum attigit, neque fefellit. Nam Tiberius incertum an offensus tantoque magis iram premens, instaurari epulas iubet discumbitque ultra solitum, quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen labi spiritum, nec ultra biduum duraturum Macro ni firmavit. Inde cuncta conloquijs inter præsentis, nuncijs apud legatos & exercitus festinabantur. Decimo septimo kalend. Aprilis interclusa anima creditus est mortalitatem expleuisse. Et multo gratantum concursu, ad capienda imperij primordia C. Cæsar egrediebatur, cum repente adfertur redire Tiberio uocem ac uisus, uocarique qui recreandæ defectioni cibus adferret. Pauor hinc in omnes, & cæteri passim dispergi, se quisque motum aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus à summa spe, nouissima expectabat. Macro intrepidus, opprimi senem iniectu multæ uestis iubet, discedique ab limine. Sic Tiberius finiuit, octauo & septuagesimo ætatis anno. Pater ei Nero, & utrinque origo gentis Claudie, quanquam mater in Liuiam & mox Iuliam familiam adoptionibus transierit. casus prima infantia accipites. nam proscriptum patrem exul secutus, ubi domum Augusti priuignus introijt, multis æmulis conflictatus est, dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciusque Cæsares, uiguerunt. Etiam frater eius Drusus prospere ciuitem amore erat. Sed maxime in lubrico egit accepta in matrimonium Iulia, impudicitiam uxoris tolerans aut declinans. Dein Rhodum regressus, uacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme & uiginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diuersa: egregium uita, famaque, quod priuatus, uel in imperijs sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis uirtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaque mixtus incolumi matre: instabilis uita, sed obiectis libidinibus, dum Scianum dilexit, timuitque. Postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore & metu, suo tantum ingenio utebatur.

LIBRI QUINTI FINIS.

BEATVS RHENANVS LECTORI S.

QUANDO QUIDEM quinque priores Annalium libros percurri, ne uiderer intactos ex negligentia reliquisse, nolo cælare lectorem de locis quibusdam iudicium meum. Idem ante nos fecit Philippus Beroaldus iunior miro candore citra omnem ambitionem. Quod si nobis copia fuisset archetypi codicis Corbeiensis, quem Romæ etiam nunc extare puto Leoni x Pont. Max. dum uiueret, oblatum, fortassis plura quam meliora tum certiora adnotassemus eruissemusque. Nunc laborem qualemcumque æqui bonique consule, & nos, uel de iuuandi studio, ama-

In librum

IN LIBRVM PRIMVM ANNALIVM P. CORNELII TACITI EQVITIS ROMANI, CASTIGATIONES PER BEATVM RHENANVM.

AT Romæ ruere in seruitium Consules, Patres, Eques, quanto quis illustrior. Hic non erat opus asterisco. Nam quod sequitur, Ne uirtuosior primordio, refertur ad illud quod præcessit Eques, & subauditur, quisquam esset.

Multa Antonio tunc interfectores patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse. Lego. Multa Antonio ut interfectores patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse.

Ut non aliter ratio constet, quam si uni reddantur. Malim reddatur.

Sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitie deceptos. Legem. Sed Pompeium imagine pacis, & Lepidum specie amicitie deceptos.

Quæ Tadij & Vedij Pollionis luxus. Lego. Q. Vedij Pollionis luxus. Hoc est, Quintij Vedij.

Sed & sua confessione argueretur. Accipiendum & pro etiam. nam subauditur ut, quod mox præcessit.

Quousque patieris Cæsar non adesse apud te Reip. Quid si quis legat, Quousque patieris Cæsar non adesse apud Reipublicæ.

Mox celebratio annum ad prætorem translata. Lege. Mox celebratio annum ad prætorem translata.

Non obrectari à se urbanas excubias, sibi tamen apud horridas gentes contubernijs hostem aspici. Lego. ibi tamen, hoc est, eo loci.

Intus operis ac laboris. Legerim, Attentus operis ac labori. Ut operis dandi casu dictum intelligatur numero pluratiuo ab opera. æ.

Prosperaque cessura que pergerent. Malim, quæ gerent. Quia præsentia satis cõsiderat, in urbem redijt. Lego. Quia præsentia satis cõposuerat. Aut cõfederat.

Nil paucorum instinctur. Scripserim. Vel paucorum instinctur.

Et si uellet imperium promptas ostentauere. Melius, promptos.

Seu nihil militi, seu omnia concedentur, in ancipiti republica. Possit etiã legi. Concederentur. Mox scripsi, Igitur uoluntatis inter se rationibus, placitum &c.

Quos igitur anteferreret, ac ne postpositi contumelia cõcederentur. Legerim. Equos igitur anteferreret, ne postpositi contumelia incenderentur.

Inritusque discesserit ille inter nomina dicatus Augustus. Scribendum, numina, Per quæ geritur humus) Malim egeritur.

Tanto maiora offenduntur. Reponendum offunduntur.

Nox, uox, & mutui hortatus iuuabant aduersante unda. Lego. Nec uox,

IN LIBRVM SECVNDVM.

LACVS inde & Oceanum usque ad Amasiam flumen secunda nauigatione peruehitur. Lego præuehitur.

Distantibus locis inuecti, ut hostem deducerent. Malim diducerent. Ut infra. Quia diductis terris hauriebantur.

Aliud sibi reliquum. Malim. Non aliud sibi reliquum. Aut, Nihil aliud sibi. Qui tumidis germaniæ terris. hoc est inflatis. Alioqui posset etiã legi humidis. Reductus inde in Hiona miles. Forte legendum, in hyberna.

Quali auretur potestas eius. Lego, quasi augeretur potestas eius.

1 2 Quod

Quod magis mirum fuit quod preces M. Hortali nobilis iuuenis in paupertate manifesta superbius accepisset.) Scribo. Quo magis mirum fuit, quod.

Eandem uim in me transmereri.) Fortassis leg. transumere.

Igitur non modo Cheruscis socij eorum.) Lego. Igitur non modo Cheruscis socij eorum.

Quicq; Mofeni aut Maced. Hyrcani uocatur.) Mētio Mofthenorū fit Plinio.

Sed nihil æque cauebatur, quam ne bellum metu eluderent.) Fortasse scribendum, quam ne bellum astu eluderent.

Igitur aliaq; que ibi uarietate fortunæ & nostri origine uenerāda, relegit Asiā.) Arbitror hic a librario faciā transpositionē. Ut forsitan sic scripserit Tacitus. Atq; illū in regressu sacra Samothracū uisere nitentē, aliaq; ibi uarietate fortunæ & nostri origine ueneranda. Igitur relegit Asiā, appellitq; Colophona. Nā que relatiuū pronomen uidet mihi uacare. Ideo uero dixit, nostri origine uenerāda, quod Acneas propter oraculū responsū, Antiquā exquirite matrē, quū Italīā peteret, profectus ad Thraciā, Samothracas deos sustulerit, & pertulerit secum, propter originem matris. Auctor Seruius exponens illud Maronis carmen Acneidos lib. 7.

Threiciamq; Samum, quæ nunc Samothracia dicta est.

A reo iudicio falsi damnatum.) Lego. A reo iudicio, hoc est iudicio Arci pagi, ἄρκου ἀγορῆ. Dicastrij notum nomen est apud Athenas ἀρκῶ ἀγορῆ. ubi capitales causæ cognoscebantur.

Et cupere renouari dexteras.) Forte. Se cupere r. d.

Ne si quando insolecerent. Sueni quasi reditus in regnum ostentabatur.) Aut scribendū nā cum diphthongo. ut sit particula Græca, certe siue utiq; significans. & tum in habitus subauditur uerbum, est. Aut scribendum, ne quando, uel ne ali quando. Aut omittendum ne, ut legas, si quando inf. S.

Et Vibilio daice.) Scripsi, duce.

Et resistentium facere.) Tu scribe, Et resistenti uim facere.

Qui propius egrederetur.) Id est, quo.

Ac uulgus impeditum primorum ore rapiant.) Scripsi. Ac uulgus imperitum primo rumore rapiant.

IN LIBRVM TERTIVM

c superstitem iniquorum precarentur.) Forsitan, inimicorum. Præposito toro effigiem.) Malim. Præpositam thoro effigiem. Scripserunt expostulantes.) Sensus est. Obiectū a senatu Pisoni, quod ipsi nempe Germanicus & Piso per literas expostulauissent de ueneno præbito aut non præbito.

Prohibuit ob externas ea uictoria sacrari.) Lego distinguoq; prohibuit, ob externas ea uictorias sacrari dicatans.

Sed singulos homines latae quaestiones.) Possent etiam legi, latae quaestiones.

Quis pace & principe uteremur.) Et principe subauditur existente.

Et lege Pappia Poppaea præmijs indicū uisi a priuilegijs parentum cessaretur.) Lego distinguoq;. inditi custodes, & lege Pappia Poppaea præmijs inducū (subaudi sunt illi custodes) si a priuilegijs parentum cessaretur. Aut, sicubi a priuilegijs parentum cessaretur. Aut. præmijs inducū, uel uti præmijs cogentibus.

Quæ Oppiis quondam, alijsq; legibus constrictæ non uinculis exolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent.) Haud absurde legas, nunc uinculis exolutis.

Et maiorum bona facta.) Forte, bene facta.

Liberalibus studijs sibi operatam.) Castigauit. Liberalibus studijs ibi operatam. Quibus

Quibus more gentico continuū ferri tegimen.) Legerem, Quibus more gentis contin. ferri tegimen, nisi libro quinto sic quoq; loqueretur, Quorum, inquit, sceptruchi utriusq; donis acceptis, more gentico, diuersā induere. Sed suspicor hāc elegantiam Librario ferendam acceptam. De qua re mentē nostram aperuimus in Annotationibus constructionum locutionumq; quibus Tacitus utitur.

Verū hāc nobis maiores certamina.) Quid si legatur, erga maiores certamina, Neq; aliud iustum.) Scribendum, Neq; aliud ius suum.

Nulla de eo populi sita.) Repone, scita.

Littora & lacus Campaniæ, tum maxime peragrantem.) Scribo, cum maxime

Flagitia hominum uti carimonias deūm protegentes.) Reposui, protegentis. nam ad genitium populū referitur.

Et si rectum iter perageret.) Forte, pergeret.

Postremo suamet ipse spes antereparat.) Legendum, anteire parat, distinctis Egregium publicum.) Obscurus locus est aut certe mendosus. qui (uerbis. forsitan sic legi debeat, Se, rempublicam, & bonas domi artes dehonestauisset.

Vt pontificis maximi arbitrium plusquam binocitium abesset.) Lego, ut pontificis maximi arbitrio dum ne plusquam binocitium abesset.

Quia in magnis operibus.) Lege opibus.

IN LIBRVM QVARTVM.

e que foemina amissa pudicitia, alia abnuerit.) Subaudi, flagitia. Quid enim salui est mulieri amissa pudicitia; apud Li. Lucretiæ uerba sunt.

Plebes agrī quidē annona fatigabatur.) Tu scribe. Plebes acridem annona fatigabatur.

Vitandam potionē quæ prima & apud filium epulanti offerretur.) Lego, quæ prima ei apud filium epulanti offerretur.

Ea qua tempestate.) Aut superest ablatius ea, aut scribe. Ea tempestate qua Græci conditis per Asiam urbibus ora maris potiebantur.

Et quādo exiret ē iure patrio qui id Flaminium apisceretur.) Lego quaesitiue. Et quādo exiret ē iure patrio, qui id Flaminium adipisceretur, quæq; in manum Flaminis conueniret?

Is disposita classiariorum copia coeptantem tum maxime coniurationem dissecit.) Lego. Coeptantem cum maxime coniurationem dissecit.

Iam trepida ob multitudinem familiarū.) Castigauit, iam trepidam ob mul. fam.

Sublatisq; inanib. uera potētia augere.) Malim, augeri. Nisi legere liber, agere.

Suoq; recident Heliatē agrū in quo id delubrū, cessisse.) Hic locus nō fuit asterisco frustra notatus. Nam haud dubie corruptus est. Fortasse legendū. Suoq; regi Penthelo Eleatē agrum, in quo id delubrū, cessisse. Hæc nō in hoc proferimus, ut quispiā libro suo statim illinat, quū sit mera coniectura ē uestigijs deprauata scripturæ sumpta, sed ne quis putet me quarēdi laborē subterfugisse. Utinā licuisset hic exēplar illud Saxonīcū inspicere, qd' Questor quidā Pōtīcius quū ē Daniā rediret, in Corbeiēsi bibliotheca reperit, Romā secū detulit ad Leonē x. Pont. Max. bonarū literarū haud illiberalē patronū, qui illi quingētos ducatos numerari iussit.

Quod magna uis armata aut incondita tuebatur.) Lego. at incondita tuebatur.

Cum auxiliū appellatum tauisset.) Quid si legas. Quū auxiliū appellatū abisset, id est ad auxiliū appellandum accerendumq;. Ut appellatum sit prius supernum uerbi appello. Aut simpliciter, Quū auxiliū appellasset siue appellatūisset.

Metus, uisus, sonitus, aut forte oræ suspiciones erant.) scribendum, Aut forte orta suspiciōnis erat.

Non aliàs magis anxia & pauēs ciuitas,agens aduersum proximos.) Legerim, etiam aduersum proximos.

Et postq̄ nō subueniebat.) Aut scribēdū, subueniebat, aut nemo subueniebat. Solutō iam castello obsidio.) Lego. Solutō iam castelli obsidio, sicq̄ castigauit. Qui iam acie cōpositi pelluntur, turmas sociales.) Reposui, qui iam acie cōpositi pellunt turmas sociales, equitesq̄ legionum subsidio missos.

Et magnitudīni urbis incertū.) Scripsimus. Et magnitudīne urbis, incertum, quod quisq̄ ad negociūm pergat. Hoc est, propter magnitudīnem urbis.

IN LIBRVM QVINTVM

Quē meditationis eius introspicere creditus.) Scripsi meditationes. Quippe lapsum custodiē pergere ad paternos exercitus.) Melius, ut opinor, scribatur, Quippe elapsum custodia pergere ad pat. exercitus.

Et si retinerēt propinquus aut parēs.) Malim & si retinerent p. a. p. Quos neq̄ dicta imperatoris.) Forte. Quos neq̄ dicta nisi imperatoris.

Vt uero Latiniū Latiarē ingressus est accusator, acrius iuxta inuisi.) Suspicio scribendū, & distinguendum. Vt uero Latini Latiaris ingressus est accusator Arius, Aut Latinium Latiarē, aggressus est accusator Arius, iuxta inuisi. Nam plane nouum est Latinium Latiarē ingressus, pro, actionem Latini Latiaris, id est contra Latinium Latiarē ingressus. Quod nostram coniecturam adiuuet, sic rursum loquitur lib. 6. Atq̄ interim Torius Sabinus Sorani accusator ingreditur.

Vbi primum facultas data arguitur pleraq̄ C. Caesarē quasi incesta uirilitalis.) Distinxi, Vbi primum facultas data, arguitur pleraq̄, hoc est, in plerisq̄. Græca constructio est, apud historicos tamen solennis. Quod uero sequitur, quasi incesta uirilitalis, Legerim, quasi incesta uirilitalis. Hoc ideo dixi, quod Caius Caesar à propriarum fororum stupro non abhorruit.

Immitti rescripto uenas resoluit.) Castigauit. Immitti rescripto, uenas resoluit.

Feruntq̄ ab Romulo Dentrē Romulium.) A T. Luitio primæ decad, lib. 10. recensetur inter Pontifices tum à plebe creatos, M. Luitius Denter.

Ac ne dubium haberetur magnitudīnem pecuniæ malo uertisse.) Vertisse malo pro in malum.

Modo equites tres prælij more, frontis & tergi uices.) Castigauit, Modo equestris prælij more.

Quum hic more Romano Suouetaurilia daret.) Scribendum, Sue, oue, Taurilia daret. Sic enim Luitius quoq̄ loquitur lib. prim. dec. primæ. Ibi, inquit, instructum exercitum omnem sue, oue, Taurilibus iustrauit, Tametsi in omnibus additionibus quæ hodie extant uulgo pro Taurilibus corrupte legitur, taurisq̄ tribus iustrauit. Verum nos synceram istam lectionem deprehendimus in uolumine manuscripto, quod huc misit clarissimus uir Reinhardus à Rietpur Borbetomagensis ecclesiæ Decanus, Ludorum Taurilium rursus meminit Luit. lib. nono decad, quartæ. Ludi, inquit, Taurilia per biduum facti religionis causa.

Auspiciū prospere transgressus.) Malim, auspiciū prosperi transgressus.

Cū Tiridates simul fama atq̄ ipso Artabano percussus.) Reponēdū percussus. Sane paucos & suprema principis dies posse uitari.) Expono, Sane paucos dies, & pro, id est suprema principis. Appositue.

Albuçilla inuito ictu ac semet uulnerata.) Scribendum, à semet uulnerata.

F I N I S

FRANCISCVS PVTEOLANVS IACOBO ANTIQVA
RIO DVCALI SECRETARIO S.

A X I M I S plurimisq̄ rebus in utraq̄ mea fortuna à te adiutus, subleuatus ac ornatus uir perfectissime, uni omnium secundū deos immortales plurimū debeo. & quia parē gratiam nullam unquam referre possem, qua una uia datur ingratiudinis notā effugiam, habeo quam non referre est: & quicquid aut nunc est, aut in futurū mihi erit, tibi acceptū referri debere haud inuitus fatebor.

Tu mihi omnia non amici solū officia, sed affectū pietatemq̄ paternā præstitisti: tu grauissimis in fluctibus, nō solummersatū, sed obrutū manū porrigēs in portū perduxisti: tu omnibus incōmodis perfunctū post longa certamina præmijis sudoris & pulueris ornastitu tranquillā uitam, ad quā enixissimē frustra contendebam, tribuisti. Neq̄ in me uno tua innotuit beneficentia. longus ordo post me & ante me extat te patronū salutantium. nam cum ob rarissimas animi tui uirtutes, grauissimos mores, religionis cultū, totius uitæ tenorē æquabilē, modestiā in isto fastigio admirandam, lenitatē & mansuetudinē pari cōiunctam grauitati, in omni fortuna constantiā, mirāscientiā atq̄ facundiam, in agēdis rebus dexteritatē, ad maxima negotia orbunda efficaces cogitationes, in omnibus rebus fidem ac pares laude prudentiā atq̄ simplicitatē, non modo multitudīni fueris acceptissimus, uerū & totius Italiæ principes, tetrarchæ, reges, pontifices te suspexerint, euererint, promouerint, nihil unq̄ tibi ambiuisti, rogasti, impetrasti: quicquid tulisti, honores, sacerdotia, mera principū liberalitas ac iudiciū fuit: quantū nec ea quidē pro uirtutibus aut meritis: quæ licet multis maxima uideātur, pleriq̄ haud quaq̄ artibus tuis pares plura tenuerunt. Piget pudetq̄ referre, aduatores, scurras, delatores, quos cernimus ditiores. Cur tu ut uirtute & innocentia, ita flaminij, procuratoribus, præfecturis, alios nō excellis? Verū nō eodem iudicio quo cæteri felicitatē metiris. ideo quæ maxima isti putāt, semper contempsisti. Compertū habeo exiguo labore leuissimis atq̄ etiā honestissimis precibus, honorificentissimū quiddam tibi quæri potuisse. Obstitit antiquus rigor, & prisca frugalitas, & modicis cōtentus animus. Quod pro te tamen nunq̄ propositis ullis præmijis faceres, uidimus multoties amico rum causa ambitiosissime contendisse. multa enim multis rogasti atq̄ impetrasti. Sed ego in hoc latissimo campo, in uberrima tuarum laudum materia parcus loqui cogor. quod enim omnia tibi debeo, uereor ne fœda assentandi libidine rapi uidear, accedit quod uirtutibus tuis parē orationem

Gratitudo

Iacobi Antiquarij laus

afferre non possumus: sed ut floribus ac interdum solis precibus dijs suppli-
cant qui thura nō habent, sic hoc tempore ego tibi, quem uice magni numi-
nis colo munusculū affero Cor. Taciti equitis Ro. historicorū omnium gra-
uissimi, disertissimiq; quicquid incuriosæ uetustati superfuit, id est, fragmēta
ex actionib. diurnalibus Augustæ historiæ, de moribus & situ Germaniæ,
De genere eloquentiæ nō corruptæ, cui operi à quibusdam titulus de claris
oratoribus inscribitur, Vitam Iulij Agricolæ fœderi multis uigilijs intentissi-
moq; studio recognita adiuuante Berardino Lanterio omnium Mediolanen-
sium eruditissimo, ut eum parcissime laudē, sub tuo nomine nostris impres-
soribus tradidimus: tum quia eius eloquentia perfecta meo iudicio & admi-
rabilis peculiariter ita te ut me delectat, tum ne in tāta librorū copia solus ip-
se supprimeretur. ueteres enim impressores adeo inculcauerant ac fœdaue-
rant hoc diuinū opus, ut non modo Cornelianæ faciendæ maiestas inquisi-
riaretur, sed uix sensus ullus cōiectari posset, quid ego effecerim iudicent do-
cti, sed collatis exemplaribus. De ipso Tacito hæc præfanda duxi: in Rep.
uerfatū, Belgicæ Galliæ rationes procurasse, causas dixisse, historiā scripsisse
ab Augusto ad principatū Adriani, sed maior & melior pars pro dolor &
humani generis immensa iactura, tēporum incuria abolita est: absoluisse o-
mnem historiæ legē, nam cum suorum temporum maiore ex parte memo-
riæ consuluerit, id pari eloquentia ac libertate præstitit, debebat tribus deini-
ceps gētis Flauianæ imperatoribus ab ijs ad maximos honores euectus, quos
incorruptā rerum fidem professus, ut nullo odio sic nullo amore rettulit, ni-
hil falsū dicere, nihil uerū omittere ausus. in scribendo enim ne suspectus qui-
dem unquam fuit, aut gratiæ aut similitudini aliquid tribuisse, rerum rationem,
qua ordo temporum, regionum descriptio, exigitur, nemo historicorum di-
ligentius obseruauit. Iam consilia, acta, euentus ut dii boni expendit: & de
consilijs quid probet, quid non: in rebus gestis non solum quid actum, sed
quale: de euentu uero omnes causas explicat, casus, sapientiæ, temeritatis:
hominum porrò nō solum res gestas, sed quæ fama, quod nomen, quæ na-
tura, quæ uita, quo artificio omnes mea sententia facile uicit, ita creber rerum
frequentia, ut uerborum propè numerum sententiarum numero sequatur,
ita dein uerbis aptus & pressus, ut nescias utrum res oratione, an uerba sen-
tentijs illustrentur: in concionibus (audeo enim promere quod sentio) Liuius
quoq; antefendus, magis tamen Salustij argutam densitatem quàm hu-
ius amplitudinem imitatus, hunc primo legens laudabis eloquentiam, cum
iterum in manum sumpseris mirum acumen deprehendes & mi-
raberis, ubi contubernalem reddideris, semper artifi-
ciosa docebit uarietate, immensa q; iucundi-
tate delectabit. Vale decus &
præsidium meum.

Beatus

REDITVM est hæcenus inter monumenta auctorum quæ
posteritati fors nō inuidit, uix quicq; superesse quod minus
sit librorum inscitia corruptum, q; P. Cornelij Taciti frag-
menta annalū. In qua ego quoq; semper opinione fui. Ve-
rum quū proximis mensibus flagitante Compatri meo Hie-
ronymo Frobenio uulgatā additionē conferre cœpissim cū
exemplari manuscripto sed recētiori, quod superioribus an-
nis mihi dono miserat summus amicus Iacobus Spiegellius
iureconsultus atq; Ferdinandi Cæsaris à secretis & à cōsilio, Matthiæ Coruini illi-
us Hungariæ quondam regis sumptu descriptū olim in Italia, comperi idē prope
modū Tacito accidisse quod scriptoribus ceteris. In hoc tamen fortunator uidei,
quod primū in manus certe eruditissimorum hominū uenit, qui magna religione
aditionē castigare & adiuuare conati sunt. Post quorum laborē quid nos huic au-
tori contulerimus, indicabunt sequentia. Caterum cōmunis est hæc ueterum scri-
ptorū omnium infelicitas, quod errata nemo facile sentit, nisi qui confert, aut exacti-
us singula rimatur. Verbi gratia. Apud Liuiū legitur septimo lib. tertie decadis.
Et de M. Liuiio præfecto arcis Tarentinæ hæud minore certamine actū est, alijs sen-
tentijs notantibus præfectū, quod eius fœcordia Tarentū proditū hosti esset. Quis
hic putaret corruptū esse locum? Tota difficultas est in his uerbis, alijs sententijs
notantibus præfectū, imò in unica dictione sententijs. Sed facile est aliquid in spe-
ciem excogitare quo tueare errorē, puta si sententijs septimo casu dictū interprete-
re pro per sententias. Ego quū hunc librum conferrē, reperi in uetusto codice scri-
ptum, Alijs socijs notantibus, Vnde statim eluxit germana lectio, nempe, Alijs
ocij notantibus præfectū, nam sequitur, quod eius fœcordia Tarentum proditū ho-
sti esset. Proferam alterius generis ē Cicerone exemplum. Libellus de senectute
cui non est in manibus: cui ignotus uersiculus ille qui citatur ē Nauio poeta,
Proueniebant oratores, noui, stulti, adulescentuli. Ciceronis lo-
cus expen-
dendus
Nec uero prorsus habet ma-
le, si quis reputet eloquentiā illam *δυσκορόρη* quæ præcipue apud Græcos uiguit,
quemadmodum ex orationibus Isocratis liquere potest, nōnunquam existere co-
mitem seditionū, effrenati populi incitamentum, contumacem, temerariam, arro-
gantem, quæ in bene constitutis ciuitatibus non oritur. His enim elogijs hanc
ornat autor dialogi, qui de Oratoribus inscribitur huic adnexus uolumini. Sed ta-
men quando carmen claudicat, possit quis suspicari ueterem scripturā quæ men-
dosæ lectioni præstiterit occasionem, huiusmodi fuisse.
Prouehabant uradres (siue uratres) noui, stulti, adulescentuli, Vt debeat sic stare
Prouehabantur ad res noui, stulti, adulescentuli. (carmen.)
Sic enim aptius cohærebit cum uersu præcedenti:
Cedō, qui uestram rempublicam tantam amisistis tam cito?
Respon. Prouehabantur ad res, noui, stulti, adulescentuli.
Nam hinc maxima perniciēs reipublicæ quod homines noui, imprudentes, & ir-
uenes, rebus moderandis imponebantur. Quum oratores contra si noui forent, ca-
rerent autoritate, stulti potius riderentur, cōtemnerentur adulescentuli. Sed hoc
ad arbitrium eruditorum referimus, inquirentes, nihil pronunciantes. Vt uero re-
deam unde sum digressus, multa nos fallunt in auctoribus prorsum deprauata, quæ
tamen nullus temere deprehendat. In causa est stulta persuasio, libros esse longe
emenda-

emendatōres quā sunt. Enimvero decreuerā ab isto tādioso castigandī labore deinceps abstinere, postquam hactenus tam maligne respōdit mihi fauor, lucrum typographo. Verū datum est hoc amici precibus, & meo in Tacitū amorī, quem ex historicis ob uarias dotes feci semper plurimī. Porro nemo putet me tam mūdī auidum, ut quicquid citra autoritatē manuscripti codicis uel addiderim uel dempserim. Nec quoties occurreret, sic scripsi, castigauī, reposui, suspicet quisquā id ex meo tantū factum ingenio. Nam quū meum secutus iudiciū aliquid muto, quod tamen nisi in manifestis erratis, non feci, lectorē ea de re in castigationibus admoneo. Vnde & hęc utilitas, quod hoc modo uetus lectio conseruatur, quā utinam haberemus non in Lūio solum sed & Cicerone atq; alijs autoribus. Siquidem dicit non potest quod uarie sint interpolata autorum omnium scripta. Sane multum debemus Berardino Lanterio Mediolanēsi, atq; Francisco Puteolano, & alijs, quibus ante illos hunc autorē pro uirili restituere studio fuit, nam quia regius liber quem penes me habeo, uetustū uoluminis cui sunt illi manus admoliti, aut innisi praesidio, exemplū est, facile sensi, quid de suo addiderint, ubi sudarint, ubi coniecturis sint usi. Et laboratū quidem est ab illis strenue. Nos si non laudem meremur, nec uero in festatione digni sumus, gratis studiosorum commodis consulentes.

IN LIBRVM VNDECIMVM CASTIGATIONES.

AM Valer. Asiaticum.) Apparet hunc librū esse ἀξιόλογον. Insigni magnificētia extollebat.) Scripsimus, excolebat, quemadmodum & editio uetus habet, ab exemplari manu descripto dissentiens.

Caueri uim atq; opes principibus infensas.) Codex Budensis hic notatus erat, ut alias copluribus locis rarus praesertim hoc undecimo libro, quē conatus fuit quidā ex uulgatis aditionibus castigare. Sed tamen eius uoluminis prior lectio sic habebat, Caueri in deque opes principibus infensas. Legerim ego, Cauendas opes principibus infensas.

Praecipuum autorē Asiat. interf. Cæs. non extimuisse in contione pop. Ro. fateri.) in lib. regis Coruini quē ex Budensi bibliotheca dono Iacobi Spiegelii nascitum, neq; erat in contione sed tantū concionē, neq; uerbū fateri illic comperi. Itaq; suspicor sinceriorē lectionem esse, praecipuū autorem Asiaticū interficiendū Cæsaris non extimuisse concionē populi Romani gloriāq; facinoris ultro petere.

Quos pecunia & stupro in omni flagitio obstrictos arguebat.) Malim in omni flagitium.

Ac postremū mollitiā corporis obiectante.) Postremū usurpat aduerbialiter. Ut & libro primo. Perniciem alijs, ac postremum sibi inuenere.

Valerij & Poppeæ congressibus.) In uolumine Budensi scriptum est in Nestoris & Poppeæ congressibus praebuissent. Histris fuit M. Nestor, intimus Messalinæ cuius saepe ministerio abusa est, proinde trucidata Messalina, inter eos qui illius sauitiæ ac libidini in seruierant M. Nestor quoq; est interfectus. Id quod in huius libri fine commemorat Tacitus, quamquam in uulgatis aditionibus eo loco M. Nestor legitur pro M. Nestor, quemadmodum illic admonebimus. Hic est ille M. Nestor cuius Seneca mentionem facit in ludicro libello de morte Claudij Cæsaris, quē nos

Nestor Pantomimus olim exposuimus, pro nostro Pantomimus, Nestor Pantomimus reponentes, eum locum infra citabimus.

Grati

Gratitatem annonæ dixisset.) Vel praedixisset, uel significari dixisset.

Ne fidem quidem integram manere.) Quum coniunctio quidem non sit in exemplari scripto, maluimus legere, Nec fidem integram manere. Nam hanc partem culam etiam in sequentibus saepe reperi in fultam a castigatōribus.

Ad summa prouectorū.) Codex Budensis habet, ad summa prouectos, & est non absurda lectio, si quis recte distinguat, nempe hoc modo. Meruissent T. Galbae, C. Alsinij, & Mellalae, ac recetiorū Arutij & Efferini. Ad summa prouectos, in corrupta uita & facundia. Subauditur uerbū esse. Nam illud, ad summa prouectorū, plane durius est. Paulo post is codex habet, Quē illūm tanta superbia esse.

Nihil a quoquam expecti, nisi cuius fructus ante prouidetur.) Illic manifeste legitur, prouiderit. Et quid erat opus hoc mutare? Subauditur aut quisquā aut ipse. Cogitaret plebē qua toga enitesceret.) Diu cū hoc loco sumus luctati, nihil nos adiuuante codice scripto. Deprehēdimus tādē p cogitaret legēdū cogitare, & quā non praenomē hic esse, sed aduerbiū pro quatenus. Itaq; circūflexū accentū superimposuimus, ne se lector hic torqueat. Cogitare plebē, quā toga enitesceret. Sensus est, Cogitare plebeos quo pacto sese altioribus ordinibus inserat, atq; in senatū allegat.

Ignarumq; & exterritum Gotarzem perturbat.) Castigauimus, proturbat.

Nec enim resistere Armenij.) Scripti codicis lectio, resistere, id est resistebant. Paulopost pro patefecit reposuimus patefecerat.

Potiorq; Bardanes uisus retinendo regno.) Illic non est adnexa particula que. Et quid erat opus addere, quū breuitati Corneliana magis cōueniat eam abesse.

Exin ualidissimas praefecturas inuasit.) Hic locus meo iudicio recte fuit castigatus, quum in scripto uolumine legatur inuasit, sed perperam.

Et recuperare Armeniam parabat, ni Vibio Marso.) Hic uerbum parabat est infulum postea, nam Tacitus scripsit. Et recuperare Armeniam, ni Vibio M. C. I. b. m. c. foret, id est recuperabat. Testatur id codex Budensis.

Ad flumen Gyniden.) Illic, ad flumen Sinden.

Longinquam quanq; asperrabantur.) Particulam quanq; errore librarij repeti tam induximus.

Nec em̄ cuiq; ante Arfacidarū tributa illis de gētibus parata.) Docuit regius liber cōiunctione em̄ expūcta pro parata scribendū parata, sententiāq; legendā absq; parēthesi, hoc modo, quibus opes suas testabatur, nec cuiq; ante Arfacidarū tributa illis de gētibus parata, regredire. Quanq; nihil mali sit, si clausula parēthesi includat.

Et nonnulla fallendi spe.) Hoc est latendi, ne res uidelicet deprehenderetur. Nam fallere pro latere saepe reperias apud hunc scriptorē, quae est elegantissima uerbi huius significatio. Libro 13. Quae mutatio neq; Neronem fefellit. Libro 18. Non fallebat duces impetus militum, hoc est non latebat.

Egressibus adhaerescere.) Sic libro 15. de Nerone, Cuius ne modicos quidem egressus tolerarent.

Sub imbruinis collibus.) Scribit Tacitus libro 14. Neronis apud Simbruina stagna discumbentis ictas fulgure dapes mensamq; fuisse disiectā. Quare scripsimus hoc loco, fontes Simbruinis collibus deductos, hoc est a Simbruinis collibus.

Et formae literis Latinis.) Antiquior lectio. Et forma literis Latinis.

Eodem anno Cheruscorū gens regem Romae petiuit.) Malim, Roma petiuit. Nam sic scribit libro 13. Barbaros malle Roma petere reges q; habere.

Iamq; apud proximos, iam longius clarescere.) Melius illic, iamq; apud proximos longius clarescere.

Supra cunctos extollatur.) Castigauimus, attollatur. Item hostili in loco, hostili in

siis in solo. Rursum, posset extimesci, posse extimesci.

Auxiliaris & diu meritis.) Budensis codex habet, ex diu meritis.

Cæteras naues.) Emendauimus, cæteras nauium. Sic enim subinde Tacitus loquitur per genitiuum, ut quosdam militum, cunctis ciuium, residuis nobiliti, pro quosdam milites, cunctis ciuibus, residuis nobilibus. Et sic de similibus.

Quæ munia & incertum an falso iacta uel aucta.) Pro munia scripsimus nimia, & clausulam uel aucta deleuimus. Infra ex perlocutus, fecimus prolocutus.

In agro Machiaco.) Puto Mattiacos eum innuere, qui tamen alteram Rheni ripam incolerent, tamen prouinciales erant, & Romanis parebant. Mox, & fode re riuos. Forte melius, effodere riuos.

Videtur mihi ex senatus Videtur mihi ex senatu.) Restituimus hunc locū ē lib. Budensi. Videtur mihi ex se natus. Hoc autē dixit Claudius hominis uirtutes cōmendās. Ex uirtute enim quisq; estimari debet, quæ sui cultores regenerat. Mox adipiscerē, pro adipiscenē.

Qui Capitolio & ara Romana manibus eorundem prostratis.) Hic locus diffi-
Manes cilis est & a nemine hæcenus intellectus. Regium exemplar habet, manibus eorundem per se satis. Puto germanam esse Taciti lectionem, si quis pro per se satis aut prostratis, scribar, parceretis. Est autem manibus hic datiuus à manes sum, pro animis defunctorum, quomodo non uno loco Tacitus usurpat libro 13. Infernos Sillanorum manes inuocare. Libro 20. Damnatusq; Publius, & Sorani manibus satisfactum. In uita Iulij Agricola. Si quis priorū manibus locus. Atq; hæc dictio non intellectu hoc loco, occasione erroris castigatoribus dedit. Præterea sciendum hic aposiopelin esse, qui Capitolio & ara Romana, subaudiend. potiti sunt. Nūc pronuncia quæsitūe sententiā, & erit lucidissima. Quid si memoria eorum inori-
Summam adeptus retur, qui Capitolio & ara Romana, manibus eorundem parceretis.

Multo gaudio Cæsaris inibat.) Censoris habet manifeste uolumen Buden-
Summam adeptus se. Intelligitur autem Claudius Cæsar. De quo narrationem istam aufpicans Tacitus supra dixit, At Claudius matrimonij sui ignarus, & munia censoria usurpans. Et lib. proxime sequenti, Quod porro honestius censoriæ mentis leuamē, q̄ assūmere cōiugē prosperis dubijsq; sociā. Loquitur de Claudio Agrippinā ducturo.

Sed ne Silius summa adeptus.) Scripsimus quod illic habebatur, summā adeptus. Intelligitq; summā rerum. Sic lib. sequenti, Summamq; R. P. agi obtestans.

Dum industria cubiculū principis occultit adulteros.) Corruptus locus est. Nec quicquam hic minus scribendum quā uocabulum industria. Exemplar regium hic crucicula notatū erat, & uarijs lituris rarisq; foedatum. Videtur tamen anti-
Paratus quior lectio fuisse: dum inclusum in cubiculum principis exultat: & postea quidā inseruit cum præpositionem & superinscripsit, adultero, idq; ceu uidetur propter exultandū uerbum, Opinor synceram esse lectionem, Dum inclusum, cubiculum principis occultat, dedecus quidem illatum, sed. Mox, propinquoq; consulatu, re-
Paratus posuimus, ac propinquo conf. Item acrioribus consilijs pro acribus, paulo post.

Perstitit Narcissus, & solum id immutans.) Et particulam expunximus.

Cis Vectium Plancium.) Illic est semper Plautius.

Et cæteros fortunæ apparatus.) Scripsimus, paratus, quod uerbum usurpat sæpe Tacitus. Ut supra, Serui, liberti, paratus principis apud adulterum uisebantur. Libro tertio, Ventris & ganæ paratus assiduis sermonibus uulgati. Libro quinto, Et columē partium Abdageses gazam & paratus regios adijcit. Item libro 15. Parthi omisso paratu inuadendæ Syriæ. Libro 17. Studia militum tam pridem spe
Paratus successionis, aut paratu facinoris affectauerat. Lib. 18. Igitur nauium, militum, armorū paratu strepere prouincia. Eodem libro. Ita Vitellij paratus noscebantur.

Primumq; rei frumentariæ præfectum Turrantum.) Scripsimus, Turanium.

Adulto

Adulto autumnō.) Hoc est, medio iam autumnō. Sic libro secundo. Sed æta Adulto te iam adulta, legionū alia itinere terrestri in hybernacula remissa. Annus in qua autumnō tuor digeritur species. Prima cuiusq; pars noua uocatur aut uiridis, id est immatura: secunda, adulta: tertia, præceps. Sic Marcellinus adulta hyeme dixit libro 20. Adulta Adulta hyeme dux, inquit, antedictus Bononiā uenit. Tacitus rursum libro 17. hyeme seditionem incipientem, uocat necdum adultam. Item libro 19. dixit adultam non ætem. Donec, inquit, adulta nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretq; Rursum lib. 21. dixit, Parthis nondum adultis. Pro eo quod est, qui nondum inualuerant. Quo sensu libro tertio dixit, præualida & adulta uitia.

Simulachrum uindemiæ per domum celebrat.) Scripsimus celebrabat.

Ferunt Vectium Valentem.) Deprehendimus in codice Budensi scriptum, Ferunt im-
personaliter ferunt. Id accipiendum impersonaliter. Et bene habet lectio.

Lucullianus in hortos.) Miror quod illic hoc loco reperi, Fultianos in hortos. Sed & paulo post. Lucullianus in hortis, illic rursum scriptū, Lucianis. In libello de regionibus urbis Romæ, fit mentio hortorum Lucullianorum regione nona.

Dissimulando metu.) Non me fugit hoc Latine eleganterq; dici pro dissimulando metu, siue ob metum dissimulandum. Sed tamen in exemplari scripto manifeste legebatur, dissimulando metum.

Quamquam res aduersæ consilium adimerent.) Illic est eximerent. Nec im-
Eximere con- probanda lectio. Nam eximere consilium est ueluti differre. Sed & eximitur, quod
stium admittit. Sic libro decimotertio. Quia dissimulationē nox & lasciuia exemerat.
Eximere dissi- Largus Cæcina, Illic Largius Cæcina. Paulo post. Et ad minas prorumpentē,
mulationem lectio codicis scripti habet erumpentem.

Titium Proculū custodem Silio ac Messalina dat.) Suspicion scribendū, datū.

Vectium Valentem & cōfessum.) Particulam & expunximus, Mox ex consi-
M. Nestor cijijs tradi. Malim trahi.

Solus Mnester.) Castigauimus, solus M. Nestor. In ludico libello de morte
M. Nestor Claudij Cæsaris meminit huius Nestoris Seneca catalogum interfectorum à Claudio recensens. Medius, inquit, erat in hac canentium Nestor Pantomimus quem Claudius decoris causā minorem fecerat. Sic enim illic scripsimus, quum ante legeretur, noster Pantomimus. Apparet autem ei caput amputatum fuisse, & longa statura præditum. Tacitus hirsutionem uocat, Seneca Pantomimū. Meminit eius & Suetonius in uita Caligulae. Tacito quoq; & nobis pauloante est memoratus.

Sponte an coactus tam magne peccauisset.) Reposuimus ē uolumine Budensi, tam magna peccauisset.

Verterat perniciem in accusatorem.) Castigauimus, Verterat perniciem. Nam
Verterat per- autores uerbum uertit absolute nonnunquam & tamen quasi in passiuā significati-
onem in accu- tione soliti sunt usurpare. Sic supra. Seu forte lapsa uox in prælagū uertit. Libro
satorem secundo. Astusq; hostium in perniciem ipsis uertebat. Libro quarto. Quod aspe-
re acceptū ad præfens, mox in laudem uertit. Eodem libro paulo post. Nam quæ saxo struuntur, si iudiciū posterorum in odium uertit, pro sepulchris spernuntur. Libro quinto. Adeo facinora atq; flagitia sua ipsi quoq; in supplicium uerterant.

Vbi uino incaluit.) Scripsimus, incaluisse. Et paulo post, raptim in hortos progressus. Item, iugulo ac pectori. Et infra, priuatis ac publicis locis.

Latissimum fastigij eius.) Coniunctio legendum, latissimo fastigij eius, & pro fastigij multis, fastigij inultis. siue uitij inultis. Nam exemplar regium habet tri-
stij inultis stij inultis.

CORNELII TACITI AB EX-
CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM
LIBER VNDECIMVS

Valer. Asia-
ticus

AM Valerium Asiaticū bis cōsulem, fuisse quon-
dam adulterum eius credidit: pariterq; hortis in-
hians quos ille à Lucullo cōceptos insigni magni-
ficētia excolebat, Suillium accusandis utrisq; im-
mittit. Adiungitur Sosibius Britannici educa-
tor, qui per speciem beneuolētiæ moneret Clau-
dium, cauere uim atq; opes principib. infensas:
præcipuum auctorem Asiaticū interficiendi Cæ-
saris non extimuisse in cōcione populi Romani

fateri, gloriamq; facinoris ultro petere. clarum ex eo in urbe, dedita per pro-
uincias fama, parare iter ad Germanicos exercitus, quādo genitus Viennæ
multisq; & ualidis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes
promptū haberet. At Claudius nihil ultra scrutatus, citis cum militibus tan-
quam opprimendo bello, Crispinū prætorij præfectū misit: à quo repertus
est apud Baias, uindictisq; inditis in urbem raptus, neq; data senatus copia,
intra cubiculum auditur, Messalina coram, & Suillio, corruptionē militum
quos pecunia et stupro in omni flagitio obstrictos arguebat, ex in adulteriū
Poppeæ, ac postremum mollitiā corporis obiectante. Ad quod uictō silen-
tio prorupit reus, & interroga, inquit, Suilli filios tuos, uirū me esse fatebun-
tur: ingressusq; defensionem, cōmoto maiorem in modū Claudio, Messa-
linæ quocq; lachrymas exciuit: quibus abluendis cubiculo egrediēs, monet
Vitellium ne elabi reum sineret. Ipsa ad perniciem Poppeæ festinat, subdi-
tis qui terrore carceris ad uoluntariam mortem propellerent, adeo ignaro
Cæsare, ut paucos post dies epulantem apud se maritū eius Scipionem per-
cunctaretur, cur sine uxore discubisset: atq; ille functam fato responderet:
Sed consultantī super absolutione Asiatici, flens Vitellius commemorata
uetusstate amicitiae, utq; Antoniam principis matrem pariter obseruassent,
dein percursis Asiatici in Remp. beneficijs, recentiq; aduersus Britanniam
militia, quæq; alia conciliandæ misericordiae uidebantur, liberum ei mortis
arbitrium permisit: & secuta sunt Claudij uerba in eandem clementiā. Hor-
tantibus dehinc quibusdam in ediam & lenem exitū, remittere beneficium
Asiaticus ait: usurpatis quibus insueuerat exercitationibus, lauto corpore,
hilare epulatus, cum se honestius calliditate Tiberij, uel impetu C. Cæsar-
is periturum dixisset, quā quod fraude muliebri & impudico Vitellij ore
caderet, uenas exoluit, uiso tamen ante rogo, iussuq; transferri partem in
aliam, ne opacitas arborum uapore ignis minueretur: tantum illi securitatis
nouissimæ

Crispinus

Messalina
Suillius

Poppeæ uolun-
taria mors

Vitellius hic
omnia pote-
rat apud
Claudium

Tiberij cal-
liditas
C. Caligulae
impetus

Valer. Asiati-
cū uenas exoluit

nouissimæ fuit. Vocantur post hæc patres, pergiteq; Suillius addere reos
equites Romanos illustres, quibus Petra cognomētū: At causa necis, quod
domū suam M. Nestoris & Poppeæ cōgressibus præbuisset. Verum no-
cturnæ quietis species alteri obiecta, tanq; uidisset Claudium spica corona
euinctū, spicis retro conuersis, eaq; imagine grauitatē annonæ dixisset. Qui
dam pampineam coronam albenibus folijs uisam, atq; ita interpretatum
tradidere, uergente autumno mortē principis ostendit. Illud haud ambigūt,
qualicūq; insomnio ipsi fratrisq; perniciē allatam. Sestertium quindecies &
insignia præturæ Crispino decreta. Adiecit Vitellius sestertium decies Sosi-
bio, quod Britannicum præceptis, Claudium cōsilijs iuaret. Rogatus sen-
tentiam & Scipio, cū idem, inquit, de admissis Poppeæ sentiam quod oēs,
putate me idem dicere quod omnes: elegantī tēperamento inter cōiugalem
amorem & senatoriā necessitatem. Continuus inde & sæuus accusandis
reis Suillius, multiq; audacię eius æmuli. Nam cuncta legum & magistratu
um munia in se trahens princeps, materiam prædandi patefecerat. nec quic-
quam publicæ mercis tam uenale fuit, q; aduocatorum perfidia: adeo ut Sa-
mius insignis eques Romanus quadringentis nummorum milibus Suillio
datis, & cognita præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipi-
ente C. Silio consule designato, cuius de potētia & exitio in tempore memo-
rabo, consurgunt patres, legemq; Titiam flagitant, qua cauetur antiquitas,
ne quis ob causam orandam pecuniam donūm accipiat. Deinde obstre-
pentibus his quibus ea contumelia parabatur, discors Suillio Silius acriter
incubuit, ueterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros præ-
cipem eloquentiæ cogitauissent pulcherrima: alioquin & bonarū artium prin-
cipem fordidis ministerijs fœdari: nec fidem integram manere, ubi magni-
tudo quæstum spectetur: quod si in nullius mercedē negocia tueantur, pau-
ciora fore: nunc inimicitias, accusationes, odia, & iniurias foueri, ut quomo-
do uis morborum precia medentibus, sic fori tabes pecuniam aduocatis fe-
rat. meminissent T. Galbæ, C. Asinij, & Messalæ, ac recentiorum Aruntij
& Esernini ad summa prouectorū, incorrupta uita & facundia. Talia di-
cente consule designato, consentientibus alijs parabatur sententia, qua lege
repetundarum tenerentur, cum Suillius, & Cossutianus, & cæteri qui non
iudicium, quippe in manifestos, sed pœnā statui uidebāt, circumstant Cæ-
sarem, ante acta deprecantes. Et postquā annuit tacens, incipiunt. Quem ul-
lum tanta superbia esse, ut æternitatem famæ spe præsumat: usui & rebus
subsidium præparari, ne quis inopia aduocatorum potentioribus obnoxii-
us sit: neq; tamen eloquentiam gratuito contingere, omitti curas familiares,
ut quis se alienis negotijs intendat. multos militia, quosdā exercendo agros
tolerare uitā. Nihil à quoquam expeti, nisi cuius fructus ante prouiderit. Fa-
cile Asinium, & Messalam, inter Antonium & Augustum bellorū præmij
m 2 refertos

Suillius calini-
ator sub Clau-
dio

Petræ eq. Ro.
M. Nestor

Suillius

Samius eq. R.

C. Silius
Titia lex

« refertos, aut ditium familiarū heredes Eferminos & Aruntios magnū anī
 « mum induisse: prompta sibi exēpla quantis mercedibus P. Clodius aut C.
 « Curio concionari soliti sint: se modicos senatores, qui à Rep. nulla nisi pacis
 « emolumenta peterent: cogitare plebē, quā toga enitesceret: sublatis studio
 rum pretijs, etiam studia peritura, ut minus decora. Hæc ita haud frustra
 dicta princeps ratus, capiēdis pecunijs posuit modū, usq; ad dena sestertia,
 quæ egressi repetundarū tenerentur. Sub idem tempus Mithridates quē
 imperitasse Armenijs, & ad præsentiam Cæsaris uectum memorauit, mo-
 nente Claudio in regnū remeavit, filius Pharasmanis opibus. Is rex Hybe-
 ris, idemq; Mithridatis frater, nunciabat discordare Parthos, summaq; im-
 perij ambigua, minora sine cura haberi. Nam inter Gotarzes pleraq; saua
 (qui necem fratri Artabano, cōiugiq; ac filio eius præparauerat, unde me-
 tus eius in cæteros) acciure Bardanem. Ille ut erat in magnis ausis pro-
 ptus, biduo tria milia stadiorū inuadit, ignarumq; & exterritū Gotarzem
 proturbat: neq; cunctatur quin proximas præfecturas corripiat, solis Seleu-
 censibus dominationē eius abnuētibus. In quos ut patris sui quoq; defecto
 res ira magis q; ex usu præsentis accēsus, implicatur obsidione urbis ualidæ,
 & munimentis obiecti amnis muroq; & cōmeatibus firmatæ. Interim Go-
 tarzes Daharū Hyrcanorumq; opibus auctus bellum renouat, coactusq;
 Bardanes omittere Seleuciā, Bactrianos apud cāpos castra contulit. Tunc
 distractis orientis uiribus, & quonam inclinarent incertis, casus Mithridati
 datus est occupandi Armeniam ui militis Romani ad excidenda castellorū
 ardua, simulq; Hybero exercitu campos perfulsante. Nec enim resistere
 Armenij, fuso qui prælium ausus erat Demonacte præfecto. Paululum
 conctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, uersis illuc quibusdā pro-
 cerum, deinde literis Cæsaris coercitus: & cuncta in Mithridatem fluxere,
 atrociolem quàm nouo regno conduceret. At Parthi imperatores cum pu-
 gnam pararent, fœdus repente iaciunt, cognitis popularium insidijs, quas
 Gotarzes fratri patefecerat: congressiq; primo cunctanter, deinde comple-
 xi dextras, apud altaria deū pepigere, fraudem inimicorum ulcisci, atque
 ipsi inter se concedere. Potior Bardanes uisus retinendo regno. At Gotar-
 zes ne quid æmulationis existeret penitus in Hyrcaniam abiit, regressoq;
 Bardane deditur Seleucia septimo post defectionē anno, non sine dedeco-
 re Parthorū, quos una ciuitas tam diu eluserat. Ex in ualidissimas præfectu-
 ras inuasit. & recuperare Armeniam, ni Vibio Marso Syria legato bellum
 minitante cohibitus foret. Atq; interim Gotarzes pœnitentia cōcessi regni,
 & reuocante nobilitate, cui in pace durius seruitium est, contrahit copias. &
 huic cōtra itum ad amnē Erindem, in cuius transgressū multū certato, perui-
 cit Bardanes, prosperisq; prelijs medias natiōes subegit ad flumē Ginden,
 quod Dahar Ariosq; determinat. Ibi modus rebus secundis positus. nam
 Parthi

Parthi quanquā uictores, longinquā militiam aspernabantur. Igitur extru-
 ctis munimētis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquā ante Arfacidarum
 tributa illis de gentibus parata, regreditur, ingens gloria, atq; eo ferocior, &
 subiectis intoleratior. Qui dolo ante composito, incautū uenationiq; inten-
 tum interfecere primam intra iuuentam, sed claritudine paucos inter senum
 regum, si perinde amorem inter populares, q; metum apud hostes qua-
 uisset. Nece Bardanis turbatæ Parthorū res inter ambiguos quis in regno
 acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabāt, quidam ad Meherdatem pro-
 lem Phrahatis obsidio nobis datū. Deinde præualuit Gotarzes, potiusq;
 regia, per sæuitiē ac luxum adegit Parthos mittere ad principē Romanum
 occultas preces, quis permitti Meherdatem patrium ad fastigium orabant.

Iisdem consulibus ludi seculares octingentesimo post Romam conditā,
 quarto & sexagesimo quā Augustus adiderat spectati sunt. Vtriusque
 principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res imperatoris
 Domitiani composui. nam is quoq; adidit ludos seculares. ijsq; intentius
 affui sacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum prætor. quod nō iactan-
 tia refero, sed quia collegio quindecimuirū antiquitus ea cura: & ma-
 gistratus potissimum exequēbatur officia caremoniarum. Sedente Clau-
 dio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiā inirent, in-
 terq; eos Britannicus imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox
 in imperium & cognomentum Neronis adscitus, fauor plebis acrior in Do-
 mitium loco prælagij acceptus est, uulgabaturq; affuisse infantia eius dra-
 cones in modum custodum, fabulosa & externis miraculis assimulata. nam
 ipse haud quaquam sui detractor, unam omnino anguem in cubiculo ui-
 sam narrare solitus est. Verum inclinatio populi super erat ex memoria Ger-
 manici, cuius illa reliqua soboles uiriliter: & matri Agrippinæ miseratio au-
 gebatur ob sæuitiam Messalinæ, quæ semper infesta, & tunc commotior,
 quo minus strueret crimina & accusatores, nouo & furori proximo amore
 distinebatur. Nam in C. Siliū iuuentutis Romanæ pulcherrimum ita ex-
 arserat, ut Iuliam Syllanam nobilem fœminam, matrimonio eius exturba-
 ret, uacuoq; adultero potiretur. Neq; Silius flagitij aut periculi nescius erat,
 sed certo si abnueret exitio, & nonnulla fallendī spe, simul magnis præmijs
 operiri futura, & præsentibus frui pro solatio habebat. Illa non furtim, sed
 multo comitatu uentitare domum, egressibus adhærescere, largiri opes, ho-
 nores: postremo uelut translata iam fortuna, serui, liberti, paratus principis
 apud adulterum uisebantur. At Claudius matrimonij sui ignarus, & mu-
 nia censoria usurpans, theatralem populū lasciuiam scueris dictis increpuit,
 quod in P. Pomponiū consularē, is carmina scenæ dabat, inq; fœminas illu-
 stres probra iecerat. Et lege lata, sæuitiam creditorū cohercuit, ne in mortē
 parentum pecunias filijs familiarum scenori darēt. Fontesq; aquarū Sim-
 m 3 bruini

Bardanes occi-
ditur

Ludi secu-
lares
Volumina Ta-
citi de rebus
Domitiani Im-
peratoris
Tacitus sacer-
dotiū quindec-
cimuirale ges-
sit, & prætu-
ram, sub Do-
mitiano
Britannicus
Cl. Imp. f.
L. Domitius
Nero

Messalina ad-
ulterū cum
C. Silio

Claudius mu-
nia censoria
usurpans

Simbruii bruinis collib. deductos urbi intulit. Ac nouas literarū formas addidit uul/
colles gavitq; cōperto Græcam quoq; literaturā non simul cōptam absolutāq;
Noue litera- Primi per figuras animalū Aegyptij sensus mētis effingebāt, & antiquissi/
riū forme, per ma monumenta memoriæ humanæ impressa faxis cernuntur, & literarū se/
Cl. Cæs. met inuentores perhibent. Inde Phœnicas quia mari præpollebāt intulisse
Græca lité- Græciæ, gloriāq; adeptos, tanquam repererint quæ acceperant. Quippe
ratura fama est Cadmum classe Phœnicum uectum rudibus adhuc Græcorum
Aegyptij populis artis eius auctore fuisse. Quidam Cecropem Atheniensem, uel Li/
iegyptu- num Thebanū, & temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorāt,
quæ sexdecim literarum formas, mox alios ac præcipuum Simonidem cæteras
Phœnicis reperisse. At in Italia Etrusci ab Corinthio Demarato, Aborigines Arca/
Cadmus de ab Euandro didicerunt. Et formæ literis Latinis, quæ ueterimis Græco/
Cecrops rum. Sed nobis quoq; pauca primū fuere, deinde additæ sunt. Quo exem/
Linus plo Claudius tres literas adiecit, quæ usui, imperitante eo, post obliteratæ,
Palamedes aspiciuntur etiā nunc in arc publicandis plebiscitis per fora ac templa fixo.
Demaratus Retulit deinde ad senatū super collegio aruspicum, ne uetustissima Ita/
Euander liæ disciplina per desidiā exoleceret: sæpe aduersis Reip. temporibus acci/
Aruspices tis, quorum monitu redintegras cærimonias & in posterum rectius habi/
Etrusci tas: primoresq; Ethruſie sponte aut patrum Romanorū impulsu retinuisse
 sciētiam, & in familiis propagasse: quod nunc segnus fieri publica circa bo/
 nas artes fœcordia, & quia externæ superstitiones inualeſcant: & læta quid/
 dem in præsens omnia, sed benignitati deū gratiam referendam, ne ritus
 sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur. Factum ex eo
 senatusconsultū: uiderent pontifices, quæ retinenda firmandaq; aruspicum.
Cherufci Eodem anno Cheruscorum gens regē Roma petiuit, amissis per inter/
Italus na bella nobilibus, & uno reliquo stirpis regiæ, qui apud urbē habebatur,
 nomine Italus. Paternum huic genus ē Flauio fratre Arminij. Mater ex Ca/
 tumero principe Cattorum erat. ipse forma decorus & armis equisq; in pa/
 trium nostrumq; morem exercitus. Igitur Cæsar, auctum pecunia, additis
 stipiatoribus, hortatur gentile decus magno animo capessere. Illum primū
 Romæ ortum, nec obsidem, sed ciuem, ire externum ad imperiū. Ac primo
 lætus Germanis aduentus, atq; eo magis, quod nullis discordijs imbutus
 pari in omnes studio ageret: celebrari, coli, modo comitatē & temperatiam
 nulli inuisam, sepius uinolentiā ac libidines grata barbaris usurpans. Iamq;
 apud proximos longius clarescere, cum potentia eius suspectantes qui fa/
 ctionibus floruerant, discedunt ad conterminos populos, ac testificatur,
 adimi ueterē Germaniæ libertatē, & Romanas opes insurgere: adeo nemi/
 nem isdem in terris ortū qui principis locū impleat, nisi exploratoris Flauij
 progenies supra cunctos attollat: Frustra Arminij præscribi: cuius si filius
 hostili in solo adultus, in regnū uenisset, posse extimesci, infectū alimonia,
 seruitio

seruitio, cultu, omnibus externis. at si paterna Italo mens esset, non aliū in/
 fenſus arma contra patriā ac deos penates, quam parentes eius exercuisse.
 His atq; talibus magnas copias cogere. Nec pauciores Italum sequeban/
 tur. non enim irrupibile ad inuitos, sed accitū memorabāt. quando nobilitate
 cæteros anteiret, uirtutem experirentur, an dignū se patruo Arminio, auo
 Catumero præberet. nec patrē illi rubori esse, quod fidem aduersus Roma/
 nos uolētibus Germanis sumptā nunquā omisset. falso libertatis uocabu/
 lum obtendi ab ijs qui priuatim degeneres, in publicū exitiosi, nihil spei, nisi
 per discordias habeant. Adstrepebat huic alacre uolgens: & magno inter
 Barbaros prælio uictor rex, dehinc secūda fortuna ad superbiā prolapsus,
 pulsusq; ac rursus Langobardorū opibus reſectus, per læta per aduersa res
 Cheruscas afflictabat. Per idem tempus Chauci nulla diſſenſione domi,
 & morte Sanquinij alacres, dum Corbulo aduentat, inferiorem Germaniā
 incurſauere, duce Gannasco, qui natione Canineſas auxiliariſ & diu meri/
 tus, post transfuga, leuibus nauigijs prædabundus, Gallorū maxime oram
 uastabat, non ignarus dites & imbelles esse. At Corbulo prouinciā ingreſ/
 sus, magna cum cura & mox gloria, cui principū illa militia fuit, triremes al/
 uo Rheni, cæteras nauū, ut quæq; habiles, per æſtuaria & foſſas adegit:
 lintribusq; hostiū depreſſis & exturbato Gannasco, ubi præſentia ſatis cō/
 poſita ſunt, legiones operum & laboris ignaras, populationibus lætantes,
 ueterem ad morem reduxit, ne quis agmine decederet: nec pugnā niſi iuſ/
 ſus iniret. ſtationes, uigiliæ, diurna nocturnaq; munia in armis agitabatur.
 Feruntq; militem quia uallum non accinctus, atq; alium quia pugione tan/
 tum accinctus foderet, morte punitos. quæ nimia & incertum an falſo iacta,
 originem tamen è ſeueritate ducis traxerit. intentumq; & magnis delectis
 inexorablem ſcias, cui tantum aſperitatis etiam aduersus leuia credebatur.
 Cæterum is terror milites hoſteſq; in diuerſum affecit. nos uirtutem auxi/
 mus, Barbari ferociam infregere. Et natio Friſiorum per rebellionem cla/
 de L. Apronij ceptā inſenſa, aut male fidei, datis obſidibus conſedit apud
 agros à Corbulone deſcriptos. Idem ſenatū, magiſtratus, leges impoſuit.
 Ac ne iuſſa exuerent, præſidium inde muniuit, miſſis qui maiores Chaucos
 ad deditionē pellicerent, ſimul Gannascom dolo aggredierentur. Nec irritæ
 aut degeneres inſidiæ: fuere aduerſus tranſtugam & uiolatoreſ fidei. Sed
 cæde diu motæ Chaucorū mentes, & Corbulo ſemina rebellionis præbe/
 bat, ut læta apud pleroſq; ita apud quosdam ſiniſtra fama, cur hoſtem con/
 circet aduerſa in Rempublicā caſura: cum, proſperè egiſſet, formidoloſum
 paci uirū inſignem, & ignauo principi prægrauē. Ideo Claudius adeo nouā
 in Germanias uim prohibuit, ut referri præſidia cis Rhenū iuberet. Iā caſtra
 in hoſtili ſolo molienti Corbuloni, hæ literæ reddunt. Ille re ſubita quæ nō
 multa ſimul offunderentur, metus ex imperatore, contemptio ex barbaris,

ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus, quæ beatos quosdā duces Romanos, signum receptui dedit. Ne tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque triū & uiginti milliū spacio fossam produxit, qua incerta Oceanum uetarentur. insignia tamen triumphī indulgit Cæsar, quamuis bellum negauisset. Nec multo post Curtius Rufus eundem honorē adipiscit, qui in agro Mattiaco recluserat specus quærendis uenis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, & fodere riuos, quæque in aperto grauiā, humum infra moliri, quis subactus miles, & quia plures per prouincias similia tolerabantur, cōponit occultas literas nomine exercituum precantiū imperatorem, ut quibus permittendus esset exercitus, triumphalia ante tribueret. De origine Curtij Rufi quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa promiserim, & uera exequi pudet. Postquam adoleuit, sectator quæstoris cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumento uacuis per medium diei porticibus secretus agit, oblata ei species muliebris ultra modum humanū, & audita est uox: Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam pro consule uenies. tali omine in spem sublatus, digressusque in urbem, & largitione amicorum, simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturā principis suffragio assequitur, cum hisce uerbis Tiberius dedecus natalium eius uelauisset, Curtius Rufus uidetur mihi ex se natus. Longa post hæc senecta, & aduersus superiores tristi adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphī insignia, ac postremo Africam obtinuit, atque ibi defunctus fatale præfagiū impleuit. Interea Romæ nullis palam neque cognitis mox causis, Gn. Nouius eques Romanus, ferro accinctus reperitur in coetu salutantium principum: nam postquam tormentis dilaniabatur, de se Nouius cōscios non edidit, incertum an occultans. Iisdem consulibus P. Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorum qui quæsturam adipiscerentur. Apud maiores uirtutis id præmium fuerat, cunctisque ciuium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima iuuenta consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæstores regibus etiā tum imperantibus instituti sunt, quod lex curiata ostendit ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret, creatique primum Valerius Posthumius Aemilius Mamercus LXXIII anno post Tarquinius exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negocijs, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiaria iam Italia, & accedentibus prouinciarū uectigalibus. Post lege Syllæ uiginti creati supplendo senatui, cui iudicia tradiderat. & quamquam equites iudicia recuperauissent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebat, donec sententia Dolbellæ uelut uenudaretur. A Vitellio L. Vipfano

Fossa inter
Rhenū &
Mosam
Curtius Rufus
Corbuloni
successor
Mattiacus
ager

Curtij genus

Gn. Nouius
Eq. Ro.
Spectaculum
gladiatorum

Quæstores

Vipfano consulibus, cum de supplendo senatu ageretur, primoresque Galliarum quæ comata appellatur, fœdera & ciuitatem Romanam pridem assecuti, ius adipiscendorum in urbe honorum expeteret, multus ea super re uariisque rumor, & studijs diuersis apud principem certabatur, asseuerantium, Non adeo ægram Italiam, ut senatū suppeditare urbi suę nequiret: sufficisse olim indigenas consanguineis populis, nec poenitere ueteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quæ prisca moribus ad uirtutē & gloriā Romana inuoles prodiderit. An parum quod Veneti & Insulares curiā irruerint, nisi coetus alienigenarum uelut captiuitas inferatur? quem ultra honorē residuis nobilium, aut si quis pauper è Latio senator foret? oppleturos omnia diuites illos, quorum uiri proauique hostilium nationum duces exercitus nostros ferro ignique ceciderint, diuū Iulium apud Alexiam obsederint. Recentia hæc, quid si memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & ara Romana manibus eorumdem prostratis. fruerentur sanè uocabulo ciuitatis: insignia patrū, decora magistratum ne uulgarent. His atque talibus haud permotus princeps, etiam statim contra differuit, & uocato senatu ita exorsus est. Maiores mei, quorum antiquissimus Clausus origine Sabina, simul in ciuitate Romanam & in familias patriciorum adscitus est, hortantur uti paribus consilijs Rempublicam capebam, transferendo huc quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Alba, Coruncanos Cameris, Porcios Tusculo: & ne uetera scrutemur, Ethruia Lucaniisque & omni Italia in senatum accitos. Postremo ipsam ad Alpes promotam, ut non modo singuli uirum, sed terrarum gentesque in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, & aduersus externa floruiimus, cum Transpadani in ciuitatem recepti, cum specie dedarum per orbem terrarum legionum, additis prouincialium ualidissimis, fessio imperio subuentum est. num poenitet Balbos ex Hispania, nec minus insignes uiros è Gallia Narbonensi transiisse? Manent posterorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmonijs & Atheniensibus fuit, quamquam armis polleret, nisi quod uictos pro alienigenis arcebant? At conditor nostri Romulus tantum sapientia ualuit, ut plerisque populos eodem die hostes, dein ciues habuerit. Aduerſe in nos regnauerunt. Libertinorum filijs magistratus mandati, non ut plerique falluntur, reces, sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnauius, scilicet Volsci & Equi nunquam aduersam nobis aciem instruxerunt? Capti à Gallis sumus, sed & Tuscis obsides dedimus, & Samnitum iugum subiuius. Attamen si cuncta bella recenseas, nullum breuiore spacio quam aduersus Gallos confectum. continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus, nostris mixti, aurum & opes suas inferant potius, quam separati habeant. Omnia P. C. quæ nunc uetustissima credunt, noua fuisse, plebei magistratus post patricos, Latini post plebeios, cæterarum Italiarum gentium post Latinos

Gallia comata
An ius adipiscendorum in urbe honorum
Celtis danat

Vide Annotationes

33 Latinos. Inueterasceat hoc quoque, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. Orationem principis secuto patrum consulto, primi Edui senatorum in urbe ius adepti sunt. datum id scæderi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum ascivit Cæsar uetustissimum quemque è senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerat, exhaustis etiam quas dictator Cæsar lege Calsia, & princeps Augustus lege Senia sublegere, Lætaque hæc in R. P. munia, multo gaudio Censoris inibat. Famofos probris quo nam modo senatu depelleret anxius, mitem & recens repertam quandam ex ueritate prisca rationem adhibuit: monendo, secum quiscumque de se consultaret, peteretque ius exeundi ordinis. facilem eius rei ueniã. & motos senatu, & excusatos simul propositorum: ut iudicium censorum ac pudor sponte cedentium permixti, ignominiam mollirent. Ob ea Vipsanus consul rettulit, patrem senatus appellandum esse Claudium, quippe promiscuum patris patriæ cognomen: noua in Remp. merita non uisitatibus uocabulis honoranda. Sed ipse cohibuit consulem ut nimium assentantem, condiditque lustrum, quo censa sunt ciuium LXXVIII centena & CXLIII millia. Isque illi finis in scitiæ erga domum suam fuit. haud multo post, flagitia uxoris noscere ac punire adactus, ut deinde ardesceret in nuptias incestas. Iam Messalina facilitate aduulterorum in fastidium uersa, ad incognitas libidines profuebat, cum abrumpi dissimulationem etiam Silius, siue fatali uæcordia, an imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus urgebat, quippe non euentum, ut senectam principis operirentur, in fontibus, innoxia consilia: flagitijs manifestis, subsidium ab audacia petendum. adesse conscios paria metuentes: se celibem, orbem, nuptijs, & adoptando Britannico paratum. mansuram eandem Messalinæ potentiam, addita securitate, si præueniret Claudium, ut insidijs incautum, ita iræ properum. Segniter hæc uoces acceptæ, non amore in maritum, sed ne Silius summam adeptus, sperneret adulteram, scelusque inter ancipitia probatum, ueris mox pretijs æstimaret. nomen tamen matrimonij concupiuit ob magnitudinem infamiæ, cuius apud prodigos nouissima uoluptas est. Nec ultra expectato, quam dum sacrificij gratia Claudius Hostiam proficisceretur, cuncta nuptiarum solennia celebrat. Haud sum ignarus fabulosum uisum iri, tantum ullis mortalium securitatis fuisse in ciuitate omnium gnara & nihil reticente, nedum consulem designatum cum uxore principis, prædicta die, adhibitis qui ob signaret uelut suscipiendorum liberorum causa conuenisse: atque illam audisse auspicum uerba, subisse, sacrificasse apud deos, discubitu inter conuiuas, oscula, complexus, noctem denique actam licentia coniugali. Sed nihil compositum miraculi causa, uerum audita scriptaque senioribus tradam. Igitur domus principis in horruerat, maximeque

ximeque quos penes potentia, & si res uerterent, formido, non iam secretis colloquijs, sed aperte fremere: dum industria cubiculum principis occultis adulteros, dedecus quidem illatum, sed excidium procul abfuisse: nunc iuuenem nobilem dignitate, forma, iuuentute, ac propinquo consulatu maiorem ad spem accingi. nec enim occultum quid post tale matrimonium superesset. subibat sine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & uxori deuinctum, multaque mortis iussu Messalinæ patras. Rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabit, si atrocitate criminis præualuissent, posse opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo discrimen uerti, si defensio audiretur, utque clausæ aures etiam confidenti forent. Ac primo Calistus iam mihi circa mortem Cæsarum narra tus, & Appianæ cædis molitor Narcissus, flagrantissimaque eo tempore gratia Pallas agitauere, cum Messalinam secretis minis depellerent amore Silij, cuncta alia dissimulantes: deinde metu ne ad perniciem ultro traherent, desistunt, Pallas per ignauiam, Calistus prioris quoque regis peritus, & potentiam cautis quam acrioribus consilijs tutius haberi. perstitit Narcissus, solum id immutans, ne quo sermone præciam criminis & accusatoris faceret. Ipse ad occasiones intentus, longa apud Hostiam Cæsarum mora duas pellices, quarum is corpori maxime insueuerat, largitione ac promissis, & uxore defecta plus potentiam ostentando perpulit delationem subire. Exin Calphurnia (id pellicis nomen) ubi datum secretum, Cæsarum genibus prouoluta nupsisse Messalinam Silio exclamat: sinti! Cleopatram quam idem operiens adstabat, an comperisset, interrogat: atque illa annuente, cieri Narcissum postulat. Is ueniam in præteritum petens, quod ei cis Vectium Plancium dissimulauisset, nec nunc adulteria obiecturum ait, ne domum, seruitia, & cæteros fortunæ paratus reperceret, frueretur in dijs & redderet uxorem rumperetque tabulas nuptiales. an dissidium, inquit, tuum nosti? nam matrimonium Silij uidit populus, & senatus & miles, ac ni propere agis, tenet urbem maritus. Tum potissimum amicorum uocat, primumque rei fumentariæ præfectum Turranium, post Lucium Getam prætorianis impositam, percun-

Turranius

Adulto atque tummo

sed

sed undiq; nunciū incedūt, qui gnara Claudio cūcta, & uenire promptū uli
oni afferrent. Igitur Messalina Lucullianos in ortos, Silius dissimulādo me
tu, ad munia fori digredit. Cæteris passim dilabentibus, affuere cēturiones,
inditāq; sunt uincula, ut quis reperiebatur in publico aut per latebras. Messa
lina tamen quanquam res aduersæ cōsiliū adimerent, ite obuiam, & aspi
ci à marito, quod sæpe subsidium habuerat, haud segniter intendit, iussitq;
ut Britannicus & Octauia in cōplexum patris pergerent. Et Vibidiam uir
ginum Vestalium uetustissimā orauit, Pōtificis maximi aures adire, clemē
tiam expetere. Atq; interim tribus omnino comitantibus (id repente solitu
dinis erat) spaciū urbis pedibus emensa, uehiculo quo purgamenta orto
rum eripiūtur, Hostiensem uiam intrat, nulla cuiusquam misericordia, quia
flagitiorum deformitas praualebat. Trepidabatur nihilominus à Cæsare,
quippe Getæ prætorij præfecto haud satis fidebat, ad honesta seu praua iu
xta leui. Ergo Narcissus assumptis quibus idem metus, non aliā spem inco
lumnitatis Cæsaris affirmat, quā si ius militū uno illo die in aliquem liber
torum transferret, seq; offert suscepturum. Ac ne dum in urbem uehitur ad
pœnitentiā à L. Vitellio, P. Largo Cæcina mutaretur, in eodem gestami
ne sedem poscit sumitq;. Crebra post hæc fama fuit, inter diuersas principis
uoces, cum modo incularet flagitia uxoris, aliquando ad memoriam coniu
gij, & infantiam liberorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium,
quā dicitur *ō facinus, ō scelus*. Instabat quidem Narcissus aperire ambages, & ue
ri copiam facere, sed non ideo peruicit, quin suspensa & quod ducerentur in
clinatura responderet, exemploq; eius Largus Cæcina uteretur. & iam erat
in aspectu Messalina, clamitabatq; audiret Octauie & Britannici matrem,
cum obstreperet accusator, Siliū & nuptias referens: simul codicillos libi
dinum indices tradidit, quibus uisus Cæsaris auerteret. Nec multo post ur
bem ingredienti offerebantur cōmunes liberi, nisi Narcissus amoueri eos
iussisset. Vibidiam depellere nequiuit, quæ multa cum inuidia flagitaret, ne
indefensa coniunx exitio daretur. Ergo auditorū principem, & fore diluen
di criminis facultatem respondit. Iret interim uirgo & sacra capefferet, Mirū
inter hæc silentium Claudij, Vitellius ignaro propior. Omnia liberto obe
diebant, patefieri domū adulteri, atq; illuc deduci imperatorē iubet. Ac pri
mum in uestibulo effigiem patris Siliij cōsulto senatus abolitā demonstrat.
Tum quicquid habitū Neronibus & Drusis, in precium probri celsisse, in
censumq; & ad minas prorumpentē, castris infert, parata cōcione militū, a
pud quos, præmonente Narcisso, pauca uerba fecit. nam & si iustum dolo
rem, pudor impediēbat. Cohortū clamor dehinc cōtinuus, nomina reorū
& pœnas flagitantū: ad motusq; Silius tribunali nō defensionē, nō moras
tentauit, precatus ut mors acceleraret. eadem cōstātia et illustres equites Ro
manos cupidos maturæ necis fecit. Titū Proculū custodē Siliū ac Messa
lina

lina dat, & indicium offerentem, Vectium Valentē confessum, & Pompe
ium Urbicum, ac Saufellum Trogum ex cōscijs tradi ad supplicium iubet.
Decius quoq; Calpurnianus uigilū præfectus, Sulpicius Rufus ludj pro
curator, Iuncus Vergilianus senator, eadem pœna affecti. solus M. Nestor
contationē attulit, dilaniata ueste clamitans aspiceret uerberum notas, remi
nisceretur uocis qua se obnoxium iussis Messalina dedit. Alijs largitione
aut spei magnitudine, sibi ex necessitate culpam: nec cuiq; ante pereundum
fuisse, si Silius rerū potiretur. Commotū his & prouum ad misericordiam
Cæsarem perpulere liberti, ne tot illustribus uiris interfectis, histrioni cōsu
leretur: sponte an coactus tam magna peccauisset, nihil referre. Ne Trauli
quidem Mōtani equitis Romani defensio recepta est. is modesta iuuenta,
sed corpore insigni, accitus ultro, noctemq; intra unā à Messalina proturba
tus erat, paribus lasciujs ad cupidinem & fastidia, Sullio Cesonino, & Plau
tio Laterano mors remittitur: huic ob patris egregium meritū, Cesoninus
uitijs protectus est tanquā in illo scdissimo cœtu passus muliebria. Interim
Messalina Lucullianis in hortis prolatare uitā, componere preces, nonnulla
spe, & aliquando ira, tanta inter extrema superbā agebat. Ac ni cædem eius
Narcissus properauisset, uerterat perniciēs in accusatorem. Nam Claudius
domum regressus, & tempestiuis epulis delinitus, ubi uino incaluisse, iri iu
bet nunciariq; miseræ (hoc enim uerbo usum ferunt) dicendā ad causam po
stera die adesset. Quod ubi auditū, & languescere ira, redire amor, ac si con
tarentur, propinqua nox, & uxori cubiculi memoria timebantur, prorupit
Narcissus, denunciātq; centurionibus & tribuno qui aderāt exequi eadem,
ita imperatorē iubere, custos exactor è libertis Euodus datus. Isq; raptim in
hortos progressus, reperit fusam humi, assidente matre Lepida: quæ floren
ti filia haud cōcors, supremis eius necessitatibus ad miserationē cuiēta erat:
suadebatq; ne percussorē opperiretur: transisse uitam, neq; aliud q; morte
decus quærendū. Sed animo per libidines corrupto, nihil honestū inerat.
lachrymæq; & questus irriti ducebantur. Tum impetu uenientū pulsæ fo
res, astitit tribunus per silentiū, ac libertus increpans multis ac feruilibus pro
bris. Tunc primū fortunam suā introspectit, ferrumq; accepit, quod frustra
iugulo ac pectori per trepidationē admouens, ictu tribuni transfigitur. cor
pus matri cōcessum. Nunciatumq; Claudio epulanti perisse Messalinā, nō
distincto sua an aliena manu: nec ille quæsiuit, poposcitq; poculum, & solita
conuiuio celebrauit. Ne secutis quidem diebus, odij, gaudij, iræ, tristitiæ, ul
lius deniq; humani affectus signa dedit, non cum lætantes accusatores aspi
ceret, non cum filios mœrentes. Iuuitq; obliuionē eius senatus, censendo no
men & effigies priuatis ac publicis locis demouēdas. decreta Narcisso qua
storia insignia, leuissimū fastigij eius, cū secundum Pallantē & Calistum age
ret, honesta quidem, sed ex quibus deterrima orirentur, flagitijs inultis.

TELIA Petina.) Castigauimus, At Aelia Petina.

Serere crimina in Syllanum.) Volumen scriptum habet, ferre. Proinde sic scripsi. Hoc Lilius dicit, ferre sermonibus.

Fratrisq; non incestum sed incustoditum amorem.) Hic locus in Budensi codice erat interpolatus, nam quidam non partem supra ascripserat. Et legebatur illic, Fratremq; quod est in uulgatis aditionibus, fratrisq;. Mihi uideat haec esse sincera lectio, Fratremq; in castrum sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. Expone sic, amorem incestum fratre, id est ob fratrem, sed incustoditum. Q. d. si custoditus fuisset & caute celatus non fuisset periculum Populumq; Romanum eadem orare clamitat.) Suppositum, rogare. (cultum.)

Additum & quasi uile seruitium.) Depravata uerba sunt. Illic legitur, Additum quasi & uile seruitium. Nos emendauimus, Additum quasi & uile seruitium. Palam seueritas, ac sepius superbia. Sensus est, etiam seruos Claudij Caesaris quasi additos fuisse Agrippinae, quae contenta muliercularum ancillatu non erat.

Sed & filius Vononis, nepotem Phrahatis accersere.) Demiror quare quispiam uoluerit accedere uerbum quod in exemplari manuscripto legitur, mutare in accersere. Nam defectio eleganter accessus opponitur. Sensus est, Nemo nos potest defectio arguere, quum ad filium Vononis, nepotem Phrahatis accedamus. Subiicit causam, Aduersus dominationem Gotarzi. Mallet ego pro, Sed & filium scribere, sed ad filium. Verum infra sic quoque loquitur, Quia societatem nostram uolentes accesserant, non ad societatem, quod tamen Latine dicitur. Item lib. 2. Ut ripam Euphratis accederet. Itaque exponere & pro etiam, hoc sensu. Nos non modo non deficiamus a familia Arsacidarum, sed etiam ueram stirpem accedimus.

Abijci coniuges grauidas, liberos paruos.) Reposuimus, adijci con. grauid. Significat enim Gotarzen scelera sceleribus cumulantem, nec contentum fratrum propinquosq; trucidatis, nisi illis uxores grauidas & liberos adijciat.

Quanto ignoratiora.) Vetustior lectio, Quanto ignara barbaris. Subaudit magis. Accipit autem haec lectio passiuè, p. ignoto. Sic saepe Tacitus in sequentibus. Quae gnara militi. Quae gnara Vespasiano. Hoc ipso libro, infra. Nihil tam ignarum barbaris quam machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militiae maxime gnara est.

Ac tamen ferenda regum ingenia.) Deprehendi librarium subinde scripsisse Ac tamen pro At tamen.

Industriosq; ac ignauos.) Castigauimus, aut ignauos. Item, Zeugma, pro Zeuma. Ex Strabone, Stephanoq;.

In Gotarzen per occultam & magis fidam inclinabat.) Scripsimus, per occultam & magis fida inclinabat. Ex Budensi codice. In quo modo Acbarus, modo Abbarus legitur, Sicut Yliates & Ezates.

Quod unum erat reliquum.) Verbum erat illic non reperio. Tacitus autem breuitatem amat.

Quae ubi cognita, & iam iamq; Bosphorum inuasurus habebatur.) Duas particulas, & iam deleuimus, & pro habebatur scripsimus uidebatur.

Nostri in armis.) Syncerior lectio. Nostri in armis. Subauditur, erant.

Ventumq; Soza oppidum Dandaridæ.) Correximus, Dandarica. Subintelligitur, terrae.

Sed cratibus iunctis ac media humo.) Volumen regium habet, sed cratibus iunctis

uinctis ac uimentis media humo. Quid si legas, Sed cratibus, uinctis farmetis media humo. Subauditur existente. Paulopost, plerisque Consulatum interfectis. Quodam emendarat in libro Budensi, plerisque Centurionum interfectis.

Romanorum nemo eius autoritatis aderat.) Miror quid ei uenerit in mentem, qui in aditione Romana aut Basiliensi locum hunc adulterauit, pro id autoritatis scribens eius autoritatis. Latine eleganterq; dicitur id autoritatis, sicut, id aetatis, id temporis, quid uis temporis, id genus, omne genus, quod genus, pro, eius autoritatis, eius aetatis, eius temporis, cuiusuis temporis, omnis generis, & cuius generis. Ad hanc formam pertinet quod dixi libro decimosexto, id honoris indicibus, pro id honoris eius honoris, quemadmodum illic admonebimus. Paulopost scripsimus, Et prece haud degenerate permotus, ubi erat ante, promotus.

Laudatq; quod gentem Adorforum, quod suam dexteram peredae ueniae delegerit.) Libenter hic legerim contra uulgatas aditiones omnes, simul & scriptum exemplar: laudatq; gentem Adorforum, quod suam dexteram petendae ueniae delegerit. Nam hic indubie suam dixit pro eius. Ut & libro decimoquinto: Quod clam ad omen ac dolum sui exitus uerteret, sic enim ibi nobis legendum uideri dicabimus. Et libro 18. de Nerone. Sed sua immanitas, sua luxuria, ceruicibus publicis depulere. Quomodo Cicero quoque loquitur, & autores alij.

Quoties ignoscendo transigentur.) Scripsimus, transigatur. Id accipiendum impersonaliter.

Adhaec reges feroces.) Adhuc reposuimus, usurpatum & Lilius Salustioq;. Sic infra, Adhuc gentium ductores, circumire, hortari, firmare animos. Item hys per motus, non promotus.

Quantalibet peruicacia in hoc tentata.) Quid si legatur, in nos tentata. Et materiae sceleri detrahendam.) Scripsimus, materiae. Sic lib. 2. Si foret adhuc bellandum, relinqueret materiae Drusi fratris gloria. Lib. 3. Praebuit iuueni materiam adipiscendi fauoris. Lib. 5. Et materiae criminandi. Item, in curias ueteres.

Per interpeffina nouerca officia in ludibria uertebat.) Et hic usurpat absolute uerbo, quemadmodum supra annotauimus.

Intelligens falli se.) Sincerior lectio, intelligens falli. Gaudet autem huiusmodi constructionibus cum genituo Tacitus.

Siue uerum seu periculis commendatus.) In Budensi uolumine legitur eodem modo, nisi quod illic est, siue periculis. Coniunctio scribendum priori particula siue expuncta, Verum sine periculis commendatus, retinuit famam sine experimento.

Addito equite alario monuit.) Codex regius habet, monitos. Opinor scribit, addit, equite alario monito.

Ad montem Taurum reuertuntur.) Castigauimus, Taurum. Supra libro primo, Positoq; castello super uestigia paterni praesidij in monte Tauno expeditum exercitum in Chattos rapit. Pomponius Mela in descriptione Germaniae Montium, inquit, altissimi Taurus & Rhetico. Occasionem errori praestitit ut ingens ita etiam celebris Ciliciae mons Taurus. Paulopost, scripsimus Vangio ac Sido.

Quia Lugius Hermundurisque illic ingruebat.) Correximus ingruebat. Itaeque pessis. Infra aditu angusto. Itaeque Silurum. Nam quidam Sylurum uerterat in Sylurum. alius addidit, & fecit silurum. Postremo, Ordo uicinas pro Ordolucas. Britanijque populus Et supplicium mei oblitio sequeretur.) Malim, sequeretur. (est.)

Nec multo post pabulatis nostros.) Scripsimus, pabulantes nostros ipsos.

Et Caesar adulationibus senatus liberis cessit.) Vocabulum liberis non est in exemplari. Coniunctio uoluisse aliquem scribere, liberes cessit, quod postea uersum sit in liberis.

Quamq; censuerint patres.) Emēdauimus illinc, quaq; cēfuerint patres. Alio qui accusati uis quamq; refert, quod mox præcedit, adoptionem.

Vt accusatori aqua atq; igne interdiceretur.) Castigauimus interdiceret. Item, accipiebatur.

Et modestia urbis rebus extremis subuentū.) Habet regius codex. Et modestia hyemis rebus extremis subuentū. Lego. Et molestia hyemis reb. extr. sub. Ex-

pone & id est etiā molestia hyemis. s. in molestia hyemis reb. extremis subuentū. Quod sanē maius est, q̄ si æstate quis subuenisset. Nam hyems importandis frumentis siue mari seu terra minime est opportuna. quando uerissima est T. Quintij apud Liuiū sentētia. Adhæc, inquit, hyems accedit, ad cōportandū ex longinquo difficultis. Igitur apte dixit, molestia hyemis, nam hyems per se molesta est, etiam si nō accedat fames. Mox, Italiae regionibus, illic est, ex Italia regionibus. Quamq; ea lectio mihi minus probatur, qui scia solenne esse Tacito præpositiones omittere.

Ne socius rex, ne Armenia donum populi Ro. scelere & pecunia uenderent.) In scripto libro legitur, uerterentur. Opinor scribendum auerterentur. Aut uerte rentur, pro subuerterentur. Vt uersam Remp. aliquando uocat.

Digressu Centurionis uelut custodię exolutus præfectus.) Restituimus, uelut custode exol. p. Item, oppugnationē quoquomodo accelerare, pro celerare.

Mox ubi sanguis in artus extremos suffuderit.) scripsimus se effuderit.

Quod dedecorū Barbaris trahebatur.) Suspicio legendū, quo dedecorū. Sed hoc frigidū sit. Si quis me audiet, leger potius, modo pecorū barbaris trahebatur. Modo, hoc est more seu ritu. Sic Liuius dixit itineris modo. Lib. 8. primæ dec. Signis repente sublatis, fugæ magis, q̄ itineris modo penitus ad Oceanū & Gadeis ducit. Et nos ter Tacitus lib. 18. Cōtinuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Itē eodem libro. Castra in modum penatiū dirigebantur. Verum quid multis opus est, lib. 4. expresse sic loquitur. Hostibus contra omnifū neficijs. non arma, non ordo, non consilium, sed pecorum modo, trahi, occidi, capi. Item Liuius lib. 10. quartę dec. Sed ijs, inquit, qui hos ipsos Ligures aliquando pecorum modo fugientes per saltus inuios cōsecrati ceciderunt. Lib. 8. dec. eiusdem. Eos ex eo tempore per ducentos iam annos pecorū in modum cōseruatos cadunt. Barbaris subaudi. à, id est à Barbaris trahebatur.

Vt sæpe principes Romani eandem Armeniam.) Addidimus particulam in, in eandem Armeniam.

Et deridiculo corporis iuxta conspiciendus.) Fecimus, despiciendus. Porro deridiculi uocem etiam libro tertio usurpat. Deridiculo fuit senex foedissima adulationis. Rursum lib. quinto, Togonius Gallus dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur.

Percellunt Vologesen omittere præsentia.) Reposui, perpellunt.

Et in tempore bellaturos.) Meum secutus iudicium, bellaturos mutauit in bellaturos, id exposcente sensu.

Armisq; regiam circumeunt.) Scripsi, circumueniunt.

Statuitq; ut ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent pro liberis haberentur.) Hæc uerba, & qui nati essent, non sunt in Budensi codice. Diuino sic Tacitū scripsisse, Statuiturq; ut ignaro domino ad id prolapsa, in seruitute: in consensisset, pro liberis haberentur.

Postq; cognita cæde eius, haud obtemperatū esset.) Aut legendum postquam diuisis dictionibus, sed expuncto uerbo esset, hoc modo, Sanē præbuerant Iudæi speciem motus, orta seditione. post quā, cognita cæde Cai, haud obtemperatum.

Sed

Sed manebat metus & c. Aut potius sic. Sanē præb. Iud. spe. motus. Postq; cognita cæde, iussis obtemperatū esset, manebat metus, ne quis principū eadē imperita ret. Inducta cōiunctione sed. Hanc rē explicat lib. 12. de Iudæis loquēs. Sub Tiberio, quies, inquit, dein iussi à C. Casare effigie eius in templo locare, arma potius sumpserē, quē motū Cæsaris mors diremit. Quia uero nō præcessit, Sub Caio, qd̄ queat referre genitius Bius, scribendū aut Cai, aut iussis haud obtemperatū esset.

Et incuria operis manifesta fuit.) Et cōnectēs particula nō est in uolumine Budēsi, nec ea est opus. Sed paulopost eā adieciimus, aut fragore, & sonitu exterritis.

Aliaq; haud procul fabulis uera.) Correximus. Aliaq; h. p. fabulis uetera. Paulopost scripsimus, rerum h. à procuratoribus suis iudicatarum. Ibi codex scriptus uidetur quodāmodo habere, fortuita, ueluti subaudiendū sit, uoce. Deinde mutauimus bellarent, in bellarunt.

Retulit dein de immunitate Cois restituenda.) Castigauimus, Cois tribuenda.

Sacram & tanti dei ministram insulam colerent.) Aliter legitur in exemplari scripto, nempe, Sacram & tantum dei ministram. Tanquā adeo occupata ministratio dei foret insula, ut alijs rebus quæ lucrum afferant uacare non liceat.

Neq; dubium haberetur, multa eorundem in pop. Ro. merita, sociasq; uictorias patuisse. Claudius facilitate solita.) Budense uolumen sic. Neq; dubium haberetur, multa eorundem in populum Rom. merita sociasq; uictorias patuisse tradidisset. Claudius facilitate sol. Hinc deprehendimus sic scripsisse Tacitū. Neq; dubium haberetur, multa eorundem in Pop. Ro. merita sociasq; uictorias potuisse tradi, Sed Claudius facil. sol. Atq; eam lectionem in contextum inseruimus.

Nullis extrinsecus adiumentis uelauit.) Id faciūt prudentes oratores, ut aliquid causarum prætexant, quo citius impetrent quod postulant, animis iudicum re exa citius cōmadata. Sic de Galba ad milites loquēte lib. 17. Nec ullum orationi, inquit, aut lenociniū additum aut precium. Velandū uerbū etiā aliās in simili re usurpat. Vt lib. 13. Anneus Srenus simulatione amoris aduersus eandem libertā, primas adulescētis cupidines uelauerat. Et libro decimoquarto de Nerone. Facetus natura, & consuetudine exercitus uelare odium fallacibus blandicijs.

Et suis foetum editum cui accipitrum unguis inessent.) Illic erant legitur non inessent. Ipse uero suspicio pro foetum editum scribendū, foetu edito. Biformes hominum partus, & suis foetu edito cui accipitrum unguis erant. Expone, Biformes hominū partus, Subaudi extiterunt, & id est etiam suis foetu edito & c. Paulopost. Ob hæc mors indita. Forte indita.

Adeoq; cuncta mox pernotuere.) Regium exemplar tantum habet, notuere, à notescio uerbo. Sic libro 5. Libertis quoq; ac ianitoribus eius notescere pro magifico accipiebatur.

Simul soluta alius subuenisse uidebatur.) Legitur illic, Simul solutam alium subuenisse uidebatur. Quid erat hoc opus mutare? Nā uidebatur impersonaliter accipiendū, Mox, Ille tanq; nissus euomētis, reposuimus, nissus, à uerbo nitor eris.

Tēpusq; prosperū ex monitis Chaldaorū aduētaret.) Foedus lapsus est, in uerbo aduētaret. Rectius in Budēsi codice legi, attēptaret. Tu scribe, attēptaret. Senfus est. Agrippinā nouercā Claudij liberos tamdiu attinuisse domi, mortēq; mari et cælasse, donec experiretur id tēpus, quod Chaldei siue Magi nouis coeptis accōmodū prosperūq; prædixerant. Neq; enim quibusuis negotijs quæuis horæ cōueniūt, si illorū placitis habenda fides. Porro attendandū uerbū cōuenit insidiatibus.

Tertium ante idus Octob.) Castig. illinc, Tertio ante idus Octob. Sicut mox. Nero egreditur ad cohortem quæ m. Vbi prius legebatur, à cohorte.

● P CORNELII TACITI AB EX
CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM
LIBER DVODECIMVS.

Liberti

Lolli. Paulina
Iulia Agrippi
na
Aelia Petina
Pallas
Calistus
Narcissus

A E D E Messalinę conuulsa principis domus, orto apud liberos certamine, quis deligeret uxorem Claudio celibi uite intonanti, & coniugū imperijs obnoxio. Nec minore ambitu sceminę exarserāt, suam quęq; nobilitatē, formam, opes, contendere, ac dignā tanto matrimonio ostētare. Sed maxime ambigebat inter Lolliam Paulinā, M. Lollij consularis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. huic Pallas illi Callistus, fautores aderāt. at Aelia Petina ē familia Tuberonū Narcisso fouebatur. Ipse modo huc, modo illuc, ut quemc; suadentium audierat promptus, discordantes in consilium uocat, ac promere sententiam, & adijcere rationes iubet. Narcissus uetus matrimonium, familiam cōmunem (nam Antonia ex Petina erat) nihil in penatibus eius nouum differebat, si sueta cōiunx rediret, haud quaquā nouercalibus odijs usura in Britannicū & Octauiam, proxima suis pignora. Calistus improbatam longo dissidio, ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam, longęq; rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, uacuum æmulatione, & priuigis parentis loco futurā. At Pallas id maxime in Agrippina laudare, quod Germanici nepotem secum traheret dignum profus imperatoria fortuna, stirpem nobilem & familię Claudię, quę posteros coniungeret, ne scemina experta fecunditatis, integra iuuenta, claritudinem Cęsarum aliam in domū ferret. Præualuere hęc adiuta Agrippinę illecebris. Ad eum per speciem necessitudinis crebro uentitatio pellicit patruū, ut prælata cæteris, & nondum uxor, potētia uxoriam iam uteretur. Nam ubi sui matrimonij certata fuit, struere maiora, nuptiasq; Domitij quem ex Gn. Aenobarbo genuerat, & Octauię Cęsaris filię moliri: quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. Syllano desponderat Octauiam Cęsar, iuuenemq; & aliās clarum insigni triumphalium & gladiatorij muneris magnificentia, protulerat ad studia uulgi. Sed nihil arduum uidebatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat, nisi indita & iussa. Igitur Vitellius nomine Censoris, seruales fallacias obtegens, ingruentiumq; dominationum prouisor, quo gratiam Agrippinę pararet, consilijs eius implicari, ferre crimina in Syllanum, cui sanē decora & procax soror Iunia Caluina haud multum ante Vitellij nurus fuerat, hinc initium accusationis, fratrisq; non incestum, sed incu stoditum amorem ad infamiā traxit, & præbebat Cęsar aures accipiendis aduersum generū suspiciōibus charitate filię promptior. At Syllanus in-

fidiarum

fidiarum nescius, ac forte eo anno prætor, repente per edictū Vitellij ordine senatorio mouetur, quanq; lecto pridem senatu, lustroq; condito, simul affinitatē Claudius diremit. adactusq; Syllanus eiurare magistratū, & reliquis præturę dies in Eprium Marcellum collatus est. C. Pompeio, Q. Veranio Coss. pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam fama, iam amore illicito firmabatur, necdum celebrare solennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deducta in domum patruū, fratris filia. Quin & incestum, ac si sperneretur, ne in malum publicum erumperet metuebatur. Nec ante omiſsa cōtatio, q; Vitellius suis artibus id perpetrandū sumpsit. Per cunctatusq; Cęsarē, an iussis populi, an auctoritati senatus cederet, ubi ille uinum se ciuū & consensui imparē respondit, opperiri intra palatium iubet, ipse curiā ingreditur, summamq; Reip. agi obtestans, ueniā dicendū ante alios exposcit, orditurq; Grauiſſimos principis labores, quis orbē terrę capeſſat, egere aduinculis, ut domestica cura uacuus, in cōmune cōsulat, quod porro honestius cęsoriam mentis leuamen, q; assumere coniugē prosperis dubijsq; sociam, cui cogitationes intimas, cui paruos liberos tradat, nō luxui aut uoluptatibus assuefactus, sed qui prima ab iuuenta legibus obtemperauisset. Postq; hęc fauorabili oratione præmisit, multaq; patruū assentatio sequebatur, capto rursus initio, quando maritandū principem cuncti suaderent, deligi oportere sceminā nobilitate, puerperijs, sanctimonia insignem. Nec diu inquitendum, quin Agrippina claritudine generis anteciret, datum ab ea fecunditatis experimentum, & congruere artes honestas. Id uero egregium, quod prouisu deū uidua iungeretur principi, sua tantum matrimonia experto: audiuisse à parentibus, uidiſſe ipsos, arripi coniuges ad libita Cęsarū: procul id à præſenti modestia: statueretur imò documentum quo uxorem imperator acciperet. At enim noua nobis in fratrum filias coniugia, sed alijs gentibus solennia, nec lege ulla prohibita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse: morem accommodari prout cōducatur, & fore hoc quoq; in his quę mox usurpentur. Haud desuere qui certatim, si cuncta retur Cęsar, ui acturos testificantes erumperent curia. Conglobatur promiscua multitudo, populumq; Romanū cadem rogare clamitat. Nec Claudius ultra expectato, obuū apud forum præbet se gratantibus. Senatūq; ingressus decretum postulat, quo iustę inter patruos fratrumq; filias nuptiæ etiam in posterum statuerentur. Neq; tamen repertus est, nisi unus talis matrimonij cupitor, Talledius Seuerus eques Romanus, quem pleriq; Agrippinę gratia impulsus ferebant. Versa ex eo ciuitas & cuncta feciminę obediēbant, non per lasciuiam, ut Messalinę rebus Romanis illudenti. Addictum quasi & uirile seruitium. Palam seueritas, ac sapius superbia: nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret: cupido auri im-

Talledi, Seuerus eq, Ro. Agrippinę potentia

Syllanus sibi mortem conscivit, siue eo usq; spem uitæ produxerat, seu delecto die augendam ad inuidiam. Caluina soror eius Italia pulsa est. Addidit Claudius sacra ex legibus Tulli regis, piaculacq; apud lucū Dianæ per Pontifices danda, iridentibus cūctis quod pœnæ procuracionesq; incesti id temporis exquirerentur. At Agrippina ne malis tantum facinoribus notefceret, ueniam exilij pro Anneo Seneca, simul præturā impetrat, lætū in publicum rata, ob claritudinem studiorum eius, utq; Domitij pueritia tali magistro adolesceret, & consilij eiusdem ad spem dominationis uteretur: quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficij, & insensu Claudio dolore iniuriæ credebatur. Placitum dehinc nō ultra cunctari: sed designatum consulem Memmium Pollionē ingentibus promissis inducunt, sententiam expromere, qua hortaretur Claudius, despōdere Octauia Domitio, quod ætati utriusq; non absurdum, & maiora patefacturum erat. Pollio haud disparibus uerbis ac nuper Vitellius censet, despondeturq; Octauia, ac secundum priorem necessitudinem, sponsus iam & generi Domitius æquari Britannico studij matris, arte eorum quis ob accusatam Messalinam ultio ex filio timebatur. Per idem tempus legati Parthorū ad expetendum, ut retuli, Meherdates missi, senatum ingrediuntur, mandata in hunc modum incipiunt. Non se fœderis ignaros, nec defectione à familia Arsacidarū uenire: sed & filium Vononis nepotem Phrahatis accersere aduersus dominationem Gotarzi, nobilitati plebiq; iuxta intolerandam. Iam fratres, iam propinquos, iam longius sitos, cædibus exhaustos: adijci cōiuges grauidas, liberos paruos, dum focors domi, bellis infastus, ignauiam sœuitia tegat. Veterem sibi ac publice cceptam nobiscum amicitiam, & subueniendum socijs uirium æmulis, cedentibusq; per reuerentiam. Ideo regum obfides liberos dari, ut si domestici imperij tædeat, sit regressus ad principem patresq; quorum moribus assuefactus rex melior ascisceretur. Vbi hæc atq; talia dissertauere, incipit orationem Cæsar de fastigio Romano, Parthorumq; obsequijs: seq; diuo Augusto adæquabat, petitum ab eo regem referens, omissa Tiberij memoria, quanq; is quoq; miserat. Addiditq; præcepta (& enim aderat Meherdates) ut non dominationem & seruos, sed rectorē & ciues cogitaret, clementiamq; ac iustitiā quanto ignoratiora barbaris, tanto tolerantiora capefferet. Hinc uersus ad legatos, extollit laudibus alumnū urbis, spectata ad id modestiæ: ac tamen ferenda regum ingenia, neq; usui crebras mutationes, rem Romanam huc satietate gloriæ prouectam, ut externis quoq; gentibus quietem uelit datam. Post hæc C. Cassio qui Syriæ præerat, deducere iuuenem ripam ad Euphratis iubet. Ea tempestate Cassius cæteros præeminebat peritia legum, nam militares artes per otium ignotæ, industrioscq; ac ignauos pax in æquo tenet. Attamen quantum sine bello dabatur, reuocare pristinum morem, exercere legiones, cura, prouisus, agere perinde

perinde ac si hostis ingrueret. Ita dignum maioribus suis, & familia Cassia ratus, per illas quoq; gentes celebrata. Igitur excitis quorum de sententia petitus rex, positiscq; castris apud Zeugma, unde maxime peruius amnis, postquam illustres Parthi rexq; Arabum Abbarus aduenerat, monet Meherdatē, Barbarorum impetus acres contatione languescere, aut in perfidiam mutari: itaq; urgeret cœpta. Quod spretum fraude Abbati, qui iuuenem ignarū, & summam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edessam. Et uocante Carrhenē, promptasq; res ostentante sciti aduenissent, non cominus Mesopotamiā, sed flexu Armeniam petiuit. Id temporis importunū, quia hycms occipiebat. Ex in niuib; & montibus fessi, postquam campis propinquabāt, copijs Carrhenis adiunguntur. Transmissisq; amne Tygri, permeant Adiabenos, quorum rex Ezates societatem Meherdates palam induerat, in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in transitu urbs Ninus uetustissima sedes Assyriæ, castellum insigne fama, quod postremo inter Darium atq; Alexandrum prælio Persarū illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montē cui nomen Sambulos, uota dijs loci suscipiebat, præcipua religione Herculis: qui tēpore statuto, per quietē monet sacerdotes, ut, templum iuxta, equos uentui adornatos sistant, equi ubi pharetras telis onustas acceper, per saltus uagi, nocte demum uacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus quas syluas pererrauerint, nocturno uisu demonstrat: reperianturq; fusæ passim feræ. Cæterum Gotarzes nondum satis aucto exercitu, flumine Corma pro munimēto uti. Et quanq; per insectationes & nuncios ad prælium uocaretur, nec tere moras, locos mutare, & missis corruptoribus exeundam ad fidem hostes emerari. Ex quis Ezates Adiabenus mox Abbarus Arabum cum exercitu abscedunt, leuitate gentili, & quia experimētis cognitum est, Barbaros malle Roma petere Reges quā habere. At Meherdates ualidis auxilijs nudatus, cæterorū prodicione suspecta, quod unum reliquū, rem in casum dare, prælioq; experiri statuit. Nec detrecauit pugnam Gotarzes diminutis hostibus ferrox. Concursumq; magna cæde, & ambiguo euentu, donec Carrhenē profligatis obtuersis, longius euectū integer à tergo globus circumueniret. Tum omni spe perdita, Meherdates promissa Parrhaci paterni cliētis secutus, dolo eius uincitur, traditurq; uictori. Atq; ille non propinquū neq; Arsacis de gente sed alienigenā & Romanum increpans, auribus decisis uiuere iubet, ostentui clementiæ suæ & in nos dehonestamēto. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusq; in regnū Vonones, Meherdates tum præsidens. Nulla huic prospera aut aduersa quis memoraretur, breui & inglorio imperio perfunctus est. Resq; Parthorum in filium eius Vologesen translata. At Mithridates Bosphoranus amissis opibus uagus postea quā Didium ducem Romanum, roburq; exercitus abijisse cognouerat, relictos

Zeugma
Abbarus Arabum rex

Carrhenes

Tygris

Ezates Adiabenum rex
Ninus

Herculis Parthici religio

Corma flu.

Leuitas gentilis

Mithridates

relictos in nouo regno Cotyn iuuenta rudem, & paucas cohortium cum Iulio Aquila equite Romano spretis utriusq; concire nationes, illicere per fugas, postremo exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioq; eius potitur. Quæ ubi cognita, & iam iamq; Bosphorum inuasurus habebatur, diffusus proprijs uiribus Aquila & Cotys, quia Zorfines Soracorū rex hostilia resumpserat, externas & ipsi gratias quæsiuere, missis legatis ad Eunonem qui Adorforum genti præcebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam aduersus rebellem Mithridatem ostendantibus. Igitur pepigere equestribus prælijs Eunones certaret, obsidia urbium Romani capessere. Tum composito agmine incendunt, cuius frontē & terga Adorsi, media cohortes & Bosphorani tutabantur. Nostri in armis. Sic pulsus hostis. uentumq; Soza oppidum Dandaricæ, quod desertū à Mithridate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto sibi præsidio uisum. Exin Soracos pergunt, & transgressi amnem Pandam, circumueniunt urbem Vispen, editam loco, & mœnibus ac fossis munitam, nisi quod mœnia nō saxo, sed etiamq; altius turres, facibus atq; hastis turbabant obsessos, Ac ni præliū nox diremisset, coepta patrataq; expugnatio eundem intra diem foret. Postero misere legatos, ueniam liberis corporibus orātes. Seruitij decem millia offerbant, quod aspernati sunt uictores, quia trucidare deditos sæuum, tantam multitudinē custodia cingere arduū, ut belli potius iure caderent. Datumq; militibus qui scalis euaserant signum cædis. Excidio Vispensium metus cæteris iniectus, nihil tutum ratus, cum arma, munimenta, impediti uel eminentes loci, amnesq; & urbes iuxta perumprentur. Igitur Zorfines diu pensitato Mithridatis ne rebus extremis, an patrio regno consuleret, postquam præualuit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigie Cæsaris procubuit, magna gloria exercitus Romani, quem incruentum & uictorem, tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit, quia nauium quasdam, quæ mari remeabant, in littora Taurorum delatas circumuenere barbari, præfecto cohortis, & plerisq; centurionū interfectis. Interea Mithridates nullo in armis subsidio, consultat cuius misericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hostis metuebatur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promissa eius magni penderentur. Ad Eunonem conuertit proprijs odijs infensum, & recens coniuncta nobiscum amicitia, ualidum. Igitur cultu, uultuq; quàm maxime ad præsentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusq; eius prouolutus, Mithridates, inquit, terra mariq; Romanis per tot annos quæsitus, sponte adsum. Vtere ut uoles prole magni Achemenis, quod mihi solum hostes non abstulerunt. At Eunones claritudine uiri, mutatione rerum, & prece haud degenere permotus, alleuat supplicem, laudatq; quod gentē Adorforum

Eunones Adorforum rex

Soza oppidum Soraci Pandæ fluvij

Zorfines

Tauri

Mithridates ad Eunonem

forum, quod suam dexteram petendæ ueniæ delegerit. Simul legatos litterasq; ad Cæsarē in hunc modum mittit. Po. Romani imperatoribus magnarumq; nationum regibus, primam ex similitudine fortunæ amicitiam, sibi & Claudio, ex cōmuniōne uictoriæ esse, Bellorū egregios fines, quoties ignoscēdo transigatur. Sic Zorfini uicto nihil creptū. Pro Mithridate quando grauius mereretur, non potentiā, neq; regnum precari, sed ne triumpharetur, neue pœnas capite expenderet. Atq; Claudius quanquam nobilitatibus externis mitis, dubitauit tamen, accipere captiuum pacto salutis, an repetere armis rectius foret. Hinc dolor iniuriarū & libido uindictæ adigebat. Sed differabatur cōtra: Suscipi bellū auo itinere, importuoso mari ad hoc reges feroces, uagos populos, solum frugū egenis, tum tedium ex mora, pericula ex properantia, modicā uictoribus laudem ac multū infamiæ si pellerentur: quin arriperet oblata, & seruaret exulem: cui inopi quanto longiorcm uitā, tanto plus supplicij fore. His permotus, scripsit Eunoni, meritum quidē nouissima exempla Mithridatē, nec sibi uim ad exequendum deesse. uerum ita maioribus placitū, quantalibet peruicacia in hoc tētata, beneficentia aduersus supplices utendum. Nam triumphos de populis regnisq; integris adquiri. Traditus post hæc Mithridates, uetusq; Romam per Iunium Coloneum procuratorē Ponti, ferocius quàm pro fortuna differuisse apud Cæsarē ferebatur. Elataq; uox eius in uulgum hisce uerbis. Non sum remissus ad te, sed reuersus: uel si nō credis, dimitte & quare. uultu quoq; in territo permansit, cū rostra iuxta custodibus circumdatus, uisui populo præberetur. Cōsularia insignia Coloni, Aquilæ prætoria decernuntur. Iisdē cōsulibus atrox odij Agrippina ac Lolliæ infensa, quod secum de matrimonio principis certauisset, molitur crimina, & accusatorem, qui obijceret Chaldaeos, Magos, interrogatumq; Apollinis Clarij simulachrū super nuptijs imperatoris. Exin Claudius inaudita rea, multa de claritudine eius apud senatum præfatus, sorore L. Volusij genitam, maiorē ei patrum Cottam Messalam esse, Mennio quondam Regulo nuptam (nam de C. Cæsaris nuptijs consulto reticebat) addidit perniciose in Remp. consilia, & materiem sceleris detrahēdam. Proin publicatis bonis cederet Italia. Ita quinquagies sestertium ex opibus immensis exuli relictum. Et Calphurnia illustris scœmina peruertitur, quia formam eius laudauerat princeps, nulla libidine sed fortui to sermone. unde uis Agrippinæ citra ultima stetit. In Lolliam mittitur tribunus à quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege repetundarum Cadius Rufus accusantibus Bithynis. Galliæ Narbonensi ob egregiam in patres reuerentiam datum, ut senatoribus eius prouinciæ, non exquisita principis sententia, iure quo Sicilia haberetur, res suas inuisere liceret. Iturariq; & Iudæi defunctis regibus Sohemo atq; Agrippa prouinciæ Syriæ additi. Salutis augurium quinque & uiginti annis omissum repeti, ac deinde

Lollia accusatur Magicæ curiositatis

Calphurnia

Cad. Rufus

Iudæi Syria aditii salutis augurium

deinde continuari placitum. Et pomerium urbis auxit *Cæsar* more prisco, quo ipsi qui protulere imperiū, etiam terminos urbis propagare datur. Nec tamē duces Romani quanquā magnis nationibus subactis, usurpauerāt, nisi *L. Sylla*, & *diuus Augustus*. Regū in eo ambitio, uel gloria uariē uulgata. Sed initium condendi, & quod pomeriū Romulus posuerit noscere haud absurdum reor. Igitur à foro boario ubi æreum tauri simulacrū aspiciamus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designādi oppidi cœptus, ut magnā *Herculis* arā amplecteretur. Inde certis spacijs interiecti lapides, per ima montis *Palatini* ad aram *Consii*, mox in *Curia* uetere, tum ad sacellum *Lariū*: forumq; Romanū & *Capitolium* nō à *Romulo*, sed à *T. Tatius* additū urbi credidere. Mox pro fortuna pomeriū auctū. Et quos tum *Claudius* terminos posuerit, facile cogniti, & publicis actis præscriptū. *C. Antistius*, *M. Suillio* *Coss.* adoptio in *Domitium* auctoritate *Pallantis* festinatur, qui obstrictus *Agrippinæ* ut cōciliator nuptiarū, & mox stupro eius illigatus, stimulabat *Claudium*, consuleret *Reip.* Britannici pueritiā robore circūdaret. Sic apud diuum *Augustum* quanquam nepotibus subnixum uiguisse priuignos, à *Tiberio* super propriam stirpem *Germanicum* assumptum. Se quoq; accingeret iuvene, partem curarum capessituro. His cui ctus, biennio maiore natu *Domitium* filio antepōnit, habita apud senatum oratione in eundem, quem à libertō acceperat, modum. Adnotabat periti nullam antehac adoptionem inter patricios *Claudios* reperiri, eosq; ab *Apio Claudio* cōtinuos durauisse. Cæterum actæ principi grates exquisitiore in *Domitium* adulatione. Rogataq; lex qua in familiā *Claudiam* & nomen *Neronis* transferebat. Augetur & *Agrippina* cognomento *Augustæ*. quibus patris, nemo adeo expers misericordiæ fuit, quem non *Britannici* fortunæ mæror afficeret. desolatus paulatim etiam seruilibus ministris, per interpestiua noueræ officia, in ludibria uertebat, intelligens falsi. Neq; enim segnem ei fuisse indolem ferunt, siue uerum seu periculis commendatus retinuit famam sine experimento. Sed *Agrippina* quo uim suam socijs quoq; nationibus ostentaret, in oppidum *Vbiorum*, in quo genita erat, ueteranos coloniamq; deduci impetrat, cui nomen inditum ex uocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem *Rheno* transgressam auus *Agrippa* in fidem acciperet. Iisdem temporibus in superiore *Germania* trepidatum, aduentu *Cattorum* latrocinia agitantium. Deinde *L. Pomponius* legatus auxilia res *Vangiones* ac *Nemetas* addito equite alario monuit, ut anteirent populatores, uel delapsis improuisi circumfunderentur. Et secuta consilium du cis industria militum, diuisiq; in duo agmina, qui læuum iter petierant, recens reuersos, prædaq; per luxum usos, & somno graues circumuenerunt. Aucta læticia, quod quosdam è clade *Variana* post quadragesimum annum seruitio exemerant. At qui dextris & propioribus compendijs ierant, obuio

obuio hosti & in aciem auso, plus cladis faciūt. Et præda famaq; onusti, ad montem *Taanum* reuertuntur, ubi *Pomponius* cum legionibus opperiebatur, si *Catti* cupidine ulciscendi casum pugnae præberent. Illi metu ne hinc *Romanus*, inde *Cherufci*, cum quis æternū discordant, circumgrederentur, legatos in urbem & obsides misere, decretusq; *Pomponio* triumphalis honos, modica pars fama eius apud posteros, in quis carminū gloria præcellit. Per idem tempus *Vannius Sueuis* à *Drufo* *Cæsare* impositus, pelli tur regno, prima imperij ætate clarus acceptusq; popularibus: mox diuturnitate in superbiā mutans, & odio accolarum, simul domesticis discordijs circumuentus. Auctores fuere *Iubilius Hermundurorū* rex, & *Vangio* ac *Sido* sorore *Vannij* geniti. Nec *Claudius* quanquā sæpe oratus arma certantibus barbaris interposuit, tutum *Vannio* perfugiū promittens si pelle retur, scripsitq; *P. Attilio Histro*, qui *Pannoniæ* præsidebat, legiones ipsaq; è prouincia lecta auxilia, pro ripa cōponeret subsidio uictis, & terrori aduersus uictores, ne fortuna elati, nostrā quoq; pacem turbarent. nam uis innumera *Ligij*, aliq; gentes aduentabāt, fama ditis regni quod *Vannius* xxx. per annos prædationibus & uectigalibus auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques è *Sarmatis Iazygibus* erat, impar multitudini hostium: eoq; castellis sese defendere, bellumq; ducere statuerat. Sed *Iazyges* obsidionis impatientes, & proximos per campos uagi, necessitudinē pugnae attulere, quia *Ligius*, *Hermundurorū*q; illic ingruebant. Igitur digressus castellis *Vannius*, funditur prælio, quanquā rebus aduersis laudatus, quod & pugnam manu capessit, & corpore aduerso uulnera excepit. Cæterū ad classem in *Danubio* opperientem perfugit. Secuti mox dicentes, & acceptis agris, in *Pannonia* locati sunt. Regnū *Vangio* ac *Sido* inter se partiti sunt, egregia apud nos fide: subiectis suone an seruitij ingenio, dum adipiscerentur dominationes multa charitate, & maiore odio postquā adepti sunt. At in *Britannia* *P. Ostorius* proprætorē turbidæ res excepere, effusis in agrum sociorum hostibus, eo uiolentius quod nouum ducem exercitu ignoto, & cœpta heme iturum obuiam non rebantur. Ille gnarus primis euentibus metum aut fiducia gigni, citas cohortes rapit: & cæsis qui restiterūt, dilectos consecutus, ne rursus cōglobarent, infensaq; & infida pax nō duci nō militi requiē permitteret, detrahare arma suspectis, cinctosq; castris *Antonam* & *Sabinam* fluuijs cohibere parat. Quod primi *Icenij* abnuere, ualida gens, nec prælijs concussa, quia societatem nostram uolentes accesserant. hisq; auctoribus circumiectæ nationes locum pugnae delegere septum agresti aggere & aditu angusto, ne peruius equiti foret. Ea munimenta dux *Romanus*, quanquā sine robore legionū sociales copias ducebat, perrūpere aggrediūt, & distributis cohortibus, turmas quoq; peditum ad munia accingit. Tunc dato signo perfringūt aggerem, suisq; claustris impeditos turbāt. Atq; illi conscientia

cōsciētia rebellionis & obseptis effugijs, multa & clara facinora fecere. Quā
 M. Ostorius pugna filius legati, M. Ostorius seruati ciuis decus meruit. Cæterum clade
 Icenorum cōpositi qui bellum inter & pacem dubitabāt, & ductus in Can-
 gos exercitus. Vastati agri, prædæ falsim actæ, nō ausis aciem hostibus, uel
 si ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam uentū haud procul
 Hibernia ins. Brigantes mari, quod Hyberniā insulam aspectat, cum ortæ apud Brigantes discor-
 diæ retraxere ducem, destinationis certū, ne noua moliret, nisi prioribus fir-
 matis. Et Brigantes quidem paucis qui arma cœptabant interfectis, in reli-
 quos data ueniā, resedere. Silurum gens non atrocitate, non clementia mu-
 tabat, quin bellū exerceret, castrisq; legionū premenda foret. Id quo prom-
 Camulodunū prius ueniret, colonia Camulodunū ualida ueteranorū manu deducitur in
 agros captiuos, subsidium aduersus rebelles, & imbuedis socijs ad officia
 legum. Itum inde in Syluras super propriā ferociam Caractaci uiribus con-
 filios, quem multa ambigua, multa prospera extulerant, ut cæteros Britan-
 norum imperatores præmineret. Sed astu, tum locorū fraude prior, ut mili-
 tum inferior, transfert bellum in Ordonicas, additisq; qui pacem nostram
 metuēbant, nouissimum casum experitur, sumpto ad prælium loco, ut adi-
 tus, abcessus, cuncta nobis importuna, & suis in melius essent. Tunc monti-
 bus arduis, & si qua clemēter accedi poterant, in modū ualli saxi præstruit:
 & præfluebat amnis uado incerto, cateruaq; maiorū pro munimentis con-
 stiterant. Ad hoc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, mi-
 nuendo metu, accendenda spe, alijsq; belli incitamentis. Enim uero Cara-
 ctacus huc illuc uolitans, illum diem, illam aciem testabat, aut recuperandæ
 libertatis, aut seruitutis æternæ initium fore: uocabatq; nomina maiorum,
 qui dictatorem Cæsarem pepulissent: quorum uirtute uacui à securibus &
 tributis, intemerata cōiugum & liberorū corpora retinerent. Hæc atq; ta-
 lia dicenti ad strepere uulgi, gentili quisq; religioni obstringi, nō telis, non
 uulneribus cessuros. Obstupescit ea alacritas ducem Romanū, simul obie-
 ctus amnis, additum uallum, imminētia iuga, nihil nisi atrox & propugna-
 toribus frequens terreat. Sed miles prælium poscere, cuncta uirtute expu-
 gnabilia clamitare, præfectiq; ac tribuni paria differentes, ardorem exerci-
 tus intendebant. Tum Ostorius circum spectis quæ impetrabilia quæq;
 peruia, ducit infensos, amnemq; haud difficulter euadit. Vbi uentū ad ag-
 gerem, dum misilibus certabatur, plus uulnerum in nos, & pleræq; cædes
 oriebantur. Posteaquam facta testudine, rudes & informes saxorum com-
 pages distractæ, parq; cominus acies, decedere Barbari in iuga montium.
 Sed eò quoq; irrupere ferentarius grauisq; miles, illi telis assultantes, hi con-
 ferto gradu, turbatis contra Britannorum ordinibus, apud quos nulla lori-
 carū galearum uel tegmina: & si auxiliariis resisterēt, gladijs ac pilis legio-
 nariorum, si huc uerterēt, spatibus & hastis auxiliarium sternebantur. clara ea
 uictoria

uictoria fuit, captaq; uxore & filia Caractaci, fratres quoq; in deditiōe ac-
 cepti. Ipse, ut ferme intuta sunt aduersa, cum fidem Cartimandua reginæ
 Brigantum petiisset, uinctus ac uictoribus traditus est, nono post anno
 quàm bellum in Britannia cœptū. Vnde fama eius euecta insulas, & proxi-
 mas prouincias peruagata, per Italiā quoq; celebrabatur, auebantq; uisere,
 quis ille tot per annos nostras spreuisset. Ne Romæ quidem ignobile
 Caractaci nomen erat. Et Cæsar dum suū decus extollit, addidit gloriā ui-
 cto. Vocatus quippe ut ad insigne spectaculū populus. Stetere in armis præ-
 toriæ cohortes campo qui castra præiacet. Tunc incedentibus regijs clien-
 tulis phalæx torquesq; quæq; externis bellis quaesierat, traducta, mox fra-
 tres & coniunx & filia: postremo ipse ostentatus. Cæterorū preces degene-
 res fuere ex metu. At non Caractacus aut uultu demisso, aut uerbis miser-
 cordiā requirens, ubi tribunali astitit, in hunc modū locutus est. Si quanta
 nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerū prosperarū moderatio fuisset, ami-
 cus potius in hanc urbem, quàm captus uenissem: neq; dedignatus essem
 claris maioribus ortus, pluribus gentibus imperitans, scedere pacem accipe
 re. Præfens fors mea ut mihi informis, sic tibi magnifica est. habui equos, ui-
 ros, arma, opes, quid mirum si hæc inuitus amisi? Nam si uos omnibus im-
 peritare uultis, sequitur ut omnes seruitutem accipiant. Si statim deditus tra-
 derer, neq; mea fortuna, neq; tua gloria inclaruisset. & supplicium mei obli-
 uio sequeretur. At si incolumem seruaueris, æternum exemplar clementiæ
 ero. Ad ea Cæsar ueniam ipsiq; & coniugi, & fratribus, tribuit. Atq; illi
 uinctis absoluti, Agrippinam quoq; haud procul alio suggestu cōspiciam,
 isdem quibus principem laudibus gratijsq; uenerati sunt. Nouum sanè,
 & moribus ueterum insolitum, sceminam signis Romanis præsidere. Ipsa
 femet parti à maioribus suis imperij sociam ferebat. Vocati post hac pa-
 tres multa & magnifica super captiuitate Caractaci differuere. Neq; minus
 id clarum quàm cum Siphacem P. Scipio: Persem L. Paulus, & si qui alij ui-
 ctos reges Populo Ro. ostendere. Censentur Ostorio triūphi insignia, pro-
 speris ad id rebus eius, mox ambigujs: siue quod amoto Caractaco, quasi
 debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit, siue hostes miseratio-
 ne tanti regis, acrius ad ultionem exarsere. Præfectum castrorū, & legiona-
 riæ cohortes extruendis apud Siluras præsidijs relictas, circūfundunt. Ac
 ni cito uicis & castellis proximis subuentum foret, copiæ tum occidione oc-
 cubissent. Præfectus tamen & octo centuriones, ac promptissimus quisq;
 manipulus cecidere. nec multo post pabulantis nostros, ipsaq; missas ad
 subsidium turmas profligant. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit,
 nec ideo fugā sistebat, ni legiones præliū excepissent. Earū robore aquata
 pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugere hostes tenui dāno, quia incli-
 nabat dies. crebra hinc prælia, & sæpius in modum latrocinij: per saltus, per
 o 2 paludes

Intuta, ad-
uerfa

oro Caracta
ci regis ad
Claudii Cæs.

Agrippinā
in suggestu

Cuncta uirtu-
te expugna-
bilia

paludes, ut cuique fors, aut uirtus: temere, prouisa: ob iram, ob prædam: iussu & aliquando ignaris ducibus, ac præcipua Silurum peruicacia, quos accēdebat uulgata imperatoris Ro. uox: ut quondam Sycambri exciti, ut in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus extinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes auaritia præfectorum incautius populantes intercepte. Spoliaque & captiuos largiendo, cæteras quoque nationes ad defectionē traherant, cum tædio curarū fessus Ostorius concessit uita, lætis hostibus, tanquam ducem haud spernendum, & si non prælium, at certe bellum absumpisset. At Cæsar cognita morte legati, ne provincia sine rectore foret, A. Didium suffecit. Is prope uectus, nō tamen integras res inuenit, aduersa interim legionis pugna, cui Manlius Valens præerat. auctaque & apud hostes eius rei fama, quo uenientē ducem exterrere: atque illo augente audita, ut maior laus compositi, uel si durauissent, uenia iustior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant, lateque persultabant, donec accursum Didij perlerentur. Sed post captum Caractacum, præcipuus scientia rei militaris Venutius è lugantū ciuitate, ut supra memorauī, fidusque diu, & Romanis armis defensus, cum Cartimandā reginā matrimonio teneret: mox orto dissidio, & statim bello, etiam aduersus nos hostilia induerat. Sed primo tantū inter ipsos certabat, callidisque Cartimanda artibus, fratrem ac propinquos Venutij interceptis. Inde accensi hostes, stimulante ignominia, ne sceminæ imperio subderentur, ualida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt: quod nobis præuisum, & missæ auxilio cohortes acre prælium fecere, cuius initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque dispari euentu pugnatum à legione cui Cæsius Nasica præerat. Nam Didius senectute grauis, & multa copia honorum, per ministros agere & arcere hostem satis habebat. Hæc, quamquam à duobus Ostorio Didioque propratoribus plures per annos gesta, coniunxi, ne diuisa haud perinde ad memoriā sui ualerent. Nunc ad temporum ordinem redeo. T. L. Claudio quintum, Ser. Cornelio Orfito Coss. uirilis toga Neroni maturata, quo capeffendæ Reip. habilis uideret. Et Cæsar adulationibus senatus celsit, ut uicesimo ætatis anno consulatum Nero iniret: atque interim designatus proconsulare imperium extra urbem haberet, ac princeps iuuentutis appellaretur. Additum nomine eius donatiuum militi, congiarium plebi: & ludicro Circensium quod acquirendis uulgi studijs edebatur, Britannicus in prætexta, Nero triumphali ueste: transuecti sunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde fortunam utriusque præsumeret. Simulque qui centurionū tribunorumque sortem Britanici miserabatur, remoti fictis causis, & alij per speciem honoris: etiā libertorum si quis incorrupta fide, depelli. Tali occasione obuij inter se, Nero Britannicū nomine, ille Domitiū, salutauere. Quod ut discordiæ initium, Agrippina multo questu, ad maritū defert: sperni quippe adoptionem

tionem, queque consuerint patres, iusserit populus, intra penates abrogari: ac nisi prauitas tam insensa docentium arceatur, eruptura in publicā perniciem. Commotus his quasi criminibus Claudius, optimū quemque educatorem filij exilio ac morte afficit: datosque à nouerca, custodia eius imponit. Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat, ni prætoriarū cohortium cura exolueret Luscus Geta, & Rufus Crispinus, quos Messalinæ memores & liberis eius deuinctos credebatur. Igitur distrahi cohortes ambitu duorum, & si ab uno regerentur intentiorem fore disciplinā asseuerante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrhum Afraniū egregiæ militaris famæ, gnam tamen cuius sponte præficeretur. Suū quoque fastigiū Agrippina extollere altius, carpento Capitolium ingredi: qui mos sacerdotibus, & sacris Druidibus antiquitus concessus, uenerationē augebat sceminæ: quā Imperatore genitam, sororem eius qui rerum potitus sit, & coniugem & matrem fuisse, unicum ad hunc diem exemplum est. Inter quæ præcipuus propugnator eius Vitellius, ualidissima gratia, ætate extrema (adeo incertæ sunt potentium res) accusatione corripitur, deferente Iunio Lupo senatore. Is crimina maiestatis, & cupidinem imperij obiebat. Præbuisseque aures Cæsar, nisi Agrippinæ minis magis quam precibus, mutatus esset, ut accusatori aqua atque igne interdiceret. Hactenus Vitellius uoluerat. Multa eo anno prodigia euenere. In festum diris auibus Capitolium, crebris terræ motibus prorupte domus, ac dum latius metuitur, trepidatione uulgi, inualidus quisque obtritus. Frugū quoque egestas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus: sed iura reddentem Claudium, circumuafere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam fori partem urgebat, donec militum globo, infestos perripit. Quindecim dierum alimenta urbi non amplius suffuisse constitit. magnaque deum benignitate, & modestia urbis rebus extremis subuentū. At Hercule olim ex Italia regionibus longinquas in provincias commeatu portabant, nec nunc infœcunditate laboratur, sed Africam potius & Aegyptum exercemus, nauibusque & casibus uita populi Romani permissa est. Eodem anno bellum inter Armenios Hyberosque exortum, Parthis quoque ac Romanis grauissimorum inter se motuum causa fuit. Genti Parthorum Vologeses imperitabat, materna origine ex pellice Græca, concessu fratrum regnum adeptus. Hyberos Pharasmanes uetusta possessione, Armenios frater eius Mithridates obtinebat opibus nostris. Erat Pharasmani filius nomine Rhadamistus, decora proceritate, uic corporis insignis, & patrias artes edoctus, claraque inter accolæ fama. Is modicum Hyberiarum regnum senecta patris detineri ferocius crebriusque iactabat quam ut cupidinē occultaret. Igitur Pharasmanes iuuenem potentia promptæ, & studio popularium accinctum uergentibus iam annis suis metuens, aliam ad spem trahere, & Armeniā ostentare, pulsus Parthis, datā Mithri-

dati à semet memorâdo: sed uitâ differendam, & potiorẽ dolum quo in/ cautum opprimerent. Ita Rhadamistus simulata aduersus patrẽ discordia, tanquã nouerca odijs impar, pergit ad patruũ, multaq; ab eo comitate in speciem liberũ cultus, primores Armeniorũ ad res nouas illicito ignaro & orante in super Mithridate, recõciliationis specie assumpta, regressus ad patrem, qua fraude cõfici potuerit prompte nunciat, cætera armis exequenda. Interim Pharasmanes belli causas confingit, prælianti sibi aduersus regem Albanorum, & Romanos auxilio uocanti fratrem aduersatum, eamq; iniuriam excidio ipsius ultũ iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille irruptione subita territũ exutumq; campis Mithridatem cõpulsit in castellum Gorneas, tutũ loco ac præsidio militum, quis Cælius Pollio præfectus, centurio Casperius præerat. Nihil tam ignarum Barbaris q; machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara est. Ita Rhadamistus frustra cum damno tentatis munitionibus obsidium incipit. Et cum uis negligenter, auaritiã præfecti emercatur, obestante Casperio, ne socius rex, ne Armenia donũ populi Romani scelere & pecunia uenderentur. Postremo quia multitudinem hostium Pollio, iussa patris Rhadamistus obtendebant, pactus inducias abscedit, ut nisi Pharasmanem bello absterruisset T. Vinidiũ Quadratum præsidem Syriæ doceret quo in statu Armeniæ forent. Digressu centurionis uelut custode exolutus præfectus, hortari Mithridatem ad sancendum fœdus, cõiunctionem fratrũ, ac priorẽ ætate Pharasmanem & cætera necessitudinũ nomina referens, quod filiam eius in matrimonio haberet, quod ipse Rhadamisto socer esset. Non abnuere pacem Hyberos, quanquã in tempore ualidiores, & satis cognita Armeniorum perfidia, nec aliud præsidij quàm castellum commeatu egenum, ne dubitaret armis quàm incruentas conditiones malle. Cunctante ad ea Mithridate & suspectis præfecti consilijs quod pellicem regiam poluerat, inq; omnem libidinẽ uenalis habebatur, Casperius interim ad Pharasmanem peruadit: utq; Hyberi obsidio decedant expostulat. Ille propterea incerta, & sapius molliora respondens, secretis nuncijs monet Rhadamistum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur flagitij merces, & Pollio occulta corruptione impellit milites, ut pacem flagitarent, scq; præsidio abituros minitarent. Qua necessitate Mithridates diem locumq; fœderi accepit, castellõq; egreditur. Ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus, simulare obsequium, focerum ac parentem appellare. Adhuc iussurandum, non ferro, non ueneno uitam allaturum: simul in lucum propinquum trahit, prouisum illic sacrificium imperatum dicatans, ut dijs testibus pax firmaretur. Mos est regibus quoties in societatem coeãt, implicare dextras pollicesq; inter se uincire, nodoq; præstringere. Mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, leui ictu cruore eliciunt, atq; inuicem lambũt. Id fœdus

Machinamenta
ta & astus oppugnationum
ignara Barbaris

Mors regũ
Armenie
Hybericq;

fœdus archanum habetur, quasi mutuo cruore sacratũ. Sed tunc qui ea uincula admouebat, decidisse simulãs genua Mithridatis inuadit, ipsumq; prosternt: simulq; cõcursum plurimum iniciuntur cathenę ac cõpedes, quod dedecorum Barbaris trahebatur. Moxq; uulgus duro imperio habitũ, probra ac uerbera intentabat. Et erant contra qui tantam fortunæ cõmotionem miserarentur. Secutaq; cum paruis liberis coniunx cuncta lamentatione cõplebat. Diuersis & contectis uehiculis abduntur, dum Pharasmanis iussa exquireretur. Illi cupidõ regni fratre & filia potior, animusq; scelerib; paratus, uisui tamen consuluit, ne corãm interficerent. Et Rhadamistus quasi iurissurandi memor, non ferrum, nõ uenenum in sororem & patruum expromit, sed proiectos in humum, & ueste multa grauiq; opertos necat. Filij quoq; Mithridatis quod cædibus parentũ illachrymauerant, trucidati sunt. At Quadratus cognoscens proditum Mithridatem, & regnum ab interfectõribus obtineri, uocat consilium, docet acta, & an ulcisceretur consultat. Paucis decus publicum curã: plures tuta disserunt, omnes scelus externum cum læticia habendum. Semina etiam odiorum iacienda, ut sæpe principes Romani eandem Armeniam specie largitionis, turbandis Barbarorum animis præbuerint. Potiretur Rhadamistus male partis, dum inuisus, infamis, quando id magis ex usu quàm si cum gloria adeptus foret. In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori uiderentur, & diuersa Cæsar præciperet, missi ad Pharasmanem nuncijs, ut abscederet à finibus Armenijs, filiumq; abstraheret. Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus ignauis animi, & deridiculo corporis iuxta despicendus, sed Claudio perquam familiaris, cum priuatas olim conuersationes curaret, iners otium oblectaret. Is Pelignus auxilijs prouincialium contractis, tanquã recuperaturus Armeniam, dum socios magis quàm hostes prædatur, abscessu suorum, & incurstantibus Barbaris, præsidij egens, ad Rhadamistum uenit, donisq; eius euectus, ultro regium insigne sumere cohortatur. Sumentiq; adest auctor & satelles. Quod ubi turpi fama diuulgatum, ne cæteri quoq; ex Peligno coniectarentur, Heluidius Priscus legatus cum legionem mittitur, rebus turbidis pro tempore ut consuleret. Igitur propere montem Taurum transgressus, moderatione plura quàm uis, composuerat, cum redire in Syriam iubetur, ne initium belli aduersus Parthos existeret. Nam Vologeses casum inuadendæ Armeniæ obuuisse ratus, quam à maioribus suis possessam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias fratremq; Tiridatem deducere in regnum parat, ne qua pars domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum sine acie pulsũ Hyberi: urbesq; Armeniorum Artaxata & Tigranocerta iugum acceperunt. Dein atrox hyems, seu parum prouisi cõmectus, & orta ex utroq; tabes, perpellunt Vologesen omittere præsentia: uacuatq; rursus Armeniam Rhadamistus inuadit, truculentior quàm antea,

Paucis decus
publicũ curã

Helui. Priscus

tanquã aduersus defectores, & in tẽpore rebellaturos. Atq; illi quãuis seruitio sueti patientiã abrumpunt, armisq; regiam circumueniunt. Nec aliud Rhadamisto subsidiũ fuit, quã pernicitas equorũ, quis seq; & coniugẽ abstulit. Sed coniunx grauida, primam utcunq; fugam ob metum hostilem & mariti charitatem tolerauit. Post festinatione cõtina, ubi quati uterus, & uiscera uibrantẽ, orare ut morte honesta cõtumelijs captiuitatis eximeretur. Ille primo amplecti, alleuare, adhortari, modo uirtutem admirans, modò timore æger, ne quis relicta potiretur. Postremo uiolentia amoris, & facinorũ nõ rudis, distringit acinacem, uulneratamq; ad ripam Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiã auferretur. Ipse præceps Hyberos ad patriũ regnum peruadit. Interim Zenobiam, id mulieri nomen, placida illuic, spirantem ac uitã manifestam aduertere pastores, & dignitate formę haud degenerẽ reputantes, obligant uulnus, agrestia medicamina adhibent, cognitoq; nomine & casu, in urbem Artaxata ferunt: unde publica cura deducta ad Tiridatem, comiterq; excepta, cultu regio habita est. Fausto Sylla, Siluio Othone Coss. Furius Scribonianus in exilium agitur, quasi finem principis per Chaldaeos scrutaret. adnectebatur crimini Iunia mater eius, ut casus prioris, nam relegata erat, impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam mouerat. Idq; ad clemẽtiam trahebat Cæsar, qui stirpem hostilem iterum conseruaret. Neq; tamẽ exuli longa posthac uita fuit: morte fortuita, an per uenenũ extinctus esset, ut quisq; credidit, uulgauerẽ. De mathematicis Italia pellendis factum Senatuscõsultum atrox & irritum. Laudati dehinc oratione principis, qui ob angustias familiares ordine senatorio sponte cederent, motiq; qui remanendo impudentiam paupertati adijcerent. Inter quæ refertur ad patres de pœna sceminarum, quæ seruis coniungerentur. Statuiturq; ut ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent pro libertis haberentur. Pallanti quem repertorẽ eius relationis ediderat Cæsar, prætoria insignia, & centies quinquagies sestertium censuit cõsul designatus Barea Soranus: additum à Scipione Cornelio grates publice agendas, qui regibus Arca diae ortus, ueterrimam nobilitatẽ usui publico postponeret, seq; inter ministros principis haberi sineret. Aseuerauit Claudius contentũ honore Pallantem, intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico Senatuscõsultum, quo libertinus sestertij ter millies possessor, antiquæ patri moniæ laudibus cumulabatur. At non frater eius cognomẽto Felix pari moderatione agebat, iam pridem Iudææ impositus, & cuncta malefacta sibi impune ratus, tanta potentia subnixo. Sanẽ præbuerant Iudæi speciem motus orta seditione, postq; cognita cæde Caij haud obtẽperatũ esset, manebat metus, ne quis principum eadem imperitaret. Atq; interim Felix in tempestiuis remedijs delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumanõ

Furios Scribonianus

Mathematici Italia pellendi

Pallans

Felix

Cumano, cui pars prouincię habebat, ita diuisis, ut huic Galileorũ natio, Felici Samaritæ pareret, discordes olim & tum contemptu regentiũ minus coercitis odijs. Igitur raptare inter se, immittere latronũ globos, componere insidias, & aliquando prælijs congregi, spoliãq; & prædas ad procuratores referre. Hiq; primo lætari: mox gliscente pernicie, cum arma militũ interiecissent, cæsi milites. Arsissetq; bello prouincia, ni Quadratus Syria rector subuenisset. Nec diu aduersus Iudæos qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luere: Cumanus & Felix constationẽ afferbant, quia Claudius causis rebellionis auditis ius statuendi etiã de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices ostentauit, receptum in tribunal quo studia accusantium deterrerentur. Damnatusq; flagitiorum, quæ duo deliquerat, Cumanus, & quies prouinciæ reddita. Nec multo post agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum, sæpe & aliã comotæ, tunc Trofobore duce, montes asperos castris cepere. Atq; inde decursu in littora aut urbes, uim cultoribus ac oppidanis, ac plerunq; in mercatores & nauicularios audebant. Obsessaq; ciuitas Anemuriensis, & misit è Syria in subsidiũ equites cum præfecto Curtio Scuero turbantur, quod duri circum loci, peditibusq; ad pugna idonei, equestre prælium haud patiebantur. Dein rex eius orã Antiochus blandimẽtis aduersus plebem, fraude in ducem cum Barbarorum copias dissociasset, Trofobore paucisq; primoribus interfectis, cæteros clementia composuit. Sub idem tempus inter lacum Fucinum amnemq; Lyrin perrupto mõte, quo magnificientia operis à pluribus uiferetur, lacu in ipso nauale prælium adornatur, ut quondam Augustus structo cis Tiberim stagno, sed leuibus nauigijs & minore copia ediderat. Claudius triremes quadriremesq; & undeuiginti hominum milia armauit, cincto ratibus ambitu, ne uaga effugia forent: at tamen spacium amplexus, ad uim remigij, & gubernantium artes, impetuscq; nauium prælio solitos, in ratibus prætoriarum cohortiũ manipuli turmæq; adstiterant, antepositis propugnaculis, ex quis catapultæ balistæq; tenderentur. Reliqua lacus classarij rectis nauibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modũ theatri, multitudo innumera cõpleuit, proximis è municipijs, & alij urbe ex ipsa, uisendi cupidine, aut officio in principem. Ipse insigni paludamento, neq; procul Aprippina chlamyde aurata præsidere. Pugnatum, quanquam inter fontes, fortium uirorum animo: ac post multũ uulnerũ, occidioni exempti sunt. Sed perfecto spectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi ad lacus ima uel media. Eoq; tempore interiecto altius effossi specus, & contrahendæ rursus multitudini, gladiatorũ spectaculum editur, in ditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appositũ magnam formidine cunctos affectit, quia uis aquarum prorumpens, proxima trahebat

Cumanus Clitæ Cilices

Inter lacũ Fucinũ & Lyrin amne perruptus mons

bat, cōuulsis ulterioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis usa, ministrū operis Narcissum incusat cupidinis, ac prædarū. Nec ille reticet, impotentiam muliebrem nimiasq̃ spes eius arguens.

D. Iunio, Q. Aterio Coss. sedecim annos natus Nero Octauiam Cæsaris filiam in matrimonium accepit. Utq̃ studijs honestis, & eloquentiæ gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanū Troia demissum, & Iulia stirpis auctorem Aeneam, aliq̃q̃ haud procul fabulis uetera fecundè ex-

Ilienses facti immunes cutus impetrat ut Ilienses omni publico munere soluerent. Eodem oratore Bononiensi Colonia igni hausta subuentum, centies sestertij largitione.

Bononiensis colonia Rhodij Apamienses Redditur Rhodijs libertas, adempta sæpe aut firmata, prout bellis externis inuenerant, aut domi seditione deliquerant. Tributumq̃ Apamiensibus terræ motu cōuulsis, in quinquenniū remissum. At Claudius sauisima quæq̃ promere adigebatur eiusdem Agrippinæ artibus, quæ Statilium Taurum opibus illustrem hortis eius inhians peruertit, accusante Tarquinio Prisco.

Legatus is Tauri Africam imperio proconsulari regentis, postquam reuerant, pauca repetendarum crimina, cæterum magicas superstitiones obiecitabat. Nec ille diutius falsum accusatorem indigna sorte perpeffus, uim uitæ suæ attulit ante sententiã senatus. Tarquinius tamē curia exactus est, quod Patres odio delatoris, cōtra ambitum Agrippinæ peruicere. Eodem anno

Procuratoris potestas sapius audita uox principis, parem uim rerum habendam à procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset. Ac ne fortuito prolapsus uideretur,

Senatus quoq̃ consulto cautū, plenius quàm antea & uberius. Nam diuus Augustus apud equestres qui Aegypto præsiderent lege agi, decretaq̃ eorum proinde haberi iusserat, ac si magistratus Romani constituissent: mox alias per prouincias, & in urbe pleraq̃ cōcessa sunt, quæ olim à prætoribus noscebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties seditione aut armis certatum, cum Sempronij rogatibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur, aut rursus Seruiliæ leges ienatui iudicia redderēt. Mariusq̃ & Sylla olim de eo uel præcipue bellarunt. Sed tunc ordinum diuersa studia: & quæ uicerant, publicè ualebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæsaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matthios posthac & Vedios, & cætera equitum Romanorū præualida no-

Libertus mina, referre nihil attinuerit, cum Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat, sibiq̃ & legibus adæquauerit. Retulit dein de immunitate Cois tribuenda. Multaq̃ super antiquitate eorum memorauit: Arguios uel cum Latonæ parente, uetustissimos insulæ cultores: mox aduentu Aesculapij artem medendi illatam, maximèq̃ inter posteros eius celebrem fuisse, nomina singulorum referens, & quibus quisq̃ ætatibus uiguisent. Quin etiam

Cois immunitas tributa dixit Xenophontē, cuius scientia ipse uteretur, eadem familia ortum. Precibusq̃ eius dandum ut omni tributo uacui in posterum Coi, sacram & tanti dei

dei ministram insulam colerēt. neq̃ dubiū haberēt, multa corundē in Pop. Rom. merita, sociasq̃ uictorias potuisse tradi. Sed Claudius facilitate solita quod uni concesserat, nullis extrinsecus adiumentis uelauit. At Byzantijs, da-

Byzantijs

ta dicendi copia, cum magnitudinē onerum apud senatum deprecarentur, cuncta repetuere, orsi à cœdere quod nobiscum iecerant, quæ tēpestate bel-

Pseudophilippus

lauimus aduersus regem Macedonū, cui ut degeneri, Pseudophilippi uocabulum impositum. Missas posthac copias in Antiochū, Persem, Aristoncum, & piratico bello adiutum Antonium, Memorabantq̃ quæ Sylle aut Lucullo aut Pompeio obtulissent. Mox recētia in Cæsares merita quādo ca-

loca insiderēt, quæ trāsmeātibus terra maricq̃ ducibus, exercitibusq̃, simul uehendo comiteatui opportuna forent. Nanq̃ arctissimo inter Europam

Afamq̃ diuortio Byzantium in extrema Europa posuere Græci, quibus Pythium Apollinem cōsulentibus ubi conderent urbem, redditum oraculum est: quærent sedem cæcorum terris aduersam. Ea ambage Chalcedo-

Byzantium

nij monstrabant, quod priores illuc aduecti, præuisa locorum utilitate peiora legisset. Quippe Byzantiū fertili solo cœcūdoq̃ mari, quia uis piscium in

Byzantijs in quinquenniū trit uita remissa

Pontum erumpens, & obliquis subter undas saxis exterrita, omisso alterius littoris flexu, hos ad portus deferitur. Vnde primo quæstiosi & opulenti,

post magnitudinē onerum urgente, finem aut modum orabant, annite te principe qui Thracio Bosphoranoq̃ bello recens fessos iuuantosq̃ retulit. Ita tributa in quinquenniū remissa. M. Asilino, M. Acilio Coss.

prodigia

mutationem rerum in deterius portendi cognitum est crebris prodigijs. Signa enim ac tentoria militum igne cœlesti arsere. Fastigio Capitoli exatnē apum insedit. Biformes hominum partus. Et suis cœtum editum, cui accipitrum unguēs erant. Numerabatur inter ostenta, diminutus omnium magi-

stratum numerus, quæstore, ædili, tribuno, ac prætoris, & consule, paucos intra menses defunctis. Sed in præcipuo pauore Agrippina uocem Clau-

dij, quam temulentus iecerat, fatale sibi, ut coniugū flagitia fceret, dein puniret, metuēs, agere & celerare statuit, perdita prius Domitia leuibus & mulie-

Domitia

ribus causis: quia Lepida minore Antonia genita, auunculo Augusto, Agrippinæ sobrina prior, ac Gnei mariti eius soror, parem sibi claritudinē cre-

debat, Nec forma, ætas, opes multum distabant, & utraq̃ impudica, infamis, uinolenta, haud minus uitijs æmulabātur quàm si qua ex fortuna pro-

spera acceperant. Enim uero certamen acerrimum, amita potius an mater apud Neronem præuuleret. Nam Lepida blandimentis & largitionibus iu-

uenilem animū deuinciebat, truci contra ac minaci Agrippina, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantē nequibat. Cæterum obiecta sunt quod

coniugū principis deuotionibus petiuisset, quodq̃ parum coercitis per Calabriam seruorū agminibus pacem Italiæ turbaret. Ob hæc mors indicta

multum aduersante Narcisso, qui Agrippinam magis magisq̃ suspectans, Nar. libertus promptissime

prompſiſſe inter proximòs ferebatur, certā ſibi pernitiē, ſeu Britannicus rerum, ſeu Nero potiretur. Verum ita de ſe meritum Cæſarem, ut uitam uſui eius impenderet. Conuictā Meſſalinam & Siliū. Pares iterum accuſandi cauſas eſſe. Si Nero imperitaret Britannico ſucceſſore, nullum principi meritum, ac nouerq; inſidijs domum omnē conuelli, maiore flagitio, q̄ ſi impudicitiam prioris coniugis reticuiſſet: quanquam ne impudicitia quidē nunc abeſſe, Pallante adultero, ne quis ambigat, decus, pudorē, corpus, cuncta regno uiltora habere. Hæc atq; talia dictitans, amplecti Britannicum, robur ætatis quā maturrimum precari, modo ad deos, modo ad ipſum tendere manus, adoleſceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores ulciſceretur. In tanta mole curarum Claudius ualitudine aduerſa corripitur, reſouendiſq; uiribus mollitiæ cœli & ſalubritate aquarū. Sinueſſam pergit. Tum Agrippina ſcleris olim certa & oblateꝝ occaſionis propera, nec miſtrorum egens, de genere ueneni conſultauit: ne repentino & præcipiti facinus prodere: ſi lentum & tabidum delegiſſet, ne ad motus ſupremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorē filij rediret. Exquiſitum aliquid placebat, quod turbaret mentem, & mortem differret. Deligitur artifex talium, uocabulo Locuſta uenefica. Eius mulieris ingenio paratum uirus, cuius miniſter è ſpadonibus fuit Halotas, inferre epulas, & explorare guſtu ſolitus. Adeoq; cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum ſcriptores prodiderint, inſuſum delectabili cibo boletorum uenenum, nec uim medicaminis ſtatim intellectam, ſocordiane Claudij an uinolētia, ſimul ſoluta alijs ſubueniſſe uidebatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando ultima timebantur, ſpreta præſentium inuidia, prouiſam iam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet. Ille ranquam niſus euomentis adiuuaret, pinnam rapido ueneno illitam faucibus eius demiſiſſe creditur, haud ignarus ſumma ſclera incipi cum periculo, peragi cum præmio. Vocabatur interim ſenatus, uotaq; pro incolumitate principis conſules & ſacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis ueſtibibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Iam primum Agrippina uelut dolore uicta & ſolatia conquirit, tenebre amplexu Britannicum, ueram paterni oris effigiem appellare, ac uarijs artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoq; & Octauiam ſoroſes eius attinuit. & cunctos aditus cuſtodijſ clauſerat, crebroq; uulgabat, ire in melius ualitudinē principis, quo miles bona in ſpe ageret, tempusq; proſperum ex monitiſ Chaldaeorū attentaret. Tunc medio dici, tertio antedidus Octobr. foribus palatij repente diductis, comitate Burro Nero egreditur ad cohortē quæ more militiæ excubijs adefſ. ubi monente Præfecto, ſeſtis uocibus exceptus, indiē lecticæ. Dubitauit quodſā ferūt reſpectantes, rogitatesq; ubi Britannicus eſſet: mox nullo in diuerſum auctore, quæ offerebantur

rebantur ſecuti ſunt. Illatusq; caſtris Nero, & cōgruentia tempori præſatus Nero ſoluta promiſſo donatio, ad exemplum paternæ largitionis, Imperator conſultatur. Sententiam militū ſecuta Patrum conſulta. Nec dubitatum eſt apud prouincias. Cœleſtesq; honores Claudio decernuntur, & funeris ſolenne perinde ac diuo Auguſto celebratur æmulante Agrippina proauia Liuiæ magnificentiam. Teſtamentum tamen haud recitatum, ne antepoſitus filio priuignus, iniuria & inuidia animos uulgi turbaret.

FINIS XII LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRUM DECIMUM TERTIUM CASTIGATIONES.

NITIVM iritauerit.) Sæpe exitum uſurpat pro morte. Ut in calce libri 15. de Nerone. Quod clām ad omen ac dolum ſui exitu uerteret. Sic enim illic legendū putamus, Lib. 18. Exitu demum Neronis, poſitis odijs in medium conſulere. Et paulo poſt. Vario ſuper exitu eius rumore. Eodem libro Sanē ante utriuſq; exitum.

Exitus pro morte

Et pari in ſocietate potentiaq; cōcordes.) Caſtigauimus. Et pari in ſocietate potentia concordēs, Expone. pari potentia, in ſocietate.

Quæ cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans.) Pro genitiuo malæ reſoſuimus ablatiuū malis. Coniungit autē nonnumq; duo adiectiua, ut hic cūctis malis cupidinib. Et li. 16. de Oſtorio. Multa militari fama. Alijs itē locis cōplurib.

Ac conſulto ambiguus.) Lectio ſcripti codicis. Aut conſultō ambiguus. De Capellendi egregij imperij.) Melius illic. Capell. (Tiberio loquitur. ſendi egregiē imperij. Sicq; nos emendauimus.

Vt aſtaret abditis à tergo foribus.) Expone, ita ut aſtaret abditis à tergo forib. quanquā illic legitur additis, Tanquā propter ipſam factæ ſint additaq; fores.

Pluraq; in ſumma fortuna auſpicij & conſilij, quā telis & manibus geri.) Scribendum, Pleraq; in ſumma fortuna auſp. & conſ. q; t. & manibus geri. Ecliptica oratio eſt, nam aduerbium magis, aut potius ſubauditur. Hoc loquendi genere ſæpenumero Tacitus utitur. Lib. 14. Deniq; ſi rebus conducat, libēs quā coactus acciret dominā, Lib. 19. de Flauianis, Ne ſuas quidem legiones opperiebantur, ut prædæ quā periculorum ſocias. Lib. 20. de rege Ptolemæo. Vbi ſecuritas redijt, uoluptatum quā religionū appetens. In libello De Germanis. Cedereloco, dum modo rurfus inſtes, conſilij quā formidinis arbitrantur.

Daturum planē documentum.) Datum, habet exemplar Budenſe. Quasi dicas, obiectum documentum ſiue oblatum experimentū, per iſtud bellum quod tum inſtabat. Sed magis quadrat, daturum.

Si ducem.) Caſtigauimus, & ſi ducem. Subauditur, daturum documentum.

Etiā ſpecie inanium ualidus.) Ante dixit, Corpore ingens, quur hic rurfum ſubdit, etiā ſpecie. Budenſe uolumen habet, ſpe inannū. Lego, ſpe aut ſpei animi ualidus. Hoc enim melius placet, quā ſpe immani ualidus.

Quod ne diutius externis ſpectaculo eſſet.) Pronomen quod poteſt abeſſe. & quidam in exemplari ſcripto ſuperne adiecerat. Tum ponendum punctū poſt iurgium, & ſubaudiendum uerbum, eſt.

Causa iactandi ingenij.) Addidimus uel particulam hic non ociosam, uel causam iactandi ingenij.

Ignara matre, dein frustra obtinente.) Scripsimus, obtinente.

Senecaq; permitteret.) Malim, se Senecaq; permitteret.

Quae prima aras, & summa forma expeterent.) Reposuimus, summa fortuna. Item, orabantq; cauere insidias mulieris. Vbi potius legendum caueret.

Misitq; domum matri.) Scribendum, donum matri.

Sanè pepigerat Pallas, ne cuiusq; facti in präteritum interrogaretur.) Emendauimus, ne cuius facti. Alioqui stare poterat cuiusquam facti, Paulopost uocabulum irrita sic erat rasum, ut nemo sciret, an pro irrita facinora legendum foret, intra facinora, si modo Latine dicitur inire facinus.

Quo euolutū eum sede patria rebusq; summis significabatur.) In codice scripto legitur, sede patria rebus summis significabatur. Appositue.

Quod rumore respiciunt.) Hic particulam dum inseruimus, & securitatem uertimus in securitate. Quod dum rumorem respiciunt, dum parāt defensionem, securitate morarentur, id est ob securitatem.

Promittentibus dein tam præcipitem necem quasi ferro urgeretur.) Scripsimus, quam si ferro urgeretur.

Affundo Frigida in aqua infunditur uenenum.) Emendauimus affunditur uenenum. Et est elegans uerbum affundo lib. 5. de Phœnice aue. Eiq; uim genitalem adfundere. Lib. 21. Vbi Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.

Trepidatur à circumfidentibus.) Reposuimus, Trepidatū à circumfidentibus. Subauditur est. Mox, prouiso ante funebri apparatu. Scripsimus funebri paratu. Item. Antiquas fratrum discordias, & inso ciabile regnū existimātes, pro aslimātes.

Crebris ante exitū diebus illudum esse pueritiæ Britannici Neronem.) Correximus, illulisse pueritiæ Britannici Neronem. Hoc est intulisse stuprum. Et sequitur, stupro prius quam ueneno pollutum.

Præceps effundere Neq; laudationibus, aut pompa detinere.) In codice Budensi legitur additū, preces effundere. Quam clausulam opinor sic emendandam, ut præceps effundere legamus, subaudiendo funus è sandapila, aut loculo, quod alioqui non sine cærimonijs deponi in rogam solebat.

Et tanto magis fouendum.) Illic deest & particula, Legitur. Reliquas spes in Rep. sitas. Tanto magis fouendum.

Quae ut coniugi imperatoris soli, tum & ut matri seruabatur.) Lectio regij codicis, Quae, ut coniugi imperatoris solitum, ut matri seruabantur. Quidam mutam Amore an odio incertum.) Illic, Amore an odio in (rat ut in ita, certas. Expone, incertas, amore an odio, adirent eam.

Insignis genere, forma, lasciuia.) Correximus, forma lasciuia.

Intendere Luxus principis intendere.) Nos luxus mutauimus in lufus. Intendere significat hic adiutare augereq;.

Nos consensum autorum secuturi quæ diuersa prodiderint.) Illic legitur, qui diuersa prodiderint.

Deinde & à Burro.) Particulam & sustulimus, sicut mox. Et Agrippina, eadem particula deleta scripsimus tantum. Agrippina ferociae memor. Paulopost. At existat, ex at fecimus, aut.

At Syllana in exilium acta.) Vocabulum extremum deest in scripto libro.

Manifestus uanitatibus Qui per nuptias Antonie, gener erat.) Melius scribas, cui per nup. ant. g. erat. Et tum uanitatibus manifestus.) Castigauimus. Et tum uanitatibus manifestus.

Hoc autem

Hoc autem sermonis genere saepe Tacitus utitur. Vt lib. 12. Interim Zenobiam, id mulieri nomen, placida illuic, spirantem ac uitae manifestam aduertere pastor. Hoc ipso libro, Ac criminū manifestos merito ad seruitutem retrahit, ut metu coercentur, quos beneficia non mutauissent. Lib. 14. Supremis testamenti uerbis ambitionis manifestus. Lib. 15. Atq; ipse mœstus & magna cogitationis manifestus erat. Et infra. Non quia coniurationis manifestum cōpererat. Et paulopost. Sed uerba sua præpediens, & pauoris manifestus.

Nec tam grata Pallantis innocentia.) Sincerior regij codicis lectio, Nec grata Pallantis innocētia quam grauis superbia fuit. Vt sit ecliptici generis oratio. Sub audit enim aduēb, magis aut tā. Paulopost, illic legiē, ut miles theatri lic. n. p.

Et ore præferret.) Habere Budense uolumen. Et fore se Caesarem præferret. Lego, ore se Caesarem præferret.

Julius quidem Montanus.) Particula quidem illic non legitur.

Quia uim tentantē acriter repulerat.) Exemplaris scripti lectio, qui auiā temptantem. Lego, quia uim attentantem acriter repulerat. *Quia uim attentantem acriter repulerat*

Deinde agnitum orauerat.) Illic scriptum est. Deinde adagnitū orauerat. Vt possit adagnosco cuiusdam dictum uideri sicut Adalligo Plinius protulit. Sed ar- *Adagnitus*

bitor primo fibro scriptū adgnitum more uetusto, quod interpretans aliquis ascripserit agnitus. Vnde postea conflatum adagnitus.

Si à laeis ualidius ageretur, arma inferrent.) Scripsimus, inferebant.

Donec discordi populo & grauioris motus terrore.) Nos reposuimus, ex grauioris motus terrore.

Per scribere tamen consensum senatus.) Miror illic esse in consensum. Mox non est, uim ne an æquo, sed tantum, uim an æquo.

Quos beneficia non commutauissent.) Emendauimus, mutauissent.

Si separantur libertini.) Scripsimus, si separentur.

Medio tempore cōtradicerent.) Illic est, Medio temporis. Sic & Libro proximo sequenti. Medio temporis tantū honorū atq; opum in me cumulaſti. Itaq; & nos scripsimus hic, Medio temporis. Mox reposuimus, Obultronium Sabinum. *Medio tempore*

Veneno damnationē anteuerit.) Habet exemplar scriptū, anteijt. Quo uerbo alibi quoq; Tacitus utitur. Vt libro tertio. Postremo suasmetspe spes anteire parat. Sic enim eum locum emendandum censemus, ubi uulgo perperā legitur, antereparat, pro anteire parat. Infra pro quadrigeni nummi, illic quadringenti. *Anteijt*

Aut procurator in prouincia obtineret spectaculum gladiatorum.) Restituitur locum, qui prouinciam obtineret.

Ac superstitionis externae rea.) Forte Christianā pietatē intelligit. nam apparet sanctā mulierem fuisse Pomponiā Gracianā. Tacitus loquitur ut ethnicus.

Idq; illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriā uertit.) Et hic uertit usurpat absolute. *Ad gloriam uertit*

Tanquam infanti periculum fecissent.) Latine dici facere periculū alicui pro adducere in periculum, indicat locus alter lib. 16. Vbi inquit. Fregitq; annulum, ne mox usui esset ad faciendā pericula. Alioqui maluisse hic legere, faceſſissent periculum, à faceſſo uerbo. Quemadmodū libro primo loquitur de Romano Hiſpone. Mox clarissimo cuiq; periculum faceſſit. Item lib. 20. Qui perinde diues ac eloquentia clarus, nulli unquā sub Nerone periculum faceſſiſſet. Quin usurpat pecuniæ periculum facere, pro iacturam facere. Lib. 14. Auxitq; patrū honorem statuendo, ut qui à priuatis iudicibus ad senatum prouocauissent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui imperatorem appellauere, *Infanti periculum faceſſissent*

Faceſſere periculum alicui

Simul init consulatum Valer. Messala.) Scripsimus. Simul inijt.
Prolatatum Mollibus adhuc inijtis prolatai inter Parthos Rom.) Restitui prolatai. nam
bellum etiam alibi Tacitus nosse utitur uerbo. Lib. 5. Sed ubi dicitur ex die prolatabat.
 Libro 15. Interim cunctantibus prolataibusq; spem ac metum. Lib. 18. Seu domum
Prolatare extruere, seu prolatare agros. Lib. 19. Sed omnem prolataionem ut inimica uictoriae
 suspectabat. Usurpatur et Liuius. Paulopost. Ac libertate ignota illuc. Malim,
 Truncis brachijs reciderent.) Mutauit reciderent in deciderent. (illic.)
Extrahere Plura fama q; pugna exterrere.) Codex Budensis habet, extrahere. Ut de tempore
 sit intelligendum. Et praecedat, eludere huc & illuc uoluntas. Itaq; castigauit locum.
 Ut dolus pararetur.) Mihi magis arridet quod illic legitur, ut dolus pararetur.
 Nam equitum sagittarum usu exercito.) Non erat hic opus adijcere particulam
 nam, quae non est in exemplari scripto.
 Cognomine uallandus.) Illic legitur, Volandus, tanq; id sit castelli cognomen.
 Sinistro sexta infedebat.) Castigauit, incedebat. Mox, productiore cornu, scripsit,
 productiore cornu.
 Et diuersos consecrari posset.) Illic scriptum diuersa. Nec magnopere refert
 utro modo legas. Diuersum usurpat pro diuiso, Sic & alibi.
 Quis diuina coleret.) Reposui, colerentur. Item paulopost. An grauius existit
 quam ueterem ac olim partem dignationem.) Quid si le (mandum, gas. Quam
 ueterem adeo partem dignationem subita felicitati submittere.
 Aut uerba.) Haec duae dictiones non sunt in codice Budensi, qui sic habet. Nec
 deerant qui haec isdem uerbis in deterius Senecae deferrerent. Nec erat opus lectio-
 nem ueterem hic interpolare. Et infra. Octauius contra modo conqueri, illic tan-
 tum est, Octauius contra conqueri.
 Libidine seposita.) Malim libidini seposita. Mox affuit quispiam que particu-
 lam, Conueneratq; quum illic legatur tantum, Conuenerat quosdam.
 Et lege Cornelia de sicarijs condemnatur.) Scripti codicis lectio. Et lege de
 sicarijs condemnatur. Arbitror additam dictionem e margine receptam in con-
 textum. Alibi tamen addit.
 Huic mulieri cuncta alia fuere.) Forte affuere. Paulopost, scripsimus, poten-
 tiam ei adijceret.
 Ibi concessam dicunt nobilitatem.) Volumen Matthiae Coruini. Vbi con-
 cessam dicunt nobilitatem. Legerim. Vbi concessam dicunt nobilitatem.
 Expone, Vbi uota omnium & gaudia felicium dicunt cōcessam nobilitatem
 atq; pulchritudinem. Nam connectentes particulas saepe Tacitus omitit.
 Ibi se summa fortuna digna uisere.) Lego, Ibi se summa fortuna digna uisere.
 Quas diuersas senatorius ordo plebsq; ad senatum miserant.) Vocabulum senu-
 torius non est in codice Budensi. Mox. Ad saxa, & minas. Illic, ad saxa, ad minas.
 Quibusq; alijs Romana continent.) Apparet ex scripto lib. legendum, continerent.
 Suadere dissuadere licere patribus.) Emendauimus. Suadere dissuadere uel li-
Necessitates Pteratq; uectigalium societates.) Malim, necessitates. (cere patribus.
 Sic enim in libro primo legitur. Quantum ciuium societatumq; in armis, quot clas-
 ses, regna, prouinciae, tributa aut uectigalia, & necessitates ac largitiones, quae
 cuncta sua manu perscripserat Augustus.
 Acri etiam populi Romani libertate.) Particulam tum hic addidimus. Acri
 etiam populi Romani tum libertate.
 Ut ratio quaestuum & necessitas irrogationum inter se congruerent.) Corre-
 xi locum, ut ratio quaestuum & necessitas erogationum int. se cong.

Et quae

Et quae alia ex auctionibus illicitis nomina publicani inuenerant.) Reposui-
 mus. Et quae alia ex auctionibus illicitis n. p. t. Dandi casu dictum.
 Qui proconsulare imperium illic habuerunt. Scripsi, habuerunt.
 Quorum ambitum euaserat.) Emendauimus. Quorum ambitum euaserat.
 Peruulgatis triumphis insignibus.) Hoc est, quae iam nimium frequentia com-
 Mosselamq; atq; Ararim.) Scripsimus, Mosselamq; atq; Ararim. (muniaq; esse ceperant.
 fellam atq; Ararim. Mox est illic, itineris pro itinerum.
 Deterrendo Vetere.) Malim Veterem. Exemplar scriptum habuit, Vetres.
 In studiisq; Galliarum affectaret.) Et hic malim legere. Ne legiones alienae pro-
 uinciae inferret, studiaq; Galliarum affectaret. Nisi quis potius arbitretur scriben-
 dum, incusoditaq; Galliarum affectaret.
 Malorige.) Hic Teutonice uocatus fuit Malrich. Vnde Am. Marcellino Ma-
 In qua tum Germanici regnabant.) Legendum forte, nutur (larichi uocabulum,
 Germanici aut, iussu Germanici.
 Iamq; fixerant domos.) Castigauimus indidem. Iamq; finxerant domos. Sic
 in libello de Germanis. Quia & domos, inquit, fingunt, & scuta gestant. Mox est
 illic. Atq; patrium solum exercebant.
 Nullos mortaliu armis aut fidei ante Germanos esse exclamant.) Reposuimus,
 Et bona emulatioe.) Non dubito quin Tacitus scripserit, (armis aut fide,
 bona emulatio, contra librario ne syllabam a proxima dictione Nero perperam
 mutante. Profunde scripsimus. Quod comiter a uisitentibus exceptum, quasi im-
 petus antiqui, & bona emulatio. Nero ciuitate Ro. **Bona emu-
latio**
 Eodem agris Anfibarij occupauere.) Marcellinus lib. 20. de Iuliano Caesare
 In litem, inquit, Germania secunda est egressus, omniq; apparatu quae flagita-
 bat instans negotium communitus, Toxandro oppido propinquabat. Rheno de-
 inde transiit, regionem subito peruasit Francorum, quos Ansuarios uocant,
 incertorum hominum, licentius etiam perscrutantium extrema Galliarum. Haec
 nus ille. Vocat igitur Ansuarios u pro b, quos Tacitus Anfibarios. Ut hinc uali-
 dum mea coniectura sit argumentum Francos e Chaucis prodisse. Nam aperte
 tradit hoc loco Tacitus Anfibarios a Chaucis pulsos. Igitur generale Francorum
 nomen, & forte recentius, multas nationes proprijs adhuc appellationibus distin-
 ctas complectens. Sicut & Sueuorum plurimis olim commune.
 Quae sunt uacuae.) Emendauimus. quaeq; uacuae sint.
 Solem inde respiciens.) Illic legitur. Solem deinde despiciens. Legerim. So-
 lem deinde aspiciens. Infra est, quam se paterentur.
 Deesse nobis terra uiua, in qua moriamur.) Hunc locum non solum in uulga-
 ris additionibus, uerum etiam in manuscripto uolumine deprauatum ac mutilum, sic
 audacter restitui, meum secutus iudicium. Deesse nobis terra in qua uiuamus, in
 qua moriamur non potest. Id uerbum in priori parte etiam subauditur.
 Igitur absistentibus hijs.) Correximus. Igitur absistentibus hijs. f. Tenentis. Na **Absistens**
 absistendi uerbum etiam alibi Tacitus usurpat. Ut lib. 2. Aut ille absistit. Lib. 19. Stan-
 tem pro gradibus palatii Vitellium, & preces parantem, perucire ut absisteret.
 Lib. 20. Et missus cum mandatis Montanus ad Civilem ut absisteret bello. **Absistere**
 Et ceteris quoq; aliena pericula deferentibus.) Quoq; coniunctio non est in
 libro regio. Nam & hic pro etiam exponendum. Quod autem illic defendenti-
 bus legitur stare non potest, nisi quis periculo scribat.
 Super libidine cuncta armis agendi.) Emendauimus. Super libidinem, id est,
 praeter libidinem. quod fermonis genus Tacito familiare.

Ex contrarijs inter se elementis.) Deleuimus præpositionem ex.
Et minæ quidē hostiles in ipsos uertebant.) Quid si Tacitus scripsit, in ipsos uertebant, absolute, non uertebantur.

Sed ciuitas Iuhonum.) Scripsi, sed ciuitas Bibonum, argumento uetustissimæ inscriptionis ad Sanduuetzerū, DIIS — VICANI BIBENSES D. S. P. Ni fallor ad Nicrum sunt uersus Decimates agros à Tacito cōmemoratos in De moribus & populis Germanorum. Ciuitatem uocat totum tractum Bibensera multis uicis & una ista colonia insignem. Bebenhufiū & Bebelinga nō multum abludere uidentur.

Aut quo alio humore niterentur.) Forte, reniterentur.
Vsu & uiliori polluta.) Habet codex Budensis tantum, usu polluta, quam lectionem secuti sumus.

Quæ nuper octingentos & quadraginta ante annos Remi Ro.) Exemplar manuscriptū habet, quæ supra octingētos & quadraginta ante per annos Remi. Quid si legas, quæ supra octingētos & quadraginta annos perennās, Remi Romulicę infantiam texerat. Perennans, hoc est, continue edurans.

P. CORNELII TACITI AB EX-

CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM
LIBER XIII

Iun. Sillani
mors

Pecunia aurea

RIMA nouo principatu mors Iunij Sillani pro-
consulis Asiæ, ignato Nerone, per dolū Agrippi-
pinæ paratur, non quia ingenij uolentia exitum
irritauerit, segnis & dominationibus alijs fastidi-
tus, adeo ut C. Cæsar pecudem auream eum ap-
pellare solitus sit: uerum Agrippina fratri eius
L. Sillano necem molita uitorē metuebat, crebra
uulgī fama, anteponendū esse uix dum pueritiā
egresso Neroni, & imperiū per scelus adepto, ui-

rum ætate cōposita, infontē, nobilem, & quod tunc spectaret, è Cæsarū po-
steris, quippe & Sillanus D. Augusti abnepos erat. hæc causa necis: ministri
fuere P. Celerius eques Romanus & Elius libertus, rei familiari principis in
Asia impositi. Ab ijs proconsuli uenenū inter epulas datū est, apertius quæ ut
fallerent. Nec minus properato Narcissus Claudij libertus, de cuius iurgijs
aduersus Agrippinā rettuli, aspera custodia, & necessitate extrema, ad mor-
tem agit inuito principe, cuius abditis adhuc uitijs per auaritiā ac prodigen-
tiam mire cōgruebat, Ibatuque in cædes nisi Afranius Burrus, & Anneus
Seneca obuiā essent. Hi rectores imperatoris iuuetæ, & pari in societate po-
tentia cōcordes, diuersa arte ex æquo pollebāt. Burrus militarib. curis, & se-
ueritate morū. Seneca præceptis eloquentiæ, & comitate honesta, iuuantem
inuicem, quo facilius lubricā principis ætatē si uirtutem aspernaret uolupta-
tibus concessis retinerent. Certamen utriusque unū erat contra ferociā Agrippi-
pinæ

Narcissus ad
moriē uictus

pinæ, quæ cunctis malis dominationis cupidinib. flagrans, habebat in parti-
bus Pallantem, quo auctore Claudius nuptijs incestis & adoptione exitio
sa semet peruerterat. Sed neque Neroni infra seruos ingenium, & Pallas tristit
arrogantia modū liberti egressus, tædium sui mouerat. Propalā tamen omnes
in eam honores cumulabant, signumque more militiæ petenti tribuno dedit,
OPTIMÆ MATRIS. Decreti & à senatu duo lictores, flaminium Clau-
diale, simul Claudio censoriū funus, & mox consecratio. Die funeris lauda-
tionem eius princeps exorsus est. Dum antiquitatem generis, consulatus, ac
triumphos maiorum enumerabat, intentus ipse & ceteri. Liberaliū quoque
artium cōmemoratio, & nihil regente eo Reip. triste ab externis accidisse,
pronis animis audita. Postque ad prouidentiam sapientiamque flexit, nemo
risui tēperare, quanquam oratio à Seneca composita multum cultus præfer-
ret: ut fuit illi uiro ingenium amœnum & temporis illius auribus accommoda-
tum. Adnotabant seniores, quibus otium est uetera & præsentia contende-
re. primum ex ijs qui rerum potiti essent Neronem alienæ faciendi eguisse.
Nam dictator Cæsar summis oratoribus æmulus, & Augusto propta ac-
proficiens, quæ deceret principē eloquentia fuit. Tiberius artem quoque calle-
bat, qua uerba expenderet, tum ualidus sensibus aut cōsulto ambiguus. Eti-
am C. Cæsar turbata mens uim dicendi nō corrupit. Nec in Claudio quo-
ties meditata dissereret, elegantiam requireres. Nero puerilib. statim annis ui-
uidum animum in alia detorsit. Cælare & pingere, cantus aut regimē equo-
rum exercere. & aliquando carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctri-
næ ostendebat. Cæterum peractis tristitiæ imitamentis. curiam ingressus,
& de auctoritate patrum, & consensu militum præfatus, cōsilia sibi & exem-
pla capeffendi egregiè imperij memorauit: nec iuuentā armis ciuilibus, aut
domesticis discordijs imbutam, nulla odia, nullas iniurias, nec cupidinem
ultionis afferre. Tum formā futuri principatus præscripsit, ea maxime decli-
nans, quorum recens flagrabat inuidia. Non enim se negotiorum omnium
iudicē fore, ut clausis unam intra domū accusatoribus & reis, paucorum po-
tentia grassaretur. Nihil in penatibus suis uenale, aut ambitioni peruium: di-
sceret domum & Remp. Teneret antiqua munia senatus. Consulibus tri-
bunalibus Italia & publicæ prouinciæ assisterent. Illi Patrum aditum præ-
berent, se mandatis exercitijs consulturū. Nec defuit fides. Multaque arbi-
trio senatus constituta sunt, Nequis ad causam orandā mercede aut donis
emere. Ne designatis quidē questoribus edēdi gladiatores necessitas esset.
Quod quidē aduersante Agrippina, tanque acta Claudij subuerterent, ob-
tinuere patres, qui in palatiū ob id uocabant, ut astaret abditis à tergo forib.
uelo discreta, quæ uisum arceret, aditus non adimeret. Quin & legatis Arme-
norum causam gētis apud Neronē oratibus, ascēdere suggestū imperatoris,
& præsidere simul parabat, nisi ceteris pauore defixis Seneca admonuisset,

Flaminium
Claudiale

An. Seneca

Nero faciendi
alienæ egens
Iul. Cæsar
Augustus
Tiberius
C. Cæsar
Claudius

Nero curiam
ingreditur

uenienti matri occurreret. Ita specie pietatis, obuiam itum dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupisse rursus Parthos, & rapti Armeniam allatum est, pulso Rhadamisto, qui saepe regni eius potius, dein profugus, tum quoque bellum deseruerat. Igitur in urbe sermonum uida, quemadmodum princeps uix septemdecim annos egressus, suscipere eam molem aut propulsare posset: quod subsidium in eo qui a foemina regeretur: num praelia quoque & oppugnationes urbium, & caetera belli per magistratos administrari possent, inquirebant. Contra alij melius euenisse dixerunt, quam si inualidus senecta & ignauia Claudius, militiae ad labores uocaretur, seruilibus iussis obtemperaturus. Burrum tamen & Senecam multarum rerum experientia cognitos, & imperatori quantum ad robur deesse: cum octauodecimo aetatis anno Gnaeus Pompeius, nonodecimo Caesar Octauius ciuilia bella sustinuerint. Pletaque in summa fortuna auspicijs & consilijs quibus telis & manibus geri. Daturum plannem documentum, honestis an secus amicis uteretur, & si ducem amota inuidia egregium, quam si pecuniosum & gratia subnixum per ambitum deligeret. Haec atque talia uulgantibus, Nero & iuuentutem proximas per prouincias questitam supplendis Orientis legionibus admouere, legionesque ipsas propius Armeniam collocari iubet. Duosque ueteres reges Agrippam & Iocchum expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent, simul pontes per amnem Euphratem iungi. Et minorem Armeniam Aristobulo, regionem Sophemem Söhemo cum insignibus regijs mandat. Exortusque in tempore aemulus Vologeso filius Vardanes. Et abcessere Armenia Parthi, tanquam differrent bellum. Sed apud senatum omnia in maius celebrata sunt, sententijs eorum qui supplicationes & diebus supplicationum uestem principi triumphalem, utque ouans urbem iniret, effigiesque eius pari magnitudine, ac Martis Vltoris eodem in templo censuere, praeter suetam adulationem laeti, quod Domitium Corbulonem retinendae Armeniae preposuerat. Videbaturque locus uirtutibus patefactus. Copiae orientis ita diuiduntur, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam, & legatum eius Quadratum Vinidium remaneret, par ciuium sociorumque numerus Corbuloni esset, additis cohortibus alisque, quae apud Cappadociam hyemabant. Socij reges prout bello conduceret, parere iussi, Sed studia eorum in Corbulonem promptiora erant, qui ut famae inferuaret, quae in nouis coeptis ualidissima est, itinere prope confecto, apud Egas ciuitatem Ciliciae obuium Quadratum habuit, illuc progressum, ne si ad accipiendas copias Syriam intrauisset Corbulo, omnium ora in se uerteret, corpore ingens, uerbis magnificus, & super experientiam sapientiamque, etiam spe inanium ualidus. Caeterum uterque Vologesem regem nuncijs monebant, pacem quam bellum mallet, datisque obsidibus, solitam prioribus reuerentiam in populum Romanum continuaret. Et Vologeses quo bellum ex aequo modo pararet, an ut aemulationis

In nouis coeptis ualidissima fama

lacionis suspectos per nomen obsidum amoueret, tradit nobilissimos ex familia Arsacidarum. Accipitque eos centurio Hostorius ab Vinidio missus, forte priore de causa adito rege. Quod postquam Corbuloni cognitum est, ire praefectum cohortis Arrium Varum, & recipere obsides iubet. Hinc ortum inter praefectum & centurionem iurgium, ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque qui eos ducebant, permittitur. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinationem quandam etiam hostium, Corbulonem praetulere, unde discordia inter duces, querente Vinidio praerepta quae suis consilijs patrauisset: testante contra Corbulonem non prius conuersum regem ad offerendos obsides, quam ipse dux bello delectus, spes eius ad metum mutaret. Nero quoque componeret diuersos, sic euulgari iussit: Ob res a Quadrato & Corbulone prospere gestas laurum fascibus imperatorijs addi, quae in alios consules egressa, coniunxi. Eodem anno Caesar effigiem Gnaei Domitii patri, consularia insignia Asconio Labeoni, quo tutore usus erat, petiuit a senatu, sibi que statuas argenteas uel auro solidas, aduersus offerentes prohibuit. Et quamquam censuissent patres, ut principium anni inciperet mense Decemb. quo ortus erat Nero, ueterem religionem calendarum Ianu. inchoando anno retinuit. Neque recepti sunt in reos Carinas Celer senator, seruo accusante, aut Iulius Densus equester, cui fauor in Britannicum crimini dabatur. Claudio Nerone, L. Antistio Coss. cum in acta principis iurarent magistratus, in sua acta collegam Antistium iurare prohibuit, magnis patrum laudibus, ut iuuenilis animus leuium quoque rerum gloria sublatum, maiores continuaret. Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messalinae ordine remotum, reddidit senatui, clementiam suam obstringens crebris orationibus, quas Seneca, testificando quam honesta praeciperet, uel causa iactandi ingenij, uoce principis uulgabat. Caeterum infracta paulatim potentia matris, delapso Nerone in amore libertae, cui uocabulum Acte fuit: simul assumptis in conscientiam Othone & Claudio Senecione adolescentulis decoris, quorum Otho familia consulari, Senecio liberto Caesaris patre genitus, ignata matre, dein frustra obnitente, penitus irrepsit per luxum & ambigua secreta: ne se uerioribus quidem principis amicis aduersantibus, muliercula nulla cuiusquam iniuria cupidines principis explente: quando uxore ab Octauia nobili quidem, & probitatis spectata, fato quodam, an quia praeualent illicita, abhorrebat, metuebaturque ne in supra foeminarum illustrium prorumperet, si illa libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam aemulam, nurum ancillam, aliaque eundem in modum muliebriter fremere. Neque poenitentiam filij, aut satietatem opperiri: quantoque foediora exprobrabat, acius accendere, donec ui amoris subactus, exueret obsequium in matrem. Senecaque permitteret. Ex cuius familiaribus Anneus Serenus simulatione amoris aduersus eandem libertam primas adolescentis cupidines uelauerat, praebue

illicita praeualent

præbueratq; nomen, ut quæ princeps furtim mulierulæ tribuebat, ille palam largiret. Tum Agrippina uersis artibus, per blandimēta iuuenē aggredi, suum potius cubiculum ac sinum offerre cōtegendis quæ prima ætas, & summa fortuna expeterent. Quin & fatebat̄ intēpestiuā seueritatem, & suarum opum quæ haud procul imperatorijs aberant, copias tradebat, ut nimia nuper coercēdo filio, ita rursus intēperanter demissa. Quæ mutatio neq; Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantq; cauere insidias mulieris semper atrocis, tum & falsæ. Forte illis diebus Cæsar in spectro ornato, quo principū coniuges ac parentes effulserant, deligit uestem & gēmas, misitq; donū matri, nulla parsimonia, cum præcipua & cupita alijs, prior deferret. Sed Agrippina nō his instrui cultus suos, sed cæteris arceri proclamat, & diuidere filium, quæ cuncta ex ipsa haberet, Nec desuere qui in deterius referrent. Et Nero insensus ijs quibus superbia muliebris innitebat̄, demouet Pallātem cura rerum quis à Claudio impositus, uelut arbitrum regni agebat. Ferebaturq; digrediente eo, magna prosequentium multitudine, non absurde dixisse: Ire Pallantem, ut eiuraret. Sanē pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, paresq; rationes cum Republica haberet. Præceptis post hæc Agrippina, ruerē in terrorem & minas, neq; principis auribus abstinere, quo minus testaretur, adultum iam esse Britannicum, ueram dignamq; stirpem suscipiendo patris imperio, quod insitus & adoptiuus per iniurias matris exerceret. Non abnuere se, quin cuncta infelicitis domus mala patefierent, suæ in primis nuptiæ, suum ueneficium: Id solum dijs & sibi prouisum, quod uiueret priuignus: Ituram cum illo in castra. Audiretur hinc Germanici filia, inde uilis rursus Burrus & exul Seneca, trunca scilicet manu, & professoria lingua, generis humani regimē exponit stulantes. Simul intēdere manus, aggerere probra: cōsecratum Claudium, infernos Sillanorum manes inuocare, & tot irrita facinora. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimū ætatis annum Britannicus explebat, uolūtare secum, modo matris uiolētā, modo ipsius indolem, ut quidem experimento nuper cognitam, quo tamen fauorem late quasi uisisset. Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum lusu sortientium, euenerat ea fors Neroni. Igitur cæteris diuersa, nec ruborem illaturæ, ubi Britannico iussit exurgeret, progressusq; in medium cātum aliquem inciperet, irrisum ex eo sperans pueri sobrios quoq; cōiuctus, nedum temulentos ignorantis: ille cōstanter exorsus est carmen, quo euolutum cum sede patria rebusq; summis significabat̄. Vnde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox & lasciuia exemerat. Nero intellecta inuidia, odium intendit. Ugentibusq; Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neq; iube re cædem fratris palam audebat, occulta molitur. Parari uenenum iubet, ministro Pollione Iulio prætoris cohortis tribuno, cuius cura attinebatur

damnata

damnata ueneficij nomine Locusta, multa scelerū fama. Nam ut proximus quisq; Britannico, neq; fas, neq; fidem pensi haberet, olim prouisum erat. *Britannico uenenum à Nerone* Primum uenenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitq; exoluta alio parum ualidum, siue temperamentū inerat, ne statim sauiet. Sed Nero leniti sceleris impatiens, munitari tribuno, iubere supplicium ueneficæ, quod dum rumorē respiciunt, dum parant defensiones, securitatē morarentur. Promittentibus dein tam præcipitem necem q̄ si ferro urgeretur, cubiculū Cæsaris iuxta decoquitur uirus cognitis antea uenenis rapidum. Mos habebatur principū liberos cum cæteris idē ætatis nobilib. sedētes uesci in aspectu propinquoꝝ, propria & parciorē mensa. Illic epulante Britannico, quia cibus potusq; eius delectus ex ministri gustu explorabatur, ne omitteretur institutum, aut utriusq; morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc ac præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico. Dein postquam feruore aspernabatur, frigida in aqua affunditur uenenum, quod ita cunctos eius artus peruasit, ut uox pariter & spiritus eius raprentur. Trepidatum à circumsedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, resistunt defixi, & Neronem intuentes. Ille ut erat reclusus, & nescio si milis, solitum ita ait, per comitalem morbum quo primum ab infantia afflictaret Britannicus, & redituros paulatim uisus sensusq;. At Agrippinæ is paucorū, ea consternatio mentis quam uis uultu premeretur, emicuit, ut perinde ignaram fuisse ac Octauiam sororem Britannici constiterit: quippe sibi supremum auxilium creptum, & parricidij exemplum intelligebat. Octauia quoq; quamuis rudibus annis, dolorem, charitatem, omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breue silentium repetita conuiuij læticia. Nox eadem necem Britannici & rogum coniunxit, prouiso ante funebri apparatus, qui modicus fuit. In campo tamen Martio sepultus est, adeo turbidis imbribus, ut uulgus iram deū portendi crediderit aduersus facinus, cui pleriq; etiā hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum existimantes. Tradunt pleriq; eorum temporum scriptores, crebris ante exitum diebus illuisse pueritiæ Britannici Neronem, ut iam non præmatura, neq; saua mors uideri queat, quāuis inter sacra mensæ, ne tempore quidem ad complexum sorori dato, ante oculos inimici perpetrata sit in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro prius quàm ueneno pollutum. Festinationē exequiarū edicto Cæsar defendit, id à maiore institutum referens, subtrahere oculis acerba funera, neq; laudationibus, aut pompa detinere. Cæterū & sibi amisso fratris auxilio, reliquas spes in Republica: & tanto magis fouendū patribus populocq; principem, qui uenus superesset è familia summū ad fastigium genita. Exin largitione potissimos amicorū auxit. Nec desuerunt, qui arguerent uiros grauitatem asserantes, quod domos uillasq; id temporis quasi prædas diuisissent. Alij ne

cessita

Professoria
lingua

Britannici
indoles

Octauia f.
Claudij, soror
Britannici

Idem ætatis

Britannicus
moritur

cessitatem adhibitā credebant à principe, sceleris sibi conscio, & ueniam sperante, si largitionibus ualidissimū quencq; obstrinxisset. At matris ira nulla munificētia leniri: sed amplecti Octauiam. Crebra cum amicis secreta habere. Super ingenitam auaritiā, undiq; pecunias quasi in subsidium corripies, tribunos & ceteriones comiter excipere. Nomina & uirtutes nobilium, qui etiam tum supererat, in honore habere, quasi quæreret ducem & partes, Cognitū id Neroni, excubiasq; militares, quæ ut coniugi imperatoris solitū & ut matri seruabantur, & Germanos super eundem honorem custodes additos digredi iubet. Ac ne cœtu salutantium frequentaretur, seperat domū, matremq; trāsfert in eam quæ Antonix fuerat, quoties ipse illuc uentitaret, septus turba centurionum, & post breue osculum digrediens. Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quàm fama potentia, non sua uinixa. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo solari, nemo adire, præter paucas sceminas. amore an odio incertū. Ex quib. erat Iulia Syllana, quā matri monio C. Silij à Messalina depulsam, supra retuli, insignis genere, forma laeuia, & Agrippinæ diu perchara: mox occultis inter eas offensionibus, quia Sextium Africanum nobilem iuuenem à nuptijs Syllanæ deteruerat. Agrippina, impudicam & uergentem annis diētitans, non ut Africanum sibi seponeret, sed ne opibus & orbitate Syllanæ maritus potiretur. Illa spe ultionis causa oblata, parat accusatores ex clientibus suis Iturium & Caluissium, non uetera, & sapius iam audita deferens, quod Britannici mortem lurgeret, aut Octauix iniurias euulgaret: sed destinauisse eam Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à diuo Augusto, ad res nouas extollere: coniugioq; eius etiam imperio Remp. rursus inuadere. hæc Iturius & Caluissius Atimeto Domitiæ Neronis amita liberto aperiunt. Qui lætus oblati (quippe inter Agrippinam & Domitiā infensa emulatio exercebatur) Paridem histrionē libertū & ipsum Domitiæ impulsit ire properè, crimenq; atrociter deferre. Prouecta nox erat, & Neroni per uinolentiā trahebatur. Cum ingreditur Paris, solitus alioquin id tēporis lusur principis intēdere. Sed tunc cōpositus ad mœstitiam, expositoq; indicij ordine, ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumq; interficere, sed Burrum etiam dimouere præfectura destinaret, tanq; Agrippinæ gratia prouectum, & uicem reddentē. Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad Cæcinā Thuscum codicillos mandata ei prætoriarum cohortium cura, sed ope Senecæ dignationem Burro retentam. Plinius & Cluius nihil dubitatum de fide præfecti referunt. sanè Fabius inclināt ad laudes Senecæ cuius amicitia floruit. Nos cōsensum auctorū secuturi, quæ diuersa prodiderint, sub nominibus ipsorū trademus. Nero trepidus, & interficiendæ matris audidus, non prius differri potuit, quàm Burrus necem eius promitteret, si facinoris coargueretur. Sed cuiuscunq; nedum parenti defensionem tribuendam

dam, nec accusatores adesse, sed uocē unius ex inimica domo afferri. Refutare tenebras, & uigilatā conuiuio noctem, omniaq; temeritati & inficitia propiora. Sic lenito principis metu & luce orta, itur ad Agrippinam ut nosceret obiecta, dissolueretq; uel pœnas lueret. Burrus ijs mādatis Seneca coram fungebatur. Aderāt & ex libertis arbitri sermonis. Deinde à Burro postq; crimina & auctores exposuit, minaciter actū. Agrippina ferocia memor, Non miror, inquit, Syllanam nunquā edito partu, matrum affectus ignotos habere. Neq; enim perinde à parentibus liberi, q; ab impudica adulteri mutantur. Nec si Iturius & Caluissius adesis omnibus fortunis, nouissimam suscipiendæ accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia paricidij, aut Cæsari conscientia subeunda est: nam Domitiæ inimicitijs gratias agerem, si beneuolentia mecum in Nerone meum certaret. Nunc per concubinum Atimetū, & histrionē Paridem quasi scenæ fabulas cōponit. Baiarum suarum piscinas excolebat, cum meis consilijs adoptio, & proconsulare ius, & designatio consulatus, & cætera adipiscendo imperio præpararentur. Aut existat qui cohortes in urbe tentatas, qui prouinciarum fidem labefactatam, denique seruos uel liberos ad scelus corruptos arguat. Viure ego Britanico potiete rerum poterā: ac si Plautus aut quis alius Remp. iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accusatores, qui non uerba impatientia charitatis aliquando incauta, sed ea crimina obijciant, quibus nisi à filio mater absolui non possim. Commotis qui adierant, ultrōque spiritus eius mitigantibus, colloquium filij exposcit. Vbi nihil pro innocentia quasi diffideret, nec beneficijs quasi exprobraret dissertit, sed ultionem in delatores & præmia amicis obtinuit. Præfectura annonæ Senio Rufo, cura ludorum qui à Cæsare parabantur Aruntio Stellæ, Aegyptus C. Balbillo permittuntur. Syria Pantello destinata, & uarijs mox artibus elusus, ad postremum in urbe retentus est. At Syllana in exilium acta. Caluissius quoq; & Iturius relegantur. De Atimeto supplicium sumptum, ualidiore apud libidines principis Paride, q; ut pœna afficeretur. Plautus ad præfens silentio transmissus est. Deferuntur dehinc consensisse Pallas, ac Burrus, ut Cornelius Sulla claritudine generis, & affinitate Claudij, cui per nuptias Antonix, gener erat, ad imperiū uocaretur. Eius accusationis auctor extitit Pætus quidā, exercendis apud ærariū sectionibus famosus, & tum uanitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocētia, quàm grauis superbia fuit, quippe nominatis libertis eius, quos conscios haberet, respondit, nihil unq; se domi, nisi nutu aut manu significasse, uel si plura demonstrāda essent scripto usum, ne uocem confociaret. Burrus quamuis reus, inter iudices sententiam dixit. Exiliumq; accusatori irrogatū, & tabulæ exustæ sunt, quibus oblitterata ærarij monumenta retrahebat. Fine anni statio cohortis assidere ludis solita, demouetur, quo maior species libertatis esset, utq; miles thea-

Arbitri ser-
monis
Agrippina
responsum

Germanicu/
stodes Agrip-
pinæ

Fama potētia

Agrippina
accusatur

Fabius Rusti-
cus historicus

trali licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebs daret experimentum, an amotis custodibus, modestiâ retineret. Urbē princeps lustravit è re sponso aruspici, quod Iouis ac Mineruæ ædes de cœlo tactæ erāt. Q. Volustio, P. Cepione Coss. otium foris, fœda domi lascitiua, qua Nero itinera urbis & lupanaria, & diuerticula, ueste seruili in dissimulationem sui cōpositus pererrabat, comitantibus qui raperent ad uenditionē exposita, & obuijs uulnera inferrēt aduersus ignaros, adeo ut ipse quoq; acciperet ictus, & ore præferret. Deinde ubi Cæsarem esse qui grassaretur pernotuit, augebaturq; iniuriæ aduersus uiros fœminasq; insignes, & quidā simili licentiâ sub nomine Neronis, multi proprijs cum globis eadem exercebant, & in modum capitiuitatis nox agebatur. Iulius quidem Montanus senatorij ordinis, sed qui nondum honorem capessisset, congressus forte per tenebras cum principe quia uim tentantē acriter repulerat, deinde agnitum orauerat, quasi exprobrasset, mori adactus est. Nero autem metuentior in posterum, milites sibi, & plerosq; gladiatorum circumdedit, qui rixarum initia modica, & quasi priuata sinerent. Si à lætis ualidius ageretur, arma inferebant. Ludicram quoq; licentiâ, & fautores histrionū uelut in prælia conuertit impunitate & præmijs, atq; ipse occultus, & plerunq; coram prospectans: donec discordi populo ex grauioris motus terrore, non aliud remediū repertum est, quàm ut histriones Italia pellerentur, milesq; theatro rursus assideret. Per idem tempus actum in senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumq; ut aduersus male meritos, reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipere non ausi ignaro principe, perscribere tamen consensum senatus. Ille auctor constitutionis fieret, ut inter paucos & sententiæ aduersos, quibusdam coalitam libertate irrenentiam eò prorupisse frementibus, ut an equo cum patronis iure agerent, sententiâ eorum consultarent, an uerberibus manus ulro intenderent, impellerentue pœnam suam dissuadentes. Quid enim aliud læso patrono concessum, q̄ ut uicesimum ultra lapidem in oram Campaniæ libertū relegeret? Cæteras actiones promiscuas & pares esse. Tribuendum aliquod telum quod sperni nequeat. Nec graue manumissis, per idem obsequium retinendi libertatē, per quod affecti sint. Ac criminum manifestos merito ad seruitutē retrahi, ut metu coerceantur quos beneficia non mutauissent. Disserebatur cōtra, paucorum culpam ipsis exitiosam esse debere, nihil uniuersorum iuri derogandum. quippe late fufum id corpus. Hinc plerunq; tribus, decurias, ministeria magistratibus & sacerdotibus, cohortes etiam in urbe conscriptas, & plurimis equitum, plerisq; senatoribus, non aliunde originē trahi. Si separentur libertini, manifestam fore penuriam ingenuorum: non frustra maiores cum dignitatē ordinum diuiderent, libertatem in communi posuisse. Quin & manumittendi duas species institutas, ut relinqueretur pœnitent

pœnitentiæ aut nouo beneficio locus. Quos uindicta patronus nō liberauerit, uelut uinculo seruitutis attineri. Dispiceret quisq; merita, tardeq; concederet, quod datum non adimeretur. Hæc sententiâ ualuit. Scripsitq; Cæsar senatui, priuatim expenderent causam libertorū, quoties à patronis arguerentur: in cōmune nihil derogent. Nec multo post, creptus amittæ libertus Paris, quasi iure ciuili, non sine infamiâ principis, cuius iussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quædā imago Reip. Nam inter Bibulium prætorem, & plebei tribunum Antistium ortum certamen, quod immodestos fautores histrionum & à prætore in uincula ductos, tribunus omitti iussisset: cōprobauere patres, incusata Antistij licentiâ. Simul prohibiti tribuni ius prætorū & consulum præripere, aut uocare ex Italia cum quibus lege agi posset. Addidit L. Piso designatus cōsul, ne quid intra domū pro potestate animaduertent: neue multam ab ijs dictā, quaestores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menses referrent: medio temporis cōtradicere liceret. deq; eo consules statuerent. Cohibita arctius & ædiliū potestas, statutumq; quantū curules, quantum plebei pignoris caperent, uel pœnæ irrogarent. Eo Heluidius Priscus tribunus plebis, aduersus Obultronium Sabinū ærarij quaestorem contentiones proprias exercuit, tanquā ius hastæ aduersus inopes indementer augetet. Dein princeps curam tabularum publicarum à quaestoribus ad præfectos trāstulit. Variè habita, ac sæpe immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit senatui deligere præfectos. dein ambitu suffragiorum suspecto, forte ducebantur ex numero prætorum qui præessent. Neq; id diu mansit, quia fors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quaestores rursus imposuit, ijsq; ne metu offensionum segnius consularent, extra ordinē honores permisit. Sed deerat robur ætatis eum primum magistratū capebantibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Damnatus iisdem consulibus Vipsanius Lenās ob Sardiniam prouinciâ auare habitam. Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedētib; accusatoribus. Clodius Quirinalis, quod præfectus remigum qui Rauennæ haberentur, uelut infimam nationum, Italiâ luxuria scuitiâq; afflictauisset, ueneno damnationem anteuertit. Aminius Rebius ex primoribus pericia legum, et pecuniæ magnitudine, cruciatus agræ senectæ missō per uenas sanguine effugit, haud creditus sufficere ad constantiam sumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At L. Volustius egregia fama cōcessit. cui tres & nonaginta anni spaciū uiuēdi præcipueq; opes bonis artibus, inoffensa tot imperatorum malitiâ fuit. Nerone secundum, L. Pisone cōsulibus, pauca memoria digna euenere, nisi cui libeat, laudandis fundamētis & trabibus, quis molē amphitheatri apud cāpū Martis Cæsar extruxerat, uolumina implere, cum ex dignitate populi Romani repertū sit, res illustres annalibus,

vindicta
liberareObultronium
Sabinus
Ius haste
Curatabularū
publicarum à
quaestorib; ad
PræfectosVipsia, Lenas
Cest. Proculus
Clod. Quirinalis

L. Volustius

Diurna Acta urbis talia diurnis urbis actis mandare. Cæterū coloniae Capua atq; Nuceria, additis ueteranis, firmatae sunt. Plebeiq; congiarium quadrigeni nummi uiritim dati, & tertium quadringentis arario illatum est ad retinendam populi fidem. Vectigal quoq; quintae & uicesimae uenaliū mancipiorum remissum specie magis quam ui, quia cum uenditor pendere iuberetur, in partem pretij emptoribus accrescebat. Edixit Cæsar ne quis magistratus, aut procurator qui prouinciam obtineret, spectaculum gladiatorum, aut ferarū aut quod aliud ludicrum ederet. Nam ante non minus tali largitione, quam corripendis pecunijs, subiectos affligebat, dum quae libidine deliquerant, ambitu propugnant. Factum & S. consultum ultioni iuxta & securitati, ut si quis a suis seruis interfectus esset, ij quoq; qui testamento manumissi sub eodem tecto mansissent, inter seruos supplicia penderent. Redditur ordini Lucius Varius cõsularis, auaritię criminibus olim percussus. Et Pomponia Græcina insignis fœmina Plantio, qui ouans se de Britannijs retulit, nupta, ac suæ perditionis externę rea, mariti iudicio permissa. Isq; prisco instituto propinquis coram, de capite fama q; cõiugis cognouit, & in fontem nunciauit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua tristitia fuit. Nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messalinæ interfectam, per quadraginta annos, nõ cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit. Idq; illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam uertit. Idem annus plures reos habuit, quorum P. Celerem accusante Asia, quia absoluere nequibat Cæsar, traxit senecta donec mortem obiret. Nam Celer interfecto ut memorauit Syllano proconsule, magnitudine sceleris cætera flagitia obtegebat. Cossutianū Capitonem Ciliaces detulerant, maculosum fœdumq; & idem ius audaciæ in prouincia ratum, quod in urbe exercuerat. Sed peruicaci accusatione cõflictatus, postremo defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello à quo Lycij res repetebant, eò usq; ambitus præualuit, ut quidam accusatorum eius exilio multarentur, tanquam in fontem periculum fecissent.

Nerone tertium consule simul inijt consulatū Valerius Messala, cuius proauum oratorē Coruinum, diuo Augusto abauo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse, pauci iam senum meminere. sed nobili familiae honor auidus est, oblati in singulos annos quingenis tertijs, quibus Messala paupertatem innoxiam sustetaret. Aurelio quoq; Cottæ & Aterio Antonino annuam pecuniam statuit princeps, quamuis per luxum habitas opes distipassent. Eius anni principio, mollibus adhuc inijs prolatatū inter Parthos Romanosq; de obtinenda Armenia bellum acriter sumitur: quia nec Vologeses sinebat fratrem Tyridatem dati à se regni expertem esse, aut alienæ id potentiae donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populū Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioq; recipere. Ad hæc Armenij ambigua fide utraq; arma inuitabant, situ terrarū, similitudine morum Parthijs

Parthijs propiores, connubijsq; permixti, ac libertate ignota illuc magis adseruitū inclinantes. Sed Corbuloni plus molis aduersus ignauā militū q; contra perfidiam hostium erat. Quippe Syria transmotę legiones pace longa segnes, munia Romanorum egerrime tolerabant. Satis cõstitit fuisse in eo exercitu ueteranos, qui non stationē, nõ uigilias inissent: uallum fossamq; quasi noua & mira uiserent: sine galeis, sine loriceis, nitidi & questuosi, militiaper oppida expleta. Igitur dimissis quibus senecta, aut ualitudo aduersa erat, supplementum petiuit. Et habitū per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adiectaq; ex Germania legio cum equitibus alarijs, & peditatu cohortiū. Retentusq; omnis exercitus sub pellibus, quamuis hycime saxa adeo ut obducta glacie nisi effossa humus, tentorijs locū non præberet. Ambusti multorum artus ui frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Annotatusq; miles, qui fascem lignorum gestabat ita præriguisse manus, ut oneri adhaerentes, truncis brachijs deciderent. Ipse cultu leui, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium inualidis, exemplum omnibus ostedere. Dehinc quia duriciam cœli militiæq; multi abnuebant, desererebantq;, remedium seueritate quæsitū est. Nec enim ut in alijs exercitibus primum alterumq; delictum uenia prosequeretur, sed qui signa reliquerat, statim capite pœnas luebat. Idq; usu salubre, & misericordia melius aparuit. Quippe pauciores illa castra deseruere, quam ea in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo legionibus intra castra habitis, donec uer adulesceret, dispositisq; per idoneos locos cohortibus auxiliarijs, ne pugnam priores adirent, prædicat. Curam praesidiorum Pactio Orphito primipili honore perfuncto mandat. Is quanquam incautos Barbaros, & bene gerendæ rei casum offerri scripserat, tenere se munimentis, & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto imperio, postquam pauca è proximis castris turmæ aduenerāt, pugnamq; imperitia poscebant, cõgressus cum hoste funditur. Et damno eius exterriti qui subsidiū ferre debuerāt, sua quisq; in castra trepida fuga rediere. Quod grauitur Corbulo accepit. Increpitūq; Pactium, & praefectos, militesq; tendere omnes extra uallum iussit. Inq; ea contumelia detenti, nec nisi precibus uniuersi exercitus exoluti sunt. At Tyridates super proprias clientelas, ope Vologesi fratris adiutus, non furtim iam, sed palam bello infensare Armeniam, quosq; sidos nobis rebatur depopulari, & si copiae contraducerentur, eludere, huc quoq; & illuc uolitas, plura fama quam pugna extrahere. Igitur Corbulo quæsito diu prælio, frustra habitus, & exemplo hostium ciucumferre bellum coactus, dispartit uires, ut legati praefectiq; diuersos locos pariter inuaderent. Simul Antiochū regem monet, proximas sibi praefecturas petere. Nam Pharasmanes interfecto filio Rhadamisto, quasi proditor suo, quo fidē in nos testaretur, uetus aduersus Armenios odium promptius exercebat. Tunc quoque pri-

mum illeſti Iſchi, gens ante alias ſocia Romanis, auiā Armeniæ incurſauit. Ita conſilia Tyridati in contrarium uertebantur. Mittebatq; oratores, qui ſuo Parthorūq; nomine expoſtularent, cur datis nuper obſidibus, redinte-
 grataq; amicitia, quæ nouis quoq; beneficijs locum aperiret, uetere Arme-
 niæ poſſeſſione depelleret. Ideo nondū ipſum Vologeſem cōmotum, quia
 cauſa, q̄ ui agere mallet. Sin perſtaretur in bello, non deſore Arfacidis uir-
 tutē fortunamq; ſap̄ius clade Romana expertam. Ad ea Corbulo, ſatis
 cōperto, Vologeſem defectione Hyrcaniæ attineri, ſuadet Tyridati preci-
 bus Cęſarem aggredi: poſſe illi regnum ſtabile, & res incruentas cōtingere,
 ſi omiſſa ſpe longinqua & ſera, præſentē potiorēq; ſequeretur. Placitum de
 hinc, quia cōmeātibus inuicem nuncijs, nihil in ſumma pacis proficiebatur,
 colloquio ipſorum tēpus locūmq; deſtinari. Mille equitum præſidium Ty-
 ridates affore ſibi dicebat, quantū Corbuloni cuiuſq; generis militum aſſi-
 ſteret, non ſtatuerē, dum poſitis loriciſ & galeis, in faciem pacis ueniret. Cui
 cunq; mortaliū, nedum ueteri & prouido duci, barbaræ aſtutiæ patuiſſent.
 Ideo arc̄tum inde numerum ſiniri, & hinc maiorem afferri, ut dolus patrare
 tur. Nam equitiſ ſagittarum uſu exercito ſi detecta corpora obijcerentur, ni-
 hil profuturam multitudinem. Diſſimulato tamē intellectu, rectius de hijs
 quæ in publicum cōſulerentur, totis exercitibus coram diſſertaturos respon-
 dit. Locūq; delegit, cuius pars altera colles erant clementer aſſurgentes, ac
 cipiendis peditum ordinibus, pars in planiciem porrigebatur, ad explican-
 das equitum turmas. Dieq; pacto, prior Corbulo ſocias cohortes & auxi-
 liam regum pro cornibus, medio ſextam legionem cōſtituit: cui accita per no-
 ctē alijſ ex caſtris, tria milia tertianorū permiſcuerat, unā cum aquila, qua
 ſi eadem legio ſpectaretur. Tyridates uergente iam die procul aſtitit, unde
 uideri magis quā audiri poſſet. Ita ſine congreſſu dux Romanus abſcede-
 re militē ſua quēq; in caſtra iubet. Rex ſiue fraudem ſuſpectans, quia plu-
 ra ſimul in loca ibatur, ſiue ut comitatus noſtros Pontico mari, & Trape-
 zunte oppido aduentantes iuterciperet, properē diſcedit. Sed necq; cōmeati-
 bus uim facere potuit, quia per montes ducebantur præſidijs noſtris inſeſ-
 ſos: & Corbulo, ne irritum bellum traheretur, utq; Armenios ad ſua de-
 fendenda cogeret, excindere parat caſtella. Sibiq; quod ualidiſſimum in ea
 præfectura cognomento Volandum, ſumit. minora Cornelio Flacco lega-
 to, & Iſteo Capitoni caſtrorum præfecto mandat. Tum circumſpectis mu-
 nimētis, & quæ expugnationi idonea, prouiſis, hortatur milites, ut hoſtem
 uagum, necq; paci aut prælio paratum, ſed perfidiam & ignauiam fuga con-
 ſitentem, exuerent ſedibus, gloriæq; pariter & prædæ conſulcrent. Tum
 quadripartito exercitu, hoſ in teſtudinē conglobatos, ſubrūdo uallo indu-
 cit, alios ſcalas mœnib. admouere, multos tormētis faces & haſtas incutere
 iubet. Libratoribus funditoribusq; attributus locus, unde eminus glandes
 torqueret

Volandum

torquerent: ne qua pars ſubſidium laborantibus ferret, pari undiq; motu.
 tantus inde ardor certantis exercitus fuit, ut intra tertiam diē partem, nudati
 propugnatoribus muri, obijces portatū ſubuerſi, capta aſcenſu munimēta,
 omneſq; puberes trucidati ſint, nullo milite amiſſo, paucis admodū uulne-
 ratis. & imbellē uulguſ ſub corona uenundatum: reliqua præda uictoribus
 ceſſit. Pari fortuna legatus ac præfectus uſi ſunt, tribuſq; una die caſtellis
 expugnatis, cætera terrore, & alia ſponte incolarū, in deditiōnem ueniebāt.
 Unde orta fiducia caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen proxi-
 mo itinere ductæ legiones, quæ ſi amnem Araxem, qui mœnia alluit, pon-
 te tranſgredereſ, ſub iſtum dabantur: procul & latioribus uadis tranſiere.
 At Tyridates pudore & metu: ne ſi conceſſiſſet obſidioni, nihil opis in ipſo
 uideretur: ſi prohiberet, impeditis locis ſeq; & equeſtres copias illigaret: ſta-
 tuit poſtremo oſtendere aciem, & dato die præliū incipere, uel ſimulatione
 fugæ, locum fraudi parare. Igitur repente agmen Romanū circumfundit,
 non ignaro duce noſtro, qui uia pariter & pugnæ cōpoſuerat exercitū: La-
 tere dextro tertia legio, ſiniſtro ſexta incedebat, medijs decumanorum dele-
 ctis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur,
 quibus iuſſerat, ut iſtantibus cominus reſiſterent, reſugos non ſequerentē.
 In cornibus pedes ſagittarius, & cætera manus equitū ibat, productior cor-
 nu in ſiniſtro per ima collium, ut ſi hoſtis intruiſſet, fronte ſimul & ſinu ex-
 ciperetur. Aſſultare ex diuerſo Tyridates, non uſq; ad iactum teli, ſed tum-
 minitans, tum ſpecie trepidantis, ſi laxare ordines & diuerſos cōſectari poſ-
 ſet. Vbi nihil temeritate ſolutum, nec amplius quā decurio equitū auden-
 tius progreſſus, & ſagittis conſixus, cæteros ad obſequium exemplo firma-
 uerat, propinquis iam tenebris abſceſſit. Et Corbulo caſtra in loco metatus
 an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obſidioneq; circumdaret
 agitauit, conceſſiſſe illuc Tyridatem ratus. Dein poſtquam exploratores at-
 tulere longinquum regis iter, & Median Albani peterentur, incertum, lu-
 cem opperitur: præmiſſaq; leuis armatura, quæ muros interim ambiret, op-
 pugnationemq; eminus inciperet. Sed oppidani portis ſponte patefactis,
 ſe ſuaq; Romanis permiſere, quod ſalutem ipſis tulit. Artaxatis ignis im-
 miſſus, deletaq; & ſolo æquata ſunt, quia nec teneri ſine ualido præſidio, ob-
 magnitudinem mœnium, nec id nobis uirium erat, quod firmando præſi-
 dio, & capeſſendo bello diuideretur. Vel ſi integra & incuſtodita relinque-
 rentur, nulla in eo utilitas aut gloria quod capta eſſent. Adijcitur miraculū
 uelut numine oblatū. Nam cuncta extra tecta hæcenus ſole illuſtria fuere:
 quod mœnib. cingebat, ita repente atra nube coopertū, fulguribusq; diſcre-
 tū eſt, ut quaſi inſenſantibus deis exitio tradi crederet. Ob hæc cōſalutatus
 imperator Nero, & ſenatuſcōſulto ſupplicatiōes habite: ſtatuaq; & Arcus, et
 cōtinui cōſulatus principi: utq; inter feſtos referret dies, quo patrata uictoria

Artaxata

quo nunciata, quo relatum de ea esset, aliaque in eandem formam decernuntur, adeo modum egressa, ut C. Calsius de ceteris honoribus assensus, si pro benignitate fortunae diis grates agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficere disseruerit: eoque oportere diuini sacros & negotiosos dies, quis diuina colerentur, & humana non impedirent. Variis deinde casibus iactatus, & multorum odia meritis reus, haud tamen sine inuidia Senecae damnatus. Is fuit P. Suillius imperitiae Claudio terribilis ac uenalis, & mutatione temporum, non quantum inimici cuperet demissus, quicquid se nocentem uideri, quae supplicem mallet. Eius opprimendi gratia repetitum credebatur senatusconsultum, poenaeque Cinciae legis, aduersus eos qui precio causas orauissent: nec Suillius questu aut exprobratione abstinerebat, praeter ferociam animi extrema senecta liber, & Senecam increpans, infensum amicis Claudii, sub quo iustissimum exilium pertulisset. Simul studiis inertibus, & iuuenum imperitiae suetum, inuidere iis qui uiuam & incorruptam eloquentiam tuendis ciuibus exercerent. Se quaestorem Germanici, illum domus eius adulterum fuisse. An grauius existimandum sponte litigatoris praemium honestae operae assequi, quam corrumpere cubacula principum foeminarum? Qua sapientia, quibus philosophorum praeceptis, intra quadriennium regiae amicitiae, ter millies sestertium parauisset? Romae testamenta & orbos, uelut indagare eius capi, Italiam & prouincias immenso foenore hauriri. At sibi labore quaesitam, & modicam pecuniam esse. Crimen, periculum, omnia potius toleraturum, quam ueterem ac olim partam dignationem subitae felicitati submittere. Nec deerant qui haec iisdem uerbis, aut uerba in deterius Senecae deferrent. Reperti quoque accusatores, direptos socios cum Suillius prouinciam Asiaticam regeret, ac publicae pecuniae peculatum detulere. Mox quia inquisitionem annuam impetrauerat, breuius uisum, suburbana crimina incipere, quorum obuii testes erant. In acerbitate accusationis Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuili detrusum: Iuliam Drusi filiam, Sabinamque Poppaeam ad mortem actas: & Valerium Asiaticum, Lusium Saturninum, Cornelium Lupum circumuentos, iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudii fauorem Suillio obieciabant. Ille nihil ex his sponte susceptum, sed principii paruissime defendebat, donec eam orationem Caesar cohibuit, compertum sibi referens ex commentariis patris sui, nullam cuiusquam accusationem ab eo coactam. Tum iussa Messaliniae praetendi, & labare defensio. Cur enim neminem alium electum, qui fauenti impudicae uocem praerberet? Puniendo rerum atrocium ministros, ubi praecipua scelerum adepti, scelera ipsa alijs delegent. Igitur adempta bonorum parte (nam filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quae testamento matris, aut aui acceperant) in insulas Baleares pellitur, non in ipso discrimine, non post damnationem fractus animo. Ferebaturque copiosa & molli uita, secretum illud

illud tolerauisse. Filium eius Nerulinum aggressis accusatoribus per inuidiam patris, & crimina repetundarum, intercessit princeps, tanquam satis expleta ultione. Per idem tempus Octavius Sagitta plebei tribunus Pontiae mulieris nuptae amore uecors, ingentibus donis adulterium, & mox ut omitteret maritum emercae, suum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. Sed ubi mulier uacua fuit, nec tere moras, aduersam patris uoluntate causari, reperitque spe ditioris coniugis, promissa exuere. Octavius contra modo conuerti, modo minitari, famam perditam, pecuniam exhaustam obtestans, denique salutem quae sola reliqua esset, arbitrio eius permittens. Ac postquam spernebat, noctem unam ad solatiu poscit, qua delinitus, modum in posterum adhiberet. Staturit uox. Et Pontia consciae ancillae custodiam cubiculi mandat. Ille uno cum liberto ferrum ueste occultum infert. Tum ut assolet in amore & ira, iurgia, preces, exprobratio, satisfactio, & pars tenebrarum libidine seposita. Et questu incensus, nihil metuentem ferro transuerberat, & accurrentem ancillam uulnere absterret, cubiculumque prorumpit. Postera die manifesta caedes, haud ambiguus percussor, quippe mansisse unam conuincebatur. Sed liberatus suum illud facinus profiteri, se patroni iniurias ultum esse. Commoueratque quosdam magnitudine exempli, donec ancilla ex uulnere resecta, uerum aperuit, postulatusque apud consules a patre interfecta, postquam tribunatu abierat, sententia patrum, & lege Cornelia de sicarijs condemnatur. Non minus insignis eo anno impudicitia, maiorum Reip. malorum initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppaea, T. Ollio patre genita, sed nomen aui materni sumpterat, illustri memoria Poppaei Sabini consulari & triumphali decore praefulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum amicitia Sciani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, praeter honestum animum. Quippe mater eius aetatis suae foeminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis, nec absurdum ingenium modestiam praeferebat, & lasciuia uti, rarus in publicum egressus: idque uelata parte oris, ne fatiaret aspectum, uel quia sic decebat. Famam nunquam pepercit, maritos & adulteros non distinguens, neque affectui suo aut alieno obnoxia. unde utilitas ostendebatur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispi equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit iuuenta ac luxu, & quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. Nec mora quin adulterio in matrimonium iungeretur. Otho siue amore incautus, laudare formam elegantiamque uxoris apud principem: siue ut accenderet, ac si eadem foemina potirentur, id quoque uinculum potentiam ei adijceret. Saepa auditus est confurgens a conuiuio Caesaris, se ire ad illam, sibi concessam dictitans nobilitatem, pulchritudinem, uota omnium, & gaudia felicium. His atque talibus irritamentis, non longa contactio interponitur. Sed accepto aditu, Poppaea

Octavius Sagitta

Sabina Poppaea

Ruf. Crispus Otho

Annuam inquisitionem

Poppæa primū per blandimenta & artes ualescere, imparem cupidini se, & forma Neronis captā simulans: mox acri iam principis amore, ad superbiam uertens, si ultra unā alteramq; noctē attineretur, nuptā esse se dictitans, nec posse matrimoniū amittere, deuinctam Othoni per genus uitæ, quod nemo adæquaret. Illū animo & cultu magnificū: ibi se summa fortuna dignā uisere, At Neronem pellice ancilla & assuetudine Actes deuinctū, nil ē con tubernio seruili, nisi abiectū & sordidum traxisse. Desjicitur familiaritate sue ta, post congressu & comitatu Otho, & postremo, ne in urbe æmulatus ageret, prouinciæ Lusitaniæ præficitur. Vbi usq; ad ciuilia arma, non ex priore infamia, sed integre sancteque egit, procax otij, & potestatis temperantior.

Corn. Sylla

Hactenus Nero flagitijs & sceleribus uelamenta quæsiuit. Suspectabat maxime Cornelium Syllam, socors ingenium eius in contrarium trahens, callidumque & simulatorē interpretādo. Quem metū Graptus ex libertis Cæsaris, usu & senectā à Tiberio usq; domū principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Miluius in eo tempore celebris nocturnis illecebris erat, uentitabatque illuc Nero, quo solutius urbem extra lasciuiret. Igitur regrediēti per uiam Flaminiam cōpositas insidias, fatoque euitatas, quonia diuerso itinere Sallustianus in hortos remeauerit, auctoremque eius doli Syllam emētitur: quia forte redeuntibus ministris principis, quidam per iuuenilem licentiam quæ tunc passim exercebatur, inanem metū fecerāt. Neque seruorum quisquam, neque clientium Syllæ agnitus. Maxime despecta & nullius ausi capax natura eius à crimine abhorrebat: perinde tamen quasi conuictus esset, cedere patriam, & Mafsilensium mœnibus coerceri iubetur.

Puteolani

Iisdem consulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diuersas senatorius ordo plebsque ad senatū miserant: illi uim multitudinis, hi magistratuū & primi cuiusque auaritiā increpantes. Cumque seditio ad saxa & minas ignium progressa necem & arma perliceret, C. Cæsius adhibendo remedio delectus, quia seueritatem eius non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, data cohorte prætoriam: cuius terrore & paucorum supplicio, redijt oppidanis concordia. Non referrem uulgatissimū senatusconsultū, quo ciuitati Syracusanorum egredi numerū edendis gladiatoribus finitū permittebatur, nisi Pætus Thrasea contraxisset, præbuisseque materiā obtrectatoribus arguendæ sententiæ. Cur enim si Remp. egere libertate senatoria crederet, tam leuia cōsectaret: quin de bello aut pace, de uectigalibus & legibus, quibusque alijs Romana continentur, suadere dissuadere uel licere patribus: quoties ius dicendæ sententiæ accepissent, quæ uellent expromere, rationemque in ea postulare. An solum emendatione dignū, ne Syraculis spectacula largius ederentur? Cætera per oēs imperij partes perinde egregia, que si non Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret? Quæ si summa dissimulatione transmitterent, quanto magis inauibus abstinentū? Thrasea contra, rationē poscentibus amicis

amicis, non præsentium ignarū respondebat, eiusmodi consulta corrigeret: sed patrū honori dare, ut manifestū fieret, magnarū rerum curā nō dissimulatos, qui animū etiā leuissimis aduerterent. Eodem anno crebris populū flagitationibus immodestia publicanorū arguentis, dubitauit Nero an cuncta uectigalia omitti iuberet: idque pulcherrimū donum generi mortalium daret. Sed impetū eius, multū prius laudata magnitudine animi, attinueret: ^{uectigalia} natores, dissolutionē imperij docendo, si fructus quibus Resp. sustineretur, diminuerent: Quippe sublatis portorij, sequēs ut tributorū abolitio extularetur: Pleraque uectigaliū societates, à cōsulibus & tribunis plebis constitutas acri etiā populū Rom. tum libertate. Reliqua mox ita prouisa, ut ratio quæstiuū & necessitas erogationū inter se cōgruerent. Temperandas planē publicanorū cupidines, ne per tot annos sine querela tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiam uerterent. Ergo edixit princeps ut leges cuiusque publici occultæ ad id tēpus, proscriberentur, omittas petitiones non ultra annū resumerent. Romæ prætor, per prouincias qui pro prætore aut cōsule essent, iura aduersus publicanos extra ordinē redderent. Militibus immunitas seruaretur, nisi in his quæ ueno exercerent. Aliaque admodum æqua: quæ breui seruata, dein frustra habita sunt. Manet tamē abolitio quadragesimæ quinquagesimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani inuenierant. Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio. Et ne censibus negotiatorū naues ascriberent, tributumque pro illis penderent, constitutū. Reos ex prouincia Africa, qui proconsulare imperiū illic habuerant, Sulpicium Camerinum, & Pomponiū Siluanum, absoluit Cæsar. Camerinum aduersus priuatos & paucos, sauitiæ magis que captarum pecuniarum crimina obijcipientes. Siluanū magna uis accusatorū circumsteterat, poscebatque tēpus euocandorū testiuū: reus illico defendi postulabat. Valuitque pecuniosa orbitate & senectā, quam ultra eorū uitam produxit, quorū ambitu euaserat. Quietæ ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio dum, qui peruulgatis triumphū insignibus, maius ex eo decus sperabāt, si pacem cōtinuauissent. Paulinus Pompeius, L. Vetus, ea tēpestare exercitui præerant. Ne tamen segnem militē attinerent, ille inchoatum ante tres & sexaginta annos à Drufo aggerem cohercendo Rheno, absoluit: Vetus Mosellam atque Ararim facta inter utrunque fossa cōnectere parabat, ut copiarum per mare, dein Rhodano & Arate subuectæ, per eam fossam, mox fluuio Mosella, in Rhenū, exin Oceanū decurrerent, sublatisque itinerum difficultatibus, nauigabilia inter se occidentis septentrionisque littora fierent. Inuidit operi Helius Gracilis Belgicæ Legatus, deterrēdo Vetere, ne legiones alienę prouincię inferret, in studiisque Galliarum affectaret, formidolosum id imperatori dictitans, quo plerumque prohibent conatus honesti. Cæterū cōtinuo exercitiū otio fama incelsit, ereptum ius Legatis ducendū in hostem. Eoque Frisii iuuentutem

Mosella atque Araris fossa cōnectendū

iuuentutem saltibus aut paludibus, imbellem aetatem per lacus admo-
 uere ripa, agrosque uacuos, & militum usui sepositos infedere, auctore Verrito, &
 Malorige qui nationem eam regebant, in qua tum germani regnabant. Iamque
 finxerant domos, semina aruis intulerant, utque patriam solum exercebant,
 cum Dubius Auitus accepta a Paulino provincia, minitans uim Romanam,
 nisi abscederent Frisii ueteres in locos, aut nouam sedem a Caesare impe-
 trarent, perpulit Verritum & Malorigem preces suscipere. Profectique Roma-
 dum alijs curis intentum Neronem opperiantur, inter ea quae Barbaris osten-
 tantur intrare Pompeij theatrum, quo magnitudinem populi uiderent. Illic
 per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum concessum cauea, di-
 scrimina ordinum, quis eques, ubi senatus percunctantur, aduerte quosdam cul-
 tu externo in sedibus senatorum: & quinam forent rogantes, postquam audire
 rant, earum gentium Legatis id honoris datum, quae uirtute & amicitia Romana
 praecelleret, *NULLOS MORTALIUM ARMIS AUT FIDE ANTE*
GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturque & inter patres con-
 dunt, quod comiter a uisentibus exceptum, quasi imperus antiqui, & bona
 aemulatio. Nero ciuitate Romana ambos donauit. Frisios decedere agris
 iussit. Atque illis aspernantibus, auxiliari eques repente immixtus, necessita-
 tem attulit captis caesisque qui peruicacius resisterant. Eisdem agros Ansi-
 barij occupauere, ualidior gens non modo sua copia, sed adiacentium populo-
 rum miseratione: quia pulsus a Chaucis & sedis inopes, tutum exilium orabat.
 Aderatque ijs clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, nomine Boiocalus,
 uinctum se rebellione Cherusca, iussu Arminij referens, mox Tiberio
 & Germanico ducibus, stipendia meruisse, quinquaginta annorum obsequio.
 Id quoque adiungere, quod gentem suam ditioni nostrae subijceret. Quotam
 partem campi iacere, in quam pecora & armenta militum aliquando transmit-
 terentur. Seruarent sane receptos gregibus inter hominum famam, modo ne
 uastitatem & solitudinem mallent, quam amicos populos. Chamauorum quon-
 dam ea arua, mox Tubantum, & post Vespiorum fuisse. Sicut caelum dijs, ita
 Vespij terras generi mortalium datus: quaeque sint uacuae, eas publicas esse. Solem de-
 inde respiciens, & caetera sidera uocans, quasi coram interrogabat, uellent ne
 contueri inane solum, potius mare superfunderent aduersus terrarum erepto-
 res. Et commotus his Auitus patienda meliorum imperia. Id dijs quos im-
 plorarent placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret, quid daret, quid
 adimerent, neque alios iudices quam seipsum paterentur. Haec in publicum Ansi-
 barijs respondit, Ipsi Boiocalo, ob memoriam amicitiae daturum agros, quod
 ille, ut proditiouis precium, aspernatus addidit, Deesse nobis terra, in qua uiua-
 mus, in qua moriamur non potest. atque ita infensus utrinque animis discessum.
 Illi Brueteros, Tencteros, ultiores etiam nationes sociasque bello uocabant.
 Auitus scripto ad Curtium Manciam superioris exercitus Legatum, ut Rhenum
 transgressus

Verritus
MalorigeNero Frisio-
rum legatos
ciuitate Ro-
mana donat
Ansbarij
Chauci
BoiocalusChamau-
Tubantes
Vespij

Brueteri

transgressus, arma a tergo ostenderet, ipse legiones in agrum Tencterum in-
 duxit, excidium minitans, nisi causam suam dissociarent. Igitur absentibus
 his, pari metu exterritis Brueteris, & caeteris quoque aliena pericula deferen-
 tibus sola Ansbariorum gens retro ad Vespios & Tubantes concessit: quo-
 rum terris exacti, cum Cattos, dein Cheruscos petissent, errore longo, ho-
 spites, egeni, hostes in alieno, quod iuuentutis erat, caduntur. Imbellis aetas
 in praedam diuisa est. Eadem aetate inter Hermunduros Cattosque certa
 tum magno praelio, dum flumen gignendo sale foecundum, & coterminum,
 ui trahunt, super libidinem cuncta armis agendi, religione instata, eos maxi-
 me locos, propinquare caelo, precesque mortalium a deis nusquam propius au-
 diri. Inde indulgentia numinum illo in amne, illisque syluis salem prouenire,
 non ut alias apud gentes eluue maris arescente unda, sed super ardentem
 arborum struem fusa, contrarijs inter se elementis, igne atque aquis coacta.
 Sed bellum Hermundurum prosperum. Cattis exitio fuit: quia uictores diuer-
 sam aciem Marti ac Mercurio sacrauerunt, quo uoto, equi, uiri, cuncta uicta oc-
 cidioni dantur. Et minime quidem hostiles in ipsos uertebantur. Sed ciuitas
 Bibonum sociis nobis malo improviso afflictata est. Nam ignes terra editi, uil-
 las, arua, uicos, passim corripiebant, ferebanturque in ipsa condita nuper Co-
 loniae moenia. neque extingui poterant, non si hymbres caderent, non si flu-
 uialibus aquis, aut quo alio humore niteretur: donec inopia remedij, & ira
 cladis, agrestes quidam eminens saxa iacere, dein residentibus flammis pro-
 pius suggesti, ictu fustium, aliisque uerberibus, ut feras abstergebant: po-
 stremo tegmina corpori direpta iniiciunt, quanto magis profana & usu pol-
 luta, tanto magis oppressura ignes. Eodem anno Ruminalem arborem
 in comitio, quae super octingentos & quadraginta ante annos Remi Ro-
 mulique infantiam texerat, mortuis ramalibus & arescente trunco deminuta,
 prodigij loco habitum est, donec in nouos foetus reuiuifceret.

Hermundu-
ros inter
Cattosque
bellumCiuitas Bibo-
num qui ex
Bibenses di-
cunturRuminalis
arbor

FINIS XIII LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRUM DECIMUM
 QUARTUM CASTIGATIONES.

Amque lasciuia oscula.) Scripsimus, lasciuia oscula.

Baia peruectam.) Scripsimus, Baulos peruectam. Ex li-
 bro Budensi, praecedit enim, ducitque Baulos, id uille nomen.

Iussum dehinc remisibus.) Reposui. Visum dehinc re-

Nando dehinc occurfu lenuncolorum Lucrinum in lacum

uectam.) Lenunculus nauigium est piscatorium anno-

tante Nonio, qui citat auctorem Salustium cuius haec sint uerba

historiarum lib. 2. Primo inducit forte per noctem in lenun-

culo piscantis. Hoc uocabulum etiam in secundo comentario belli ciuili legitur:

pauci lenunculi ad officium imperiumque conueniebant. Eodem Ammianus Mar-

cellinus bis utitur. Lenones pro scaphis Trogum Pom. usurpasse codex Iustini

manu scriptus attestat. qui locus in impressis uol. primum immutat. De quo aliis

Lenunculi
Lenones

Et haec tenus

Et haecenus addito discrimine.) Correximus. Et haecenus addito discrimine. Nisi quid Burrus & Seneca expurgarentur.) Codex regis Coruini hic habet, expurgent, sed erasa priori scriptura.

Et eò descensum credebant.) Illic apparet fuisse scriptū, an eo descensum credebant. Legerim. Jam eò descensum credebant.

Illos inuidia dari imperium.) Sic castigator quispiā semiliteratus, illo siui die, quod scriba Hispanus opinor scripserat, restituendū putauit, quū siui in sibi mura diuersa rogantium.) Scribendum, rogitantium. (tandum fuerit.

Reliquum noctis.) Emendauimus, reliquo noctis.

Et fuisse eam poenam conscientia.) Addidimus pronomen, ea, Et fuisse eam poenam ea conscientia.

Ac posteaquā frustra oblata sint.) Forte, frustrata sit. Offerē tamen stuprū, & quod fortuitū fuisset.) Scripsi, Quod fortuitum fuisse. (uitium.

An obsequium senatus an studia plebis repereret.) Budense exemplar habet, repeteret. Vt intelligas dubitasse Neronem, ad senatum ne confugeret, an potius ad plebem, & utris magis fidendum. Itaq; sic locum emendauimus.

Quorum non alia regio fecundior extitit.) Scripsimus, regia. Hoc est aula, quod hic de deterrimis apud Neronem scribit, posset hodie de doctissimis apud Henricum VIII Angliæ regem dici, quorum non alia regia fecundior extat.

Vetus illi copia erat.) In Budensi codice legitur. Vetus illi copia erat.

Et si eodem princeps trahat, latum.) Illinc reposuimus. Et si eò princeps t. I. Cæterum uulgatus pudor.) Castigauimus, euulgatus pudor.

Et posita uero irritamenta luxus.) Emendauimus. Et posita ueno, hoc est ut uenū Postremus ipse scenas ascendit.) Scribendū, incedit. Nam hoc uerbum Tacitus cum accusatiuo copulat. Vt infra. Græci amicius quos per eos dies pleriq; inceserant. Et mox. Quia fontē aquæ Martiæ ad urbem deductæ, nando inceserant. Sic lib. i. Incedunt mœstos locos, uisūq; ac memoria deformes.

Assistentibus familiaribus abscesserat.) Legerim, Absistentium facie abscesserat cohors militum. De uerbo ablisto monuimus ante.

Hi dies ac noctes.) Pronomen hū non est in regio libro, Vt sit cōtinua lectio, Et pars ingenio procaces, alij in spe potentia, dies ac noctes plausibus personare. Eruebantur.) Manuscriptum exemplar habet, ruerentur. Forte, ut contra-ria asseuerantium discordia quærentur.

Quam clariorem effecit.) Forte, quæ clariorem effecit.

Hunc illum numine deum destinari credebant.) Malim, hinc illum.

Ad occupandum Tygranocerta.) Scripsimus, ad occupanda Tygranocerta.

At praesidium legerat.) Volumen regium habet, At praesidium legerat. Forte At praesidium alterum.

Pars Nipoliq; & Aristobolo.) Illic tantum est, Nipuli & Arist. Quid si legas, pars populi Aristobolo atq; Antiocho parere iussa sunt.

Veterani Tarentum & Antium ascripti.) Lectio codicis ueteris. Veterani Tarentum ascripti.

Vibij Crispi fratris favore enixus.) Illic legitur, fratri fororibus enixus. Lego, Vibij Crispi fratris honoribus enixus.

Praesidium posthac impositum uictis.) Reposuimus, uicis.

Neq; fossam aut uallum produxerunt.) Scripsimus, praeduxerunt. Item paulo post, in Galliam transit.

At Suetonius mira constantia medius inter hostes.) Emendauimus, medios inter hostes. Eadem

Eadem clades municipio Verulamio fuit, &c.) Sensus est: Barbari municipiis quæ nullo milite defenderent imminēbant. At castella praesidiaq; Romanorū omitebant. Expone. Et aliorū, hoc est etiam aliorū. s. municipiorū insignes praedas pe- Velut cuneo erupit.) Fecimus, ut cuneus erupit. (tebant.

Simul in urbe mandabat.) Correximus. Simul in urbem mandabat.

Ad fortunam reipublicae.) Budensis codex. Ad fortunam ipsius referebat.

Nondum cognita libertorum potentia erat.) Illic est, libertinorum.

Derentusq; rebus gerundis Suetonius, qui quod post paucas naues in littore, remigiumq; in ijs amiserat.) In uolumine regis Coruini, nō est pronomen qui, & pro post paucas legit, per paucas. Proinde locū sic restituimus. Derentusq; rebus gerundis Suetonius, quod per paucas naues in littore remigiumq; in ijs amiserat, tanquā durante bello tradere exercitū Petronio Turpiliano, qui iam consulatu

Eius propinquus.) Illic, & propinquus. Forte, ei. (abierat, iubetur.

Vicio Rufino.) Exemplar manuscriptū, Vincio Rufino. Forte, Vincio.

Vendidisset.) Illic tantū, uendidisset. Sed tamen apparebat rasura. Melius autem placet, Senatusconsultum, quā quod illic legitur, senatusconsulto.

Siue amori exoleti infensus.) Emendauimus, Siue amore exoleti infensus.

Senatus in quo ipso erant studia.) Scripsimus, senatusq;. Et sic distinximus uerba, senatusq; (in quo ipso erant studia nimiam seueritatem aspernantium) pluribus nihil mutandum censentibus. Expone. Pluribus senatus, hoc est pluribus e senatu nihil mutandum censentibus.

Quod hodie uenit.) Scribendum uidetur. Quod hodie euenit.

At quem dignitas sua defendet.) Volumen Budense, ut quem. Posset etiam legi, Ecquem dignitas sua defendet.

Auertit.) Illic est aduertit. Legerim, quæ ne in metu, siue motu, pericula nostra aduertit. Cum datiuo construitur hoc uerbum libro tertio. Ne princeps, anti quæ parsimoniae durius aduertet. Alibi usurpat aduertere pro in se uertere, siue commouere. Vt libro quarto. Atq; illic eadem acutiando recentia ueteraq; odia aduertit. Libro quinto, Vt uulgum miseratione aduertet.

Sed & si nunc primum statuendum habcremus.) Liber regius, Sed si. Coni- cio leg. deliberatum est, ac si nunc primum stat. h. creditis ne seruum interficiendi domini animum sumpsisse. Sic enim scripsimus pro insumpsisse.

Num & ex fuso exercitu.) Castigauimus. Nam & ex fuso exercitu.

Etiam strenui non fortuntur.) Negatiuā particulam nō, sustulimus. Quippe recte habet sententia, Nam & ex fuso exercitu, quum decimus quisq; fuisse fertur, etiam strenui fortuntur. Usurpat autem hic fortuntur passiuè.

Et saxa ac faces.) Particulam & induximus.

Ne mos antiquus, quem misericordia non minuet, per seuitiam incendere- tur.) Malim, intenderetur.

Ne condemnatus a senatu.) Scripsimus. Vt condemnatus a senatu.

Et nulla necessitate obstricto senatui.) Castigauimus, senatu.

Quin in insulam.) Emendauimus. Quin insula. Nam Tacitus frequenter o- mittit praepositiones, in, de, ex, a, uel ab.

Libertas Thraesae seruitium aliorum rupit.) Deprauatum hic uocabulum est seruitium. Correximus, silentium aliorum rupit.

Datum & absoluendū licentiam.) Reposuimus. Data etiam absoluendū licentia. Vbi licentiam uides in bonam quoq; partem accipi. Sic libro primo. Cur ue-

nisset, neq; augendis militum stipendijs, neq; adlevandis laboribus, deniq; nulla bene faciendi licentia.

Iis libris quibus nomen codicillorum dederat.) Illic, ijs libris codicillorum quibus nomen dederat. Nec refert, si recte distinguas.

Venditata ab eo munere principis.) Exemplar regium. Vendicata ab eo munere principis. Paulo post videtur ex scriptura regij codicis potius legendum, incertum ualitudine an ueneno.

Illitum palatum eius noxio med.) Genitiuus eius non est in Budensi uolumine. Sicut nec mox accusatiuus eum. Quum ad uisendum cum princeps uenisset.

Sine quaestu tractabat.) Possit etiam legi, tractauerat.

Et quæ illi pro genitis moribus fuere.) Illic legitur, atq; illi. Legerim, ac quæ illi. Pro genitis uero cognatis. Igitur emendauimus, pro cognatis moribus fuere.

Ex intimis libidinibus assumens.) Scripsimus, & intimis libidinibus, assumens.

Et priuatim supra modum euectas opes.) Mutauimus priuatim in priuatum.

Innumeram pecuniam dedisti.) Codex Budensis, circumdedisti. Subauditur hic & particula, gratiam immensam & innumeram pecuniam circumdedisti. f. misit.

Possimus seniores amici, quiete respondere.) Coniicio legendum, Possimus seniores amici quietem respondere. Nam uolumen regium habet quietem.

Qui & modica tolerarunt.) Castigauimus. Qui & modica tolerarent.

Bellis & periculis meruerant.) Scripsi, Bello & periculis meruerant. Paulo post, inornatumq; robur. Forte, innatumq; robur, siue eneruumq; robur.

Vnde amico infamiam parit.) Reposuimus, parat.

Quia à pluribus salus eius curabatur.) Præpositionem à deleuimus. Paulo post forte melius sit legere. Et magni nominis miseratione reperitur bonos, id est, ob miserationem.

Tot enim ueniebant.) Scripsimus. Tot enim adueniebant.

Quæ ad usq; bellum eualescerent.) Quid si quis legat, quoad usq; bellum eua Coetanum Græci.) Nos, Coeranum. (lesceret.

De cædibus Syllæ Plautiq;.) Scripsimus, de cæde Syllæ Plautiq;. Nec erat hic opus uocabulo pluraliui numeri.

His (haud quaquam Nero poenitentia flagitij.) In regio uolumine legitur: His tanquam poenitentia flagitij. Malim. Hijs Nero tanquam poenitentia flagitij.

Iur etiam in principis laudes, repetitum uenerantur.) Emendauimus, repetitum uenerantium.

Quæ semper odio tumens, metu atrox.) Reposuimus ex Budensi: Quæ semper odio tum & metu atrox.

In seruitio.) Scripsimus, seruo.

Et quaestionibus ancillarum illuserat.) Reposuimus, eluserat.

Presente sauitiam eleuabāt dauiimus, eleuabant, hoc est minuebant, quæ elegantissima uerbi huius significatio satis nota est.

At puella uicesimo ætatis anno.) Scripsimus, Ac puella.

Communesq; Germanicos.) Restituimus locum. Quum iam uideam se, & tantum sororem testaretur, cōmunesq; Germanici, & postremo Agrippinæ nomen cieret.

F I N I S

P< CORNELII TACITI AB EX

CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER XIII

AIO Vipsano, Fonteio Coss. diu meditatam scelus non ultra Nero distulit, uetustate imperij coalita audacia, & flagrantior in dies amore Poppeæ, quæ sibi matrimonium, & disidium Octauiæ incolumi Agrippina haud speras, crebris criminationibus, aliquando per facetias incusaret principem, & pupillum uocaret, qui iussis alienis obnoxius nō modo imperij, sed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias suas? formam scilicet displicere, & triumphales auos. An fecunditatem, & uerum animum timeri? ne uxor saltem iniurias patrum, iram populi aduersus superbiam auaritiãq; matris aperiat. Quod si nurum Agrippina non nisi filio infestam ferre possit, reddatur ipsa Othonis coniugio, ituram quoquò terrarum, ubi audiret potius contumelias imperatoris quam uiseret periculis eius immixta. Hæc atq; talia lachrymis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat: cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, usq; ad eadem eius duratura filij odia. Tradit Cluius ardore retinendæ Agrippinam potentia eo usq; prouectam, ut medio diei, cum id temporis Nero per uinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento comptam, & incesto paratam. Iamq; lasciuia oscula prænuncias flagitij blanditias annotantibus proximis, Senecam cōtra muliebres illecebras, subsidium à femina petiuisse immisissamq; Acten libertam, quæ simul suo periculo, & infamia Neronis anxia, deferret, peruulgatum esse incestum gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Rusticus non Agrippinæ, sed Neroni cupitum id memorat, eiusdemq; libertæ astu dissectum. Sed quæ Cluius eadem cæteri quoq; auctores prodidere, & fama huc inclinat, seu conceperit animo tantum immanitatis Agrippina, seu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea uisa est, quæ puellaribus annis stuprum cum Lepido spe dominationis admiserat, pari cupidine usq; ad libita Pallantis prouoluta, & exercita ad omne flagitium patru nuptijs. Igitur Nero uitare secretos eius congressus. Abscedentem in hortos, aut Tusculanum uel Antiatem in agrum, laudare quod otium lacefferet. Postremo ubicunq; haberetur, prægrauem ratus, interficere constituit, hætenus cōsultans, ueneno, an ferro, uel qua alia ui. Placuitq; primo uenenum. Sed inter epulas principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali iam Britannici exitio. Et ministros tentare arduum uidebatur mulieris usu scelerum aduersus insidias intentæ. atq; ipsa præsumendo

mendo remedia munierat corpus. Ferrū & cædes quo nam modo occulta/
retur nemo reperiebat, & ne quis illi tanto facinori delectus, iussa sperneret
metuebat. Obtulit ingeniū Anicetus libertus, classis apud Misenu præfe/
ctus, & puericiæ Neronis educator, ac mutuis odijs Agrippinæ inuisus.
Ergo nauem posse cõponi docet, cuius pars ipso in mari per artem soluta ef/
funderet ignarā: Nihil tam capax fortuitorū quàm mare, & si naufragio in/
tercepta sit, quē adeo iniquum, ut sceleri afsignet, quod uenti & fluctus deli/
querint: Additurū principem defunctæ templum, & aras, & cætera osten/
tandæ pietati. Placuit solertia, tempore etiā adiuta quando Quinquatriū fe/
stos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, ferendas parentum
iracundias, & placandum animū dicitans, quo rumorē reconciliationis effi/
ceret, acciperetq; Agrippinam, facili fœminarum credulitate ad gaudia ue/
nientē. Dehinc obuius in littora (nam Antio aduentabat) excipit manu &
complexu, ducitq; Baulos: id uillæ nomen est, quæ promontoriū Misenu
inter & Baianum lacū flexo mari alluitur. Stabat inter alias, nauis ornatio,
tanquam id quoq; honori matris daretur. Quippe sueuerat triemi, & clas/
siariorum remigio uchi. Ac tum inuitata ad epulas erat, ut occultando faci/
nori nox adhiberetur. Satis constitit extitisse proditorem, & Agrippinā,
auditis insidijs, an crederet ambiguam, gestamine Baulos peruectam. Ibi
blandimentum subleuauit metū, comiter excepta, superq; ipsum collocata.
Nam pluribus sermonibus modo familiaritate iuuenili Nero, & rursus ad/
ductus quasi serua confociaret, tracto in longum conuictu, profequitur abe/
untem arctius oculis & pectori hærens, siue explenda simulatione, seu pe/
rituræ matris supremus aspectus, quamuis feruim animum retinebat. No/
ctem syderibus illustrem, & placido mari quietam, quasi cõuincendum ad/
scelus, dij præbuere. Nec multum erat progressa nauis, duobus è numero fa/
miliarium Agrippinam comitantibus: ex quibus Crepereius Gallus haud
procul gubernaculis adstabat. Aceronia super pedes cubitantis reclinis, pœ/
nitentiam filij & recuperatā matris gratiam per gaudium memorabat: cum
dato signo, tuere tectum loci multo plumbo graue, pressusq; Crepereius,
& statim exanimatus. Agrippina & Aceronia eminentibus tecti parietib.
forte ualidioribus, quamuis oneri cederent, protectæ sunt: nec dissolutio na/
uigij sequebatur turbatis omnibus, & quod pleriq; ignari confcios impe/
diebant. Visum dehinc remigibus, ratem unum in latus inclinare, atq; ita
nauem submergere. Sed neq; ipsis promptus in rem subitam consensus,
& alij contra nitentes dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum A/
ceronia imprudens, dum se Agrippinā esse, & ut subueniretur matri princi/
pis clamitat, contis & remis, & quæ fors obtulerat, naualibus telis cõficitur.
Agrippina silens, eoque minus agnita, unū tamen uulnus humero excepit.
Nando, deinde occursum lenunculorum Lucrinum in lacum uectam, uillæ
suæ

suæ inferunt. Illic reputans, ideo se fallacibus literis accitam, & honore præci/
puo habitam, quodq; litus iuxta non uentis acta, non saxis impulsam nauis,
summa sui parte, ueluti terrestre machinamentū concidisset, obseruans etiā
Aceroniæ necem, simul suum uulnus aspiciens, solum insidiarum remedium
esse, si non intelligerentur: misit libertum Agerinum, qui nunciaret filio, be/
nignitate deūm, & fortuna eius euasisse grauem casum: Orare, ut quamuis
periculo matris exterritus, uisendi curam differret: sibi ad præsens quiete o/
pus. Atq; interim securitate simulata, medicamina uulneri & fomēta corpo/
ri adhibet. Testamētum Aceroniæ requiri, bonaq; obsignari iubet. id tan/
tum non per simulationem. At Neroni nuncios patrati facinoris opperi/
enti, affertur euasisse ictu leui sauciā, & hætenus adito discrimine ne auctor
dubitaretur. Tum pauore exanimis, & iam iam q; affore obtestās uindictæ
properam, siue seruitia armaret, uel militem accenderet, siue ad senatum &
populum peruaderet, naufragium & uulnus, & interfectos amicos obijcien/
do: quod contra subsidiū sibi: nisi quid Burrus & Seneca expergiscerentur:
quos statim acciuerat, incertum an & ante ignaros. Igitur longum utriusq;
silentiū ne irriti dissuaderent, & eò descensum credebant, ut nisi præuenire/
tur Agrippina, pereundum Neroni esset. Post Seneca hætenus prompti/
or, respicere Burrum, ac si scitaretur, an militi imperāda cædes esset. Ille præ/
torianos toti Casarum domui obstructos, & memores Germanici, nihil ad/
uersus progeniem eius atrox aufuros respondit: perpetraret Anicetus pro/
missa. Qui nihil cunctatus, poscit summam sceleris. Ad illam uocem Nero,
illo sibi die dari imperiū, auctoremq; tanti muneris libertū proficitur. Iret
propere, duceretq; promptissimos ad iussa. Ipse audito, uenisse missū Agrip/
pinæ nunciū Agerinum, scenam ultro criminis parat: gladiumq; dum man
data perfert, abijcit inter pedes eius: tum quasi deprehenso, uinclā iniijci iu/
bet: ut exitium principis molitam matrē, & pudore deprehensi sceleris spon/
te mortem sumpsisse confingeret. Interim uulgate Agrippinæ periculo,
quasi casu euenisset, ut quisq; acceperat, decurrere ad litus. Hi molium ob/
iectus, hi proximas scaphas scandere. Alij quantum corpus sinebat, uadere
in mare, quidā manus protendere. Questibus, uotis, clamore diuersa rogan/
tium, aut incerta respondentium, omnis ora cõpleri: affluere ingens multitu/
do cum luminibus, atq; ubi incolumem esse pernotuit, ut ad gratādum sese
expedire, donec aspectu armati & minitantis agminis disiecti sunt. Anice/
tus uillā statione circūdat, refracta q; ianua, obuios seruorum arripit, donec
ad fores cubiculi ueniret: cui pauci adstabant, cæteris terrore irrupentium
exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, & ancillarum una: magis ac ma/
gis anxia Agrippina, quod nemo à filio, ac ne Agerinus quidē: aliam ferē
littore faciē, nunc solitudinē ac repentinos strepitus, & extremi mali indicia.
Abeunte dehinc ancilla, Tu quoq; me deseris, prolocuta, respicit Anicetum

Scenam crimi
nis parat

trierarcho Herculco & Oloarito cēturione clasiatio comitatum. Ac si ad uidentum uenisset, refotā nunciaret: sin facinus patraturus, nihil se de filio credere, nō imperatum paricidium. Circumstant lectum percussores, & prior trierarchus fuste caput eius afflixit. Nam in mortem cēturioni ferrū distringenti, protendens uterum, uentrem feri, exclamauit, rogans ministrū ut uterum dirum ensem conderet, adijciens, hic est hic est fodiendus ferro, monstrū qui tale tulit. Post hanc uocē cum supremo mixtam gemitu, animam tandem post fera tristem uulnera reddit. Ictibus em̄ multisq; uulneribus confecta est. Hæc consensu traduntur. Aspexerit ne matrem exanimem Nero, & formam corporis eius laudauerit, sunt qui tradiderint, sunt qui abnuāt. Cremata est nocte eadem, conuiuiali lecto, & exequiis uilibus. Neq; dum Nero rerū potiebatur cōgesta aut clausa humo, mox domesticorū cura, leuem tumulum accepit, uiam Miseni propter, & uillam Casaris dictatoris, quæ subiectos sinus æditissima prospētat. Accenso rogo libertus eius cognomento Mnester ipse ferro se transegit: incertum charitate in patronam, an metu exitij. Hunc sui sinē multos ante annos crediderat Agrippina contemperatq;. Nam consulenti super Nerone, responderūt Chaldæi, fore ut imperaret matrēq; occideret: atq; illa, occidat, inquit, dum imperet. Sed à Cæsare perfecto demū scelere, magnitudo eius intellecta est: reliquo noctis, modo per silentium defixus, sapius pauore exurgens, & mentis inopiam lucem opperiebatur, tanquam exitium allaturā. Atq; cum auctore Burro, prima centurionū tribunorumq; adulatio ad spem firmauit, prehēsantium manum, gratantiumq;, quod discrimen improuisum, & matrīs facinus euasisset. Amici dehinc adire templa: & cœpto exemplo, proxima Campaniæ municipia uictimis & legationibus læticiā testari. Ipse diuersa simulatione, mœstus, & quasi incolumitati suæ infensus, ac morte parentis illachrymans, quia tamen non ut hominum uultus, ita locorum facies mutantur, obuersabatur maris illius & littorum grauis aspectus: & crant qui crederent, sonitum tubæ collibus circum editis, planctusq; tumulo matrīs audiri: Neapolim concessit, literasq; ad senatum misit, quarum summa erat, Repertū cum ferro percussorem Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, & uisisse eam pœnam ea conscientia, qua scelus paruisset. Adijciebat crimina longius repetita, quod confortiū imperij, iuraturasq; in fœminæ uerba prætorias cohortes, idemq; dedecus senatus & populi sperauisset: ac postea q̄ frustra oblata sint, infensa militibus patribusq; & plebi, disuasisset donatiuū & congiarium, periculacq; uiris illustribus instruxisset. Quanto suo labore perperatum, ne irumperet curiā, ne gentibus externis responsa darct. Temporū quoq; Claudianorū obita insectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrē transtulit, publica fortuna extinctam referens. Namq; & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inueniretur, ut crederet

Ventrem feri
Agrippinæ
uerba dum
confoditur

Occidat, dum
imperet

deret: aut à muliere naufraga missum cum telo unū, qui cohortes, & classes imperatoris perfringeret: Ergo nō iam Nero, cuius immanitas omnium questus anteibat, sed aduerso rumore Seneca erat, quod oratione tali confessio nem scripsisset. Miro tamen certamine procerū decernuntur supplicationes apud omnia puluina, utq; quinquatria quibus apertæ essent insidiæ, ludis annuis celebratētur. At cum Mineruæ simulachrum in curia, & iuxta principis imago statueretur. Dies natalis Agrippinæ inter nefastos esset. Thraesca Partus silentio uel breui assensu priores adulationes transmitters solitus, exitium senatui, ac sibi causam periculi fecit: cæteris libertatis initium nō prebuit. Prodigia quoq; crebra & irrita intercessere. Anguem enixa mulier, & alia in concubitu mariti fulmine exanimata: iam sol repēte obscuratus, & tacta de cælo quatuordecim urbis regiones, quæ adeo sine cura deūm euebant, ut multos post annos Nero imperium & scelera continuauerit. Cæterum quo grauaret inuidiam matrīs, eaq; demota, auctā lenitatē suam testificaretur, fœminas illustres Iuniam & Calphurniam: præfectura functos, Valerium Capitonem & Licinium Gabolum sedibus patrijs reddidit, ab Agrippina olim pulsos. Etiam Lolie Pauline cineres reportari, sepulchrūq; extrui permisit, quosq; ipse nuper relegauerat, Iturium & Caluissum pœna exoluit. Nam Syllana fato functa erat, longinquo ab exilio Tarentum regressa labante iam Agrippina, cuius inimicitijs conciderat, uel tum mitigata. Cunctanti in oppidis Campaniæ, quo nam modo urbem ingrederetur, an obsequium senatus, an studia plebis repeteret anxio, contra deterrimus quisq; quorum non alia regia fœcundior extitit, inuisum Agrippinæ nomen, & morte eius accensum populi fauorem disserunt. Iret intrepidus, & uenerationem sui coram experiretur. Simul progredi exposcunt, & promptiora quàm promiserāt inueniūt, obuias tribus, festo cultu senatum: coniugum ac liberorum agmina, per sexum & ætatem disposita: extractos quā incederet spectaculorū gradus quo mō triumphū uisuntur. Hinc superbus ac publici seruitij uictor, Capitolium adiit, grates exoluit: scq; in omnes libidines effudit, quas male coercitas, qualiscunq; matrīs reuerentiā tardauerat. Vetus illi cura erat curriculo quadrigarum insistere, nec minus fœdum studium cithara ludicrum in modum canere, cum cœnaret, quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat. Idq; uatum laudibus celebre & deorū honori datum. Enim uero cantus Apollini sacros, talicq; ornatum astare, nō modo Græcis in urbibus, sed Romana apud templa, numen præcipuū, & præsciū. Nec iam sisti poterat, cū Senecæ ac Burro uisum, ne utroq; peruinceret, alterū cōcedere. Clausumq; ualle Vaticana spacium in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo. mox ultro uocari populus Romanus, laudibus extollere, ut est uulgus cupiens uoluptatū, & si cō princeps trahat lætū. Cæterū euulgatus pudor non satietatē, ut rebantur, sed in-

Prodigia

citamen

citamentum attulit. Ratusque dedecus amoliri, si plures foedasset, nobiliū fami-
liarum posteros, egestate uenales, in scenā deduxit: quos fato perfunctos ne
nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto, Nam & eius fla-
gitium est, qui pecuniā ob delicta potius dedit, quam ne delinquerent. Notos
quoque equites Romanos operas arenæ promittere subegit donis ingen-
tibus, nisi quod merces ab eo qui iubere potest uim necessitatis affert. Ne ta-
men adhuc publico theatro dehonestaret, instituit ludos Iuuenalium uoca-
bulo, in quos passim nomina data. non nobilitas cuiquam, non ætas aut acti ho-
nores impedimento, quo minus Græci Latiniue histrionis artem exerceant,
usque ad gestus modosque haud uiriles. Quin & fœminæ illustres deformia
meditari. Extructaque apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augu-
stus, conuenticula & cauponæ, & posita ueno irritameta luxus, dabanturque
stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloria consumerent. Inde glisce-
re flagitia & infamia, nec ulla moribus corruptis olim plus libidinū circum-
dedit quam illa colluuiēs. Vix artibus honestis pudor retinetur, nedum in-
ter certamina uitiorum, pudicitia, aut modestia, aut quicquam probi moris
reseruetur. Postremus ipse scenas incedit, multa cura tentans citharam &
præmeditans, assistentibus familiaribus, abscesserat cohors militum, centu-
riones tribunicque & mcerens Burrus, ac laudans. Tuncque primum conscri-
pti sunt equites Romani, cognomēto Augustanorū, etate ac robore conspi-
cui, & pars ingenio paces, alij in spe potentia. Hi dies ac noctes plausibus
personare. Formam principis uocemque deū uocabulis appellantes, quasi
per uirtutem clari, honoratque agere. Ne tamen ludicræ tantū impera-
toris artes notescerent, carminum quoque studium affectauit, contractis qui-
bus aliqua pangendi facultas. Nec dum insignis ætatis nati, cōsidere simul,
& allatos uel ibidem repertos uersus connectere, atque ipsius uerba quoquo
modo prolata supplere. quod species ipsa carminum docet, non impetu &
instinctu, nec ore uno fluens. Etiam sapientia doctoribus tempus impartie-
bat post epulas: utque contraria asseuerantium discordia cruebantur. nec
deerant qui uoce uultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent.

Sub idem tempus leui contentione atrox cædes orta inter colonos Nu-
cerinos Pompeianosque, gladiatorio spectaculo, quod Liuidineius Regulus,
quem motum senatu retuli, edebat. quippe oppidana lasciuia inuicem inces-
sente, probra, deinde faxa, postremo ferrū sumpserunt, ualidiorē Pompeia-
norum plebe, apud quos spectaculū edebatur. Ergo deportati sunt in urbē
multi è Nucerinis trunco per uulnera corpore, ac plerique liberorū ac paren-
tū mortes deflebant. Cuius rei iudicium princeps senatus, senatus cōsulibus
permisit. Et rursus re ad patres delata, prohibiti publice in decē annos eius-
modi cœtu Pompeiani, collegiaque quæ contra leges instituerant, dissoluta.
Liuidineius & qui alij seditionem conciuerant, exilio mulctati sunt. Motus
senatus

senatu & Peditus Blæsus, accusantibus Cyrenensibus, uiolatū ab eo thesau-
rum Aesculapij, delectumque militarē pretio & ambitioe corruptum. Idem
Cyrenenses reum agebant Atilium Strabonem, prætoriam potestate usum,
& missum discipulatorem à Claudio agrorum, quos regis Apionis quondam
habitos, & Po. Ro. cum regno relictos, proximus quisque possessor inuale-
rant, diutinaque licentia & iniuria, quasi iure & aequo nitebantur. Igitur abiu-
dicatis agris, orta aduersus iudicem inuidia, & senatus ignota sibi esse manu
data Claudij, & cōsulendum principem respondit. Princeps probata Stra-
bonis sententia, se nihilominus subuenire socijs, & usurpata concedere scri-
psit. Sequuntur uirorum illustriū mortes, Domitij Afri, & M. Scruiliij, qui
summis honoribus, & multa eloquentia uiguerant. Ille orando causas, Ser-
uilius diu foro, mox tradēdis rebus Romanis celebris, & elegātia uitæ, quā
clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diuersus. Nerone quartum,
Cornelio Cossō Coss. quinquennale ludicrū Romæ institutum est, ad mo-
rem Græci certaminis, uaria fama, ut cuncta ferre noua. Quippe erant qui
Græci quoque Pompeium inculatum à senioribus ferrent, quod mansurā thea-
tri sedem posuisset. Nam antea subitarijs gradibus, & scena in tempus stru-
cta, ludos edi solitos: uel si uetustiora repetas, stantē populū spectauisse: si
consideret, theatro dies totos ignauia cōtinuaret: Ne spectaculorū quidem
antiquitas seruaretur, quoties P. R. federet, nulla cuiquam ciuium necessitate
spectandi. Cæterum abolitos paulatim patrios mores, funditus euerit per
accitam lasciuiam, ut quod usquam corrumpi & corrumpere queat, in urbe
uisatur, degeneretque studijs externis iuuentus, gymnasia & otia, & turpes
amores exercendo, principe & senatu auctoribus, qui non modo licentiam
uitijs permiserint, sed uim adhibeant: Proceres Romani specie orationum
& carminum, scena polluantur: quid superesse, nisi ut corpora quoque nudet,
& castus assumant, casque pugnas pro militia & armis meditentur? An iu-
stitiam augurij, & decurias equitum, egregium iudicandi munus expleturos,
si fractos tonos & dulcedinē uocum perire audissent? Noctes quoque dede-
cori adiectas, ne quod tempus pudori relinquet, sed cœtu promiscuo quod
perditissimus quisque per diem concupiuerit, per tenebras audeat. Pluribus
ipsa licentia placebat, ac tamen honesta nomina prætendebant: Maiores
quoque non abhorruisse spectaculorū oblectamentis, pro fortuna quæ tum
erat, eoque à Thufcis accitos histriones, à Thurijs equorū certamina, & pos-
sessa Achaia Asiaque, ludos accuratius editos: neque quenquam Romæ honesto
loco ortum, ad theatrales artes degenerauisse, ducentis iam annis à L. Mu-
nij triumpho qui primus id genus spectaculū in urbe præbuerit. Sed & cō-
sultum parsimoniam, quod perpetua sedes theatro locata sit, potius quam
immēso sumptu, singulos per annos cōsurgeret ac strueretur. Nec perinde
magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Græca
certamina

Ped. Blæsus

Atil. Strabo

Domit. Afri
M. ScruiliusQuinquennale
ludicrum Ro.Iuuenalium
ludicrumAugustani e-
quitū nomen

Philosophi

Nucerini
Pompeiani
Liuidineius
Regulus

certamina à magistratibus causam fore, cum eo sumptu Resp. fungatur. Oratorum ac uatum uictorias incitamentum ingenijs allaturas: nec cuiq; iudici graue, aures studijs honestis, & uoluptatib. cōcessis impartire. læticiæ magis q̄ lasciuia dari paucas potius quinquennij noctes, quibus tanta luce igni um nihil illicitum occultari queat. Sanè nullo insigni dehonestamēto id spe ctaculum transit. Ac ne modica quidem studia plebis exarsere, quia redditi

Pantomimi quanquam scenæ Pantomimi, certaminibus sacris prohibebant. Eloquen-
tiæ primas partes nemo tulit, sed uictorē esse Cæsarem pronunciatū. Græ-
ci amictus quos per eos dies pleriq; incesserant, tum exoluerant. Inter

Cometes quæ & sydus cometes effulsit, de quo uulgi opinio est, tanquā mutationem
regis portendat. Igitur quasi iam depulso Nerone, quis nam deligeretur in-
quirebant, & omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per

Rubellius Plautus matrem ex Iulia familia. Ipse placita maiorum colebat habitu seuro, casta
& secreta domo, quantoq; metu occultior, tanto plus famæ adeptus. Auxit
rumorem pari uanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia discumbentis

Simbruina stagna Neronis apud Simbruina stagna, cui Sublaqueū nomē est, ictū dapes, mē-
sublaqueum sacq; discicta erat, idq; finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto
origo, hunc illum numine deū destinari credebant, fouebantq; multi, qui
bus noua & ancipitia præcolere auida & plerunq; fallax ambitio est. Ergo
permotus ijs Nero, componit ad Plautum literas, consuleret sibi, & turbis,
scq; prauæ diffamātibus subtraheret: esse illi per Asiam auitos agros, in qui
bus tuta & inturbida iuuenta frueretur. Ita illuc cum coniuge Antistia &
paucis familiarium concessit. Iisdem diebus nimia luxus cupido, infamiam
& periculum Neroni tulit, quia fontem aquæ Martiæ ad urbem dedu-

Aqua Martia ctæ nando incesserat, uidebaturq; potus sacros & ceremoniā loci corpore
Ceremonia toto polluisse, secutāq; anceps ualido iram deū affirmauit. At Corbulo
loci post deleta Artaxata, utendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tygra-
nocerta, quibus excisis, metum hostiō intenderet, uel si pepercisset, clemen-
tiæ famam adipisceretur, illuc pergit non infenso exercitu, ne spem ueniæ
auferret, neq; tamen remissa cura, gnarus facilem mutatu gentem, ut segnē
ad pericula, ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisq;, alij pre-
ces offerre, quidam deserere uicos, & in auia digredi, ac fuere qui se spelun-
cis, ac charissima secum abderent. Igitur dux Romanus diuersis artibus, mi-
sericordia aduersus supplices, celeritate aduersus profugos, immittis ijs qui la-
tebras infederant, ora & exitus specuum farmētis uirgultisq; cōpletos, igni
exurit. Atq; illum fines suos præterredientem incurrauere Mardi, latro-
cinijs exerciti, contraq; irumpentem montibus defens: quos Corbulo im-
missis Hyberis uastauit, hostilemq; audaciam externo sanguine ultus est.
Ipse exercitusq;, ut nullis ex pretio damnis, ita per inopiā & labores fatisce-
bant, carne pecudū propulsare famē adacti. Ad hæc penuria aquæ, seruida
æstas

æstas, longinqua itinera, sola ducis patientia mitigabantur, eodem plura
quam gregario milite tolerante. Ventū dehinc in locos cultos. Demessæq;
segetes, & ex duobus castellis in quæ confugerant Armenij, alterum impe-
tu, qui primā uim depulerant, obsidione coguntur. Vnde in regionē Taura-
untium trāsgressus, improuisum periculum uitauit. Nam haud procul ten-
torio eius, non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem insidiarum,
scq; autorem & socios per tormenta edidit. Conuictiq; & puniti sunt, qui
specie amicitia dolum parabāt. Nec multo post legati Tygranocerta missi,
patere mcenia afferūt, intentos popularis ad iussa. Simul hospitale donum
coronam auream tradebant. Accepitq; cum honore, nec quicquam urbi de-
tractum, quo promptius obsequium integri retinerent. At præsidium regi-
um quod ferox iuuentus clauserat, nō sine certamine expugnatum est. nam
& prælium pro muris ausi erant, & pulsi intra munimenta aggeris, demum
& irumpentium armis cessere. quæ facilius proueniebant, quia Parthi Hyr-
cano bello distinebantur. Miserantq; Hyrcani ad principem Romanum
societatem oratum, atineri à se Vologesen pro pignore amicitia ostentan-
tes. eos regredientes Corbulo, ne Euphratem trāsgressi hostium custodijs
circumuenirentur, dato præsidio ad littora maris rubri deduxit. Vnde uita-
tis Parthorum finibus patrias in sedes remeare. Quin & Tyridatem per
Medos extrema Armeniæ intrantē, præmisso cū auxilijs Verulano legato,
atq; ipse legionibus citis abire procul, ac spem belli amittere subegit: quosq;
nobis ob regē aueros animis cognouerat, cædibus & incendijs per popula-
tus, possessionem Armeniæ usurpabat: cum aduenit Tygranates à Nerone
ad capeffendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Ar-
chelai nepos, sed quod diu obses apud urbem fuerat, usq; ad seruilem pati-
entiā demissus. Nec consensu acceptus, durante apud quosdam fauore Ar-
facidarum. At pleriq; superbiam Parthorum perosi, datum à Romanis re-
gem malebant. Additum etiam præsidium, mille legionarij, tres sociorum
cohortes, duæq; equitum ala. & quo facilius nouum regnum tueretur, pars
Armeniæ ut cuiq; finitima, pars Nipoliq; & Aristobolo atq; Antiocho pa-
rere iustæ sunt. Corbulo in Syriam accessit, morte Vinidij legati uacuā ac si-
bi permissam. Eodem anno ex illustribus Asia urbibus, Laodicea tremo-
re terræ prolapsa, nullo à nobis remedio, proprijs opibus reualuit. At in Ita-
lia uetus oppidum Puteoli, ius Colonia, & cognomentum à Nerone adipi-
suntur. Veterani Tarentum & Antium ascripti, non tamē infrequentia lo-
corū subuenere, dilapsis pluribus in prouincias, in quibus stipendia exple-
rant. Neq; coniugijs suscipiendis, neq; alendis liberis sueti, orbas sine poste-
ris domos relinquebāt. Non enim ut olim uniuersæ legiones deducebātur
cū tribunis & centurionibus, & sui cuiusq; ordinibus militibus, ut cōsensu &
charitate Remp. efficerēt, sed ignoti inter se diuersis manipulis sine rectore,
s sine

sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repēte in unum col-
lecti, numerus magis quàm colonia. Comitia prætorum arbitrio senatus
haberi solita, quod actiore ambitu exarserant, princeps composuit, tris qui
supra numerum petebant, legioni præficiendo. Auxitq; patrum honorem
statuendo, ut qui à priuatis iudicibus ad senatum prouocauissent, eiusdem
pecuniæ periculū facerent, cuius ij qui imperatorem appellauere. nam antea
uacuum id solutumq; pœna fuerat. Fine anni Vibius Secundus eques Ro-
manus, accusantibus Mauris repetūdādam damnatur, atq; Italia exigitur,
ne grauiore pœna afficeretur, Vibij Crispi fratris fauore enixus. Ceso-
nio Pæto, Petronio Turpiliano Coss. grauis clades in Britannia accepta.
In qua neq; Auitus legatus, ut memorauit, nisi parta retinuerat, & successor
Verannius, modicis excursibus syluas populatus quin ultra bellum profer-
ret, morte prohibitus est, magna dum uixit seueritatis fama, supremis testa-
mēti uerbis ambitiois manifestus. quippe multa in Neronē adulatione ad-
didit, subiecturum ei prouincias fuisse, si biennio proximo uixisset. Sed tum
Paulinus Suetonius obtinebat Britannos, scientia militiæ & rumore popu-
li, qui neminem sine æmulo sinit, Corbulonis concertator, receptaq; Arme-
niæ decus æquare domitis perduellibus cupiēs. Igitur Monam insulam in-
colis ualidam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, nauesq; fabrica-
tur plano alueo aduersus breue littus & incertum. Sic pedites, equites uado
secuti, aut altiores inter undas adnantes, equis transmisere. Stabat pro litto-
re diuersa acies, densa armis uirisq;, intercurstantibus sceminis: in modum
Furiarum, ueste ferali, crinibus deiectis, faces præferebāt. Druidēq; circum,
preces diras sublatis ad cœlum manibus fundentes, nouitate aspectus per-
culere militem, ut quasi hærentibus membris immobile corpus uulneribus
præberent. Dein cohortationibus ducis & se ipsi stimulantēs, ne muliebri
& fanaticum agmen pauescerent, inferunt signa, sternuntq; obuios, & igni
suo inuoluūt. Præsidium posthac positū uicis, excelsiq; luci, scæuis supersticio-
nibus sacri. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum sibiris consulere
deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio prouinciæ
nunciatur. Rex Icenorum Prasutagus, longa opulentiā clarus, Cæsarem hæ-
redem duasq; filias scripserat, tali obsequio ratus regnū & domum suā pro-
cul iniuria fore. quod contra uertit, adeo ut regnum per centuriones, domus
per seruos, uelut capta uastarentur. Iam primum uxor Boodicia uerberibus
affecta, & filia stupro uiolata sunt. Præcipui quicq; Icenorum, quasi cūctam
regionem muneri accepissent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis in-
ter mancipia habebantur. Qua contumelia & metu grauiorum (quando in
formam prouinciæ cesserant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Tri-
nouantibus, & qui alij nondū seruitio assuefacti, resumere libertatē occultis
cōiurationibus pepigerāt, acerrimo in ueteranos odio. Quippe in coloniam
Camulo

Camulodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, ca-
ptiuos, seruos appellando, fouentibus impotentiam ueteranorū militibus,
similitudine uitæ, & spe eiusdem licentiæ. Ad hæc templum diuo Claudio
constitutum, quasi ara æternæ dominationis aspiciebatur: delectiq; sacerdo-
tes specie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum uidebatur
excindere coloniam nullis munimētis septam, quod ducibus nostris parum
prouisum erat, dum amcenitati prius quàm usui consulitur. Inter quæ nul-
la palam causa delapsum Camuloduni simulachrum uictoriæ, ac retro con-
uersum, quasi cederet hostibus. Et sceminæ in furore turbatæ, adesse exitiū
canebant, externosq; fremitus in curia eorum auditos. Consonuisse ululati-
bus theatrum, uisamq; speciem in æstuario, notam esse subuersæ coloniæ.
Iam Oceanum cœuente aspectu. Sic labente æstu, humanorum corporum
effigies relicta. Ut Britannii ad spem, ita ueterani ad metum trahebantur.
Sed quia procul Suetonius aberat, petiuere à Cato Deciano procuratore
auxiliū. Ille haud amplius quàm ducetos sine iustis armis misit: & inerat mo-
dica militum manus, tutela templi freti. Et impredientibus qui occultæ rebel-
lionis cōscij consilia turbabant, neq; fossam aut uallum prædixerunt, neq;
motis senibus & sceminis, iuuētus sola restitit: quasi quidem impetū direpta
aut incensa sunt. Templum in quo se miles conglobauerat, biduo obsestum
expugnatumq;. Et uictor Britannus Peto Ceriali legato legionis nonæ in
subsidiū aduentanti obuius, fudit legionem, & quod perditum interfecit.
Cerialis cum equitibus euasit in castra & munimentis defensus est. Qua cla-
de & odijs prouinciæ, quam auaricia in bellum egerat, trepidus procurator
Catus in Galliam transijt. At Suetonius mira constantia medios inter ho-
stes Londiniū perrexit, cognomento quidem coloniæ nō insignis, sed copia
negociatorum & cōmeatu maxime celebre: ibi ambiguus an illam sedē bel-
lo deligeret, circumspecta infrequentia militis, satisq; magnis documentis te-
meritatem Petilij coercitam, unius oppidi damno seruare uniuersa statuit.
Neq; fletu & lachrymis auxiliū eius orantium flexus est, quin daret pro-
fectionis signum, & comitantes in partē agminis acciperet. Si quos imbellis
sexus, aut fessa ætas, uel loci dulcedo attinuerat, ab hoste oppressi sunt. Ea-
dem clades municipio Verulamio fuit, quia barbari omillis castellis præsi-
dijsq; militarium, quod uberrimū spoliānt, & deferentes in tutum, lati præ-
da, & aliorum insignes petebant. Ad septuaginta millia ciuium & sociorum
ijs quæ memorauit locis, occidisse constitit. Neq; enim capere aut uenunda-
re, aliud uē quod belli cōmercium, sed cædes, patibula, ignes, cruces, tāquam
redditori supplicium, ac præcepta interim ultione festinabant. Iam Suetonio
quarta decima legio cū uexillarijs uicesimarijs, & è proximis auxiliare, decē
fermè millia armatorum erant, cum omittere cunctationem, & cōgredi acie

parat. deligitq; locum arctis faucibus, & à tergo sylua clausum, satis cognitum, nihil hostium nisi in fronte, & apertam planiciem esse sine metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, leui circum armatura conglobatus, pro cornibus eques astitit. At Britannorū copiae passim per cateruas & turmas exultabant, quanta non aliās multitudo, & animo adeo fero, ut coniuges quoq; testes uictoriae secū traherent, plaustrisq; imponerent, quae super extremum ambitum campi posuerant. Boudicea curru filias praese uentens ut quancq; nationē accesserat, solitum quidem Britannis foeminarum ductu bellare testabatur, sed tunc nō ut tantis maioribus ortam regnum & opes, uerum ut unam e uulgo, libertatē amissam, consecutum uerberibus corpus, contrectatā filiarum pudicitiam ulcisci. eō prouectas Romanorum cupidines, ut nō corpora, nec senectam quidem, aut uirginitatem impollutam relinquunt. A desse tamē deos iustae uindictae, cecidisse legionem, quae praelium ausa sit, caeteros castris occultari, aut fugā circumspicere. Ne strepitum quidem & clamorem tot milium, nedum impetus & manus perluros. Si copias armatorum, si causas belli secum expenderent, uincendum illa acie, uel cadendum esse. Id mulieri destinātū: uiuerent uiri, & seruirent. Ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat, qui quanquā consideret uirtuti, tamen exhortationes & preces miscebat. Ut spernerent sonoras Barbarorum & inanes minas. plus illic foeminarum quā iuuentutis aspici. imbelles, inermes cessuros statim, ubi ferrū uirtutemq; uincētū, toties fusi agnouissent. etiam in multis legionibus paucos esse qui praelia profligarent. gloriaq; eorum accessurum, quod modica manu uniuersi exercitus famam adipsiscerentur. Conferti tantū, & pilis emissis, post umbonibus & gladijs stragem cademq; continuarent, praedae immemores, parta uictoria cuncta ipsis cessura. Is ardor uerba ducis sequebatur, ita se ad intorquenda pila expederat uetus miles & multa praeliorū experientia, ut certus euentus Suetonius, daret pugnae signū. Ac primum legio gradu immota, & angustias loci pro munimento retinens, postquam propius suggestus hostis certo iactu tela exhauferat, uelut cuneis erupit. Idem auxiliariū impetus, & eques pro tentis hastis, perfringit quod obuiū & ualidum erat. Caeteri terga praebere difficili effugio, quia circumiecta uehicula sepe serāt abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat, confixaq; telis etiā iumenta, corporum cumulum auxerant. Clara & antiquis uictorijs par ea die laus parta, quippe sunt qui paulominus quā octoaginta millia Britannorum cecidisse tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multo amplius uulneratis. Boudicea uitā ueneno finiuit. Et Pcenius Posthumus praefectus castrorum secundae legionis, cognitis quartadecimanorū uicesimanorumq; prosperis rebus, quia pari gloria legionem suam fraudauerat, abnueratq; contra ritum militiae iussa ducis, se ipsum gladio transegit. Contractus deinde

omnis

omnis exercitus sub pellibus habitus est, & reliqua belli perpetranda. Auxiliarij copias Caesar, missis e Germania duobus legionariorū millibus, octo auxiliariorū cohortibus, ac mille equitibus: quorū aduentu, nonnisi legionario milite suppleti sunt. Cohortes alacq; nouis hybernaculis locatae, quodq; nationum ambiguum aut aduersum fuerat, igni atq; ferro uastatur. Sed nihil aequè quā fames affligebat serendis frugibus incuriosos, & omni aetate ad bellum uersa dum nostros cōmeatus sibi destinant, gentesq; praeferores tardius ad pacem inclinant: quia Iulius Classicianus successor Cato missus, & Suetonio discors, bonum publicum priuatis simultatibus impediēbat, dispereratq; nouum legatum opperendum esse, sine hostili ira & superbia uictoris clementer deditis cōsulturum: Simul in urbem mandabat, nullum praelio finem expectarent, nisi succederetur Suetonio. cuius aduersa prauitā ipsius, prospera ad fortunam Reip. referebat. Igitur ad spectandum Britanniae statum missus est ex libertis Polycletus, magna Neronis spe, posse autoritate eius, nō modo inter legatum procuratoremq; concordiam gigni, sed & rebelles Barbarorū animos pace cōponi. Nec defuit Polycletus, quominus ingenti agmine Italiae Galliaeq; grauis postquam Oceanum transi ferat, militibus quoq; nostris terribilis incederet. Sed hostibus irrisui fuit, apud quos flagrante etiā tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat. mirabanturq; quod dux & exercitus tanti belli confector seruitijs obedirent. Cuncta tamen ad imperatorem in mollis relata. Detentusq; rebus gerendis Suetonius, quod per paucas naues in littore, remigiumq; in ijs amiserat, tanquam durante bello tradere exercitum Petronio Turpiliano, qui iam consulatu abierat, iubetur. Is non irritato hoste, neq; laesit, honestum pacis nomē segni otio imposuit. Eodem anno Romae insignia scelerata, alterum senatoris, seruilis alterum audacia, admissa sunt. Domitius Balbus erat praetorius, simul longa senectā, simul orbitate & pecunia insidijs obnoxius. Eius propinquus Valerius Fabianus capeffendis honoribus destinatus, subdidit testamentū, ascitis Vicio Rufino, & Terentio Lentino equitibus Romanis. Illi Antonium Primum & Asinium Marcellum sociauerāt. Antonius audacia promptus, Marcellus Asinio Pollione proauo clari

Polycletus libertus Neronis

Multi hodie etiam apud Christianos sentiunt cum Asinio Marcello

s 3 praua

præuariano ultionem elufurus. Additur senatusconsultum, Qui talem operam emptitasset, uendidisset, ut perinde pœna teneretur, ac si publico iudicio calumniæ condemnatus. Haud multo post præfectum urbis Pedanium Secundum seruus ipsius interfecit, seu negata libertate, cui præcium pepigerat, siue amore exoleti infensus, & dominum æmulum non tolerans. Cæterum cum uetere ex more familiam omnem quæ sub eodem tecto mansita uerat ad supplicium agi oporteret, concursu plebis quæ tot innoxios protegabat, usq; ad seditionem uentum est: senatusq; (in quo ipso erant studia nimiam seueritatem aspernantium) pluribus nihil mutandum censentibus.

Orð C. Cassij
in senatu de
supplicio ser-
uorum

Ex quibus C. Cassius sententiæ loco in hunc modum disseruit. Sæpenu-
mero P. C. in hoc ordine interfui, cum cõtra instituta & leges maiorum no-
ua senatus decreta postularentur. necq; sum aduersatus, nõ quia dubitarem
“ super omnibus negocijs melius atq; rectius olim prouisum, & quæ conuer-
“ terentur in deterius mutari, sed ne nimio amore antiqui moris studium me-
“ um extollere uiderer. Simul quicquid hoc in nobis autoritatis est, crebris cõ-
“ traditionibus destruendum non existimabam, ut maneret integrum, si quan-
“ do Resp. consilij eguisset. quod hodie euenit, consulari uiro domi suæ in-
“ terfecto, per insidias seruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis
“ nondum cõcussio senatusconsulto, quod supplicium toti familiæ minitabatur.
“ Decernite Hercule impunitatē. At quem dignitas sua defendet, cum Præfe-
“ ctura urbis non profuerit? Quem numerus seruorum tuebitur, cum Pedani
“ um Secundum quadringenti nõ protexerint? Cui familia opem feret, quæ
“ ne in metu quidem pericula nostra auertit? An ut quidam fingere nõ erube-
“ scunt, iniurias suas ultus est interfecto? quia de paterna pecuniã trãlegerat,
“ aut autum mancipium detrahebatur? Pronunciemus ultro, dominum iure
“ cæsum uideri. Libet argumenta conquirere in eo quod sapientioribus deli-
“ beratū est. Sed & si nunc primum statuendum haberemus, creditis ne seruū
“ interficiendū domini animum sumpsisse, ut non uox minax excideret? nihil
“ per temeritatē proloqueretur? Sanē consilium occultuit, telum inter ignaros
“ parauit. num excubias transfret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, cæ-
“ dem patraret, omnibus nefcijs? Multa sceleris indicia præueniunt serui, si
“ prodant. Possumus singuli inter plures, tuti inter anxios: postremo si pere-
“ undum sit, nõ inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fucere
“ ingenia seruorum, etiam cum in agris aut domibus iisdem nascerentur, cha-
“ ritatemq; dominorū statim acciperent. Postquam uero nationes in familijs
“ habemus, quibus diuersi ritus, externa sacra aut nulla sunt, colluuiem istam
“ non nisi metu coerueris. At quidam infontes peribunt. Nam & ex fuso ex-
“ ercitu, cum decimus quisq; fuste feritur, etiam strenui fortiuntur. Habet ali-
“ quid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos, utilitate
“ publica penditur. Sententiæ Cassij, ut nemo unus contraire ausus est,

ita

ita dissonæ uoces respondebant, numerum, aut ætatem, aut sexum, ac pluri-
morum indubiam innocentiam miserantium. Præualuit tamen pars quæ sup-
plicium decernebat. Sed obtemperari non poterat, cõglobata multitudine
faxa ac faces minitante. Tum Cæsar populum edicto increpuit: atq; omne-
iter quo damnati ad pœnam ducebantur, militaribus præsidijs sepfit. Cen-
suerat Cingonius Varro ut liberti quoq; qui sub eodem tecto fuissent, Ita-
lia deportarentur. Id à principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem mi-
sericordia non minuerat, per sæuitiam incenderetur. Damnatus iisdem
consulibus Tarquinius Priscus repetundarum Bithynis interrogantibus,
magno patrum gaudio, quia accusatū ab eo Statilium Taurū proconsulem
ipsum meminerat. Censuræ per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano, Tre-
bellioq; Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatē Volusio atq; Afri-
cano: Trebellium dum uterq; dedignatur, supra tulere. Eo anno mortem
obijt Memmius Regulus, autoritate, constantia, fama (in quantum præum-
brante imperatoris fastigio datur) clarus, adeo ut Nero æger ualitudine, &
adulantibus circum qui finem imperio adesse dicebant, si quid fato patere-
tur, responderit habere subsidium Rempublicam. Rogantibus dehinc in
quo potissimum, addiderit, in Memmio Regulo. Vixit tamen post hæc Re-
gulus, quiete defensū, & quia noua generis claritudine, necq; inuidiosis opi-
bus erat. Gymnastū eo anno dedicatum à Nerone, præbitūq; oleum equiti
ac senatui Græca facilitate. P. Mario, L. Asinio cõsulibus, Antistius præ-
tor quem in tribunatu plebis licenter egisse memorauit, probrosa aduersus
principē carmina factitauit: uulgauitq; celebri conuiuio, dum apud Ostorū
Scapulam epulatur. Exin à Cossutiano Capitone, qui nuper senatoriū ordi-
nem precibus Tigillini foci sui receperat, maiestatis delatus est. Tum pri-
mum reuocata ea lex credebatur, quæ haud perinde exitiū Antistio, quàm
imperatoris gloriã quæsiuit, ut cõdemnatus à senatu, intercessione tribunitia
morti eximeretur. Et cū Ostorius nihil audiuisse pro testimonio dixisset, ad-
uersis testibus creditum. Censuitq; Iunius Marullus consul designatus, ad-
mendam reo præturã, necandumq; more maiorū. Cæteris inde assentienti-
bus, Prætor Thrasea multo cū honore Cæsaris, & acerrime increpito Anti-
stio, nõ quicquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub principe, & nul-
la necessitate obstructo senatu, statuendū disseruit: carnificē & laqueum pri-
dem abolita: & esse pœnas legibus constitutas, quibus sine iudicū sæuitia &
temporū infamia, supplicia decernerentur. Quin insula publicatis bonis, quo
longius fonte uitam traxisset, eo priuatim miserior, & publicè clementiæ ma-
ximum exemplum futurū. Libertas Thraseæ silentium aliorū rupit. Et post
quam discessionē consul permiserat, pedibus in sententiam eius iere, paucis
exemptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vitellius, optimum
quencq; iurgio lacepsens, & respondentem reticens, ut pauca ingenia solent:

Memmius
Regulus

At consules perficere senatus decretum non ausi, de consensu scripsere *Cæsari*. Ille inter pudorē & iram cūctatus, postremo rescripsit, nulla iniuriā pro- uocatum Antistium grauissimas in principem contumelias dixisse. earum ultionem à patribus postulatam. Et pro magnitudine delicti pœnam statui par fuisse. cæterum se qui seueritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. statuerent ut uellent, data etiam absoluedi licentia. His atq; talibus recitatis, & offensione manifesta, non ideo aut consules mutauere relationē, aut *Thrasea* decessit sentētia: cæteri uē, quæ probauerant deseruere; pars ne principē obicisse inuidiæ uiderentur, plures numero tuti, *Thrasea* sueta firmitudinē animi, & ne gloria intercideret. Haud dispari crimine *Fabritius Veiento* cōflictatus est, qui multa & probrosa in patres & sacerdotes cōposuisset, ijs libris quibus nomen codicillorum dederat. Adijciebat *Talio Geminus* accusator, uenditata ab eo munera principis & adipiscendorum honorum ius, quæ causa *Neroni* fuit suscipiendi iudicij. Conuictumq; *Veientonem* Italia depulit, & libros exuri iussit, conquisitos lectitatosq; donec cum periculo parabantur: mox licētia habendi, obliuionem attulit. Sed grauescentibus in dies publicis malis, subsidia minuebantur. Concessitq; uita *Burrus*, incertum ualitudine an ueneno. Validudo ex eo coniectabatur, quod in se tumescentibus paulatim faucibus & impedito meatu, spiritū finiebat. Plures iussu *Neronis*, quasi remediū adhiberetur, illitū palatum noxiō medicamine asseuerabant: & *Burrum* intellecto scelere, cum ad uisendum princeps uenisset, aspectū eius auersatum, sciscitantiq; hæctenus respondiisse: Ego me bene habeo. Ciuitati grande desiderū eius mansit per memoriam uirtutis, & successorum alterius segnem innocētiā, alterius flagrantissima flagitia & adulteria, quippe *Cæsar* duos prætorijs cohortibus imposuerat: *Fenium Rufum* ex uulgi fauore, quia rem frumentariam sine quæstu tractabat: *Osonium Tigillinum*, ueterem impudiciā atq; infamiam in eo secutus, ac quæ illi pro cognatis moribus fuere. Validior *Tigillinus* in animo principis ex intimis libidinibus assumptus. Prospera populi & militum fama *Rufus*, quod apud *Neronem* aduersum experiebatur.

Mors *Burri* infregit *Senecæ* potentiam, quia nec bonis artibus idem uirum erat, altero uelut duce amoto, & *Nero* ad deteriores inclinabat. Hi uarijs criminationibus *Senecā* adoriuntur, tanquam ingentes & priuatum supra modum euectas opes adhuc auget, quodq; studia ciuū in se uerteret, hortorum quoq; amœnitate & uillarum magnificentia quasi principem supergredere. Obijciebant etiā eloquentiæ laudem uni sibi asciscere, & carmina crebrius facitare, postquam *Neroni* amor eorum euenisset. Nam oblectamentis principis palam iniquum, detractare uim eius equos regentis: illudere uoces quoties caneret. Quē ad finem: nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur. Certe finitam *Neronis* puericiam & robur

robur iuuentæ adesse. exueret magistrū satis amplis doctoribus instructus, maioribus suis. At *Seneca* criminantiū non ignarus, prodentibus ijs qui *Seneca ad Neronem* aliqua honesti cura & familiaritatē eius magis aspernante *Cæsare*, tempus sermone orat: & accepto, ita incipit. Quartusdecimus annus est *Cæsar* ex quo spei tuæ admotus sum, octauus ut imperiū obtines. Medio tēporis tātū honorū atq; opū in me cumulaſti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi modo ratio eius. Vtar magnis exēplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Atauus tuus *Augustus*, *M. Agrippæ* Mitylenense secretum, *C. Meccenati* urbe in ipsa, uel peregrinū otium permisit: quorum alter bellorū socius, alter Romæ pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis præmia acceperat. Ego quid aliud munificentia adhibere potui quā studia (ut sic dixerim) in umbra educata: è quibus claritudo uenit, quod iuuentæ tuæ rudimētis affuisse uideor, grande huius rei pretium. at tu gratiā immensam, innumeram pecuniam dedisti, adeo ut plerunq; intra me ipsum uoluam: Ergo ne equestri & provinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferētes, nouitas mea enituit: Vbi est animus ille modicis contentus: Tales hortos instruit & per hæc suburbana incedit, & tātis agrorum spacijs, tam lato scœnore exuberat: Vna defensio occurrit, quod muneribus tuis obniti nō debui. Sed uterq; mensuram impleuimus, & tu quantum princeps tribuere amico posset, & ego quantum amicus à principe accipere. Cætera inuidiam augent, quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacent, sed mihi incumbunt. mihi subueniendum est. quo modo in militia aut uia fessus adminiculum orarem: ita in hoc itinere uita, senex, & leuissimis quoq; curis impar, cum opes meas ultra sustinere non possim, præsidium peto. Iube eas per procuratores tuos administrari, in tuam fortunā recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis quorum fulgore perstringor, quod temporis hortorum aut uillarum curæ seponitur, in animū reuocabo. Superest tibi robur, & tot per annos nixum fastigij regimen: possumus seniores amici, quiete respondere. Hoc quoq; in tuam gloriam cedet, eos ad summa uexisse, qui & modica tolerarent. Ad quæ *Nero* sic fermè respondit. Et quod meditata orationi tuæ statim occurram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantum præuisa, sed subita expedire docuisti. Auus meus *Augustus* *Agrippæ* & *Meccenati* usurpare otium post labores concessit, sed in ea ipsa ætate, cuius autoritas tuetur quicquid illud & quæcunq; tribuisset, attamen neutrum datis à se præmijs exiit. Bello & periculis meruerant. In his enim iuuenta *Augusti* uersa est. Nec mihi tela & manus tuæ defuissent, in armis agēti. Sed quod præsens conditio poscebat, ratione, consilio, præceptis puericiam, dein iuentā meam fouisti. Et tua quidem erga me munera, dum uita suppetet, æterna sunt. Quæ à me habes, hortū, & scœnus, & uillæ, casibus obnoxia sunt: ac licet multa

multa uideatur, plerique haud quaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt.
 Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur. Unde etiam rubori mihi est,
 quod praecipuus charitate, nondum omnes fortuna antecellis. Verum & ti-
 bi ualida aetas, rebusque & fructui rerum sufficiens, & nos prima imperij spa-
 cia ingredimur: nisi forte aut te Vitellio ter consuli, aut me Claudio praepo-
 nis, & quantum Volusio longa parsimonia quaesiuit, tantum in te mea libera-
 litas explere non potest. Quin si qua in parte lubricum adolescentiae nostrae
 declinat, reuocas, in ornatumque robur subsidio impensius regis. Non tua mo-
 deratio, si reddideris pecuniam, nec quies si reliqueris principem, sed mea au-
 uaritia, meae crudelitatis metus in ore omnium uersabitur. Quod si maxime
 continentia tua laudetur, non tamen sapienti uiro decorum fuerit, unde ami-
 co infamiam parat, inde gloriam sibi recipere. His adiicit complexum &
 oscula, facetus natura, & consuetudine exercitus uelate odium fallacibus blan-
 ditijs. Seneca (qui finis omnium cum dominante sermone) grates agit:
 sed instituta prioris potentiae commutat: prohibet ceteris salutantium: uitat
 comitantes, rarus per urbem, quasi ualitudine infensa, aut sapientiae studiis
 domi attineretur. Perculso Seneca, promptum fuit Rufum Fenium im-
 minuere, Agrippinae amicitiam in eo criminantibus. Validiorque in dies Ti-
 gillinus, & malas artes, quibus solus pollebat, gratiores ratus si principem so-
 cietate scelerum obstringeret, metus eius rimatur. Compertoque Plautum &
 Syllam maxime timeri, Plautum in Asiam, Syllam in Galliam Narbonen-
 sem nuper amotos: nobilitatem eorum, & propinquos huic orientis, illi Ger-
 maniae exercitus commemorat. Non se, ut Burrum, diuersas spes, sed solam
 incolumitatem Neronis spectare, cui cauere utcumque ab urbanis insidijs praesentia,
 longinquos motus quoniam modo comprimari posse: Erectas Gallias
 ad nomen dictatorium, nec minus suspectos Asiae populos, claritudine aut
 Drusi, Syllam inopem, unde praecipuam audaciam: & simulatorem signi-
 tiae, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere qui-
 dem cupidinem otij, sed ueterum Romanorum imitameta praeferre, assum-
 pta etiam Stoicorum arrogantia, sectaque, quae turbidos, & negotiorum ap-
 petentes faciat. Nec ultra mora. Sylla sexto die peruectis Massiliam percus-
 soribus, ante metum & rumorem interficitur, cum epulandi causa discumbe-
 ret. Relatum caput eius illudit Nero tanquam praematura canicie deforme.
 Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus salus eius cu-
 rabatur, & spacium itineris ac maris tempusque interiectum mouerat famam:
 uulgoque fingebant, petatum ab eo Corbulonem, tum magnis exercitijs
 praesidentem, si clari atque infantes interficerentur, praecipuum ad pericu-
 la: quin & Asiam fauore iuuenis arma cepisse, nec milites ad scelus missos
 aut numero ualidos, aut animo promptos, postquam iussa efficere nequi-
 uerint, ad spes nouas transisse unam. Haec in ore famae credentium otio age-
 bantur

Tigillinus ca-
lumniator

bantur. Caeterum libertus Plauti celeritate uentorum prauehit centurionem,
 & mandata L. Antistij foceri attulit: effugeret segnem mortem: otium, suffu-
 gium, & magni nominis miserationem, reperturum bonos, confociaturum
 audaces. nullum interim subsidium aspernandum. si sexaginta milites (tot
 enim adueniebant) propulisset, dum refertur nuncius Neroni, dum manus
 alia permeat, multa secutura, quae ad usque bellum eualescerent. denique aut sa-
 lutem tali consilio quaeri, aut nihil grauius audenti quam ignauo patendum
 esse. Sed Plautum ea non mouere, siue nullam opem prouidebat inermis atque
 exul, seu taedio ambiguae spei, an amore coniugis & liberorum, quibus placu-
 bilior fore principem rebatur, nulla sollicitudine turbatum. Sunt qui alios
 a focero nuncios uenisse ferant, quanquam nihil atrox immineat, doctoresque
 sapientiae Ceraunum Graeci, Musonium Thufci generis, constantiam oppe-
 riendae mortis, pro incerta & trepida uita suauissime. Repertus est certe per me-
 dium diei nudus exercitudo corpori. Talem eum centurio trucidauit, coram
 Pelagone Spadone, quem Nero centurioni & manipulo quasi satellitibus
 ministrum regium praeposuerat. Caput interfecti relatum, cuius aspectu, ipsa
 principis uerba referat: Quin, inquit, Nero deposito metu nuptias Poppeae
 ob eiusmodi errores dilatas maturare parat, Octauiamque coniugem amoliri,
 quamuis modeste agat, & nomine patris, & studiis populi grauem. Sed ad
 senatum literas misit, de caede Syllae Plautique haud confessus. uerum utriusque
 turbidum ingenium esse, & sibi incolumitatem Reip. magna cura haberi.
 Decretae eo nomine supplicationes, utque Sylla & Plautus senatu moueren-
 tur, grauioribus tamen ludibrijs quam malis. Igitur accepto patrum con-
 sulto, postquam cuncta scelerum progregijs accipi uidet, exturbat Octauiam,
 sterilem dictitans. Exin Poppeae coniungitur. Ea diu pellex, & adulteri Ne-
 ronis, mox mariti potens, quendam ex ministris Octauiae impulit, seruilem
 ei amore obijcere, destinaturque reus cognomento Eucerus, natione Alexan-
 drina, canere tibijs doctus. Actae ob id de ancillis quaestiones, & ui tormen-
 torum uictis quibusdam, ut falsa annuerent, plures perstitere sanctitate do-
 minae tueri. Ex quibus una instanti Tigillino, castiora esse muliebria Octa-
 uiae respondit, quam os eius. Mouetur tamen primo ciuilibus dissidij specie, do-
 mumque Burri, & praedia Plauti, infausta dona accipit. Mox in Campaniam
 pulsa est addita militari custodia. Inde crebri questus, nec occulti per uulgu-
 cui minor sapientia, & ex mediocritate fortunae, pauciora pericula sunt. His
 (haud quaquam Nero pccnitentia flagitij) coniugem reuocauit Octauiam.
 Exin laeti Capitolium scandunt, deosque tandem uenerantur. Effigies Pop-
 peae protuunt. Octauiae imagines gestant humeris, spargunt floribus, fo-
 rosque ac templis statuunt. Iur etiam in principis laudes, repetitum ueneranti-
 um. Iamque & palatium multitudine & clamoribus complebant, cum emissi
 militum globi uerberibus & intento ferro turbatos dissecere. Mutataque quae
 per

vulgus

per seditionem uerterant, Poppeæ honos repositus est. Quæ semper odium & metu atrox, ne aut uulgi acrior uis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, prouoluta genibus eius: Nō eō loci res suas agi, ut de matrimonio certet (quāquam id sibi uita potius) sed uitam ipsam in extremum adductam à clientulis & seruitijs Octauia, quæ plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausi, quæ uix bello euenirent. Arma illa aduersus principem sumpta, ducē tantum defuisse, qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo Campaniā & in urbem ipsam pergeret, ad cuius nutum absentis tumultus cierentur. Quod alioquin suum delictum, quam cuiusquā offensio, nem? An quia ueram progeniem penatibus Caesarum datura sit, malle populum Romanū tibicinis Aegyptij sobolem imperatorio fastigio induci? Deniq; si id rebus cōducatur, libens quā coactus acciret dominam, uel consuleret securitati iusta ultione. Et modicis remedijs, primos motus cōsedisse. at si desperent uxorem Neronis fore Octauia, illi maritum duros. Varius sermo, & ad metum atq; iram accommodatus, terruit simul audientē & accendit. Sed parum ualebat suspicio in seruo, & quæstionibus ancillarum eluserat. Ergo cōfessionem alicuius quæri placet, cui rerum quoq; nouarum crimē affingeretur. Et uisus idoneus maternæ necis patrator Anicetus, classis

Anicetus apud Misenum (ut memorauimus) præfectus, leui post admissum scelus gratia, dein grauiore odio: quia grauiorum facinorum ministri quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitum eum Cæsar operę prioris admonet. Solum inco-lumitati principis aduersus insidiantem matrem subuenisse: locum haud minoris gratiæ instare, si coniugem infensam depelleret. Nec manu aut telo opus. Fateretur Octauia adulterium. Occulta quidem ad præsens, sed magna ei præmia, & secessus amœnos promittit: uel si negauisset, necem intenterat. Ille insita uecordia, & facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quàm iussum erat, fingit, fateturq; apud amicos, quos uelut cōsilio adhibuerat princeps. Tum in Sardiniam pellitur, ubi non inops exilium tolerauit, & fato obiit. At Nero præfectū spe sociandæ classis corruptum, & incusata paulo ante sterilitatis oblitus abactos partus conscientia libidinum, eaq; sibi comperta dicto memorat. Insulaq; Pandateria Octauia claudit. Non alia exul uisentium oculos maiore misericordia affecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinæ à Tiberio, recētiore Iulix memoria obuersabatur à Claudio pulsa. Sed illis robur ætatis affuerat. Læta aliqua uiderant, & præsentem fauoriam melioris olim fortunæ recordatione eleuabant. Huic primum nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in qua nihil nisi luctuosum haberet, erepto per uenenū patre, & statim fratre. Tum ancilla domina ualidior. Et Poppea nō nisi in perniciem uxoris nupta. Postremo crimen omni exitio grauius. Ac puella uicesimo ætatis anno, inter cēturiones & milites, præfatio malorū iam à uita exempta, nondum tamen morte acquiescebat.

Paucis

Paucis dehinc interiectis diebus, mori iubetur cum iam uiduā se & tantum fororē testaretur, cōmuneq; Germanici, & postremo Agrippinæ nomē ciceret, qua incolumi infelix quidem matrimoniū, sed sine exitio pertulisset. Restringitur uinculis, uenæq; eius per omnes artus exoluuntur. Et quia pressus pauore sanguis tardius labebatur, præferuidi balnei uapore enecatur. Adituroq; atrocior sauitia, quod caput amputatum latumq; in urbem Poppea uidit. Dona ob hæc tēplis decreta. Quod ad eū finē memorauimus, ut quicumq; casus tēporum illorū nobis uel alijs auctoribus noscēt, præsumptum habeāt, quoties fugas & cædes iussit princeps, toties grates deis actas, quæq; rerū secundarum olim, tum publicæ cladis insignia fuisse. Nec tamen silebitur, si quod senatusconsultū, adulatione nouū, aut patientia postremū fuit.

Eodē anno libertorū potissimos ueneno interfecisse creditū est, Doryphorum quasi aduersatū nuptijs Poppeæ, Pallantē quod immensam pecuniam longa senectā detineret. Romanus secretis criminationibus incusauerat Senecam ut C. Pisonis sociū, sed ualidius à Seneca eodē crimine percussus est. Unde Pisoni timor & orta insidiarū in Neronē magna moles, sed improspera.

FINIS XIII. LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM
QVINTVM CASTIGATIONES.

M T defectione Hyrcanorum.) Scripsimus, diffensione Hyrcan. Et certamē.) Emēdaui, Cōtra ueterū fratrū odia & certamina. Dum ipse positus aduersus Hyrcanos discordijs.) Reposuimus. Dum ipse compositis aduersus Hyrcanos discordijs. Compositus cuncta q; festinatius agerēt.) Nos festinantius. Quosdam ritos cōgestu terræ obdidit.) Scripsimus, abdidit.

Et Corbulonis minis patrata magnifice extollebant.) Reposuimus, ac magnifica, extollebant.

Famifulanus Vectonarius.) Codex Budensis, Fimifulanus Vectonarius. Calauius Sabinus regebat.) Nos. regebant. Mox est illic, transmittēbat. Sicut & ante, Armeniam intrat. Igitur & nos sic scripsimus.

Castello cui Asamosata nomen est.) Correximus, Asamosata.

Et ægre compulsū ferunt.) Sustulimus particulam &. Non autem hæc sola supererat, sed mox item particula, ut, Aegre compulsū ferunt, instantē Corbuloni fateretur. Subauditur autem ut.

Hinc peditatu inde equite.) Codex Budensis. Hinc peditatu, hinc equite.

Per longinqua & auiā.) Prepositionem per expunximus sic distinguendo sententiam: Peditum si quis integer, longinqua & auiā: uulnerati castra repetiere. Subauditur ante, petijt.

Missis item ad Corbulonē precibus.) Scripsimus, Missis iterum ad Corb. pr.

Ne aliud q; munimenta propugnabant.) Emēdaui, Nec aliud q. m. prop.

Aut metu.) Ablatiuum metu deleuimus, & pro aut scripsimus, ut, hoc modo.

Et alij propria ignauia, ut Corbulonē opperietes. Siquidem in manu scripto libro

t tantum

tantum est aut pro ut. Librarius ultimam præcedentis uocabuli quod est ignauia literam, cum ut cōiunxit, ut fieret aut. Deinde quispiam ablatiuum adiecit metu.

Cōtra daret.) Hoc mihi magis probat quod uerbū in regio uolumine est scriptum, nēpe, cōtradiceret. Sic lib. 17. Si fortuna cōtra daret, iratis ne relinquerent.

Pacem ex æquo utilē, nec præsentia spectaret.) Non est inepta Budensis exemplaris lectio, Pace ex æquo utili, ne præf. t. sp.

Adieciſſe deos dignum Arfacidarum simul & de legionibus Romanis statuerent.) Scribendum apparet, Adieciſſet eos, dignum Arfacidarū & c. Sensus est. Rescripsit Vologeses se adhibuisse fratres suos in consilium Pacorum ac Tyridentem, ut digne Arfacidis simul & Romanis statuerent. Quir enim non possim docendi gratia sic loqui, quum Cicero dixerit, cōuenienter naturæ uisere. Arbitror autem dignum Arfacidarū imitatione Græca protulisse, *ἑξήκως τῶν ἀρρακιδῶν*. Ni si quis malit, dignum Arfacidarum pro dignitatem Arfacidarum, hoc est pro dignitate Arfacidarum simul & de legionibus Romanis statuerent.

Vasatem præfectum.) Et mox, Vasates. Scripsimus Vasacem, & Vasaces.

Is castra perfluebat.) Malim, præfluebat.

Antequam agmen Romanum excederet.) Emendauimus, decederet. Quod illic sequitur, Aut iumēta adnoscētes, in uulgata æditione est agnoscētes, nec refert.

Validum & firmum intellexere.) Reposui, Validum & fidum intellexere.

Neque se plus tridui itineri abfuisse.) Nos, itinere.

Non eam speciem insignium & armorum prætulit.) Liber manu descriptus, Non eam speciem insignium armorum p.

Ne lachrymis quidem temperare.) Scripsimus, temperauere.

Consalutatio Vix præ fetu usurpata cōsalutatio.) Sic libro 20. Nulla inter coeuntes exercitus cōsalutatio. Quamquam hoc loco codex Budensis habet consolatatio.

Hoc conquerentium.) Castigauimus, Hæc conquerentium.

Amnemque ut olim medium faceret.) Scribendum, Amnemque ut omnium medium faceret. Item, Diruptaque quæ ultra Euphratem communierat Corbulo.

Fortuitus ignis assumpsisset.) Emendauit, absumpsisset.

Ius nature Adeunt, ibi naturæ munus, labores educandi.) Exemplar Matthæ Coruini habet, Adeuntibus naturæ. Proinde lego, Qui magna cum inuidia senatū adeunt, ius

Labores educandi nature, labores educandi, aduersus fraudem, & artes, & breuitatē adoptionis enumerant. Dele ergo uocabulū munus quod castigatores infulserunt, ibi pro ius scribentes. Hic locus feliciter, ut puto restitutus est, atque in contextu mutatus.

Ac nec usurpandis quidē hæreditatibus prodesset.) Particula quidem illic non est, & potest abesse.

Potentiam suam tali modo ostentandi.) Nec est illic suam.

Locus puerperio colonia Antium fuit.) Abest & uerbum fuit, quod nos quoque dispunximus.

Iam senatus interim uterū Poppeæ cōmendauerat dijs.) Aduerbū interim sufficit Adnotandum est.) Scripsimus, Adnotatum est. (simus.)

Quam populus Romanus.) Castigauit, quem. Subaudi modum.

Neque infamia Pæti augebatur.) Correximus, augebatur.

Ponere insignie regium Tum placuit Tyridentem ponere apud effigiem Cæsaris in insigne regium.) Ponere pro deponere.

Ut, initia uigiliarum per centurionem enunciari.) Scripsimus, nunciari.

structa Et structa ante auguralem aram subdita face accendi.) Castigauimus, Et structa (hoc est struem lignorum extructam) ante Auguralem aram subdita face accendi

cendi. Subaudiatur, ligna, uel simile quippiam.

Postero die spacios orauit.) Emendauit, Postremo die. Quamvis si quis de biduo ultimo tantū intelligat, recte scripserit postero die. Id quod secutus est castigator huius loci. Quod si quis ad totū tempus respiciat, quo semel atque iterum congressi sunt, præsertim quū præcedat, Dein paucis diebus, inreticētis: nō absurda lectio erit postremo die, quam nos Budensi codici debemus, cui cætera fermè omnia.

Ne ferrū traderet.) Intelligēdū, ne ferrū traderet, s. ipse Tyridentem Corbuloni. Equitum Romanorum locos sedibus plebis anteposuit apud Circum.) Scripsimus, sedilibus plebis.

Namque ad eam diem indiscreti ibant.) Reposui, indiscreti inibant.

Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificētia ac priori.) Castigauimus, pari magnificentia, ac priora.

Sed sceminarum illustrium senatorumque plures per arenam cœdati sunt.) Quid faciunt scemina illustres in arena? Deest hic genitius filiorum, quem inseruimus, Sed sceminarum illustrium senatorumque filiorum plures per arenam cœdati sunt.

Inde initium fore, ut transfessus in Achaiam.) Et hic deeat ablatiuus scenis. Inde initium fore, ut transfessus scenis in Achaiam. Scenis id est per scenas.

Et quos a proximis coloniis & municipiis eius rei fama ciuerat.) Scripsimus, Etiam alijs præmineret.) Reposuimus, etiā malis præmineret. (acciuerat.

Quasi d. primum facetijs scurrilibus, deinde flagitijs sceleribusque præinuit, Iussit accusatores obijcere.) Pronomen id non est in libro manuscripto, nisi postea additum.

Qui ne ignobiles haberet quos ab epistolis & libellis & rationibus appellaret.) Volumē regiū habet, qui ne ignobiles haberet quos ab epistolis & libellis & rationibus appelleret. Cōiunctio legendū, Quin eum siue quinetiā nobiles habere, quos ab epistolis, & libellis, & rationibus appelleret. Quare sic emēdare cōtextū ausi fuimus.

Hæc atque talia plebi uolenti fuere.) Budense exemplar hic rasis aliquot literis habet uolentia. Scripserim ego, Hæc atque talia plebi uolenti fuere. Similem locutionem usurpat in uita Agricola, Eoque initio erecta prouincia, ut quibus bellum uolentibus erat. Hoc sermonis genus Græcis familiare. Plato *ἄλλ' ὅρα εἰ σοὶ βελό, fuerε*

μὲν εἰς ἃ λέγω, id est. Sed uide num tibi uolenti sint quæ dico. Gregorius Nazianzenus, *ὅτι πικροῦ ὅτι βελόμηνος λῶ*, id est. Illusetūt quecumque uolentibus erant. Sic & libro 19. loquitur. Carterisque remanere & in uerba Vespasiani adigi uolentibus fuit. Quo loco nos dictionē liberum a castigatores insultam submouimus. Ex-

pressit hanc figurā amator Hellenismi Macrobius quum inquit. Si uobis uolentibus est. Huius generis & illud quod Tacitus lib. primo dixit. Ut quibusque bellum inuitis, aut cupiētibus erat. Quod autores Græci dicūt *ἀχθόμενος λῶ*, & *ἀδόμενος λῶ*. Nec est admodū dissimile quod eodem libro infra legitur. Volentibus Armenijs præfecit. Item libro 18. Mutiano uolenti scribere, quamquam in uulgatis æditiōibus male legitur, uolentia. Sed de hac figura admonuimus sub initium operis, & suis deinde locis.

Ipse quo fidem acquireret, nihil usquā perinde lætum sibi publicis locis.) Hic locus est profum uitiat. Liber manuscriptus habet. Quo ipse fidem acquireret nihil usquā perinelocum sibi letum publicis locis. Diuinatione est opus. Legerim ipse quo fidem acquireret, nihil usquā periculosum sibi, lætus publicis locis struere cōiunia, totaque urbe quasi domo uti, hoc est, struebat, atque utebatur. Id nimirum simplicius est, quam legere, periculosum siue turbulentum, pro sibi lætum.

Quasi Tigillino paratæ, ut exempla referam.) Et hic deprauata uerba sunt.

Emēdauimus, quas Tigillino paratas ut exēplū ferā. Vbi ferā dixit pro referā.

(Et cōtra scorta uisabantur.) Particula cōnectens, & nō est in uolumine Bud.

Et postquam tenebræ incidebant.) Malim, incidebant.

Milit auspices duos.) Sic & illic legitur. Forte melius, Viti auspices duo. Nam sequitur, cuncta etiā spectata, siue ut in scripto codice legitur, aspectata.

Cuncta deniq; spectata.) Manuscriptus liber, Cuncta etiā aspectata Plusq; est aspectata quā spectata. Verbum aspectandi libro primo usurpat, Omnis exuta

Aspectare aequalitate iussa principis aspectare.

Omnibus quę huic urbi per uolentiā igniū acciderūt, grauior atq; atrocior.) Parenthesi sublata, coniunctionē sed inseruimus. Sed omnibus quę huic urbi per uolentiā igniū acciderūt, grauius atq; atrocius. Noua sententiā est. Subauditur, id in-

Et rursus inferiora populando.) Particulam & deleuimus. (commodum.

Huc illuc Hucq; & illuc flexis.) Nec hoc loco codex manuscriptus particulā & habet.

Opinor Tacitum scripsisse, huc illuc flexis, quemadmodum alibi saepe loquitur. Libro primo. Sed exterruit Caccinna huc illuc ferens arma. Libro quarto. Sed persequi incertum fuit, quum ex usu temporis huc illuc mearent.

Adhoc Adhęc lamēta pauētū fœminarū.) Scripsimus, Adhoc, qua uoce etiā alibi utē.

Irritū cadere In irritum cadebant.) Codex Budensis, Irritum cadebāt. Sic infra. Dum merita erga Neronem sua, & quāam irritum cecidissent, aperit. At utrobicq; legitur in uulgatis additionibus, in irritum.

Necdum posito metu satis credebatur, cū leuis r.g. ignis.) Reposuimus, Necdum posito metu, redibat. Leuis rursus grauis, ig.

Multa seniores meminert.) Castigauimus, meminert.

Ex quo Senones.) Forte, & quo Senones capt. urbem in fl.

Effodere proxima Auerno iuga connixus est.) Codex Budensis, Enifus est. Forte, annifus est.

Sed dimensis uirorum ordinibus.) Illic legitur, diuersis ordinibus. Hoc est, separatis. Sic infra. Et diuersi interrogantur.

Subuectare Vtiq; naues & quę frumentum Tyberi subuectæ essent.) Emēdauimus Vtiq; naues quę frumentum Tyberi subuectassent.

Quod is lapis ignibus imperuius est.) Correxī, Quod is lapis igni imper. est.

Et lectisternia ac peruigilia celebrare fœminæ.) Exēplar regiū, Sellisternia,

Quos per flagitia inuifos.) Hic & mox quum pietatē Christianam excitiabilem

superstitionē uocat, loquitur ut ethnicus, & mysteriū nostrę religionis ignarus.

Et pereuntibus addita ludibria.) Reposuimus, Ea pereuntibus addita ludibria,

Sed in scuitiam unius adsumerentur.) Castigauī, absumerentur.

Oretenus Hic Græca doctrina oretenus exercitus.) Oretenus non est in uolumine Budensi. Qui addidit motus est, quod sequitur, animum bonis artibus n. ind. Quum possit stare sententiā sine eo aduerbio, quod hic minime locum habet. Nam oretenus significat usq; ad os. Sic annalium libro primo. Permissentur inter se manipuli modo pectore, modo ore tenus extantes.

Ferebant Senecam.) Scripsimus, Ferebatur Senecā. Nam saepenumero hoc uerbum usurpat impersonaliter. porro melius cohærebit sententiā si legas: Ferebatur Seneca orauisse, & non egressus.

Cubiculum non egressus.) Subaudi, est.

Dum pro simplici uictu, & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profl. aqua uitam tolerat.) In libro regio non est præpositio pro, sed pro tolerat est tolerabat.

Itaq; legendum, Dum simplici uictu & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente

profluente aqua uitam tolerat siue tolerabat.

Nec; senatui quod inane esset, sed prouisum quonā modo poenas euerse Reip, daret.) Adrerfatiuā particulam exemimus, quę ex posteriori syllaba proxime præcedentis dictionis nata est. Emendauimus itaq;, Nec; senatui quod inane esset, prouisum quō nam modo poenas uerfæ Reip. daret.

Et multū acerrimos duceret in partes.) Castigauī, Et militum acer. d. in partes. Qui a coniuratione integri essent.) Codex Budensis, qui coniurationē, integri.

Legō coniuratione, aut potius, coniurationis integri.

Et genibus principis accedens.) Emendauimus, Et genibus principis accidēs, integri

Coniurationis

Est ab accido, quod est ab ad & cado.

Animi ualidis, & corpore uigens.) Codex Budensis, & corpore ingens. Sic libro. 17. Caccina, decora iuuenta, corpore ingens, animi immodicus.

Et cæterorum ut quicq; audacia plus habuisset.) In Budensi, & cæterorum ut quicq; audiuisset, accurrerent.

Diuites, pauperes.) Pro diuites scripsimus, dites, quam uocem usurpat crebro.

Vt lib. 18. Dites dominos in prædā, aut si repugnatū foret, ad excidiū destinabāt. Quibusq; sistitur sanguis parare eundē Milichū iubet.) Liber Marthiæ Coruini. Quibusq; sistitur sanguis fartiebat eundē Milichum iubet. Lego, fartieda eundem M. iubet. Dicimus enim, iubeo te aliquid. Mox est illic in hortos Seruianos.

Adiungere crimē uisum, se pariter indicē & testē facere.) Exemplar scriptū habet uixisse. Forte legendū, Adiungere crimē nixū, se pariter indicē & testē facere.

Ergo accitus Natalis.) Scripsimus, Ergo accitus Natalis. Subaudi, est.

Charissima suorum quicq; pignorum proderent.) Castigauī, Charissima quoq; suorum pignorum proderent.

Latatum erga coniuratos.) Reposuī, Latatum erga coniuratos. Animum aduersum suprema firmabat.) Nos, firmat.

Nam uetus miles timebatur, quanquam fauore imbutus.) Mutauī meum secutus iudicium, quanquam in tanquam.

Et sola corporis forma cōmendatā.) Volumen regiū, Et sola corporis fama co. Domitius filius.) Scripsimus, Domitius Silius.

Quando uenenū non processerat.) Codex manuscriptus, Quoniā uenenum non processerat. Nec magnopere refert.

Quod a uisendo eo prohiberetur) Emendauimus, quod uisendo eo prohiberetur. Solet enim tales præpositiones omittere Tacitus.

Se ratioe ualetudinis & amore quietis, excusauisse respōdit.) Illic legi, ratioes ualetudinis & amore quietis. Posset legi, se rationē ualetudinis & amorem quietis

Quod unū iam tamen pulcherrimum.) Mutauī, quod unum (excusauisse, iam tamen & pulcherrimum habebat.

Complectitur uxorem paululum aduersum præsentem formidīnē mollitus.) Hic inseruimus particulam &. Complectitur uxore, & paululum aduersus præsentem formidinem mollitus orat rogatq;.

Illā contra, sibi quoq; destinatam mortem adseuerat.) Coniunctio quoq; non est in uolumine Budensi.

Suadet in aliud cubiculum abscedere.) Scripsimus, abscederet. Inuertere supersedeo.) Quod factum fuisset, si hic alijs uerbis retulisset. Alio-

qui posset etiā legi, innectere supersedeo. Quæ lectio mihi summopere probatur. nam superior sensus planē frigidus est.

innectere supersedeo

Inhiberi mortem imperat.) Verbum imperat non est in libro manuscripto.

Quare Tacitum scripsisse suspicor, At Nero nullo in Paulinam proprio odio, ac ne glisceret inuidia crudelitatis, inhibere mortem. Inhibere id est inhibebat.

Quo damnati publico Atheniensium iudicio extinguerentur.) Apparet ex regio uolumine legi posse, Quo damnatus pub. Ath. iud. extingueretur.

Frigidis iam artibus & clauso corpore aduersus uim ueneni.) Illic legitur, Frigidus iam artus & cluso corpore aduersus uim ueneni, Græca constructio, est sed Historicis permissa.

Ita codicillis perscripserat.) Supposui præscripserat. Quanquam me non latet elegans esse uerbum perscribere, & hic locum habere posse.

Auriga, & histrio, & incendiarius extitisti.) Priorem particulam & submouimus, Auriga, histrio, & incendiarius fuisti.

Incomptos & ualidos.) Hæ duæ uoces, & ualidos, non sunt in libro Marthiaæ Coruini. Legendum arbitror, Nec minus nosci decebat militaris uiri sensus sed incomptos. Facile est uidere quid induxerit castigatorem ut adderet clausulam, & ualidos. Nempe, & coniunctio, pro qua sed scribendum erat.

Quantuis Flauius ut humilem & angustam increpans.) Non aliter illic legitur, nisi quod angustum, exemplar habet. Verum attentius inspecta scriptura deprehendisse mihi uideor pro quibus scribendum simpliciter quæ. Mox est illic, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplina. Sentit autem disciplinam militarem castrensemque. Quare sic emendauimus locum. Is proximo in agro scrobem effodi iussit, quæ Flauius ut humilem & angustam increpans, circumstantibus militibus, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplina. Porro scrobem in masculino quoque genere usurpari non est ignotum ex autoribus.

Non aliter tot flagitijs eius subueniri potuisse.) Scripsi posse.

Denegauere pro degene rauere Nec ceteri centuriones in perpetuendis supplicijs denegauere.) Crassum erratum est. Emendauimus, degenerauere. Sanè quisquis fuit qui supposuit uerbum denegauere, respexit ad id quod dictum supra de Subrio Flauio, Confessionis gloriam amplexus.

Verum quod hic præcedit, in perpetuendis supplicijs, & quod sequitur, At non Fenio par animus, indicant legendum, degenerauere. Neque enim denegare absolute usum

Haud nescius inter adulteros eius ad Cæsarem esse.) Castigauimus inter (patur, adulteros eius & Cæsarem esse.

Quia speciem iudicis induere non poterat.) Reposui, Quia speciem iudicij induere non poterat.

Conuiuium celebrat.) Feci, celebrat.

Nihil metuens aut dissimulando metu.) Nos, Nihil metuens an dissimulando me.

Mense exitii pro imminens exitium Et mensæ exitium opperientium.) Enorme mendum hic est. Correximus, Et imminens exitium opperientium & imaginatus & irridens Nero. Budensæ exemplar habet in mensæ exitium, hinc ansa consiiciendi data est.

Exin Mannio & Lucani cadem imperat.) Id uidetur sic dictum, quasi Mannio centurioni cuiusdam etiam Lucani necem imperarit. Sed si quis attentius confyderet, apparebit scribendum, Exin M. Annei Lucani cadem imperat. Et sic nostrum securi iudicium mutauimus. Nam à codice regio, nihil erat hic præsidij. Sic supra, Et Lucanus Anneus Plautiusque Lateranus consul designatus uuida odia intulere.

Sed tamen extimarentur.) Scripsimus, existimarentur. Paulopost in regio codice est, Britio Catullino. Item Acilia mater.

Apud palatium quoque effigies eorum sisteret.) Nos apud palatium effigies eorum quoque sisteret.

Neu compositam, & obliteratedam mansuetudinem principis nouam ad seuitiam retraheret.)

retraheret.) Illic non habetur particula coniectans, &. Quare suspicor hanc fuisse germanam Taciti lectionem, Neu compositam, obliteratedam mansuetudine principis nouam ad seuitiam retraheret. Neu compositam, hoc est sedatum & qui iam placidus factus esset, Subaudi Neronem. Porro compositum etiam alibi usurpat pro sedato, ut lib. 17. Compositique ad presens, qui coerceri non poterant. Sed & Obliteratedam uerbo rursus utitur libro sequenti. Quæ obliteratedam non sinebat Capito Cossitianus. Et lib. 17. Ac ne reuerentiam imperij exuere uiderentur, in S. P. Q. R. obliteratedam iam nomina, sacramenta aduocabant. Item in prioribus libris saepe.

Et uenerationem item hominum merito.) Aduerbium item submouimus, quod non sit in libro manuscripto.

Quod ad omnia olim sui exitus uerteretur.) Budensæ uolumen: Quorundam ad omnia dolum sui exitus uerteretur. Legerim, Quod clam ad omen ac dolum sui exitus uerteret, Vbi sui pro eius usurpat, more Ciceronis & ueterum autorum.

F I N I S.

✪ P > CORNELII TACITI AB EX-
CESSU DIVI AVGVSTI ANNALIVM
LIBER XV.

IN TERE A rex Parthorum Vologeses, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tygranem Armeniæ impositum: simul fratre Tyridate pulso, spreto Arfacidarum fastigium iraculum uolens, magnitudine rursus Romana & continui fœderis reuerentia, diuersas ad curas traheretur, cunctator ingenio, & dissensione Hyrcanorum gentis ualida, multisque ex eo bellis illigatus. Atque illum ambiguum nouus in super nuncijs contumeliæ extimulat. Quippe egressus Armenia Tygranem Adiabenos contumeliam nationem latius ac diutius quam per latrocinia uastauerat. Idque primores gentium ægre tolerabant, eodum temptationis descensum, ut ne duce quidem Romano incurfarentur, sed temeritate obsidis, tot per annos inter mancipia habiti. Accedebat dolorem eorum Monobazus quem penes Adiabenum regimen, quod præsidium, aut unde peteret rogans. Iam de Armenia concessum, proxima trahi: & nisi defendat Parthi, leuius seruitium apud Romanos deditis, quam captis esse. Tyridates quoque regni profugus, per silentium huiusmodi querendo, grauior erat. Non enim ignauia, magna imperia contineri, uitorum armorumque faciendum certamen. Id in summa fortuna æquius, quod ualidius. Et sua retinere, priuata domus: de alienis certare, regiam laudem esse. Igitur commotus his Vologeses concilium uocat, & proximum sibi Tyridatem constituit, atque ita orditur. Hunc ego eodem mecum patre genitum, cum mihi per atatem summo nomine concessisset, in possessionem Armeniæ deduxi, qui

Vologesis oratio in concilio suorum

tertius potētis gradus habetur. Nā Medos Pacorus anteceperat, uidebarq;
 cōtra uetera fratrum odia & certamina, familiæ nostræ penates ritē compo-
 fuisse. prohibent Romani, & pacem ipsis nunquā prospere laceffitam, nunc
 quoq; in exitium suum abrumpunt. Non ibo inficias, æquitate quā san-
 guine, causā quā armis retinere parā maioribus malueram. si cōtatione
 deliqui, uirtute corrigam. Vestra quidem uis & gloria in integro est, addita
 modestiæ fama. quæ neq; summis mortaliū spernenda est, & à dijs æstima-
 tur. Simul diademate caput Tyridatis euinxit, promptam equitum ma-
 num quæ regem ex more sectabatur Monefi nobili uiro tradidit, adiectis
 Adiabenorū auxilijs: mandauitq; Tygranem Armenia exturbari, dum
 ipse compositis aduersus Hyrcanos discordijs, uires intimas, molemq; belli
 ciet, prouincijs Romanis minitans. Quæ ubi Corbuloni certis nuncijs audi-
 ta sunt, legiones duas cum Verulano Seuero, & Vectio Bolano, subsidium
 Tygrani mittit, occulto præcepto, cōpositius cuncta, quā festinantius age-
 rent, quippe bellum habere quā gerere malebat. Scripsitq; Cæsari pro-
 prio duce opus esse, qui Armeniam defenderet. Syriam ingruente Vologe-
 se acriore in discrimine esse. Atq; interim reliquas legiones pro ripa Euphra-
 tis locat. Tumultuariam prouincialiū manum armat. hostiles ingressus præ-
 sidijs intercipit. Et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposi-
 ta, quosdam riuos congestu arenæ abdidit. Ea dum à Corbulone tuendæ
 Syriæ parantur, acto raptim agmine Monefes ut famam sui præiret, non
 ideo nescium aut incautum Tygranem offendit: qui occupauerat Tygrano-
 certa, urbem copia defensorum & magnitudine mœniū ualidam. Ad hæc
 Nicephorius amnis haud spernenda latitudine partem murorum ambit. &
 ducta ingens fossa qua fluuiō diffidebatur. Inerant milites, & prouisi ante
 commeatus, quorum subuēcti pauci auidius progressi, & repentinis hosti-
 bus circumuenti, ira magis quā metu cæteros accenderant. Sed Partho ad-
 exequendas obsidiones nulla cominus audacia: raris sagittis, neq; clausos
 exterrēt, & semet frustratur. Adiabeni cum promouere scalas & machina-
 menta inciperent, facile detrusi, mox erumpentibus nostris cæduntur. Cor-
 bulo tamen quamuis secundis rebus suis, moderandum fortunæ ratus, mi-
 fit ad Vologesem qui exoptularent uim prouincię illatā. socium amicūq;
 regem cohortes Romanas circum sedere. omitteret potius obsidionem, aut
 se quoq; in agro hostili castra positurum. Casperius cēturio in eam legatio-
 nem delectus, apud oppidum Nisibin septem & triginta millibus passuum
 à Tygranocerta distantem adit regem, & mandata ferociter edidit. Volo-
 gesi uetus & penitus infixū erat, arma Romana uitandi: nec præsentia pro-
 sperè flebant, irritum obsidium, tutus manu & copijs Tygranes, fugati
 qui expugnationem sumpserant, missæ in Armeniam legiones, & aliæ pro
 Syria paratæ: ultro irrumperē: sibi imbecillum equitem pabuli inopia. nam
 exorta

exorta uis locustarū abederat quicquid herbidū aut frondosum. Igitur me-
 tu abstruso mitiora obtendēs, missurum ad imperatorē Romanum legatos
 super petenda Armenia & firmanda pace respōdet. Monefen omittere Ty-
 granocerta iubet, ipse retro concedit. Hæc plures ut formidine regis, & Cor-
 bulonis minis patrata & magnifica extollebāt. Alij occulte pepigisse inter-
 pretabant, ut omisso utrinq; bello, & abeunte Vologese, Tygranes quoq;
 Armenia abscederet. Cur enim exercitū Romanum à Tygranocertis de-
 ductum: cur deserta per otium, quæ bello defenderant? An melius hyber-
 nauisse in extrema Cappadocia, raptim erectis turgurijs, quā in sede regni
 modo retenti? Dilata prorpsus arma, ut Vologeses cum alio quā cū Cor-
 bulone certaret: Corbulo merite tot per annos gloriæ, non ultra periculum
 faceret. Nam ut rettuli. proprium ducem tuendæ Armeniæ poposcerat, &
 aduentare Cæsenius Pætus audiebatur: iamq; aderat, copijs ita diuisis, ut
 quarta & duodecima legiones addita quinta quæ recēs è Mœsis excita erat,
 simul Pontica & Galatarū Cappadocumq; auxilia Pæto obedirēt: tertia &
 sexta & decima legiones, priorq; Syriæ miles apud Corbulonē manerent.
 Cætera ex rerum usu sociarent, partirenturue. Sed neq; Corbulo æmuli pā-
 tiens, & Pætus cui satis ad gloriam erat si proximus haberetur, despiciebat
 gesta, nihil cædis aut prædæ, usurpatas nominatenus urbium expugnatio-
 nes dictitans. Se tributa ac leges, & pro umbra regis, Romanū ius uictis im-
 posturum. Sub idem tempus legati Vologesis, quos ad principē missos
 memorauī, reuertere irriti: bellumq; propalam sumptum à Parthis. nec Pæ-
 tus detrectauit, sed duabus legionibus, quarum quartam Famisulanus Ven-
 etonianus eo in tempore, duodecimā Caluuius Sabinus regebant, Armeni-
 am intrat, tristi omīne. Nam in transgressu Euphratis, quæ ponte transmit-
 tebat, nulla palām causa, turbatus equus qui cōsulariā insignia gestabat, re-
 tro euasit. Hostiāq; quæ muniebantur hybernaculis assistēs, semifacta ope-
 ra fuga perripit, seq; uallo extulit, & pila militū arserē, magis insigni prodig-
 gio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat. Cæterum Pætus spretis o-
 minibus, nec dum satis firmatis hybernaculis, nullo rei frumentariæ proui-
 su, rapit exercitum trans montem Taurum, recipiendis, ut ferebat Tygranoc-
 certis, uastandisq; regionibus, quas Corbulo integras omisisset. Et capta
 quædam castella, gloriæq; & prædæ non nihil partum, si aut gloriam cum
 modo, aut prædam cum cura habuisset. Longinquis itineribus percursan-
 do quæ obtineri nequibāt, corrupto qui captus erat commeatu, ut instante iam
 hyeme, reduxit exercitum. composuitq; ad Cæsarem literas, quasi confes-
 so bello, uerbis magnificis, rerum uacuas. Interim Corbulo nunquam ne-
 glectam Euphratis ripam crebrioribus præsidijs infedit: & ne ponti iniici-
 endo impedimentum hostiles turmæ afferrent (iam enim subiectis cami-
 nis magna specie uolabant.) naues magnitudine præstantes, & cōnexas
 trabibus

trabibus, ac turribus auctas, agit per annum, catapultisq; & balistis proturbat Barbaros, in quos saxa & hastæ longius permeabant, quam ut contrario sagittarum iactu adæquarentur. Dein pons continuatus, collesq; aduersi per socias cohortes, post legionum castris occupantur, tanta celeritate & ostentatione uirium, ut Parthi omisso paratu inuadendæ Syriæ, spem omnem in Armeniã uerterent. Ibi Pætus imminentium nescius, quintam legionem procul in Põto habebat. Reliquas promiscuis militum comeatibus infirmauerat, donec aduentare Vologesem magno & infenso agmine auditum. Accititur legio duodecima, & unde famã aucti exercitus sperat, prodita infrequentia: qua tamen retineri castra, & eludi Parthus tractu belli poterat, si Pæto aut in suis, aut in alienis consilijs constantia fuisset. Verum ubi à uiris militaribus aduersus urgentes casus firmatus erat, rursus ne alienæ sententiæ indigens uideretur, in diuersa ac deteriora transibat. Et tunc relictis hybernis, non fossam neq; uallum sibi, sed corpora & arma in hostem data clamitans, duxit legiones quasi prælio certaturus. Deinde amisso centurione & paucis militibus, quos uisendis hostium copijs præmiserat, trepidus remeauit. Et quia minus acriter Vologeses institerat, uana rursus fiducia, tria millia delectorum proximo Tauri iugo imposuit, quo transitum regis arcerent. Alares quoq; Pannonios robur equitatus in parte campi locat. Coniunx ac filius castello cui Arsamosata nomẽ est, abditi, data in præsidium cohorte, ac disperso milite, qui in unum habitus, uagum hostem promptius sustentauisset. Acgre compulsum ferunt, ut instantem Corbuloni fateretur. Nec à Corbulone properatum, quo gliscentibus periculis etiam subsidij laus auergeretur. Expectari tamen itineri singula millia ex tribus legionibus, & alarios octingentos, parem numerum è cohortibus iussit. At Vologeses quamuis obsessa à Pæto itinera hinc peditatu, inde equite accepisset, nihil mutato consilio, sed uacillis alares exterruit, legionarios obtriuuit, uno tantum centurione Tarquintio Crescente turrim in qua præsidium agitabat, defendere auso: facta sapius eruptione, & cæcis qui Barbarorum propius suggrediebantur, donec ignium iactu circumueniretur, peditum si quis integer, longinqua & auia, uulnerrati castra repetiuerunt: uirtutem regis, sæuitiam & copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum qui eadem pauebant. Ne dux quidem obniti aduersis, sed cuncta militiæ munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, ueniret properè, signa & Aquilas, & nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: se fidem interim donec uita suppeditet, retenturos. Ille interritus & parte copiarum apud Syriam relicta, ut munimenta Euphrati imposita retinerentur, quã proximum & comeatibus non egenum, regionem Comagenam, exin Cappadociã, inde Armenios petiuit. Comitabantur exercitum præter alia assueta bello, magna uis camelorum onusta frumenti, ut simul hostem famemq; depelleret. Primum è percussis Pactium primipili

Primipili centurionem obuium habuit, dein plerosq; militum: quos diuersas fugæ causas obtendentes, redire ad signa, & clementiam Pæti experiri monebat. Se nisi uictoribus immittè esse. Simul suas legiones adire, hortariorum admonere, nouam gloriã ostendere. Non uicos aut oppida Armeniorum, sed castra Romana, duasq; in ijs legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus præcipua seruati ciuis corona imperatoris manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi pat eorum numerus adipisceretur, qui attulissent salutem, & qui accepissent. His atq; talibus in comune alacres, & erant quos pericula fratrum, aut propinquorum proprijs stimulis incenderent, continuũ die noctuq; iter properabant. Eoq; intētius Vologeses premere obsessos, modo uallum legionum, modo castellum quo imbellis ætas defendebatur, oppugnare, propius incedens quam mos Parthis, si ea temeritate hostem in prælium eliceret. At illi uix contubernijs extracti, nec aliud quam munimeta propugnabant, pars iussu ducis, & alij propria ignauia, ut Corbulonem opperientes, ac si uis ingrueret, prouisis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neq; eandem uim Samnitibus Italico populo, aut Pœnis Romani imperij armulis. Validam quoq; & laudatã antiquitatem, quortics fortuna contra daret, salutem consuluisse. Qua desperatione exercitus dux subactus, primas tamen literas ad Vologesem, nõ supplices, sed in modum querentis cõposuit, quod pro Armenijs semper Romanæ ditionis, aut subiectis regi quẽ imperator delegisset, hostilia faceret. Pacem ex æquo uitalem. Nec præsentia tantum spectaret. Ipsum aduersus duas legiones totis regni uiribus aduenisse: At Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum inuarent. Ad ea Vologeses, nihil pro causa, sed opperandos sibi fratres Pacorum ac Tiridatem rescripsit. Illum locum tempusq; consilio destinatum quid de Armenia cernerent. Adicisse deos dignum Arsacidarum, simul & de legionibus Romanis statueret. Missi post à Pæto nuncij, & regis colloquium petitum, qui Vafacẽ præfectum equitatus ire iussit. Tum Pætus, Lucillos, Pompeios, & si qui duces obtinendæ donandæue Armeniæ egerant: Vafaces imaginem retinendi donandiue penes nos, uim penes Parthos memorat. Et multum inuicẽ disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterum testis ijs quæ pepigissent, adhibetur. Placuitq; liberari obsidio legiones, & decedere omnem militem finibus Armeniorum, castellaq; & comeatibus Parthis traditi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret mittendi ad Neronem legatos. Interim fluuio Arsameti (is castra præfluebat) pontem imposuit, specie sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documentum uictoriæ iusserant, namq; ijs usus fuit. Nostri per diuersum iere. Addidit rumor, sub iugum missas legiones, & alia ex rebus infautis: quorum simulachrum ab Armenijs usurpatum est. Nam & munimeta ingressi sunt, antequam agmen Romanum decederet, & circumsteterunt uias, captiua olim mancipia, aut iumeta agno-

agnoscentes, abstrahentesque. Raptæ etiam uestes, retenta arma, pauido mi lite & concedente, ne qua prælii causa existeret. Vologeses armis & corporibus cæсорum aggregatis, quo cladem nostrâ testaretur, uisu fugientium legionum abstinuit. Fama moderationis quærebatur, postquam superbiam expluerat. Flumen Arsameté elephanto insidens, & proximus quisque regi ui equorum perrupere, quia rumor incesserat, pontem celsurum oneri, dolo fabricantium. Sed qui ingredi ausi sunt, ualidum & fidum intellexere. Cæterum obsessis adeo suppeditauisse rem frumentariâ constitit, ut horreis igne inijceret: cõtractaque prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere abfuisse. Adiecit, iureiurando Parti cautum apud signa, adstantibus ijs quos testificando rex misisset, neminem Romanum Armeniam ingressurum, donec referatur litera Neronis, an paci annueret. Quæ ut augedat infamiam composita, sic reliqua non in obscuro habentur: una die quadraginta millium spatium emensum esse Pætum, desertis passim faucibus: neque minus deformem illam fugientium trepidationem quam si terga in acie uertissent. Corbulo cum suis copijs apud ripam Euphratis obuius, non eam specie insignium & armorum prætulit, ut diuersitatē exprobraret. Mcesti manipuli, ac uicem commilitonum miserantes, ne lachrymis quidem temperauere. Vix præ fletu usurpata consalutatio. Decefferat certam uirtutis, & ambitio gloriæ, felicitum hominum affectus. sola misericordia ualebat, & apud minores magis. Ducum inter se breuis sermo secutus est, hæc conquerebantur: irritum laborem, potuisse bellum fuga Parthorum finire. Ille integra utriusque cuncta respondit, conuerterent aquilas, & iuncti inuaderent Armeniam, abcessu Vologesis infirmatam. Non ea imperatoris habere mandata Corbulo: periculo legionum commotum, è provincia egressum. Quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam fortunam orandam, ut pedes confectus spacijs itinerum, alacrem & facilitate camporum præuenientem equitem assequeretur. Exin Pætus per Cappadociam hibernauit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuncij, detraheret castella trans Euphratē, amnemque ut omnium medium faceret. Ille Armeniam quoque diuersis præsidijs uacuum fieri exposculabat. Et postremo concessit rex. Diruptaque ultra Euphratem communierat Corbulo, & Armenij suo arbitrio relictis sunt. At Romæ trophæa de Parthis arcusque medio capitolini montis sistebantur, decreta ab senatu, integro adhuc bello, neque tum omissa, dum aspectui consulitur, sprete conscientia. Quin & dissimulandis rerum exter narum curis Nero frumentum plebis uetustate corruptum, in Tyberim iecit, quo securitatem annonæ sustentaret. cuius precio nihil additum est, quamuis ducentas ferme naues portu in ipso, uiolentia tempestatis, & centum alias Tyberi subuectas, fortuitus ignis, absumpisset. Tris dein consules, L. Pisonem

L. Pisonem, Ducennium Geminium, Pompeium Paulinum uectigalibus publicis præposuit, cum insectatione priorum principum, qui grauitate sumptuum iustos reditus anteissent, se annum sexcenties tertium Reipublice largiti. Percrebuerat ea tempestate prauissimus mos, cum propinquis comitijs, aut forte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, præturasque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magna cum inuidia senatum adeunt, ius naturæ, labores educandi, aduersus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant. Satis præcijs esse orbis quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu expectata, in ludibrium uerti, quando quis sine sollicitudine parens, sine luctu orbis, longa patrum uota repente adæquaret. Factum ex eo senatus consultum, ne simulata adoptio in ulla parte muneris publici iuuaret, ac ne usurpandis quidem hæreditatibus prodesset. Exin Claudius Timarchus Cretensis reus agitur, cæteris criminibus, ut solent præualidi prouincialium, & opibus nimis ad iniurias minorum elati: una uox eius usque ad contumeliam senatus penetrauerat, quod dictasset, in sua potestate situm, an proconsulibus qui Cretam obtinuissent, grates agerentur. Quam occasionem Pætus Thrasea ad bonum publicum uertens, postquam de reo censuerat, prouincia Creta depellendum, hæc addidit. Vsu probatum est P. C. leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem: candidatorum ambitus, Iulias leges: magistratuum auaricia, Calphurnia scita, pepererunt. Nam culpa quam pœna tempore prior, emendari quam peccare posterius est. Ergo aduersus nouam prouinciarum superbiam dignum fide constantiamque Romana capiamus consiliū, quo tutelæ sociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque habeatur alibi quam in ciuium iudicio esse. Olim quidem non modo prætor aut consul, sed priuati etiam mittebantur, qui prouincias uiserent, & quid de cuiusque obsequio uideretur, referret. trepidabantque gentes de estimatione singulorum. At nunc colimus externos, & adulamur, & quomodo ad nutum alicuius grates, ita promptius accusatio decernitur. Decernaturque, & maneat prouincialibus potentiam suam talimodo ostentandi. Sed laus falsa & precibus expressa, perinde cohibeantur, quam malitia, quam crudelitas. Plura sæpe peccantur, dum demeremur, quam dum offendimus. Quædam inuidia uirtutes odio sunt, seueritas obstinata, inuictus aduersum gratiam animus. In deinitia magistratuum nostrorum meliora ferme, & finis inclinatur, dum in modum candidatorum suffragia conquirimus, quæ si arceantur, æqualius atque constantius prouinciæ regentur: nam ut metu repetundarum infracta auaricia est, ita uicta gratiarum actione ambitio cohibetur. Magno assensu celebrata sententia. Non tamen senatus consultum perfici potuit, abnuentibus consilibus ea de re rela

tum. Mox auctore principe sanxere, ne quis ad cōcilium sociorum referret, agendas apud senatum propretoribus prouocantibus grates, neu quis ea legatione fungeretur. Iisdem consulibus gymnasium ic̄tu fulminis confla grauit, effigiesq̄ in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ celebre Campaniæ oppidū Pompei magna ex parte proruit. Defuncta q̄ uirgo Vestalis Lælia, in cuius locum Cornelia ex familia Cossorum capta est.

Memmio Regulo & Virginio Rufo Coss. natam sibi ex Poppea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, appellauitq̄ Augustam, dato & Poppeæ eodem cognomēto. Locus puerperio colonia Antium, ubi ipse generatus erat. Iam senatus uterum Poppeæ cōmendauerat dijs, uotaq̄ publice suscepit, quæ multiplicata, exoluta q̄. Et additæ supplicationes, templumq̄ Fecunditati, & certamē ad exemplar Atticæ religionis decretum. Utq̄ fortunarum effigies aureæ in folio Capitolini Iouis collocarentur: ludicrū Cicerense ut Iulia genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæq̄ apud Antium ederetur, quæ fluxa fuere, quartū intra mensem defuncta infante. Rursusq̄ exorta adulationes, censentium honorem diuæ, & puluinar, ademq̄ & sacerdotē. Atq̄ ipse ut lætitiæ, ita mœroris immodicus egit. Adnotatum est, omni senatu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam prohibitum, immoto animo prænunciam imminentis cædis contumeliā excepisse. Secutam dehinc uocem Cæsaris ferunt, qua reconciliatum se Thraseæ apud Senecam iactauerit, ac Senecam Cæsari gratulatum. Vnde gloriæ egregijs uiris, & pericula gliscebant. Interim uicris principio legati Parthorū mandata regis Vologesis, literasq̄ in eandem formā attulere. Se priora & toties iactata super obtinenda Armenia, nunc omittere, quoniam dii quamuis potentium populorum arbitri possessionē Parthis non sine ignominia Romana tradidissent. Nuper clausum Tygranem, post Petum legionesq̄ cum opprimere posset incolumes dimisisse. Satis approbatam uim, datum & lenitatis experimentum. Nec recusaturum Tyridatem accipiendo diademati in urbem uenire, nisi sacerdotij religione attineretur. Iturum ad signa & effigies principis, ubi legionibus coram, regnum auspicaretur. Talibus Vologesis literis, quia Petus diuersa tanquam rebus integris scribebat, interrogatus centurio qui cum legatis aduenerat, quo in statu Armenia esset, omnes inde Romanos excessisse respondit. Tum intellecto Barbarorum irrisu, qui peterent quod eripuerant, consuluit inter primores ciuitatis Nero, bellum aniceps, an pax in hoste placeret. Nec dubitatum de bello. Et Corbulo tot per annos militum atq̄ hostium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cuius alterius inscitia rursus peccaretur, quia Pati piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, unde spes fieret, nō frustra eadem oraturum Tyridatem, si preces ipse attulisset. Syriæq̄ executio Cintio, copiæ militares Corbuloni permittæ, & quintadecima legio ducente Mario Celso, è Pannonia adiecta est.

est. Scribitur tetrarchis ac regibus præfectisq̄ & procuratoribus, & qui prætorum finitimas prouincias regebant, iussis Corbulonis obsequi, in tantum fermè modum aucta potestate, quæ populus Romanus Gn. Pompeio bellum Piraticum gesturo dederat. Regressum Patum cū grauiora metueret, facetijs insectari satis habuit Cæsar his fermè uerbis: Ignoscere se statim, ne tam promptus in pauorem longiore sollicitudine agresceret. At Corbulo quarta & duodecima legionibus, quæ fortissimo quoq̄ amisso, & ceteris exterritis, parum habiles prælio uidebantur, in Syriam translatis, sextam inde ac tertiam legiones, integrum militem & crebris ac prosperis laboribus exercitum in Armeniam ducit. Addiditq̄ legionem quintam quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimanos recens adductos, & uexilla delectorum ex Illyrico & Aegypto, quodq̄ alarum cohortiumq̄, & auxilia regum in unum conducta apud Melitenen, quâ transmittere Euphratem parabat. Tum iustratum rite exercitum ad concionem uocat, orditurq̄ magnifica de auspicijs imperatorijs, rebusq̄ à se gestis, aduersam inscitiam Pati declinans, multa autoritate, quæ uiro militari pro facundia erat. Mox iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis quæ uetustas obsepserat, pergit. Et uenientes Tyridatis Vologesisq̄ de pace legatos haud aspernatus, adiungit ijs centuriones cum mandatis nō immitibus. Non enim adhuc euentū ut certamine extremo opus esset. Multa Romanis secunda, quædam Parthis euenisse, documento aduersus superbiam: proinde & Tyridati conducere intactū uastationibus regnum dono accipere, & Vologesen melius societate Romana quam damnis mutuis genti Parthorū cōsulturum. Scire quantum intus discordiarū quamq̄ indomitas & præferoces nationes regeret. Contra imperatori suo immotam ubiq̄ pacem, & unum id bellum esse. Simul consilio terrorem adicere, & Megistanas Armenios qui primi à nobis defecerāt, pellit sedibus, castella eorū excindit, plana, edita, ualidos, inualidosq̄ pari metu complet. Non infensum, nec dum hostili odio Corbulonis nomē etiam Barbaris habebatur, eoq̄ consilium eius fidum credebant. Ergo Vologeses neq̄ atrox in summam, & quibusdam præfecturis induci as petit. Tyridates locum diemq̄ colloquio poscit. Tempus propinquum, locus in quo nuper obsessæ cū Patō legiones erant, cū à Barbaris delectus esset, ob memoriā lætioris sibi rei, non est à Corbulone uitatus, ut dissimilitudo fortunæ gloriā auget. Neq̄ infamia Pati angebatur, quod eo maxime patuit, quia filio eius tribuno ducere manipulos, atq̄ operire reliquias malæ pugne imperauit. Die pacta Tyberius Alexander illustris eques Romanus minister bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, nondum senatoria ætate, sed pro legato quintæ legioni impositus, in castra Tyridatis uenere honore eius, ac ne metueret insidias tali pignore. Viceni dehinc equites assumpti, Et uiso Corbulone, rex prior equo defiluit: nec cunctatus

Corbulo. Sed pedes uterq; dexteris miscuere. Exin Romanus laudat iuuenem, omiſſis præcipitibus tuta & ſalutaria capeſſentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cætera temperanter adiungit. Iturum quippe Romanum, laturumq; nouum Cæſari decus, non aduerſis Parthorum rebus ſupplicem Arfaciden. Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne regium, nec niſi manu Neronis reſumere. & colloquium oſculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magna utrinq; ſpecie, inde eques cõpoſitus per turmas, & inſignibus patrijs, hinc agmina legionum ſteterè fulgètib; aquilis, ſignisq; & ſimulachris deũ in modum tẽpli. Medio tribunal ſedem curulem, & ſedes effigie Neronis, ſuſtinebat. Ad quã progreſſus Tyridates, cæſis ex more uictimis, ſublatũ capite diadema imaginĩ ſubiecit, magnis apud cunctos animorũ motibus, quos augebat inſita adhuc oculis exercitiuum Romanorũ cædes, aut obſidio. At nunc uerſos caſus: iturum Tyridatem oſtentui gentibus, quanto minus quàm captiuum? Addidit gloriæ Corbulo comitatẽ, epulasq; & rogitante rege cauſas, quoties nouũ aliquid aduerterat: ut, inſitia uigiliarum per centurionem nunciari, conuiuium buccina dimitti, & ſtructa ante Auguralem aram ſubdita face accendi: cuncta in maius extollens, admiratione priſci moris affecit. poſtremo die ſpaciũ orauit, quo tantum itineris aditurus, fratres ante, matrẽq; uiferet: obſidem interea filiam tradit, literasq; ſupplices ad Neronem. Et digreſſus Pacorum apud Medos, Vologeſen Ecbatanis repperit, non incurioſum fratris: quippe & proprijs nuncijs à Corbulone petierat, ne quam imaginẽ ſeruitij Tyridates perferret, neu ferrum traderet, aut complexu prouincias obtinentiũ arceretur, foribusq; eorum aſſiſteret, tantuſq; Romæ quantus conſulibus honor eſſet. Scilicet externæ ſuperbiæ ſucto, non erat notitia noſtri, apud quos ius imperij ualet, inania tranſmittuntur. Eodem anno Cæſar nationes alpiũ maritimarum in ius Latij trãſtulit. Equitum Romanorum locos ſedilibus plebis antepoſuit apud circum. Namq; ad eam diem indiſcreti inibant, quia lex Roſcia nihil niſi de quatuordecim ordinibus ſanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed ſceminarum illuſtrium ſenatorumq; filiorum plures per arenã ſcœdati ſunt. C. Lexanio, M. Licinio Coſs. acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiſcuas ſcenas frequentandi. Nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis, quos ut parum celebres & tantæ uoci anguſtos ſpernebat. Non tamen Romæ incipere ſcenas auſus, Neapolim quaſi Græcam urbem delegit. Inde initium fore, ut trãſgreſſus ſcenis in Achaïam, inſignesq; & antiquitus ſacras coronas adeptus, maiore fama, ſtudia ciuium eliceret. Ergo contractum oppidanorum uulguſ, & quos è proximis colonijs & muniçipijs eius rei fama acciuerat, quiq; Cæſarem per honorem, aut uarios uſus ſectantur, etiam militum manipuli theatrum Neapolitanorum complent.

Illic

Illic pleriq; ut arbitrabantur, triſte, ut ipſe, prouidum potius & ſecundis numeribus euenit. Nam egreſſo qui affuerat populo, uacuum & ſine ullius noxia theatrum collapſum eſt. Ergo per compoſitos cantus grates dijs, atq; ipſam recentis caſus fortunam celebrans, petituruſq; maris Hadriæ traiectus, apud Beneuentum interim conſedit: ubi gladiatorum munus à Vatiniõ celeberrime edebatur. Vatiniõ inter ſcœdiſſima eius aulæ oſtenta fuit, ſutrinę tabernæ alumnuſ, corpore detorto, facetijs ſcurrilibus: primo in contumelias aſumptus, deinde optimi cuiuſq; criminatione eõ uſq; ualuit, ut gratia, pecunia, uel nocendi etiam malis præmineret. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter uoluptates quidem à ſceleribus ceſſabatur. Iſdem quippe illis diebus Torquatus Sillanus mori adigitur, quia ſuper Iunię familię claritudinẽ diuini Auguſtum atauũ ferebat. luſſi id accuſatores obicere, prodigum larigationibus, necq; aliam ſpem quàm in nouis rebus eſſe, quin cum nobiles habere, quos ab epiſtolis & libellis & rationibus appellet, nomina ſummæ curæ & meditantia. Tum intimus quiſq; libertorũ uincti abreptiq;. Et cum damnatio inſtaret, brachiorum uenas Torquatus interſcidit, ſecutaq; Neronis oratio ex more: Quamuis fontem & deſenſioni merito diſſiſum, uicturum tamen fuiſſe ſi clementiam iudicis expectaſſet. Nec multo poſt omiſſa in præſens Achaïa (cauſã in incerto fuere) urbem reuiſit, prouincias Orientis, maxime Aegyptum, ſecretis imaginationibus agitã. Dein edicto teſtificatus non longam ſui abſentiam, & cuncta in Rep. exinde immota ac proſpera fore, ſuper ea profectione adiit Capitolium, illic ueneraturus deos. Cum Veſta quoq; templum inieſſet, repente cunctos per artus tremens, ſeu numine exterrente, ſeu facinorum recordatione nunquam timore uacuuſ, deſeruit inceptum, cunctas ſibi curas amore patriæ leuioreſ dictitans. Vidiffe ciuium mœſtos uultus, audire ſecretas querimonias, quod tantum aditurus eſſet iter, cuius ne modicos quidem egreſſus tolerarẽt, ſueti aduerſum fortuita aſpectu principis reſoueri. Ergo ut in priuatũ neceſſitudinibus proxima pignora præualerent, ita populum Romanum uim plurimam habere: reparandumq; retinenti. Hæc atq; talia plebi uolenti fuere, uoluptatum cupidine, & quæ præcipua cura eſt, rei frumentariæ anguſtias ſi abeſſet metuenti. Senatus & primores in incerto erant: procul an coram atrocior haberetur, dehinc (quæ natura magnis timoribus) deterius credebant quod euenerat. Ipſe quo ſidem acquireret, nihil uſquã perinde lætum ſibi, publicis locis ſtrudere conuiuia, totaq; urbe quaſi domo uti. Et celeberrimę luxu fama q; epulæ fuere, quas Tigillino paratas, ut exemplum referã, ne ſæpius eadem prodigientia narranda ſit. Igitur in ſtagno Agrippæ fabricatus eſt ratem, cui ſuperpoſitum conuiuium aliarum tractu moueretur. Naues auro & cõbre diſtinctæ. Remigeſq; exoleti, per ætates & ſcientiam libidinum componebantur. Volucres & feras diuerſis è terris, & animalia maris Oceano ab-

u 3 uſq;

usq; petiuerat. Crepidinibus stagni lupanaria astabāt, illustribus fœminis cōpleta. Et contra scorta uisebantur nudis corporibus. Iam gestus motusq; obscœni, & postquam tenebræ incedebant, quantum iuxta nemoris, & circumiecta tecta cōsonare cantu & luminibus clarescere. Ipse per licita atq; illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret, nisi paucos post dies uni ex illo contaminatorū grege, cui nomē Pythagoræ fuit, in modum solennium cōiugiorum denupsisset. Inditum imperatori flammeum. Missi auspices duo, & genialis thorus, & faces nuptiales, cuncta deniq; spectata, quæ etiam in fœmina nox operit. Sequitur clades, forte, an dolo principis incertum: nam utrunq; auctores prodidere: sed omnibus quæ huic urbi per uolentiam ignium acciderunt, grauior atq; atrocior. Initium in ea parte Circi ortū, quæ Palatino Caelioq; montibus cōtigua est. Vbi per tabernas, quibus id mercimoniū inerat quo flamma alitur, simul cœptus ignis, & statim ualidus, ac uento citus longitudinē Circi corripuit. Neq; enim domus munimentis pertractæ, uel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendium, plana primum, deinde in edita assurgens, rursum inferiora populando anteq̃ remediā uelocitate malī, & obnoxia urbe arcis itineribus, hucq; & illuc flexis, atq; enormibus uicis, qualis uetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentū fœminarū fœssa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quicq; sibi, quicq; alijs consulebant, dum trahunt in ualidos aut opperiantur, pars morans, pars festinans, cuncta impediebāt: & sæpe dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumueniebantur: uel si in proxima euaserant, illis quoq; igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremo quid uitarent, quid peterent ambigui, cōplere uias, sterni per agros: quidā amissis omnibus fortunis diurni quoq; uictus, alij charitate suorum quos eripere nequiuērāt, quamuis patente effugio interiire. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibētium, & quia alij palam faces iaciebāt, atq; esse sibi auctorem uociferabantur: siue ut raptus licentius exererēt, seu iussu. Eo in tempore Nero Antij agens, nō ante in urbem regressus est quàm domui eius, qua palatium & Meccenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neq; tamen sisti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato & profugo, campum Martis ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos patefecit. Et subitaria ædificia extruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuecta q; utensilia ab Hostia, & propinquis municipijs, pretium q; frumenti minutum, usq; ad ternos nummos. Quæ quanquā popularia in irritum cadebāt, quia peruaserat rumor: ipso tempore flagrantis urbis, inisse eum domesticā scenam, & cecinisse troianum excidium, præsentia mala uetustis cladibus assimulantem. Sexto demum die apud imas Esquilias finis incēdio factus, proruptis per immēsūm ædificijs

ædificijs, ut cōtinuæ uolentiæ campus & uelut uacuum cœlum occurreret. Necdū posito metu redibat. Leuis rursus grassatus ignis, patulis magis urbis locis, eoq; strages hominū minor, delubra deūm, & porticus amœnitati dicatę latius procidere. Plusq; infamiæ id incendiū habuit, quia prædijs Tigillini Aemilianis proruperat. Videbaturq; Nero cōdendæ urbis nouæ, & cognomento suo appellandæ gloriā quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma diuiditur: quarū quatuor integræ manebāt, tres solo tenus deiectæ: septem reliquis pauca tectorum uestigia supererant, lacera & semiuersa. Domuum, & insularum, & templorum, quæ amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed uetustissima religione, quod Seruius Tullius Lunæ, & Magna ara fanūq; quę præsentī Herculi Arcas Euander sacrauerat, ædesq; Statoris Iouis uota Romulo, Numęq; regia, & delubrum Vestę cū penatibus populi Romani, exusta. iam opes tot uictorijs quæsitię, & Græcarum artium decora, ex in monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta, quamuis in tanta resurgenti urbis pulchritudine, multa seniores meminērant, quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent, XIII kalen. Sextiles principum incēdij huius ortum, quo & Senones captam urbem in flamma uerant. Alij eō usq; cura progressi sunt, ut totidem annos mensesq; & dies inter utraq; incendia numerent. Cæterum Nero usus est patrię ruinis, extruxitq; domum, in qua haud perinde gēma & aurum miraculo essent, solita pridē, & luxu uulgata, quàm arua & stagna, & in modum solitudinum hinc syluæ, inde aperta spacia, & prospectus: magistris & machinatoribus Seuero & Celere, quibus ingenium, & audacia erat, etiam quæ natura dene-

Seuero
Celer

Pomptinæ
paludes

Gallica in
cēdia

intercepta, quo largior & pluribus locis in publicū flueret, custodes: & subfidia reprimendis ignibus, in propatulo quicquid haberet: nec cōmunionē partem, sed proprijs quæque muris ambirentur. Ea ex utilitate accepta decorem quoque nouæ urbi attulere. Erant tamen qui crederent ueterē illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustia itinerum, & altitudo tectorum non perinde solis uapore perirerentur. At nunc patulam latitudinem, & nulla umbra defensionem, grauiore aestu ardescere. Et hæc quidem humanis consilijs providebantur. Mox petita à dijs piacula, aditque Sibyllæ libri, ex quibus supplicatū Vulcano & Cereri Proserpinæque, ac propiciata luno per matronas, primum in capitolio, deinde apud proximū mare. Vnde hausta aqua, templum & simulachrū deæ prosperum est, & lectisternia ac peruigilia celebrare scemine quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus principis aut deū placamentis, decedebat infamia, quin iussum incendiū crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & exquisitissimis pœnis affecti, quos per flagitia inuisos, uulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius CHRIS TVS, qui Tyberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in præfens exitiabilis superstitio rursus erumperebat, non modo per Iudæam originem eius mali, sed per urbem etiam: quo cuncta undique atrocitas aut pudenda cōfluunt, celebranturque. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde in dicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quam odio humani generis conuicti sunt. Ea pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis coniecti, laniatu canū interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circensē ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, uel circulo insistens. Vnde quanquam aduersus fontes & nouissima exempla meritis, miseratio oriebatur, tanquam non utilitate publica, sed in scuitiam unius absumerentur. Interea cōferendis pecunijs peruastata Italia, prouinciæ euersæ, focique populi, & quæ ciuitatum liberæ uocantur. Inque eam prædam etiam dii cessere, spoliatis in urbe tēplis, egestoque auro, quod triumphis, quod uotis, omnis populi Romani ætas prospere aut in metu sacrauerat. Enimvero per Asiam atque Achaiam non dona tantum, sed simulachra numinum abripiebantur, missis in eas prouincias Acrato, ac Secundo Carinate. Ille libertus cuiusque flagitio promptus: Hic Græca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Ferebatur Seneca, quo inuidiam sacrilegij à semet auerteret, longinqui rursum cessum orauisse: & postquam non concedebatur, ficta ualetudine quasi eger neruis, cubiculum non egressus. Tradidit quidam, uenenum ei per libertum ipsius cui nomen Cleonicus, paratum, iussu Neronis: uitatumque à Seneca prodicione liberti, seu propria formidine, dum simplici uictu, & agrastibus

Christiani in
fontes pro reo
subditi
Christus

Innocentium
Christianorum
supplicia

Seuitia Nero
nis in Christi
anos

stibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aqua uitā tolerat. Per idem tempus gladiatores apud oppidum Præneste, tentata eruptione, præsidio militis, qui custos adesset, coerciti sunt: iam Spartacum & uetera mala rumo-ribus ferente populo, ut est nouarum rerum cupiens pauidusque. Nec multo post clades rei naualis accipitur, non bello (quippe haud aliās tam immota pax) sed certum ad diem in Campaniā redire classem Nero iusserat, non ex-ceptis maris casibus. Ergo gubernatores quamuis sciente pelago à Formijs mouere, & graui Africo, dum promontorium Miseni superare cōtendunt, Cumanis littoribus impacti, triremium plerisque, & minora nauigia passim amiserunt. Fine anni uulgantur prodigia imminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non aliās crebrior, & sydus cometes, sanguine illustri semper Neroni expiatū. Bicipites hominum aliorumue animalium partus abie-cti in publicum, aut in sacrificijs quibus grauidas hostias immolare mos est, reperti. Et in agro Placentino uiam propter natus uitulus, cui caput in crure esset. Secutaque haruspicum interpretatio: parari rerum humanarum aliud caput, sed non fore ualidum, neque occultum: quia in utero repressum, aut iter iuxta editum sit. Ineunt deinde cōsulatum Silius Nerva, & Atticus Vellinus, cœpta simul & aucta cōiuratione, in quam certatim nomina dederant, senatores, eques, miles, scemine etiam, cum odio Neronis, tum fauore in C. Pisonē. Is Calphurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paterna nobilitate cōplexus, claro apud uulgum rumore erat, per uirtutem aut speci- es uirtutibus similes. Namque facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitio- nem aduersus amicos, & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas mo- rum, aut uoluptatum parsimonia. Lenitati ac magnificentie & aliquando lu- xui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui in tanta uitiorum dulcedine summum imperium non restrictum, nec perseverum uolunt. Initium coniu- rationi non à cupiditate ipsius fuit, nec tamen facile memorauerim, quis pri- mus auctor, cuius instinctu cōcitus sit, quod tam multi sumperunt. Prom- ptissimos Subrium Flauium tribunum prætorie cohortis, & Sulpitium A- sprum centurionem extitisse constantia exitus docuit. Et Lucanus Anneus, Plautiusque Lateranus consul designatus, uiuida odia intulere. Lucanum pro- priæ causæ accendebant, quod famam carminū eius premebat Nero, prohi- bueratque ostentare, uanus assimulatione. Lateranum consulem designatum, nulla iniuria, sed amor Reipub. sociauit. At Flavius Sceuinus & Afranius Quintilianus, uterque senatorij ordinis, cōtra famam sui, principium tanti fa- cinoris capessuere. Nam Sceuino dissoluta luxu mens, & proinde uita som- no languida. Quintilianus molli corpore infamis, et à Nerone probroso car- mine diffamatus, cōtumelias ultumibat. Ergo dum scelera principis, & si- nem adesse imperij, deligendūque qui fessis rebus succurreret inter se aut inter amicos

Coniuratio in
Neronem.
C. Piso

Lucanus

amicos iaciunt, aggregauere Tullium Senecionem, Ceruarium Proculum, Vulcatium Traricum, Iulium Aurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, equites Romanos: ex quibus Senecio è præcipua familiaritate Neronis speciem amicitiae etiam tum retinens, eo proprijs periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. Caeteris spes ex nouis rebus petebatur. Ascitæ sunt super Subrium & Sulpitium, de quibus rettuli, militares manus, Granius Sylvanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Venetus Paulus Centuriones. Sed summum robur in Fenio Rufo præfecto uidebatur, quem uita famaque laudatum, per sauitiam impudicitiamque Tigillinus in animo principis antebat, fatigabatque criminacionibus, ac sæpe in metum adduxerat, quasi adulterum Agrippinae & desiderio eius ultioni intentum. Igitur ubi coniuratis præfectum quoque prætorij in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides, promptius iam de tempore ac loco caedis agitabant. Et cepisse impetum Subrius Flauius ferebatur, in scena canentem Neronem aggrediendi, aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret incustoditus. Hic occasio solitudinis, ibi ipsa frequentia tanti decoris testis, pulcherrimum animum extimulauerat: nisi impunitatis cupidus retinisset, magnis semper conatibus aduersa. Interim cunctantibus prolatantibusque spem ac metum, Epicharis quaedam, incertum quo nam modo sciscitata, neque illi ante ulla rerum honestarum cura fuerat, accendere, & arguere coniuratos: ac postremo lentitudinis eorum pertesa, & in Campania agens, primores classiariorum Misenesium labefacere, & conscientia illigare conixa est tali initio. Erat nauarchus in ea classe Volusius Proculus, occidendum matris Neronis inter ministros non ex magnitudine sceleris prouectus, ut rebatur. Is mulieri olim cognitus, seu recens orta amicitia, dum merita erga Neronem sua & quam in irritum cecidissent, aperit, adijcitque questus & destinationem uindictae. si facultas oriretur, spem dedit posse impelli & plures conciliare: nec leue auxilium in classe, crebras occasiones, quia Nero multo apud Puteolos & Misenum maris usu lætabatur. Ergo Epicharis plura, & omnia scelera principis orditur. Neque senatui, quod inane esset, prouisum quo nam modo poenas uersæ Reip. daret: accingeretur modo, nauaret operam, & militum acerrimos duceret in partes, ac digna pretia expectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indicium irritum fuit, quamuis ea quæ audierat ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita, nullis testibus innixum facile confutauit. Sed ipsa in custodia retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse etiam quæ uera non probabantur. Coniuratis tamen metu prodicionis permotis, placitum maturare caedem apud Baias in uilla Pisonis: cuius amoenitate captus Cæsar crebro uentitabat, balneasque & epulas inibat ommissis excubijs, & fortunæ suæ mole. Sed abnuat Pisonem præten-

Epicharis

præterens, si sacra mensæ diisque hospitaes caede qualiscumque principis contarentur. Melius apud urbem in illa inuisa & spolijs ciuium extructa domo, uel in publico patraturus, quod pro Rep. suscepissent. Hæc in comune: caeterum timore occulto, ne L. Syllanus eximia nobilitate disciplinaque Cassij apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem sublatus, imperium inuaderet, promptè daturis operam qui à coniuratione integri essent, quicunque miserarentur Neronem tanquam per scelus interfectum. Plerique Vestini quoque consulis acre ingenium uitauisse Pisonem crediderunt, ne à libertate moueretur, uel delecto imperatore alio, sui muneris Rempublice faceret. Et enim expertus coniurationis erat, quamuis super eo crimine Nero uetus aduersus infontem odium expleuerit. Tandem statuere Circensium ludorum die, qui Cæcri celebratur, exequi destinata: quia Cæsar rarus egressu, domo aut hortis clausus ad ludicra Circi uentitabat, promptioresque aditus erant lætitiæ spectaculi. Ordine insidijs composuerant, ut Lateranus quasi subsidium rei familiarioraret deprecabundus & genibus principis accidens prosterneret incautum premeretque, animi ualidus, & corpore ingens. Tum iacentem & impeditum, tribuni & centuriones, & caeterorum ut quisque audiuisset, accurrerent, trucidarentque: primas sibi partes expostulante Sceuino, qui pugionem templo Salutis in Ættruria, siue ut alij tradidere, Fortunæ Ferentano in oppido detraherat, gestabatque, uelut magni operis sacrum. Interim Pisonem apud ædem Cæris operiretur, unde cum præfectus Fenius & caeteri accitum ferrent in castra comitante Antonia Claudij Cæsaris filia, ad eliciendum uulgi fauorem. quod C. Plinius memorat. Nobis quoque modo traditum non occultare in animo fuit, quamuis absurdum uideretur & inane, aut ipsi Antoniam nomen & periculum comodauisse, aut Pisonem notum amore uxoris, alij matrimonio se obstrinxisse, nisi si cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est. Sed mirum quam inter diuersi generis, ordinis, ætatis, sexus, dices, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint: donec proditio cœpit è domo Sceuini. Qui pridie insidiarum, multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignauit: promptum uagina pugionem, de quo supra rettuli, uetustate obtusum increpans, asperari saxo, & mucronem ardescere iussit. Eamque curam liberto Milicho mandauit. Simul affluentius solito conuiuium ininitum, seruorum charissimi libertate, & alij pecunia donati. Atque ipse mœstus, & magnæ cogitationis manifestus erat, quamuis lætitiæ uagis sermonibus simularet. Postremo uulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis parare eundem Milichum monet, siue gnarum coniurationis, & hucusque fidum, seu nescium, & tunc primum arreptis suspicionibus, ut plerique tradidere, de consequentibus. Nam cum secum seruilis animus præmia perfidiae reputauit, simulque immensa pecunia & potentia obuersabantur, cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Et enim uxoris quoque

Cupido domi
nandi cunctis
affectibus fla-
grantior
Sceuinus
Anto, Natalis

quoque consilium assumpserat, muliebri ac deterius. quippe ultro metum intentabat, multosque astitisse liberos ac seruos, qui eadem uiderint: nihil pro futurum unius silentium. at premia penes unum fore, qui indicio praeuensisset. Igitur cepta luce Milichus in hortos Seruilianos pergit: & cum foribus arceretur, magna & atrociam afferre dictitans, deductusque ab ianitoribus ad libertum Neronis Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, urgens periculum, graues coniurationes, & caetera quae audierat, coniectaueratque, docet. Telum quoque in necem eius paratum ostendit, acciri que reu iussit. Is raptus per milites, & defensionem orsus, Ferrum cuius argueretur, olim religione patriacultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti subreptum respondit: Tabulas testamenti saepius a se, & incustodita dierum obseruatione, signatas: Pecunias & libertates seruis & ante dono datas: sed ideo tunc largius, quia tenui iam re familiari, & instantibus creditoribus, testamento diffideret. Enim uero liberales semper epulas struxisse, & uitam amoenam, & duris iudiciis parum probatam. Fomenta uulneribus nulla iussu suo, sed quia caetera palam uana obieciisset, adiungere crimen uisum, se pariter indicem & testem facere. Adijcit dictis constantiam, inculcat ultro intestabilem, & consceleratum, tanta uocis ac uultus securitate, ut labaret indicium, nisi Milichum uxor admonuisset, Antonium Natalem multa cum Sceuino, ac secreto collocutum, & esse utrosque C. Pisonis intimos. Ergo accitus Natalis: & diuersi interrogantur, quis nam is sermo, qua de re fuisset. Tum exorta suspicio, quia non congruentia responderant. Inditaque uincta. Et tormentorum aspectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis totius coniurationis magis gnarus, simul arguendi peritior, de Pisonem primum fatetur. Deinde adijcit Anneum Senecam, siue inter nunciis inter eum Pisonemque fuit, siue ut Neronis gratiam pararet, qui insensus Senecae, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum cognito Natalis indicio Sceuinus quoque pari imbecillitate, ante cuncta iam patefacta credens, nec ullum silentij emolumentum, edidit caeteros.

LUCANUS Ex quibus Lucanus Quintilianusque, & Senecio diu abnuere. Post promissa impunitate corrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus Acilium matrem suam, Quintilianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem amicorum praecipuos nominauere. Atque interim Nero recordatus Volusij Proculi indicio Epicharim attineri, ratusque muliebri corpus impar dolori, tormentis dilacerari iubet. At illam non uerba, non ignes, non ira eo acrius torquentium ne a foemina spernerentur, peruicere quin obiecta denegaret. Sic primus quaestionis dies contemptus. Postero cum ad eisdem cruciatus retraheretur gestamine sellae (nam dissolutis membris insistere nequibat) uincto fasciae quam pectori detraxerat in modum laquei ad arcum sellae restricto, indidit ceruicem, & corporis pondere conissa, tenuem iam spiritum expressit: clariore exemplo libertina mulier in tanta necessitate alienos ac propere ignotos

ignotos protegendo, cum ingenui & uiri & equites Romani senatoresque in tantis tormentis charissima quoque suorum pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque & Senecio & Quintilianus passim conscios edere, magis magisque pauido Nerone, quanquam multiplicatis excubijs semet seposisset. Quin & urbem per manipulos occupatis mœnibus, in seculo etiam mari & amne, uelut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque & proxima municipiorum pedites equitesque permixti Germanis, quibus fidebat princeps quasi externis. Continua hinc & iuncta agmina tra-

Germani hi, ac foribus hortorum adiacere. Atque ubi dicenda ad causam introissent, laetatum erga coniuuratos. Si fortuitus sermo, & subiti occurfus, si conuiuium, si spectaculum simul inissent pro crimine accipi: cum super Neronis ac Tigilini sequas percunctationes. Fenius quoque Rufus uiolenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed quo fidem inscitiae pararet, atrox aduersus socios. Idem Subrio Flauo assistenti, annueticque an inter ipsam cognitionem distingeret gladium, caedemque patraret, retinuit, infregitque impetum iam manum ad capulum referentis. Fuere qui prodita coniuuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Sceuinus, hortarentur Pisonem pergere in castra, aut rostra conscendere, studiisque militum & populi tentare: si conatibus eius consequi aggregarentur, secuturos etiam integros, magnamque motae rei famam, quae plurimum in nouis consilijs ualeret. Nihil aduersum hoc Neroni prouisum: etiam fortes uiros subitis terreri, ne dum ille scenicus, Tigillino felicitet cum pellicibus suis comitante, arma contra ciceret. Multa experiendo fieri, quae segnibus ardua uideantur. Frustra silentium & fidem in tot consciorum animis & corporibus sperari. Cruciatu aut praemio cuncta peruia esse. Venturos qui ipsum quoque uincerent, postremo indigna necem afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Rempublicam, dum auxilia libertati inuocat, dum miles potius decesset, & plebes desereret, dum ipse maioribus, dum posteris, si uita praeriperetur mortem approbaret. Immotus ijs, & paululum in publico uersatus, post domi secretus, animam aduersum supremam firmat, donec manus militum adueniret, quos Nero tirones aut stipendijs recentis delegerat. Nam uetus miles timebatur, tanquam fauore imbutus. Obijt abruptis brachiorum uenis. Testamentum foedis aduersus Neronem adulationibus, amori uxoris dedit, quam degenerem, & sola corporis forma commedatam, amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris Arria Galla, priori marito Domitius Sillius: hic patientia, illa impudicitia, Pisonis infamiam propagauere. Proximam necem Plautij Laterani consulis designati Nero adiungit, adeo propere, ut non complecti liberos, non aliud breue mortis arbitrium permittere. Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum, manu Statij tribuni trucidatur, plenus constantis silentij, nec tribuno obijciens eandem conscientiam. Sequitur caedes Annae Senecae latissima principi, non

in nouis consilijs fama plurimum ualeat

Plautius Lateranus necatur

quia coniurationis manifestum cōpererat, sed ut ferro grassaretur, quando uenenuū nō processerat. Solus quippe Natalis, & haecenus prōpsit: missum *Anni Senecae* se ad agrotum Senecam ut uiseret conquerereturq; cur Pisonem aditu arce *caedes* ret: melius fore si amicitiam familiari congressu exercissent. Et respondisse Senecam, sermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere: ceterum salutē suam incolumitate Pisonis inniti. Haec ferre Granius Siluanus tribunus praetoriae cohortis, & an dicta Natalis, suaq; responsa nosceret, percunctari Senecam iubetur. Is, forte an prudens, ad eum diem ex Campania reueuerat, quartumq; apud lapidem suburbano rure substiterat. Illō propinqua uespera tribunus uenit, & uillam globus militum sepsit. Tum ipsi cum *Pompeia Paulina uxor Senecae* Pompeia Paulina uxore & amicis duobus epulanti mandata imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem, cōquiesciturq; nomine Pisonis quod uisendo eo prohiberetur, se ratione ualitudinis & amore quietis, excusauisse respondit. Cur salutem priuati hominis incolumitati suae anteferebat, causam non habuisse, nec sibi promptū in adulationes ingenium: Idq; nulli magis gnarum quam Neroni, qui sapius libertatem Senecae, quam seruitium expertus esset. Vbi haec à tribuno relata sunt, Poppea & Tigillino coram, qd̄ erat sauenti principi intimum consiliorum, interrogat, an Seneca uoluntariam mortem pararet. Tum tribunus nulla pauoris signa, nihil triste in uerbis eius aut uultu deprehensum confirmauit. Ergo regredi & indicere mortem iubetur. Tradit Fabius Rusticus, non eo quo uenerat itinere reditum, sed flexisse ad Fenium praefectum, & expositis Caesaris iussis, an obtemperaret interrogauisse: monitumq; ab eo, ut exequeretur, fatali omnium ignauia. Nam & Siluanus inter coniuratos erat, augebatq; scelera in quorum uisionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit. Intromisitq; ad Senecam unum ex centurionibus, qui necessitatē ultimam denunciaret. Ille interitus poscit testamenti tabulas: ac denegante centurione, conuersus ad amicos, quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod unum iam tamen & pulcherrimum habebat, imaginem uitae suae relinquere testatur, cuius si memores essent, bonarū artium famam tam cōstantis amicitiae laturos. Simul lachrymas eorū, modo sermone, modo intentior in modum conuocentis, ad firmitudinem reuocat, rogans: ubi praecipua sapientiae? Vbi tot per annos meditata ratio aduersum imminentiā? Cui enim ignaram fuisse sauitiam Neronis? Neq; aliud superesse post matrē fratremq; interfectos, quam ut educatoris praepreceptorisq; necem adijceret. Vbi haec atq; talia uelut in commune disseruit, complectitur uxorem. & paululum aduersus praesentem formidinem mollitus, rogat oratq; temperaret dolori, ne aeternum susciperet, sed in cōtemplatione uitae per uirtutem actae, desiderium mariti solarijs honestis toleraret. Illa cōtra, sibi quoq; destinata mortem adseuerat, manūq; percussoris exposcit. Tum Seneca gloriae eius non aduersus, simul

simul amore, ne sibi unice dilectā ad iniurias relinqueret: uitae, inquit, delinimenta monstraueram tibi, tu mortis decus mauis. non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosq; par, claritudinis plus in tuo sine. Post quae, eodē ictu brachia ferro exoluunt. Seneca, quoniam senile corpus & paruo uictu tenuatum, lenta effugia sanguini praebebat, crurum quoq; & poplitū uenas abrūpit. Scuisq; cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret, atq; ipse uisendo eius tormenta, ad impatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscederet. Et nouissimo quoq; momento suppeditante eloquentia aduocatis scriptoribus, pleraq; tradidit, quae in uulgus edita eius uerbis, inuertere superfecero. At Nero nullo in Paulinam proprio odio, ac ne glisceret inuidia crudelitatis, in hiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, serui liberticq; obligant brachia, premunt sanguinem, incertū an ignarā. Nam ut est uulgus ad deteriora promptum, nō defuere qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam sociatē cum marito mortis petiuisse, deinde oblata mitiore spe, blandimentis uitae cuictam: cui addidit paucos postea annos laudabili in maritum memoria, & ore ac membris in eum pallorem albensibus, ut ostētū esset, multum uitalis spiritus egestum. Seneca interim durate tractu, & lenitudine mortis, Staium Anneum diu sibi amicitiae fide & arte medicinae probatum, orat prouisum pridem uenenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio extinguerentur, promerit: allatumq; hausit frustra, frigidis iam artibus & clauso corpore aduersum uim ueneni. postremo stagnum calidae aquae introiit, respergens proximos seruorum, addita uoce, Libare se liquore illum Ioui liberatori. Exin balneo illatus, & uapore eius exanimatus, sine ullo funeris solenni crematur. Ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praediues & praepotens, supremis suis consuleret. Fama fuit, Subrium Flauium cum centurionibus occulto consilio, neq; tamen ignorante Seneca, destinauisse, ut post occisum ope Pisonis Neronem, Piso quoq; interficeretur, tradereturq; imperium Senecae, quasi in fontē, claritudine uirtutum ad summū fastigium delecto. Quin & uerba Flauij uulgabantur, Non referre dedecori, si citharæ dus dimoueretur, & Tragæ dus succederet, quia ut Nero cithara, ita Piso Tragico ornatu canebar. Ceterum militaris quoq; conspiratio non ultra fessit, accensis quoq; indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conscium & inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti minitantiq; renitens Scuius, neminem ait plura scire q̄ ipsum. Hortaturq; ultro redderet tam bono principi uicem. Non uox aduersum ea Fenio, non silentiū, sed uerba sua praepediens, & pauoris manifestus, ceterisq; ac maxime Ceruatio Proculo equite ad conuincendū cum cōnisis, iussu imperatoris à Cassio milite qui ob insigne corporis robur adstabat, corripit, uinciturq;. Mox eorum indicio Subrius Flauius tribunus peruertitur, primo dissimulandi,

Vulgus ad deteriora promptum

Ioui liberatori libare liquore

Subr. Flauius

nem morum ad defensionē trahens, nec se armatum cum inermibus effœminatis tantum facinus confociaturū. Dein post q̄ urgebatur, confessionis gloriā amplexus, interrogatusq̄ à Nerone, quib. causis ad obliuionē sacra mēti processisset: Oderam te, inquit, nec quisq̄ tibi fidelior militū fuit, dum amari meruisti, odisse cœpi post q̄ parricida matris & uxoris, auriga, histrio & incendiarius extitisti. Ipsa rettuli uerba, quia non ut Senecæ, uulgata erant. Nec minus nosci decebat militaris uiri sensus & incomptos & ualidos. Nihil in illa coniuratione grauius auribus Neronis accidisse constitit, qui ut faciendis sceleribus promptus, ita audiēdi quæ faceret, insolens erat. Pœna Flauij Veianio Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit, quem Flauius ut humilē & angustum increpans, circumstantibus militibus: ne hoc quidē, inquit, ex disciplina. Admonitus fortiter protēdere ceruicem: Vtinam, ait, tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremēs, cum uix duobus ictibus caput amputauisset, sæuitiam apud Neronem iactauit, se sequiplaga interfectum à se dicendo. Proximum constantiæ exemplum, Sulpitius Asper centurio præbuit, percunctāti Neroni, cur in cædem suam conspirauisset, breuiter respondēs: nō aliter tot flagitijs eius subueniri posse. Tum iussam pœnam subiit. Nec cæteri centuriones in perpetiendis supplicijs degenerauere. At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentū contulit. Operiebatur Nero ut Vestinus quoq̄ consul in crimen traheretur, uolentem & infensum ratus: sed cōiurati consilia cum Vestino non miscuerant, quidam uetustis in eum simultatibus, plures quia præcipitem & insociabilem credebāt. Cæterum Neronis odium aduersus Vestinum ex intima sodalitate cœperat, dum hic ignauiam principis penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit, sæpe asperis facetijs illusus, quæ ubi multum ex uero traxere, acrem sui memoriam relinquunt. Accesserat repens causa, quod Vestinus Statiliam Messalinam matrimonio sibi iunxerat, haud nescius inter adulteros eius & Cæsarem esse. Igitur nō crimine, non accusatore existente, quia speciē indicij induere nō poterat, ad uim dominationis conuersus, Gerelanum tribunum cum cohorte militum immitit, iubetq̄ præuenire conatus consulis, occupare uelut arcem eius, opprimere delectā iuuentutem, quia Vestinus imminētes foro ades, decoraq̄ seruitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia cōsulis impleuerat. Cōuiuuium celebrat, nihil metuēs an dissimulādo metu, cum ingressi milites uocari eum à tribuno dixerunt. Ille nihil demoratus exurgit, & omnia simul proferantur, clauditur cubiculo, præsto est medicus, abscinduntur uenæ, uigēs adhuc balneo infertur, calida aqua merfatur, nulla edita uoce, qua semet miseraret. Circūdanti interim custodia qui simul discubuerāt, nec nisi prouecta nocte emissi sunt, postq̄ pauorē eorum imminens exitium opperietium & imaginatus & irridens Nero, satis supplicij luisse ait pro epulis cōsularibus.

Exin

Exin M. Annei Lucani cædem imperat. Is profluente sanguine, ubi frige-
scere pedes manusq̄, & paulatim ab extremis cedere spiritū, seruido adhuc
& cōpote mentis pectore intelligit, recordatus carmen à se cōpositum quo
uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijisse tradiderat: uer-
sus ipsos retulit. eaq̄ illi suprema uox fuit. Senecio posthac et Quintilianus,
& Sceuinus, non ex priore uitæ mollitiā, mox reliqui coniuratorum periere,
nullo factō dictōue memorādo. Sed compleri interim urbs funcribus,
Capitolium uictimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico inter-
fectis, agere grates deis, ornare lauru donū, genua ipsius aduolui, & dextrā
oculis fatigare. Atq̄ ille gaudium id credens, Antonij Natalis & Ceruarij
Proculi festinata iudicia impunitate remuneratur: Milichus præmij dita-
tus, Conseruatoris sibi nomen Græco eius rei uocabulo assumpsit. E tribu-
nis Granius Siluanus quamuis absolutus, sua manu cecidit: Statius pro-
ximus ueniā quam ab imperatore acceperat uanitate exitus corrupit. Exuti
dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flauius Nepos, Statius
Domitius, quasi principem nō quidem odissent, sed tamen existimarentur.
Nouio Prisco per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo atq̄ Annio Pollioni
infamatis magis quàm cōuictis, data exilia. Priscū Antonia Flacilla cōiunx
comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum & integris opi-
bus, post adeptis. quæ utraq̄ gloriā eis auxere. Pellitur & Rufrius Cri-
spinus occasione coniurationis, sed Neroni inuisus, quod Poppæam quon-
dam matrimonio tenuerat. Virginium Rufum claritudo nominis expulit.
Nam Virginius studia iuuenum eloquentia, Musonius præceptis sapientiæ
fouebat. Cluudieno Quietō, Iulio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio
Prisco, Iulio Altino, uelut in agmen & numerum, Aegæi maris insulæ per-
mittuntur. At Cadicia uxor Sceuini, & Cesenius Maximus Italia prohibē-
tur, reos fuisse se, tantum pœna experti. Acilia mater Annei Lucani sine ab-
solutione in supplicio dissimulata. Quibus perpetratis Nero, & concio-
ne militum habita, bina nummūm milia uiritū manipularibus diuisit, ad-
diditq̄ sine pretio frumentum, quo ante ex modo annonæ utebātur. Tum
quasi gesta bello expositurus uocat senatū, & triumphale decus Petronio
Turpiliano cōsulari: Cocceo Neruæ prætori designato, Tigillino præfecto
prætorij tribuit, Tigillinum & Neruam ita extollens, ut super triumphales
in foro imagines apud palatium effigies eorum quoq̄ sisteret. Dedit etiam
consularia insignia Nymphidio, de quo quia nunc primum oblatu est,
pauca repetam. Nam & ipse pars Romanarum cladum erit. Igitur matre
libertina ortus, quæ corpus decorum inter seruos liberosq̄ principū uulga
uerat, ex C. Cæsare se genitum ferebat, quoniam forte quadā habitu proce-
rus & toruo uultu erat: siue C. Cæsar scortorū quoq̄ cupiens, etiam matri
eius illuſit. Sed Nero uocato senatu, oratione inter patres habita, edictum

x 3 apud

Sequiplaga

Facetie
asperæM. Anneus
Lucanus

A. frat. Quintilianus

Conseruator
Szwabg

Nymphidius

apud populum, & collata in libros indicia, confessionesque damnatorum adsumxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, tanquam viros & infantes ob inuidiam aut metum extinxisset. Ceterum ceptam, adultamque & reuictam coniurationem neque tunc dubitauere, quibus uerum noscendi cura erat, & fatentem qui post interitum Neronis in urbem regressi sunt. At in senatu cunctis ut cuique plurimum mœroris, in adulationem demissis, Iunium Gallionem Senecę fratris morte pauidum, & pro sua incolumitate supplicem increpuit Salicnus Clemens, hostem & parricidam uocans: donec consensu patrum deterritus est, ne publicis malis abuti ad occasionem priuati odij uideretur, neu compositam & obliteratam mansuetudinem principis nouam ad sauitiam traheret. Tum decreta dona & grates deis decernunt, propriisque honos Soli, cui est uetus ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta coniurationis, numine reuictus: Utque Circensium cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur: mensisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: tum pugione apud Capitolium sacrauit, inscripsitque IOVI VINDICI. In præfens haud animaduersum, post arma Iulij Vindicis ad auspiciū & præfagium futuræ ultionis trahebatur. Reperio in commentariis senatus, Cerialem Anicium consulem designatum, pro sententia dixisse, ut templum diuo Neroni que maturime publica pecunia poneretur. Quod quidem ille decernebat, tanquam mortale fastigium egresso, & uenerationem hominum merito: quod ad omnia olim sui exitus uerteretur. Nam deum honor principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit.

FINIS XV LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRUM DECIMUM
SEXTVM CASTIGATIONES.

visores pro
inspectoribus

per tantum aui occulta, augendis præsentibus bonis latuerint.) Verbum latuerint non est in uolumine Budensi. Atque potest abesse, si quis uerbum fuerint subintelligat, aut simile quippiam. De quo monui ideo lectorem, ut uideat quæ multa sint in autoribus passim interpolata.

Nec nullis uisitoribus.) Nisi legissem libro 1. Simul Segestes ipse ingens uisu. Deinde libro 3. Et tot assantium uisu. Rursum lib. 4. Numeroque & robore, & uisu inter se, fiducia ipsis, in ceteros metus crederetur: potuissem hic scribere, iussitoribus, pro sponforibus atque expromissoribus, quos non miserit Cællius ille Bassus.

Per quos nosceret, an uera afferrentur.) Scripsimus, afferrentur. Nec aliud per illos dies populus plus credulitate.) Comparatiuū plus deleuimus. Ut nulla oris aut narium excrementa uiserentur.) Exemplar Budense, uiserent. Subaudi, ipsi spectatores. Et plebs quidem uerbis histrionum quoque gestus iuuare solita.) Emendauimus, Et plebs quidem urbis.

Quod

Quod inter imagines maiorum, etiam C. Cæsij effigiem coluisset.) In scripto libro non est, etiam. Sed mox est: Dux partium.

Inania simul & falsa.) Castigauimus, Et inania simul & falsa.

Tunc senatus consulto.) Volumen regium, Tunc consulto senatur, Paulopost apparet illinc etiam legi posse, Haud minus promptam.

Donec princeps immobilem se precibus & inuidiæ iuxta ostendit.) Non habet hic particulam, & exemplar Budense, Sicut nec mox aduerbium, simul: Simul affertur parari cognitionem senatus.

Ac senior prius, tum cui prima ætas, extinguuntur.) Illic habes, extinguitur.

Pertulitque uolentiam ad moenia urbis.) Liber manuscriptus, ad moenia uicina urbi. Suspicor scribendum tantum, ad uicina urbi. Sic lib. 20. Ceterique per urbem & urbi uicina conquiriti. Nam quantum ad scripturam attinet, uocabulum moenia & urbi uicina conquiriti. Nam quantum ad scripturam attinet, uocabulum moenia non differt a dictione uicina. Itaque conjicio bis scriptum idem uocabulum.

Simulque annuam pecuniam.) Scripsimus, simul annuam pecuniam.

Apud finem Ligurum id temporis erat.) Sic Linius libro tertio quartæ decæ. Redeunt inde Ligurum extremo fine, cum agresti præda in agmen incidit Romanum. Idem libro decimo decad. eiusdem. Ligurum duo milia fere ad extremum finem prædiæ Galliæ ubi castra Marcellus habebat, uenerunt, uti reciperentur orantes. Pluratiue idem usurpauit lib. 5. decad. eiusdem. Consul alter L. Cornelius Merula per extremos Ligurum fines exercitum in agrum Boiorum induxit. Dirigere finem, quod arbitris conuenit inter disceptantes de iure finium, apud eundem legitur lib. 9. decad. eiusdem. Q. Fabium Labeonem, quum in regione eam fuisset, direxisset finem Philippo ueterem, regiamque Thraciæ Paroreiam.

Iussa imperatoris Ostorio aperit.) Codex Budensis habet, imposit. ut etiam legi queat, iussa mox uel post Ostorio aperit. Mox, Is fortitudinem aduersum hostes facit. Quam ne oderim tam segniter pereuntes.) Hunc locum (pe spectatam cum meum secutus iudicium, oderim in oderim mutato, sic lege, Quam ne oderim tam segniter pereuntes. Sensus est, A lectore non exigimus ut istorum plurquam seruilem patientiam defendat aut excuset, sed hoc tantum, ne istos odio prosequatur aut odisse incipiat. nam res fuit plane fatalis.

Ut quomodo exequijs, ac promiscua sepulchra separantur.) Emendauimus, Ut quomodo exequijs a promiscua sepultura separantur, Mox scripsimus, Annæ ter pereuntes us Mella. Est deinde in libro manuscripto, Consularibus insignijs. Ita scripsisse, se quidem mori nullis supplicij causis.) Reposui, ita scripsisset, se quidem mori nullis supplicij causis.

De C. Petronio pauca supra repetenda sunt.) Nos, De C. Petronio supra. Partem ingentem se ac parem negotijs ostendit.) Malim, uigentem se (ca repetenda sunt, ac parem negotijs ostendit. Sicut superiori libro, animi ualidus et corpore uigens. Seu uitiorum imitationem.) Emendauimus distinxitque, Seu uitiorum imitatione inter paucos familiarium Neroni assumptus est.

Ut quasi coacta mors, fortuita similis esset.) Volumen regium, quam coacta. Scripsi, quantum coacta. Quod uero paulopost sequitur, Tigillini simultatibus dedit, & illic est deditum, Malim, dedit.

Parum expectabilem operam præbuerat.) Castigauimus, parum expectabilem operam præbuerat.

Et cum diuini honores.) Exemplar Budense, Et cum deum honores Poppeę decernuntur. Sic in fine libri 15. Nam deum honor principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit. Itaque & nos hoc loco scripsimus, deum honores.

Qui tibi lasciuiam exprobrent.) Illic legitur, quod. Opinor scribendum, quo tibi lasciuiam exprobrent.

Per exercitus accuratius leguntur.) Reposui, per exercitus curantium leguntur. Infra est in libro manuscripto, eade insigniū uirorū, pro illustrium, quam lecti onem et nos secuti sumus. Tamen uocabulū hoc passim obuiū est apud Tacitū.

Audiret senatus uoces quasi ex quodā numine.) Emēdauit, quasi ex aliquo n. Sin crudelitati insisteret.) Fecimus, persisteret. Forte scribendū, crudelitate.

Contra qui opperendum domi censebant.) Regius codex habet, Contra qui opperendū eum domi censebant. Forte legendū, opperendū ei domi censebāt.

Cum per hæc atq; talia Marcellus inueheretur.) Illic legitur, uerteret. Forte de bet esse, peruerteret, quod uerbum pro accusare, siue per accusationem subuerte re sæpe Tacito solenne est, ceu in initio operis ostendimus.

Non illa nota & celebritate periculorū sueta iam senatus mœstitia.) Opinor scribendum, crebritate periculorum.

Igitur flentes queritantesq;.) Forte, queritantesq;.

Specta iuuenis, & omen quod dii prohibeant.) Scripsimus, & omen quidem dii prohibeant.

P. CORNELII TACITI AB EX-

CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER XVI

LVSVIT dehinc Neroni fortuna per uanitate ipsius, ex promisso Cessij Bassi, qui origine Pœnus, mēte turbida, nocturnæ quietis imaginem ad spem haud dubiā retraxit. Vectusq; Romam, principis aditum emeratus, expromit repertum in agro suo specum altitudine immensa, quo magna uis auri contineretur, non in formam pecuniæ, sed rudi & antiquo pondere. Latere quippe prægrauis iacere, astantibus parte alia columnis. quæ per tantū auri occulta, augendis præsentibus bonis laterint. Cæterum ut coniectura demonstrat, Didonem Phœnissam Tyro profugam, condita Carthagine, illas opes abdidisse, ne nouus populus nimia pecunia lasciuiret: aut reges Numidarum & aliās infensū cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris, nō ipsius negotij fide satis spectata, nec missis uisoribus per quos nosceret, an uera assererentur, auget ultro rumorem, mittitq; qui uelut partam prædam adueherēt. Dantur triremes & delectum nauigium, iuandæ festinationi. nec aliud per illos dies populus credulitate prodentis diuersa fama tulerat. Ac forte quinquennale ludicrum secundo lustro celebrabatur: oratoribusq; præcipua materia in laudem principis assumpta est. Non enim tantum solitas fruges, nec metallis confusum aurum gigni, sed noua ubertate prouenire terra, & obuias

obuias opes deferre deos. Quæq; alia summa faciūtia, nec minore adulatio ne seruilia fingebant, securi de facilitate credentis. Gliscebant interim luxuria spe inani, consumebanturq; ueteres opes, quasi oblatas quas multos per annos prodigeret Quin & inde iam largiebatur. Et diuitiarū expectatio inter causas paupertatis publicæ erat. Nam Bassus effosso agro suo, latisq; circum aruis, dum hunc uel illum locū promissi specus adseuerat, sequunturq; non modo milites, sed populus agrestiu efficiendo operi assumptus, tandem posita uacordia, non falsa ante somnia sua, sed tunc primū clusum admirans, pudorem & metum morte uoluntaria effugit. Quidam uinctum ac mox dimissum tradidere, ademptis bonis in locum regie gazæ. Interea senatus propinquo iam lustrali certamine, ut dedecus auerteret, offert imperatori uictoriæ cantus, adijcit faciūtiæ coronā, qua ludicra deformitas uelaretur. Sed Nero nihil ambitu nec potestate senatus opus esse dicitans, se æquum aduersus æmulos, & religione iudicum meritam laudem assecuturū, primo carmen in scena recitat: mox flagitante uulgo, ut omnia studia sua publicaret (hæc enim uerba dixere) ingreditur theatrū, cunctis citharæ legibus obtemperans: ne fessus resideret, ne sudorem, nisi ea quam indutuū gerebat uelste detergeret: ut nulla oris aut natiū excrementa uiferentur. Postremo flexus genu, & cœtum illum manu ueneratus, sententias iudicum opperiebāt ficto pauore. Et plebs quidem urbis, histrionū quoq; gestus iuuare solita, personabat certis modis, plausuq; cōposito. Crederes lætari, ac fortasse lætabantur per iniuriā publici flagitij. Sed qui remotis è municipijs, seuerāq; adhuc, & antiqui moris retinētes Italiam, quicq; per longas prouincias lasciuia in experti officio legationū aut priuata utilitate aduenerāt, neq; aspectū illum tolerare neq; labori inhonesto sufficere: cum manibus nescijs fatiscerent, turbarent gnaros, ac sæpe à militibus uerberarētur, qui per cuneos staretiret. Constitit plerosq; equitum, obtritros: & alios dum diem noctemq; sedilitem multitudinem enituntur, obtritros: & alios dum diem noctemq; sedilitem continuant, morbo exitiabili correptos. quippe grauior incrat metus, si spectaculo defuissent, multis palam & pluribus occultis, ut nomina ac uultus, alacritatem, tristitiamq; coeuntium scrutarentur. Vnde tenuioribus statim irrogata supplicia, aduersus illustres dissimulatum ad præfens, & mox redditum odium. Ferebantq; Vespasianum tanquam somno conuieret, à *Fl. Vespasianus* Phœbo liberto increpitum, ægreq; meliorū precibus obtectum: mox iminentem perniciem maiore fato effugisse. Post finem ludicri Poppæa mortem obiit, fortuita mariti iracūdia, a quo grauida ictu calcis afflictæ est. Neq; enim uenenum crediderim, quamuis quidam scriptores tradāt, odio magis quàm ex fide. Quippe liberorum cupiens & amoris uxoris obnoxius erat. Corpus nō igni abolitum, ut Romanus mos: sed regum externorum consuetudine

consuetudine, differtum odoribus conditur, tumuloq; Iuliorū inferitur. Du-
ctæ tamen publicè exequiæ, laudauitq; ipse apud rostra formā eius, & quod
diuinæ infantis parēs fuisset, aliāq; fortunæ munera pro uirtutibus. Mor-
tem Poppeæ ut palām tristem, ita recordantibus latam ob impudiciā eius
fauitiamq;, noua insuper inuidia Nero cōpleuit, prohibendo C. Calsium
officio exequiarum. quod primū indicium mali. neq; in longum dilatū est.
Sed Syllanus additur, nullo crimine, nisi quod Calsius opibus uetustis, &
grauitate morū, Syllanus claritudine generis, & modesta iuuenta præcelle-
bant. Igitur missa ad senatum oratione, remouendos à Rep. utroscq; disse-
ruit. Obiectauitq; Calsio quod inter imagines maiorum, etiam C. Calsij
effigiem coluisset, ita inscriptam: DVCI PARTIVM. Quippe femina belli
ciuilis, & defectionem à domo Cæsarum quæsitā. Ac ut memoria tantum
in sensu nominis ad discordias uteretur, assumpsisse L. Syllanū iuuenem ge-
nere nobilem, animo promptum, quem nouis rebus ostentaret. Ipsum de-
hinc Syllanum increpuit isdem quibus patruum eius Torquatum, tanquā
disponeret iam imperij curas, præficeretq; rationibus & libellis & episto-
lis libertos: & inania simul & falsa. Nam Syllanus intentior metu, & exitio
patruī ad præcauendum exterritus erat. Inducit posthac uocabulo indicū,
qui in Lepidam Calsij uxorem, Syllani amitam, incestum cum fratris filio
& ditos sacrorū ritus confingerent. Trahebantur ut conscij Vulcatius Tul-
linus, ac Marcellus Cornelius senatores, & Calphurnius Fabatus eques
Romanus: qui appellato principe instantem damnationem frustrati, mox
Neronem circa summa scelera distentum, quasi minores euasere. Tunc se-
natu consulto Calsio & Syllano exilia decernuntur, de Lepida Cæsar sta-
tueret. Deportatusq; in insulam Sardiniam Calsius, & senatus ius expecta-
batur. Syllanus tanquā Naxum deueheretur Hostia amotus, post municipi-
pio Apuliæ, cui nomen est Barium, clauditur. Illic indignissimum calum sa-
pienter tolerans, à centurione ad cædem missio corripitur. Suadentiq; uenas
abrumpere, animū quidem morti destinatū ait, sed non permittere percus-
sori gloriam ministerij. At centurio quamuis inermem præualidum tamen
& iræ quàm timori propiorem cernens, premi à militibus iubet. Nec omisit
Syllanus obniti, & intendere ictus quantū manibus nudis ualebat, donec
à centuriōe uulneribus aduersis tanquā in pugna caderet. Haud minus
promptè L. Vetus, socrusq; eius Sextia & Pollutia filia necè subiere: inuisi
principi tanquā uiuendo exprobrarent interfectū esse Rubellium Plautum
generum Lucij Veteris. Sed initium detegendæ fauitiæ præbuit interuct-
sis patroni rebus ad accusandum transgrediens Fortunatus libertus, ascito
Claudio Decimiano, quē ob flagitia uinctū à Vetere Asiæ proconsule, exol-
uit Nero in præmium accusationis. Quod ubi cognitum reo, secq; & liber-
tum pari sorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic cum milites
occulta

occulta custodia circumdant. Aderat filia super ingruens periculum longo
dolore atrox, ex quo percussores Plauti mariti sui uiderat, Cruentamq; cer-
uicem eius amplexa seruabat sanguinē, & uestes resperfas, uidua implexa
luctu continuo, nec ullis alimentis, nisi quæ mortē arcerent. Tum hortante
patre Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebat, egressus obsi-
dens, audiret in fontem, neue cōsulatus sui quondā collegā dederet liberto,
modo muliebri eiulatu, aliquando sexū egressa, uoce insensa clamitabat, do-
nec princeps immobilē se precibus & inuidiæ iuxta ostendit. Ergo nunciat
patri abiicere spem, & uti necessitate. Simul affertur parari cognitionē sena-
tus, & trucem sententiā. Nec defuere qui monerent magna ex parte hære-
dem Cæsarem nuncupare, atq; ita nepotibus de reliquo consulere. quod a-
spernatus, ne uitā proxime libertatē actani nouissimo seruitio scēdaret, lar-
gitur in seruos quantū aderat pecuniæ: & si qua asportari possent, sibi quēq;
deducere, tris modo lectulos ad suprema retineri iubet. Tunc eodem in cu-
biculo, eodem ferro absciidunt uenas, properiq; & singulis uestibus ad ue-
recundiam uelati, balneis inferuntur, pater filiā, auia neprem, illa utroscq; in-
tuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitum, ut relinquerent
suos superstites & morituros. Seruauitq; ordinem fortuna: ac senior prius,
tum cui prima ætas, exinguuntur. Accusati post sepulturā, decretumq; ut
more maiorum puniretur. Et Nero intercessit, mortem sine arbitrio permit-
tens. ea cædibus peractis ludibria adiiciebātur. P. Gallus eques Romanus,
quod Fenio Rufo intimus, & Veteri non alienus fuerat, aqua atq; igni pro-
hibitus est. Liberto & accusatori præmium operæ, locus in theatro inter uia-
tores tribunitios datur. Et mensis qui Aprilem eundemq; Neronem seque-
batur, Maius Claudij, Iunius Germanici, uocabulis mutantur: testificante
Cornelio Orfito qui id censuerat, ideo Iunium mensē transmissum, quia
duo iam Torquati ob scelera interfecti, infaustum nomen Iunij tum fecis-
sent. Tot facinoribus scēdum annum etiam dii tempestatibus & morbis
insigniuere. Vastata Campania turbine uentorum, qui uillas, arbuta, fru-
ges passim disiecit, pertulitq; uolentiā ad moenia urbis. In qua omne mor-
talium genus uis pestilentiæ depopulabatur, nulla cœli intemperie quæ oc-
curreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus comple-
bantur. Non sexus, non ætas periculo uacua. Seruitia perinde ac ingenua
plebes raptim extingui, inter coniugum & liberorum lamenta, qui dum as-
sident, dum descent, sæpe eodem rogo cremabātur. Equitum senatorumq;
interitus quamuis promiscui, minus flebiles erant, tanquam cōmuni mor-
talitate fauitiā principis præuenirent. Eodem anno delectus per Galliā
Narbonensem Africāq; & Asiā habiti sunt, supplēdis Illyrici legionibus,
ex quibus ætate aut ualitudine fessi, sacramento soluebant. Cladem Lugdu-
nensem quadragies sestertio solatus est princeps, ut amissa urbi reponeret.
quam

quam pecuniā Lugdunenses ante obtulerant, turbidis casibus. C. Suetonio, L. Telefino Coss. Antistius Solianus factitatis in Neronem carminibus probrosis, exilio, ut dixi, mulctatus, postquā id honoris indicibus tāq̄ promptū ad cades principem accepit, inquietus animo, & occasionū haud segnīs, Parmenem eiusdem loci exulem, & Chaldaeorū arte famosum, eoq̄ multorum amicitijs innixum, similitudine fortunæ sibi conciliat. Ventitare ad eum nuncios & consolationes non frustra ratus, simul annuā pecuniā à P. Anteiō ministrari cognoscit. Neq̄ nescium habebat, Anteiū charitate Agrippinæ inuisum Neroni, opesq̄ eius præcipuas ad eliciendam cupiditatem, eamq̄ causam multis exitio esse. Igitur interceptis Antei literis, furatus etiā libellos quibus dies genitilis eius, & euentura, secretis Parmenis occultabantur, simul repertis quæ de ortu uitæq̄ Ostorij Scapulae composita erant, scribit ad principem, magna se & quæ incolumitati eius conducerent allaturū, si breuem exilij ueniā impetrauisset. quippe Anteiū & Ostorij imminere rebus, & sua Cæsarisq̄ fata scrutari. Exin missa, Liburnicæ, aduehiturq̄ prope Solianus. Ac uulgato eius indicio, inter damnatos magis quàm inter reos Anteiū Ostoriusq̄ habebantur: adeo ut testamentū Antei nemo ob signaret, nisi Tigillinus auctor extitisset. Monitus prius Antei us ne supremas tabulas moraretur. At ille hausto ueneno, tarditatem eius perosus, intercisus uenis, mortē approperauit. Ostorius longinquis in agris apud sinem Ligurum id temporis erat. eò missus centurio, qui cædem eius maturaret. Causa festinandi ex eo oriebatur, quod Ostorius multa militari fama, & ciuicam coronam apud Britanniam meritis; ingenti corporis robore armorumq̄ scientia, metum Neroni fecerat, ne inuaderet pauidū semper, & reperta nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio ubi effugia uillæ clausit, iussa imperatoris Ostorio aperit. Is fortitudinem aduerptæ parum sanguinis effundebant, hæctenus manu serui usus ut immotum pugionem extolleret, adpresit dextram eius iuguloq̄ occurrit. Etiam si bella externa, & obitas pro Rep. mortes tanta casuum similitudine memorarem, meq̄ ipsūm satietas cepisset, aliorumq̄ tædium expectarem, quam uis honestos ciuium exitus, tristes tamen & continuos aspernantium. At nūc patientia seruilis, tantumq̄ sanguinis domi perditum, fatigant animum & mestitia restringunt. Neq̄ aliam defensionem ab ijs quibus ista noscuntur exegerim, quàm ne oderim tam segniter preeuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non ut in cladibus exercituum, aut captiuitate urbium semel editam transire licet. Detur hoc illustrium uirorum posteritati, ut quomodo exequijs à promiscua sepultura separantur, ita in traditione supremorum accipiāt habeantq̄ propriam memoriā. Paucos quippe intra dies eodem agmine Anneus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Crispinus ac Petronius

Ostorius

Patientia
seruilisAnne. Mella
Ru. Crispinus

C. Petronius cecidere, Mella & Crispinus equites Romani, dignitate senatoria. Nam hic quondā præfectus prætorij, & consularibus insignibus donatus, ac nuper crimine cōiurationis in Sardinia exactus, accepto iussu mortis nuncio semet interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parētibus natus, petitione honorū abstinerat, per ambitionem præposterā, ut eques Romanus consularibus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ breuius iter credebat, per procuraciones administrandis principis negotijs. Idē Anneum Lucanū genuerat grande adiumentū claritudinis, quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, accusatorem cōciuit Fabiū Romanum, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumq̄ coniurationis scientia fingitur a simulatis Lucani literis, quas inspectas Nero, ferri ad eū iussit, opibus eius inhiās. At Mella (quæ tū promptissima mortis uia) exoluit uenas, scriptis codicillis, quibus grandem pecuniā in Tigillinum, generumq̄ eius Cossutianum Capitonem erogabat, quo cætera manerēt. Ad dicitur codicillis, tanquā de iniquitate exilij querens ita scripisset: se quidem mori nullis supplicij causis, Rufriū aut Crispinū & Aniciū Cerialem uita frui, infensos principi, quæ cōposita credebantur, de Crispino quia interfectus erat, de Ceriali ut interficeretur. Neq̄ enim multo post uim sibi attulit minore quàm cæteri miseratione, quia proditam C. Cæsari coniurationem ab eo meminerat. De C. Petronio supra. Pauca repetenda sunt. Nam illi dies per somnum, nox officijs & oblectamentis uitæ transigebatur. Utq̄ alios industria, ita hunc ignauia ad famam protulerat, habebaturq̄ nō gaudio & profligator, ut pleriq̄ sua haurientium, sed erudito luxu. Ac dicta factaq̄ eius quāto solutiora, & quandam sui negligentiam præferentia, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniæ & mox consul uigentem se ac parem negotijs ostendit: dein reuolutus ad uitia, seu uitiorum imitatione inter paucos familiarium Neroni assumptus est, elegantie arbiter, dum nihil amœnū, & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbauisset. Unde inuidia Tigillini, quasi aduersus æmulū & scientia uoluptatum potioem. Ergo crudelitatem principis cui cæteræ libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Scæuini Petronio obiectans, corrupto ad indicium seruo, ademptaq̄ defensione, & maiore parte familiæ in uindicta raptâ. Forte illis diebus Campaniā petierat Cæsar, & Cumas usq̄ progressus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei moras, neq̄ tamen præceps uitam expulit, sed incisas uenas ut libitum obligatas, aperire rursum, & alloqui amicos, non per serua, aut quibus constantia gloriâ peteret. Audiebatq̄ referentes, nihil de immortalitate animæ, & sapientium placitis, sed leuia carmina & faciles uersus. Seruorum alios largitione, quosdam uerberibus affecit. Inijt & uias, somno indulsit, ut quancquā coacta mors, fortuitæ similis esset. Ne codicillis quidem (quod pleriq̄ per

Exoluit uenas
promptiss
sima mortis
uia

Ani. Cerialis

C. Petronius

Elegantia
arbiter

reuntium) Neronem aut Tigillinū, aut quem aliū potentium adūfatus est: sed flagitia principis sub nominibus exoletorū fœminarumq; & nouitate cuiusq; stupri perſcripſit, atq; obſignata miſit Neroni. fregitq; annulum, ne mox uſui eſſet ad faciendā pericula. Ambigenti Neroni quonā modo notitium ſuarū ingenia noſcerent, offertur Silia matrimonio ſenatoris haud ignota, & ipſi ad omnem libidinē adſcita, ac Petronio perquam familiaris. agit̃ur in exiliū tanquam nō ſiluiſſet quę uiderat pertuleratq; proprio odio. At Numiciū Thermū prætura functū Tigillini ſimulatibus dedit, quia libertus Thermi quædam de Tigillino criminoſe detulerat, quæ cruciatibus tormentorū, ipſe patronus eius nece immerita lueret. Trucidatis tot inſignibus uiris ad poſtremum Nero uirtutem ipſam excindere concupiuit, interfecto Barea Sorano & Thraſea Pato, olim utriſq; inſenſus, & accedētib; cauſis in Thraſeam: quod ſenatu egreſſus eſt, cum de Agrippina referret, ut memorauī: quodq; Iuuenalium ludicro parum expetibilem operā præbuerat: caq; offenſio altius penetrabat, quia idem Thraſea Patauī unde ortus erat, ludis Ceſticis à Troiano Antenore inſtitutis, habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo prætor Antuſtius ob probra in Neronem compoſita ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit, obtinuitq;: & cum deūm honores Poppeæ decernuntur, ſponte abſens, funeri non interfuit. Quæ obliterari non ſinebat Capito Coſſutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſeæ, quod auctoritate eius concidiſſet iuuantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant. Quin & illa obiebat: principio anni uitare Thraſeam ſolenne iuſurandum: nuncupationibus uotorum non adeſſe, quamuis Quindecimuirali ſacerdotio præditū: nunquā pro ſalute principis, aut cœleſti uoce immolauifſe: aſiduū olim & indefeſſum, qui uulgaribus quoq; patrum conſultis ſemet fautorem aut aduerſarium often deret, triennio non introiſſe curiam: nuperrimeq; cum ad coercedos Syllanum & Veterem certatim concurreretur, priuatis potius clientium negotijs uacauifſe: ſecefſionem iam id & partes, & ſi multi idem audent, bellum eſſe. Vt quondam C. Cæſarem inquit, & M. Catonem, ita nūc te Nero & Thraſeam auida diſcordiarū ciuitas loquitur. Et habet ſectatores uel potius ſatellites, qui nondū contumaciā ſententiarū, ſed habitū uulturnq; eius ſectantur, rigidi & triftes, qui tibi laſciuiā exprobrant. Huic unī incolumitas tua ſine arte, ſine honore. Proſperas principis res ſpernit, etiam ne lætib; & doloribus nō ſatiatur: Eiuſdem animi eſt, Poppeam diuam non credere, cuius in acta diui Auguſti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani per prouincias, per exercitus, accuratius leguntur, ut noſcatur quid Thraſea non fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta, ſi potiora ſunt: aut noua cupientibus auferat dux & auctor. Iſta ſecta Tuberones & Fauonios ueteri quoq; Reip. ingrata nomina genuit

Ludi Ceſtici
apud Patauū

Diurna Pop.
Rom.

genuit. Vt imperiū euertant, libertatem præferunt: ſi peruerterint, ipſam agredientur. Fruſtra Caſiū amouifſi, ſi gliſcere & uigere Brutorum amulos paſſurus eſ. Deniq; nihil ipſe de Thraſea ſcripſeris, diſceptatorem ſenatum nobis relinque. Extollit ira promptum Coſſutiani animum Nero: adijcitq; Marcellum Eprium acri eloquētia. At Barea Soranum iam ſibi Torius Sabinus equeſ Romanus popoſcerat reum ex proconſulatu Aſiæ; in qua offenſiones principis auxit, iuſtitia atq; induſtria: & quia portui Epheliorum aperiendo curā inſumpſerat: uimq; ciuitatis Pergamene prohibentis Acratum Cæſaris libertū ſtatuas & picturas auerere, inultam omiſerat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti, & ambitio conciliandæ prouinciæ ad ſpes nouas. Tempus damnationi delectū quo Tyridates accipiendō Armeniæ regno aduentabat: ut ad externa rumoribus in teſtinū ſcelus obſcuraretur, an ut magnitudinē imperatoriæ cæde inſignū uirorum quaſi regio facinore oſtendat. Igitur omni ciuitate ad excipiendum principem ſpectandumq; regem effuſa, Thraſea occurſu prohibitus non demifit animum: ſed codicillos ad Neronem compoſuit, requirēns obiecta, & expurgatorū aſſeuerans, ſi noticiam criminum & copiā diluendi habuiſſet. Eos codicillos Nero properanter accepit, ſpe exterritum Thraſeā ſenſiſſe per quæ claritudinē principis extolleret, ſuamq; famā dehoneſtaret. Quod ubi nō euenit, uultumq; & ſpiritus & libertatem inſontis ultro extimuit, uocari patres iuſſit. Tum Thraſea inter proximis cōſultaui, tentaret ne deſiſſionem, an ſperneret. Diuerſa conſilia aſſerebantur. Quibus intrari curiam placebat, ſecuros eſſe de conſtantia eius dixerunt, nihil dicturum, niſi quo gloriā auget. Segnes & pauidos ſupremis ſuis ſecretum otium dare. Aſpiceret populus uirum moti obuium, audiret ſenatus uoces quaſi ex aliquo numine ſupra humanas: poſſe ipſo miraculo etiam Neronem permoueri: ſi crudelitas perſiſteret, diſtingui certe apud poſteros memoriam honeſti exitus ab ignauia perſilentium pereuntium. Contra qui opperendum domi cenſebant, de ipſo Thraſea eadem. ſed ludibria & contumelias imminere. ſubtraheret aures conuitijs & probris. Non ſolum Coſſutianum aut Eprium ad ſcelus promptos, ſuper eſſe qui forſitan manus ictusq; per immanitatem Auguſti, etiam bonos metu ſequi. Detraheret potius ſenatu quem perornauifſet infamiam tanti flagitij: & relinqueret incertum, quid uiſo Thraſea reo decreturi patres fuerint. ut Neronem flagitiorum pudor caperet, irrita ſpe agitari: multoq; magis timendum, ne in coniugem, in familiam, in cætera pignora eius ſæuaret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum ueſtigijs & ſtudijs uitam duxerit, eorum gloria peteret finem. Aderat conſilio Ruſticus Arulenus flagrans iuuenis, & cupidine laudis offerebat ſe interceſſurum ſenatuſ conſulto. Nam plebis trib. erat. Cohibuit ſpiritus eius Thraſea, ne uana & reo non profutura, interceſſori exitioſa inciperet. Sibi actam ætatem, & tot

per annos continuum uitæ ordinem non deserendum: illi in initium magistratum, & integra quæ super sint. Multum ante seculum expenderet, quod tali tempore capeffendæ Reip. iter ingrederetur. Cæterum ipse an uenire in senatum deceret, meditationi suæ reliquit. At postera luce duæ prætoris cohortes armatæ templum genitricis Veneris infedere. Aditum senatus globus togatorum obsederat, non occultis gladijs, dispersisq; per fora ac basilicas cunei militares, inter quorum aspectus & minas ingressi curiam senatores. Et oratio principis per Quæstorem eius audita est. Nemine nominatim cõpellato patres arguebat, quod publica munia desererent, eorumq; exemplo equites Ro. ad segnitiam uerterentur. Et enim quid mirum è longinquis prouincijs adueniri, cum pleriq; adepti consulatû & sacerdotia, hortorum potius amœnitati inferuissent: quod uelut telum arripere accusatores. Et in initium faciente Cossutiano, maiore uir Marcellus summam Reip. agi clamitabat: contumacia inferiorum, lenitatem imperitantis diminui. Nimum mites ad eam diem patres, qui Thraseam descendentem, qui generum Heluidium Priscum in iisdem furoribus, simul Paconium Agrippinum paterni in principis odij hæredem, & Curtium Montanum detestanda carmina factitantem, eludere impune sinerent. Requiere se in senatu consularem, in uotis sacerdotem, in iureiurando ciuem: nisi contra instituta & cerimonias maiorum, proditorum palam & hostem Thraseam induisset. Deniq; agere senatorem, & principis obtrẽctatores protegere solitus, ueniret; cenferet quid corrigi aut mutari uellet: facilius perluros singula increpantem, quàm nunc silentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terrarum, an uictorias sine damno exercituum displicere: Ne hominem bonis publicis mœstum, & qui fora, theatra, templa pro solitudine haberet, qui minitaretur exilium suum, ambitionis prauæ compotem facerent. Non illi consulta hæc, non magistratus, aut Romanam urbem uideri. Abrumperet uitam ab ea ciuitate, cuius charitatem olim, nunc & aspectum exuisset. Cum per hæc atq; talia Marcellus inueheretur toruus & minax uoce, uultu oculis ardesceret, non illa nota & celebritate periculorum sueta iam senatus mœstitia, sed nouus & altior pauor, manus & tela militum cernentibus, simul ipsius Thraseæ uenerabilis speciei obuerfabatur: & erant qui Heluidium quoq; miserarentur, innoxiam a finitatis pœnas daturum. Quid Agrippino obiectum, nisi tristem patris fortunam: quando & ille perinde innocens Tiberij sæuitia cõcidisset. Enim uero Montanum probe uiuentem, neq; famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi. Atq; interim Torius Sabinus Sorani accusator ingreditur, orditurq; de amicitia Rubellij Plauti, quodq; proconsul Asiæ Soranus pro claritate sibi potius accommodatum, quàm ex utilitate cõmuni egisset, alendo seditiones ciuitatum. Vetera hæc, sed recens, discrimini patris filiam connektebat, quod pecuniam Magis dilargita esset. Acciderat sanè pietate Seruiliæ

uiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ charitate erga parentem, simul imprudentia ætatis, non tamen aliud cõsultauerat, quàm de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in senatum, steteruntq; diuersi ante tribunal consulum, grandis æuoparens, contra filiam intra uicesimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exilium pulso, uiduata desolataq; ac ne patrem quidem intuens, cuius onerasse pericula uidebatur. Tum interrogate accusatore, an cultus dotales, an detractum ceruici monile uenundedisset, quo pecuniam faciendis magicis sacris contraheret: primum strata humi, longoq; fletu & silentio, post, altaria & aram complexa: Nullos, inquit, impios deos, nullas deuotiones, nec aliud infelicibus precibus inuocauit, quàm ut hunc optimum patrem tu Cæsar & uos patres seruaretis incolumem. Sic gemmas & uestes & dignitatis insignia dedi, quomodo si sanguinem & uitam poposcissent. Viderint isti ante hac mihi ignoti quo nomine sint, quas artes exercent: nulla mihi principis mentio, nisi inter numina fuit. Nescit tamen miserimus pater. & si crimen est, sola deliqui. Loquentis adhuc uerba excipit Soranus, proclamatq; non illam in prouinciâ secum profectam, non Plauto per ætatem nosci potuisse, non criminibus mariti connexam, nimiam tantum pietatis ream, separarent à se quamcunq; sortem subiret, Simul in amplexus occurreret filiaruebat, nisi interiecti lictores utrisq; obstitissent. Mox datus testibus locus, & quantum nunc sæuitia accusationis permouerat, tantum ira P. Egnatius testis conciuuit. Cliens hic Sorani, & tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicæ sectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti & exerciti, cæterum animo perfidiosus, & subdolos, auaritiâ ac libidine occultans. Quæ postq; pecunia reclusa sunt, dedit exemplum præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos, aut flagitijs commaculatos, sic specie bonarum artium falsos & amicitia fallaces. Idem tamen dies & honestum exemplum tulit Cæsij Asclepiodoti, qui magnitudine operum præcipuus inter Bithynos, quo obsequio florentem Soranum celebrauerat, labentem non deseruit. Exutusq; omnibus fortunis, & in exilium actus, æquitate deum erga bona malaq; documenta. Thraseæ Soranoq; & Seruiliæ datur mortis arbitrium. Heluidius & Paconius Italia depellunt. Montanus patri concessus est, prædicto ne in Rep. haberetur. Accusatoribus Eprius & Cossutiano quinquagies sestertium singulis, Ostorio duodecies & quæstoria insignia tribuntur. Tum ad Thraseam in hortis agentem quæstor consulis missus, uespera

Seruilia Sorani filia

Thrasea

tur flentes queritantesq; qui aderant, facessere prope Thraſea, neu pericula ſua miſcere cum ſorte damnati hortatur. Arriamq; tentantem mariti ſuprema, & exemplum Arrię matris ſequi, monet retinere uitã, filiaq; comuni ſubſidium unicum non adimere. Tum progreſſus in porticum, illic à quæſtore reperitur, lætitię propior, quia Heluidium generum ſuum Italia tantum arceri cognouerat. Accepto dehinc ſenatusconſulto, Heluidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectis utriuſq; brachij uenis, poſtq; cruorem effudit, humum ſuper ſpargens, propius uocato quæſtore, Liberamus, inquit, Ioui Liberatori. Specta iuuenis, & omnia quidem dii prohibeant, cæterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expedit conſtantibus exemplis. Poſt lentitudine exitus graues cruciatus afferente, obuerſis in Demetrium

Hic multa deſunt:

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM
SEPTIMVM CASTIGATIONES.

Atq; omnium
potestatem ad
unum conferri
pacis inter-
fuit

TQVE omnem potestatem ad unum conferri pacis interfuit.) Exemplar Matthiæ regis. Atq; omnium potestatem, Quæ lectio mihi magis probat. Nam hæc clausula, ad unum, respondet illi omnium potestatem, Subauditur ciuium, hoc est totius populi Romani. Omnium potestatem, hoc est quam omnes habebant.

Aduersari cum
accusatio

Sed ambitioni scriptoris facile aduerſeris.) Reposui, Sed ambitionem scriptoris facile aduerſeris. Nam Tacitus solet hoc uerbum cum accusatio coniungere. Sic infra. Vidistis comilitones notabili tempeſtate etiã deos infaustam adoptionem aduerſantes. Libro primo, Sua facinora aduerſari deos lamentantur. Rurſum lib. 19. Voce flebili precabatur placatos patris manes, neue ſe ut parricidam aduerſarentur. Lib. 20. Vulgus aduerſari regem, inuidere Aegypto, ſibi metuerè, templumq; circumſidere.

Vberiore ſecurioremq; materiam ſenectuti ſeposui.) Comparatiuum alterum ſecurioremq;, non eſt in libro manuſcripto.

In ipſa etiã pace ſæuiri.) Præpoſitionem in expunxi. Subauditur enim Tacito, Triã bella ciuilia.) Triã bella ciuilia legitur illic.

Et ſtatim miſſa cohorte in Roxolanos Sarmatarum ac Sueuorũ gentes.) Accusatiuus Roxolanos uidetur poſtea additus, nam non eſt in uolumine Budenſi, Nos quoq; ſuſtulimus.

Et laudatis antiquorum mortibus pares exitus.) Regium exemplar habet, neq; laudatis, Poſſet etiã legi, Nec laudatis antiquorũ mortibus impares exitus.

Aut populum, aut urbanũ militem.) Caſtigauimus, apud pop. apud urb. mil.

Et quamuis capite deſectionis ablato.) Ab omnibus exemplaribus diſſentiens hic pro & ſcripſi, Sed quamuis capite deſectionis ablato. Nam extrema proxime Neq; deerant.) Nos, Nec deerant. (præcedentis diſtionis litera eſt f.

Legi à ſe principem non emi.) Caſtigauimus, Legi à ſe militem non emi. Qui ſuppoſuit principem, putauit Tacitum loqui de Piſone quem is Cæſarem fecit. Sed præcedit ueterem diſciplinã. Id accipiendũ de militari caſtrenſiq; diſciplinã.

Multa

Multa adhuc innumeri è Germania ac Britannia.) Emend. Multi adhuc & in: Ad hoc numeri è Germania ac Britannia.

Et pacis artibus bellis inexpertus.) Correx. Et pacis artibus, belli inexpertus. Expone. Et pacis artibus, Subauditur expertus, belli artibus inexpertus.

Proximã tamen Romanis exercitiis. Galliarũ ciuitates. Scrip. Germanis exerc. Germani exercitus.) Nos, Germanici exercitus.

Nimã uoluptates.) Cogitandum an legi poſſit, Nimã uoluptatis, Item, magnã uirtutis.

Palãm laudares, ſecreta male audiebant.) Quandoquidẽ Codex regius habet, Palãm laudes ſecreta male audiebat, Videſt hic eſſe Græca cõſtructio, ſecreta male audiebat, id eſt, in ſecretis, ſiue propter ſecreta. Alioquin huiuſmo diſlectio queat erui, Palãm laudari, Inſinitiuũ pro præterito imperf. Secretò male audiebat.

Duã Mauritanã, Rhetia, Noricum.) Illic legitur, Rhetia, ſed mutatuũ in Rhetia, neſcio an caſu. Sunt autẽ duã, prima & ſecunda, ſiue ſuperior & inferior. Verum quando ea diſtinctio nata, incertum.

Ita in fauorem aut odium conſtatu ualentiorum agebantur.) Scripſimus, conſtatu ualentiorum.

Superioris Germaniã legiones rupta ſacramenti reuerentia.) Liber Cor. reſig. habet, licentia. Vt rear ſcripſiſſe Tacitum, rupti ſacramenti licentia.

Deinde ſeſſã iam ætate Galbæ.) Bud. uolumẽ aliter hic habet nepe ſic, deſeſſã an ætate Galbæ. Legi, deſeſſã ann. (hoc eſt annis) ætate Galbæ. Mouit eũ qui locũ caſtig. quiſquis fuit, ut ſcriberet, dein, quod præcedit aduerbiũ primũ. Enim uerò non eſt neceſſe, ut ſequat deinde aut ſimile quippiã. nam poſſumus intelligere primũ eſt licentia ac libidine uulgi, ſermones iactatos fuiſſe de ſeſſã annis ætate Galbæ: quum poſtea adoptio ipſa præſtaret eidem ſermoni agitando occaſionem.

Multi occulta ſpe.) Vocabulũ multi nõ eſt in uolumine Bud. Sed pro occulta, eſt illic ſulta ſpe. Et ſtat optime ſenſus. Paucis iudiciũ aut Reip. amor, Stulta ſpe, prout quis amicus uel cliens, hunc uel illum ambitionis rumorib. deſtinabãt.

Etiã in T. Iunij odium diuerterant.) Particulã etiã diuiſimus in Et iam. Placet uero uerbum quod illic ſcriptum eſt, deuerterãt, quod & alia in regio co-

dice plerunq; occurrit, ubi nos diuertere legimus.

Neq; erat Galbæ ignota Oth. ac T. Iunij amicitia ex rumoribus nihil ſilentio tranſmittentium.) Illic legitur, amicitia, & ex rumoribus, & id eſt etiã. Donec Octauiam uxorem amoliretur.) Bud. uolumẽ manifeſte habet, Donec Octauia uxor amoueretur. Quid erat opus hoc mutare? Scio quomodo acciderit. Libro 14. leguntur hæc uerba, Octauiamq; coniugẽ amoliri, quæ rurſum hoc loco caſtigatõ quiſpiã ſupponere uoluit, germana lectioe eraſa.

Piſo M. Craſſo ex Scribonia genitus.) Emend. & Scribonia genitus. Paulo poſt ſcripſi. Et tibi inſigne, Sulpitia & Lucretia decora nobilitati tuę adieciſſe.

Et iudicij mei documentum ſit.) Caſtigauit, Vt iudicij mei documentum ſit. Vbi malim, ſint. nam ſequitur, neceſſitudines non meæ ſed tuæ.

Sed alij per obſequium imminuent. Irrumpet aduſatio.) Hic locus foede corruptus eſt. Reſtituimus ex uolumine Matth. Cor. in hũc modum. Sed alij licet per obſequium annuant. Irrumpet aduſatio. Expone, licet hoc eſt datur, conceditur, permittitur, ut alij per obſequium annuant.

Nec tamen territus fueris.) Scripſimus. Ne tamen territus fueris.

Vtiliſſimus quidem ac breuiſſimus bonarum malarumq; rerũ delectus, cogitare, quid aut uolueris. Codex Budenſis: Vtiliſſimus idem ac breuiſſimus bona-

rumq; rerū delectus, cogitare. Legerim ego, Vtilissimus idem ac breuissimus bonarū quoq; rerū delectus. Cogitato quid aut nolueris sub alio principe, aut uolue

Seu quæ fato manent, quāuis significata nō uitentur.) Emendauimus (ris & distinximus, Seu quæ fato manent, quāuis significata, non uitantur.

Et proximi militum grata auditu respondent.) Mendosus locus est. Castig. Et proximi militum gratabundi respondent. Nam gratandi uerbū etiā alibi Tacitus usurpat. Vt lib. 5. Et incolumem fore gratā. Lib. 14. de matre Neronis Agrippina. Atq; ubi incolumē esse pernotuit, ut ad gratādū sese expediret. Lib. 18. Laudantes, gratantesq; circumdatū aquilis signisq; in tribunal ferunt.

Quantulacūq; par ci senis liberalitate.) Liber Coruini, Quantulacūq; parua liberalitate. Nocuit, Opinor fuisse scriptū. Quātūcūq; parua liberalitate. Aut tantum, quantacūq; liberalitate. Vt dicitio parua fuerit glossa.

Non longior q̄ apud milites sermo.) Militem illic legitur. Mox pro illi auctoritate mi senatus, scripsimus, ille aut. l. hic d. Caesaris laturus.

Is consilio intercessit.) Exemplar Bud. ni consilio intercessit. Forte legēdum, ni consilio intercessum. Aut potius, cui consilio intercessum.

At illis uix decumæ super portiones erat. Castig. At illis uix decumę super por Et inquieta urbs actionibus.) Malim auctonibus. Nam mox (tiones erant præcedit, Vbiq; hasta & sector.

Prægrauem se Neroni fuisse.) Budense uolumen, Se Neroni grauē fuisse. Nec Lusitanā rursus & alterius exilij hon.) Reposuimus, aut alterius exilij h. Adulteria, matrimonia.) Codex manuscriptus, Adultera matrimonia.

Aegre sub armis emitteretur.) Scripsimus, eniterent. Quo uerbo alibi quoq; utitur. Vt lib. 2. Pars obiectum aggerem eniteretur.

Flagrantibus iam militum animis.) Datus animis non est in regio libro, nec eo opus hic est. Nam Tacitus dixit flagrantibus militum pro flagrantibus militibus, quo loquendi modo nihil apud hunc crebrius. Flagrantibus iam militū, uelut faces addiderat.

Proculo spiculatori.) Vbiq; uulgatæ additiones habent spiculatoris uocabulum, speculatoris codex Matth. Cor. cōtinet. Notum aut est quodnam officij fuerit militum speculatorum. Paulopost illic est, Veterium Optionem.

In cōmuni omnes metu mutandæ militiæ tenebantur.) Malim, in cōmune. Vt paulopost, accendendos in commune ratus.

Quædam apud Galbæ aures præfectus Laco elusit. Liber manuscriptus. Quædam apud Galbam audiens præfectus Laco elusit. Aperta sententia est, Nec causæ quicquam erat quæ mutaretur.

Sub ædem Saturni.) Illic legitur, in ædem Saturni pergit. Forte inde in Saturni. Igitur consultatibus placuit pertentari animum (ni pergit. Subaud. eodem cohortis.) Scripsimus, tentari animum cohortis.

Cummaxime Tum maxime, dicam ne sec.) Reposui, cum maxime, distinxiq;. Vt qui aduersas expertus cummaxime, dicam ne secundas quidem minus discriminis habere. hoc aduerbio etiam alibi utitur. Vt infra, Non hercle illi quibus cummaxime Vt tellus in nos ciet, Germani audeant. libro tertio, Littora & lacus Campaniæ cum maxime paragrætem. Libro quarto. Is disposita classiariorum copia, cœptantem cummaxime coniturationem disiecit. Quāquā utrobicūq; tum maxime scriptum, sed mendose. Libro 20. Capi cummaxime urbem. Sic enim illic legendum, non, tum maxime. Paulopost eodem libro, Tolerant cummaxime inopiā obsidiumq; apud uetera legiones. Eodem libro in responsione Agrippinensium. Muros ciui

tatis

ratis, cōgregātibus se cummaxime Romanorū exercitibus, augere nobis q̄ ditur ere tutius est. Quāq; in uulgatis additionibus & eo loco perperam scriptum est, tum maxime pro cūmaxime. Hanc uocem reperi etiā apud Liuium sæpe corruptam. Nam lib. 9. tertiæ decad. legitur quāmaxime pro cūmaxime in uulgatis additionibus. Hoc aduerbium Tertulliano frequentissimum.

Falluntur quibus luxuria speciē liberalitatis imponit.) Tametsi destituat nos hic uolumen manuscriptum, non dubitamus tamen esse legendum, specie liberalitatis pro speciem, Nam imponit non est hic indit, sed decipit.

Si Resp. & senatus & populus uana nomina sunt.) Codex regius habet, uacua nomina. Vacuum pro otioso Tacitus etiā usurpat alibi. Vt infra. Is quo magis uacuu, quietis castris iusta exequeretur.

Sed proinde a nobis donatio plus ob fidē q̄ ab alijs pro facinore accipietis.) Comparatiuum plus eralimus ē superiori uersu repetitum hic per errorem. Plerunq; ueteres librarij proinde scripserunt pro perinde. Itaq; clarus sensus erit si legas, Sed perinde a nobis donatio ob fidē q̄ ab alijs pro facinore accipietis. Dicitur donatio accipietis, ut dicimus dono munerue accipere.

Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nō nullo adhuc cōsilio, parat signa.) Bud. exēp. Vt turbidis reb. euectior ire magis & nullo adhuc cōsilio, parat signa. Est aut euectior ab euectus. Itaq; castig. additio uulgata quæ cōtrariū sensum deprauatis uerbis

Si incipiens adhuc & nondum adulta seditio melioribus consilijs (præfert fleteretur.) Reposuimus. Et necdum adulta seditio.

Ingestis pilis proturbant.) Volumē Matth. Coruini, Ingestis pilis proturbant. Ab ingeror, ereris, passiuo uerbo.

Obliuionem nimirum toleraturus.) Illic legitur toleraturum. Tum stigme ponenda ante obliuionem.

Qui ad euocandū Galbam, læta falso uulgauerant.) Scripsimus, uulgauerint. Sumpto thorace Galba irruenti turbæ neq; etate neq; corpore sistens, sella leuaretur.) Hæc duę uoces, neq; etate, nō sunt in libro manuscripto. Quare suspicor scribendū: Donec inopia ueri, & consensu errantiū uictus, sumpto thorace Galba, irruente turba, neq; corpore sistens, sella leuaretur. Sensus est, propter irruentem turbā & quod corpore non posset sistere, id est insistere, sella fuisse leuatum.

Ad coercendum militarem licentiam.) Scripsimus, ad coercendam mil. lic.

Postquam uniuersa classiariorū legio.) Hoc melius placet q̄ quod illic legitur, Classiorum.

Quia nec priuatū me uocare sustineo.) Reposui, Quia n. p. m. uocari sustineo. Beruichilonis in Gallia.) Codex Bud. Beruichilonis. Forte Vetij Chilonis. Cum uos aspexerit, cum signum m. acceperit.) Illic, Cum uos aspexerit, hoc solum cum signum meum acceperit, erit certamen.

Miscetur auxiliaribus galeis scutisq;. Deest illic dicitio galeis.

Ad posterum uel odio hæ. at.) Malim, ad postremum.

Ire præcipites, et occupare pericula iubet.) Scrip. occupari peric. iubet, id est ut

Comitatus Galbæ cohortis.) Castig. comitatus Galbam cohortis. (occupent. Et mox deceptam. Quāq; ubicūq; nos legimus diripere siue diripiendum, illic

plerunq; habetur, deripere & deripiendum. Et senē trucidare pergunt disiecta plebe.) Hæc uerba ex superioribus hic perperam repetita delerimus.

Denum, quē.) Et has duas dictiones expunximus. Vt nunc legatur sententia: Insignem

Falluntur quibus luxuria
Specie libera-
litas impōit.
Vacua no-
mina

Ingestis pilis

Deripere

Insignem illa die uirum Sempronii aetas nostra uidit. Arbitror concinnatori formularum apud typographum, aliquid superfuisse spacii, quod iteratis & inculcatis uerbis istis expleuerit.

Stricto pugione occurrens armatis.) Scripsimus, armatis.

Sed latebra imminens exitium differebat. Tum aduenere.) Emendauimus, differebat, cum aduenere.

Missu Othonis.) Nos, iussu Othonis.

Ad prohibendum scelus, iubere iam poterat.) Fieri potest ut oscitantia librarij hac uerba fuerint in codice regio omissa.

Omississet offensus an distulisset.) Inseruimus hic uocem tot, & quia Budense exemplar habet omisisse, nos fecimus etiam distulisse. quae lectio stare potest, si quis subaudiat eum, Non displicet tamen quod est in contextu.

Adhoc Adhac tantum maiori fratri praelatus est.) Nos, Adhoc.

Eadem lasciuia temptasset.) Liber manuscriptus, temperasset. Forte legendum temerasset. Mox abest illic ablatiuus iussu, fortassis omissus per incuriam librarij.

Sed claritas natalium & metus temporum obtinuit.) Pro uerbo obtinuit, nos posuimus datiuum obtentui. Subauditur aut, fuit. Habet hoc uocabulum & in alijs locis in usu. Lib. 12. Cupido auri immensa obtentum habebat, quasi subsidium in regno pararetur. Libro 18. Delectaque omnes copiae forent, ni uictorem exercitum attinisset obsecrum noctis obtentui fugientibus.

Velut ad perdendum imperium fataliter electos.) Emendauimus, ad partiendum imperium.

Captam totiens suis exercitibus urbem.) Codex regis Coruini habet, captam quotiens. Nos indidem pro exercitibus, scripsimus, ciuibus.

Equi ad usum, & ad decus supererant.) Illic legitur, ad dedecus. Itaque suspicor scribendum, ad abusum, nisi quis malit, abusui. Id exposcit scelus. Paratis utrinque corruptoribus, & perfidia impunita, uiri, arma, equi, ad abusum, & ad dedecus supererant.

Sed ante bellum centurias tantum suas turmasque nouerant.) Budense uolumen non habet turmas, sed tantum, suasque. Forte legendum, Sed ante bellum centurias tantum suas quisque nouerant. Aut distingue, centurias tantum, suasque nouerant, Et expone centurias tantum nouerant, sed suas.

Adimendis ordinandisque suae militiae ordinibus integre mutauerat.) Pronomen suae per repetitionem ultimae syllabae eius dictionis quae proxime praecedit, hic natum, erasimus.

Et Vitellius apud seueros humilis.) Forte, Et ut Vitellius apud seueros humilis, ita comitatem bonitatemque fauentes uocabant.

Sed profusa cupidine, & insigni temeritate.) Castigauimus, Et profusa cupidine, insigni temeritate legati legionum.

Tanquam detectam a se Virginij concitationem.) Scripsimus, Tanquam detecta a se Virginij concitatione.

Vt concupisceret magis quam ut speraret.) Expunxi particulam ut.

Studia militum illexerat.) Castigauimus, Studia militum allexerat. Sic alibi hoc in libro. Spe uulgi alliciedi. Itē, F. Valens allicere, uel si abnuerit, uastare Gallias, iussus.

Et in Verginium fauor cuiusque alij profuturus.) Codex Budensis, Et in Verginium fauor cuiusque alij profuturus.

Ac nisi ipsi consulerent.) Scripsimus, Ac ni sibi consulerent.

Per tenebras & inscitiam caeterorum occiderentur.) Illic legitur, & inscitia. Le gerim, per tenebras & inscitia caeterorum occiderentur.

Inferioris inde Germaniae legiones.) Nos, inferioris tamen Germaniae leg.

Impetu

Impetu militum abrepti.) Codex scriptus habet, obtecti.

Parum simulatione uinculorum frustrat.) Emendauimus. Pari simulatione uinculorum frustratur.

Stratis iam militum odijs.) Suspico scribendum, Frustratis iam mil. animis.

Donatum, Romulum.) Illic, Donatum, Romulum.

Vt auxiliariū quoque militum conuictijs proturbatus.) Emendauimus, proturbantibus.

Digredi iussus.) Codex manuscriptus pro digredi plerumque habet degredi. Id lo, Degredi cum habet ubi descensus ex alto significatur.

Nomine Germanici Vitellio statim additum.) Correximus, Nomine Germanici Vitellio Dinodurium (mediomatricorum id oppidum est.) Castigauimus, Di. (lio statim addito. uoduri (Medio. id op. est.) Paulopost illic legitur, formidine permotus.

Heluetij Gallica gens, soli in armis. uirisque mox memoria nominis clara.) Emendauimus distinctaque, contra uulgatarum additionum Budensisque uoluminis lectionem, Irritauerant turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, olim armis, uirisque, mox memoria nominis clara, Expone, clara gens memoria nominis, hoc est ob memoriam nominis. Meminimus huius etiam loci lib. rerum Germanarum primo.

(Vt est mos uulgo) mutabilem subitis & tam pronum in misericordia quam immodicum seuitia fuerat.) Quia regium exemplar habet mutabile, sum ausus hunc locum sic mutare. Vt est mos uulgo, mutabili subitis, & tam prono in misericordiam quam immodicum seuitia fuerat.

Et ob bellum Vindicis reuocati.) Castigauimus, remorati.

In alpe Graia.) Nuncque magis uariant exemplaria quam in nominibus proprijs uel locorum uel hominum. Liber manuscriptus hic habet, in alpe trianna.

Simul ac reputans.) Particulam ac deleuimus.

Noricos in caetera uictoriae praemia cessuros.) Scripsimus, accessuros. Mox ordinauimus uerba. Poenino subsignatum militem itinere, & graue leg. agmen hyb. adhuc nitibus traduxit.

Exemplum ultro imputauit.) Non uidere esse mala lectio, quamque nos impetrauit scripsimus, secuti fide libri uetustioris. Et sequitur. Nec Otho quasi ignosceret.

Metum reconciliationis adhiberet.) Volumen Budense habet, metu reconciliationis adhibens. Lego, Nec Otho quasi ignosceret seu hostis metu reconcilia tioni adiuuens, statim intra intimos amicos habuit.

Leta pro moribus ciuitatis.) Emendauimus meum secutus iudicium, Leta primo, *Leta primoribus ciuitatis*

Aduersus publicum odium, priuam gratiam praeparat. Vnde nulla innocentiae cura.) Malum, praeparat alicunde, nulla innocentiae cura.

Sed uices impunitatis.) Enorme mendum est, Castigauimus, Sed uita impunitatis.

Galua Crispilina.) Budense exemplar, Galua Crispinilla.

Mox potens pecunia, & orbitate: quae bonis malisque temporibus iuxta ualent.) Ablatiuus temporibus non est in libro regio. Expone, quae bonis malisque. Subauditur hominibus, iuxta ualent, in dandi casu.

Et muliebribus blanditijs.) Nos, blandimentis.

Offerebantur, pecuniam & gratiam.) Scripsimus erasa hypostigme, offerebantur pecuniam & gratiam.

Paria Vitellius ostendebat, primo mollius.) Codex regis Matthiae, Paria Vitellius ostendebat. Vocontiorum primo mollius. Nescio quid sibi hic uelit Vocontiorum uocabulum. Forte leg. Vacationem primo mollius, stulta utrinque & inde cora simulatione. Subaudi, acceper. Nam ex uerbis istis apparet, utrunque non abhorruisse

abhorruisse à uacatione si cum dignitate contigisset. Sed simulatio ea erat.

Increpabant ultro.) Possent etiam legi, Increpabat ultro. Subaudi, Fab. Valens.

Ad Othonem
uertissent

Ad Othonem uertissent.) Et hic uertissent usurpat absolute.

Ad Ticianū fratrem Othonis.) Scripsimus, Titianum. Saluus Titia. uocabat. Pleraque contra decus & presentis usum properando.) Correximus, ex presenti usum properando.

Consul cum Titiano fratre in kalen. Martias ipse, proximos menses Verginio destinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiscus, praetextu ueteris amicitiae, plerique Viennensium honori datum interpretabantur.) Vel hic locus argumento nobis sit quod multa in monumentis ueterum autorum passim infulerint eruditi uiri de suo, dum non tantum temporis sibi sumere possunt, quod attentius excutiendo loco sufficiat. Nam uolumen Coruini regis sic habet. Consul cum Titiano fratre in kal. Martij ipse, proximos menses Verginio. Pompeius Vopiscus praetextu ueteris amicitiae, plerique Viennensium honori datum interpretabantur. Sic enim nos distinguimus, Expone, Consul cum Titiano fratre in kalen. Martij ipse Otho, in proximos menses cum Verginio consul fuit. Pompeius Vopiscus, nomen auctoris est, Subaudi, scribit, id praetextu ueteris amicitiae factum, plerique Viennensium honori datum interpretabantur. Caterum haec lectio ualde conuenit breuitati Cornelianae.

Archio Antonio.) Liber manuscriptus, Ario Antonio.

Eademque largitione ciuitatum quoque & pe. an. ag.) Nos, eadem largitione.

Noua Africa ostenta.) Castigauimus. Noua iura Cappadociae, noua Africae, ostentui magis quam mansura. Hoc uocabulum etiam alibi usurpat. Ut lib. 1. Corpora extra uallum abiecta, ostentui. Lib. 12. Auribus decisis uiuere iubet, ostentui clemetiae suae & in nos dehonestamento, Libro 15. Iturum Tyridatem ostentui gentibus, quatenus quam captiuum. Item, In Galliam Iulium Calenum tribunum, in Germaniam Alpinum Montanum praefectum cohortis, quod hic Treuir, Calenus Hedius, uterque Vitelliani fuerant, ostentui misit.

Interque necessitate presentium rerum & instantibus curis excusata.) Codex Budensis habet excusatus, Scripsi, inter quae necessitate presentium rerum & instantibus curis excusatis. Et fuere qui imagines Neronis praeponebant.) Emendauimus, (ris excusatis. Et fuere qui imagines Neronis reponerent.

Ipse in suspensio tenuit uetandi metum uel cognoscendi pudorem.) Liber manuscriptus habet, metu. Scripsi, Ipse in suspensio tenuit, uetandi metum, uel cognoscendi pudorem.

Nouae militiae equitum, & ferocia, & successu praedae.) Castigauimus (scendi pudore, distinguimus, Nouae militiae equitum, ex ferocia & successu praedae magis quam pugnae in-

Miseria uul-
nerum ab-
sumpti

Hic misericordia uulnerum absumpti.) Budense uolumen habet, misera. (tenta, Reposui, miseria uulnerum.

Septimamdecimam cohortem est colonia Hostiensis in urbem acciri iusserat.) Praepositionem est submouimus. Subauditur enim.

Pars ignaui & uino graues.) Nos, Pars ignari, & uino graues.

Vulgus, ut mos est, cuiuscumque motus noui cupidum.) Scripsi, cuiuscumque motus noui cupidum.

Et seuerissimos centurionum obruncant.) Nos, seuerissimum centurionum obruncant. Nam sequitur infra, Centurionis ac tribuni sanguine manus imbuunt.

Neque ut animum ad uirtutem cohortaret.) Insuper praepositionem ad, Neque ut ad animum, ad uirtutem cohortaret. Nam omittere solet coniunctiones. Sic alibi hoc ipso libro. Et apud Galbam, Othonem, Vitellium illesam, Ad animum, id est ad fortitudinem.

Imus

Imus ad bellum, non omnes nuncios palam audiri.) Distinximus atque emendauimus, Imus ad bellum. Num omnes nuncios palam audiri, omnia consilia cunctis praesentibus tractari ratio rerum, aut occasionum uelocitas patitur?

Vt multa etiam per centuriones tribunosque.) Duas istas distinctiunculas, etiam per, ex-Eligendi facultas detur. Forte, colligendi, id est ut exercitus colligatur. (punctum ganf. Aut, colligendi facultas detur. Nam regium uolumen habet, eligendi, Quem nobis animum.) Malim, uobis.

Ne illas aduersum senatum uoces.) Scripsi, Nec illas aduersum senatum uoces.

Quos nunc maxime Vitellius in nos ciet, Germani audeant.) Nos quibus cum maxime in nos ciet, Germani audeant, Vbi dictum, in nos ciet, sicut, in nos mouet, De aduerbio cum maxime admonuimus alibi.

Ut nos ciet
Cum maxime

Ad sanguinem & caedem reposerent ordinem.) Exemplar Matthiae Coruini habet deposcerent, Malim, deposcent. Sane deposcendi uerbum imprimis hic locum habet, quod exemplis asserere facillimum est. Lib. 19. Nec minus uiolenter Apontium quam Flauium ad supplicium deposcerent, Eodem libro, Pergere Cremonam, & uinctos in deditioem accipere, aut expugnare deposcunt.

Deposcere ad
caedem
Deposcere ad
supplicium

Muta ista et inania intercidere ac reparari, promiscue possunt.) Sincerior est manuscriptorum codicum lectio, Muta ista & inania intercidere ac reparari, promiscua sunt, Expone, promiscua sunt ut intercidat ac reparentur. Quae locutio Graecae constructio

intercidere
ac reparari

Aeternitas rerum & pars gentium.) Emendauimus, & pax gentium. (ne redolet, Ea oratio ad praefringendos mulcendosque militum animos, & seueritatis modus.) Nos, & oratio ad praefringendos mulcendosque militum animos, & seueritatis modus n. e. i. p. q. i. d. a. i. grate accepta.

sunt

Non tamen quies urbis reciderat. Strepitus telorum & facies belli erat militibus.) Hic locus est misere corruptus. Nec quicquam auxilij fuit a libro manuscripto, unde mediosa uerba transfusa sunt in uulgatas editiones. Nos magno labore erui mus tandem germanam sinceramque lectionem. Sic autem emendauimus distinximusque, Non tamen quies urbi. Sed erat strepitus telorum, & facies belli.

Erat militibus.) Pro erat nos supposuimus particulam & e codice Budensi, sicque distinximus sententiam, Et militibus ut nihil in commune turbantibus, ita sparsis per domos, occulto habitu, & maligna cura in oes q. n. a. o. a. a. i. c. r. obiecerat. Dictum autem est auferendi casu, Et maligna cura, sicut, Et militibus.

Animo uultuque conuersis.) Scripsimus, Animum, uultumque conuersi, Graeca figura sed latinis quoque familiaris, poetis uidelicet atque historicis.

Sereno & immoto die.) Codex Budensis non habet die, Malim ego, caelo.

Plures in tabernis ex cubilibus intercepti.) Castigauimus, Plures in tabernis & cubilibus intercepti. Hoc est in lectis.

Idipsum quod paranti expeditionem Othoni.) In libro manuscripto non est datus Othoni, qui subauditur elegatius, nec est illic dictio quod, sed tantum idipsum. Ut queat etiam legi, id, quonia paranti expeditionem campus Martius & uia Flaminia, iter belli esset obstruendum.

Et seuerita Galbae in custodiam habitos.) Malim, in custodia.

Secum expedire iubet.) Expedire pro in bellum accingi absolute.

Igitur mora urbis cura.) Scripsi, Igitur motae urbis cura.

Expedire

Sapientibus quietis a Reip. cura.) Castigauimus, Sapientibus quietis & reip. cura.

Multi afflictis fide in pace.) Reposuimus, Multis afflictis fides in pace. Afflicta fidem hic dicit quam libro 19. uocat affectam, hoc est collabefactam deminutamque.

Afflicta fides

Secura tum urbe a prouinciali bello.) Minutissimum hic erratum, nempe quod

z sit in

fit in à, perdit totum sensum. Nos, Secura tum urbe, & prouinciali bello. Subau-
ditur existente. Porro prouincialia bella propter longinquitatem, minus urbanae
plebi dispendiosa erant.

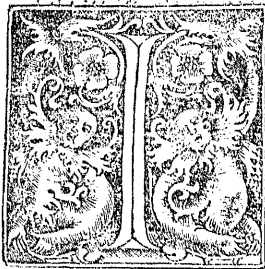
Sub ducibus alijs si bellatū foret.) Quid si legas, Si ducibus alijs bellatū foret:
Sed festinata iam pridem exactione usu sterili.) Aduerbiū iam pridem nescio
quis hic infulsit. nos submouimus. Festinata exactione, id est propter festinatam
exactionem.

F I N I S

P. CORNELII TACITI AB EX-

CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER XVII

NITIVM mihi operis Ser. Galba iterum, T.
Iunius consules erunt. Nam post conditam ur-
bem DCC & XX prioris aui annos multi au-
ctores retulerunt, dum res populi Ro. memo-
rabantur, pari eloquentia ac libertate. Postquā
bellatum apud Actium atq; omnem potesta-
tem ad unum conferri pacis interfecti, magna illa
ingenia cessere. Simul ueritas pluribus modis
infraeta, primum in scitia Reip. ut alienae, mox
libidine assentandi, aut rursus odio aduersus dominantes. Ita neutris cura
posteritatis inter infensos uel obnoxios. Sed ambitionem scriptoris facile
aduerseris. Obtrectatio & liuor pronis auribus accipiuntur. quippe adula-
tioni scedum crimen seruitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Mi-
hi Galba, Otho, Vitellius nec beneficio nec iniuria cogniti. Dignitatem
nostram à Vespasiano inchoatam, à Tito auctam, à Domitiano longius
prouectam non abnuerim. sed incorruptam fidē professis, nec amore quis-
quam, & sine odio dicendus est. Quod si uita suppeditet, principatum diuī
Neruae & imperiū Traiani, uberiorem securioremq; materiam senectuti se-
posui, rara tēporū felicitate, ubi sentire quae uelis, & quae sentias dicere licet.

Opus aggredior plenum uarijs casibus, atrox praelijs, discors seditioni-
bus, ipsa etiam pace saeuum. Quatuor principes ferro interempti. Tria bel-
la ciuilia, plura externa, ac plerunq; permixta. Prosperae in Oriente, aduer-
sae in Occidente res. Turbatum Illyricum, Galliae nutantes, perdomita Bri-
tannia, & statim missa cohorte in Sarmatarum ac Sueuorum gentes, no-
bilitatus cladibus mutuis Dacus. Mota etiam propè Parthorum arma fal-
si Neronis ludibrio. Iam uero Italia nouis cladibus, uel post longam secu-
lorum seriem repetitis, afflictata. Haurit aut obruta urbes. Foecundissima
Campaniae ora, & urbs incendijs uastata, consumptis antiquissimis delu-
bris, ipso Capitolio ciuium manibus incenso. Polluta cerimoniae. Magna
adulter

adulteria. Plenū exilijs mare. Infecti caedibus scopuli. Atrocius in urbe saui-
tum. Nobilitas, opes, omisso gestiq; honores pro crimine, & ob uirtutes cer-
tissimū exitium. Nec minus praemia delatorū inuisa quam scelera, cum alijs
sacerdotia & consulatus ut spolia adepti, procurationes alijs & interiorē po-
tentiam, agerent ferrent cuncta. Odio & terrore corrupti in dominos serui,
in patronos liberti: & quibus deerat inimicus, per amicos oppressi. Non ta-
men adeo uirtutum sterile seculum, ut nō & bona exempla prodiderit. Co-
mitata profugos liberos matres, secuteq; maritos in exilia cōiuges, propinqui
audientes, cōstantes generi. contumax etiā aduersus tormenta seruorum fi-
des. Suprema clarorū uirorum necessitates. Ipsa necessitas fortiter tolerata,
& laudatis antiquorū mortibus pares exitus. Praeter multiplices rerum hu-
manarū casus, caelo terraeq; prodigia, & fulminū monitus, & futurorū pra-
sagia, laeta, tristia, ambigua, manifesta. Nec enim unq; atrocioribus popu-
li Ro. cladibus magis uel iustis iudicijs approbatū est, non esse curae deis se-
curitatem nostrā, esse ultionem. Ceterū antequam destinata componam,
repetendum uidetur, qualis status urbis, quae mens exercituum, quis habi-
tus prouinciarū, quid in toto terrarū orbe ualidum, quid egrum fuerit: ut nō
modo casus euentusq; rerum, qui plerunq; fortuiti sunt, sed ratio etiam cau-
saeq; noscantur. Finis Neronis ut laetus primo gaudentiū impetu fuerat,
ita uarios motus animorū, non modo in urbe apud patres, apud populum,
apud urbanum militem, sed omnes legiones ducesq; conciuerat, euulgato
imperij arcano, posse principē alibi quam Romae fieri. Sed patres laeti usur-
pata statim libertate, licentius ut erga principem nouum & absentē: primo,
res equitum proximi gaudio patrum: pars populi integra, & magnis domi-
bus annexa, clientes libertiq; damnatorum & exulum, in spem erecti. Plebs
sordida & circo ac theatri sueta, simul deterrimi seruorum, aut qui a deis
bonis, per dedecus Neronis alebantur, mœsti & rumorum auidi. Miles ur-
banus longo Caesarum sacramento imbutus, & ad destituendū Neronem
arte magis & impulsu, quam suo ingenio traductus, postquam neque dari
donatiuum sub nomine Galbae promissum, neque magnis meritis ac pra-
mijs eundem in pace qui in bello locum, prauentamq; gratiam, intelligit,
apud principem à legionibus factum, pronus ad nouas res, scelere insuper
Nymphidij Sabini praefecti imperium sibi molientis agitur. Et Nym-
phidius quidem in ipso conatu oppressus. Sed quamuis capite defectionis
ablato, manebat plerisq; militum conscientia: nec deerant sermones, senium
atque auaritiam Galbae increpantium. Laudata olim & militari fama cele-
brata seueritas eius, angebat coaspernantes ueterem disciplinam, atq; ita
XIII. annis à Nerone assuefactos, ut haud minus uitia principū amarent,
quam olim uirtutes uerebantur. Accessit Galbae uox pro Rep. honesta, ipsi
anceps, legi à se militem non emi. Nec enim ad hanc formam cetera erant.

Praemia delatorum

Inualidum senē T. Iunius & Cornelius Laco, alter deterrimus mortaliū, alter ignauissimus, odio flagitiorū oneratū contemptu inertiae destruebant. Tardum Galbæ iter & cruentum, interfectis Ciconio Varrone consule de signato, & Petronio Turpiliano consulari: ille ut Nymphidij socius, hic ut dux Neronis, inauditi atq; indefensi tanq; innocētes perierant. Introitus in urbem trucidatis tot milibus inermium militū, infaustus omine, atq; ipsis etiam qui occiderant formidolosus. Inducta legione Hispana, remanente ea quā è classe Nero cōscripserat, plena urbs exercitu insolito: multi ad hoc & innumerī è Germania ac Britānia & Illyrico, quos idem Nero electos præmissosq; ad claustra Caspiarū, & bellum quod in Albanos parabat, opprimendis Vindicis cceptis reuocauerat, ingens nouis rebus materia, ut non in unum aliquem prono favore, ita audenti parata. Forte cōgruerat ut Clodij Macri & Fonteii Capitonis cædes nunciarent. Macrum in Africa res haud dubie turbantem, Trebonius Garucianus procurator, iussu Galbæ: Capitonem in Germania, cum similia cœptaret, Cornelius Aquinus & Fabius Valens legati legionum interfecerant antequā iuberentur. Fuere qui crederent Capitonem ut auaritia & libidine fœdum ac maculosum, ita cogitatione rerum nouarum abstinuisset: sed à legatis bellum suadentibus, postquam impellere nequiuissent, crimen ac dolum compositum ultro: & Galbam inobilitate ingenij, an ne altius scrutaretur, quoquo modo acta, quia mutari non poterant, comprobasse. Cæterum utraq; cædes sinistrè accepta. & inuiso semel principe, seu bene seu male facta premunt. Iam afferebant uenalia cuncta, præpotentes liberti. Seruorum manus subitis auidæ, & tanq; apud senem festinantes. Eademq; nouæ aulæ mala, æque graua non æque excusata. Ipsa ætas Galbæ & irrifui & fastidio erat, assuetis iuuentæ Neronis, & imperatores forma ac decore corporis (ut est mos uulgi) comparantibus. Et hic quidem Romæ tanquam in tanta multitudine habitus animorum fuit. E provincijs, Hispaniæ præerat Cluuius Rufus, uir facundus, & pacis artib. belli inexpertus. Galliæ super memoriā Vindicis obligatæ recēti dono Romanæ ciuitatis, & in posterum tributū leuamento. Proximæ tamen Germanis exercitibus Galliarum ciuitates, nō eodem honore habitæ, quædam etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac suas iniurias metiebantur. Germanici exercitus quod periculosissimum in tantis uiribus, solliciti & irati superbia recentis uictoriæ, & metu, tanquam alias partes fouissent. Tarde à Nerone descuerat: nec statim pro Galba Verginius. an imperare uoluisset dubium: delatum ei à milite imperium conueniebat. Fonteium Capitonē occisum, etiā qui queri nō poterant, tamen indignabantur. Dux deerat abducto Verginio per simulationē amicitiae, quem non remitti, atq; etiā reum esse, tanquam suum crimen accipiebant. Superior exercitus legatum Hordeonium Flaccū spernebat, senectæ ac debilitate pedum inuali-

inualidum. Sine cōstantia, sine auctoritate, ne quieto quidē milite, regimē: adeo furentes infirmitate retinentis ultro etiā accēdebantur. Inferioris Germaniæ legiones diutius sine consulari fuere, donec missu Galbæ Vitellius arderat, censoris Vitellij ac ter consulis filius. Id satis uidebatur. In Britannico exercitu nihil irarum. Non sanè aliæ legiones per omnes ciuiliū bellorum motus innocētius egerunt: seu quia procul, & Oceano diuisæ, seu crebris expeditionibus doctæ hostem potius odisse. Quies & Illyrico, quanq; excitæ à Nerone legiones, dum in Italia cunctantur, Verginium legationibus adisissent. Sed longis spatijs discreti exercitus, quod saluberrimum est ad cōtinendam militarem fidem, nec uitijs nec uiribus miscebantur. Oriens adhuc in motus. Syriam & quatuor legiones obtinebat Licinius Mutianus, uir secūdis aduersisq; iuxta famosus. Insignes amicitias iuuenis ambitiose coluerat. mox attritis opibus, lubrico statu, suspecta etiam Claudij iracundia, in secretum Asiæ repositus, tam prope ab exule fuit, quàm postea à principe. Luxuria, industria, comitate, arrogantia, malis bonisq; artibus mixtus. nimia uoluptates, cū uacaret: quoties expedierat, magnæ uirtutes. Palam laudares, secreta male audiebat. Sed apud subiectos, apud proximos, apud collegas, uarijs illecebris potēs, & cui expeditius fuerat tradere imperium quàm obtinere. Bellum Iudaicum Flauius Vespasianus (ducē eum Nero delegerat) tribus legionibus administrabat. Nec Vespasiano aduersus Galbam uotum aut animus. Quippe T. filium ad uenerationē cultumq; eius miserat, ut suo loco memorauimus. Occulta lege fati, & ostētis ac responsis destinatum Vespasiano liberisq; eius imperium, post fortunam credidimus. Aegyptum copiasq; quibus coerceretur, iam inde à diuo Augusto, equites Romanam obtinent loco regum. Ita uisum expedire, prouinciam aditu difficilem, annonæ fœcundā, superstitione ac lasciuia discordem & mobilem, in sciam legum, ignaram magistratuum domi, retinere. Regebat tum Tiberius Alexander eiusdem nationis. Africa ac legiōes in ea interfecto Clodio Macro, contentæ quacūq; principe, post experimentum domini minoris. Duæ Mauritaniae, Rhetia, Noricum, Thracia, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur, ut cuiq; exercitui uicinæ, ita in fauorem aut odium cōtractu ualentiorum agebantur. Inermes prouinciæ atq; ipsa in primis Italia cuiusq; seruitio exposita, in pretium belli cessuræ erant. Hic fuit rerum Romanarum status, cum Ser. Galba iterum, Titus Iunius consules inchoauere annum sibi ultimū Reip. propè supremū. Paucis post kalen. Ian. diebus Pompeij Propinqui procuratoris è Belgica literæ afferuntur, superioris Germaniæ legiones rupta sacramenti reuerentia, imperatorē alium flagitare, & senatui ac Pop. Ro. arbitrium eligendū permittere, quo seditio mollius acciperetur. Matura uit ea res consiliū Galbæ iam pridem de adoptione secum & cum proximis agitantis. Non sanè crebrior tota ciuitate sermo per illos menses fuerat. pri-

mum licentia ac libidine talia loquendi, dein fessa iam ætate Galbæ. Paucis
 iudiciū aut Reip. amor: multi occulta spe, prout quis amicus uel cliens, hunc
 uel illum ambitionis rumoribus destinabant. Et iam in T. Iunij odiū diuer-
 terant, qui in dies quāto potentior, eodē actū inuisior erat. Quippe hiantes
 in magna fortuna amicorū cupiditates ipsa Galbæ facilitas intendebat, cum
 apud infirmum & credulum, minore metu & maiore præmio peccaretur.
 Potentia principatus diuisa in T. Iunium consulem, & Cornelium Laconem
 prætorij præfectum. Nec minor gratia Hycello Galbæ liberto, quem an-
 nulis donatum equestri nomine Martianum uocitabāt. Hi discordes & re-
 bus minoribus sibi quisq; tendentes, circa consilium eligendi successoris in
 duas factiones scindebantur. Iunius pro M. Othone, Laco atq; Hycellus
 consensu non tam unum aliquē fouebant, q̄s alium. Neq; erat Galbæ igno-
 ra Othonis ac T. Iunij amicitia ex rumoribus nihil silentio transmittētium:
 quia Iunio uidua filia, cęlebs Otho, gener ac focer destinabantur. Credo &
 Reip. curam subisse, frustra à Nerone translata, si apud Othonē relinquere
 tur. nanq; Otho puericia in curiose, adolescentiā petulanter egerat, gratus
 Neroni æmulatione luxus. Eoq; iam Poppæam Sabinam principale scort-
 tum, ut apud conscium libidinum deposuerat, donec Octauia uxor amoue-
 retur. Mox suspectum in eadem Poppæa, in prouinciā Lusitaniam specie
 legationis seposuit. Otho comiter administrata prouincia primus in par-
 tes transgressus, nec segnis, & donec bellū fuit, inter præsentēs splendidissi-
 mus, spem adoptionis statim conceptam acrius in dies rapiebat, fauentibus
 plerisq; militum, prona in eum aula Neronis ut similem. Sed Galba post
 nuncios Germanicæ seditionis, quanq; nihil adhuc de Vitellio certum, an-
 xius quonam exercituum uis erumperet, ne urbano quidem militi confisus,
 quod remedium unicum rebatur, comitia imperij transigit. Adhibitoq; su-
 per Iunium ac Laconem Mario Celso consule designato, ac Ducenio Ge-
 mino præfecto urbis, pauca præfatus de sua senectute, Pisonē Licinianū ac
 cersiri iubet, seu propria delectione, siue ut quidā tradiderūt, Lacone instan-
 te: cui apud Rubellium Plautū exercita cū Pisonē amicitia, sed callide ut igno-
 rum fouebat, & prospera de Pisonē fama cōsilio eius fidem addiderat. Piso
 M. Crasso & Scribonia genitus, nobilis utrinq; uultu habituq; moris anti-
 qui, & æstimatione recta seuerus, deterius interpretātibus tristior habebat.
 Ea pars morum eius, quo suspectior sollicitis, adoptati placebat. Igitur Gal-
 ba apprehensa Pisonis manu, in hunc modū locutus fertur. Si te priuatus
 lege curiata apud Pontifices, ut moris est, adoptarē, & mihi egregium erat
 tunc Pompeij & M. Crassi sobolē in penates meos asciscere, & tibi insigne
 Sulpitia ac Lucretia decora, nobilitati tuæ adiecisse. Nunc me deorū homi-
 numq; consensu ad imperiū uocatum præclara indoles tua, & amor patriæ im-
 pulit, ut principatū de quo maiores nostri armis certabant, bello adeptus,
 quiescenti

Otho Galbæ
 Cesaris ad Pi-
 sonem, digna
 quam princi-
 pes legant

»

quiescenti offerā, exemplo diui Augusti, qui sororis filiū Marcellum, dein
 generum Agrippam, mox nepotes suos, postremo Tiberiū Neronem pri-
 uigium, in proximo sibi fastigio collocauit. Sed Augustus in domo success-
 forem quæsiuit, ego in Rep. Non quia propinquos aut socios belli non ha-
 beam, sed neq; ipse imperiū ambitione accepi, ut iudicij mei documentū sit,
 non meæ tantum necessitudines, quas tibi postposui, sed tuæ. Est tibi frater
 pari nobilitate, natu maior, dignus hac fortuna, nisi tu potior esses. Ea ætas
 tua, quæ cupiditates adolescentiæ iam effugerit: ea uita, in qua nihil præteri-
 tum excusandum, habes. Fortunā adhuc tantū aduersam tulisti. Secundæ
 res acrioribus stimulis animū explorant: quia miseriæ tolerantur, felicitate
 corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitia, præcipua humani animi bona,
 tu quidem eadem constantia retinebis. Sed alij licet per obsequiū annuant.
 Irrumpet adulatio, blandiciæ pessimū ueri affectus uenenum, sua cuiq; uti-
 litas. Etia ego ac tu simplicissime inter nos hodie loquimur, cæteri libentius
 cum fortuna nostra quam nobiscū. Nam suadere principi quod oporteat,
 multi laboris. Assentatio erga principem quemcunq; sine affectu peragit.
 Si immensum imperij corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus erā
 à quo Resp. inciperet. Nunc eō necessitatis iam pridem uentū est, ut nec meā
 senectus conferre plus Populo Ro. possit quam bonū successorem, nec tua
 plus iuuenta quam bonū principem. Sub Tiberio, & Caio, & Claudio uni-
 us familiæ quasi hæreditas fuimus. loco libertatis erit, quod eligi cœpimus.
 Et finita Iuliorū Claudiorumq; domo, optimū quemq; adoptio inueniet.
 Nam generari & nasci à principibus, fortuitū, nec ultra æstimat. Adoptadi
 iudiciū integrum, & si uelis eligere, cōsensu monstrat. Sit ante oculos Nero,
 quem longa Cesarū serie tumentē non Vindex cum inermi prouincia, aut
 ego cum una legione, sed sua immanitas, sua luxuria ceruicibus publicis de-
 pulere. Neq; erat adhuc damnati principis exemplum. Nos bello & ab æ-
 stimantibus asciti, cum inuidia quamuis egregij erimus. Ne tamen territus
 fueris, si duæ legiones in hoc concussis orbis motu nondum quiescunt. Ne
 ipse quidem ad securas res accessi: & audita adoptione, definā uideri senex,
 quod nunc mihi unum obijcitur. Nero à pessimo quoq; semper desidera-
 bitur: mihi ac tibi prouidendum est, ne etiam à bonis desideretur. Monere
 diutius neq; temporis huius, & impletum est omne consilium, si te bene ele-
 gi. Utilissimus quidem ac breuissimus bonarum malarumq; rerum dele-
 ctus, cogitare quid aut nolueris sub alio principe, aut uolueris. Neq; enim
 hic ut in cæteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & cæ-
 teri serui: sed imperatorus es hominibus, qui nec totam seruitutem pati pos-
 sunt, nec totam libertatem. Et Galba quidem hæc ac talia tanquam prin-
 cipem faceret, cæteri tanquam cum facto loquebantur. Pisonem ferunt
 statim intuentibus, & mox coniectis in eum omnium oculis, nullum turbatū,
 quiescenti

aut exultantis animi motū prodidisse. Sermo erga patrē imperatoremq; reuerens, de se moderatus, nihil in uultu habituq; mutatum, quasi imperare posset magis quā uellet. Consultatū inde, pro rostris, an in senatu, an in castris adoptio nuncuparetur. Iri in castra placuit honorificum id militibus fore, quorū fauorem ut largitione & ambitu male acquiri, ita per bonas artes haud spernendum. Circumsteterat interim palatiū publica expectatio magni secreti impatiens, & male coercitam famam supprimentes augebāt. Quartū idus Ianu. sc̄dum imbribus diem, tonitrua & fulgura & cœlestes minæ ultra solitum turbauerant. Observatū id antiquitus comitijs dirimendis, non terruit Galbam quo minus in castra pergeret, contemptorem taliū ut fortuitorum: seu quæ fato manent, quamuis significata, non uitantur. Apud frequentem militum cōcionem imperatoria breuitate, adoptari à se Pisonem more diuī Augusti, & exemplo militari, quo uir uirū legret, pronunciat: ac ne dissimulata seditio in maius crederet, ultro asseuerat, quartā & duodeuicesimam legiones paucis seditionis auctoribus non ultra uerba ac uoces errasse, & breui in officio fore. Nec ullum orationi aut lenociniū additum, aut pretiū. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum grati bundi respondent, per ceteros mœstitia ac silentium, tanquam usurpatam etiā in pace donatiui necessitatem, bello perdidissent. Constat potuisse conciliari animos quantulacunq; parci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia seueritas, cui iam pares non sumus. Inde apud senatum non comptior Galbæ, non longior quā apud milites sermo: Pisonis comis oratio. Et patrū fauor aderat, multi uoluntate effusius, qui noluerant mediē ac pluri obuiū obsequio priuatas spes agitantes, sine publica cura. Nec aliud sequenti quatrinduo (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictū à Pifone in publicū, factum uē. Crebrioribus in dies Germanicæ defectio nis nuncijs, & facili ciuitate ad accipienda credendaq; omnia noua, cum tristitia sunt, censuerant patres mittendos ad Germanicum exercitum legatos, agitatū secreto, num & Pifō proficisceret maiore prætextu: illi auctoritatem senatus, hic dignationē Cæsaris laturus. Placebat & Laconē prætorij præfectum simul mitti. Is consilio intercessit. Legati quoq; (nam senatus electio nem Galbæ permiserat) sc̄da inconstātia nominati, excusati, substituti, ambitu remanendi aut eundi, ut quemq; metus uel spes impulerat. Proxima pecuniæ cura, Et cuncta scrutantibus iustissimum uisum est, inde repectū, ubi inopiæ causa erat. Bis & uicies mille sestertium donationibus Nero effuderat. Appellari singulos iussit, decuma parte liberalitatis apud quemq; eorū relicta. At illis uix decumæ super portiones erant, nisi dem erga aliena sumptibus quibus sua prodegerant, cum rapacissimo cuiq; ac perditissimo, nō agri, aut sc̄nus, sed sola instrumenta uitiorum manerent. Exactioni xxx. equites Romani præpositi, nouum officij genus, & ambitu ac numero onerosum

Imperatoria
breuitas

rosūm: ubiq; hasta, & sector, & inquieta urbs auctiōibus. Attamen grāde gaudium, quod tam pauperes forent quibus donasset Nero, q̄ quibus abstulisset. Exautorati per eos dies tribuni, è prætorio Antonius Taurus, & Antonius Naso: ex urbanis cohortibus Aemilius Pacensis: è uigilijs Iulius Fronto. Nec remediū in ceteros fuit, sed metus initiū: tanquā per artem & formidinem singuli pellerentur, omnibus suspectis. Interea Othonē, cui compositis rebus nulla spes, omne in turbido consiliū, multa simul extimulabāt: luxuria etiā principi onerosa, inopia uix priuato tolerāda, in Galbam ira, in Pisonem inuidia. Fingebat & metū, quo magis concupisceret. Peregriuem se Neroni fuisse. Nec Lusitaniā rursus aut alterius exilij honorē expectandum. Suspectū semper inuisumq; dominantibus, qui proximus destitaretur. Nocuisse id sibi apud senem principem: magis nociturū apud iuuenem ingenio truncem, & longo exilio efferatū. Occidi Othonē posse, proin agendum audendumq; dum Galbæ auctoritas fluxa, Pisonis nondum coaluisset. Opportunos magnis conatibus transitus rerum: nec conctatione opus, ubi perniciosior sit quies, quā temeritas. Mortem omnibus ex natura æqualem, obliuione apud posteros, uel gloria distingui. Ac si nocentem innocentemq; idem exitus maneat, acrioris uiri esse, merito perire. Nō erat Othonis mollis & corpori similis animus. Et intimi libertorū seruorumq; corruptius quā in priuata domo habiti, aulam Neronis, & luxus, adulteria, matrimonia ceterasq; regnorum libidines auido taliū si auderet, ut sua ostentantes, quiescenti, ut aliena exprobrabant: urgentibus etiā mathematicis, dum nouos motus, & clarum Othoni annum obseruatione syderum affirmant: genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in ciuitate nostra & uetabitur semper & retinebitur. Multos secreta Populæ mathematicos, pessimum principalis matrimonij instrumentum, habuerant: è quibus Ptolemæus Othoni in Hispania comes, cum superfuturum eum Neroni promississet, postquam ex euentu fides, coniectura iam & rumore, senium Galbæ, & iuuentam Othonis computantium, persuaferat fore, ut in imperium ascisceretur. Sed Otho tanquā peritiam, & monitu fatorum prædicta accipiebat, cupidine ingenij humani libentius obscura credi. Nec deerat Ptolemæus, iam & sceleris instinctor, ad quod facillime ab eius modi uoto transitur. Sed sceleris cogitatio incertum an repens, studia militum iam pridem spe successionis, aut paratu facinoris affectauerat. In itinere, in agmine, in stationibus uetustissimum quemq; militū nomine uocās, ac memoria Neroniani comitatus, contubernales appellando, alios agnoscere, quosdam requirere, & pecuniā aut gratia iuuare: inserēdo sæpius querelas, & ambiguos de Galba sermones, quæq; alia turbamenta uulgi. Labores itinerum, inopia commeatum, duricia imperij, atrocius accipiebant, cum Campaniæ lacus & Achaia: urbes clasibus adire soliti, Pyreneum & Alpes

Mathematici

Obscura Mathematicorum

Alpes, & immanfa uiarum spacia, ægre sub armis eniterentur. Flagrantibus iam militū animis, uelut faces addiderat Meuius Pudens è proximis Tigilini. is mobilissimū quemq; ingenio aut pecuniæ indigum, & in nouas cupiditates præcipitem alliciēdo, eō paulatim progressus est, ut per speciem conuiuij quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti, uiritim centenos nummos diuideret. quam uelut publicam largitionē Otho secretioribus apud singulos præmijs intendebat, adeo animosus corruptor ut Cocceio Proculo spiculatori de parte finiu cum uicino ambigenti, uniuersum uicini agrū sua pecunia emptū dono dederit, per socordiam præfecti quæ nota pariter & occulta fallebant. Sed tum è libertis Onomastū futuro sceleris præfecit, à quo Barbiū Proculum Tesseranū spiculatorem & Veturiū Othonem eodem perductos, postquā uario sermone callidos, audacesq; cognouit, precio & promissis onerat, data pecunia ad pertentandos pluriū animos. Suscepere duo manipulares imperiū Pop. Ro. transferendum, & transulerunt. In conscientiam facinoris pauci asciti, suspensos cæterorum animi diu, diuersis artibus stimulant: primores militiæ per beneficia Nymphidij ut suspectos: uulgius & cæteros ira & desperatione dilati toties donatiui. erant quos memoria Neronis ac desiderium prioris licentiæ accendebat. in communi omnes metu mutandæ militiæ terrebantur. Infecit ea tabes legio num quoq; & auxiliorum motas iam mentes, postquam uulgatum erat labare Germanici exercitus fidem. Adeoq; parata apud malos seditio, etiā apud integros dissimulatio fuit, ut postero Iduum die, redeuntem à cena Othonem rapturi fuerint, nisi incerta noctis, & tota urbe sparsa militum castra, nec facile inter temulentos consensum timuissent: non Reip. cura, quā fœdare principis sui sanguine sobrii parabat, sed ne per tenebras, ut quisq; Pannonici uel Germanici exercitus militibus oblatus esset, ignoratibus plerisque pro Othone destinaretur. Multa erumpentis seditiois indicia per conscios oppressa, quædam apud Galbæ aures præfectus Laco elusit, ignarus militarium animorum, consilijq; quamuis egregij, quod non ipse afferret, inimicus, & aduersus peritos peruicax. xvij. kalend. Febr. sacrificanti pro æde Apollinis Galbæ haruspex Umbricius tristia exta & instantes insidias, ac domesticum hostem prædicat, audiente Othone, nam proximus adstiterat, idq; ut lætum è contrario & suis cogitationibus prosperum interpretante. Nec multo post libertus Onomastus nunciat expectari eum ab architecto & redemptoribus. quæ significatio coeuntium iam militum & paratæ coniurationis conuenerat. Otho causam digressus requirentibus, cum emi sibi prædia uetustate suspecta, eoq; prius exploranda finisset, inuixus liberto, per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad Miliariū aureum sub ædem Saturni pergit. Ibi tres & uiginti spiculatores cōsalutatū imperatorem, ac paucitate salutantium trepidum, & sellæ festinanter impo-

Animosus corruptor Otho

Architectus Redemptores

Miliarium aureum

situm strictis mucronibus rapiunt. Totidem ferme milites in itinere aggregantur, alij cōscientia, pleriq; miraculo: pars clamore & gladijs, pars silentio, animos ex euentu sumpturi. Stationē in castris agebat Iulius Martialis tribunus. Is magnitudine subiti sceleris, an corrupta latius castra, acsi contenderet, exitiū metuēs, præbuit plerisque suspicionē cōscientiæ. Anteposiere cæteri quoq; tribuni centurionesq; præsentia dubijs & honestis. Isq; habitus animorū fuit, ut pessimū facinus auderent pauci, plures uellent, oēs patientur. Ignarus interim Galba & sacris intentus fatigabat alieni iam imperij deos, cū affertur rumor rapi in castra incertū quem senatorē, mox Othonem esse qui raperetur. Simul ex tota urbe ut quisq; obuius fuerat, alij formidinem augentes, quidā minora uero, ne tui quidem obliui adulationis. Igitur consultantibus placuit tentari animū cohortis, quæ in palatio stationem agebat, nec per ipsam Galbam, cuius integra auctoritas maioribus rebus medijs seruabatur. Piso pro gradibus domus uocatus, in hunc modum alio loco uisus est. Sextus dies agitur cōmilitones ex quo ignarus futuri, & siue optandum hoc nomen siue timendum erat, Cæsar ascitus sum: quo domus nostræ aut Reip. fato, in uestra manu positum est: non quia meo nomine, tristiore casum pauca, ut qui aduersa expertus cum maximè, ducam ne secunda quidem minus discriminis habere. Patris & senatus & ipsius imperij uicem doleo, si nobis aut perire hodie necesse est, aut, quod æque apud bonos miserum est, occidere. Solatium proximi motus habebamus, incrementam urbem & res sine discordia translatas. Prouisum ad optationem uidebatur, ut ne post Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. neq; enim relatu uirtutum in comparatione Othonis opus est. Vita quibus solis gloriatur euertere imperium, etiam cum amicum imperatoris ageret. Habitūne & incessu an illo muliebri ornatu meretur imperium? Falluntur quibus luxuria specie liberalitatis imponit. Perdere iste sciet, donare nesciet. Supra nunc & comestationes & fœminarum cœtus uoluit animo. hæc principatus præmia putat, quorum libido ac uoluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim unquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani, me Galba consentientibus uobis Cæsarem dixit. Si Respublica & populus uana nomina sunt, uestra commilitones interest, ne imperatorem pessimi faciant. Legionum seditio aduersum duces suos audita est aliquando. uestra fides fama q; illæsa ad hunc diē mansit, & Nero quoq; uos destituit, non uos Neronem. Minus xxx transfugæ & desertores, quos centurionem aut tribunū sibi eligentes nemo ferret, imperiū assignabunt. Admittitis exemplum? & quiescēdo cōmune crimen factis? Transcendet hæc licentia in prouincias: & ad nos scelerum exitus, bellorum ad uos pertinebunt. Nec est plus quod pro cæde principis q̄ quod innocentibus datur.

Orō Pisonis ad cohortem Palatinam

datur. sed proinde à nobis donatiuo ob fidem quæ ab alijs pro facinore accipietis. Dilapsis spiculatoribus, cætera cohors non aspernata concionantem, ut turbidis rebus cuenit, timore magis, & nonnullo adhuc consilio, parat signa, quod postea creditum est, insidijs & simulatione. Missus & Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus, Vipsani in porticu tendentes. Præceptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus, ut Germanicos milites à Libertatis atrio accerferent. Legioni classicæ diffidebat, infestæ ob eadem cõmilitonum, quos primo statim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiã in castra prætorianorum tribuni Cerius Seuerus, Subrius Dexter, Pompeius Longinus, si incipiens adhuc & nondum adulta seditio melioribus consilijs flecteretur. Tribunorum Subrii & Cerium milites adorti minis, Longinũ manibus coercent, exarmantque, quia non ordine militiæ, sed à Galbæ amicis fidus principi suo, & descendentibus suspectior erat. Legio Classicæ nihil cunctata prætorianis adiungitur. Illyrici exercitus electi Celsum infestis pilis proturbant. Germanica uexilla diu nutare inualidis adhuc corporibus, & placatis animis, quod eos à Nerone Alexandriam præmissos, atque inde rursus longa nauigatione ægros, impensiore cura Galba refouebat. Vniuersa iam plebs palatium implebat, mixtis seruitijs, & dissono clamore eadẽ Othonis, & coniuratorum exiliũ poscentium, ut si in circo ac theatro ludicrum aliquod postularẽt. Neque illis iudicium aut ueritas: quippe eodem die diuersa pari certamine postulaturis: sed tradito more quemcunque principem adulandi, licentia acclamationum, & studijs inanibus. Interim Galbæ duæ sententiæ distinebant. Titus Iunius manendum intra domum, opponenda seruitia, firmã dos aditus, non eundem ad iratos censebat: Daret malorum pœnitentiã, daret bonorum consensui spacium: Scelera impetu, bona consilia mora ualescere: Denique eundi ultro si ratio sit, eandem mox facultatem: regressus, si pœniteat, in aliena potestate. Festinandum cæteris uidebatur antequam cresceret inualida adhuc coniuratio paucorum: Trepidatum etiam Othonem, qui furtim digressus, ad ignaros illatus, constatione nunc & segnitia terentium tempus, imitari principem discat. Non expectandum ut compositis castris forum inuadat, & prospectante Galba Capitolium adeat, dum egregius imperator cum fortibus amicis ianua, ac limine tenus domum claudit, obsidionem nimirum toleraturus. Et præclarum in seruis auxilium, si consensus tantæ multitudinis, & quæ plurimum ualet, prima indignatio languescat. Proinde intuta quæ indecora: Vel si cadere necesse sit, occurrendum discrimini: Id Othoni inuidiosius, & ipsis honestum. Repugnantem huic sententiæ Iunium, Laco minaciter inuasit, stimulante Hyelo priuati odij pertinacia in publicum exitium. Nec diutius Galba cunctatus, speciosiora suadentibus, accessit. Præmissus tamẽ in castra Piso, ut iuuenis magno nomine, recentis fauore, & insensus T. Iunio, seu quia erat, seu quia irati

ita

ita uolebant. Et facilius de odio creditur. Vix dum egresso Pifone, occisum in castris Othonem, uagus primũ & incertus rumor, mox ut in magnis mendacijs, interfuisse se quidã, & uidisse affirmabant, credula fama inter gaudentes & incuriosos. Multi arbitrabantur compositum autẽtũque rumorem, mixtis iam Othonianis, qui ad euocandum Galbã, lata falso uulgauerint. Tum uero non populus tantum & imperita plebs in plausus & immodica studia, sed equitum plerique ac senatorum posito metu incauti, refractis palatii foribus, ruere intus, ac se Galbæ ostentare, præreptam sibi ultionem querentes. Ignauissimus quisque, & (ut res docuit) in periculo non ausurus, nimij uerbis, linguæ ferocis: nemo scire, & omnes affirmare: donec inopia ueri, & consensu errantium uictus, sumpto thorace Galba irruenti turbæ neque atate neque corpore sistens, sella leuaretur. Obuius in palatio Iulius Atticus spiculator, cruentum gladium ostentans, occisum à se Othonem clamauit. Et Galba. Cõmilito, inquit, quis iussit: insigni animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus intrepidus, aduersus blandientes incorruptus. Haud dubie iam in castris omnium mentes, tantusque ardor, ut non contenti agmine & corporibus, in suggestu in quo paulo ante aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem uexillis circundarent. Nec tribunis aut centurionibus adeundum locus. gregarius miles caueri in super præpositos iubebat. Strepere cuncta clamoribus, & tumultu, & exhortatione mutua, non tanquam in populo ac plebe uarijs segni adulatione uocibus, sed ut quemque affluentium militum aspexerant, prehensare manibus, complecti armis, collocare iuxta, præire sacramentum, modo imperatorem militibus, modo imperatori milites commendare. Nec deerat Otho protendens manus, adorare uulgum, iacere oscula, & omnia seruiliter pro dominatione. Postquam uniuersa classiariorum legio sacramentum eius accepit, fidens uiribus, & quos adhuc singulos extimulauerat, accedendos in cõmune ratus, pro uallo castrorum ita cœpit.

Quis ad uos processerim commilitones dicere non possum, quia *Othonis ad milites oratio* nec priuatũ me uocari sustineo, princeps à uobis nominatus, nec principem, alio imperante. Vestrum quoque nomen in incerto erit, donec dubitabitur imperatorem populi Romani in castris, an hostem habeatis. Auditis ne ut pœna mea & supplicium uestrum simul postulentur: adeo manifestum est, neque perire nos, neque saluos esse, nisi unum à posse. Et cuius leuitatis est Galba, iam fortasse promissit, ut qui nullo exposcente, tot milia innocentissimorum ciuium trucidauit. Horror animũ subit, quoties recordor feralem introitum, & hanc solam Galbæ uictoriã, cum in oculis urbis decumari deditos iuberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auspicijs urbem ingressus, quam gloriã ad principatũ attulit, nisi occisi Obultronij Albini & Marcelli in Hispania, Beruichilonis in Gallia, Fonteij Capitonis in Germania, Clodij Marcii in Africa, Ciconij in uia, Turpiliani in urbe, Nymphidij in castris. Quæ

A usquam

„ usquam provincia, quæ castra sunt nisi cruenta & maculata: aut (ut ipse præ-
 „ dicat) emendata & correctæ. Nam quæ alij scelera, hic remedia uocat, dum fal-
 „ sis nominibus seueritatē pro seueritate, parsimoniam pro auaricia, supplicia &
 „ contumelias uestras disciplinam appellat. Septem à Neronis sine menses
 „ sunt, & iam plus rapuit Hyrcanus, quàm quod Polycleti & Vatini & Egij & alij
 „ paruauerunt. Minore auaricia aut licentia grassatus esset T. Iunius, si ipse im-
 „ perasset. nunc & subiectos nos habuit, tanquàm suos, & uiles ut alienos. Vna
 „ illa domus sufficit donatio, quod uobis nunquàm datur, & quotidie expo-
 „ bratur. Ac ne qua saltem in successore Galbæ spes esset, accersit ab exilio,
 „ quem tristitia & auaricia sui simillimū iudicabat. Vidistis cõmilitones nota-
 „ bili tempestate etiã deos infaustam adoptionē aduersantes. Idem senatus,
 „ idem populi Rom. animus est. Vestra uirtus expectatur, apud quos omne
 „ honestis cõsilijs robur, & sine quibus quãuis egregia inualida sunt. Non ad
 „ bellum uos, nec ad periculū uoco: omnium militum arma nobiscum sunt.
 „ Nec una cohors togata defendit nunc Galbam, sed detinet. Cum uos aspe-
 „ xerit, cum signum in eum acceperit, hoc solum erit certamen, quis mihi plu-
 „ rimum impudet. Nullus constationi locus est in eo consilio, quod nõ potest
 „ laudari nisi peractum. Aperire deinde armamentariū iussit. rapta statim
 „ arma, sine more & ordine militiæ, ut prætorianus, aut legionarius insignib.
 „ suis distingueretur. Miscentur auxiliaribus, galeis scutisque. Nullo tribuno-
 „ rum centurionumue adhortante, sibi quisquæ dux & instigator. & præcipu-
 „ um pessimorū incitamentū, quod boni mœrebant. Iam exterritus Piso fre-
 „ mitu cebrescentis seditionis, & uocibus in urbem usquæ resonantibus, egres-
 „ sum interim Galbam & foro appropinquantē assecutus erat: iam Marius
 „ Celsus haud læta retulerat, cum alij in palatium redire, alij Capitolium pe-
 „ tere, plerique rostra occupanda censerent, plures tantum sententijs aliorum
 „ contradicerent, utquæ euenit in consilijs infelicibus, optima uiderent quorum
 „ tempus effugerat. Agitasse Laco, ignaro Galba, de occidendo T. Iunio dici-
 „ tur, siue ut pœna eius animos militum mulceret, seu conscium Othonis cre-
 „ debat, ad postremum uel odio. Hæsitacionē attulit tempus ac locus, quia ini-
 „ tio cædis orto difficilis modus, & turbauere consilium trepidi nuncijs, ac pro-
 „ ximorum diffugia, languentibus omnium studijs, qui primo alacres fidem
 „ atque animum ostentauerant. Agebatur huc illuc Galba, uario turbæ fluctu
 „ antis impulsu, completis undique basilicis ac templis lugubri prospectu, neque
 „ populi aut plebis ulla uox, sed attoniti uultus, & conuersæ ad omnia aures.
 „ non tumultus, non quies, quale magni metus & magnæ iræ silentium est.
 „ Othoni tamen armari plebē nunciabatur. Ire præcipites, & occupari pericu-
 „ la iubet. Igitur milites Romani quasi Vologesen, aut Pacorū auito Arfaci-
 „ darum folio depulsuri, ac non imperatorē suum inermē & senem trucidare
 „ pergerent, disiecta plebe, proculcato senatu, truces armis, rapidis equis fo-

ruma

rum irrumpunt. Nec illos Capitolij aspectus, & imminentiū templorum re-
 „ ligio, & priores & futuri principes terruere, quo minus facerent scelus, cuius
 „ ultor est quisquis successit. Viso cominus armatorū agmine uexillarius comi-
 „ tantis Galbam cohortis (Atilium Vergilionē fuisse tradunt) dereptam Gal-
 „ bæ imaginē solo afflixit. Eo signo manifesta in Othonem omnium militum
 „ studia, desertum fuga populi forum, districta aduersus dubitantes tela. Iuxta
 „ Curtium lacum, trepidatione ferētium Galba proiectus è sella, ac prouolu-
 „ tus est. Extremam eius uocē, ut cuiusque odium aut admiratio fuit, uariè prod-
 „ dere. Alij suppliciter interrogasse, quid mali meruisset: paucos dies exoluen-
 „ do donatio deprecatur. Plures obtulisse ultro percussoribus iugulum, age-
 „ rent ac ferirent, si ita è Rep. uideretur. non interfuit occidentium quid diceret.
 „ De percussore nõ satis constat. quidam Terentiū Euocatum, alij Lecanium,
 „ crebrior fama tradidit Camurium xv. legionis militē impresso gladio iugu-
 „ lum eius hausisse. Ceteri crura brachiaque (nam pectus tegebatur) scædè la-
 „ niauerunt. pleraque uulnera feritate & sauitia trunco iam corpori adiecta. Titum
 „ inde Iunium intrasere, de quo & ipso ambigitur, consumpsit ne uocē eius
 „ instans metus, an proclamauerit, non esse ab Othone mandatum ut occide-
 „ retur. Quod seu finxit formidine, seu cõscientia coniurationis confessus est,
 „ huc potius eius uita famaque inclinatur, ut conscius sceleris fuerit, cuius causa er-
 „ rat. Ante ædem diui Iulij iacuit primo ictu in poplitē, mox ab Iulio Caro le-
 „ gionario milite in utroque latus transuerberatus. Insignē illa die uirum Sem-
 „ pronium Densum atas nostra uidit. Cæturio is prætoris cohortis ad Gal-
 „ bæ custodiã à Pifone additus, stricto pugione occurrēs armatis, & scelus ex-
 „ probans, ac modo manu, modo uoce uertendo in se percussores, quamquæ
 „ uulnerato Pifoni effugium dedit. Pifone in ædem Vestæ peruasit, exceptusque
 „ misericordia publici serui, & contubernio eius abditus, nõ religione, nec ce-
 „ rimonijs, sed latebra imminēs exitium differebat, cū aduenere iussu Otho-
 „ nis nominatim in cædem eius ardentes, Sulpicius Florus è Britannicis co-
 „ hortibus, nuper à Galba ciuitate donatus, & Staius Murcus spiculator. à
 „ quibus protractus Pifone, in foribus templi trucidatur. Nullam cædem Otho
 „ maiore lætitia excepisse, nullum caput tam insatiabilibus oculis perlustrasse
 „ dicitur: seu tum primum leuata omni sollicitudine mēs, uacare gaudio cœpe-
 „ rat, seu recordatio maiestatis in Galba, amicitia in T. Iunio, quamuis immi-
 „ tem animum imagine tristi confuderat. Pifonis ut inimici & æmuli cæde
 „ lætari, ius fasque credebatur. Præfixa contis capita gestabantur inter signa co-
 „ hortium iuxta Aquilam legionis, certatim ostentantibus cruentas manus
 „ qui occiderant, qui interfuerant, qui uere, qui uere falso, ut pulchrum & me-
 „ morabile facinus iactabāt. Plures quàm c. xx. libellos præmia exposcen-
 „ tium ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius postea inuenit. om-
 „ nesque conquiri & interfici iussit, non honore Galbæ, sed tradito principi-

A 2 bus

bus more, munimentū ad præsens, in posterum, ultionem. Alium crederes senatū, alium populū. Ruere cuncta in castra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militū iudiciū, exosculari Othonis manum: quantoq; magis falsa erāt quæ fiebant, tanto plura facere. Nec aspernabatur singulos Otho, auīdum & minacem militum animum uoce uultuq; temperans. Marium Celsum consulē designatum, & Galbæ usq; in extremas res amicū fidumq; ad supplicium exoptulabāt, industria eius innocentiaq; quasi malis artibus infensū. Cædis & prædarū initium, & optimo cuiq; perniciem quæri apparebat, sed Othoni nondū auctoritas inerat ad prohibendū scelus, iubere iam poterat. Ita simulatione ire, uinciri iussum, & maiores pœnas daturum affirmans, præsentī exitio subtraxit. Omnia de inde arbitrio militum acta. Prætorij præfectos sibi ipsi legere: Plotium Firmum ē manipularibus quondam, tum uigilibus præpositum, & incolumi adhuc Galba partes Othonis secutum. Adiungitur Licinius Proculus, intima familiaritate Othonis suspectus consilia eius fouisse: urbi Flauium Sabinum præfecere, iudicium Neronis secuti, sub quo eandem curam obtinuerat, pleriq; Vespasianum fratrem in eo respicientibus. Flagitatum ut uacationes præstari centurionibus solitæ remitterentur. Namq; gregarius miles ut tributum annuum pendebat. Pars manipulis, pars per comatus, aut in ipsis castris uaga, dum mercedem centurioni exolueret, neq; modum oneris quisquam, neq; genus quæstus pensi habebat. Per latrocinia & raptus, aut seruilibus ministerijs militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisq; miles labore ac saeuitia fatigari, donec uacationē emeret. Vbi sumptibus exhaustus, foecordia miser elanguerat, in ops pro locuplete, & iners pro strenuo in manipulum redibat. ac rursus alius atq; alius eadem egestate ac licentia corrupti, ad seditionē & discordias, & ad extremum bella ciuilia ruebant. Sed Otho ne uulgi largitione centurionum animos auerteret, ex fisco suo uacationes annuas exoluturum promisit: rem haud dubie utilem, & à bonis postea principibus perpetuitate disciplinæ firmatā. Laco præfectus, tanquam in insulam seponeretur, ab Euocato quē ad cædem eius Otho præ miserat, confossus: In Martianum Icellum, ut in libertū palam animaduersum. Exacto per scelera die nouissimum malorum fuit letitia. Vocat senatum prætor urbanus, certant adulationibus cæteri magistratus. Accurrunt patres, decernit Othoni tribunitia potestas, & nomen Augusti, & oēs principum honores, annitentibus cunctis abolere conuitia ac probra, quæ promiscuē iacta habuisse animo eius nemo sensit. Omisisset tot offensas an distulisset, breuitate imperij in incerto fuit. Otho cruento adhuc foro, per strages iacentium in Capitolium atq; inde in palatium uectus, concedi corpora lepulture, cremariq; permisit. Pisonem Verania uxor ac frater Scribonianus, T. Iunium Crispina filia composuere, quæsitis redemptisq; capitibus, quæ uenalia

Vacationes
militares re
missæ

uenalia interfectores seruauerant. Piso unum & tricesimū ætatis annum explebat, fama meliore q; fortuna. Fratres eius Magnum Claudius, Crassum Nero interfecerat. Ipse diu exul, quatruiduo Cæsar properata adoptione, ad hoc tantum maiori fratri prælatus est, ut prior occideret. T. Iunius XLVII annos uarijs moribus egit. Pater illi ē prætoris familia, maternus auus ē proscriptis. Prima militia infamis. Legatum Caluissium Sabinū habuerat: cuius uxor mala cupidine uisendi situm castrorū per noctem militari habitu ingressa, cum uigilijs & cætera militiæ munia eadē lasciuia tentasset, in ipsis principijs stuprū ausa, & criminis huius reus T. Iunius arguebat. Igit̄ iussu C. Cæsaris oneratus cathenis, mox mutatione temporū dimissus, cursu honorum inoffenso, legioni post præturam præpositus, probatusq;. seruili deinceps probro resperus est; tanquam scyphum aureum in conuiuiō Claudi furatus. Et Claudius postera die soli omnium Iunio fœtilibus ministrari iussit. Sed Iunius proconsulatu Galliam Narbonensem seuerē integreq; rexit. Mox Galbæ amicitia in abruptum tractus, audax, callidus, promptus, & prout animum intendisset, prauus aut industrius eadem ui. Testamentū T. Iunij magnitudine opum irritum. Pisonis supremam uoluntatem paupertas firmauit. Galbæ corpus diu neglectum, & licentia tenebrarum plurimis ludibrijs uexatum, dispensator Argius ē prioribus seruis humili sepultura in priuatis eius hortis contextit. Caput per lixas calonesq; suffixū, laceratumq; ante Patrobij tumulum (libertus is Neronis punitus à Galba fuerat) postera demum die repertum, & cremato iam corpori admixtum est. Hunc exitum habuit Ser. Galba tribus & septuaginta annis, quinq; principes prospera fortuna emensus, & alieno imperio felicior quàm suo. Vetus in familia nobilitas, magnæ opes, ipsi mediū ingenium, magis extra uitia quàm cum uirtutibus. Famæ nec incuriosus, nec uendicator. Pecuniæ alienæ non appetens, suæ parcus, publicæ auarus. Amicorū libertorumq; ubi in bonos incidisset, sine reprehensione patiens: si mali foret, usq; ad culpam ignarus. Sed claritas natalium & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapiētia uocaretur. Dum uigebat ætas, militari laude apud Germanias floruit, proconsul Africam moderatē, iam senior citeriorem Hispaniam pari iustitia continuit, maior priuato uisus, dum priuatus fuit, & omnium consensu capax imperij, nisi imperasset. Trepidam urbem ac simul atrocitatem recentis sceleris, simul ueteres Othonis mores patientē, nouus insuper de Vitellio nuncius exterruit, ante cædem Galbæ suppressus, ut tantum superioris Germaniæ exercitum descuisse crederetur. Tum duos omnium mortaliū impudicitia, ignauia, luxuria deterrimos, uelut ad partiendū imperiū fataliter electos, nō senatus modo & eques, quis aliqua pars & cura Reip. sed uulgus quoq; palam mœrere. Nec iam recentia saeuæ pacis exempla, sed repetita bellorū ciuiliū memoria, captam toties suis ciuibus urbem, ua-

T. Iunius

Ser. Galba

statem Italiae, direptiones provinciarum, Pharfaliam, Philippos, & Pertusi-
am ac Mutinam nota publicarum cladum nomina loquebantur. Propere cuer-
sum orbem etiam cum de principatu inter bonos certaretur, sed mansisse C.
Iulio, mansisse Caesare Augusto victore imperium: mansuram fuisse sub Pom-
peio Brutoque Remp. Nunc pro Othone an pro Vitellio in templa ituros?
Vtraque impias preces, utraque detestanda vota, inter duos, quorum bello so-
lum id scires, deterior fore qui uicisset. Erant qui Vespasianum & arma Ori-
entis augurarentur. & ut potior utroque Vespasianus, ita bellum aliud atque
alias clades horrebant. Et ambigua de Vespasiano fama: solusque omnium ante
se principum, in melius mutatus est. Nunc initia causasque motus Vitelliani
expediam. Caeso cum omnibus copiis Iulio Vindice, ferox praeda gloriaque
exercitus, ut cui sine labore ac periculo, ditissimi belli victoria evenisset, expe-
ditionem & aciem, praemia quam stipendia malebat: diuque infructuosam
& asperam militiam tolerauerat ingenio loci caeli que & seueritate disciplinae,
quam in pace inexorabilem discordiae ciuium resoluunt: paratis utrinque cor-
ruptoribus, & perfidia impunita, uiri, arma, equi, ad usum & ad decus super-
erant. Sed ante bellum, centurias tantum suas turmasque nouerat, exercitus
finibus provinciarum discernebantur. Tum aduersus Vindicem contractae
legiones seque & Gallias expertae, quaerere rursus arma, nouasque discordias:
nec socios ut olim, sed hostes & uictos uocabant. Nec deerat pars Galliarum
quae Rhenum accolit, easdem partes secuta, ac tum acerrima instigatrix ad
uersus Galbianos. hoc enim nomen fastidito Vindice indiderant. Igitur
Sequanis Heduisque, ac deinde prout opulentia ciuitatibus erat, infensi, ex-
pugnationes urbium, populationes agrorum, raptus penetium hauserunt
animo, secundum auaritiam & arrogantiam praecipua ualidiorum uitia,
contumacia Gallorum irritati, qui remissam sibi a Galba quartam tributo-
rum partem, & publice donatos in ignominiam exercitus iactabant. Accessit
callide uulgatum, temere creditum, decumari legiones, & promptissimum
quemque centurionum dimitti. undique atroces nuntii, sinistra ex urbe fama. in-
fensa Lugdunensis colonia, & pertinaci pro Nerone fide secunda rumoribus.
Sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipsis castris, odio,
metu, & ubi uires suas respexerant, securitate. Sub ipsas superioris anni kal.
Decemb. Aulus Vitellius inferiorem Germaniam ingressus, hyberna legio-
num cum cura adierat: redditi plerisque ordines, remissa ignominia, alleuatae
notae: plura ambitione, quaedam iudicio: in quibus sordem & auaritiam Fon-
tei Capitonis, adimendis assignandisque ue militiae ordinibus integre mutauerat.
Nec consularis legati mensura, sed in maius omnia accipiebant. Et Vitel-
lius apud seueros humilis. Ita comitatus bonitatemque fauete uocabant, quod
sine modo, sine iudicio donaret sua, largiretur aliena. Simul auaritate im-
perandi ipsa uitia pro uirtutibus interpretabantur. Multi in utroque exercitu
sicut

Vespasianus

sicut modesti quietique, ita mali & strenui. Et profusa cupidine, insigni temeri-
tate legati legionum, A. Caccina & Fabius Valens: e quibus Valens infensus
Galbae, tanquam detecta a se Virginii cunctatione, oppressa Capitonis con-
silia ingratis tulisset, instigare Vitellium, ardorem militum ostentans. Ipsum ce-
lebris ubique fama: nullam in Flacco Ordeonio moram, affore Britanniam,
secutura Germanorum auxilia, male fidas provincias, precarium seni impe-
rium, & breui transiturum: panderet modo sinum, & uenienti fortunae occur-
reret. Merito dubitasse Virginium, equestri familia, ignoto patre: imparem si
recepisset imperium, tutum si recusasset. Vitellio tres patris consulatus, censu-
ram, collegium Caesaris, imponere iam pridem imperatoris dignationem,
& auferre priuati securitatem. Quatiebatur his segne ingenium, ut concupisce-
ret magis quam speraret. At in superiore Germania Caccina decora iuuen-
ta, corpore ingens, animi immodicus, cito sermone, erecto incessu, studia mi-
litum allexerat. Hunc iuuenem Galba quaestorem in Betica impigre in par-
tes suas transgressum, legioni praeposuit. Mox compertum publicam pecu-
niam auertisse, ut peccatorem flagitari iussit. Caccina aegre passus, miscere
cuncta, & priuata uulnera Reip. malis operire statuit. Nec deerant in exerci-
tu semina discordiae, quod & bello aduersus Vindicem uniuersus affuerat,
nec nisi occiso Nerone translatus in Galbiam, atque in eo ipso sacramento uexil-
lis inferioris Germaniae prauectus erat. Et Treuiri ac Lingones quasque alias
ciuitates atrocibus edictis, aut damno finium Galba perculerat, hybernis le-
gionum propius miscerentur. Vnde seditiosa colloquia, & inter paganos cor-
ruptior miles, & in Virginium fauor cuiusque alij profuturus. Miserat ciuitas
Lingonum uetere instituto dona legionibus, dextras hospitij insigne. Legati
eorum in squalorem mœstitiarumque compositi, per principia, per contubernia,
modo suas iniurias, modo ciuitatum uicinarum praemia, & ubi pronis militum
animis accipiebantur, ipsius exercitus pericula & contumelias conquerentes,
accendebant animos. Nec procul seditione aberant, cum Hordeonius Flac-
cus abire legatos, utque occultior digressus esset, nocte castris excedere iubet.
Inde atrox rumor, affirmantibus plerisque interfectos, ac ni sibi consularent,
fore ut acerrimi militum & praesentia conquesti, per tenebras & incitiam caetero-
rorum occiderent. Obstringunt inter se tacito fœdere legiones. Asciscit au-
xiliorum miles, primo suspectus, tanquam circumdatis cohortibus alisque, impe-
tus in legiones pararet: mox eadem acrius uolens, faciliore inter malos con-
sensu ad bellum, quam in pace ad concordiam. Inferioris tamen Germaniae
legiones solempni kalen. Ianu. sacramento pro Galba adactae, multa con-
tatione, & raris primorum ordinum uocibus: caeteri silentio, proximi cuiusque
audaciam expectantes; insita mortalibus natura properare sequi, quae piget
inchoare. Sed ipsis legionibus inerat diuersitas animorum: primam quintam
nec turbidi, adeo ut quidam saxa in Galbae imagines iecerint: quintade-

Dextra, ho-
spitij insigne

cima ac sextadecima legiones nihil ultra fremitū & minas ausa, in itinere erumpendi circumspectabant. At in superiori exercitu, quarta ac duodevicesima legiones ipsidem hybernis tendentes, ipso kalend. Janu. die dirumpunt imagines Galbæ, quarta legio promptius, duodevicesima cōstanter. Mox consensu, ac ne reuerentiā imperij exuere uiderētur in S. P. Q. R. obliterata iam nomina, sacramenta aduocabant, nullo legatorū tribunorum uē pro Galba nitente, quibusdā, ut in tumultu, notabilius turbantibus. Non tamen quisquam in modum concionis, aut suggestu locutus, neq; enim erat adhuc cui imputaretur. Spectator flagitij Hordeonius Flaccus cōsularis legatus aderat, non cōpescere ruentes, nō retinere dubios, non cohortari bonos ausus, sed segnis, pauidus, & socordia innocens. Quatuor centuriones duodevicesimæ legionis, Nonius Receptus, Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calphurnius Repentinus, cum protegerent Galbæ imagines, impetu militum abrepti, uinctiq;. Nec cuiquam ultra fides, aut memoria prioris sacramenti, sed (quod in seditionibus accidit) unde plures erāt, omnes fuce. Non. Et quæ kalend. Janu. secuta est, coloniā Agrippinensem Aquilifer quartæ legionis epulanti Vitellio nunciat, quartā & duodevicesimā legiones, proicēctis Galbæ imaginibus, in senatus & P. O. Ro. uerba iurasse. Id sacramentū inane uisum, occupari nutantem fortunā, & offerri principem placuit. Missi à Vitellio ad legiones legatosq;, qui descivisse à Galba superiorem exercitū nunciarent: proinde aut bellandum aduersus desciscentes, aut si concordia & pax placeat, faciendum imperatorem: & minore discrimine sumi principem quàm quæri. Proxima legionis primæ hyberna erant, & promptissimus è legatis Fabius Valens. Is die postero coloniā Agrippinensem cum equitibus legionis, auxiliariorumq; ingressus, Imperatorē Vitelliū consalutauit. Secutæ ingenti certamine eiusdem prouinciæ legiones: & superior exercitus, speciosis senatus populiq; Romani nominibus relictis 111 Non. Janu. Vitellio accessit. scires illum priore biduo nō penes Remp. fuisse. ardo rem exercitū Agrippinenses, Treuiti, Lingones æquabant, auxilia, equos, arma, pecunias offerentes, ut quisq; corpore, opibus, ingenio ualidus. Nec principes modo coloniarū aut castrorum, quibus præsentia ex affluentia, & parta uictoria magnæ spes: sed manipuli quoq; & gregarius miles thiatia sua, & balteos, phalerasq; insignia armorum argento decora, loco pecuniæ tradebant, instinctu, & impetu, & auaritia. Igitur laudata militū alacritate Vitellius, ministeria principatus per liberos agi solita, in equites Romanos disponit. Vacaciones centurionibus ex fisco numerat. Sauiam militum plerosq; ad pœnam exposcitūm sæpius approbat, pari simulatione uinculorum frustratur. Pompeius Propinquus procurator Belgicæ statim interfectus. Iulium Burdonem Germanicæ classis præfectum astu subtrahit. Exarserat in eum iracūdia exercitus, tanq; crimen ac mox insidias Fonteio Capitoni

Colonia Agrippinensis.

Vacaciones

Capitoni struxisset: grata erat memoria Capitonis, & apud fauientes occidere palam, ignoscere non nisi fallendo licebat. Ita in custodia habitus: & post uictoriā demum, stratis iam militum odijs, dimissus est. Interim ut pia culū obijcitur centurio Crispinus, qui se sanguine Capitonis cruentauerat: eoq; & postulantibus manifestior, & punienti uilior fuit. Iulius deinde Ciuilis periculo exemptus, præpotens inter Batauos, ne supplicio eius ferocis gens alienaretur. Et erant in ciuitate Lingonum 1111 Batauorū cohortes, quartadecimæ legionis auxilia, tum discordia temporū à legione digressæ, prout inclinassent, grande momentum socię aut aduersæ. Noniū, Donatium, Romiliū, Calphurniū, centuriones, de quibus supra rettulimus, occidit iussit, damnatos fidei crimine, grauissimo inter desciscentes. Accessere partibus Valerius Asiaticus Belgicæ prouinciæ legatus, quem mox Vitellius generum ascituit: & Iunius Blæsus Lugdunensis Galliarum rector, cum Italica legione, & ala Taurina, Lugduni tendentibus. Nec in Reticis copijs mora quo minus statim adiungerentur. Ne in Britannia quidem dubitatum. Præerat Trebellius Maximus, per auaritiā ac sordes contemptus exercitui inuisusq;. Accendebat odium eius Roscius Cælius legatus uicesimæ legionis olim discors, sed occasione ciuiliū armorū atrocius proruperant. Trebellius seditionē & confusum ordinem disciplinæ Cælio: spoliatas & inopes legiones Cælius Trebellio obiebat, cum interim scedis legatorū certaminibus modestia exercitus corrupta, eoq; discordiæ uentū, ut auxiliariū quoque militum cōiitjs proturbatibus, & aggregantibus se Cælio cohortibus alisq;, desertus Trebellius ad Vitelliū perijgerit. quies prouinciæ, quanquā remoto cōsulari, mansit. Rexere legati legionū, pares iure, Cælius audendo potentior. Adiuncto Britannico exercitu, ingēs uiribus opibusq; Vitellius, duos duces, duo itinera bello destinauit. Fabius Valens allicere, uel si abnuent, uastare Gallias, & Cotianis alpibus Italiam irrumperere: Cæcina propiore transitu, Pœninis iugis degredi iussus. Valenti inferioris exercitus electi cum Aquila quintæ legionis, & cohortibus alisq; ad 111 millia armorum data. 111 millia Cæcina è superiore Germania ducebat, quorū robur legio una prima & uicesima fuit. addita utriq; Germanorū auxilia, è quibus Vitellius suas quoq; copias suppleuit, tota mole belli secuturus. Mira inter exercitū imperatoremq; diuersitas. Instare miles, arma poscere, dum Galliarum trepidant, dum Hispaniæ contentur, non obstare hinc, neq; ignauæ pacis moras, inuadendam Italiā, occupandam urbē, nihil in discordijs ciuilibus festinatione tutius, ubi factio magis q; cōsulto opus esset. Torpebat Vitellius, & fortunā principatus inertiluxu ac prodigijs epulis præsumebat, medio diei temulentus, & sagina grauis: cum tamen ardor & uis militum ultro ducis munia implebat, ut si adesset imperator, & strenuis uel ignauis spem metumq; adderet. Instructi interitq; signum profectiois exposcunt

Pœnina iuga

exposcunt, nomine Germanici Vitellio statim addito. Casarem se appellari etiam uictor prohibuit. Lætū auguriū Fabio Valenti exercitūq; quem in bellum cogebat, ipso profectiois die, aquila leui meatu prout agmen incederet, uelut dux uiaē prauolauit: longumq; per spaciū, is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, ut haud dubiū magnæ & prosperæ rei omen acciperetur. Et Treuiros quidem ut socios securi adiere. *Diuodurum Mediomatrici* Duri (Mediomatricorū id oppidum est) quanquā omni comitate exceptos, subitus pauor exterruit, raptis repente armis, ad cædem innoxiaē ciuitatis, non ob prædam, aut spoliādī cupidinem, sed furore & rabie, & causis incertis, eoq; difficilioribus remedijs, donec precibus ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperauere. Cæsa tamen ad quatuor millia hominum. Isq; terror Gallias inuasit, ut uenienti mox agmini uniuersæ ciuitates cum magistratibus & precibus occurrerent, stratis per uias pueris fœminisq; , quæq; alia placamenta hostilis iræ, non quidem in bello, sed pro pace tendebantur.

Nunciū de cæde Galbæ & imperio Othonis Fabius Valens in ciuitate *Leuci* Leucorū accepit. Nec militū animus in gaudiū, aut formidinem permotus, bellum uolebat. Gallis conctatio exempta, & in Othonem ac Vitellium *Lingones* odium par, ex Vitellio & metus. Proxima Lingonum ciuitas erat, fida partibus, benigne excepti, modestia certauere. Sed breuis laticia fuit, cohortiū intemperie, quas à legione quartadecima, ut supra memorauimus, digressas exercitui suo Fabius Valens adiunxerat. Iurgia primum, mox rixa inter Batauos & legionarios. Dum his aut illis studia militū adgregant, propè in præliū exarsere, ni Valens animaduersione paucorū, oblitos iam Batauos imperij admonuisset. Frustra aduersus Heduos quæsitæ belli causa. Iussi pecuniam atq; arma deferre, gratuitos in super cōmeatus præbuere, quod Hedui formidine, Lugdunenses gaudio fecere. Sed legio Italica & ala Taurina abductæ. Cohortes *xviii* Lugduni solitis ibi hybernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus Italicae legionis, quanquā bene de partibus meritis, nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis eum criminationibus infamauerat Fabius ignarū, & quo incautior deciperetur, palàm laudatum.

Lugdunenses Viennenses Veterem inter Lugdunenses Viennensesq; discordiā proximum bellum accenderat. multæ inuicem clades, crebrius infestiusq; , quàm ut tantū propter Neronem Galbamq; pugnare. Et Galba reditus Lugdunensium occasione iræ in fiscū uerterat. Multus contra in Viennenses honor. Vnde æmulatio, & inuidia, & uno amne discretis connexū odium. Igitur Lugdunenses extimulare singulos militū, & in euerfionem Viennensium impellere, obsessam ab illis coloniam suam, adiutos Vindicis conatus, conscriptas nuper legiones in præsidium Galbæ referendo. Et ubi causas odiorū prætenderant, magnitudinem prædæ ostendebant. Nec iam secreta exhortatio, sed publicæ preces: Irent ultores, excinderēt sedem Gallici belli: cuncta illic ex-

terna

terna & hostilia, se coloniam Romanā & partem exercitus, & prosperarum aduersarumq; rerum socios: si fortuna contra daret, iratis ne relinquerent. His & pluribus in eundem modum perpulerāt, ut nec legati quidem ac duces partium restingui posse itacundiam exercitus arbitrarentur: cum haud ignari discriminis sui Viennenses uelamenta & infulas præferentes, ubi agmen inceserat, arma, genua, uestigia prehensando flexere militum animos. Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios. Tum uetustas dignitasq; coloniæ ualuit. Et uerba Fabij salutē incolomitatemq; Viennensium cōmendantis æquis auribus accepta. Publicè tamen armis mulctati, priuatis & promiscuis copijs iuuere militem. Sed fama constans fuit, ipsum Valentem magna pecunia emptū. Is diu fordidus, repente diues, mutationem fortunæ male tegebat, accensis egestate longa cupidinibus, immoderatus, & inopi iuuenta, senex prodigus. Lento deinde agmine per fines Allobrogū & Vocontiorū ductus exercitus, ipsa itinerū spacia, & statiuorum *Allobroges Vocontij Lucis* mutationes uenditante duce foedis pactionibus, aduersus possessores agrorum, & magistratos ciuitatū, adeo minaciter, ut Luco (municipiū id Vocontiorū est) faces admouerit, donec pecunia mitigaretur. quoties pecuniæ materia deesset, & stupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruentū. Plus prædæ ac sanguinis Cæcina hausit. Irritauerāt turbidum ingeniū Heluetij *Heluetij* Gallica gens, olim armis uirisq; , mox memoria nominis, clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij imperiū abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac festinatio undeicesimæ legionis. Rapuerunt pecuniā missam in stipendium castris *Castellū aquarum siue therumarum* stelli, quod olim Heluetij suis militibus ac stipendijs uebant. ægre id passim Heluetij, interceptis epistolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quosdam militum in custodia retinebant. Cæcina belli audius, proximam quanq; culpam antequā pœnitere ultum ibat. Mota propere castra. Vastati agri. Direptus longa pace in modum municipij extructus locus, amœno salubrium aquarū usu frequēs. Missi ad Rheticæ auxilia nuncijs, ut uersos in legionem Heluetios à tergo aggredirentur. Illi ante discrimen feroces, in periculo pauidi, quanquam primo tumultu Claudium Seuerum ducem legerant, nō arma noscere, non ordines sequi, non in unum consulere. exitiosum aduersus ueteranos prælium. intuta obsidio, dilapsis uetustate mœnibus. hinc Cæcina cum ualido exercitu, inde Rhæticae alæ cohortesq; , & ipsorum Rhætorum iuuentus fuerat armis, & more militiæ exercita. undiq; populatio & cædes. Ipsi in medio uagi abiectis armis, magna pars faucij aut palantes in montem *Vocecius montis* Voceciū perfugere. Ac statim immissa cohorte Thracum depulsi, & consecantibus Germanis Rhætisq; , per syluas atq; in ipsis latebris trucidati. Multa hominum millia cæsa, multa sub corona uenundata. Cumq; diruptis omnibus *Auenticū castrum* Auenticum gentis caput iusto agmine petretur, missi qui dederent *Heluetia* ciuitatem

ciuitatem, & deditio accepta. In Iulium Alpinum è principibus ut concito-
rem belli Cæcina animaduertit. cæteros ueniam uel sæuitiæ Vitellij reliquit.
Haud facile dictu est, legati Heluetiorum minus placabilem imperatorem
an militem inuenerint. Ciuitatis excidium poscunt, tela ac manus in ora le-
gatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac uerbis temperabat: cum
Claudius Cossus unus ex legatis, notæ facundiæ, sed dicendi artem apta tre-
pidatione occultans, atq; eo ualidior, militis animū mitigauit: ut est mos uul-
go mutabili subitis, & tam prono in misericordiam, q̄ immodicum sæuitia
fuerat. effusis lachrymis, & meliora constantius postulando, impunitatem
salutemq; ciuitati impetrare. Cæcina paucos in Heluetijs moratus dies,
dum sententiæ Vitellij certior fieret, simul transitū Alpiū parans, latū ex
Italia nuncium accipit, alam Syllanam circa Padum agentem sacramento
Vitellij accessisse. Proconsulem Vitelliū Syllani in Africa habuerant: mox
à Nerone ut in Aegyptū præmitteretur exciti, & ob bellum Vindicis remo-
rati, ac tum in Italia manentes, in instinctu decurionum, qui Othonis ignari,
Vitellio obstricti, robur aduentantiū legionum & famā Germanici exerci-
tus attollebant, transire in partes: & ut donū aliquod nouo principi, firmis-
sima Transpadanæ regionis municipia Mediolanum ac Nouariā, & Epo-
rediam ac Vercellas adiūxere. Id Cæcinæ per ipsos compertū. Et quia præ-
sidio alæ unius latissima pars Italiæ defendi nequibat, præmissis Gallorū,
Lusitanorum, Britannorumq; cohortibus, & Germanorū uexillis, in alpe
Graia ipse paululum conctatus, num Ræticiis iugis in Noricum flecteret,
aduersus Petroniū urbis procuratorem, qui concitis auxilijs, & interruptis
fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præ-
missas iam cohortes alasq; simul reputans plus gloriæ retenta Italia, & ubi-
cunq; certatum foret, Noricos in cætera uictoriæ præmia accessuros, Pœni-
no subsignanum militem itinere & graue legionū agmen, hybernīs adhuc
niuibus traduxit. Otho interim contra spem omnium non delictijs, neq;
desidia torpescere. dilatæ uoluptates, dissimulata luxuria, & cuncta ad deco-
rem imperij composita. Eoq; plus formidinis afferebant falsæ uirtutes & ui-
tia reditura. Marium Celsum consulem designatum, per speciem uinculo-
rum sæuitiæ militum subtractum, acciri in Capitolium iubet. Clementiæ ti-
tulus è uiro claro & partibus inuiso petebat. Celsus cōstanter seruata erga
Galbam fidei crimen confessus, exemplū ultro imputauit. Nec Otho quasi
ignosceret, sed ne hostis metum reconciliationis adhiberet, statim intra inti-
mos amicos habuit, & mox bello inter duces delegit. Mansitq; Celfo uelut
fataliter etiā pro Othone fides integra & infelix. Læta primoribus ciuitatis,
celebrata in uulgus Celsi laus, ne militibus quidem ingrata fuit, eandem uir-
tutem admirantibus cui irascebantur. Par inde exultatio, disparibus causis
consecuta, impetrato Tigillini exitio. Ophonius Tigillinus obscuris paren-
tibus

Vulgus

Mediolanū

Nouaria

Eporredia

Vercelle

Alpes Graia

Ræticia iuga

Noricum

Norici

ribus, fœda pueritia, impudica senecta, præfecturā uigilum & prætorij, &
alia præmia uirtutū, quia uelocius erat, uitijs adeptus, crudelitate mox, dein
de auaritiā, & uirilia scelera exercuit, corrupto ad omne facinus Nerone,
quædā ignaro ausus, ac postremo eiusdem defertor ac proditor. Unde non
alium pertinacius ad pœnā flagitauere, diuerso affectu, quibus odiū Nero-
nis inerat, & quibus desiderū. Apud Galbam T. Iunij potentia defensus
prætextis seruata ab eo filiam: & haud dubie seruauerat, non clementia
(quippe tot interfectis) sed effugio in futurū: quia pessimus quisq;, diffiden-
tia præsentium mutationem pauens, aduersus publicū odium, priuatā gra-
tiam præparat: unde nulla innocentia cura, sed uitæ impunitatis. Eo infen-
sior populus, addita ad uetus Tigillini odiū recenti T. Iunij inuidia, concur-
rere è tota urbe in palatium ac fora, & ubi plurima uulgi licentia, in circū ac
theatra effusi, seditiosis uocibus obstrepere, donec Tigillinus accepto apud
Suesfanus aquas supremæ necessitatis nuncio, inter supra concubinarū, &
oscula, & deformes moras, sectis nouacula faucibus infamem uitā fœdauit
etiam exitu sero & inhonesto. Per idem tēpus expostulata ad supplicium
Galua Crispinilla, uarijs frustrationibus, & aduersa dissimulatis principis
fama: periculo exempta est, magistra libidinū Neronis, transgressa in Afri-
cam ad instigandum in arma Clodium Macrum, famam populi Ro. haud
obscure molita, totius postea ciuitatis gratiā obtinuit consulari matrimonio
innixa, & apud Galbam, Othonem, Vitellium illæsa: mox potens pecunia,
& orbitate, quæ bonis malisq; temporibus iuxta ualēt. Crebræ interim &
muliebribus blandimētis infectæ ab Othone ad Vitellium epistolæ offere-
bant pecuniā & gratiā, & quemcunq; quietis locum prodigæ uitæ legisset.
Paria Vitellius ostendebat, primo mollius, stulta utriusq; & indecora simu-
latione: mox quasi rixantes, supra & flagitia inuicem obiectare, neuter
falso. Otho reuocatis quos Galba miserat legatis, rursus ad utrunq; Ger-
manicum exercitum, & ad legionem Italicam, easq; quæ Lugduni agebant
copias, specie senatus misit. Legati apud Vitellium remanere, promptius
quàm ut retenti uiderentur. Prætoriani quos per simulationem officij lega-
tis Otho adiunxerat, remissi antequam legionibus miscerentur. Addit epi-
stolas Fabius Valens nomine Germanici exercitus, ad prætorias & urba-
nas cohortes, de uiribus partium magnificas, & concordiam offerentes. In-
crepabant ultro, quod tanto ante traditum Vitellio imperiū, ad Othonem
uertissent. Ita promissis simul ac minis tentabatur, ut bello impares, in pace
nichil amissuri. Neq; ideo prætorianorum fides mutata. Sed insidiatores ab
Othone in Germaniam, à Vitellio in urbem missi. Vtriusq; frustra fuit: Vi-
tellianis impune, per tantam hominum multitudinem mutua ignorantia
fallentibus: Othoniani nouitate uultus, omnibus inuicem gnaris, prode-

Tigillinus
corruptissi-
mus Nero-
nis ministerGalua Cri-
spinillaSal. Titianus
frater Othōis

ipsi filioꝝ eius minitans, ni incolumes sibi mater ac liberi seruarietur. Et stetit domus utraq; sub Othone, incertū an metu. Vitellius uictor clementiæ gloriam tulit. Primus Othoni fiduciā addidit ex Illyrico nuncius, iurasse in eum Dalmatiæ ac Pannoniæ & Mœsiæ legiones. Idem ex Hispania alatum, laudatusq; per edictū Cluius Rufus, & statim cognitum est, cōuersam ad Vitelliū Hispaniā. Nec Aquitania quidem quanquā à Julio Cordo in uerba Othonis obstricta, diu mansit. Nusquā fides aut amor, metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadem formido provinciā Narbonensem ad Vitelliū uertit, facili transitu ad proximos & ualidiores. Longinquæ provinciæ, & quicquid armorū mari dirimitur, penes Othonem manebāt, non partū studio, sed erat grande momentū in nomine urbis ac prætextu senatus. Et occupauerat animos prior auditus, Iudaicum exercitum Vespasianus, Syriæ legiones Mutianus sacramento Othonis adegere. Simul Aegyptus, omnesq; uersæ in Orientem provinciæ nomine eius tenebantur. Idem Africæ obsequiū, initio à Carthagine orto. Neq; expectata Vipsiani Aproniani proconsulis auctoritate, Crescens Neronis libertus (nam in malis temporibus partem se Reip. fecerat) epulum plebi ob lætitiā recentis imperij obtulerat, & populus pleraq; sine modo festinauit. Carthaginem cetera ciuitates secuta. Sic distractis exercitibus ac provincijs, Vitellio quidē ad capeſſendam principatus fortunā bello opus erat. Otho ut in multa pace munia imperij obibat, quædam ex dignitate Reip. pleraq; contra decus ex præſenti usu properando. Cōsul cū Titiano fratre in kalen. Martias ipse, proximos menses Verginio destinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiscus, prætextu ueteris amicitia, pleriq; Viennensium honori datū interpretabantur. Ceteri consularius ex destinatione Neronis aut Galbæ mansere. Cælio ac Flauio Sabinis in Iulias, Ario Antonio & Mario Celfo in septembres, quorum honori ne Vitellius quidē uictor interceſſit. Sed Otho pontificatus auguratusq; honoratis iam senibus cumulum dignitatis addidit, & recēs ab exilio reuerſos nobiles adulescentulos auitis ac paternis sacerdotijs in solatiū recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo, Scuiuo Pontio senatorius locus, qui repetundarū criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderāt. Placuit ignoscen-
Lingones
Betica
tibus uerſo nomine quod auaritia fuerat, uideri maiestatem, cuius tum odio etiam bonæ leges peribant. Eadem largitione ciuitatū quoq; ac provinciarum animos aggressus, Hispalienſibus & Emeritenſibus familiarū adiectiones, Lingonibus uniuersis ciuitatē Romanam, provinciæ Beticæ Maurorū ciuitates dono dedit. Noua iura Cappadociæ, noua Africæ, ostentui magis quàm mansura. Inter quæ necessitate præſentium rerum & instantibus curis excusatis, ne tum quidē immemor amorum, statuas Poppeæ per senatusconsultum reposit. Creditus est etiā de celebranda Neronis memoria agi

tauisse

tauisse, spe uulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis proponerent: atq; etiā Othoni quibusdam diebus populus & miles, tanquā nobilitatem ac decus astruerent, NERONI OTHONI acclamauit. Ipse in suspensio tenuit, uetandi metu uel cognoscendi pudore. Conuersis ad ciuile bellū animis, externa sine cura habebant. Eo audentius Rhoxolani Sarmatica gens Rhoxolani priore hyeme cæsis duabus cohortibus, magna spe ad Mœsiam irruerāt, nouem millia equitum ex ferocia & successu, prædæ magis quàm pugnae intenta. Igitur uagos & incuriosos tertia legio adiunctis auxilijs repente inuasit. Apud Romanos omnia prælio apta. Sarmatae dispersi, aut cupidine prædæ graues onere sarcinarum, & lubrico itinerum adempta equorum pernicitate, uelut uincti cædebantur. Namq; mirum dictu ut sit omnis Sarmatarum uirtus, uelut extra ipsos: nihil ad pedestrem pugnam tam ignauū: ubi per turmas aduenere, uix ulla acies obstitit. Sed tum humido die & soluto gelu, neq; conti neq; gladij, quos prælongos utraq; manu regūt, usui, lapsantibus equis, & cataphractarū pondere. Id principibus & nobilissimo cuiq; tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio confertū, ut aduersus ictus impenetrabile, ita impetu hostiū prouolutis inhabile ad resurgendum. Simul altitudine & mollitia niuis hauriebantur. Romanus miles facili lorica, & missili pilo aut lanceis assaultans, ubi res posceret leui gladio inermem Sarmatam, neq; enim defendi scuto mos est, cominus fodiebat, donec pauci qui prælio superauerant, paludibus abderentur. Ibi sæuitia, hic miseria uulnerum absumpti. Postquā id Romæ compertum, M. Aponius Mœsiam obtinens, triumphali statua, Fuluius Aurelius & Iulianus Titius ac Numisius Lupus legati legionum consularibus ornamentis donantur, lato Othone & gloriam in se trahente, tanq; & ipse felix bello, & suis ducibus, suisq; exercitibus Remp. auxisset. Paruo interim initio, unde nihil timebatur, Seditio militaris Romæ orta seditio, propè urbi excidio fuit. Septimamdecimam cohortem colonia Hostiensis in urbem acciri Otho iusserat. Armandæ eius cura Vario Crispino tribuno è prætorianis data. Is quo magis uacuis quietis castris iussa exequerēt, uehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario iubet. Tempus in suspicionem, causa in crimen, affectatio quietis in tumultum eualuit. Et uisa inter temulentos arma, cupidinē sui mouere. Fremit miles, & tribunos centurionesq; proditiōnis arguit, tanquā familiaræ senatoriū ad perniciem Othonis armarentur. Pars ignari & uino graues, pessimus quisq; in occasionem prædarū, uulgus, ut mos est, cuiusq; motus noui cupidum, & obsequia meliorū nox abstulerat. Resistentem seditioni tribunum, & seuerissimum centurionum obruncant. rapta arma, nudati gladij, insidentes equis urbem ac palatium petunt. Erat Othoni celebre conuiuū primoribus sceminis uirisq; qui trepidi, fortuitus ne militum furor, an dolus imperatoris, manere ac deprehēdi, an fugere & dispergi, periculosius foret,

B 2 modo

modo constantiā simulare, modo formidine detegi, simul Othonis uultum intueri. Utq; euenit inclinatis ad suspensionem mentibus, cum timeret Ortho, timebatur. Sed haud secus discrimine senatus q̄ suo territus, & praefectos praetorij ad mitigandas militū iras statim miserat, & abire properè omnes è cōiuiui iussit. Tum uero passim magistratus proiectis insignibus, uirata comitum & feruorū frequētia, senes fœminæq; per tenebras, diuersa urbis itinera, rari domos, plurimi amicorū tecta, & ut cuiq; humillimus cliens, in certas latebras petiuere. Militū impetus ne foribus quidē palatij coercitus, quo minus conuiuū irrumperent, ostendi sibi Othonem ex postulatēs, uulnerato Iulio Martiale tribuno, & Vitellio Saturnino praefecto legionis, dū ruentibus obsistunt. Vndiq; arma & minæ, modo in centuriones tribunosq; modo in senatū uniuersum, lymphatis cæco pauore animis, & quia neminem unū destinare iræ poterant, licentiam in omnes poscentibus, donec Ortho contra decus impetij thoro insilens, precibus & lachrymis agrè cohībuit. Redieruntq; in castra inuiti, neq; innocentes. Postera die uelut castra pra urbe, clausæ domus, rarus per uias populus, mœsta plebs, deiecti in terram militum uultus, ac plus tristitiæ quàm pœnitentiæ. Manipulatum allocuti sunt Licinius Proculus & Plotius Firmus praefecti, ex suo quisq; ingenio, mitius aut horridius. Finis sermonis in eo, ut quina millia nummū suugulis militibus numerarentur. Tum Ortho ingredi castra ausus. Atq; illum tribuni centurionesq; circumstant, abiectis militiæ insignibus, otū & salutem flagitantes. Sensit inuidiam miles, & compositus in obsequiū, auctores seditionis ad supplicium ultro postulabat. Ortho quanquā turbidis rebus, & diuersis militū animis, cum optimus quisq; remedium praesentis licentiæ posceret: uulgi & plures seditionibus & ambitioso imperio leti, per turbas & raptus facilius ad ciuile bellū impellerent: simul reputans non posse principatum scelere quæsitum, subita modestia & prisca grauitate retineri, sed discrimine urbis & periculo senatus anxius, postremo ita disseruit. Neq; ut affectus uestros in amorem mei accenderem commilitones, neq; ut ad animum ad uirtutem cohortarer (utraq; enim egregie super sunt) sed ueni potestulaturus à uobis temperamentū uestrae fortitudinis, & erga me modum charitatis. Tumultus proximi inuitiū non cupidine uel odio, quæ multos exercitus in discordiam egere, ac ne detrectatione quidem, aut formidine periculorū, nimia pietas uestra acrius quàm consideratius excitauit. Nam saepe honestas rerum causas, ni iudicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur. Imus ad bellum omnes nuncios palam audiri, omnia consilia cunctis praesentibus tractari, ratio rerum, aut occasionum uelocitas patitur. Tam nescire quædam milites quàm scire oportet. Ita se ducum auctoritas, sic rigor disciplinæ habet, ut multa per centuriones tribunosq; tantū iuberi expediat. Si ubi iubeantur, quarere singulis liceat, pœreunte obsequio etiam imperium

Oratio ad milites, mire blanda

imperium intercidit. An & illic nocte intempesta rapiuntur arma? Unus alterue perditus ac temulentus (neq; enim plures cōsternatione proxima insansisse crediderim) centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet. Imperatoris sui tentorium irrumperet? Vos quidem istuc pro me. Sed in discursu ac tenebris, & rerum omnium confusione pareri occasio etiam aduersus me potest. Si Vitellio & satellitibus eius eligenti facultas detur, quæ nobis animum, quas mentes imprecetur, quid aliud quàm seditionem & discordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obsequatur: hinc cōfusi pedites equitesq; in exitium ruamus. Parendo potius, cōmilitones, quàm imperia ducum sciscitando res militares continentur. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante discrimen quietissimus. Vobis arma & animus sit, mihi consilium & uirtutis uestrae regimen relinquit. Paucorū culpa fuit, duorum pœna erit. Cæteri abolete memoriā fœditissimæ noctis. Nec illas aduersus senatum uoces ullus unquam exercitus audiat. Caput impetij & decora omnium prouinciarum ad pœnā uocare, non hercle illi, quibus cum maximè Vitellius in nos ciet, Germani audeat. Vlli ne Italiæ alumni, & Romanæ uerè iuuentus, ad sanguinem & cædem deposcerent ordinem, cuius splendore & gloria sordes & obscuritatem Vitellianarum partium perstringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius: imaginē quandam exercitus habet. Senatus nobiscum est. Sic fit, ut hinc Resp. inde hostes Resp. constiterint. Quid uos pulcherrimā hanc urbem domibus & tectis, & congestu lapidum stare creditis? Muta ista & inania intercidere ac reparari promiscuè possunt. Aeternitas rerū, & pax gentiū, & mea cum uestra salus, incolumitate senatus firmatur. Hunc auspicio à parente & conditore urbis nostræ institutum, & à regibus usq; ad principes continuū & immortalem, sicut à maioribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam ut ex uobis senatores, ita ex senatoribus principes nascuntur. Et oratio ad perstringendos mulcendosq; militum animos, & seueritatis modus (neq; enim in plures q̄ in duos animaduerti iusserat) grate accepta. Compositiq; ad praesens, qui coerceri non poterant. Non tamen quies urbi, sed erat strepitus telorū, & facies belli: & militibus, ut nihil in cōmune turbātibus, ita sparsis per domos, occulto habitu: & maligna cura in oēs, quos nobilitas aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoq; milites uenisse in urbem ad studia partium noscendā, pleriq; credebant. Unde plenā omnia suspicionū, & uix secreta domuū sine formidine. Sed plurimū trepidationis in publico: ut quemq; nuncium fama attulisset, animū uultumq; conuersi, ne diffidere dubijs, ac parū gaudere prosperis uiderentur. Coacto uero in curiam senatu, arduus rerum omnium modus, ne contumax silentium, ne suspecta libertas & priuato Othoni nuper, atq; eadem dicendū adulatio. Igitur uersare sententias, & huc atq; illuc torquere, hostem & patriciam Vi-

tellium uocantes. Prouidentissimus quisq; uulgaribus cōiitijs, quidam uerba probra iacere, in clamore tamē, & ubi plurimæ uoces, aut tumultu uerborum sibi ipsi obstrepentes. Prodigia insuper terrebāt diuersis auctoribus uulgata. In uestibulo Capitolij omittas habenas bigæ, cui Victoria institerat. Erupisse cella Iunonis maiorem humana speciem. Statuam diui Iulij, in insula Tiberini amnis sereno & immoto die ab Occidente in Orientē conuersam. Prolocutū in Ethruria bouem. Insolitos animalū partus, & plura alia rudibus seculis etiā in pace obseruata, quæ nunc tantū in metu audiuntur. Sed præcipuus & cum præsentī exitio etiā futuri pauor, subita inundatione Tiberis: qui immenso auctu, prorupto ponte sublicio, ac strage obstantis molis refluxus, non modo iacentia & plana urbis loca, sed secunda huiusmodi casuū impleuit. Rapti è publico pleriq; plures in tabernis & cubilibus intercepti. Fames in uulgus, inopia quæstus, & penuria alimentorū, corrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta, dein remeante flumine dilapsa. Vtq; primū uacuus à periculo animus fuit, id ipsum quod paranti expeditionem Othoni campus Martius & uia Flaminia iter belli esset obstructum à fortuitis uel naturalibus causis, in prodigiū & omen imminentium cladum uerebat. Otho lustrata urbe, & expensis belli consilijs, quādo Pœniæ Cotticæq; alpes, & cæteri Galliarū aditus Vitellianis exercitibus claudebantur, Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe ualida & partibus fida: quod reliquos cæforū ad pontem Miluium, & sæuitia Galbæ in custodiam habitos, in numero legionis cōposuerat: facta & reliquis spes honoratoris in posterū militiæ. Addidit classi urbanas cohortes, & plerofq; è prætorianis uiris, ut robur exercitus, atq; ipsis ducibus consiliū & custodes. Summa expeditionis Antonio Nouellio, Suedio Clemēti primipilaribus, Aemylio Pacensi, cui ademptum à Galba tribunatū reddiderat, permittit. Curam nauium Ofcus libertus retinebat, ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus. Peditū equitumq; copijs Suetonius Paulinus, Marius Celsus, Annius Gallus rectores destinati. Sed plurima fides Licinio Proculo prætorij præfecto. Is urbanæ militiæ impiger, bellorum insolens, auctoritate Paulini, uigorem Celsi, maturitatem Galli, ut cuiq; erat, criminando (quod facillimū factū est) prauus & callidus, bonos & modestos anteibat. Sepositus per eos dies Cornelius Dolabella in coloniā Aquinatam, neq; arcta custodia, neq; obscura, nullum ob crimen, sed uetusto nomine & propinquitate Galbæ monstratus. Multos è magistratibus, magnam consularium partem Otho non participes aut ministros bello, sed comitū specie, se cum expedire iubet. In quis & L. Vitelliū eodem quo cæteros cultu, nec ut imperatoris fratrem, nec ut hostis. Igitur motæ urbis cura, nullus ordo metu aut periculo uacuus. Primores senatus ætate inualidi, & longa pace desides, segnīs & oblita bellorum nobilitas, ignarus militiæ eques, quanto magis occultare

Tiberis fluij
inundatio

Pœniæ Cot-
ticæq; alpes

Criminari fa-
cillimum est

occultare ac abdere pauorem nitebantur, manifestius pauidi. Nec deerant è contrario qui ambitione stolidi, cōspicua arma, insignes equos, quidam luxuriosos apparatus conuiuiorum & irritamenta libidinum, ut instrumenta belli mercarētur. Sapientibus quietis & Reip. cura, leuissimus quisq; & futuri improuidus spe uana tumens. Multis afflictā fides in pace, ac turbatis rebus alacres, & per incerta tutissimi. Sed uulgus & magnitudine nimia communium curarum expers populus, sentire paulatim belli mala, conuersa in militum usum omni pecunia, intentis alimentorum precijs, quæ motu Vindicis haud perinde plebem attriuerāt, secunda tum urbe & prouinciali bello, quod inter legiones Galliasq; uelut externum fuit. Nam ex quo diuus Augustus res Cæsarum composuit, procul & in unius sollicitudinem aut decus populus Romanus bellauerat. Sub Tiberio & Caio tantum pacis aduersa Reip. pertinuere. Scriboniani contra Claudium incepta, simul audita & coercita: Nero nuncijs magis & rumoribus, quàm armis depulsus. Tum legiones classesq; & quod raro aliās, prætorianus urbanusq; miles, in aciem deducti. Oriens Occidensq; & quicquid utrinq; uirium est à tergo, sub ducibus alijs si bellatū foret, longo bello materia. Fuere qui proficiscenti Othoni moras religionemq; nondum conditorū ancylum afferrent. Aspernatus omnem conctationē, ut Neroni quoq; exitiosum. Et Cæcina iam alpes transgressus extimulabat. Prædie Idus Mar. cōmendata patribus Rep. reliquias Neronianarum sectionum nondum in fiscum cōuersas, reuocatis ab exilio concessit: iustissimum donum, & in speciem magnificum, sed festinata exactione usu sterili. Mox uocata concione, maiestatem urbis, & consensum populi ac senatus pro se attollens, aduersum Vitellianas partes modestè differuit: inscitiam potius legionum quàm audaciā increpās, nulla Vitellij mentione: siue ipsius ea moderatio, seu scriptor orationis sibi metuens, contumelijs in Vitellium abstinuit: quando ut in consilijs militiæ Suetonio Paulino & Mario Celfo, ita in rebus urbanis Galerij Trachali ingenio Othonem uti credebatur. & erant qui genus ipsum orandi noscerent, crebro fori usu celebre, et ad implendas populi aures, latum & sonans. Clamor uocesq; uulgi ex more adulandi nimie & falsæ, quasi dictatorem Cæsaarem, aut imperatorem Augustum prosequerentur: ita studijs uotisq; certabant, nec metu aut amore, sed ex libidine seruitij, ut in familijs, priuata cuiq; stimulatio, & uile iam decus publicum. Profectus Otho quietem urbis curasq; imperij Saluio Titiano fratri permisit.

Afflicta fides

L AETVM Reip. aut atrox.) Exemplar Corvini regis habet, semen reip. atrox. Suspicio Tacito fuisse scriptum, Quod varie ortum, semel reip. atrox, ipsis principibus prosperum aut exitio fuit. Elegans est sententia de imperio Ro. Similia Cicero diuinat in Philippicis.

Decoris cum quadam maiestate.) Scripserim, decor oris cum quadam maiestate. Magis id placet, quam decor corporis.

Prosperę Vespasiani res.) Hęc duo uocabula Vespasiani res, non sunt in Codice Budensi. Proinde cogitandum num potius sic legendum sit, Prosperę presaga responsa, Vt sit aduerbium prospere, Expone, prospere presaga, hoc est, prosperitatem presagientia responsa.

Et incerta adhuc uictoria.) Castigauit, Sed incerta adhuc uictoria.

Oblituendum insensarum de bello agitatum.) Opinor scribendum, offensarum.

Conditor templi regem Venerianum.) Liber manuscriptus habet. Venerianum.

Aerias rex conditor templi Paphie Veneris in Cypro Reponendum, Aeriam, Id docet Tacitus noster Annalium lib. 3. Exin Cyprii, inquit, tribus delubris, quorum uetustissimum Paphie Veneri, autor Aerias. Huic regi filius fuit Amathus nomine. Nam sequitur illic mox. Post filius eius Amathus Veneri Amathusiae.

Accitum e Cilicia Miram intulisse.) Illic legitur, accitā & cilicentam miram intulisse. Scripsi, Deamque ipsam conceptam mari, huc appulsam, sed scientiam arteque aruspicum accitam, & Cilicem Thamyram intulisse.

Sanguinem aere obfundere uetitum.) Nos offendere.

Caesis pluribus hostijs.) Emendauimus, Caesis compluribus hostijs.

Annuerere deam uidet.) Nos uidet.

Titus aucto animo ad patrem prouectus.) Castig. peruectus. Sic infra, Corpus insigne oculis comaque & toruitate uultus, in Asia atque inde Romam prouectum est.

Profligauerat bellum Iudaicum Vespasianus oppugnatione Hierosolymorum. Reliqua duro magis.) Scripsi distinxique, Profligauerat bellum Iudaeum, Vespasianus oppugnatione Hierosolymorum reliqua. duro magis.

Et inexperti belli labor.) Malim ardor. Nam omnino labor hic locum non habet.

Noctu diuque consilio, ac si res posceret.) Particulam ac erasimus. Nam Tacitus breuitatem amat.

Sed bellantibus alijs placuit expectari bellum, cum in uictores uictosque nunquam solida fides coalesceret.) Volumen manuscriptum habet, solida fide coalescere. Nos sic legendum tandem deprehendimus & distinguenda uerba. Sed bellantibus alijs placuit expectari bellum. Victores uictosque nunquam solida fide coalescere. Ergo qui uolent sequatur meum iudicium, aut mendosa se lectione diutius oblectet.

Ceterum olim mixtis consilijs.) Scripsimus, Ceteri olim m. c.

Dextra concordiae signa.) Nos, dextra concordiae insignia.

Ad prosequendum eum, quibus.) Codex Bud. Ad prosequendum, cum quibus Scythia inf. tenuit, Quod nos quoque castigauimus, Neque displicet altera lectio.

Magnis motibus.) Demiror hanc clausulam omissam in libro manuscripto, sicut paulo ante, mare. Vbi legimus, mare ingredi. Sed dormitat nimium saepe librarius.

Adhuc terrore & propria uis Crispus incubuerat. Volumine Budense. Adhuc terrore & propria uis Crispus incubuerat, Legerim Ad hoc terrore, hoc est ad hunc terrorem

terrorem. Intelligit senatusconsultum modo relatum.

Traxeratque magnam senatus partem.) Exemplar regium, Traxeratque magistratus p. Quauis infirmum & nocentem.) Scripsi, Quauis inuisum ac nocentem, more tamen Et praecipua fama quartadecimana.) Castig. Et praeci- (audiendum censebant, pui fama Quartadecimani.

Et agmen legionum alae cohortesque praueiebant.) Sustul, dictionem eo. Sed lorica ferrea usus est.) Delcimus uerbum, est.

Et maiore parte Italia.) Particula connectens, &, uide hic mihi superesse.

Non Italia adiri, nec loca sedesque patriae uidebantur. Tanquam externaliora & urbes hostium urere, uastare, rapere.) Haec sententiae multis mendis sunt insignes. Manuscriptum uolumen habet. Ita praetiorum audis uidebatur. Non Italia adiri nec loca sedesque patriae iubebantur tanquam & urbes hostium urere, uastare, rapere. Vides hic abesse duas illas dictiones, externa litora, quas castigatores addiderunt. Ego uero pro tanquam & urbes deprehendi post laboriosam loci consideratio nem scribendum, tanquam metu res. Itaque sic distinxit sententiam. Suedius Clemens ambicioso imp. reg. ut aduersus modestiam disciplinae corruptus ita praetiorum audis. Videbatur non Italia adiri, nec loca sedesque patriae. Iubebant tanquam metu res hostium urere, uastare, rapere. Ceterum uerba, tanquam metu res, non inserui in contextum, quum mea sit inuentio. Muter, qui uelit.

Tanquam metu res. ubi uulgo legitur, Tanquam & urbes

Nec capi poterant pernix genus.) Exemplar regium, nec pernix. Forte scribendum, Nec capi poterant, & pernix genus, & gnari locorum.

Nec ullis deinde tortoribus.) Illic legitur, temporibus. Lego, nec ullis deinde tortoribus, aut morte, constantiam uicis egregia mutauit.

Nec ullis deinde de tortoribus

Duas Turingorum cohortes.) Video Turingos librario melius fuisse notos quam Tungros. Sed quia supra dixit, non defuisse partem Galliarum quae Rhenum accolit, Vitellij partes secutam, & acerrimam instigatricem aduersus Galbianos, inducor ut credam hic & in sequentibus Turingorum scribendum, non Turingorum. Quod uero de Barauis paulo post deest. Transi henenis meminit, fateor equidem accipiendum de Germanis qui trans Rhenum colunt, sed proximis anni, puta Tenebris, Vlipijs, Tubantibus, Chamauis, Bructeris, & similibus. Longius uero distanti Turingi erant, Tacito non commemorati, quos ueteres e quorum numero Sidonius est Apollinaris & Vegetius, non Turingos sed Toringos appellant.

Turingi

Toringi

Simul a latere saxis urgeret.) Hac uerba, a latere saxis urgeret, non sunt in uolumine manuscripto. Nam illic legitur, Simul altitudo apta ad faciendum pro iaciendum. Subaudi exciperet, paganorum manus. Subaudi & paganorum manus exciperet.

Ni uictorem exercitum attinuisset obscurum noctis obiectum obtenti fugientibus.) Participium obiectum erasimus. De obtentu monuimus alibi.

Obscurum noctis obtentui fugientibus

Et Turingarum cohortium praefecti.) Scripsimus, Et Turingarum cohort. praef. Sustentata quidem diu acie.) Continuationem quidem submouimus.

Tanta mole belli nihil in summa profutura.) Malim, nihil in summam profutura. Quodam supra loco rursus in summa scriptum fuit pro in summam, de quo lectorem admonere fuit oblitus.

In summam profutura

Quantum inter Padum alpesque camporum & urbium est.) Induximus uerbum est, Quae repente contra Placentiam transgressi.) Repente aduerbium deleuimus. nam Qui pro Othone & accitum Caecina clamitabant.) Forte (illic non extat. legendum, Quin pro Othone etiam accitum Caecina clamitabant. Mox est in uolumine regio, contundit animos.

Tum molestissimus quisque castigare credulitate suam.) Emend, Tum uetustissimus

mus

mus quisq; castigare credulitatē suā. Intelligit diu meritos. Sic lib. 5. dixit, uetustissimos familiarū. Et infra, uetustissimū consulariū. Itē uetustatem stipendiorum.

Quam ratione ostendēs.) Nos, Quam ratione attendens. Itē infra, ac missilem Dum regerunt.) Exemplar Matth. Cor. Dum re- (ignā in obsessos iaculantē. portans gerunt. Suspitor scribendū, dum reperta transegerunt.

A quibusdam ē uicinis colonijs, inuidiā emulacione.) Illic legitur, & quibusdam uicinis colonijs inuidiā emulacione. Subauditur existente. Nam dandi casu dictum est, quibusdam uicinis colonijs. Hoc est quum quādā uicinā coloniā haberent inuidiā emulacionem. Sensus est. Non solum ob fraudem, uerum etiam propter inuidiā emulacionem. Itaq; sic emendauimus.

Quocunq; casu accidit.) Codex regius, accidat. Scripsimus, acciderat.

Perfringendis operibus.) Datus operib. nō est illic. Nā subaud. uel similis alii Librata magis, & certo ictu.) Magna legitur illic. (us, puta munimentis.

Et exangues ac laceri.) Manuscriptum exemplar habet ait. Reposuimus, Et exangues aut laceri. Item, Et Iulius Briganticus.

Ferocissimos auxiliarium imminentibus uiaē lucis imponit.) Nos, Ferociss. auxiliarium eminentibus uiaē lucis componit.

Equites procedere lōgius iussit, & irritato prelio sponte refugere.) Corruptū locū sic restitimus, Equites pcedere lōgius iussit, & irritato prelio sponte refugit, festinationē sequentiū elicere. Subaud. iussit sunt. Mox illic legit, altis ordinibus

Apud fugientes, occurrantesq;.) Coniunctionē que erasimus, (obtinuere Apud fugientes, occurrantes, in acie, pro uallo.

Et percussis nullum retro subsidium foret.) Particulā, &, submouimus. Nam elegantior sententia, si absit.

Haud perinde id damnū.) Scripsi, Haud perinde damnū, Vitellianos in metum Et recuperandi decoris cupidine.) Codex Budensis habet dede- (cōpulsit. coris. Forte legendum, recurandi dedecoris cupidine.

Ad postremum Valens petulantia.) E praepositionem addidimus, Ad postremum Valens ē petulantia etiam perfidiam suspectabat.

Igitur n. allato p. T. aulam Turingosq;.) Castig. Treuirorum alam Tungrosq;. Nam hoc est quod dixit supra, Duas Tungrorum cohortes, quatuor equitū turmas, uniuersam Treuirorum alam cum Iulio Classico praefecto misit.

Sin uictoria, sanitas.) Nos, uictoriae sanitas. Item infra, Postremo precibus ac la Rapido agmine Caecinae iungitur.) Scripsimus, iunguntur (chrymis.

Et quanquā plus uirium ac prope duplicatus L. a. numerus erat.) Particulam ac deleuimus. nam sensum perdit.

Vitellius uentre & gula sibi ipsi hostis.) Codex Matthiae regis habet sibi. Forte legendum, sibi met hostis.

Quoniam Gallia tumeant.) Illic legitur q;. Lego, Quanquam. Summę rerū & imperij seipsum reseruaret.) Exemplar manuscrip. habet, sum

mā, uelut sit appositiue dictū. Sed placet ut summę legat. Mox est illic praetoriana Quādo suspecti duces, & Otho cui uni apud militem fi- (rū. Nec id placet.

des.) Rursum illic, Et ut Otho. Malim, Et Otho ut cui uni apud militē fides. Itē, iactis in super ancoris, qd' illic sit super. Forte legēdū, iactis superne ancoris. Paulopost deest illic uocabulum hostes, Vnde tormētis & machinis pulsarent. Itē, in eodem codice legitur, Mixti remiges propugnat.

Quum incurſu tribunorum.) Scripsimus, intercurſu.

Nisi pollutum obſtrictumq; moribus suis principem passuros.) Reposui, Nisi pollutum obſtrictumq; moribus suis principem passuros, si pollutum

si pollutum obſtrictumq; meritis suis principem passuros.

Alienae culpae praetendebantur.) Emend. Alienaeq; culpae praetendebantur. Non amissuro, quo minus expeditus.) Castig. Nō admissuro, quo minus ex- & u. q. m. p. a. i. a. a. d. & u. m. aggredierentur.

Quae altricis mucronibus.) Sustulimus pronomen quae, & participiū altricis prima litera multauimus, uocem Ea substituentes, Ea stricis mucronibus redire pullos, & pugnam resumere coegit.

Incertus undiq; clamor accurrentium, clamantiumq;.) Submoto parelco que scripsimus, accurrentium, clamantium, ut c.

In primam postremamue aciem.) Nos, in primam postremamq; aciem.

An in ipsa Othonis parte.) In praepositionem deleui.

Cominus eminus.) Scripsi, Comi. eminusq; cateruis & cuneis cōcurrebant. Galeas loricasq; perrupere.) Nos, Gal. lori. perrumpere, hoc est, perrupēbāt.

Cateris conspicui.) Si quis ceteri uolet legere, quēadmodū est in codice manu scripto, sic distinguet. Nolcentes inter se ceteri, conspicui in euentū totius belli

Primani stratis Vnaetucifimanorum principibus.) Castigauit, (certabant Primani stratis Vnaetucifimanorum principijs.

Aperte alia propulsa.) Nos. A parte alia, propulsa Q. imp. xij. legio.

Nequaq; trepidus, & cōsiliij certus.) Malim, Nequaq; trepidus, sed cōf. certus. Is pratorij praefectus erat.) Verbum erat sustulimus.

Sed praemissi Moesia.) Nos, Sed praemissi Moesia. Subauditur autē ē praep. Ipse auersus a consilijs belli.) Scripsi, Ipse uersus a consilijs belli.

Tanto pulchrior mors erit.) Tanto non est in uolumine Bud. nec est opus ea uoce. Subaud. enim, Quāto plus spei ostēditis, si uiuere placeret, pulchrior mors erit. Nec hic solum omittit, sed & alijs in locis. Lib. 19. Et propinqua Cremonen sum moenia, quanto plus spei ad effugiū, minorē ad resistendum animū dabant. Eodem libro de Vitellio. Nam amicorū eius quāto quis clarior, minus fidus. Pro inde nos hoc quoq; loco supposititiā uocem tanto submouimus.

Nec tempus computaueritis.) Scripsi. Ne tempus computaueritis. Difficilius est temperare felicitati.) Datus felicitati non est in libro regio, nec

eo opus est. Nam subauditur fortuna, quod uocabulum praecedit. Aut similis datus quispiam. puta rei, uel ablatius re, pro ab re.

Initium illic fuit.) Malim, illinc fuit.

Nemo tam fortiter reliquerit.) Verbū reliquerit delendū est. Nam optime habet sententiā. Alij diutius imperiū tenuerunt, nemo tam fortiter, Subaudi tenuit. Loquitur autē de fortitudine animi, qua mortem etiam non timebat.

Irent prope, neu remanendo iram uictoris asperaret.) Castigauit, neu remorando iram uictoris asperarent.

Aut in Vitellium.) Praepositionem in sustulimus. Studio erga se, aut Vitellium, Subauditur erga repetitum, contumelijs insignes abolet.

Aut nimium meminisset.) Aduerbiū nīmū non est in codice Budensi. uidetur adiectū ab eo qui putabat alioqui sententiā esse imperfectā. Quum horū uerborum, Neu patruum sibi Othonē fuisse, aut obliuisceret unq; aut meminisset, sensus sit, Nec se fuisse talē cuius pudere merito queat ut ipsius obliuiscendum sit, nec rursus adeo profuisse, ut longā apud suos memoriā mēuerit, aut expectet pro beneficijs celebrari. Miram Othonis modestiam arguunt haec uerba.

Atq; illū iam supr. c. agentes. Scripsimus, atq; illū iam supr. c. agentes. Scripsimus, atq; illū iam supr. c. agentes.

Namq;

Namq; abeuntibus exitum minitabantur.) Castig. exitium minitabantur.
 Tum allatis pugionibus duobus, cū utrūq; pertētaffet.) Liber manuscriptus,
 Tum allatis pugionibus, cū utrūq; temptasset, Hoc est ab utraq; acie, alterū capi
 ti subdidit, non subdidit. Apparet autē fuisse duos, quia dicit, alterum capiti subdit.
 Ergo subintelligitur ablatiuus duobus. Quam lectionem nos in contextū retu-
 Ac postea promiscue Bebriaci, Placentiæ, alijsq; in castris celebratū (limus,
 id genus mortis.) Erasmus particulā que. Nam gaudet asyndeto Tacitus.

Celebri uico.) Scripsimus, celebri luco.
 Aut circum uolitantium alituum.) Cōiunctionē aut deleuimus, & pro circū
 uolitantium alituum scripsimus, circumuolitantem alitem.

Tum ablata ex oculis.) Codex Bud. Tum ablata ex oculis. Subaudī est. Sed
 tū oportebit in clausula quæ sequit, Et tēpora reputantib. initiū finemq; miraculi
 cum Othonis exitu cōpetisse, rursum subaudire uerbū memorant, aut aiunt.

Illuc aduerso de prælio allatum.) Nos, Illuc de aduerso prælio allatum.
 Conuictijs postremū.) Scripsi, Conuictijs postremo. Nec refert utro mō legas.
 Appellabatq; patres consultos intēpestiuo honore.) Castigauī, Appellabatq;
 patres conscriptos intēpestiuo honore.

Et rediere omnes Bononiā, rursus consiliatū.) Quid si legas, consiliatū, à
 uerbo consilire. Nam ante dispersi fuerāt. Hoc uerbo Ticitus utitur lib. 5. Patrē
 Abdagasen, aliosq; occultos consilii. Nisi mendosa est æditio. Cōstruit alibi cum
 datiuo lib. 3. Heduos, inquit, euincite, & fugientibus consilite.

Et Cenus quidē rapidus in urbē uectus.) Exemplar Coruini regis. Et Cenus
 quidem rapidum urbem. Forte, rapide in urbem uectus.

In sacramento Vitellij adaçtum.) Legendum, Quod erat militum, sacramēto
 Vitellij adaçtum. Sic enim infra loquitur. Festinante Tiberio Alexādro, qui kal.
 Iul. sacramento eius legiones adegit.

Inhonestam adulationem compefcit.) Reposui, compefcuit.
 Cæso Galba in Othone pronus.) Malim, in Othonem pronus.
 Appulsus littori trucidatur.) Scripsi, Appulsus littori, trucidatus, Subaud. est.
 Nullo principali apparatu.) Castigauī, nullo principali paratu. De qua dicitio,
 ne supra monuimus lectorem.

Nullo princi-
 pali paratu

Circundaret principis ministeria.) Correxī. Circund. principis ministeria.
 Quamuis odium Vitellius humilibus blanditijs uelaret.) Liber Matth. Corui-
 ni habet, iuuenilibus blanditijs. Legō, uernilibus blāditijs, hoc est seruilibus, adu-
 latorijs. Hoc uocabulū usurpat libro sequenti de Antonio Primo. Vernile dicitū
 omnem inuidiam in eum uertit, tanq; signum incendendæ Cremonæ dedisset,
 quæ iam flagrabat, Vernile dicitū, hoc est, scurrile, procax.

Vernilibus
 blanditijs

Nomen id sibi indiderat.) Illic legitur, nam id sibi indiderat.)
 In poenitentiam uersus seram uenīa post scelus quærebat.) Codex manuscri-
 ptus manifeste habet pro seram secundam. Itaq; & nos sic scripsimus.

Terruit è periculo principis famam clemētiae affectare.) Nos, affectaret, Sub-
 Longum interfectori uisum. in itinere ac taberna proiectū hu- (auditur, ut,
 mi iugulauit.) Reposuimus, Longum interfectori, Sub auditur erat. In itinere ui
 sum a c taberna proiectum humi iugulauit.

Non minax tristibus.) Scripsimus, non minis tristibus.
 Aut ambitu ciuitatis in gaudium eueçta.) Castigauimus, eueçta.
 Interpretabatur quædam exhortationibus eius contumeliosa in Vitellium.)
 Emendauimus, ex orationibus eius.

Cluius

Cluius comitatu principis adiectus.) Nos, comitatu.
 Maioribus aliarū urbū cladibus obliteratū est.) Verbū est expunximus.
 Separatæ primum.) Scripsi, Separatū primum.
 Tertiadecimā struere amphitheatrū iussit.) Cod. regius habet, Tertiadecima.
 Cuius occasiōe uocabulū sic reposuimus, Tertiadecimani struere amphitheatrū
 Apud uictores orta seditio ludicrorū in initio.) Nos ludicro in initio. (iussit.)
 Numerus caesorū inuidiam bello auxit.) Bud. uolumen habet, nūs nūs caesorū
 inuidiā bello auxisset, Correxī locū, nisi numerus caesorū inuidiā bello auxisset.
 Perinde miles intentus aut licentiosus.) Scripsimus, aut licentior. Nam illic le
 gitur, licenter.

Quam disciplinæ & castris propiora.) Codex manuscrip. promptiora. Nec est
 absurda lectio. Nec illic habentur mox duæ uoces, altero è. Sed tantum, altero le-
 gionis quintæ, Gallis auxiliariibus. Infra. Nos, postero die.

Caterum ut largitionibus affecte tamen imperij opes sufficerent.) Vocat ele-
 ganter affectas opes imperij, quas imminutas intelligit exhaustasq;. *Affecte opes
 imperij*
 Nec minus inhumana pars uia.) Forte, inamœna. Item, Lauro.
 Hinc erupisse legionum agmen.) Liber Coruini regis, irrupisse,
 Hinc equites cohortos.) Nos, cōortos.

Falso uera aut maiora uero miscebantur.) Manuscriptū uolumen, Falsa uera
 aut maiora uero miscebant. Sensus est, Falsa & uera aut maiora uero miscebant.
 Spacia certaminum recognoscere. Illic, Spacia certamina recognoscere. Ex-
 pone. Spacia & certamina recognoscere.

Cohortati aliorum consulatus.) Emendauī, Coartati aliorum consulatus.
 Interrogatus quis nam mortalium esset.) Nos, interrogatusq; quis mor. esset.
 Postquā speculatores è Syria Iudæaq; ad in u.e. O. nunciauere.) Deleuimus
 præpositionem è, quæ subintelligitur.

Et procul uel iuxta litas uires circumspiciabat.) Particulam & submouimus.
 Namq; omnes exercitus flammauerat arrogantia uenientium à Vitellio mili-
 tum.) Exemplar manuscrip. Namq; omnis exercitus flammauerat ad arrogantiam
 uenientium à Vitellio militum. Vbi flammauerat accipit absolute. *Flammare ab-
 solute pro in-
 censum esse*
 Sed inerat à mole belli plerunq; cōciatio.) Legitur illic, Sed inerat amor belli.
 Scripserim. Sed inerat timor belli plerunq; cunctatio. Appositiue.

Nihil medium inter summa aut præcipitia.) Nos, inter summa ac præcipitia.
 Paulopost est illic, præsentī facinore.

Iuxta deos.) Iuxta deos uidetur dicitum pro per fauorē deorum, sicut dicimus,
 secundum deos pro post deos. At codex Bud. habet, Vixit deos. Ex qua scriptu-
 ra nihil erui queat, nisi quis legendum suspicet, Vixit nepos, hoc est, ganeo, scilicet
 Vitellius. Vixisse dicimus quos perisse significamus. Tum distingue Vixit ne-
 pos. In tua manu positum est. Sed hæc coniectura esto.

Abijt iam & transuectum est tempus, quo posses uideri concupisse.) Regius li-
 ber habet manifeste, quo posses uideri concepisse. Est concipere ex destinato sus-
 cipere. Lib. 1. Fraude aut ui raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos
 non feruili animo concepit. Liuius lib. 4. primæ dec. In ea Sp. Melius spem regni
 conceperit. Sic etiam dicitur scelus concipi quod suscipitur. *Concipere
 imperium*

Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitus sui, sed præpostera ipsius despe-
 ratione uictum.) Castig. Aut exercitus ui.

Impleffe fidem omnis uidebantur.) Illic legitur, uidebatur. Impersonaliter.
 Aram tantum & reuerentiam.) Malim, ara tantum & reuerentia.

C

Eo

Eo ardore ut ne Titus quidē filius expectaretur.) Nos duas istas uoces, eo ardore, submouimus, & distinx. ut hic nouæ sententiæ sit initiū, Vt ne Titus quidē filius Militariter locutus.) Castig. Militariter lautus. Significat (us expectaretur. lautus Vespasianū non fuisse exquilitē seu urbana elegantia excultum.

Leta omnia & afflu. excepit.) Nec sit profus mala lectio, si quis omnia legat. Cōtra, Syriacis legionib. Germanica hyberno cœlo ac laborib. dura mutaret.) Reposui, Ger. hyberna cœlo ac lab. dura mutarent. Hyberna uocat hibernacula.

Et militibus uetustate stipendiorum nota & familiaria castra, in modum penatium diligebantur.) Fœdum erratum est hoc loco. Castigauimus, in modum penatium dirigebantur. Nam loquitur de construendo. Dirigunt aut castra aut domus, quoties ordines debiti seruantur.

Ignaro ad hoc Vitellio.) Scripsimus, Ignaro adhuc Vitellio. Donatiua militi.) Codex Budensis, Donatiuo. Forte, Donatiuum. Mox scripsimus. Ne Vespasianus quidem.

Gnarus modicas uires esse sibi.) Infinitum uerbum esse deluimus. Mox scripsimus. Sed legio sexta & tredecim uexillariortum millia.

Si sibi Brundusium.) Sic & illic legitur. Ego uero scripserim, Si simul Brundisium T. & Lucaniæ Calabriæq. littora infelitis classibus peterent. Docti mecum Charisimus quisq. eandem in recuperando licentiā habuerunt.) (sentient. Castigauimus, Rarissimus quisq.)

Transgressi in partes.) Participium transgressi submouimus. Illyrici exercitus studio in partes.

Ita tres Mœsice legiones per epistolas alliciebant Pannonicum exercitum, aut abnuenti uim parabant.) Hæc uerba Pannonicum exercitum, aut abnuenti uim parabant, adulterina sunt & supposititia, proinde erasimus. Supra nescio ubi sic loquitur Tacitus, aut abnuenti uim parat. Distinximus uero sic sententiam, Ita tres Mœsicae legiones per epistolas alliciebant. Nunc uides nihil deesse.

Sed procurator aderat Cornelius Fuscus. Malim legere, Et procurator aderat Cornelius Fuscus. Nam extrema proxime præcedētis uocabuli litera est, S. Hinc errori præbita ansa.

Idemq. pro Galba dux coloniæ suæ.) Scripsimus, Idem pro Galba d. c. f. Noua, ambigua, & ancipitia malebat. Induximus particulam, &, ut legas, noua, ambigua, ancipitia malebat, nam dissolutū quod uocant rhetores Ticio fami rentes.) Pronomen ipsi non est in Budensi codice.

Decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus.) Hæc torā clausula non est manuscripto libro. Suspitor ē margine in contextum relatum.

Atq. ibi matrē complexus, Augustæ nomine decorauit.) Repos. honorauit Nec unquam satis fida potentia, ubi nimia.) Volumē regis Coruini, Vbi minima est. Legerim, Vbi ui nimia est.

Et adiacentiā Tiberi Germanorū Gallorumq. obnoxia morbis corpora.) Illic legitur Germanorū Gadaurorumq. Lego. Batauorumq. Vt per Germanos etiam transhenanos intelligamus, Tenēteros, Bructeros, Vlipetes, & Chamauos qui in exercitu Vitellij erant. At hodie Galli inedia, æstus, frigoris, sitis, & alieni cœli longe sunt tolerantiores. Secus tamē prodūt autores de uetustissimis Gallis, quos Germanis faciunt persimileis.

Liberti principum conferre.) Verbum cōferre non est in libro Budensi. Mox nos, Cæcina ac Valens, Paulopost, non est illic Neroni, nec iecissent, sed iecisset.

E

Et amici adulantes, nullius in interpretabant unius legionis eam seditionē.) Vo. lumen regis quoq. cōtinet, nullius interpretab. Sed nos castig. mollius interp. pretabantur

Proinde socij de imperio utriusq. coniectabant.) Scripsi, perinde socij de imperio utriusq. coniectabant.

Mare quoq. Etesie flabāt, harū flatus in Orientē nauigantibus secundus, inde aduersus erat.) Codex Matt. regis habet. Mare quoq. et est flabra aquilonis Verū flatur in Orientē nauigantibus secundū inde aduersum erat. Lego. Mare quoq. Etesiarum flatur in Orientē nauigantibus secundū, inde aduersum erat. Dux por rō dictioes, flabra aquilonis, ē margine codicis archetypi, quē doctus aliquis annotarat, in contextum à describente sunt relata. De sinceritate lectionis istius nihil ambigo. Sic lib. 5. Quia flatibus Etesiarum implent uada, hybernus Auster re uoluit fluctus, pulsoq. introrsus freto, breuia littorū nudantur.

Seu perfidiam meditatio.) Scripsi, seu perfidiam meditati.

Cum uexillarijs Hystris Britannicarū legionū.) Exemplar Bud. Cum uexillario Hystrium Britannicarū legionum. Legendum, cum uexillarijs 111 Britannicarum legionum. Mox illic legitur. Ipse Rauennam deuertit. Nam librarius ille perpetuo propemodum deuertere scripsit pro diuertere.

Prætextu classem alloquendi.) Manuscriptus liber, Prætexto. Dicitur aut non minus latine prætexto q. prætextu. Quid ergo opus erat mutare?

Mox Patauij secretum cōponendæ proditiōnis quaesitum, Illic legit, ad secretum. Lego, id secretum cōponendæ proditiōni quaesitum.

Corrupti in adulationem causas tradidere.) Codex Budensis, Corruptos habet. Reposui, corruptas in adulationem causas tradidere.

Et prodito Galba, uilem mox fidem.) Nos, Et prod. Galba, mox uilem fidem.

P. CORNELII TACITI AB EX-

CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER XVIII

TRVBAT ian fortuna in diuersa parte terrarum initia causasq. imperio, quod uariè ortum, lætum Reip. aut atrox, ipsis principibus prosperum aut exitio fuit. Titus Vespasianus ē Iudæa incolumi adhuc Galba missus à patre, causam profectiois officij erga principem, & maturam petendis honoribus iuuentam ferebat. Sed uulgus fingendi audium dispererat, accitum in adoptionem. materia sermonibus, senium & orbis principis, & intemperantia ciuitatis, donec unus eligatur, multos destinandi. Augebat famam, ipsius Titi ingenium quantæuncq. fortunæ capax, decor oris cum quadā maiestate, prosperæ Vespasiani res, præsaga responsa, & inclinatis ad credendum animis loco omnium etiam fortuna. Vbi Corinthi Achaia urbe certos nuncios accepit de interitu Galbæ (& aderat qui arma Vitellij bellumq. affirmarent) anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta utriusq. per-

C 2 lustrat

Nec unquã satis fida potentia, ubi minima est

lustrat. Si pergeret in urbem, nullam officij gratiam, in alterius honorem suscepta: ac se Vitellio, siue Othoni, obsidem fore. Sin rediret, offensam haud dubiam uictoris, sed incerta adhuc uictoria, & concedente in partes patre, filium excusatum. Sin Vespasianus Remp. suscipere oblitiuiscēdū inferarum de bello agitantibus. His ac talibus inter spem metumq; iactatū. spes uicit. Fuere qui accēsum desiderio Beronices reginæ, uertisse iter crederēt. Neq; abhorrebat à Beronice iuuenilis animus. sed gerendis rebus nullum ex eo impedimentū. lætam uoluptatibus adolescentiā egit. suo quā patris imperio modestior. Igitur oram Achaia & Asiae a claua maris præteruectus, Rhodum & Cyprum insulas, inde Syriam audentioribus spatijs petebat. Atq; illum cupidō incessit, ad eūdi uiscēdū tēplum Paphia Veneris inclutum per indigenas aduenasq;. Haud fuerit longum initia religionis, templi situm, formā deæ (neq; enim alibi sic habetur) paucis disserere. Condito rem templi regem Aeriā uetus memoria, quidam ipsius deæ nomen id perhibēt. Fama recentior tradit, à Cinarā sacratū templum, deamq; ipsam conceptam mari, huc appulsam. Sed scientiam artemq; aruspicum accitam, & Cilicem Thamiram intulisse. Atq; ita pactum, ut familia utriusq; posterī cerimonijs præsiderēt. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam stirpem antecelleret, ipsa quam intulerant scientia hospites cessere. Tantum Cinarades sacerdos consultitur. Hostiæ ut quisq; uouisset, mares deligunt. Certissima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere uetitum. precibus & igne puro altaria adolentur, nec ullis hymbribus quanquam in aperto madescunt. Simulachrum deæ non effigie humana. Continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Et ratio in obscuro. Titus spectata opulentiā donisq; regum, quæq; alia lætum antiquitatibus Græcorum genus incertæ uetustati affingit, de nauigatione primum consuluit. Postquam pandi uia, & mare prosperum accepit, de se per ambages interrogat, cælis compluribus hostijs. Softratus (sacerdotis id nomē erat) ubi læta & congruentia exta, magnisq; consultis annuere deam uidet, pauca in præsens & solita respondens, petito secreto futura aperit. Titus aucto animo ad patrem peruectus, suspensis prouinciarum & exercituum mentibus, ingens rerum fiducia accessit. Profligauerat bellum Iudaicum Vespasianus, oppugnatione Hierosolymorum reliqua, duro magis & arduo opere ob ingenium gentis & peruicaciā superstitionis, quā quod satis uirū obfessis ad tolerandas necessitates superesset. Tres, ut supra memorauimus, ipsi Vespasiano legiones erant, exercitū bello: quatuor Mutianus obtinebat in pace. Sed æmulatio & pximi exercitus gloria repulerat segnitia. Quantūq; illis roboris discrimina & labor, tantum his uigoris addiderat integra quies, & inexpertus belli labor. auxilia utriq; cohortiū alarumq;, & classes regesq;, ac nomen dispari fama celebre. Vespasianus acer militiæ, antequam

men

men, locum castris capere, noctu diuq; consilio, ac si res posceret, manu horum ^{Vespasianus} stibus obniti, cibo fortuito, ueste habituq; uix à gregario milite discrepans, prorsus, si auaritia abesset, antiquis ducibus par. Mutianum è contrario magnificentiā & opes, & cuncta priuatum modum supergressa extollebant. a ^{Mutianus} ptior sermone, dispositu, prouisuq; ciuiliū rerum peritus. egregium principatus temperamentum, si demptis utriusq; uitijs, solæ uirtutes miscerentur. Cæterum hic Syriæ, ille Iudææ præpositus, uicinis prouinciarum administrationibus inuidia discordes, exitu demum Neronis, positis odijs in medium cōsulere, primum per amicos: dein præcipua concordie fides Titus praua certamina communi utilitate aboleuerat, natura atq; arte compositus alliciedis etiam Mutiani moribus. Tribuni centurionesq; & uulgus militum, industria, licentiā, per uirtutes, per uoluptates, ut cuiq; ingenium adfiscabantur. Antequam Titus aduentaret, sacramentum Othonis acceperat uterq; exercitus præcipitibus, ut assolet, nuncijs, & tarda mole ciuiliū belli, quod longa concordia quietus oriens, tunc primū parabat. Namq; olim ualidissima inter se ciuiliū arma in Italia, Galliaue, uiribus occidentis cœpta. Et Pompeio, Cassio, Bruto, Antonio, quos omnes trans mare secutum est ciuile bellum, haud prosperi exitus fuerant. Auditiq; sæpius in Syria Iudæaq; Cæsares quā inspecti. Nulla seditio legionum, tantum aduersus Parthos minæ uario euentu. Et proximo ciuili bello turbatis alijs incōcussa ibi pax. dein fides erga Galbam. Mox ut Othonem ac Vitellium scelestis armis res Romanas raptum ire, uulgatum est, ne penes cæteros imperij præmia, penes ipsos tantum seruitij necessitas esset, fremere miles, & uires suas circūspicere. Septem legiones statim & cum ingentibus auxilijs Syria Iudæaq; inde cōtinua Aegyptus duæq; legiones, hinc Cappadocia Pontusq;, & quicquid castrorum Armenijs prætenditur. Asia & cæteræ prouinciæ, nec uirorum inopes, & pecuniæ opulentiæ, quantum insularum mari cingitur, & parando iaterim bello seclusum tutumq; ipsum mare. Non fallebat duces impetus militum. Sed bellantibus alijs placuit expectari bellum, cū in uictores uictosq; nunquam solida fides coalesceret. Nec referre Vitellium an Othonem superstitem fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios duces insolescere. discordiam his, ignauia, luxuriam, & suis met uitijs, alterum bello, alterum uictoria periturum. Igitur arma in occasionem distulere, Vespasianus Mutianusq; nuper, cæteri olim mixtis consilijs, optimus quisq; amore Reip. Multos dulcedo prædarum stimulabat, alios ambigæ domi res. Ita boni maliq; causis diuersis studio pari bellum omnes cupiebant. Sub idem tēpus Achaia atq; Asia falso exterrita uelut Nero aduentaret, uario super exitu eius rumore, ^{Falsus Nero} eoq; pluribus uiuere eum singentibus, credentibusq;. Cæterorum casus conatusq; in contextu operis dicemus. Tunc seruus è Ponto, siue ut alij tradidere, libertinus ex Italia, citharæ & cantus peritus (unde illi super similitudi-

C 3 nem

nem otis propior ad fallendum fides) adiunctis defertoribus, quos inopia uagos ingentibus promissis corruerat, mare ingreditur: ac ui tempestatum Cythnum insulam detrusus, & militum quosdam ex Oriente comitantium asciiuit, & abnuentes interfici iussit, & spoliatis negociatoribus, mancipiorum ualentissimum quemque armauit. Centurionemque Sisenam dextris, concordiae insignia, Syriaci exercitus nomine ad praetorianos ferentem uarijs artibus aggressus est, donec Sisenina clam relicta insula, trepidus & uim metuens aufugeret. inde late terror, multis ad celebritatem nominis erectis, uerum nouarum cupidine & odio praesentium. Gliscentem in dies famam fors disculit. Galatiam ac Pamphyliaem prouincias Calphurnio Asprenati regendas Galba permisit. Datae est classe Misenenfi duae triremes ad prosequendum, cum quibus Cythnum insulam tenuit. Nec defucere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mactitiam compositus, & fidem suorum quondam militum inuocans, ut cum in Syria, aut Aegypto sisteret orabat. Trierarchi nutantes, seu dolo, alloquendos sibi milites, & paratis omnium animis reuersuros firmauerunt. Sed Asprenati cuncta ex fide nunciata, cuius cohortatione expugnata nauis, & interfectus quisquis ille erat. Corpus insigne oculis comaque & toruitate uultus, in Asiam, atque inde Romam peruectum est. In ciuitate discordia & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta, paruae quoque res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus, pecunia, potentia, ingenio inter claros magis quam inter bonos, Annium Faustum equestris ordinis, qui temporibus Neronis delationes factitauerat, ad cognitionem senatus uocabat. Nam recens Galbae principatu censuerant patres, ut accusatorum causae noscerentur. Id senatusconsultum uarie iactatum, & prout potens uel inops reus incidere, infirmum aut ualidum retinebatur. Ad haec terrore & propria ui Crispus incuberat delatorum fratris sui peruerrere, traxeratque magnam senatus partem ut indefensum & inauditum dedi ad exitum postularer. Contra apud alios nihil aequae reo proderat quam nimia potentia accusatoris: dari tempus, edi crimina, quamuis inuisum ac nocentem, morte tamen audiendum censabant. Et ualere primo: dilataque in paucos dies cognitio. mox damnatus est Faustus, nequaquam eo assensu ciuitatis, quem pessimis moribus meruerat. quippe ipsum Crispum eadem accusationes cum praemio exercuisse meminerant. Nec poena criminis, sed ultor displicebat.

Lata Othoni principia belli, motis ad imperium eius est Dalmatia Pannoniaque exercitibus. Fuere quatuor legiones, est quibus bina millia praemissa. Ipsae modicis interuallis sequebantur: septima a Galba conscripta: ueterana, undecima ac tertiadecima, & praecipui fama Quartadecimani rebellionem Britanniae compressa. Addiderat gloriam Nero, eligendo ut potissimos. Unde longa illis erga Neronem fides, & erecta in Othonem studia. Sed quo plus uirtutum ac roboris, est fiducia tarditas inerat. agmen legionum, alae cohortesque praue-

Sic posterioribus seculis Pseudoherodotum Rodolphus Caesar cretari iussit Vib. Crispus

praueiebant. Ex ipsa urbe haud spernenda manus, quinque praetoriae cohortes, & equitum uexilla cum legione prima, ac deforme insuper auxilium, duo millia gladiatorum, sed per ciuilia arma etiam seueris ducibus usurpatum. His copijs rector additus Annius Gallus, cum Vestricio Spurina ad occupandas Padi ripas praemissus: quoniam prima consiliorum frustra ceciderant, transgresso iam alpes Caccina, quem sibi inter Gallias posse sperauerat. Ipsum Othonem comitabantur spiculatorum lecta corpora, cum caeteris praetorijs cohortibus, ueterani est praetorio, classicorum ingens numerus. Nec illi segne aut corruptum luxu iter. sed lorica ferrea usus, & ante signa pedester, horridus, incomptus, famaque dissimilis. Blandiebatur ceptis fortuna, possessa per mare & naues maiore Italiae parte, penitus usque ad initium maritimarum alpium: quibus tentandis aggrediendisque, prouinciae Narbonensi Suedium Clementem, Antonium Nouellum, Aemylum Pacensem duces dederat. Sed Pacensis per licentiam militum uictus, Antonio Nouello nulla auctoritas. Suedius Clemens ambitiose imperium regebat, ut aduersus modestiam disciplinam corruptus, ita praetiorum audis. Videbatur non Italia adiri, nec loca sedesque patriae: iubebantur tanquam externa littora & urbes hostium urere, uastare, rapere, eo atrocius quod nihil usquam prouisum aduersum metus. pleni agri, aperta domus. occurstantes domini iuxta coniuges & liberos, securitate pacis, & belli malo circumueniebantur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius Maturus. Is cocita gente, nec deest iuuentus, arcere prouinciae finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu cassi disiectique montani, ut quibus temere collectis, non castra non ducem noscitantibus, neque in uictoria decus esset, neque in fuga flagitium. Irritatus eo praetorio Othonis miles, uertit iras in municipium Albitimilium: quippe in acie nihil praedae, inopes agrestes, & uilia arma: nec capi poterant, pernix genus, & gnari locorum. sed calamitatibus in fontium expleta auaritia. Auxit inuidiam praetorio exemplo foemina Ligus, quae filio abditio, cum simul pecuniam occultari milites credidissent, eoque per cruciatum interrogarent ubi filium occuleret, uerum ostendens, latere respondit. Nec ullis deinde tortoribus, aut morte, constantiam uocis egregiae mutauit. Imminere prouinciae Narbonensi, in uerba Vitellij adactae, classem Othonis, Fabio Valenti trepidi nuncij attulere. Aderant legati coloniarum, auxilium orantes. Duas Tungrorum cohortes, quatuor equitum turmas, uniuersam Treuirorum aliam, cum Iulio Classico praefecto misit. est quibus pars in colonia Foroiliensi retenta: ne omnibus copijs in terrestri iter uersis, uacuo mari classis acceleraret. Duodecim equitum turmae & lecti est cohortibus aduersus hostem iere: quibus adiuncta Ligurum cohors, uetus loci auxilium, & quingenti Pannonij nondum sub signis. Nec mora praetorio: sed acie ita instructa, ut pars classicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret, quantum inter colles ac litus equi loci

Alpes maritima

Tungrorum cohortes

prætorianus miles expleret, in ipso mari ut annexa classis & pugnae parata, conuersa, & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor peditum uis, in equite robur, alpinos proximis iugis, cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treutorum turmae obtulere se hosti incaute, cum exciperet contra ueteranus miles, simul à latere saxi urgeret apta ad iaciendum paganorum manus, qui sparsi inter milites strenui ignauique in uictoria idem audebant. Additus percussis terror, inuecta in terga pugnantium classe. Ita undique clausi. Deletaque omnes copiae forent, ni uictorem exercitum attinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus. Nec Vitelliani quanquam uicti quiete: accitis auxilijs, securum hostem, ac successu rerum socordius agentem inuadunt. caesi uigiles, perrupta castra, trepidatum apud naues, donec sidente paulatim metu, occupato iuxta colle defensi, mox irrupere. Atrox ibi caedes, & Tungrarum cohortium praefecti, sustentata diu acie, telis obruuntur. Ne Othonianis quidem incruenta uictoria fuit, quorum improvide secutos conuersi equites circumuenerunt. Ac uelut pactis inducjs, ne hinc classis, inde equites subitam formidinem inferrent, Vitelliani retro Antipolim Narbonensis Galliae municipium, Othoniani Albingaunum interioris Liguriae reuertere. Corsicam ac Sardiniam caeterasque proximis maris insulas, fama uictoris classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicam prope afflixit Decurmi Pacarii procuratoris temeritas, tanta mole belli nihil in summa profutura, ipsi exitiosa. Namque Othonis odio iuuare Vitellium Corcorum uiribus statuit, inani auxilio etiam si prouenisset. Vocatis principibus insulae, consilium aperit. Et contradicere ausos Claudium Phirrhicum trierarchum liburnicarum ibi nauium, Quintium Certum equitem Romanum, interfici iubet. quorum morte exterriti qui aderant, simul ignara & alieni metus socii imperitorum turba, in uerba Vitellij iurauere. Sed ubi delectum agere Pacarius, & inconditos homines fatigare militiae muneribus coepit, laborem insolitum perosi, infirmitatem suam reputabant: Insulam esse quam incoheret, & longe Germaniam uiresque legionum: Direptos uastatosque classe etiam quos cohortes alaeque protegerent. Et auersi repente animi, nec tamen aperta uicium tempus insidijs legere. Digressis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilijs inops balneis interficitur. Trucidati & comites, Capita, ut hostium, ipsi interfectores ad Othonem tulere. Neque eos aut Otho praemio affectis, aut puniuit Vitellius, in multa colluue rerum maioribus flagitijs permixtos. Aperuerat iam Italiam, bellumque transmiserat, ut supra memorauimus, ala Syllana, nullo apud quenquam Othonis fauore, nec quia Vitellium mallent, sed longa pax ad omne seruitium fregerat, faciles occupantibus, & melioribus incuriosos. Florentissimum Italiae latus, quantum inter Padum alpesque camporum & urbium, armis Vitellij (namque & praemissae à Caecina cohortes aduenerat) tenebatur. Capta Pannoniorum cohors apud Cremonam.

Intercepti

Tungrarum cohortes

Antipolis Albingaunum

Corsica

Intercepti centum equites, ac mille classici inter Placentiam Ticinumque: quo successu Vitellianus miles non iam flumine aut ripis arcebat. Irritabat quin etiam Batavos Transrhennanosque Padus ipse, quem contra Placentiam transgressi, raptis quibusdam exploratoribus ita caeteros terruere, ut adesse omnem Caecinae exercitum trepidi ac falsi nunciarent. Certum erat Spurinam (is enim Placentiam obtinebat) necdum uenisse Caecinae: & si propinquaret, contere intra munimenta militem, nec tris praetorias cohortes, & mille uexillarios cum paucis equitibus, ueterano exercitui obijcere. Sed indomitus miles, & belli ignarus, correptis signis uexillisque ruere, & retinenti duci tela intentare, spreis centurionibus tribunisque prouidentiam ducis laudantibus, qui pro Othone & accitum Caecinam clamitabant. Fit temeritatis alienae comes Spurina, primo coactus, mox uelle simulans, quo plus auctoritatis inesset consilijs, si seditio mitesceret. Postquam in conspectu Padus, & nox appetebat, ualidari castra placuit. Is labor urbano militi insolitus contudit animos. Tum uetustissimus quisque castigare credulitatem suam, metum ac discrimen ostendere, si cum exercitu Caecina patentibus campis tam paucas cohortes circumfudisset. Iamque totis castris modesti sermones, & inserentibus se centurionibus tribunisque, laudare prouidentiam ducis: quod coloniam uirum & opum ualidam, robur ac sedem bello legisset. Ipse postremo Spurina non tam culpam exprobrans, quam rationes ostendens, relictis exploratoribus, caeteros Placentiam reduxit, minus turbidos, & imperia accipientes. Soldati muri, propugnacula addita, auctae turres, prouisa parataque non arma modo, sed obsequium & parendi amor, quod solum illis partibus defuit cum uirtutis haud paeniteret. At Caecina uelut relicta post alpes saeuitia ac licentia, modesto agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia & coloniae in superbiam trahebant, quod uersicolore sagulo, brachias tegmen barbarum indutus, togatos alloqueretur. Vxorem quoque eius Saloninam, quamquam in nullius iniuriam insigni equo ostroque ueheretur, tanquam laesi grauabantur. Insuper mortalibus natura, recentem aliorum felicitatem agris oculis introspicere, modumque fortunae à nullis magis exigere, quam quos in aequo uidere. Caecina Padum transgressus, tentata Othonianorum fide per colloquium & promissa, isdem petitus, postquam pax & concordia speciosis & irritis nominibus iactata sunt, consilia curasque in oppugnationem Placentiae magno terrore uertit, gnarus ut initia belli prouenissent famam in caetera fore. Sed primus dies impetu magis quam ueterani exercitus artibus transactus. Aperti incautisque muros subiere, cibo uinoque praegraues. In eo certamine pulcherrimum amphitheatrum opus situm extra muros conflagrauit, siue ab oppugnantibus incensum, dum faces & glandes ac missilem ignem in obsecos iaculantur: siue ab obfessis, dum regerunt. Municipale uulgus prouinum ad suspiciones, fraude illata ignis alimenta credidit, & quibusdam uicinis colonijs

Batavi

Ut initia belli prouenerint, sic fama in caetera. Amphitheatrum uulcanum

colonijs inuidiæ æmulatione, quod nulla in Italia moles tam capax foret. quocumq; casu acciderat, dum atrociora metuebantur, in leui habitû: reddita securitate, tanquã nihil grauius pati potuissent, mœrebãt. Cæterû multo suorû cruore pulsus Cæcina. Et nox paradisi operibus assumpta. Vitelliani pluteos cratesq; & uineas suffodiendis muris protegendisq; oppugnatoribus, Othoniani, sudas & immensas lapidû ac plumbi ærisq; moles, perfringendis operibus, obruendisq; hostibus expediunt. Vtrinq; pudor, utrinq; gloria, & diuersæ exhortatiões, hinc legionû & Germanici exercitus robur, inde urbanæ militiæ & prætoriarû cohortiû decus attolentiû. Illi ut segnem ac desidem, & circo ac theatris corruptû militem, hi peregrinû & externum increpabant, simul Othonem ac Vitellium celebrantes culpantesq;, uberioribus inter se probris, quàm laudibus stimulant. Vix dum orto die, plena propugnatoribus mœnia, fulgentes armis uirisq; campi, densum legionum agmen, sparsa auxiliorum manus, altiora murorum sagittis aut faxis incessere, neglecta aut æuo fluxa cominus aggredi. Ingerût desuper Othoniani pila librato magis & certo ictu, aduersus temere subeuntes cohortes Germanorû cantu truci, & more patrio nudis corporibus super humeros scuta quatentium. Legionarius pluteis & cratibus tectus subruit muros, instruit aggerem, molitur portas. Contra prætoriani dispositos ad id ipsum molares ingenti pondere ac fragore prouoluunt. pars subeuntium obruti: pars confixi, & exangues aut laceri, cum augeter stragem trepidatio, coq; acrius è mœnibus uulnerarëtur, rediere infracta partiû fama. Et Cæcina fama & pudore cœptæ temere oppugnationis, ne irrisus ac uanus isdem castris absideret, traiecto rursus Pado Cremonam petere intendit. Tradidere se abeunti Turullius Cerialis, cum compluribus clasicis, & Iulius Briganticus cum paucis equitum. hic præfectus alæ in Batauis genitus, ille primipilaris & Cæcinæ haud alienus, quod ordines in Germania duxerat. Spurius na comperto itinere hostium, defensam Placentiã, quæq; acta, & quid Cæcina pararet, Annium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ ducebat, diffusus paucitate cohortiû, ne longius obsidium & uim Germanici exercitus parum tolerarët. Vbi pulsus Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægre coercitam legionem & pugnandi ardore usq; ad seditionem progressam, Bebriaci sistit. Inter Veronam Cremonamq; situs est uicus, duabus iam Romanis cladibus notus, infaustusq;. Isdem diebus à Martio Macro haud procul Cremona prospere pugnatû. Namq; promptus animi Martius trasuctos nauibus gladiatores in aduersam Padis ripam repente effudit. Turbata ibi Vitellianorû auxilia, & cæteris Cremonã fugientibus, cæsi qui restiterant. Sed repressus uincentiû impetus, ne nouis præsidijs firmati hostes fortunã prælii mutarent. Suspectû id Othonianis fuit, omnia, quæcumq; facta, prauè æstimantibus. Certatim ut quisq;

Bebriacum

animo ignauus, procax ore, Annium Gallum & Suetonium Paulinum & Marium Celsum (nam eos Otho quoq; præfecerat) uarijs criminibus incesserant. Acerrima seditionû ac discordiæ incitamenta interfectores Galbæ, scelere & metu uæcordes, miscere cuncta, modo palam turbidis uocibus, modo occultis ad Othonem literis. qui humillimo cuiq; credulus, bonos metuens, trepidabat, rebus prosperis incertus, & inter aduersa melior. Igitur Titianum fratrem accitum bello præposuit. Interea Paulini & Celsi ductu res egregiæ gestæ. Angebant Cæcinã, ne quicquam omnia cœpta, & senescens exercitus sui fama, pulsus Placentia, cæsis nuper auxilijs, etiã per concursum exploratorû, crebra magis quàm digna memoratu prælia, inferior, propinquante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet, recuperare gloriam auidius quàm consultius properabat. Ad duodecimû à Cremona, lucus Castorum uocatur, ferocissimos auxiliarium imminentibus uicis lucis ocultos imponit equites procedere longius iussi, & irritato prælio sponte reffugi, festinationem sequentiû elicere, donec insidiæ coirentur. Proditum id Othonianis ducibus. & curã peditum Paulinus, equitum Celsus, sumpserunt. Tertiãdecimã legionis uexillum quatuor auxiliorû cohortes & quingenti equites in sinistro locantur. Aggerem uicis tres prætoriæ cohortes arcibus ordinibus obtinuerunt. Dextra fronte prima legio incessit, cum duabus uexillaribus cohortibus, & quingentis equitibus. Super hos è prætorio auxilijsq; mille equites, cumulus prosperis aut subsidiû laborantibus, ducebatur. Antequam miscerentur acies, terga uertentibus Vitellianis, Celsus dolus prudens, repressit suos. Vitelliani temere exurgentes cedente sensim Celso longius secuti, ultro in insidias præcipitantur. nam à lateribus cohortes legionû, aduersa fronte, & subito discursu terga cinxerant equites. Signum pugnae non statim à Suetonio Paulino pediti datum. Constatore natura, & cui cauta potius consilia cum ratione, quàm prospera ex casu placerent, cœpleri fossas, aperiri campum, pandi aciem iubebat, satis cito incipi uictoriam ratus, ubi prouisum foret ne uincerentur. Ea constatione spacium Vitellianis datum in uineas nexu traducum impeditas refugiendi. Et modica sylua adhærebat, unde rursus ausi, promptissimos prætorianorum equitum interfecere, uulneratur rex Epiphanes impigre pro Othone pugnam ciens. Tum Othonianus pedes erupit: protrita hostium acie, uersi in fugam etiam qui subueniebant. Nam Cæcina non simul cohortes, sed singulas acciuerat: quæ res in prælio trepidationem auxit, cum dispersos necusquam ualidos pauor fugientium abiret. Orta è in castris seditio, quod non uniuersi ducerentur. Vincens præfectus castrorum Iulius Gratus, tanquam fratri apud Othonem militanti proditorem ageret, cum fratrem eius Iulium Frontonem tribunum Othoniani sub eodem crimine uinxissent. Cæterum ea ubiq; formido fuit, apud fugientes, occurrentes, in acie, pro uallo, ut deleri cum uniuerso exercitu Cæcinam

cinam potuisse, ni Suetonius Paulinus receptui cecinisset, utriusque in partibus percrebuerit. Timuisse se Paulinus ferebat, tantum in super laboris atque itineris, ne Vitellianus miles recens castris fessos aggrediretur, percussis nullum retro subsidium foret. apud paucos ea ducis ratio probata, in uulgus aduerso rumore fuit. Haud perinde damnum Vitellianos in metum compulit, sed ad modestiam composuit: nec solum apud Caecinam, qui culpam in militem conferebat, seditioni magis quam praelio paratum: sed Fabij quoque Valentis copiae, iam enim Ticinum uenerat, posito hostium contemptu, & recuperandi decoris cupidine, reuerentius & aequalius duci parebant. Grauis alioquin seditio exarserat, quam altiori initio (neque enim rerum a Caecina gestarum ordinem interrumpi oportuerat) repetam. Cohortes Batauorum, quas bello Neronis a quartadecima legione digressas, cum Britanniam peterent, audito Vitellij motu in ciuitate Lingonum Fabio Valenti adiunctas retulimus, superbe agebant, ut cuiusque legionis tentoria accessissent, coercitos a se quartadecimanos, ablatam Neroni Italiam, atque omnem belli fortunam in ipsorum manu sitam iactantes. Contumeliosum id militibus, acerbum duci, corrupta iurgijs aut rixis disciplina. Ad postremum Valens e petulantia etiam perfidiam suspectabat. Igitur nuncio allato pulsam Treuironum alam Tungrorum a classe Othonis, & Narbonensem Galliam circumire, simul cura socios tuendi, & militari astu, cohortes turbidas, ac si unam a forent praualidas, dispergendi, partem Batauorum ire in subsidium iubet. Quod ubi audidit, uulgatum, mcerere socij, fremere legiones, orbari se fortissimorum uirorum auxilio. ueteres illos & tot bellorum uictores, postquam in conspectu sit hostis, uelut ex acie abduci. si prouincia urbe & salute imperij potior sit, omnes illuc sequerentur: sin uictoriae sanitas, sustentaculum, columen in Italia uertetur, non abruptendos ut corpori ualidissimos artus. Haec ferociter iactando, postquam immisisse licitoribus Valens coercere seditionem coeptabat, ipsum inuadunt, saxa iaciunt, fugientem sequuntur. Spolia Galliarum & Viennensium aurum & pretia laborum suorum occultare clamitantes, direptis sarcinis, tabernacula ducis, ipsamque humum pilis & lanceis rimabantur. nam Valens seruilis ueste apud decurionem equitum tegebatur. Tum Alphenus Varus praefectus castrorum, deflagrante paulatim seditione addit consilium, uetitis obire uigilias centurionibus, omisso tubae sono, quo miles ad bellum munia ciatur. Igitur torpere cuncti, circumspectare inter se attoniti: & id ipsum quod nemo regeret pauentes, silentio, patientia, postremo precibus ac lacrymis ueniam quaerebant. Ut uero deformis & flens, & praeter spem incolumis Valens processit, gaudium, miseratio, fauor: uerum in laetitiam (ut vulgus est uulgus utroque immodicum) laudantes gratantesque circumdatum aquilis signisque in tribunal ferunt. Ille utili moderatione non supplicium cuiusquam poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret, paucos inculcauit: gnarus ciuilibus

Bataui militum gloriosi

Batauorum militum praestantia, Romanis ipsis fatentibus.

seditione militaris

consilium

vulgus

bus bellis plus militibus quam ducibus licere. Muniētibus castra apud Ticinum de aduersa Caecinae pugna allatum, & propere renouata seditio, tanquam fraude & contationibus Valentis praelio defuissent. Nolle requiescere, non expectare ducem; anteire signa, urgere signiferos, rapido agmine Caecinae iunguntur. Improspira Valentis fama apud exercitum Caecinae erat: expositos se tanto pauciores integris hostium uiribus querebantur, simul in suam excitationem & aduentantium robur per adulationem attollentes, ne ut uicti & ignaui despectarentur. Et quanquam plus uirium, propere duplicatus legionum auxiliorumque numerus erat Valenti, studia tamen militum in Caecinam inclinabant, super benignitatem animi qua promptior habebatur, etiam uigore aetatis, proceritate corporis, & quodam inani fauore. Hinc amulatio ducibus. Caecina ut foedum & maculosum: ille ut uanum ac tumidum, iridebant. Sed condito odio, eandem utilitatem fouere, crebris epistolis sine respectu ueniae probra Othoni obiectantes, cum duces partium Othonis quamuis uberrima conuitorum in Vitellium materia abstinerent. Sanè ante utriusque exitum, quo egregiam Otho famam, Vitellius flagitiosissimam, meruerit, minus Vitellij ignaue uoluptates quam Othonis flagrantissimam libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium caedes Galbae. Contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius uentre & gula sibi ipsi hostis. Otho luxu, saeuitia, audacia, Reip. exitiosior ducebatur. Coniunctis Caecinae ac Valentis copijs, nulla ultra penes Vitellianos mora, quin totis uiribus certaret. Otho consultauit, trahi bellum, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paulinus dignum fama sua ratus, qua nemo illa tempestate militaris rei callidior habebatur, de toto genere belli cessare, festinationem hostibus, moram ipsis utilem disseruit. Exercitum Vitellij uniuersum aduenisse: nec multum uirium a tergo, quoniam Galliae tumeant, desistere Rheni ripam irrupturis tam infestis nationibus non conducat. Britannicum militem hoste & mari distineri: Hispanias armis non ita redundare: prouinciam Narbonensem incursum classis, & aduerso praelio contremuisse: clausam alpebus & nullo maris subsidio Transpadanam Italiam, atque ipso transitu exercitus uastatam: non frumentum usquam exercitui, nec exercitum sine copijs retineri posse. Iam Germanos, quod genus militum apud hostes atrocissimum sit, tracto in aetatem bello, fluxis corporibus mutationem soli caelique haud toleraturos. Multa bella impetu ualida, per tadia & moras euauisse. Contra ipsis omnia opulenta & si-

Ciuiilibus bellis plus militibus quam ducibus licet

Germani militum fluxis corporibus

D duceret

duceret bellum paucis diebus. Quartamdecimā legionem magnam ipsam fama Mœsiacis copijs affore. Tum rursus deliberaturū, & si praelium placuisset, auctis uiribus certaturos. Accedebat sententiæ Paulini Marius Celsus. Idē placere Annio Gallo paucos ante dies lapsu equi afflicto, missi qui consilium eius sciscitarentur, rettulerant. Otho pronus ad decertandum. Frater eius Titianus, & præfectus prætorij Proculus, imperitia properantes, fortunam & deos & numen Othonis adesse consilij, affore conatibus testabantur. neu quis obuiam ire sententiæ auderet, in adulationē concesserant. Postquam pugnari placitum, interesse pugnae imperatorem, an seponi melius foret, dubitauerunt. Paulino & Celso iam non aduersantibus ne principē obiectare periculis uiderentur, ijdem illi deterioris consilij auctores perpulere, ut Brixillum cōcederet, ac dubijs præliorū exemptus, summæ rerum & imperij se ipsum reseruaret. Is primus dies Othonianas partes afflixit. Namq; & cum ipso prætoriarū cohortium & spiculatorū equitumq; ualida manus discessit, & remanentium fractus animus, quando suspecti duces, & Otho cui uni apud militē fides, dum & ipse non nisi militibus credit, imperia ducum in incerto reliquerat. Nihil eorum Vitellianos fallebat crebris ut in ciuili bello transfugijs, & exploratores cura diuersa sciscitandi, sua non occultabant. Quicquid intentiq; Cæcina ac Valens quādo hostis imprudentia rueret, quod loco sapientiæ est, alienam stultitiā opperiebantur, inchoato ponte transitum Padi simulantes, aduersus oppositam gladiatorum manum, ac ne ipsorum miles segne otium tereret, naues pari inter se spacio ualidis utriusq; tribibus connexæ aduersum in flumen dirigebantur, iactis insuper anchoris quæ firmitatē pontis continerent. Sed anchorarum funes nō extenti fluitabant, ut augete flumine, inoffensus ordo nauium attolleretur. Claudabat pontem imposita turris, & in extremā nauemeducta: unde tormētis ac machinis hostes propularentur. Othoniani in ripa turrim struxerant, saxaq; & faces iaculabantur. Et erat in insula amne medio, in quam gladiatores nauibus molientes, Germani nando prælabebantur. Ac forte plures transfugios, completis liburnicis per promptissimos gladiatorū Macer aggreditur. Sed neq; ea constantia gladiatoribus ad prælia quæ militibus, nec perinde nutantes è nauibus, quàm stabili gradu è ripa uulnera dirigebant. Et cū uarijs trepidantium inclinationibus immixti remiges propugnatoresq; turbarentur, desilire in uada ultro Germani, retentare puppes, scandere foros, aut cominus mergere. quæ cuncta in oculis utriusq; exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acrius Othoniani causam auctoremq; cladis detestabantur. Et præliū quidem abruptis quæ superfuerāt nauibus, fuga diremptim. Macer ad exitum poscebatur. Iamq; uulneratū eminus lancea, strictis gladijs inuaserant, cum inter cursu tribunorum centurionumq; protegitur. Nec multo post Vestricius Spurina iussu Othonis, relicto Placentiæ modico præsidio

præsidio, cum cohortibus subuenit. Dein Flauium Sabinum consulem designatum Otho restorem copijs misit, quibus Macer præfuerat, læto milite ad mutationem ducum, & ducibus ob crebras seditiones, tam infestam militiam aspernantibus. Inuenio apud quosdam auctores, pauore belli, seu fastidio utriusq; principis, quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies fama noscebantur, dubitasse exercitus, num posito certamine, uel ipsi in mediū consultarent, uel senatui permetterent legere imperatorē. Atq; eò duces Othonianos spacium ac moras suauis, præcipue Paulinū: quod uetustissimus consularium, & militia clarus, gloriam nomēq; Britannicis expeditionibus meruisset. Ego ut concesserim apud paucos tacito uoto quietem pro discordia, bonum & innocētē principem pro pessimis ac flagitiosissimis expetitur: ita neq; Paulinum, qua prudentia fuit, sperasse corruptissimo seculo tantam uulgi moderationem reor, ut qui pacem belli amore turbauerant, bellum paucis charitate deponerent: neq; aut exercitus linguis moribusq; dissonos, in hunc consensum potuisse coalescere: aut legatos ac duces magna ex parte luxus, egestatis, scelerum sibi conscios, nisi pollutum obstrictumq; meritis suis principem passuros. Vetus ac iam pridem insita mortalibus potentia cupido cum imperij magnitudine adoleuit, erupitq;. Nam rebus modicis æqualitas facile habebatur. sed ubi subacto orbe, & æmulis urbibus regibus uel excisis, securas opes concupiscere uacuum fuit, prima inter patres plebemq; certamina exarserunt. Modo turbulenti tribuni, modo cōsules præualidi, & in urbe ac foro tentamēta ciuiliū bellorum. Mox è plebe infima, C. Marius, & nobilium sequissimus L. Sylla, uictam armis libertatem in dominationem uerterunt. Post quos Gn. Pompeius occultior non melior. Et nunquam potest nisi de principatu quæsītū. Non discessere ab armis in Pharsalia ac Philippis ciuiliū legiones, nedum Othonis ac Vitellij exercitus sponte positure bellum fuerint. Eadem illos deūm ira, eadem hominum rabies, eadem scelerum causæ in discordiam egere. Quod singulis uelut ictibus trāfacta sunt bella, ignauia principum factum est. Sed me ueterum notorumq; morum reputatio longius tulit. Nūc ad rerum ordinem uenio. Profecto Brixillum Othone, honor imperij penes Titianum fratrem, ius ac potestas penes Proculum præfectum. Celsus & Paulinus, cum prudentia eorum nemo uteretur, inani nomine ducum, alienaq; culpæ prætendebantur. Tribuni centurionesq; ambigui, quod spretis melioribus, deterrimi ualebant. Miles alacer, qui tamen iussa ducum interpretari quàm exequi mallet. Promoueri ad quartum à Bebrico castra placuit, adeo imperitè, ut quanquam uerno tempore anni, & tot circum amnibus, penuria aquæ fatigarentur. Ibi de prælio dubitatum, Othone per literas flagitante, ut maturarent: militibus, ut imperator pugnae adesset poscētibus: pleriq; copias trans Padum agentes acciri postulabant. Nec perinde dijudicari potest quid optimū factū fuerit, quàm

Exercitus linguis moribusq; dissonos, in hunc consensum potuisse coalescere: aut legatos ac duces magna ex parte luxus, egestatis, scelerum sibi conscios, nisi pollutum obstrictumq; meritis suis principem passuros.

pessimum fuisse quod factum est. Non ut ad pugnam, sed ad bellandum
 profecti, Confluentes Padi & Abduæ fluminū xvi inde millium spacio di
 stantes petebant. Celso & Paulino abnuentibus, militem itinere festum, sar
 cinis graue, obijcere hosti, non admissuro quo minus expeditus & uix qua
 tuor millia passuum progressus, aut in compositos in agmine, aut dispersos,
 & uallum molientes aggredere, Titianus & Proculus, ubi consilij uince
 reneur, ad ius imperij transibant. Aderat sanè citus, equo Numida cum atro
 cibus mandatis, quibus Otho increpita ducū segnitia rem in discrimen mit
 ti iubebat, æger mora & spei impatiens. Eadem die ad Cæcinā operi pontis
 intentum, duo prætoriaiū cohortium tribuni colloquium eius postulantes
 uenerunt. Audire cōditiones, ac reddere parabat, cum præcipites explorato
 res adesse hostem nunciauere. Interruptus tribunorū sermo, eoq; incertum
 fuit, insidias, an proditiōē, uel aliquod honestū cōsilium cœptauerint. Cæ
 cina dimissis tribunis, reuectus in castra, datū iussu Fabij Valentis pugnae si
 gnum, & milite in armis inuenit. Dum legiones de ordine agminis fortium
 tur, equites prorupere, & mirū dictū, à paucioribus Othonianis quo minus
 in uallum impingerentur, Italicae legionis uirtute territi sunt. ea strictis mu
 cronibus redire pulsos, & pugnae resumere coegit. Disposita Vitellianarum
 legionum acie sine trepidatione, & enim (quanquam uicino hoste) aspectus
 armorum densis arbutis prohibebatur, apud Othonianos pauidi duces,
 miles ducibus infensus, mixta uehicularum & lixarum, & præruptis utriusq; fossis
 uia quieto quoq; agmini angusta. Circumstare alij, signa sua quaerere alij:
 incertus undiq; clamor accurrentium, clamantium: & ut cuiusq; audacia uel for
 mido, in primā postremam uel aciem prorūpebant, uel reuehebatur. Attoni
 tas subito terrore mentes, falsum gaudium in languorem uertit, repertis qui
 descivisse à Vitellio exercitū ementirentur. Is rumor ab exploratoribus Vi
 tellij dispersus, an ipsa Othonis parte, seu dolo, seu forte surrexerit, parum
 compertum. Omissa pugnae ardore Othoniani ultro salutauere. & hostili
 murmure excepti, pleriq; suorū ignaris quæ causa salutandi, metū proditio
 nis fecere. Tum incubuit hostiū acies integris ordinibus, robore & numero
 præstantior. Othoniani quanquam dispersi, pauciores, fessi, prælium tamen
 acriter sumpserunt. Et per locos arboribus ac uineis impeditos, non una pug
 nae facies. cominus, cminusq; ceteris & cuneis concurrerant: in aggere uia
 collato gradu, corporibus & umbonibus, omissa pilorum iactu, gladijs &
 securibus galeas loricasq; percurrere, nocentes inter se, ceteris conspicui,
 in euentum totius belli certabant. Forte inter Padum uiamq; patenti campo
 duæ legiones congressæ sunt: pro Vitellio Vnaetucisima, cui cognomē Ra
 paci, uetere gloria insignis: è parte Othonis, prima Adiutrix, nō ante in acie
 deducta, sed ferox & noui decoris auida. Primani stratibus Vnaetucisimanor
 rum principijs aquilam abstulere. quo dolore accensa legio, & impulit rur
 sus

Pugna, in qua
 uincitibus Vi
 tellianis, Otho
 niani succu
 buere

Confluentes
 Padi &
 Abduæ

sus primanos, interfecto Orphidio Benigno legato, & plurima signa uexil
 laq; ex hostibus rapuit. A parte alia, propulsa Quintanorū impetu tertide
 cima legio: circumuenti plurium accursu quartadecimani. Et ducibus Otho
 nis iam pridem profugis, Cæcina ac Valens subsidijs suos firmabant. Ac
 cessit recens auxilium Varus Alphenus cum Batauis, fusa gladiatorum ma
 nu, quam nauibus transuectam opposita cohortes in ipso flumine trucidau
 erāt. ita uictores latus hostium inuecti. Et media acie perrupta, fugere pas
 sim Othoniani Bebricum petentes. Immensum id spaciū, obstructæ stra
 ge corporū uig. quo plus cædis fuit, neq; enim ciuilibus prælijs, capti in præ
 dam uertuntur. Suetonius Paulinus & Licinius Proculus diuersis itineribus
 castra uitauere. Vedium Aquilam tertiadecimæ legionis legatum, ira mili
 tum inconsultus pauor obtulit. Multo adhuc die uallum ingressus, clamore
 seditionum & fugacium circumstrepitur. Non probris nō manibus absti
 nent, defertorē proditorēq; increpant, nullo proprio crimine eius, sed mo
 re uulgi suum quisq; flagitium alijs obiectantes. Titianum & Celsum nox
 iuuat, dispositis iam excubijs, compressisq; militibus, quos Annus Gallus
 precibus, consilio, auctoritate flexerat, ne super cladem aduersæ pugnae suis
 met ipsi cædibus sauirēt. siue finis bello uenisset, seu resumere arma mallent,
 unicum uictis in consensu leuamentum. Cæteris fractus animus. Prætoria
 nus miles, non uirtute se, sed proditiōe uictum fremebat: Ne Vitellianis
 quidem incruentam fuisse uictoriam, pulso equite, rapta legionis aquila: Su
 peresse cū ipso Othone militū quod trans Padum fuerit: Venire Mœticas
 legiones. magnam exercitus partē Bebrici remanisse. hos certe nondum
 uictos, & si ita ferret, honestius in acie perituros. His cogitationibus truces
 aut pauidi, extrema desperatione ad iram sapius quam in formidinē stimu
 labantur. At Vitellianus exercitus ad quintū à Bebrico lapidem confedit,
 nō ausis ducibus eodem die oppugnationem castrorum. Simul uoluntaria
 dedito sperabatur. Sed expeditis & tantum ad prælium egressis, munimen
 tum fuere arma & uictoria. Postera die haud ambigua Othoniani exerci
 tus uoluntate, & qui ferociore fuerant ad pœnitentiam inclinantibus, missa
 legatione, apud duces Vitellianos dubitatum quo minus pacē concederent.
 Legati paulisper retenti, ea res hæsitatiōem attulit, ignaris adhuc an impe
 trassent. Mox remissa legatione patuit uallū. Tum uicti uictoresq; in lachry
 mas effusi, sortē ciuiliū armorum misera lætitiā detestantes. Iisdem tentor
 ijs alij fratrum, alij propinquorum uulnera fouebant. Spes & præmia in am
 biguo: certa, funera & luctus. Nec quisquam adeo mali expers, ut non ali
 quam mortē mœreret. Requisitū Orphidij legati corpus honore solito cre
 matur. Paucos, necessarii ipsorū sepeliuere. Cæterum uulgus super humum
 relictū. Opperiebatur Otho nuntium pugnae nequaquam trepidus, & cōsilij
 certus. Mœsta primū fama, dein profugi è prælio perditas res patefaciunt.

Varus Al
 phenus

Non expectauit militum ardor uocem imperatoris. bonū habere animum iubebāt. superesse adhuc nouas uires, & ipsos extrema passuros, aufurosq. neq. erat adulatio. Ire in aciem, excitare partium fortunam furore quodam & instinctu flagrabant. qui procul astiterāt, tendere manus, & proximi prehensare genua, promptissimo Plotio Firmo. Is prætoriai præfectus, identidem orabat, ne fidissimum exercitum, ne optime meritos milites desereret: maiore animo tolerari aduersa quàm relinqui: fortes & strenuos etiā contra fortunam insistere spei, timidos & ignauos ad desperationē formidine proferare. Quas inter uoces ut flexerat uultum, aut indurauerat Otho, clamor & gemitus. Nec prætoriani tantum proprius Othonis miles, sed præmissi Mæcia eandem obstinationem aduentantis exercitus, legiones Aquileiam ingressas, nunciabant: ut nemo dubitet potuisse renouari bellum atrox, iugubre, incertū uictis & uictoribus. Ipse uersus à consilijs belli, Hunc, inquit, animum, hanc uirtutem uestram ultro periculis obijcere, nimis grande uitæ meæ precium puto. Quanto plus spei ostenditis, si uiuere placeret, pulchrior mors erit. Experti inuicē sumus ego ac fortuna. ne tēpus cōputaueritis diffidius est temperare, qua te non putes diu usurū. Civile bellum à Vitellio cepit, & ut de principatu certaremus armis, initium illic fuit. ne plusquā semel certemus, penes me exemplum erit. Hinc Othonē posteritas æstimet. Fructur Vitellius fratre, coniuge, liberis. mihi non ultione neq. solatijs opus est. Alij diutius imperium tenuerunt, nemo tam fortiter reliquerit. An ego tantum Romanę pubis, tot egregios exercitus, sterni rursus, & Reip. eripi parat? Eat hic mecum animus, tanquam perituri pro me fueritis. Sed este superstitēs, nec diu moremur, ego incolumitatem uestram, uos constantiā meam. Plura de extremis loqui, pars ignauia est. præcipuū destinationis meæ documentum habere, quod de nemine queror. Nam incusare deos uel homines, eius est, qui uiuere uelit. Talia locutus, ut cuiq. ætas aut dignitas, comiter appellatos, irent propere, neu remorando iram uictoris asperarent; iuuenes auctoritate, senes precibus monebat, placidus ore, intrepidus uerbis intemptuias suorum lachrymas coercentis. Dari naues ac uehicular beuntibus iubet. libellos epistolasq. studio erga se, aut Vitellium contumelijs, insignes abolet. Pecunias distribuit parce, nec ut periturus. Mox Saluium Cocceianum fratris filium prima iuuenta trepidum & mcerentem, ultro solatus est, laudando pietatem eius, castigando formidinem. An Vitellium tam immitis animi fore, ut pro incolumi tota domo, ne hanc quidem sibi gratiam redderet? Mercri se festinato exitu clementiam uictoris: Non enim ultima desperatione, sed poscente prælio exercitu, remisisse Reipub. nouissimum casum. Satis sibi nominis, satis posteris suis nobilitatis quæsitum: Post Iulios, Claudios, Sergios, se primum in familiam nouam imperium intulisse: Proinde erecto animo capesseret uitam, neu patrum

sibi

sibi Othonem fuisse, aut obliuisceretur unquam, aut nimitum meminisset.

Post quę dimotis omnibus, paulum requieuit: atq. illum iam supremas curas agentem repens tumultus auertit, nunciata consternatione ac licentia militum: nanq. abeuntibus exitium minitabantur, atrocissima in Verginiū uirum, quem clausa domo obsidebāt. increpitis seditionis auctoribus regressus, uacauit abeuntium alloquijs, donec omnes inuiolati digrederentur. Vesperascente die, sitim haustu gelidæ aquæ sedauit. Tum allatis pugio uibus, cum utrūq. tentasset, alterum capiti subdit. Et explorato iam profectos amicos, noctem quietam, utq. affirmatur, nō in somnem egit. Luce prima in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis ingressi liberi, seruiq. & Plotius Firmus prætoriai præfectus, unum uulnus inuenere. Funus maturatum, ambitiosis id precibus petierat, ne amputaretur caput ludibrio futurum. Tulerē corpus prætoriae cohortes, cum laudibus & lachrymis, uulnus manusq. eius exosculantes. Quidam militum iuxta rogam interfecere se, non noxa neq. ob metum, sed æmulatione decoris, & charitate principis. Ac postea promiscuē Bebriaci, Placentiæ, alijs in castris celebratū id genus mortis. Othoni sepulchrum extructum est modicum & mansurum. Hunc uitę finem habuit septimo & tricesimo ætatis anno. Origo illi ē municipio Ferentino. Othonis Pater consularis, auus prætorius, maternum genus impar, nec tamen in decorum, pueritia ac iuuetate qualem monstrauimus. duobus facinoribus altero flagitiosissimo, altero egregio, tantundē apud posteros meruit bonę famę, quantum malę. Ut conquirere fabulosa & fictis oblectare legentium animos procul grauitate cepti operis crediderim, ita uulgatis traditisq. demerere fidem nō ausim. Die quo Bebriaci certabatur, auem inuisitata specie apud Regium Lepidum celebri luco confedisse, incolę memorant, nec deinde cœtu hominū circum uolitantem alitem territā pulsam uide, donec Otho se ipse interficeret: tum ablatam ex oculis: & tēpora reputantibus, initium finemq. miraculi cū Othonis exitu competisse. In funere eius nouata luctu ac dolore militum seditio. nec erat qui coereret. Ad Verginium uersi, modo ut recipere imperium, nunc ut legatione apud Cæcinam ac Valentē fungeretur, minitantes orabant. Verginius per auersam domus portam furtim digressus, irumpentes frustratus est. Earum quę Brixelli egerant, cohortiū preces Rubrius Gallus tulit. Et uenia statim impetrata, cōcedentibus ad uictorem per Flauium Sabinum ijs copijs quibus præfuerat. Posito ubiq. bello, magna pars senatus extremum discrimen adiit, profecta cū Othone ab urbe, deum Mutinæ relicta. illuc de aduerso prælio allatum. Sed milites ut falsum reuerentem aspernātes, quod insensum Othoni senatū arbitrābatur, custodire sermone, uultū habitūq. trahere in deterius. cōuictijs postremo ac probris causam & initū cædis quærebāt, cū alius insuper metus senatoribus instaret, ne præualidis iam Vitellij partibus conctanter excepisse uictoriā crederentur.

D 4 Ita

Ita trepidi & utrinque anxij coeunt. nemo priuatim expedito consilio, inter multos societate culpae tutior. Onerabat pauentium curas ordo Mutinensis, arma & pecuniam offerendo, appellabatque Patres Conscriptos intemptiuo honore. Notabile iurgium inde fuit, quo Licinius Caccina Marcellum Eprum ut ambigua differente inuasit. Nec caeteri sententias aperiebant. Sed inuisum memoria delationum expositumque ad inuidiam Marcelli nomen irrita uerat Caccina, ut nouus adhuc, & in senatum nuper adscitus magnis inimicitijs claresceret. Moderatione meliorum ditempti. Et rediere omnes Bononiam, rursum consultaturi. Simul medio tempore plures nuncios sperabantur. Bononiae diuisis per itinera qui recentissimum quemque perconsectarentur, interrogatus Othonis libertus causam digressus, habere se suprema eius mandata respondit. Ipsum uiuentem quidem relictum, sed sola posteritatis cura, & abruptis uitae blandimentis. Hinc admiratio, & plura interrogandi pudor, atque omnium animi in Vitellium inclinauere. Intererat consilij frater eius L. Vitellius, seque iam adulantibus offerebat, cum repente Cenus libertus Neronis, atroci mendacio uniuersos perculit, affirmans superuentu XIII legionis, iunctis a Brixello uiribus, caesos uictores, uersam partium fortunam. Causa fingendi fuit, ut diplomata Othonis quae negligebantur, latiore nuncio reualecerent. Et Cenus quidem rapidus in urbem uectus, paucos post dies iussu Vitellij poenas luit. Senatorum periculum auctum credentibus Othonianis militibus uera esse quae afferebantur. Intendebat formidinem quod publici consilij facie, discessum Mutina, desertereque partes forent. Nec ultra in commune congressi, sibi quisque consulere, donec missae a Fabio Valente epistolae demerent metum. Et mors Othonis quo laudabilior, eo uelocius audita. At Romana nihil trepidationis: Cereales ludi ex more spectabantur: ut cessasse uita Othonem & a Flavio Sabino praefecto urbis, quod erat in urbe militum sacramento Vitellij adactum, certi auctores in theatrum attulerunt, Vitellio plaufere: populus cum lauru ac floribus Galbae imagines circum templum turbatum, congestis in modum tumuli coronis iuxta lacum Curtij, quae locum Galbae moriens sanguine infecerat. In senatu, cuncta longis aliorum principatibus composita, statim decernuntur. Additae erga Germanicos exercitus laudes gratesque, & missa legatio, quae gaudio fungeretur. Recitatae Fabij Valentis epistolae ad consules scriptae, haud immoderatae. Gratius Caccinae modesta fuit, quod non scripsisset. Caeterum Italia grauius atque atrocius quam bello afflictabatur. Dispersi per municipia & colonias Vitelliani, spoliare, rapere, ui & stupris polluere, in omne fas nefasque audiri, aut uenales, non sacro, non profano abstinerebant. Et fuere qui inimicos suos specie militum interficerent. Ipsique milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos in praedam, aut si repugnatum foret, ad excidium destinabant, obnoxij ductibus, & prohibere non ausis. Minus auaritia in Caccina, plus ambitionis.

Valens

Valens ob luca & quastus infamis, eoque alienae etiam culpae dissimulator. Iam pridem attritis Italiae rebus, tantum perditum equitumque, uis damnatae & iniuriae, aegre tolerabantur. Interim Vitellius uictoriae suae nescius, ut ad integrum bellum, reliquas Germanici exercitus uires traheret. Pauci ueterum militum in hybernis relictis, festinatis per Gallias delectibus ut remanentium legionum nomina suppleretur. Cura belli Hordeonio Flacco permissa. Ipse a Britannico delectu octo millia sibi adiunxit. Et paucorum dierum iter progressus, prosperas apud Bebriacum res, ac morte Othonis concidisse bellum accepit. Vocata concione uirtutem militum laudibus cumulat. Postulante exercitu, ut liberum suum Asiaticum equestri dignitate donaret, inhonestam adulationem compefcuit. Dein mobilitate ingenij, quod palam abnuerat, inter secreta conuiuij largitur, honorauitque Asiaticum anulis, secundum mancipium, & malis artibus ambitiosum. Iisdem diebus accessisse partibus utraque Mauritania interfecto procuratore Albino, nuncios uenere. Luccius Albinus a Nerone Mauritaniae Caesariensi praepositus, addita per Galbam Tingitanae prouinciae administratione, haud spernendis uiribus agebat, XVIII cohortes, quinque alae, ingens Maurorum numerus aderat, per latrocinia & raptus apta bello manus, caeso Galba in Othonem pronus, nec Africa contentus, Hispaniae angusto freto diremptae imminerebat. Inde Cluuius Rufus metus, & decimam legionem propinquare littori, ut transmissurus iussit. Praemissi centuriones qui Maurorum animos Vitellio conciliarent. Neque arduum fuit magna per prouincias Germanici exercitus fama. Spargebatur insuper spreto procuratoris uocabulo, Albinum insigne regis, & Iuba nomene usurpare. Ita mutatis animis, Asinius Pollio alae praefectus, e dissimilis Albinus, & Festus ac Scipio cohortium praefecti opprimuntur. Ipse Albinus dum e Tingitana prouincia Caesariensem Mauritaniam petit, appulsus littori, trucidatus. Vxor eius cum se percussoribus obtulisset, simul interfecta est, nihil eorum quae fierent Vitellio inquirente. Breui auditu, quamuis magna transibat, Araris flumine deuehitur, nullo principali paratu, sed uetere egestate conspicuus, donec Iunius Blasus Lugdunensis Galliae rector, genere illustri, largus animo & par opibus, circumdaret principi ministeria, comitaretur liberaliter, eo ipso ingratus, quamuis odium Vitellius humilibus blanditijs uelaret. Praesto fuere Lugduni uictorium uictarumque partium duces. Valentem & Caccinam pro concione laudatos, curuli suae circumposuit. Mox uniuersum exercitum occurrere infanti filio iubet. Perlatum & paludamento operum sinu retinens, Germanicum appellauit, cinxitque cunctis fortunae Principalis insignibus. Nimirum honos inter secunda, rebus aduersis in solatium cessit. Tum interfecti centuriones promptissimi Othonianorum, unde praecipua in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus. Simul caeterae legiones contactu, & aduersus Germani-

Asiaticus Vitellij libertus, anulis honoratur

Araris

cos milites inuidia, bellum meditabantur. Suetonium Paulinum ac Licin-
um Proculū tristi mora squalidos tenuit, donec auditi, necessarijs magis de-
fensionibus quàm honestis uterentur. Proditionem ultro imputabant: spa-
cium longi ante prælium itineris, fatigationē Othonianorum, permixtum
uehicularū agmen, ac pleraq; fortuita fraudi suæ assignantes. Et Vitellius cre-
didit de perfidia, & fidē absoluit. Saluius Titianus Othonis frater nullum
discrimen adiit, pietate & ignauia excusatus. Mario Celso consulatus serua-
tur. Sed creditum fama, obiectumq; mox in senatu Cæcilio Simplici, quod
eum honorem pecunia mercari, nec sine exitio Celsi uoluisset. Restitit Vitel-
lius, deditq; postea cōsulatum Simplici innoxium & inemptū. Trachalium
aduersus criminantes Galeria uxor Vitellij protexit. Inter magnorum ui-
rorum discrimina (pudendum dictu) Maricus quidam è plebe Boiorum in-
serere sese fortunæ, & prouocare arma Romana, simulatione numinum au-
sus est. Iamq; assertor Galliarum & deus (nomen id sibi indiderat) concitis
octo millibus hominum, proximos Heduorum pagos trahebat, cum gra-
uissima ciuitas electa iuuentute adiectis à Vitellio cohortibus, fanaticā mul-
titudinem disiecit. Captus in eo prælio Maricus, ac mox feris obiectus, quia
nō laniabatur, stolidum uulgus inuiolabilem credebat, donec spectante Vi-
tello interfectus est. Nec ultra in defectores aut bona cuiusquam sauitum.

Rata fuere eorum qui acie Othoniana ceciderant testamenta, aut lex inte-
statis. Profusus si luxuriam temperaret, auaritiam non timeres. Epularum fœ-
da & inexplebilis libido. Ex urbe atq; Italia irritamenta gulæ gestabantur,
streptentibus ab utroq; mari itineribus. exhausti conuiuiorum apparat-
ibus principes ciuitatum. uastabantur ipsæ ciuitates. degenerabat à labore ac
uirtute miles, assuetudine uoluptatum, & contemptu ducis. Præmisit in ur-
bem edictū, quo uocabulum Augusti differret, Cæsaris non reciperet, cum
de potestate nihil detraheret. Pulsi Italia mathematici. Cautum seuerè, ne e-
quites Ro. ludo & arena polluerentur. Priores id principes pecunia & sapi-
us ui perpulerant. Ac pleraq; municipia & coloniæ amulabantur corruptis-
simum quemq; adolescentium pretio illicere. Sed Vitellius aduentu fratris,
& irrepentibus dominationis magistris, superbior & atrocior, occidi Dol-
bellam iussit, quem in coloniam Aquinatem sepositum ab Othone rettuli-
mus. Dolabella audita morte Othonis urbem introierat. Id ei Plautius Va-
rus prætura functus, ex intimis Dolabellæ amicis apud Flauium Sabinum
præfectum urbis obiecit, tanquam rupta custodia, ducem se uictis partibus
ostentasset. Addidit tentatam cohortem, quæ Hostiæ ageret, nec ullis tan-
torum criminū probationibus in penitentiam uersus, secundam ueniam post-
scelus quærebat. Conctantem super tanta re Flauium Sabinum Triaria L.
Vitellij uxor, ultra fœminā ferocem, terruit è periculo principis famā clemētiae
affectare. Sabinus suo pte ingenio mitis, ubi formido incessisset, facilis mu-
tatu

tatu, & in alieno discrimine sibi pauens, ne alleuasse uideretur, impulit ruen-
tem. Igitur Vitellius metu & odio, quod Petroniam uxorem eius mox Do-
labella in matrimonium accepisset, uocatum per epistolas, nitata Flaminia
uia celebritate, diuertere Interamnā, atq; ibi interfici iussit. Longum interfe-
ctori: in itinere uisum, ac taberna proiectum humi iugulauit, magna cum in-
uidia noui principatus, cuius hoc primum specimen noscebatur. Et Triaria
licentiam modestum è proximo exemplum onerabat Galeria imperatoris
uor, nō minax tristibus: & pari probitate mater Vitelliorū Sextilia, antiqui
moris. Dixisse quin etiam ad primas filij sui epistolas ferebatur, nō Germa-
nicum à se, sed Vitellium genitū. Nec ullis postea fortunæ illecebris, aut am-
bitu ciuitatis in gaudium euecta, domus suæ tantū aduersa senfit. Digres-
sum à Lugduno Vitellium M. Cluuius Rufus assequitur omiſſa Hispania,
lætitiā & gratulationem uultu ferens, animo anxius, & petiitum se crimina-
tionibus gnarus. Hilaris Cæsaris libertus detulerat, tanquam audito Vitel-
lij & Othonis principatu, propriam ipse potentiam, & possessionem Hispa-
niarum tentasset: eoq; diplomatibus nullum principem præscripsisset. Inter-
pretabatur quædam ex orationibus eius cōtumeliosa in Vitellium, & pro se
ipso popularia. Auctoritas Cluuij præualuit, ut puniri ultro libertum suum
Vitellius iuberet. Cluuius comitatu principis adiectus, nō adempta Hispa-
nia quam rexit absens, exemplo L. Aruntij, quæ Tiberius Cæsar ob metū,
Vitellius Cluuium nulla formidine retinebat. Non idem Trebellio Maxi-
mo honos. Profugerat Britannia ob iracundiam militum. Missus est in lo-
cum eius Vectius Bolanus. E præsentibus angebat Vitellium uictarum le-
gionum haud quaquam fractus animus. Sparsæ per Italiam & uictoribus
permixtæ hostilia loquebantur, præcipua quartadecimanorum ferocia qui
se uictos abnuebant. quippe Bebriacensi acie uexillarijs tantum pulsus uires
legionis non affuisse. Remitti eos in Britanniam, unde à Nerone exciti e-
rā t, placuit, atq; interim Bataurorum cohortes unà tendere, ob ueterem ad-
ue rsus quartadecimanos discordiam. Nec diu in tantis armatorum odijs
quies fuit. Augustæ Taurinorum dum opificem quendam Batauus ut frau-
datorem infectatur, legionarius ut hospitem tuetur, sui cuiq; commilitones
aggregati, à conuicijs ad cædem transiere. & prælium atrox arsisset, ni duæ
prætoriae cohortes causam quartadecimanorū secutæ, his fiduciam, & me-
tum Batauis fecissent. quos Vitellius agmini suo iungi ut fidos, legionem
Graijs alpibus traductam eo flexu itineris ire iubet, quo Viennam uitarēt.
Nancq; & Viennenses timebantur. Nocte qua proficiscebatur legio, relictis
passim ignibus, pars Taurinæ coloniæ ambusta: quod damnum ut pleraq;
belli mala, maioribus aliarum urbium cladibus obliteratū. Quartadecima-
ni postquam alpibus digressi sunt, seditiosissimus quisq; signa Viennam fe-
rebant. consensu meliorum compressi; & legio in Britanniam transuecta.

Proximus

Trachalium
orator
Maricus Bo-
ius assertor
Galliarum

Mathematici
Italia pulsi

Magistri do-
minationis

Galeria
Sextilia

Diplomata

Augusta Tau-
rinorum

Alpes Graie

Proximus Vitellio è prætorijs cohortibus metus erat. Separati primū, dein de addito honestæ missionis lenimento arma ad tribunos suos ferebant, do nec motū à Vespasiano bellum crebresceret. Tum resumpta militiâ, robur Flavianarum partium fuere. Prima classiorum legio in Hispaniâ missa, ut pace & ocio mitesceret. Undecima ac septima suis Hybernis redditæ. Ter-
 tiadecimani struere amphitheatra iussi. Nam Cæcina Cremonæ, Valens Bononiæ spectaculum gladiatorum edere parabant, nunquam ita ad curas intento Vitellio, ut uoluptates obliuisceretur. Et quidem partes modeste distinxerat. Apud uictores orta seditio ludicro initio, nisi numerus cæсорum inuidiam bello auxisset. Discubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati tribunicijs ex moribus imperatorum seueritatem æmulantur, uel pestifera conuiujs gaudent, perinde miles intentus aut licentior. Apud Vitellium omnia indisposita, temulæta, peruisijs ac Bacchanalibus quàm disciplinæ & castris propiora. Igitur duobus militibus, altero legionis quintæ, altero è Gallis auxiliarijs, per lasciuiam & certamen luctandi accensis, postquam legionarijs prociderat insultante Gallo, & ijs qui ad spectandum conuenerant in studia deductis, erupere legionarij in perniciem auxiliorum: ac duæ cohortes interfectæ. Remedium tumultus fuit alius tumultus. Puluis procul & arma aspiciabantur. Conclamatum repente **XIIII** legionē uerso itinere ad prælium uenire, sed erant agminis coactores. Agniti demperere sollicitudinem. Interim Verginij seruus forte obuius, ut percussor Vitellij insinuat. & ruebat ad conuiuium miles mortem Verginij exproscens. Ne Vitellius quidem quanquam ad omnes suspiciones pauidus, de innocentia eius dubitauit. ægrè tamen cohibiti qui exitium uiri consularis, & quondam ducis sui flagitabant. Nec quenquam sapius quàm Verginij omnis seditio infestauit. Manebat admiratio uiri & fama, sed oderant ut fastiditi. Postero die Vitellius senatus legatione quam ibi opperiri iusserat audita, transgressus in castra, ultro pietatem militum collaudauit, fremetibus auxilijs, tantum impunitatis atq; arrogantie legionarijs accessisse. Cohortes Batauorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remissa, principium interno simul externoq; bello parantibus fatis. Reddita ciuitatibus Gallorum auxilia, ingès numerus, & prima statim defectione inter inania belli assumptus. Cæterum ut largitionibus affectæ tamen imperij opes sufficerent, amputati legionum auxiliorumq; numeros iubet, uetitis supplementis. Et promiscuæ missiones offerebantur. Exitiale id Reip. ingrati militi, cui eadē munia inter paucos, periculaq; ac labor crebrius redibant. & uires luxu corrumpebantur, cōtra ueterem disciplinam, & instituta maiorū, apud quos uirtute q̄ pecunia res Romana melius stetit. Inde Vitellius Cremonam flexit, & spectato munere Cæcinæ, insistere Bebriaensibus campis ac uestigia recentis uictorie lustrare oculis concupiuit. Fecit atq; atrox spectaculum

Mores imperatorum emulantur subditi

Coactores agminis

Affecte imperij opes

culum, intra **XL** pugnae diem lacera corpora, trunci artus, putres uirorum equorumq; formæ, infecta tabo humus, prostratis arboribus atq; frugibus dira uastitas. nec minus inhumana, pars uia, quam Cremonenses lauro rosisq; constrauerant, extructis altaribus, caesisq; uictimis, regium in morem. quæ læta in præsens, mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens & Cæcina, monstrabantq; pugnae locos: hinc erupisse legionum agmen, hinc equites coortos: inde circumfusas auxiliorum manus. Iam tribuni præfectiq; sua quisq; facta extollentes, falso uera aut maiora uero miscebant. Vulgus quoq; militum clamore & gaudio, deflectere uia, spacia certaminum recognoscere, aggerem armorum, strues corporum intueri, mirariq;. Et erant quos uaria fors rerum, lacrimaq; & misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia insepulcorum ciuium exhorruit. Lætus ultro, & tam propinqua sortis ignarus instaurabat sacrum dijs loci. Exin Bononiæ à Fabio Valente gladiatorum spectaculum editur, aduecto ex urbe cultu. Quantoq; magis propinquabat, tanto corruptius iter immixtis histrionibus & spadonum gregibus, & cætero Neronianæ aulae ingenio. Namq; & Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat, sectari cantantem solitus, non necessitate qua honestissimus quisq;, sed luxu & saginæ mancipatus emptusq;. Ut Valenti & Cæcinæ uacuos honoris menses aperiret, coartati aliorum cōsulatus, dissimulatus M. Macri, tanquam Othonianarum partium ducis: & Valerium Marinum destinatum à Galba consulem distulit, nulla offensa, sed mitem, & iniuriam segniter laturum. Pedanius Costa omittitur ingratus principi, ut aduersus Neronem ausus, & Verginij extimulatur. Sed alias protulit causas, actæq; insuper Vitellio gratiæ, consuetudine seruitij. Non ultra paucos dies, quanquam acerbis inijs ceptum, mendacium ualuit. Exiterat quidam Scribonianum se Camerinum ferēs, Neronianorum temporum metu in Histria occultatum, quod illic clientelæ & agri ueterum Crassorum, ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoq; in argumentum fabulæ assumpto, uulgus credulum, & quidam militum errore ueri, seu turbarum studio, certatim aggregabantur: cum pertractus ad Vitellium, interrogatusq; quis nam mortalium esset, postquam nulla dictis fides, & à domino noscebatur, conditione fugitiuus, nomine Geta, sumptum de eo supplicium in seruilem modum. Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ socordiaq; Vitellio adoleuerit, postquam speculatores Syria Iudæaq; adactum in uerba eius Orientem nunciauere. Nam & si uagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore fama; Vespasianus, ac plerunq; ad nomen eius Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusq; ut nullo æmulo, sauitia, libidine, raptu, in externos mores proruperant. At Vespasianus bellum armaq;, procul uel iuxta sitas uires circumspectabat. Miles ipsi adeo paratus, ut præeuntem sacramentum, & fausta Vitellio omnia precantem, per silentium audierint. Mutiani animus nec Vespasiano

Falsus Scribonianus

spasiano alienus, & in Titum pronior, praefectus Aegypti Alexander cot/ filia sociauerat. Tertiam legionem, quod de Syria in Mœsiam transisset, su/ am numerabat. cæteræ Illyrici legiones securitæ sperabantur. Nanq; om/ nes exercitus flammauerat arrogantia uenientium à Vitellio militum, quod truces corpore, horridi sermone, cæteros ut impares irridebant. Sed inerat à mole belli plerunq; conctatio, & Vespasianus modo in spem erectus, ali/ quando aduersa reputabat: Quis ille dies foret, quo L X ætatis annos, & du/ os filios iuuenes bello permetteret: Esse priuatis cogitationibus progressum, & prout uelint plus min úsue sumi ex fortuna. Imperium cupientibus, nihil medium inter summa aut præcipitã. Verfabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum uiro militari. Suas legiones ciuili bello inexpertas, Vitellij uictrices, & apud uictos plus querimoniarũ quàm uirium. Fluxam per discordias militum fidem, & periculum ex singulis. Quid enim profu/ turas cohortes alasq; , si unus alterq; præsentis facinore paratum ex diuer/ so præmium petat: Sic Scribonianum sub Claudio interfectum, sic per/ cussorem eius Volaginium è gregario ad summa militiæ prouectum. Fa/ cilis uniuersos impelli, quàm singulos uitari. His pauoribus nutantem, & alij legati amiciq; firmabant, & Mutianus post multos secretosq; sermo/ nes, iam & coram ita locutus. Omnes qui magnarum rerum consilia sus/ ciipiunt, æstimare debent, an quod inchoatur, Reip. utile, ipsis gloriosum, aut promptum effectu, aut certè non arduum sit. Simul ipse qui suadet con/ siderandus est, adijciat ne consilio periculum suum: & si fortuna cœptis affu/ erit, cui summum decus acquiratur. Ego te Vespasiane ad imperium uoco, tam salutare Reip. quàm tibi magnificum. Iuxta deos in tua manu positum est. Nec speciem adulantis expaueris, à contumelia quàm à laude propius fuerit, post Vitellium eligi. Nò aduersus diui Augusti acerrimam mentem, nec aduersus cautissimam Tiberij senectutem, nec contra Cai quidem aut Claudij uel Neronis fundatam longo imperio domum exurgimus. cessisti etiã Galbæ imaginibus. Torpere ultra, & polluendã perdendamq; Reip. relinquere, sopor & ignauia uideretur, etiã si tibi, quàm inhonesta, tam tuta seruitus esset. Abijt iam & transuictum est tempus, quo posses uideri concupisse. Confugiendum est ad imperium. An excidit trucidatus Cor/ bulo: splendidior origine quàm nos sumus, fateor. Sed & Nero nobilitate natalium Vitellium anteibat. Satis clarus est apud timentem quisquis ti/ metur. Et posse ab exercitu principem fieri, sibi ipse Vitellius documento est, nullis stipendijs, nulla militari fama, Galbæ odio prouectus. Ne Otho/ nem quidem ducis arte, aut exercitus ui, sed præpropere ipsius desperatio/ ne uictum, iam desiderabilem & magnum principem fecit. Cum interim spargit legiones, exarmat cohortes, noua cotidie bello semina ministrat. si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comestationibus & prin/ cipis imitatione deteritur. Tibi è Iudæa & Syria & Aegypto nouem legio/ nes

Ad Vespasia-
nũ oratio Mu-
tiani suadentis
ut imperium
Ro. suscipiat

nes integræ, nulla acie exhaustæ, non discordia corruptæ, sed firmatus usu ce miles, & belli domitor externi. Classium, alarum, cohortium robora, & fi/ ce diffimi reges, & tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultra arrogabo, ce quàm ne post Valentem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mutianum ce focium spreueris, quia æmulum non experiris: me Vitellio antepono, te mi/ ce hi. Tuæ domui triumphale nomen, duo iuuenes, capax iam imperij alter, ce & primis militiæ annis apud Germanicos quoq; exercitus clarus. Absur/ ce dum fuerit, non cedere imperio ei, cuius filium adoptaturus essem, si ipse ce imperarem. Cæterum inter nos non idem prosperarum aduersarumq; re/ ce rum ordo erit. Nam si uincimus, honorem quem dederis habebo, disceri/ ce men ac periculum ex æquo partiemur: imò ut melius est, tu hos exercitus ce rege, mihi bellum, & præliorum incerta trade. Acriore hodie disciplina ui/ ce cti quàm uictores agunt, hos ira, odium, ultionis cupiditas ad uirtutem ac/ ce cendit: illi per fastidium, & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet con/ ce tecta uictoricium partium & tumescencia uulnera bellum ipsum. Nec mihi ce maior in tua uigilantia, parsimonia, sapientia, fiducia est, quam in Vitellij ce torpore, inscitia, sæuitia. Sed & meliorem in bello causam, quàm in pace ha/ ce becimus. Nam qui deliberant, descuerunt. Post Mutiani orationem cæ/ ce teri audentius circumsistere, hortari, responsa uatum, & syderum motus re/ ce ferre. Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox rerum dominus Se/ ce leucum quandam mathematicum rectorum & præcium palam habuerit. Seleucus ma-
Recurabant animo uetera omina. Cupressus arbor in agris eius conspicua ^{thematicus} altitudine repente prociderat, ac postera die, eodem uestigio resurgens, pro/ cera & latior uirebat. grande id, prosperumq; consensu aruspicum. & sum/ ^{Omen} ma claritudo iuueni admodum Vespasiano promissa. Sed primo trium/ phalia, & consulatus, & Iudaicæ uictoriæ decus, implese fidem omnis ui/ debantur. Ut hæc adeptus est, portendi sibi imperium credebat. Est Iudæ/ am inter Syriamq; Carmelus, ita uocant môtẽm deumq; , nec simulachrum ^{Carmelus} deo, aut templum, sic tradidere maiores aram tantum & reuerentiam. Illic ^{mons} sacrificanti Vespasiano, cum spes occultas uersaret animo, Basilides sacer/ dos inspectis identidem extis, quicquid est, inquit, Vespasiane quod pa/ ras, seu domum extruere, seu prolatare agros, siue ampliare seruitia, datur tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum. Has ambages & statim exceperat fama, & tunc aperiebat. nec quicquam magis in ore uulgi: crebriores apud ipsum sermones, quanto sperantibus plura dicuntur. Haud dubia destinatione discessere, Mutianus Antiochiam, Vespasianus Cæsa/ ream. Illa Syriæ, hæc Iudææ caput est. Initium ferendi ad Vespasianum im/ perij Alexandria cœptum, festinante Tiberio Alexandro, qui kalen. Iul. sacramento eius legiones adigit. Isq; primus principatus dies in postero/ celebratus, quamuis Iudaicus exercitus v nonas Iul. apud ipsum iurasset. Ut ne Titus quidem filius expectaretur, Syria remeans, & consiliorum inter/

Mutianum ac patrem nuncius, cuncta impetu militum acta: non parata cognitione, non coniunctis legionibus, dum quaeritur tempus locusque, quodque in re tali difficillimum est prima uox, dum animo spes, timor, ratio, casus obuerfantur. Egressum cubiculo Vespasianum pauci milites solito assistunt ordine, ut legatum salutaturi. Imperatorem salutauerunt. Tum caeteri accurrere, Caesarem, & Augustum, & omnia principatus uocabula cumulare. Mens à metu ad fortunam transferat. In ipso nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit. Ut primum tantae multitudinis offusam oculis caliginem disiecit, militariter iactus, laeta omnia, & affluentia excepit. Nam id ipsum opperens Mutianus, alacrem militem in uerba Vespasiani adigit. Tum Antiochenis theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est, concurrentes & in adulationem effusos alloquitur, satis decorus etiam Graeca facundia, omniumque quae diceret atque ageret, arte quadam ostentator. Nihil aequae prouinciam exercitumque accendit, quam quod asseuerabat Mutianus, statuisse Vitellium ut Germanicas legiones in Syriam ad militiam opulentam quietamque transferret. Contra Syriacis legionibus Germanica hyberna caelo ac laboribus dura mutarentur. Quippe & prouinciales sueto militum contubernio gaudebant, plerique necessitudinibus & propinquitatibus mixti: & militibus uetustate stipendiorum nota & familiaria castra, in modum penatium diligebantur. Ante Idus Iul. Syria omnis in eodem sacramento fuit. Accessere, cum regno Sohemus, haud spernedis cum uiribus Antiochus, uetustis opibus ingens, & inferuentium regum ditissimus. Mox per occultos suorum nuncios excitus ab urbe Agrippa, ignaro adhuc Vitellio celeri navigatione properauerat. Nec minore animo regina Berenice partes iuuabat, florens aetate formaque, & seni quoque Vespasiano magnificentia munerum grata. Quicquid prouinciarum allatur mari, Asia atque Achaia tenus, quantumque introrsus Pontum & Armenios patescit, iurauere. Sed inermes legati regebant, nondum additis Cappadociae legionibus Consilium de summa rerum Beryti habitum. Illuc Mutianus cum legatis tribunisque, & splendidissimo quoque centurionum ac militum uenit. Et è Iudaico exercitu lecta decora. Tantum simul peditum equitumque, & aemulantium inter se regum paratus, speciem fortunae Principalis effecerant. Prima belli cura, agere delectus, reuocare ueteranos. destinantur ualidae ciuitates exercendis armorum officinis. apud Antiochenes aurum argentumque signatur. caeteraque cuncta per idoneos ministros suis quaque locis festinabantur. Ipse Vespasianus adire, hortari, bonos laude, segnes exemplo incitare sapius quam cohercere, uitia magis amicorum quam uirtutes dissimulans. Multos praefecturis & procurationibus, plerisque senatorij ordinis honore percoluit, egregios uiros, & mox summa adeptos, quibusdam fortuna pro uirtutibus fuit. Donatiua militi neque Mutianus prima concio, nisi modice ostenderat, ne Vespasianus quidem plus civili bello obtulit, quam

quam alij in pace, egregie firmus aduersus militarem largitionem, eoque exercitu meliore. Missi ad Parthum Armeniumque legati, prouisumque ne uersis ad civile bellum legionibus, terga nudarentur. Titum instare Iudaeae, Vespasianum obtinere claustra Aegypti placuit. Sufficere uidebantur aduersus Vitellium pars copiarum & dux Mutianus, & Vespasiani nomen, ac nihil arduum fati. Ad omnes exercitus legatosque scriptae epistolae, praecipuumque ut praetorianos Vitellio infensos, recuperanda militiae praemio inuitarent. Mutianus cum expedita manu, socium magis imperij quam ministrum agens, non lento itinere, ne conctari uideretur, neque tamen properans, gliscere famam ipso spatio sinebat, gnarus modicas uires sibi, & maiora credi de absentibus. Sed legio sexta & tredecim uexilliariorum millia ambiguus consilij, num omissa Moesia Dyrrachium pedite atque equite peteret: simul longis nauibus uersum in Italiam mare clauderet, tuta partem Achaiae Asiaque: quas inermes exponi Vitellio, nisi praesidijs firmaretur: atque ipsum Vitellium in incerto fore, quam partem Italiae protegeret, si simul Brundisium Tarentumque & Lucaniae Calabriaeque littora infestis classibus peterentur. Igitur nauium, militum, armorum, paratu strepere prouinciae. Sed nihil aequae fatigabat, quam pecuniarum conquisitio: eos esse belli civilis neruos dictitans Mutianus, non ius aut uerum in cognitionibus, sed solam magnitudinem opum spectabat. passim delationes, & locupletissimus quisque in praedam correpti. quae graua atque intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace mansere: ipso Vespasiano inter initia imperij ad obtinendas iniquitates haud perinde obstinato, donec indulgentia fortunae & prauis magistris didicit, aususque est. Proprijs quoque opibus Mutianus bellum iuuat, largitus priuatim, quod auidius de Republica sumeret. Caeteri conferendarum pecuniarum exemplum secuti, rarissimus quisque eandem in recuperando licentiam habuerunt. Accelerata interim Vespasiani coepta, Illyrici exercitus studio in partes. Tertia legio exemplum caeteris Moesiae legionibus praebuit. Octaua erat ac septima Claudiana imbutae fauore Othonis, quamuis praelio non interfuissent: Aquileiam iam progressae, proturbatis qui de Othone nunciabant, laceratisque uexillis nomen Vitellij praeferebant, rapta postremo pecunia, & inter se diuisa, hostiliter egerant. Unde metus, & ex metu consilium, posse imputari Vespasiano, quae apud Vitellium excusanda erant. Ita tres Moesiae legiones per epistolas alliciebant. In eo metu Aponius Saturninus Moesiae rector, pessimum facinus audet, misso centurione ad interficiendum Tectium Iulianum septimae legionis legatum, ob simultates, quibus causam partium praetendebat. Iulianus comperto discrimine, & gnaris locorum adscitis, per auia Moesiae ultra montem Hemum profugit. nec deinde civili bello interfuit, per uarias moras susceptum ad Vespasianum iter trahens, & ex nuncijs conctabun

dus, aut properans. At in Pannonia XIII legio ac VII Galbiana, dolor
 rem iramque Bebriacensis pugnae retinentes, haud conctanter Vespasiano
 accessere, ut praecipua Primi Antonij. Is legibus nocens, & tempore Nero/
Antonius Pri
mus falsi dam
natus
 nis falsi damnatus, inter alia belli mala, senatorium ordinem recuperauerat,
 praepositus a Galba septimae legioni. scriptitasse Othoni credebatur, du-
 cem se partibus offerens, a quo neglectus, in nullo Othoniani belli usu fuit.
 labantibus Vitellij rebus Vespasianum secutus, grande momentum addi-
 dit, strenuus manu, sermone promptus, serenda in alios inuidiae artifex,
 discordijs & seditionibus potens, raptor, largitor, pace pessimus, bello non
 spernendus. Iuncti inde Mcesici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum mi-
 litem traxere, quanquam consularibus legatis nihil turbantibus. Titus Fa-
 bianus Pannoniam, Pompeius Syllanus Dalmatiam tenebant, diuites
Corn. Fuscus
 senes. Sed procurator aderat Cornelius Fuscus uigens aetate, claris natali-
 bus, prima iuuenta quietis cupidine senatorium ordinem exuerat. idem pro
 Galba dux coloniae suae, eaq; opera procurationem adeptus, susceptis Vespasiani
 partibus, acerrimam bello faciem praetulit. non tam praemijs periculorum,
 quam ipsi periculis laetus, pro certis & olim partis, noua, ambigua,
 ancipitia malebat. Igitur mouere & quatere quicquid usquam agrum foret,
 aggreditur. Scriptae in Britanniam ad Quartadecimanos, in Hispaniam
 ad primanos epistolae: quod utraq; legio pro Othone aduersa Vitellio
 fuerat. Sparguntur per Gallias literae, momentoque temporis flagrabat
 ingens bellum, Illyricis exercitibus palam descendentibus: caeteris fortuna
 nam secuturis. Dum haec per prouincias a Vespasiano ducibusque partium
 geruntur, Vitellius contemptior in dies segniorque, ad omnis municipiorum
 uillarumque amoenitates resistens, graui urbem agmine petebat. Sexaginta
 millia armatorum sequebantur, licentia corrupta. Calorum numerus amplior,
 procacissimis etiam inter feruos lixarum ingenijs, tot legatorum amicorumque
 comitatus, inhabilis ad parendum, etiam si summa modestia regeretur.
 Onerabant multitudinem obuij ex urbe senatores equitesque, quidam metu,
 multi per adulationem: caeteri ac paulatim omnes, ne alijs proficiscentibus,
 ipsi remanerent. Aggregabantur e plebe flagitiosa per obsequia
Amicitiarum
dehonestata
menta
 quia Vitellio cogniti, scurras, histriones, aurigae, quibus ille amicitiarum
 dehonesta menta mire gaudebat. Nec coloniae modo aut municipia congestu
 copiarum, sed ipsi cultores aruaque maturis iam frugibus ut hostile so-
 lum uastabantur. Multae & atroces inter se militum caedes, post seditionem
 Ticini coeptam, manente legionum auxiliorumque discordia, ubi aduersus
 paganos certandum foret, consensu. Sed plurima strages ad septimum ab
 urbe lapidem. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos ut gladiatori-
 am faginam diuidebat. Et effusa plebs totis se castris miscuerat. Incuriosos
 milites uerracula urbanitate quidam spoliare abscessis furtim balteis,
 an accincti forent rogitantes. Non tulit ludibrium infulens contumeliae
 animus

animus. Inermem populum gladijs inuafere. Caesus inter alios pater mi-
 litis cum filium comitaretur, deinde agnitus. & uulgata caede, tempera-
 tum ab innoxijs. In urbe tamen trepidatum praecurrentibus passim militibus.
 Forum maxime petebant, cupidine uisendi locum in quo Galba iacuisset.
 Nec minus saeuum spectaculum erant ipsi, tergis ferarum & ingentibus
 telis horrentes, cum turbam populi per inscitiam parum uitarent, atque
 ubi lubrico uia uel occurfu alicuius procidissent, ad iurgium, mox ad manus
 & ferrum transirent. Quin & tribuni praefectique cum terrore & arma-
 torum cateruis uolabant. Ipse Vitellius a ponte Miluio, insigni equo par-
 ludatus accinctusque senatum & populum ante se agens, quo minus ut ca-
 pram urbem ingrederetur, amicorum consilio deterritus, sumpta praetexta
 & composito agmine incessit. Quatuor legionum aquilae per frontem, totidemque
 circa e legionibus alijs uexilla, mox XII alarum signa, & post perditum
 ordines, eques, dein quatuor & XXX cohortes, ut nomina gentium aut
 species armorum forent, discretae. Ante aquilam praefecti castrorum tribuni
 que, & primi centurionum candida ueste, caeteri iuxta suam quisque cen-
 turiam armis donisque fulgentes. Et militum phaleras, torquesque splende-
 bant: decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus. Sic Capitoli-
 um ingressus, atque ibi matrem complexus, Augustae nomine honorauit.
 Postera die tanquam apud alterius ciuitatis senatum populumque magnifi-
 cam orationem de semetipso prompsit, industriam temperantiamque suam
 laudibus attollens, conscijs flagitiorum ipsis qui aderant, omnique Italia, per
 quam somno & luxu pudendus inceserat. Vulgus tamen uacuum curis, &
 sine falsi uerique discrimine solitas adulationes edoctum, clamore & uocibus
 adstrepebat: abnuenti que nomen Augusti, expressere ut assumeret, tam
 frustra quam recusauerat: Apud ciuitatem cuncta interpretantem, funesti
 ominis loco acceptum est, quod maximum Pontificatum adeptus Vitellius,
 de caerimonijs publicis X V kalen. Aug. edixisset, antiquitus in fausto
 die Cremerensi Alliensique cladibus. adeo omnis humani diuini que iuris ex-
 pers, pari libertorum amicorumque socordia, uelut inter temulentos agebat.
 Sed comitia consulum cum candidatis ciuilitate celebrans, omnem infimae
 plebis rumorem, in theatro ut spectator, in Circo ut fautor affectauit. quae
 grata sane & popularia si a uirtutibus proficiscerentur, memoria uitae pri-
 oris indecora & uilia accipiebantur. Ventitabat in senatum, etiam cum par-
 uis de rebus patres consulerebantur. Ac forte Priscus Heluidius praetor desi-
 gnatus, contra studium eius censuerat. Commotus primo Vitellius, non
 tamen ultra quam Tribunos plebis in auxilium spreta potestatis aduocauit.
 Mox mitigantibus amicis, qui altiore iracundiam eius uerebantur, nihil
 noui accidisse respondit, quod duo senatores in Rep. dissentirent: solitum
 se etiam Thraseam contradicere. Irrisere plerique impudentiam amula-
 tionis, alijs id ipsum placebat, quod non ex praepotentibus, sed Thraseam

Vitellij in urbem Romanam ingressus

Sexilia Aug.

sta

Vulgus

Ciuitas Romana cuncta interpretans

ad exemplar ueræ gloriæ legisset. Præposuerat prætorianis P. Sabinum, ad præfecturam cohortis Iulium Priscum, dum centurio esset. Priscus Valentis, Sabinus Cæcinæ gratia pollebant. Inter discordes Vitellio nihil auctoritatis, munia imperij Cæcina ac Valens obibant, olim anxij odijs, quæ bello & castris male dissimulata, prauitas amicorum, & fecunda gignendis inamicitijs ciuitas auxerat, dum ambitu, comitatu, & immensis salutantium agminibus contendunt, comparanturq; uarijs in hunc aut illum Vitellij inclinationibus. Nec unquam satis fida potentia ubi nimia est. Simul ipsum Vitellium, subitis offensis aut intempestiuis blanditijs mutabilem, contemnebant metuebantq;. Nec eo segnius inuascent domos, hortos, opesq; imperij, cum flebilis & egens nobilium turba, quos ipsos liberosq; patriæ Galba reddiderat, nulla principis misericordia iuuarentur. Gratum primoribus ciuitatis, etiam plebs approbauit, quod reuersis ab exilio iura libertorum concessisset, quanquam id omnino seruilia ingenia corrumpabant, abditis pecunijs per occultos aut ambitiosos sinus. Et quidam in domum Cæsaris transgressi, atq; ipsis dominis potentiores. Sed miles plenis castris & redundante multitudine, in porticibus aut delubris, & urbe tota uagus, non principia noscere, non seruare uigilias, neq; labore firmari: per illecebras urbis, & inhonesta dictu, corpus otio, animum libidinibus imminuebat. Postremo ne salutis quidem cura, infamibus Vaticanis locis magna pars tenebat. unde crebrae in uulgus mortes. Et adiacentia Tiberi Germanorum Gallorumq; obnoxia morbis corpora, fluminis audivitas, & æstus impatientia labefecit. Insuper confusus prauitate uel ambitu, ordo militiæ. Sedecim prætoriarum, quatuor urbanæ cohortes scribebantur, quis singula millia inessent. Plus in eo delectu Valens audebat, tanquam ipsum Cæcinam periculo exemisset. sanè aduentu eius partes conualuerant, & sinistrum lenti itineris rui morem prospero prælio uerterat. omnisq; inferioris Germaniæ miles Valentem affectabatur. unde primum creditur Cæcinæ fides fluitasse. Cæterum non ita ducibus indulgit Vitellius, ut non plus militi liceret. Sibi quisq; militiam sumpserat. quamuis indignus, si ita maluerat, urbanæ militiæ ascriberetur. Rursus bonis remanere inter legionarios aut alares uolentibus permissum. nec decrant qui uellent, fessi morbis, & intemperiem cœli incusantes. Robora tamen legionibus alisq; subtracta, conuulsam castrorum decus, x x millibus è toto exercitu permixtis magis quàm electis. Conciouante Vitellio postulantur ad supplicium Asiaticus & Flauius & Rufinus duces Galliarum, quod pro Vindice bellassent. Nec cohercebat eiusmodi uoces Vitellius. super insitam animo ignauiam, conscius sibi instare donatum & deesse pecuniam, omnia alia militi largiebatur. Libertis principum conferre pro numero mancipiorum ut tributum iussi. Ipse sola perdendi cura, stabula aurigis extruere. Circum gladiatorum ferarumq; spectaculis opplere: tanquam in summa abundantia, pecuniæ illudere. Quin & natalem Vitellij

Ciuitas Romæ
na. fecunda gi
gnendis ini
micitijs

Iura liber
torum

Germanorum
obnoxia mor
bis corpora

Vitellij diem Cæcina ac Valens editis tota urbe uicatum gladiatoribus, celebrare ingenti paratu, & ante illum diem insolito. Letum fecidissimo cuiq; apud bonos inuidiæ fuit, quod extructis in campo Martio aris, inferias Neroni iecisset. Cæsar publicæ uictimæ cremataq; faces Augustales subdite: quod sacerdotium, ut Romulus Tatius regi, ita Cæsar Tiberius Iuliæ genti sacrauit. Nondum quartus à uictoria mensis, & libertus Vitellij Asiaticus Polycletos, Patrobios, & uetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illa aula probitate aut industria certauit. Vnum ad potentiam iter, prodigijs epulis, & sumptu Caiarum aquæ satiare inexplebiles Vitellij libidines. Ipse abunde ratus, si præsentibus frueretur, nec in longius consultans, nouies millies sestertium paucissimis mensibus interuertisse creditur. Magna & misera ciuitas eodem anno Othonem Vitelliumq; passa, inter Iunios, Fabios, Icellos, Asiaticos, uaria & pudenda sorte agebat, donec succedere Mutianus & Marcellus, & magis alij homines, quàm alij mores. Prima Vitellio tertiæ legionis defectio nunciatur, missis ab Aponio Saturnino epistolis, antequam is quoq; Vespasiani partibus aggregaretur. Sed neq; Aponius cuncta, ut trepidans re subita, perscripserat, & amici adulantes mollius interpretabantur: Vnius legionis eam seditionem: cæteris exercitijs constare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud milites differuit, prætorianos nuper exauctoratos infectatus, à quibus falsos rumores dispergi, nec ullum ciuiliu belli metum asseuerabat, suppresso Vespasiani nomine, & uagis per urbem militibus, qui sermones coercerent. Id præcipuum aliquid mentum famæ erat. Auxilia tamen è Germania Britanniaq; & Hispanijs exciuit, segniter, & necessitatem dissimulans. Perinde legati prouinciæq; conctabantur. Hordeonius Flaccus suspectis iam Batauis anxius proprio bello, Vectius Bolanus nunquam satis quieta Britannia, & uterq; ambiguit, neq; ex Hispanijs properabatur, nullo tum ibi consulari. Trium legionum legati parces iure, & prosperis Vitellij rebus certaturi ad obsequium, aduersam eius fortunam ex æquo detrectabant. In Africa legio cohortesq; delectæ à Clodio Macro, mox à Galba dimissæ, rursus iussu Vitellij militiam cœpere. simul cætera iuuentus dabat impigre nomina, quippe integrum illic ac fauorabilem proconsulatum Vitellius, famosum inuisumq; Vespasianus egerat: perinde socij de imperio utriusq; coniectabant. sed experimentum contra fuit. Ac primo Valerius Festus legatus studia prouincialium cum fide iuuat, mox nutabat, palam epistolis edictisq; Vitellium, occultis nuncijs Vespasianum fouēs, & hæc illaue defensus, prout inualuissent. Deprehensi cum literis edictisq; Vespasiani per Rhætiam & Gallias militum & centurionum quidam, ad Vitellium missi necantur. plures fefellerunt, fide amicorum, aut suomet statu occultati. Ita Vitellij paratus noscebantur. Vespasiani consiliorum pleraq; ignota: primum socordia Vitellij, deinde Pannonicæ alpes præsidijs infestæ nuncios retinebant. Mare quoq; Alpes Etelias

Asiaticus Vi
tellij libertus

Pannonicæ

Alpes

Vide Annot. Etesia flabant, harum flatus in orientem nauigantibus secundus, inde aduersus erat. Tandem irruptione hostium, atrocibus undiq; nuncijs exterritus, Cæcinam & Valentem expediri ad bellum iubet. Præmissus Cæcina, Valentem è graui corporis morbo tum primum assurgentem infirmitas tardabat. Longe alia proficiscētis ex urbe Germanici exercitus species. Non uigor corporibus, non ardor animis. lentum & rarum agmen, & fluxa arma, segnes equi, impatiens solis, pulueris, tempestatum, quantumq; hebes ad sustinendum laborem miles, tanto ad discordias promptior. Accedebat huc Cæcinæ ambitio uetus, torpor recens, nimia fortunæ indulgentia soluti in luxum: seu perfidiam meditantis, infringere exercitus uirtutē, inter artes erat. Credidere pleriq; Flauij Sabini consilijs concussam Cæcinæ mentem, ministro sermonum Rubrio Gallo, rata apud Vespasianū fore pacta transitionis. simul odiorum inuidiaq; erga Fabium Valentem admonebatur, ut impar ad Vitellium, gratiam uiresq; apud nouum principem pararet. Cæcina complexu Vitellij multo cum honore digressus, partem equitum ad occupandam Cremonam præmisit. Mox uexillarij quartædecimæ & sextædecimæ legionum, dein quinta & duodeuicesima secunda: postremo agmine Vna & uicesima Rapax, & prima Italica incessere cum uexillarijs trium Britannicarum legionum & electis auxilijs. Profecto Cæcina, scripsit Fabius Valens exercitui, quem ipse ductauerat, ut in itinere opperiretur: sic sibi cum Cæcina conuenisse, qui præsens, eoq; ualidior, immutatum id consilium finxit, ut ingruenti bello tota mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam, pars Hostiliam petere iussit. Ipse Rauennam diuertit, prætexto dactylis alloquendi. Mox Patauij secretum componendæ proditiōis quaesitum. nanq; Lucilius Bassus post præfecturam alæ, Rauennati simul ac Misenenis dactylis à Vitellio præpositus, quod non statim præfecturam prætorij adeptus foret, iniquam iracundiam flagitiosa perfidia uiscēbatur. Nec

Mali, similes

sciri potest traxerit ne Cæcinam, an (quod euenit inter malos, ut & similes sint) eadem illos prauitas impulerit. Scriptores temporum, qui potente rerum Flauia domo, monumenta huiusce belli composuerunt, curam pacis & amorem Reip. corruptas in adulationem causas tradidere. Nobis super insitam leuitatem, & prodito Galba mox uilem fidem, æmulatione inuidiaq; ne ab alijs apud Vitellium anteirentur, peruertisse ipsum Vitellium uidentur. Cæcina legiones affectus, centurionum militumq; animos obstinatos

pro Vitellio, uarijs artibus subrebat. Basso eadem molienti

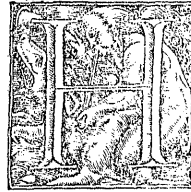
minor difficultas erat, lubrica ad mutandam su-

dem classe, ob memoriam recentis

pro Othone mi-

litia.

BEATI RHENANI IN LIBRUM DECIMUM
NONVM CASTIGATIONES.

Æc & talia.) Nos, Hæc atq; talia.

Cæterum ut trāsmitteret in Italiam impune, & eo usui foret scriptum Aponio sociū reuirescere credebatur. Hunc locum prorsus deprauatum arbitramur. Neq; enim ex uerbis istis cōmodus sensus elici potest. Budensē exemplar habet, Cæterum in Italiam impune & eo usui foret scriptū Aponio sociū reuirescere credebatur. Ex uerbis istis aequè corruptis, huiusmodi lectionē exculpimus, Cæterū quum in Italiā, impunito eo usui, foret scriptū, sociū reuirescere credebatur. Nūc perpendat lector utra lectio huic loco magis sit accōmoda. Videt autē mihi ideo dictū, impunito eo usui, quia nō semper licet è castris ad amicos mittere literas, ad cauendā proditiōnem.

Posse ipsa transitu uicentia.) Reposui, uicentia. Sic enim Plin. atq; Ptolemaeus uocāt. quidā & uicentiā ex inscriptione quæ in agro Veronensi reperita est.

Vicentia

Ac ne peritum illa Germanicis exercitibus fieret. Illā sicut quā, pro illac. Sic libro secundo. Incubueratq; sagittarijs, illā rupturus, ni Rhetorū uindelicorumq; & Gallicæ cohortes signa obiecissent. Hac forma Linius eā aduerbially usurpat libro sexto primæ dec. quod ad quā refertur. Emenda locum illum fœde deprauatum in omnibus æditionibus quas ego uiderim. Sic enim uulgo legitur. Et Volsci quā modo simulato metu cesserant, eā in ueram fugam effusi. Tu scribe. Et Volsci quā modo simulato metu cesserant, eā in ueram fugam effusi, magna pars & in ipso certamine, & post in fuga caesi.

Lini locus

Consilia post res afferebantur.) Hęc lectio placet. nam quod in libro regio scriptum est, post tres menses, plane supposuit aliquis, ne uocabulum corruptum tres ex res, solum relinqueretur. Nimis longum tempus futurū erat si addidisset, annos, nimis breue, si dies.

Omissum id munus.) Nos, remissum id m. Item, Portius Septimius Proc.

Ad occupandam ripam Rheni fluminis, quod Rhenos Noricosq; interfluit.) Castigauimus contra manuscriptum exemplar, Ad occupandam ripam Aeni fluminis. Nam autore Ptolemæo Noricum ab occasu terminatur Aeno fluuio. De hoc loco meminimus libro primo rerum Germanicarum.

Aeni fl.

Nec his aut illis prælium tentantibus.) Scripsimus, Nunc illis aut hijs prælium tentantibus.

Sed Primus ac Varus occupātes Aquileiæ proxima quæq;.) Codex Budensis, Sed Primus ac Varus occupata Aquileia, proxima quoq; Subau. occupantes.

Vulgata uictoria post principia belli secundum Flauianos duæ legiones, septima Galbiana.) Exemplar Matthiæ regis. Vulgata uictoria principia belli secundum Flauianos date legiones. Lego. Vulgata uictoria principio belli secundum Flauianos data, legiones septima Galbiana &c.

Si placere Galbæ principatus.) Castig. Si placeret Galbæ principatus.

Facta à tribunis & centurionibus.) Particula à uidetur mihi superesse.

Obturbabatur militum uocibus Aponius.) Dictionem Aponius deleuimus. Mox. & à conuictijs ac probris. Nos, & probris. Ibidem. Sensit ludibrium miles, in manuscripto codice est, Sentit miles.

Quippe Mœsicae legiones.) Vocabulo legiones expuncto scripsimus, Quippe Mœsici adiutam à se Panno. ultro. ref. Nam sequitur, Pannonici. Codex Budensis continet, Mœsice, sed perperam meo iudicio.

Vacantium

Vacantium forte balnearum fornicibus abditus.) Reposuimus, fornacibus.
 Qui prope accurrit.) Castig. Qui prope accurrit.
 Hadriam peruectus.) Nos, Hadriam prouectus.
 Secreta castrorum affectans.) Volumen regium, Secretorum castrorum affectans. Legō. secretum castrorum affectans.
 Transfugisse classē in arcto comœatum.) Reposui, Transfugisse classē inopia comœatum.
 Huc cecidisse Germani exercitus gloriā.) Nos, Germanici exercitus.
 Iunctas manus & capta traderent arma.) Castig. uinctas manus & c. t. a.
 Et abesse unicū Othoniani exercitus robur.) Liber manu scriptus habet, Germanici. Forte legendum, Britannici.
 Quos tamen iisdem illis campis.) Reposui, Quos tum iisdē campis illis. Mox, ut tot armatorum millia, dictio tot non est illic.
 Ut legionibus primę Italicę & undecimę Rapaci iungeretur.) Nos, Vni. & uicimę Rapaci iungerentur.
 Vbi hæc comperta Antonio, discordes animis, discretos uiribus hostium exercitus aggredi statuit.) Hæc duo uocabula animis discretos, non sunt in regio codice, qui sic habet, Vbi hæc comperta Antonio, discordes uiribus hostium exercitus aggredi statuit. Discordes uiribus, id est propter uires.
 Immenſam belli luem.) Accusatiuus luem non est in libro Budensi. Malim, uim. Paulopost illic est, progredi paucos.
 Vacuo medio reliquit iter.) Emendaui, Vacuum in medio reliquit iter.
 Occurrere pauentibus.) Nos, occurrere pauentibus.
 Atq; illic consternuntur.) Scripsi consternantur. Sic infra. Ceteri foeda fuga consternantur. Quamquam uulgo legitur consternantur.
 Arma equosq; abripere.) Nos, arma, equos, abripere.
 Quos militiæ gloria legionarijs quamquā raptim ductos, æquabat.) Quia ablatiuus gloria non est in exemplari manuscripto, forte militiæ dictum est aduerbiallyter pro in militiā. Legitur autem illic æquabant. Subauditur, alij. Item. Nec Antonius ultra insisit. Item. Possē coloniam plano sitam. Non in plano. Sic infra, Turrim uicino sitam, pro in uicino. Quare præpositionem in sustulimus.
 Et maiorē rapiendi licentiā.) Legō sed. Idē audacię per tenebras irrupentibus, sed maiorē rapiendi licentiā. Mox. Sed opes. Malim, & opes. Infra, Nū secures dolabraſq; et cetera. Nos. Nū secures, dolabras, et cetera expug. urbib. secū attulissent.
 Aduectis tormentis machinisq; uim uictoriamq; nobiscum ferimus.) Exemplar Budense tantū habet, tormentisq;. Forte legendum, aduectis tormētis uimq; uictoriamq; nobiscum ferimus.
 Cæteraq; quæ usui forent allatuos.) Castigauī, Cæteraq; usui allatuos. Item, uagos ex Cremonensibus.
 Sextadecimanos duodeuicesimosq;.) Nos, Sextadecimanos duodeuicesimosq;. Sic & alibi loquitur.
 Atrox his rursusq; illis.) Submoui particulam que, Atrox his, rursus illis. Mox est illic. Eademq; acie arma. Non, utraq; acie.
 Neutrō inclinata fortuna.) Scripsimus, Neutrō inclinauerat fortuna.
 Quæ super cuncta.) Codex Budensis habet que. Legō, Quin super cuncta. Nam sæpe que pro quin posuit librarius.
 Pondera faxorum Vitelliani prouoluunt.) Illic est prouoluunt.
 Quamuis pessimo flagitio degenerant.) Quid si legas, quouis pessimo flagitio. Is in uallum egressus deturbatis qui resisterant.) Scripsi, qui resisterant.

Non

Non in uulgo inops, sed in trib.) Illic nō in uulgo inopsq; in tribunos. Fortē, Tot fortissimi uiri.) Nos, Ac fortissimi uiri. (quin in tribunos.
 Et posita omni fiducia.) Castigauimus, Et posita omni ferocia.
 Subit recordatio illos esse.) Exemplar Matthiæ regis habet, Subit ratio. Legērim, Subit miseratio illos esse qui nuper Bebrici uictoriæ temperassent.
 Auxit inuidiam aditum illic à Cæcina gladiatorum spectaculum.) Præpositiōnem à deleuimus. Nam subauditur.
 Maiore opum specie complebat.) Emendaui, Maiorum opum specie comp.
 Is balneas abluēdo cruore prope peti.) Nos, abluēdo cruori. Illic est balnea. Nec refert.
 Vtq; exercitui, uario.) Castig. Vtq; exercitui, uario linguis moribus.
 Hic exitus Cremonam habuit.) Illic tantum, Hic exitus Cremonā. Tum subaudiendum habuit. Aut legendum, Cremonā.
 Et si qua alia uis per alpes irueret.) Reposui, rueret. Nam ruere pro iruere sæpe usurpat.
 Vberē agri annexu.) Cogitandum an legi possit, adhæsu, ab adhærendo. Mox est illic. Ciuilibusq; intacta.
 Antonius post rem, flagitij crebrescente inuidia.) Volumen Coruini regis habet, Antonius post rem, flagitij. Legō, Antonius pudore flagitij, crebref, inuidia. Cædi cœpere.) Illic, Cecidi. Reposuimus, Occidi cœpere.
 Non alloquio exercitioq;.) Illic, non exercitioq;. Legō. non alloquio, non exercitio militem firmare.
 Nec defuit qui unum consulatus diem (i. e. i. l. C. f.) m. c. i. t. a. blandiretur.) Castigauimus, eblandiretur. vnum consulatus idem eblat. dicitur
 Rosius Regulus, iniit eiuuauitq;.) Illic est tantum, Rosius Reg. iniit, eiuuauit. Cum belli ciuilibus præmia festinarentur.) Codex Budensis habet, dictarentur. Legerim, ista darentur.
 Turrim uicino sitam collucere per n. c. l. animaduertit.) Illic aduertit.
 Vbi aspernatum Vitellium.) Cœdus lapsus est. Restituimus, Vbi asperatū V. Illic infensus Blæso.) Nos, ille infensus Blæso.
 Causam confusionis querenti.) Volumen regium habet aperte, Causam effusionis querenti. Id fortassis accipi potest de subita prouolutione qua se L. Vitellius calumniator in terram ante pedes Vitellij Cæsaris effudit. At confusionis uocabulum etiā usurpat libro sequenti, de Domitiano. Crebra oris confusio pro modē sita accipiebatur. Liius lib. i. dec. quintæ. Paulopost redijs confuso uultur.
 Tot Germanicæ legionēs.) Hæc clausula non est in libro manuscripto.
 Principis labores ē conuiuio prospiciantem.) Labores, morbum uocat. Labores præ morbo
 Ne dilata Blæsi mors maturam penitentiam.) Reposui, maturam perniciem, Subaudi, ipsi Vitello afferret.
 Ut parum abfuerit.) Nos, Vt parum effugeret, ne dignus crederetur.
 Sed Valens ne in tanto quidē discrimine.) Illic ne in tanto discrimine quidem. Item, quo minus illicitas rapere uoluptates. Quam lectionē & nos secuti sumus.
 Apud auidos periculorum & dedecoris securos.) Castig. & decoris securos. Sunt autem decoris securi, qui nullam honesti curam habent. Decoris securi
 Eo metu, paucis quos aduersa non mutauerant.) Addidimus particulam, &.
 Eo metu, & paucis quos aduersa non mutauerant.
 Ipse flexit in Umbriam, atq; inde Etruriam. Rursum hic addidimus præpositionem, in, Atq; inde in Etruriam.
 Gallias, & exercitus, & Germanicę gentes, nouumq; bellū cieret.) Duas dictiones, & exercitus, deleui. F Aut

Aut aduersante uento.) Scribo, haud aduersante uento
 Foroiulensem coloniam claustrumq; maris praesidio tuebatur.) Illic Foroiulen-
 sem coloniam, claustra maris, Appositue.

Autov. Eo grauior auctor.) Sic supra. Tum progressus Lucilius autorem se praebet
 palam classis,

Quae urbi paratu firma.) Codex Coruini, parta habet. Lego. Quae ubi pacta fir-
 ma, & auctarum apud u. V. a. increbuere.

Totidemq; centurionibus.) Illic totidem centurionibus. Et nos sic scripsimus.
 Ceteris remanere, & in uerba Vespasiani adigi uolentibus liberum fuit.) Era-
 simus dictione liberum. Nam imitatione Graeca dixit Tacitus, Ceteris remanere

Ceteris remanere & in uerba Vespasiani adigi uolentibus fuit. Vt lib. 15. Haec atq; talia plebi uolentibus
 nec in uer. ti fuere. Sic enim castigandum monuimus, ubi uulgo ualentia fuere, legitur. In uer-
 ba Vespasiani ta Agricola foci, Eoq; initio erecta provincia, ut quibus bellum uolentibus erat.
 adigi, uolenti. Libro primo. Vt quibusq; bellum inuitis aut cupientibus erat. Nec est locutio ual-
 bus fuit de dissimilis, infra: Et Mutiano uolenti scribere. Adduximus superiori loco quae-
 dam exempla ex autoribus Graecis, quae non uisum est hic repetere.

Simul ipsorum Brigantum defectione.) Liber regius, Simul ipsorum Brigant-
 tum defectio. Statq; sententia.

Haud tenendae manus auctor.) Nos, Haud tenendae manus ductor. In manu
 scripto uolumine legitur, rependae manus ductor. Possit legi, haud poenitendae ma-
 nus. Quod uero mox sequitur, uetustam admodum ciuitatem, & illic est, uetusta
 manum ciuitatem, Forte scribendum, uetustissimam ciuitatem.

Classis quoq; faces intulit.) Nos, Classi.
 Quin & Barbari contemptim uagabantur.) Scripsi, contemptius uagabantur.
 Ceu felicitas in tali ingenio.) Castig. Seu felicitas in tali ingenio.

Tanto acrior apud maiores, quod sicut uirtutibus glor.) Nos dictione quod
 expuncta, sic scripsimus. Tanto acrior apud maiores sicut uirtutibus gloria, ita flagi-
 tij poenitentia fuit. Nam exemplar regium manifeste habet flagitij, ut de flagitio
 occisi fratris intelligas.

Sed haec aliaq; ex ueteri memoria petita.) Cast. repetita. Mox est illic, poscet.
 Et certiora ex Mutiano sperabantur.) Praepositionem ex sustulimus.

Et Mutiano uolentia rescribere.) Castigauimus, Et Mutiano uolenti scripse-
 re, Hoc est grata rescribere. Redolet Hellenissimum haec locutio. No prorsum ab-
 similis illis, Haec atq; talia plebi uolenti fuere. Item, remanere & in uerba Vespasia-
 ni adigi uolentibus. In uita Agricolae, Vt quibus bellum uolentibus erat. Sane
 quantum ad datium uolenti attinet quod Graecis est *Βελοπιω*, meminimus su-
 pra. Mox est illic, aut facta eius.

Vt ad uires hostiu spectandas.) Particulam ut expuimus. Nam subintelligit.
 Abnuentiq; uera esse quae afferret.) Nos, referret.

Quandoquidem, inquit, magno documento opus.) Addidimus uerbum, est.
 Tandem flagitante exercitu qui Meuaniam infederat) Pronomen relatiuum
 qui submouimus. Nam haec clausula, Meuaniam infederat, per parenthesis interie-
 cta est. Et subintelligitur, Meuaniam infederat. s. is exercitus.

Vt nube atra diem obtenderent.) Scripsimus obtunderent. Obrunditur lux &
 fulgor per obumbrationem.

Longe quam ubi ferri hostias mos est, confossus.) Deleui particulam quam.
 Longe Longe, id est procul ab eo loco ubi ferri hostias mos est, confossus.

Et collata utrinq; castra.) Castig. Vt collata utrinq; castra.
 Quae ubi Vitellio cognita.) Manuscriptum exemplar no habet, Vbi, Possunt
 sic di-

sic distinguui uerba. Quae Vitellio cognita. Subaudi. sunt. Parte. cop.

Dantes nomina sacramento adigit.) Illic est dat nomina. Forte scribendum &
 distinguendum, dant nomina, sacramento adigit.

Et pondus argenti senatoribus inducit.) Nos, indicit.

Quae non dabantur, remisit.) Codex Matthiae Coruini, Quae non dabantur,
 omisit, Adhuc nullus commodus sensus elici potest, Pro non dabantur, lego nun-
 ciabantur, & bene habebit locus. Quae nunciabantur, omisit. Hoc est, omisit puni-
 re senatores equitesq; de quibus nunciatum foret quod e castris se subduxissent. *Quae nunci-
 bantur, omisit*

Niue se eluctantibus.) Castigau quemadmodum est in uolumine Budensi, ni-
 ues eluctantibus, Sic in uita Agricola. Super uirtutem hostium, locorumq; disti-
 cultates eluctatus. Eodem modo dixit libro 17. Et immensa uiaru spacia, agre sub tib. *Niues eluctan-
 cultates eluctatus. Eodem modo dixit libro 17. Et immensa uiaru spacia, agre sub tib. spacia uia
 armis enterentur. Et hoc loco mox. Custodias Vitellij elapsam. Item libro 4. num entii*

Eiusq; statuum uim ignium bis elapsam.
 Et notitia locoru.) Illic legitur. Et noctu locorum. Forte, notu pro notione seu
 Donec aquilae signaq; legionum assequerentur.) Absolute usurpat (notitia,
 assequi. Infra Missus exemplo Varus. Nos. Missus exemplo Varus.

Fontem Capitonem in proditionem corruptum.) Haec clausula in proditio-
 nem, non est in libro regio.

Id quoq; non sine decore.) Nos, sine dedecore.

Vt ad praelium intentus armatusq;.) Illic legitur. ornatusq;, Liius lib. 9. primae
 dec. Diemq; ips, qua equis armisq; instructu atq; ornati adessent, edixit. Item lib. 1. *Flavianus ex-
 primae dec. Armati ornatiq;. Vbi uulgo legitur, Ordinati armatiq;.*

Et pecuniam & secreta Campaniae offerre Vitellio.) Budensis codex habet
 secretam. Lego, secretum Campaniae. *ercitus ut ad
 praelum inten-
 tus, ornatusq;*

Tanquam inuidia & aemulatione fortunam fratris moraretur.) Illic legitur, for-
 tuna fratris m. Distingue, Tanquam inuidia & aemulatione fortunae fratris, mora-
 retur. Vbi moraretur accipit absolute, pro conctari.

Et credebatur affectam eius fidem praeruisse.) Sic hic dicit affectam fidem pro
 laesa, quemadmodum Liius dixit res affectas lib. 6. primae dec. Quorum legati o
 pem rebus affectis orates, quum senatum adissent. Et affectam Remp. lib. 5. eius.
 dem dec. Modo quae res post prodigium Albani lacus, nisi instauratio sacroru, au-
 spicioruq; renouatio, affectae Veienti bello reip. remedio fuit. Et affectu corpus.

Lib. 9. primae dec. In corpore tamē affecto uigebat uis animi consilijq;. Emendan
 dus est deprauatus Liiij locus lib. 5. primae decadis, ubi in uulgatis aeditionibus le
 gitur, Vires corporis effoeta. Tu scribae, Vires corporis affectae. *Affecta fides
 Affectae res
 Affecta resp.*

Ne uictos quidem laturos.) Codex Matthiae Coruini, Ne uicto quidem latu-
 ros. Lego, ne uictum quidem laturus. *ris affectae*

Nisi extincto aemulatore redituram.) Illic legitur, aemulatore daturam. Forte
 scribendum, aemulo redituram.

Ne dum Primus & Fuscus.) Nos, Nedum Primus ac Fuscus. Mox est illic, ul-
 la in Vitellium.

Moriendum deditis.) Haec clausula est in libro manuscripto.

Pullo amictu palatio digreditur.) Scripsimus, degreditur. Nam quoties ex alto
 descensus innuitur, apte locum habet hoc uerbum. Liius lib. 9. primae dec. Cum
 quingentis, inquit, haud amplius pedibus, ducentisq; equitibus degressum iugis
 Masanissam persecutus. Rursum lib. 5. eiusdem dec. Cum equitibus ad pedes de-
 gressis. Sic enim ibi legendum, pro digressis. *Palatio degre-
 ditur*

Simul ferebatur lecticula paruulus filius.) Illic est, paruus filius.

Piso & Galba tanquam in acie cecidere. In sua cocione.) Exemplar Budense:
 F 2 Piso

Piso & Galba tanquā in acie cecideban sua concione Vitellius. Legerim, in acie ceciderant, sua concione Vitellius. s. cecidit. Sua concione, pro, in sua concione.

Interclusum aliud iter.) Illic, interclusum alterum iter. Et sic nos scripsimus. Mox, in palatium redijt.

Mixto milite, & quibusdam senatorū equitumq̄.) Participium mixto non est in codice regio. Verum pro & quibusdam, est, ex quibusdam. Ut stet sententia, arcem Capitolij insedit, milite, hoc est cum milite, ex quibusdam senatorum equitumq̄. Mutauimus itaq̄ particulam, &, in ex, & ablatiuum mixtum sustulimus.

Arce capitolij insedit, milite ex quibusdam senatorū equitumq̄.

Nec à militibus in ternuncius inuisa pacis interficeretur.) Particulam à deleuit. Nam subauditur. Nisi quis putet uocabulum in ternuncius cum datiuo militibus construendū, per participiū existens. Tum multo minus opus erit à præposuone. Saxi tegulisq̄ Vitellianos deturbabant.) Hoc uerbū miror à librario omissum Faces in prominentē porticum iecere.) Illic est, iacere pro iacebant, (fuisse, Quo nitentes ac progressos depellerent.) Nos, depulerint. Item, populo Ro. Quam non Porfena dedita urbe, neq; Galli capta temerare potuissent.) Scripsimus, tenere potuissent. Tendere hoc est obtinere, tanquam sui iuris factam. Sic enim habet Codex Budensis. Alioquē uerbum temerare non displicet, quo sæpe Tacitus utitur. Sensus est, saltem tenere non potuerunt, adeo non cremare excin dereq̄. De hoc tamen loco cogitet lector.

Quo tanta cladis pretio stetit.) Verbum stetit erasimus, & dispunximus. Quibus armorum caulis, quo tanta cladis pretio, pro patria bellauimus?

Ignoratusq̄, apud Cornelium primum) Nos, Ignoratus apud Cornelium Primum paternum clientem, iuxta Velabrum delituit.

Premia enauate opere repetebant. Enauatus in emunio, cuius participio uti in uita Agricole; Syluis & paludibus emuniendis operam

Et præmia nauata opere petebant.) Volumē Budense. Et præmia enauata opere repetebant. Est autē elegans uocabulū enauatus, ab enauando. Vbi è cōsummatio nē significat, ut in uerbo euinco. Lib. 1. Tanto magis imbelles Heduos euinco. Itē Enauare in emunio, cuius participio uti in uita Agricole; Syluis & paludibus emuniendis. Direpta æmulatione inter duos.) Nos, direpta æmulatione inter duos. Neq; multi cecidere.) Castigauit, neq; inulti cecidere.

Ipse lauream gestæ prosperæ rei.) Emend. Ipse lauream prospere gestæ rei. Ceteri foeda fuga consternuntur.) Scripsi, consternantur. Ut supra. Atq; illic consternantur.

Prætexto reipublicæ

Ut prætextu Reip. concordiam pacemq̄ suaderent.) Nos, prætexto. Nam sic & autores alij loquuntur.

Sacrum etiam in exteris gentes legatorum

Et nō dato à duce præsidio.) Et particula non est in libro manuscripto, qui mox habet, sacrum etiam in exteris gentes legatorum ius. In pro erga, Hoc est cū exte

rae gentes mittunt legatos. Dirempra belli commercia.) Lego, bellico commercia, Sabini caede, & incendio Capitolij, dirempra bellico cōmercia. Hoc est, uelut dato belli signo, dirempra commercia. Notum est quid sit bellicum canere.

Erui iugulariq̄ expositulantes.) Scripsimus, postulantes. Et scortis miles.) Castigauimus, Et scortis similes. Quæ acerrimus quisq̄; ut nouissimam speciem retinebant.) Emendauimus; ut nouissimam spem retinebant.

Auentinum in domum uxoris sellula defertur.) Exemplar regiū habet Auentini. Per auersam palatij partem Auentini, in domum ux. sellula defertur.

Vel quo maturius ludibrio eximeret.) Illic legitur, ludibus. Suspicio scribendum, ludibrijs. Mox, nos, Vox una.

Pater illi L. Vitellius (nam septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat.)

plebat.) Codex Budensis. Patrem illi luceriam septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat. Coniunctio legendum. Pater illi L. Nuceria. septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat. Siue. Pater illi L. Nuceria. (aut L. Nuceria pro à Nuceria.) Nam septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat. De uero Vitellij Cæsaris Suetonius in hæc uerba scribit: P. Vitellius domo Nuceria. Cæterum quia manuscriptum uolumen habet, Patrem illi Luceriam, simplici us sit legere, Patrem illi Nuceria. Subaudi dedit. Septimum & quinquagesimum ætatis annū explebat. Paulopost. Reip. haud dubie intererat. Vocabulum Reip. in regio libro omissum, doctus quispiam hic infulsit cum eo non sit opus. Nam latine dicitur, Haud dubie intererat Vitellij uinci, hoc est ad rem pertinebat. Vt ille erat. Itaq; genitiuum Reip. dispunximus. L. uisus lib. 7. quarta dec. Quod plurimum intererat ad animos ciuitatum.

Patrem illi Nuceria

Haud dubie intererat Vitellij uinci

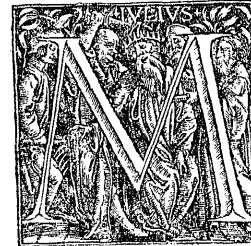
Præcipiti in occasum die.) Scripsimus, Præcipitate in occasum die. Nam præcipitare etiam absolute usurpant autores. L. uisus lib. 7. tertie dec. Creditum uulgo est, in puteum apertum ex equo præcipitasse. Sic enim scriptum reperi in uetusto codice cum eum librum conferrem. Quamquam in uulgatis æditionibus legitur præcipitatum esse. Rursum lib. 9. quarta dec. Et pars maxima inermes per inuia & rupes deruptas præcipitantes fugerunt.

Præcipitante in occasu die.

Præcipitare

F I N I S.

✪ P CORNELII TACITI AB EXCESSU DIVI AVGVSTI ANNALIUM LIBER XIX.

ELIORE fato fideq; Flauianarum partium duces consilia belli tractabant. Petouionem in hyberna Tertiadecimæ legionis conuenerant. Illic agitauere, placeret ne obstrui Pannoniæ alpes, donec à tergo uires uniuersæ confurgerent, an ire cominus, & certare pro Italia constantius foret.

Petouionem uulguis eruditiorū Petouia uocat, Germani Betta in Carnis oppidum in ripa Drani fl. sitū.

Quibus opperiri auxilia, & trahere bellum uidebatur, Germanicarum legionum uim famamq; extollebant, & aduenisse mox cum Vitellio Britannici exercitus roborat: Iplis nec numerum parem pulsarum nuper legionum: & quamquam atrociter loquerentur, minorem esse apud uictos animum. Sed in fessis interim alpibus, uenturum cum copijs Orientis Mutianum. Superesse Vespasianum mare, classes, studia prouinciarum, per quas uelut alterius belli molem cieret. Ita salubri mora, nouas uires affore, & præsentibus nihil periturum.

Ad ea Antonius Primus (is acerrimus belli concitator) festinationem ipsius utilem, Vitellio exitiosam disseruit. plus socordia quam fiducia accessisse uictoribus. Neque enim in prociactu & castris habitos, per omnia Italiae municipia desides, tantum hospitibus metuendos, quanto ferocius ante se egerint, tanto cupidius insolitas uoluptates hausisse. Circo quoq; ac theatris & amœnitate urbis emollitos, aut ualitudinibus fessos. Sed addito spa-

Antonius Primus belli concitator aduersus Vitellium pro Vespasiano

cio, rediturum & his robur meditatione belli. Nec procul Germaniam unde uires, Britanniam freto dirimi, iuxta Gallias Hispaniasq; utrinque uiros, equos, tributa, ipsamq; Italiam & opes urbis. Ac si inferre arma ultro uelint, duas classes, uacuumq; Illyricum mare. Quid tum claustra montium profutura? quid tractum in aetatem aliam bellum? unde interim pecuniam & commeatus? Quin potius eo ipso uterentur, quod Pannonicæ legiones deceptæ, magis quàm uictæ resurgere in ultionem properent: Mœsici exercitus integras uires attulerint. Si numerus militum potius quàm legionum putetur, plus hinc roboris, nihil libidinum, & profuisse disciplinæ ipsum pudorem. Equites uero ne tum quidem uictos, sed quanquam rebus aduersis disiectam Vitellij aciem. Duæ tunc Pannonicæ ac Mœsicæ alæ perruere hostem. Nunc xvi alarum coniuncta signa, pulsus sonitusq; & nubè ipsa operient ac superfundent oblitos præliorum equites equosq;. Nisi quis retinet, idem suafor auctorq; consilij ero. Vos quibus fortuna in integro est, legiones continete, mihi expeditæ cohortes sufficient. Iam referata militiâ impulsas Vitellij res audictis: iuuabit sequi, & uestigijs uincens insistere. Hæc atq; talia flagrans oculis, truci uoce, quo latius audiretur (& enim se centuriones & quidam militum consilio miscuerant) ita effudit, ut cautos quoq; ac prouidos permoueret: uulgus & cæteri unum uirum ducentq; spreta aliorum segnitia laudibus ferrent. Hanc sui famam ea statim concione commouerat, qua recitatis Vespasiani epistolis, non, ut plerique, incerta differuit, huc illuc tracturus interpretationem, prout conduxisset. Aperte descendisse in causam uidebatur, eoq; gratior militibus erat, culpæ uel gloriæ socius. Proxima Cornelij Fusci procuratoris auctoritas. Is quoque indementer in Vitellium inuehi solitus, nihil spei sibi inter aduersa reliquerat. Titus Appius Flauianus natura ac senectâ conctator, suspitiones militum irritabat, tanquam affinitatis cum Vitellio meminisset. Idemq; quod cœptante legionum motu profugus, dein sponte remeauerat, perfidiæ locum quæsisse credebatur. Nam Flauianum omiâ Pannonia ingressum Italiam & discrimini exemptum, rerum nouarum cupido legati nomen resumere, & misceri ciuilibus armis impulerat, suadente Cornelio Fusco, non quia industria Flauiani egebat, sed ut consulare nomē surgentibus tum maxime partibus, honesta specie prætenderetur: Cæterum ut transmitteret in Italiam impune, & eo usui foret, scriptum Aponio socium reuirescere crederet. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior uisa, patentibus circum campis ad pugnam equestrem, qua præualebant: simul coloniam copijs ualidam auferre Vitellio in rem famamq; uidebatur. Post Vicentia fessa ipso transitu Vicentia: quod per se parum (etenim modicæ municipio uires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illic Cæcinam genitum, & patriam hostium duci creptam. In Veronensibus pretium fuit, exemplo opibusq; partes iuuere. Et interceptus exercitus per Rætiam

vide Castiga
tiones huic 19
libro præ
fixas
Verona

Vicentia

Iuliasq;

Iuliasq; alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obseperat. Quæ ignara Vespasiano aut uetita. quippe Aquileiæ sisti bellum, expectariq; Mutianum iubebat. Adhucbatq; imperio consilium, quando Aegyptus, claustra annonæ, uectigalia opulentissimarum prouinciarum obtinerentur, posse Vitellij exercitum egestate stipendij frumentiq; ad deditionem subigi. Eadem Mutianus crebris epistolis monebat, incruentam & sine luctu uictoriam, & alia huiusmodi prætexendo, sed gloriæ audis, atq; omne belli decus sibi retinens. Cæterum ex distantibus terrarum spatijs consilia post res afferebantur. Igitur repentino incursum Antonius stationes hostium irupit, tentatisq; leui prælio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina inter Hostilium uicem Veronensium, & paludes Tartari fluminis, castra permuniit, tutus loco, cum terga flumine, latera obiectu paludis tegeantur, quod si affuisset fides, aut opprimi uniuersis Vitellianorum uiribus duæ legiones nondum coniuncto Mœsico exercitu potuere, aut retro actæ, deserta Italia turpem fugam consciuissent. Sed Cæcina per uarias moras prima hostibus prodidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epistolis increpat, donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione septima Claudiana aduenit. Legioni tribunus Vipsanus Messala præerat, claris maioribus, egregius ipse, & qui solus ad id bellum artes bonas attulisset. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæcina, temeritatem uictæ arma tractantium inculans. Simul uirtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modica & uulgari mentione, nulla in Vespasianum contumelia. Nihil prorsus quod aut corrumperet hostem, aut terreret. Flauianarum partium duces omiâ prioris fortunæ defensione, pro Vespasiano magnifice, pro causa fidenter, de exercitu securi, Vitellium ut inimici, ut innocuum exercitum Mœsicum celebrare. At ne inermes prouinciæ barbaris nationibus exponeretur, principes Sarmatarum Iazygum, penes quos ciuitatis regimen, in commilitium asciti, plebem quoq; & uim equitum, qua sola ualent offerebant, remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur, ac maiore ex diuerso mercede, ius fasq; exuerent. Trahuntur in partes Sido atq; Italicus reges Sueuorum, quibus uetus obsequium erga Romanos, & gens fidei commissæ patientior: opposita in latius auxilia infesta Rætiae, cui Porcius Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cum ala Tauriana & vii cohortibus, ac Noricorum iuuentute, ad occupandam ripam Aeni fluminis quod Rætios Noricosq; interfluit, missus. Nunc illis, aut his prælium tentantibus, fortuna partium alibi transacta. Antonio uexillarios è cohortibus, & partem equitum ad inuadendam Italiam rapienti, comes fuit Arrius Varus strenuus bello, quam gloriâ & dux Corbulo, & prosperæ in Armenia res addiderant. Idem secretis apud Neronem sermonibus ferebatur

Sarmatae Iazyges

Sido, Italicus
Sueuorum
reges

Rætia Vitellio studebat

Corbulonis uirtutes criminatus. Vnde infami gratia primum pilum ad-
 pto, laeta ad praefens male parta, mox in perniciem uertere. Sed Primus ac
 Varus occupantes Aquileia proxima quaeq; & Opitergij & Altini latis
 animis accipiuntur. Relictum Altini praesidium, aduersus classem Rauennatam,
 nondum defectione eius audita. Inde Patauium & Ateste partibus
 adiunxere. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonia-
 nae nomen ad Forum Alienti ponte iuncto confedisse. Placuit occasio inua-
 dendi incuriosos. nam id quoque nunciabatur. luce prima inermes plerisque
 oppressere. Praedictum ut paucis interfectis, ceteros pauore ad mutandam
 fidem cogent. Et fuere qui se statim dederunt. plures abrupto ponte, in-
 stanti hosti uiam abstulerunt. Vulgata uictoria post principia belli secun-
 dum Flavianos, duae legiones septima Galbiana, Tertiadecima Gemina
 cum Vedio Aquila legato Patauium alacres ueniunt. Ibi pauci dies ad re-
 quem sumpti. & Minutius Iustus praefectus castrorum legionis septimae,
 quia audacius quam civili bello imperitabat, subtractus militum ira, ad Ve-
 spasianum missus est. Desiderata diu res interpretatione gloriae in maius
 accipitur, postquam Galbae imagines discordia temporum subuersas in om-
 nibus municipiis recoli iussit Antonius, decorum pro causa ratus, si placeret
 Galbae principatus. Et partes praesumere, facta tribunis & centurioni-
 bus retinendi quae Vitellius indulisset spe, atque ipsum Caecina non ob-
 scure ad transitionem hortabantur. Recitatae pro concione epistolae addide-
 re fiduciam, quod submisit Caecina uelut offendere Vespasianum timens,
 ipsorum duces contemptim, tanquam insultantes Vitellio scripserunt. Ad-
 uentu deinde duarum legionum, e quibus tertia Dillius Aponianus, octa-
 uam Numisius Lupus ducebant, ostentare uires, & militari uallo Veronam
 circumdare placuit. Fortae Galbianae legioni in aduersa fronte ualli opus ces-
 serat, & uisi procul sociorum equites, uanam formidinem ut hostes fecere.
 Rapiuntur arma, & ut prodicionis ira militum in T. Appium Flavianum
 incubuit, nullo criminis argumento. Sed iam pridem inuisus turbine quo-
 dam ad exitium poscebatur. propinquum Vitellij, proditorem Othonis,
 interceptorem donatiui clamitabant. Nec defensionis locus, quanquam sup-
 plices manus tenderet, humi plerumque stratus, lacera ueste, peccus atque ora
 singulu quatiens. Id ipsum apud infensos incitamentum erat, tanquam ni-
 mius pauor conscientiam argueret. Obturbabatur militum uocibus cum
 loqui ceperet. fremitu & clamore ceteros aspernantur, uni Antonio aper-
 tae militum aures. Nam & facundia aderat mulcendique uulgum artes, &
 auctoritas. Vbi crudescere seditio, & a conuiuijs & probris, ad tela & manus
 transibat, iniici cithenas Flauiano iubet. Sensit ludibrium miles, disiectisque
 qui tribunal uebantur, extrema uis parabatur. Opposuit sinum Antoni-
 us stricto ferro, aut militum se manibus, aut suis moriturum obtestans: ut
 quemque notum, & aliquo militari decore insignem aspexerat, ad ferendam
 opem

Aquileia
 Opitergium
 Altinum
 Patauium
 Ateste

Dillius Apo-
 nianus

opem nomine ciens. Mox conuersus ad signa & bellorum deos, hostium po-
 tius exercitijs illum furorem, illam discordiam injecerent, orabat, donec fa-
 tisceret seditio, & extremo iam die sua quisque in tentoria dilaberetur. Profe-
 ctus eadem nocte Flavianus, obuijs Vespasiani literis, discrimine exemptus
 est. Legiones ueluti tabe infectae Aponium Saturninum Macesii exercitus
 legatum, eo atrocius aggrediuntur, quod non ut prius labore & opere fessae,
 sed medio diei exarserant, uulgatis epistolis, quas Saturninus ad Vitellium
 scripsisse credebatur. ut olim uirtutis modestiaeque, tunc procacitatis & petu-
 lantiae certamen erat, ne minus uolenter Aponium quam Flavianum ad sup-
 plicium deposceret. Quippe Macesii adiutam a se Pannoniorum ultionem
 referentes, & Pannonici uelut absoluerentur aliorum seditione, iterare cul-
 pam gaudebant. In hortos in quibus diuertebatur Saturninus pergunt. Nec
 tam Primus, Aponianus, & Messala (quanquam omni modo nixi) eripue-
 re Saturninum, quam obscuritas latebrarum, quibus occultabatur uacatum
 forte balnearum fornacibus abditus. Mox omissis licetoribus Patauium con-
 cessit. Digressu consularium uni Antonio uis ac potestas in utrumque exerci-
 tum fuit, cedentibus collegis, & obuensis militum studijs. Nec deerat qui cre-
 derent utraque seditionem fraude Antonij ceptam, ut solus bello frueretur.
 Ne in Vitellij quidem partibus quiete mentes, exitiosiore discordia, non su-
 spicionibus uulgi, sed perfidia ducum turbabantur. Lucilius Bassus classis
 Rauennatis praefectus, ambiguos militum animos, quod magna pars Dal-
 matae Pannonijque erant, quae provinciae Vespasiano tenebantur, partibus
 eius aggregauerat. Nox prodicioni electa, ut ceteris ignaris, soli in principia
 defectores coirent. Bassus pudore seu metu quis nam exitus foret, intra do-
 mum opperiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellij imagines inuadunt,
 & paucis resistentium obtruncatis, ceterum uulgi rerum nouarum studio,
 in Vespasianum inclinabat. Tum progressus Lucilius auctorem se palam
 praebet, classis Cornelium Tuscum praefectum sibi destinat, qui prope a-
 currit. Bassus honorata custodia liburnicis nauibus Hadriam prouectus, a
 praefecto alae Mennio Rufino praesidium illic agitante uiucitur. Sed exo-
 luta statim uincula inuuentu Hormi Caesaris liberti. is quoque inter duces
 habebatur. At Caecina defectione classis uulgata, primores centurionum,
 & paucos militum, ceteris per militiae munera dispersis, secreta castrorum
 affectans, in Principia uocat. Ibi Vespasiani uirtutem uiresque partium ex-
 tollit: transfugisse classem inopia commeatum, aduersas Gallias Hispaniasque,
 nihil in urbe fidum, atque omnia de Vitellio in deterius. Mox in-
 cipientibus qui conscij aderant, ceteros re noua attonitos, in uerba Vespasiani
 adigit. Simul Vitellij imagines direptae, & missi qui Antonio nuocia-
 rent. Sed ubi totis castris in fama proditio, recurrans in principia miles praes-
 scriptum Vespasiani nomen, proiectas Vitellij effigies aspexit, uastum pri-
 mo silentium, mox cuncta simul erumpunt: huc cecidisse Germanici exer-
 citus

citius gloriam, ut sine prælio, sine uulnere, uinctas manus & capta traderent arma. Quas enim ex diuerso legiones? Nempe uictas. & abesse unicum Othoniani exercitus robur, primanos quartadecimanosque, quos tum rursus dem campis illis fuderint strauerintque, ut tot armorum millia uelut grex uenaliū exuli Antonio donum darentur. Octo nimirum legiones unius classis accessionem fore. Id Basso, id Cæcinæ uisum, postquam domos, hortos, opes principi abstulerint, etiam militibus principem auferre, licet integros incruentosque, Flauianis quoque partibus uiles, quid dicturos reposcentibus aut prospera, aut aduersa? Hæc singuli, hæc uniuersi, ut quemque dolor impulerat, uociferantes, initio à quinta legione orto, repositis Vitellij imaginibus, uincta Cæcinæ iniiciunt. Fabium Fabulum quintæ legionis legatum, & Cassium Longum præfectum castrorum, duces deligunt. Forte oblatos trium liburnicarum milites, ignaros & insontes trucidant. Relictis castris, abrupto ponte Hostiliam rursus, inde Cremonam pergunt, ut legionibus primæ Italicæ & Vniuersæ Rapaci iungerentur, quas Cæcina ad obtinendam Cremonam cum parte equitum præmiserat. Vbi hæc comperita Antonio, discordes animis, discretos uiribus hostium exercitus aggredi statuit, antequam ducibus auctoritas, militi obsequium, & iunctis legionibus fiducia rediret. nancque Fabium Valentem profectum ab urbe, acceleraturumque cognita Cæcinæ proditione coniecitabat, Et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorum uis, per Rhætiā timebatur: & Britannia Galliaque & Hispania auxilia Vitellius acciuerat, iumentam belli luem, ni Antonius id ipsum metuens festinato prælio uictoriam præcepisset. Vniuerso cum exercitu secundis à Verona castris Bæbricum uenit. Postero die legionibus ad muniendum retentis, auxiliares cohortes in Cremonensem agrum missæ, ut specie parandarum copiarum, ciuili præda miles imbueretur. Ipse cum quatuor millibus equitum ad octauum à Bæbrico progressus, quo licentius popularentur, exploratores (ut mos est) longius curabant. Quinta ferme hora diei erat, cum citus eques aduentare hostes, prægredi paucos, motum fremitumque latè audiri nunciavit. Dum Antonius quid nam agendum consultat, auiditate nauandæ operæ Arrius Varus cum promptissimis equitum prorupit. Impulitque Vitellianos modica cæde, nam plurimum accursu uersa fortuna, & acerrimus quisque sequentium, fugæ ultimus erat. nec sponde Antonio peroperatum, & fore que acciderant rebatur. Hortatus suos ut magno animo capefferent pugnam, diductis in latera turmis, uacuum in medio reliquit iter, quo Varus equitesque eius reciperet. Iussæ armari legiones, datum per agros signum, ut quæ cuique proximum, omiſsa præda, prælio occurrerent. Pavidus interim Varus, turbæ suorum miscetur, intulitque formidinem. Pulsi cum saucijs integri, suometipsi metu, & angustijs uiarum conflictabantur. Nullum in illa trepidatione Antonius constantis ducis aut fortissimi militis officium omisit. occurrere

Prior pugna
à Vespasiano
stantium cum
Vitellianis,
& uictoria

currere paucis, retinere cedentes. ubi plurimus labor, unde aliqua spes, consilio, manu, uoce insignis hosti, conspicuus suis, eò postremo ardoris prouectus est, ut uexillarium fugientem hasta transuerberaret. mox raptum uexillum in hostem uertit. quo pudore haud plures quam centum equites restitere. Iuuat locus arctiore illic uia, & fracto interfluentis riuu ponte, qui incerto alueo, & præcipitibus ripis fugam impediabat. Ea necessitas seu fortuna lapsas iam partes restituit, Firmati inter se densis ordinibus, excipiunt Vitellianos temere effusos, atque illi consternantur. Antonius instare percussis, sternere obuios. Simul cæteri ut cuique ingenium, spoliare, capere arma, equos abripere. Excitati prospero clamore qui modo per agros fuga palabantur, uictoriæ se miscebant. Ad quartum à Cremona lapidem fulsere legionum signa, Rapacis atque Italicæ, læto inter initia equitum suorum prælio illuc usque prouecta. Sed ubi fortuna contra fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non obuiam ire, ultroque aggredi hostem, tantum per spacium cursu & pugnando fessum. forte uicti, haud perinde rebus prosperis ducem desiderauerant, atque in aduersis deesse intelligebant. Nutantem aciem uictor equitatus incurſat. Et Vipsanus Messala tribunus cum Mæcicijs auxiliarijs assequitur, quos militiæ gloria legionarijs quantquam raptim ductos, æquabat. Ita mixtus pedes equesque rupere legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia quanto plus spei ad effugium, minorem ad resistendum animum dabant. Nec Antonius ultra institit, memor laboris ac uulnerum, quibus tam anceps belli fortuna quamuis prospero fine, equites equosque afflictauerat. Inumbrante uespere uniuersum Flauiani exercitus robur aduenit. Utque cumulos super & recentia cæde uestigia incessere, quasi debellatum foret, pergere Cremonam, & uictos in deditiōem accipere, aut expugnare deposcunt. Hæc in medio pulchra dictu. Illa sibi quisque, posse coloniam plano sitam impetu capi. Idem audaciæ per tenebras iterum pentibus, & maiorem rapiendi licentiam. Quod si lucem opperiantur, iam pacem, iam preces, & pro labore ac uulneribus, clementiam & gloriam inania laturos. sed opes Cremonensium in sinu præfectorum legatorumque fore. Expugnata urbis prædam ad militē, deditæ ad duces pertinere. Sperruntur centuriones tribuni que, ac ne uox cuiusquam audiatur, quatiunt arma, rapturi imperium ni ducantur. Tum Antonius inserens se manipulis, ubi aspectu & auctoritate silentium fecerat, non se decus neque pretium eripere tam bene meritis affirmabat. Sed diuisa inter exercitum ducesque munia, militibus cupidinem pugnandi conuenire, duces prouidendo, consultando, conſtatione sapius quam temeritate prodesse. Ut pro uirili portione armis ac manu uictoriam inuerit, ratione & consilio proprijs ducis artibus profuturum. Neque enim ambigua esse quæ occurrant, noctem, & ignotæ situm urbis, intus hostes, & cuncta insidijs opportuna. non si pateant portæ, nisi explorato, nisi die intrandum. An oppugnationem inchoatu

Ant. Primus
nocturnā Cre
monæ oppug
nationem dis
suadet

Ratio & con
siliū propria
ducis artes

ros adempto omni prospectu: quis æquus locus, quanta altitudo mœni-
um: tormentis ne & telis, an operibus & uineis aggredienda urbs foret.
Mox conuersus ad singulos, num secures, dolabras, & cætera expugnan-
dis urbibus, secum attulissent, rogabat. Et cum abnuerent, gladijs ne, in-
quit, & pilis perfringere ac subruere muros ullæ manus possunt: Si agge-
rem struere, si pluteis cratibus uel protegi necesse fuerit, ut uulgus impro-
dum irriti stabimus, altitudinem turrium & aliena munimenta mirantes.
Quin potius mora noctis unius aduectis tormentis machinisq; uim ui-
ctoriamq; nobiscum ferimus. Simul lixas calonesq; cum recentissimis
equitum Bebricum mittit, copias cæteraq; usui allaturos. Id uero ægre to-
lerante milite prope seditionem uentum, cum progressi equites sub ipsa
mœnia, uagos ex Cremonensibus corripiunt, quorum indicio noscitur, sex
Vitellianas legiones, omnemq; exercitum qui Hostiliæ egerat, eo ipso die
triginta millia passuum emensum, comperta suorum clade, in prælium ac-
cingi, ac iam affore. Is terror obstructas mentes consilijs ducis, aperuit. Si-
stere tertiam legionem in ipso uia: Posthumia: aggere iubet, cui iuncta à
lauo septima Galbiana patenti campo stetit: dein septima Claudiana a-
gresti fossa (ita locus erat) præmunita, dextro octaua per apertum limi-
tem, mox tertiadecima densis arbutis intersepta. Hic aquilarum signo-
rumq; ordo. Milites mixti per tenebras, ut fors tulerat, prætorianum ue-
xillum proximum tertianis, cohortes auxiliorum in cornibus, latera ac
terga equite circumdata. Sido atque Italicus Sueni cum delectis popula-
rium primori in acie uerfabantur. At Vitellianus exercitus, cui acquiesce-
re Cremonæ, & recuperatis cibo somnoq; uiribus, confectum algore at-
que inedia hostem postera die profligare ac prorueri ratio fuit: indigus
reçtoris, uacuis consilij, tertia fermè noctis hora, paratis, iamq; disposi-
tis Flauianis impingitur. Ordinem agminis dissecti per iram ac tenebras,
asseuerare non ausim, quanquam alij tradiderint: quartam Macedonicam
dextro suorum cornu, quintam & quintadecimam cum uexillis nonæ
secundæq; & uicesimæ Britannicarum legionum, mediam aciem, sexta-
decimanos duo & uicesimanosque & primanos læuam cornu complese.
Rapaces atque Italici omnibus se manipulis miscuerant. Equites auxiliaq;
sibi ipsi locum legere. Prælium tota nocte uarium, anceps, atrox, his rur-
sus illis exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem prouisu iu-
uabant. Eademq; utraque acie arma, crebris interrogationibus notum
pugnæ signum, permixta uexilla, ut quisque globus capta ex hostibus huc
uel illuc raptabat. Urgebatur maxime septima legio, nuper à Galba con-
scripta. Occisi sex primorum ordinum centuriones, abrepta quædam si-
gna. Ipsam Aquilam Atilius Verus primipili centurio multa cum hosti-
um strage, & ad extremum moriens, seruauerat. Sustinuit labentem aciem
Antonius accitis prætorianis, qui ubi excepere pugnam, pellunt hostem,
dein

Sueni in pri-
ma acie

Posterior pu-
gna, qua Vi-
telliani pror-
sus prosti-
gantur

dein pelluntur. Nanq; Vitelliani tormenta in aggerem uia: contulerant,
ut tela uacuo atq; aperto excuterentur, dispersa primo & arbutis sine ho-
stium noxa illisa. Magnitudine eximia quartadecimæ legionis balista, in-
gentibus saxis hostilem aciem proruebat: lateq; cladem intulisset, ni duo
milites præclarum facinus ausi, arreptis è strage scutis ignorati uincula ac
libramenta tormentorum abscidissent. Statim confossi sunt, eoq; intercidē-
re nomina, de facto haud ambigitur. Neutrò inclinauerat fortuna, donec a-
dulta nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretq;. Sed Flauianis æquior
à tergo, hinc maiores equorum uirorumq; umbræ, & falso ut in corpore
ictu tela hostium citra cadebant. Vitelliani aduerso lumine collucescentes, ue-
lut ex occulto iaculantibus incauti offerebantur. Igitur Antonius ubi no-
scere suos, nosciq; poterat, alios pudore & probris, multos laude & horta-
tu, omnes spe promissisq; accendens, cur rari sumpsisset arma Pannoni-
cas legiones interrogabat. Illos esse campos in quibus abolere labem prio-
ris ignominia: ubi recuperare gloriam possent. Tum ad Mœcis conuer-
sus, principes auctoresq; belli ciebat: Frustra minis & uerbis prouocatos
Vitellianos, si manus eorum oculosq; non tolerent. Hæc ut quosq; accel-
ferat. Plura ad Tertianos, ueterum recentiumq; admonens ut sub M. An-
tonio Parthos, sub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepulissent.
Mox insensus prætorianis: uos, inquit, nisi uincitis pagani, quis alius impe-
rator, quæ castra alia excipient: Illic signa armaq; uestra sunt, & mors ui-
ctis. Nam ignominiam consumpsistis. Vndiq; clamor, & orientem solem
(ita in Syria mos est) Tertiani salutauere. Vagus inde consilio ducis sub-
ditus rumor, aduenisse Mutianum, exercitus inuicem salutasse. Gradum in-
ferunt, quasi recentibus auxilijs aucti, rariore iam Vitellianorum acie, ut
quos nullo rectore, suus quencq; impetus uel pavor contraheret duceret-
ue. Postquam pulsos sensit Antonius, denso agmine obturbat, laxati ordi-
nes abrumpuntur, nec restitui quiuere impredientibus uehiculis tormētisq;. Per
limitem uia: sparguntur consecrandi festinatione uictores. eo notabi-
lior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nominaq; auctore Vipsa-
no Messala tradam. Iulius Mansuetus ex Hispania Rapaci legioni addi-
tus, impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus inter septimanos à
Galba conscriptus, oblatum forte patrem & uulnere stratum, dum semia-
nimem scrutatur, agnitus, agnoscensq;, & exanguem amplexus, uoce fle-
bili precabatur placatos patris manes, ne uel se ut parricidam aduersarentur:
publicum id facinus: & unum militem quotam ciuiliū armorum partem.
Simul attollere corpus, aperire humum, supremo erga parentem officio fun-
gi. Aduertere proximi, deinde plures, hinc per omnem aciem miraculum,
& questus, & læuissimi belli execratio. Nec eo segnius propinquos, affi-
nes, fratres trucidatos spoliant. Factum esse scelus loquuntur, faciuntq;. Vt
Cremonam uenere, nouum immensumq; opus occurrit. Othoniano
G bello

Adulta nocte

Pagani

Orientem so-
lem salutare,
Sorum
mos

bello Germanicus miles mœnibus Cremonensium castra sua, castris uallum circumiecerat. eaq̄ munimenta rursus auxerat. Quorum aspectu hæfere uictores incertis ducibus quid iuberent. Incipere oppugnationem fessio per diem noctemq̄ exercitu, arduum, & nullo iuxta subsidio anceps. Sin Bebriacum redirent, intolerandus tam longi itineris labor. & uictoria ad irritum reuoluebatur. Munire castra, id quoque propinquis hostibus formidolosum, ne dispersos & opus molientes subita eruptione turbarent. Quæ super cuncta, terreat ipsorum miles periculi quam moræ patientior. Quippe ingrata quæ tuta, & temeritate spes. omnisq̄ cædes, & uulnera & sanguis auiditate prædæ pensabantur. Huc inclinauit Antonius, cingiq̄ uallum corona iussit. Primo sagittis saxisque eminens certabant, maiore Flauianorum pernicie, in quos tela desuper librabantur. Mox uallum portasq̄ legionibus attribuit, ut discretus labor fortes ignauosq̄ distingueret, atq̄ ipsa contentione decoris accenderentur: Proxima Bebriacensi uia tertiani septimaniq̄ sumpserunt, dexteriora ualli, octaua ac septima Claudiana, tertia decimanos ad Brixianam portam impetus tulit. Paulum inde moræ, dum è proximis agris ligones, dolabras, & alij falces scalasq̄ conuectant. Tum elatis super capita scutis densa testudine succedunt. Romanæ utrinq̄ artes, pondera saxorum Vitelliani prouoluunt, disiectam fluitantemq̄ testudinem lanceis contisq̄ scrutantur, donec soluta compage scutorum, exanguis aut laceros prosternerent. Multa cum strage incesserat conctatio, ni duces fessio militi, & uelut irritas exhortationes abnuenti, Cremonam monstrassent. Hormi ne id ingenium, ut Messala tradit, an potior auctor sit C. Plinius, qui Antonium inculcat, haud facile discreuerim: nisi quod neq̄ Antonius neq̄ Hormus à fama uitaq̄ sua quamuis pessimo flagitio degenerauere. Non iam sanguis neq̄ uulnera morabantur, quin subruerent uallum, quaterentq̄ portas, innixi humeris, & super iteratam testudinem scandentes, prehensarent hostium tela brachiaq̄. integri cum saucijs, semineces cum expirantibus uoluuntur, uaria pereuntium forma, & omni imagine mortium. Acerrimum septimæ tertiæq̄ legionum certamen. Et dux Antonius cum delectis auxiliarijs eodem incubuerat. Obstinosos inter se, cum sustinere Vitelliani nequirent, & superiecta tela testudine laberentur, ipsam postremo balistam in subeuntes propulere: quæ ut ad præfens disiecit obruitq̄ quos inciderat, ita pinnas ac summa ualli ruina sua traxit. Simul iuncta turris icibus saxorum cessit. quæ septimani dum nituntur cuneis, tertianus securibus gladijsq̄ portam perfregit. Primum irrupisse C. Volusium tertiæ legionis militem inter omnes auctores constat. Is in uallum egressus deturbatis qui resisterent, conspicuus manu ac uoce capta castra conclamauit. Cæteri trepidis iam Vitellianis, scq̄ è uallo præcipitantibus perurpere. completur cæde quantum inter castra murosq̄ uacui fuit. Ac rursus noua laborum facies, ardua urbis mœnia, saxæ turres, ferrati portarum obijces

Vallum Vitellianorum Cremonæ proximum à Flauianis oppugnatur

Capta castra

obijces, uibrans tela miles, frequens obstrictusq̄ Vitellianis partibus Cremonensis populis, magna pars Italiae statim in eosdem dies mercatu congregata: quod defensoribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incitamentum ob prædam erat. Rapi ignes Antonius, inferriq̄ amoenissimis extra urbem ædificijs iubet, si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur. propinqua muris tecta, & altitudinem mœnium egressa, fortissimo quoque militum complet. Illi trabibus tegulisq̄ & facibus propugnatores deturbant. Iam legiones in testudinem glomerantur, & alij tela saxaq̄ incutiebant, cum languere paulatim Vitellianorum animi, & ut quisque ordine anteibat, cedere fortunæ: ne Cremona quoque excisa nulla ultra uenia, omnisq̄ ira uictoris non in uulgi inops, sed in tribunos centurionesq̄, ubi precium cædis erat, reuerteretur. Gregarius miles futuri socors, & ignobilitate tutior, perstabat. Vagi per uias in domibus abditi, pacem ne tum quidem orabant cum bellum posuissent. Primores castrorum nomen atq̄ imagines Vitellij amoluntur. Catheras Cæcinæ (nam etiam tum uinctus erat) exoluunt, orantq̄ ut causæ suæ deprecator afflisset. Aspernantem tumentemq̄, lachrymis fatigant extremum malorum: ac fortissimi uiri, proditoris opem inuocantes, mox uelamenta & infulas pro muris ostentant. Cum Antonius inhiberi tela iussisset, signa aquilasq̄ extulere. Mœstum inermium agmen deiectis in terram oculis sequebatur. Circumstiterant uictores, & primo ingerbant probra, intabant ictus. Mox ut præberi ora contumelijs, & posita omni ferocia cuncta uicti patiebantur, subit recordatio, illos esse, qui nuper Bebriaci uictoria temperassent. Sed ubi Cæcina prætexta licitoribusq̄ insignis dimota turba consul incessit, exarsere uictores. superbiam sauitiamq̄ (adeo inuisa scelera sunt) etiam perfidiam obiectabant. Obstetit Antonius, datisq̄ defensoribus ad Vespasianum dimisit. Plebs interim Cremonensium inter armatos confictebatur. nec procul cæde aberant, cum precibus ducum mitigatus est miles. Et uocatos ad concionem Antonius alloquitur, magnifice uictores, uictos clementer. de Cremona in neutrum. Exercitus præter insitam prædandi cupidinem uetere odio ad excidium Cremonensium incubuit. Iuuisse partes Vitellianas Othonis quoq̄ bello credebantur. Mox tertiadecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos, ut sunt prociacia urbanae plebis ingenia, petulantibus iurgijs illuserant. Auxit inuidiam ditum illic à Cæcina gladiatorum spectaculum, eadem rursus belli sedes, & præbiti in acie Vitellianis cibi: cæsæ quædam femina, studio partium ad prælium progressæ. Tempus quoq̄ mercatus, ditem alioquin coloniam, maiorum opum specie complebat. Cæteri duces in obscuro, Antonium fortuna famaq̄ omnium oculis exposuerat. Is balneas abluendo cruori propere petit. Excepta uox est, cum teporem incusaret, statim futurum ut incalcescerent. Verum nile dictum omnem inuidiam in eum uertit, tanq̄ signum incendendæ Cremonæ

Oppugnatur Cremona

Velamenta in infula

Prociacia urbanae plebis in genia

Cremonae ex-
cidium
mone dedisset, quæ iam flagrabat. Quadraginta armatorum millia irrupe-
re, calorum lixarumque amplior numerus, & in libidinem ac sauitiam cor-
ruptior. Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus supra cædibus, ca-
des stupris miscerentur. Grandæuos senes, exacta ætate sceminas, uiles ad
prædam, in ludibrium trahabant. Vbi adulta uirgo, aut quis forma conspi-
cuus incidisset, ut manibusque rapiendum diuulsus, ipsos postremo direpto-
res in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam uel grauiâ auro templo-
rum dona sibi quisque trahunt, maiore aliorum ut truncabantur. Quidam ob-
uia aspernati, uerberibus tormentisque dominorum abdita scrutari, defossa
eruere. Faces in manibus, quas ubi prædam egresserant, in uacuas domos, &
inania templa per lasciuiam iaculabantur. Utque exercitu uario linguis, moti-
bus, cui ciues, socij, externi interessent, diuersæ cupidines, & aliud cuique fas,
nec quicquam illicitum. Per quadriuum Cremona suffecit, cum omnia sa-
cra profanaque in igne considerent. Solû Mephitis templum stetit ante incenia,
loco seu numine defensum. Hic exitus Cremonam habuit anno cclxxxvi
à primordio sui. Condita erat T. Sempronio & P. Cornelio consulibus in-
gruente in Italiam Hannibale, propugnaculum aduersus Gallos trans Pa-
dum agentes, & si qua alia uis per alpes rueret. Igitur numero colonorum,
opportunitate fluminum, ubere agri annexu, connubiisque gentium adole-
uit floruitque, bellis externis intacta, ciuilibus infelix. Antonius post rem, fla-
giti crebrescente inuidia, edixit, nequis Cremonenses captiuos detineret.
Irritamque prædam militibus effecerat consensus Italiae, emptionem talium
mancipiorum aspernantis. Occidi coepere, quod ubi enotuit, à propinquis
affinibusque occulte redimebantur. Mox rediit Cremonam reliquus populus.
reposita fora, templaque, magnificentia municipum, & Vespasianus horta-
batur. Cæterum assidere sepulcræ urbis ruinis, noxia tabo humus haud diu
permisit. Ad tertium lapidem progressi, uagos pauentesque Vitellianos sua
quemque apud signa componunt. Et uictæ legiones ne manente adhuc ciui-
li bello ambigue agerent, per Illyricum dispersæ. In Britanniam inde & Hi-
spanias nuncios famamque, in Galliam Iulium Calenum tributum, in Ger-
maniam Alpinum Montanum præfectum cohortis, quod hic Treuit, Ca-
lenus Heduus, uterque Vitelliani fuerant, ostentui misere. Simul transitus al-
pium præsidij occupati: suspecta Germania, tanquam in auxilium Vitellij
accingeretur. At Vitellius profecto Cæcina, cum Fabium Valentem pau-
cis post diebus ad bellum impulisset, curis luxum obtendebat: non parare ar-
ma, non alloquio exercitum militem firmare, non more uulgi agere, sed um-
braculis hortorum abditus, ut ignaua animalia, quibus si cibum suggeras, iacent
torpescuntque, præterita, instantia, futura, pari obliuione dimiserat. Atque illum in-
nemore Aricino desidem & marcentem proditio Lucillij Bassi, ac defectio
classis Rauennatis percudit. Nec multo post de Cæcina affertur mixtus gau-
dio dolor, & descuisse, & ab exercitu uinctum, plus apud socordem animum
lætitiâ

Vitellij Cæsa-
ris ignauia so-
cordiaque

lætitiâ quàm cura ualuit. Multa cum exultatione in urbem reuectus, frequen-
ti concione pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præ-
fectum ob amicitiam Cæcinæ uinciri iubet, substituto in locum eius Alphe-
no Varo. Mox senatum composita in magnificentiam oratione allocutus,
exquisitis patrum adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cæcinam sen-
tentia à L. Vitellio factum. Dein cæteri composita indignatione, quod con-
sul rempublicam, dux imperatorem, tantis opibus tot honoribus cumula-
tus, amicum, prodidisset, uelut pro Vitellio conquerentes, suum dolorem
proferebant. nulla in oratione cuiusquam erga Flauianos duces obtrecta-
tio, errorem imprudentiamque exercituum culpantes, Vespasianum nomen su-
spensi & uitabundi circumibant. Nec defuit qui unum consulatus diem (is
enim in locum Cæcinæ supererat) magno cum irrisu accipientis tribuen-
tisque eblandiretur. Prædie kalend. Nouembris Roscius Regulus inijt, ciu-
ritateque. Annotabant periti, nunquam antea non abrogato magistratu, neque
lege lata, alium suffectum. Nam consul uno die & ante fuerat Caninius
Rebilus, C. Cæsare dictatore, cum belli ciuilibus præmia festinantur.
Nota per eos dies Iunij Blæsi mors, & famosa fuit, de qua sic accepimus.
Graui corporis morbo æger Vitellius Seruilianis hortis, turrim uicino si-
tam collucere per noctem crebris luminibus animaduertit. Sciscitanti cau-
sam, apud Cæcinam Thuscum epulari multos, præcipuum honore Iunium
Blæsum nunciatur. Cætera in maius de apparatu, & solutis in lasciuia ani-
mis. Nec defuere, qui ipsum Thuscum & alios, sed criminosis Blæsum in-
cusarent, quod agro principe lætos dies ageret. Vbi asperatum Vitellium,
& posse Blæsum peruertere, satis patuit is qui principum offensas acriter spe-
culantur, datæ L. Vitellio delationis partes. Ille infensus Blæso æmulatio-
ne praua, quod eum omni dedecore maculosum, egregia fama anteibat, *Iun. Blæsus
accusatur*
cubiculum imperatoris referat: filium eius sinu complexus, & genibus acci-
dens, causam confusionis querenti, Non se proprio metu, nec sui anxium,
sed pro fratre, pro liberis fratris, preces lachrymasque attulisse. Frustra Ve-
spasianum timeri, quem tot Germanicæ legiones, tot prouinciæ uirtute ac
fide, tantum denique terrarum ac maris immensis spacijs arceat. In urbe ac
sinu cauendum hostem, Iunios Antoniosque auos iactantem, qui se stirpe
imperatoria comem ac magnificum militibus ostentet. Versas illuc omni-
um mentes, dum Vitellius amicorum inimicorumque negligens, fouet ætatu-
lum, principis labores è conuiuio prospectantem. Reddendam pro intem-
pestiua lætitiâ mœstam & funebrem noctem, qua sciat & sentiat uiuere Vi-
tellium, & imperare, & si quid fato accidat, filium habere. Trepidanti in-
ter scelus metumque, ne dilata Blæsi mors maturam perniciem, palam iussa
atrocem inuidiam ferret, placuit ueneno grassari. Addidit facinori fidem,
nobili gaudio Blæsum uiuendo. quin & audita est saeuissima Vitellij uox,
qua (ipsa enim uerba referam) se pauisse oculos spectata inimici morte
G 3 iactauit

iacetavit. Blæso super claritatem natalium & elegantiam morum, fidei obstinatio fuit. Integris quoque rebus à Cæcina & primoribus partium iam Vitellium aspernantibus ambitus, abnuere perseveravit: sanctus, inturbidus: nullius repentini honoris, adeo non principatus appetens, ut parum effugeret, ne dignus crederetur. Fabius interim Valens multo ac molli concubinarum spadonumque agmine, segnius quàm ad bellum incedens, proditam à Lucillio Basso Ravennatem classem, pernicious nuncijs accepit. Et si ceptum iter properasset, nutantem Cæcinam præuenire, aut ante discrimen pugnae assequi legiones potuisset. Nec deerant qui monerent, ut cum fidissimis per occultos tramites uitata Ravenna Hostiliam Cremonamue pergeret. Alijs placebat accitis ex urbe prætorijs cohortibus, ualida manu perumpere. Ipse inutili cunctatione, agendi tempora consultando consumpsit. Mox utrunque cõsilium aspernatus, quod inter ancipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus est fati, nec prouidit. Missis ad Vitellium literis auxilium postulat. Venere tres cohortes, cum ala Britannica, neque ad fallendum aptus numerus, neque ad penetrandum. Sed Valens ne in tanto discrimine quidem, infamia caruit, quominus illicitas rapere uoluptates, adulteriisque ac stupris polluere hospitum domus crederetur. Aderant uis & pecunia, & ruentis fortunæ nouissima libido. Aduentu demum peditum equitumque prauitas consilij patuit, quia nec uadere per hostes tam parua manu poterat, etiam si fidissima foret, nec integram fidem attulerant. Pudor tamen & præsentis ducis reuerentiâ morabatur, haud diuturna uincula apud auidos periculorum, & decoris securos. Eo metu & paucis quos aduersa non mutauerant, comitantibus, cohortes Ariminum præmittit. Alam tueri terga iubet. Ipse flexit in Umbriam, atque inde in Etruriam ubi cognito pugnae Cremonensis euentu, non ignauum, & si prouenisset, atrox consilium iniit, ut arreptis nauibus in quamcunque partem Narbonensis prouinciæ egressus, Gallias & Germaniæ gentes, nouumque bellum ciceret. Digressio Valente, trepidos qui Ariminum tenebant Cornelius Fuscus admoto exercitu, & missis per proxima littorum liburnicis, terra marique circumuenit. Occupantur plana Umbriæ, & qua Picenus ager Hadria alluitur. omnisque Italia inter Vespasianum ac Vitellium Apennini iugis diuidebatur. Fabius Valens è sinu Pisano scauitiam maris, aut aduersante uento Portum Herculis Monæci depellitur. haud procul inde agebat Marius Maturus alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cuius sacramentum cunctis circa hostilibus non exuerat. Is Valentem comiter exceptum, ne Galliam Narbonensem temere ingrederetur monendo terruit, simul ceterorum fides metu intacta. Nam circumiectas ciuitates procurator Valerius Paulinus, strenuus militiæ, & Vespasiano ante fortunam amicus, in uerba eius adegerat. Cõcitisque omnibus qui exautorati à Vitellio bellum sponte sumebant, Foro iuliensem coloniam claustraque maris præ-

præsidio tuebatur, eo grauior autor, quod Paulino patria Forum Iulij, & honos apud prætorianos, quorum quondam tribunus fuerat. Ipsique pagani fauore municipali, & futuræ potentia spe iuuare partes annitebantur. quæ ubi paratu firma, & aucta rumore apud uarios Vitellianorum animos increbrueret, Fabius Valens cum quatuor spiculatoribus, & tribus amicis, totidem centurionibus ad naues regreditur mature: ceterisque remanere, & in uerba Vespasiani adigi uolentibus liberum fuit. Cæterum ut mare tutius Valenti quàm littora aut urbes: ita futuri ambiguus, & magis quid uitaret quàm cui fideret certus, aduersa tempestate Stæchadas Mastiliensium insulas affertur. Ibi eum missa à Paulino liburnicæ oppressere. Capto Valente cuncta ad uictoris opes conuersa, initio per Hispaniam à prima Adiutrice legione orto, quæ memoria Othonis infensa Vitellio, decimam quoque ac sextam traxit. Nec Galliæ cunctabantur. Et Britanniam inclutus erga Vespasianum fauor, quod illic secundæ legioni à Claudio præpositus, & bello clarus egerat, non sine motu adiunxit cæterarum: in quibus plerique centuriones ac milites à Vitellio prouecti, expertum iam principem anxij mutabant. Ea discordia & crebris belli ciuilibus rumoribus Britanni sustulere animos, autore Venustio: qui super insitam ferociam & Romani nominis odium, proprijs in Carthimanduanam reginam stimulis accendebatur. Carthimandua Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentiam postquam capto per dolum rege Carataco, instruxisse triumphum Claudij Cæsaris uidebatur. Inde opes, & rerum secundarum luxus. Spreto Venustio, is fuit maritus, armigerum eius Vellocatum in matrimonium regnumque accepit. concussa statim flagitio domus. Pro marito studia ciuitatis, pro adultero libido regine & scauitiam. Igitur Venustius accitis auxilijs, simul ipsorum Brigantum defectione, in extremum discrimen Carthimanduanam adduxit. Tum petita à Romanis præsidia, & cohortes alæque nostræ uarijs prælijs eximere tamè periculo reginam. Regnum Venustio, bellum nobis relictum. Turbata per eisdem dies Germania, & socordia ducum & seditione legionum. Externa uis & perfidia sociali propè afflictæ Romana res. Id bellum cum causis & euentibus (etenim longius prolectum est) mox memorabimus. Mota & Dacorum gens, nunquam fida, tunc sine metu, abducto è Mœsia exercitu, sed prima rerum quieti speculabantur: ubi flagrare Italiam bello, cuncta inuicem hostilia, acceperunt, expugnatis cohortium alarumque hybernis, utraque Danubij ripa potiebatur. Iamque castra legionum excindere parabant, ni Mutianus sextam legionem opposuisset, Cremonensis uictoriae gnarus, ac ne externa moles utrinque ingrueret, si Dacus Germanisque diuersi irrupissent. Affuit ut sæpe alias fortuna populi Romani quæ Mutianum uitresque Orietis illuc tulit: & quod Cremonæ interim transegitur. Fonteius Agrippa ex Asia (proconsul eam prouinciam annuo imperio tenebat) Mœsiæ præpositus est, additis copijs è Vitelliano exercitu, quem spargi per prouincias

In Ponto bel-
lum seruil-
Anicetus
uincias, & externo bello illigari, pars consilij pacisq; erat. Nec ceteræ nationes silebant. Subita per Pontum arma Barbarum mancipium regiae quondam classis præfectus mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus præpotens olim, & postquam regnum in formam prouinciæ uerterat, mutationis impatiens. Igitur Vitellij nomine adscitis gentibus, quæ Pontum accolunt, corrupto in spem rapinarum egētissimo quoq; haud temnendæ Trapezus manus ductor, Trapezuntem uetustam admodum ciuitatem à Gracis in extremo Ponticæ oræ cõditam subitus irupit. Cæsa ibi cohors, regium auxilium olim, mox donati ciuitate Romana, signa armaq; in nostrum modum, desidiã licentiamq; Grecorũ retinebant. Classi quoq; faces intulit, uacuo mari eludens, quia lectissimas liburnicarum, omnemq; militem Mutianus Byzantium adegerat. Quin & barbari contemptius uagabantur, fabricatis repente nauibus quas cameras uocãt, arctis lateribus latam aluum sine uinculo æris aut ferri connexam, & tumido mari, prout fluctus attollitur, summa nauium tabulis augent, donec in modum tecti claudantur. Sic inter undas uoluuntur, pari utrinq; prora & mutabili remigio, quãdo hinc uel illinc appellere indiscretum & innoxium est. Aduertit ea res Vespasiani animus, ut uexillarios è legionibus, ducemq; Viridium Geminũ spectatæ militiæ deligeret. Ille incompositum & prædæ cupidine uagum hostem adortus, cogit in naues effectisq; raptim liburnicis, assequitur Anicetũ in hostio fluminis Cohibi, tutum sub Sedochezorum regis auxilio, quem pecunia donisq; ad societatem perpulerat. Ac primo rex minis armisq; supplicem tueri. Postquam merces proditiõis aut bellum ostendebatur, fluxa ut est Barbaris fide, pactus Aniceti exitium per fugas tradidit, belloq; seruili finis impositus. Lætum ea uictoria Vespasianum, cunctis super uota fluentibus Cremonensis prælij nunciis in Aegypto assequitur. Eo prope rantius Alexandriam pergit, ut fracto Vitellij exercitu, urbem quoq; externæ op̄is indigam fame urgeret. Nancq; & Africam eodem latefe sitam, terra mariq; inuadere parabat, clausis annonæ subsidijs, inopiam, ac discordiam hosti facturis. Dum hac totius orbis mutatione fortuna imperij tran-

Fluxa bar-
baris fides
Antonius
Primus
sit, Primus Antonius nequaquam pari innocentia post Cremonam agebat, satisfactum bello ratus & cætera ex facili: seu felicitas in tali ingenio, auaritiã, superbiam, ceteraq; occulta mala patefecit: ut captam Italiam per saltare, ut suas legiones colere, omnibus dictis factisq; uim sibi ad potentiam struere, utq; licentia militem imbueret, interfectorum centurionum ordines legionibus offerebat. eo suffragio turbidissimus quisq; delecti. nec miles in arbitrio ducum, sed duces militari uolentia trahebantur, quæ seditiosa & corrumpendæ disciplinæ mox in prædam uertebat, nihil aduentantem Mutianum ueritus, quod exitiosus erat quàm Vespasianum spreuisse. Cæterum propinqua hyeme, & humentibus Pado campis, expeditum agmen incedere. Signa aquilãq; uictorium legionum, milites uulneribus

aut

aut ætate graues, pleriq; etiam integri Veronæ relictis, sufficere cohortes alãq; & è legionibus lecti, profligato iam bello uidebantur, Undecima legio sese adiunxerat initio cunctata, sed prosperis rebus anxia quod de fuisset. Sex millia Dalmatarum recens delectus comitabantur. Ducebat Pompeius Sylluanus consularis, uis consiliorum penes Annium Bassum legionis legatum. Is Siluanum socordem bello, & dies rerum uerbis terentem, specie obsequij regebat, ad omniaq; quæ agenda forent, quieta cum industria aderat. Ad has copias è classicis Rauennatibus legionariam militiam poscentibus, optimus quisq; adsciti. Classem Dalmatæ suppleuere. Exercitus ducesq; ad Fanum Fortunæ iter sistunt, de summa rerum cunctantes, quod motas ex urbe prætorias cohortes audierant, & teneri præsidijs Apenninum rebantur, & ipsos in legione bello atrita, inopia & seditiosa militum uoces terrebant, Clauarium (donatiui nomen est) flagitantium, nec pecuniam aut frumentum prouiderant: & festinatio atq; auditas præpediebant, dum quæ accipi poterant, rapiuntur. Celeberrimos autores habeo, tantam uictoribus aduersus fas nefasq; irreuerentiam fuisse, ut gregarius eques occisum à se proxima acie fratrem professus, præmium à ducibus perterit. Nec illis aut honorare eam cædem ius hominum, aut ulcisci ratio belli permittebat. Distulerãt tanquam maiora meritum quàm quæ statim exoluerent, nec quicquam ultra traditur. Cæterum & prioribus ciuium bellis par scelus inciderat. Nam prælio quo apud Ianiculum aduersum Cinnam pugnatum est, Pompeianus miles fratrem suum, dein cognito facinore, se ipsum interfecit, ut Sisenna memorat. tanto acrior apud maiores sicut uitutibus gloria, ita flagitijs poenitentia fuit. Sed hæc aliãq; ex ueteri memoria repetita, quotiens res locusq; exempla recti, aut solatia mali poscent, haud absurde memorabimus. Antonio ducibusq; partium præmitti equites, omnemq; Umbriam explorari placuit, si qua Apennini iuga clementius adirentur: acciri aquilas signaq;, & quicquid Veronæ militum foret: Padumq; & mare comeatibus compleri. Erant inter duces qui necerent moras, quippe nimius iam Antonius, & certiora de Mutiano sperabantur. Nancq; Mutianus tam celeri uictoria anxius, & ni præsens urbe potiretur, expertem se belli gloriaq; ratus, ad Primum & Varum media scriptitabat, instandum cœptis, aut rursus cunctandi utilitatis edifferens: atq; ita compositus, ut ex euentu rerum aduersa abnueret, uel prospera agnosceret. Plotium Griphum nuper ab Vespasiano in senatorum ordinem additum, ac legioni præpositum, cæterosq; sibi fidos apertius monuit. Icq; omnes de festinatione Primi ac Vari sinistra, & Mutiano uolenti scripsere. Quibus epistolis Vespasiano missis, effecerat, ut non pro spe Antonij consilia factaq; eius æstimarentur. Aegre id pati Antonius, & culpam in Mutianum conferre, cuius criminationibus coaluissent pericula sua. nec sermonibus temperabat, immodicus lingua, & obsequij insolens, literas ad Vespasianum composuit

Dies rerum,
uerbis terere

Fanum Fortu-
nae, oppidum

Clauarium

Pro occiso fra-
tre, præmium
petens

Sisenna hi-
storicus

posuit iactantius quàm ad principem, nec sine occulta in Mutianum infestatione: Se Pannonicas legiones in arma egisse, suis stimulis excitos Mœsiae duces, sua constantia perruptas alpes, occupatam Italiam, intersepta Germanorum Rhætorumq; auxilia, quod discordes dispersasq; Vitellij legiones equestri procella, mox peditum vi, per diem noctemq; fudisset, id pulcherrimum & sui operis, casum Cremonæ bello imputandum, maiore damno plurium urbium excidijs ueteres ciuium discordias reipublicæ stertisse. non se nuncijs neq; epistolis, sed manu & armis imperatori suo militare, neq; officere gloriæ eorum, qui Asiam interim composuerint: illis Mœsiae pacem, sibi salutem securitatemq; Italiæ cordi fuisse, suis exhortationibus Gallias Hispaniasq; ualidissimam terrarum partem ad Vespasianum conuersas, sed cecidisse in irritum labores si præmia periculorum soli assequantur, qui periculis non affuerint. Nec fellere ea Mutianum. Inde graues simultates: quas Antonius simplicius, Mutianus callide, eoq; implacabilis nutrebat. At Vitellius fractis apud Cremonam rebus, nuncios cladis occultans stulta dissimulatione, remedia potius malorum quàm mala differebat. Quippe confitenti consultantiq; supererant spes uiresq;. Cum è contrario læta omnia fingeret, falsis ingrauefcebat. Mirum apud ipsum de bello silentium, prohibiti per ciuitatem sermones, eoq; plures: ac si liceret, uera narraturi, quia uetabantur, atrociora uulgauerant. Nec duces hostium augendæ famæ deerant, captos Vitellij exploratores, circumductosque ut robora uictoris exercitus noscerent, remittendo: quos omnes Vitellius secreto percontatus, interfici iussit. Notabili constantia centurio Iulius Agrestis, post multos sermones quibus Vitellium ad uirtutem frustra accendebat, perpulit ad uires hostium spectandas, quæq; apud Cremonam acta forent, ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit, sed mandata imperatoris suumq; animum professus, ut cuncta uiferet postulat. Missi qui locum prælij, Cremonæ uestigia, captas legiones ostenderent. Agrestis ad Vitellium remeauit, abnuentiq; uera esse quæ referret, atq; ultro corruptum arguenti: quandoquidem, inquit, magno documento opus est, nec alius iam tibi aut uitæ aut mortis meæ usus, dabo cui credas, atq; ita digressus, uoluntaria morte dicta firmavit. Quiddam iussu Vitellij interfectum, de fide constantiaq; eadem tradidere. Vitellius ut è somno excitus, Iulium Priscum & Alphenum Varum cum xliij prætorijs cohortibus & omnibus equitum alis obsidere Apenninum iubet. Secuta è classicis legio, tot millia armatorum lecta equis uirisq;, si alius dux foret, inferendo quoque bello satis pollebant. Cæteræ cohortes ad tuendam urbem L. Vitellio fratri datæ. Ipse nihil è solito luxu remittens, & dissidentia properus, festinare comitia, quibus consules in multos annos destinabat: fœdera socijs, Latium externis dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus iuare, denicq; nulla in posterum cura

lacerare

Vitellius aduersam fortunam stultè dissimulat

Iulij Agrestis centurionis constantia

Vitellius tandem experscitur

lacerare imperium. Sed uulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat, Stultissimus quisq; pecunijs mercabatur. Apud sapientes casta habebantur, quæ neq; dari, neq; accipi salua republica poterant. Tandem flagitante exercitu (Meuaniam infederat) magno senatorum agmine, quorum multos ambitione, plures formidine traherat, in castra uenit, incertus animi, & infidis consilijs obnoxius. Concionanti (prodigiosum dictu) tantum fœdaturum auium superuolauit, ut nube atra diem obtunderent. Accessit dirum omen, profugus altaribus taurus, dissecto sacrificij apparatu, longè ubi feriri hostias mos est, confossus. Sed præcipuum ipse Vitellius ostentum erat, ignarus militiæ, improuidus consilij, quis ordo agminis, quæ cura explorandi, quantus urgendo trabendoue bello modus, alios rogians, & ad omnes nuncios uultu quoq; & incessu trepidus, dein temulentus. Postremo tædio castrorum, & audita defectione Misenensis classis, Romam reuertit, recentissimum quodque uulnus pauens, summi discriminis incuriosus. Nam cum transgredi Apenninum integro exercitus sui robore, & fessos hyeme atq; inopia hostes aggredi in aperto foret, dum dispergit uires acerrimum militem, & usq; in extrema obstinatum, trucidandum, capiendumq; tradidit, peritissimis centurionum dissentientibus, & si consulerentur, uera dicturis. Arguere eos intimi amicorum Vitellij, ita formati principis auri bus, ut aspera quæ utilia, nec quicquam nisi iocundum & læsarum acciperet. Sed classem Misensem (tantum ciuilibus discordijs etiam singulorum audacia ualet) Claudius Fauentinus centurio per ignominiam à Galba dimissus, ad defectionem traxit, fictis Vespasiani epistolis precium proditionis ostentans, præerat classi Claudius Apollinaris, neq; fidei constans, neq; strenuus in perfidia. & Apinius Tiro prætura functus, ac tum forte Minturnis agens, ducem se defectoribus obtulit, à quibus municipia Coloniaeq; impulsæ, præcipuo Puteolanorum in Vespasianum studio, contra Capua Vitellio fida, municipalem æmulationem bellis ciuilibus miscebant. Vitellius Claudium Iulianum (is nuper classem Misensem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis delegit, data in auxilium urbana cohors, & gladiatores quibus Iulianus præerat. Ut colata utrinque castra, haud magna conctatione Iuliano in partes Vespasiani transgresso, Tarracinam occupauere, menibus situq; magis quàm ipsorum ingenio tutam. Quæ ubi Vitellio cognita, partæ copiarum Narriæ cum præfectis prætorij relicta, L. Vitellium fratrem cum sex cohortibus & quingentis equitibus, ingruenti per Campaniam bello opposuit. Ipse æger animi, studijs militum & clamoribus populi arma poscentis refuebatur, dum uulgus ignauum & nihil ultra uerba ausurum, falsa specie, exercitus & legiones appellat. Hortantibus libertis (nam amicorum eius quanto quis clarior, minus fidus) uocari tribus iubet, dantes nomina sacra mento adigit. Superfluente multitudine, curam delectus in consules partitur.

Seruorum

Vitellius, in castra uenit apud Meuaniam

Vitellius qualis in bello

Aures Vitellij quomodo formate

Audacia singulorum quid possit in discordia ciuili

Vulgus ignauum & nihil ultra uerba ausurum

Seruorum numerum, & pondus argenti senatoribus indicit. equites Romaniani obtulere operam pecuniasque, etiam libertinis idem munus ultro flagitantibus. Ea simulatio officia metu profecta uerterat in fauorem. Et plerique haud perinde Vitellium, quam casum locumque principatus miserabantur. nec deerat ipse uultu, uoce, lachrymis misericordiam elicere, largus promissis, & quae natura trepidantum est, immodicus. Quin & Caesarem se dici uoluit, aspernatus antea. sed tunc, superstitione nominis, & quia in metu consilia prudentium, & uulgi rumor iuxta audiuntur. Caeterum ut omnia inconsulti impetus coeptra, initijs ualida, spacio languescunt, dilabi paulatim senatores, equitesque, primo conctanter, & ubi ipse non aderat, mox conterriti, mcestiue discrimine, donec Vitellius pudore irriti conatus, quae non dabantur omisit. *Vt* terrorem Italiae possessa Meuania, ac uelut renatum ex integro bellum intulerat, ita haud dubium erga Flauianas partes studium, tam pauidus Vitellij discessus addidit. ereptus Samnis, Pelignisque & Marfi aemulatione, quod Campania praeuensisset, ut in nouo obsequio ad cuncta belli munia acres erant. Sed foeda hyeme per transitum Apennini conflictatus exercitus: & uix quieto agmine niues eluctantibus, paruit quantum discriminis adeundum foret, ni Vitellium retro fortuna uertisset, quae Flauianis ducibus non minus saepe quam ratio affuit. Obuium illic Petilium Cerialem habuere, agresti cultu, & notitia locorum, custodias Vitellij elapsam. Propinqua affinitas Ceriali cum Vespasiano, nec ipse inglorius militiae, eoque inter duces assumptus est. Flauio quoque Sabino, ac Domitiano patuisse effugium, multi tradidere. Et missi ab Antonio nuncij, per uarias fallendi artes penetrabant, locum ac praesidium monstrantes. Sabinus inhabilem labori & audaciae ualitudinem causabat. Domitiano aderat animus. sed custodes a Vitellio additi, quanquam se socios fugae promitterent, tanquam insidiantes timebantur. Atque ipse Vitellius respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat. Duces partium *ut* Carfulas uenere, paucos ad requiem dies sumunt, donec aquilae signaque legionum assequerentur. Et locus ipse castrorum placebat, late prospectans, tuto copiarum aggestu, florentissimis pone tergum municipijs. Simul colloquia cum Vitellianis decem milium spacio distantibus & proditio sperabatur. Aegre id pati miles & uictoriam malle quam pacem. ne suas quidem legiones opperiebantur, ut praedae quam periculorum socias. Vocatos ad conditionem Antonius docuit, esse adhuc Vitellio uires, ambiguas si deliberarent, acres si desperassent. Initia bellorum ciuilium fortunae permittenda, uictoriam consilij & ratione proficisci. Iam Misenensem classem & pulcherrimam Campaniae oram descivisse, nec plus e toto terrarum orbe reliquum Vitellio, quam quod inter Tarracinam Narniamque iaceat. Satis gloriae praelio Cremonensi partum, & exitio Cremonae nimium inuidiae, ne concupiscerent Romam capere potius quam seruare. Maiora illis praemia & multo

*Libertini**Metus**Vide anno tationes**Fortuna Flauianorum ducum**Carfulae**Antonius Primus ad milites*

& multo maximum decus, si incolumitatem senatui populoque Romano sine sanguine quaesissent. His & talibus mitigati animi. Nec multo post legiones uenere. Et terrore famaque aucti exercitus, Vitellianae cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, multis ad transitionem, qui suas centurias turmasque tradere donum uictori, & sibi in posterum gratiam certabant. Per eos cognitum est Interamnam proximis campis praesidio quadringentorum equitum teneri. Missus extemplo Varus cum expedita manu, paucos repugnantium interfecit. plures abiectis armis, ueniam petiuere. quidam in castra refugi, cuncta formidine implebant, augendo rumoribus uirtute copiasque hostium, quo amissi praesidij dedecus lenirent. Nec ulla apud Vitellianos flagitij poena. & praemij defectorum uera fides. ac reliquum perfidiae certamen, crebra transfugia tribunorum centurionumque. Nam gregarius miles induruerat pro Vitellio, donec Priscus & Alphenus desertis castris ad Vitellium regressi, pudore proditiois cunctos exoluerent. Iisdem diebus Fabius Valens Urbini in custodia interficitur. Caput eius Vitellianis cohortibus ostentatum, ne quam ultra spem fouerent. nam peruasisse in Germanias Valentem, & ueteres illic nouosque exercitus ciere credebant. Visa caede, in desperatione uersi. & Flauianus exercitus immane quantum animo exitium Valentis, ut finem belli accepit. Natus erat Valens Anagninae equestri familia, procax moribus, necque absurdus ingenio famam urbanitatis per lasciuiam petere. ludicro iuuenum sub Nerone, uelut ex necessitate, mox sponte mimos actitauit, scite magis quam probe. Legatus legionis & fouit Verginium, & infamauit. Fonteium Capitonem in proditioem corruptum, seu quia corrumpere nequiuerat, interfecit, Galbae proditor, Vitellio fidus, & aliorum perfidia illustratus. Abrupta undique spe Vitellianus miles transiturus in partes, id quoque non sine dedecore, sed sub signis uexillisque in subiectos Narniae campos descendere. Flauianus exercitus ut ad praelium intentus armatusque, densis circa uiam ordinibus adstiterat. Accepti in medium Vitelliani. & circumdatos Primus Antonius clementer alloquitur. pars Narniae, pars Interamnae subsistere iussi. relictas simul e uictricibus legiones neque quietis centibus graues, & aduersus contumaciam ualidae. Non omisere per eos dies Primus ac Varus crebris nuncijs salutem, & pecuniam & secreta Campaniae offerre Vitellio, si positis armis, seque ac liberos suos Vespasiano permisisset. In eundem modum & Mutianus composuit epistolas: quibus plerumque fidei dedit Vitellius, ac de numero seruorum, electione licitorum loqui. Tanta torpede inuaserat animum, ut si principem eum fuisse caeteri non meminissent, ipse obliuisceretur. At primores ciuitatis, Flauium Sabinum praefectum urbanis secretis sermonibus incitabant, uictoriae famaemque partem capefferet. Esse illi proprium militum cohortium urbanarum, nec defuturas uigilum cohortes, seruitia ipsorum, fortunam partium, & omnia prona uictoribus. ne Antonio Varoque de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, & mcestis undique

*Fab. Valens Urbini interficitur**Valens, Anagninus fuit**Fl. Sabinus frater Vespasiani praefectus urbis*

H nuncijs

Mobilis populi animus

nuncijs trepidas. populi mobilem animū: & si se ducem præbuisset, eisdem illas adulationes pro Vespasiano fore. Ipsum Vitellium ne prosperis quidem parem, adeo ruētibus debilitatum. gratiā patriati belli penes eum, qui urbem occupasset. Id Sabino conuenire, ut imperiū fratri referuaret: id Vespasiano, ut ceteri post Sabinū haberentur. Haud quaquā erecto animo eas uoces accipiebat inualidus senecta. Erant qui occultis suspicionibus incesse-
Affecta fides

rent, tanquā inuidia & æmulatione fortunā fratris moraretur. Nancq; Flauus Sabinus ætate prior, priuatis utriusq; rebus, auctoritate pecuniaq; Vespasianum antebat. Et credebatur affectam eius fidem præiuuisse, domo agrisq; pignori acceptis. Vnde quanquam manente in speciem cōcordia, offensarū opera metuebantur. Melior interpretatio, mitē uirum abhorre-
silius Italicus

re à sanguine & credibus: eoq; crebris cum Vitellio sermonibus de pace, ponendisq; per conditionē armis agitare. Sape domi congressi, postremo in æde Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba uocesq; duos testes habebāt, Cluuiū Rufum & Siliū Italicū. Vultus procul uisentibus notabantur, Vitellij proiectus & degener, Sabinus non insultans, & miseranti propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius, q̄ ipse cesserat, incruentam urbem Vespasiani exercitus intrasset. Ceterū ut quisq; Vitellio fidus, ita pacem & conditiones abnuebant, discrimē ac dedecus ostentantes, & fidem in libidine uictoris. Nec tantā Vespasiano superbiā, ut priuatum Vitellium pateretur, ne uictos quidē laturus. Ita periculū ex misericordia.
Germanicus Vitellij filius

Ipsum sanē senem, & prosperis aduersisq; fatiatū. Sed quod nomē, quem statum filio eius Germanico fore: Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ sinus promitti. Sed ubi imperium Vespasianus inuaserit, non ipsi, non amicis eius, non deniq; exercitibus securitatē, nisi extincto æmulatore redituram. Fabium illis Valentē captiuum & casibus dubijs referuatum, prægrauem fuisse, nedum Primus ac Fuscus, & specimē partiū Mur-

Muritanus specimē partium

tianus, ullam in Vitellium nisi occidendi licentiam habeant. Nō à Cæsare Pompeium, nō ab Augusto Antonium incolumes relictos. Nisi forte Vespasianus altiores spiritus gerat, Vitellij cliens, cum Vitellius collega Claudio foret. Quin ut censurā patris, ut tres consulatus, ut tot egregiæ domus honores deceret, desperatione saltem in audaciā accingeretur, perstare mitē, superesse studia populi. Deniq; nihil atrocius euenturum, q̄ in quod sponte ruant. moriendū uictis, moriendum deditis. id solū referre, nouissimum spiritum per ludibrium & contumelias effundant, an per uirtutem.

Surdē ad fortia consilia Vitellio aures. Obruebatur animus miseratione curaq; ne pertinacibus armis, minus placabilem uictorem relinqueret coniugi ac liberis. Erat illi & fessa ætate parens, quæ tamen paucis ante diebus opportuna morte excidium domus præuenit, nihil principatu filij assecuta, nisi luctū & bonam famam. xv kalen. Janu. audita defectione legionis cohortiumq; quæ se Narniæ dediderant, pulso amictu palatio degreditur,

mcesta

mcesta circum familia. Simul ferebatur lecticula paruulus filius uelut in funebrem pompam. Voces populi blandæ & intempestiuæ. miles minaci silentio. Nec quisq; adeo rerū humanarum immemor, quem nō cōmoueret illa facies, Romanū principem & generis humani paulo ante dominū, relicta fortunæ suæ sede, per populum, per urbem, exire de imperio. Nihil tale uiderāt, nihil audierant. Repentina uis dictatorem Cæsarem oppresserat, occultæ Caium insidiæ. nox & ignotū rus fugam Neronis absconderant.

Vitellius post turus insignia imperij

Piso & Galba tanq; in acie ceciderunt: in sua concione Vitellius inter suos milites, prospectantibus etiā sceminis, pauca & presenti mcestitiæ congruentia locutus: Cedere se pacis & Reip. causa: retinerent tantū memoriā sui, fratremq; & coniugē & innoxiam liberorum ætatem miserarentur. Simul filium protendens, modo singulis, modo uniuersis cōmendans, postremo fletu præpediente, assistenti consuli (Cæcilius Simplex erat) exolutū à latere pugionem, uelut ius necis uitæq; ciuium, reddebat. Asperrante consule, reclamantibus qui in concione adstiterant, ut in æde Concordiæ positurus insignia imperij, domūq; fratris petiturus discessit. Maior hic clamor obstentatū penatibus priuatis, in palatium uocantium: interclusum alterū iter, idq; solum quod in sacra uia pergeret patebat. Tum consilij inops in palatium redijt. Præuenerat rumor, eiturari ab eo imperiū. Scripseratq; Flauus Sabinus cohortium tribunis, ut militem cohiberent. Igitur tanq; omnis Resp. in Vespasiani sinū cecidisset, primores senatus, & pleriq; equestris ordinis omnisq; miles urbanus & uigiles, domum Flauij Sabini cōpleuere. Illuc de studijs uulgi & minis Germanicarum cohortium affertur. Lōgius iam progressus erat, q̄ ut regredi posset: & suo quisq; metu, ne disiectos eoq; minus ualidos Vitelliani consecrarentur, cōstantē in arma impellebant. Sed quod in eiusmodi rebus accidit, consilium ab omnibus datū est, periculum pauci sumpserunt. Circa lacum Fundani descendentibus qui Sabi-

Evitari imperium

num comitabantur armatis, occurrunt promptissimi Vitellianorū. Modicum ibi præliū improuiso tumultu, sed prosperū Vitellianis fuit. Sabinus re trepida, quod tutissimū ē præsentibus, arcem Capitolij in sedit milite ex quibusdam senatorum equitumq; quorum nomina tradere haud promptum est, quoniā uictore Vespasiano multi id meritum erga partes simula-

Fl. Sabinus cæpitoliū in sedit

uere. Subierunt obsidium etiā sceminæ: inter quas maxime insignis Verulana Gracilia, neq; liberos, neq; propinquos, sed bellū secuta. Vitellianus miles custodia socordi clausos circumdedit. eoq; concubia nocte suos liberos Sabinus & Domitianū fratris filium in Capitolij acciuit. At Sabinus misso per neglecta ad Flauianos duces nuncio, qui circumfideri ipsos, nisi subueniretur, arctas res nunciaret, noctem adeo quietā egit, ut digredi sine noxa potuerit. Quippe miles Vitellij aduersus pericula ferrox, laboribus & uigilijs parum intentus erat. Et hybernus humber repente fusus, oculos aut resq; impediēbat. Luce prima Sabinus antequā inuicē hostilia cceptarent,

Verulana Gracilia

Cornelium Martialem è primipilaribus ad Vitellium misit, cum mandatis & questu, quod pacta turbarentur. Simulationē prorsus & imaginem depōnēdi imperij fuisse, ad decipiēdos tot illustres uiros. Cur enim è rostris, fratris domum imminētē foro, & irritandis hominū oculis, quā Auentinum & penates uxoris petisset? Ita priuato & omnē principatus speciem uitanti conuenisse. Contra Vitellium in palatiū, in ipsam imperij arcem regressum. Inde armatum agmen emissum, stratam innocentū cadibus celeberrimam urbis parē. ne Capitolio quidem abstineri. Togatū nempe se, & unum è senatoribus, dum inter Vespasianum ac Vitellium praelijs legionum, captiuitatibus urbū, deditionibus cohortiū iudicatur. Iam Hispanijs Germanijsq; & Britannia descendentibus, fratrem Vespasiani mansisse in fide, donec ultro ad conditiones uocaretur. Pacem & concordia uictis utilia, uictoribus tantū pulchra esse. Si conuentionis pœniteat, non se, quem perfidia deceperit, ferro peteret, nō filium Vespasiani uix puberem, quantum occisis uno sene & uno iuvene profici. Iret obuia legionibus, de summa rerum illic certaret. cætera secundum euentum praelij cessura. Trepidus ad hæc Vitellius, pauca purgandi sui causa respondit, culpam in militē conferens, cuius nimio ardori imparē esse modestiam suam. Et monuit Martialem, ut per secretā aedium partē occulte abiret, ne à militibus internuncius inuisæ pacis interficeretur. Ipse neq; iubendi neq; uetandi potens, non iam imperator, sed tantū belli causa erat. Vix dum regresso in Capitolium Martiale, furēs miles aderat, nullo duce, sibi quisq; auctor: cito agmine forum & imminētia foro templa præteruecti, erigunt aciem per aduersum collem, usq; ad primas Capitolinæ arcis fores. Erant antiquitus porticus in latere cliui, dextræ subeuntibus. In quarum tectum egressi, saxis tegulisq; Vitellianos deturbabāt. neq; illis manus nisi gladijs armatæ, & accessere tormenta, aut missilia tela, longum uidebatur. Faces in prominentem porticum iecere, & sequebantur ignem. ambustasq; Capitolij fores penetrarent, nisi Sabinus reuulsas undiq; statuas, decora maiorum, in ipso aditu uice muri obiecisset. Tum diuersos Capitolij aditus inuadunt, iuxta lucum asyli, & quā Tarpeia rupes cētum gradibus aditur. Improuisa utraq; uis, propior atq; acrior per asylum ingruerat. Nec sisti poterant scandentes per coniuicta ædificia: quæ, ut in multa pace, in alium edita, solum Capitolij æquabant. Hic ambigitur, ignem tectis oppugnatores iniecerint, an obfessi, quæ crebrior fama est, quo nitentes ac progressos depulerint. Inde lapsus ignis in porticus appositæ ædibus. mox sustinentes fastigium Aquilæ uetere ligno traxere flammam, alueruntq;. Sic Capitolium clausis foribus indefensum, & indireptum conflagrauit. Id facinus post conditā urbem luctuosissimum fœditissimumq; Reip. populo Ro. accidit, nullo externo hoste, propitius si per mores nostros liceret deis. Sedem Iouis optimi maximi auspiciatō à maioribus pignus imperij conditam, quam non Porsena dedita urbe

Statue decora
maiorum

Capitolium
conflagrauit

neq; Galli capta tenere potuissent, furore principū excindi. Arserat & ante Capitolium ciuili bello, sed fraude priuata. Nunc palam obsessum, palam incensum, quibus armorum causis, quo tantæ cladis precio, pro patria bella uitimus. Vouerat Tarquinius Priscus rex bello Sabino iecratq; fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quā quo modicæ adhuc Pop. Ro. res sufficerent. Mox Seruius Tullius sociorum studio, deinde Tarquinius Superbus capta Sueffa Pometia, hostiū spolijs extruxere. Sed gloria operis libertati reseruata. Pulsis regibus, Horatius Puluillus iterum consul dedit ea magnificentia, quā immensæ postea Po. Ro. opes ornarent potius q; auerent. Iisdem rursus uestigijs situm est, postquā interiecto ccccxv annorū spacio L. Scipione, C. Norbano Coss. flagrauerat. Curam uictor Sylla suscepit, neq; tamen dedicauit. hoc solum felicitati eius negatum. Lutatij Catuli nomē inter tanta Cæsarum opera, usq; ad Vitellium mansit. Ea tūc ædes cremabatur. Sed plus pauoris obsessis quā obsessoribus intulit. Quippe Vitellianus miles, neq; astu, neq; constantia inter dubia indigebat. Ex diuerso trepidus miles, dux segnis, & ueluti captus animi, nō lingua non auribus competere. neq; alienis consilijs regi, neq; sua expedire. huc illuc clamoribus hostiū circummagi. quæ iusserat uetare, quæ uetuerat iubere. Mox quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exequitur. qui, postremo abiectis armis, fugam & fallendi artes circumspicabant. Irumpunt Vitelliani, & cuncta sanguine, ferro, flammisq; miscunt. Pauci militarium uirotū, inter quos maxime insignes, Cornelius Martialis, Acmylius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scruua pugna ausi obruncantur. Flauium Sabinū inermem, neq; fugam cœptantē, circumstunt, & Quintum Atticum consulē, umbra honoris & suamet uanitate monstratū quod edita in populū pro Vespasiano magnifica, probrosa aduersus Vitellium iecerat. Cæteri per uarios casus elapsi, quidam seruili habitu, alij fide clientium contacti, & inter sarcinas abditi. Fuere qui excepto Vitellianorū signo, quo inter se noscebantur, ultro rogitantes respondentes uē audaciā pro latebra haberent. Domitianus prima irruptione apud aedituū occultatus solertia liberti lineo amictu turbæ sacricularum immixtus, ignoratus apud Cornelium Primum paternū clientem, iuxta Velabrum delituit. Ac potiēte rerum patre, disiecto aedituū contubernio, modicū sacellum IOVICONSERVA TORI aramq; posuit, casusq; suos in marmore expressit. Mox imperium adeptus, IOVICVS TODI templum ingens, seq; in sinu dei sacrauit. Sabinus & Atticus onerati catheris, & ad Vitellium ducti, nequaquā infesto sermone uultuq; excipiuntur, frementibus qui ius cædis, & præmia nauatæ operæ petebant. Clamore à proximis orto, sordida pars plebis supplicium Sabini exposcit, minas adulationesq; miscet. Stantē pro gradibus palatij Vitellium, & preces parantē, peruicere ut abisteret. Tum confossum conlaceratumq;, & abscisso capite truncū corpus Sabini in Gemonias trahit.

Flauiani in ca/
pitolio obfessi

Omnis præci/
piunt, nemo
exequitur

Fl. Domitid/
nus latebra
seruatus
sacricolæ

plebs

Hic exitus uiri haud sanè spernendi. Quinq; & xxx stipendia in Rep. fecerat, domi militiæq; clarus. Innocentiã iustitiãq; eius non argueres. Sermonis nimius erat. Id unũ septem annis quibus Mœsiam, duodecim quibus præfecturã urbis obtinuit, calumniatus est rumor, in fine uitæ, alij segnem, multi moderatũ, & ciuium sanguinis parcum credidere. Quod inter omnes constiterit, ante principatum Vespasiani decus domus penes Sabinum erat. Cædem eius lætam fuisse Mutiano accepimus. Ferebant pleriq; etiam paci consultum, dirempta æmulatione inter duos, quorũ alter se fratrem imperatoris, alter consortem imperij cogitaret. Sed Vitellius consulis suppliciu poscenti populo restitit, placatus ac uelut uicem reddēs, quod interrogantibus quis Capitolium incēdisset, se reum Atticus obtulerat. Eaq; confessione siue aptum tempori mendacium fuit, inuidiam crimenq; agnouisse, & à partibus Vitellij amolitus uidebatur. Iisdem diebus L. Vitellius positus apud Feroniam castris, excidio Terracinae imminēbat, clausis illic gladiatoribus remigibusq;, qui non egredi mœnia, neq; periculum in aperto audebant. Præerat, ut supra memorauimus, Iulianus gladiatoribus, Apollinaris remigibus, laiciuia socordiaq; gladiatorũ magis quàm ducum similes. Non uigilias agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieq; fluxi, & ante cœna littorũ personantes in ministerium luxus dispersis militibus, de bello tantum inter conuiuia loquebantur. Paucos ante dies discesserat Apinius Tyro, donisq; ac pecunijs acerbe per municipia conquirendis, plus inuidiæ quàm uiriũ partibus addebat. Interim ad L. Vitellium seruus Verгинij Capitonis perfugit, pollicitusq; si præsidium acciperet, uacua arcem Terracinae furtim traditurũ, multa nocte cohortes expeditas summis montiũ iugis super caput hostiũ sistit. inde miles ad cædem magis q; ad pugnam decurrit. sternunt inermes, aut arma capientes, & quosdam somno excitos, cum te-
nebris, pauore, sonitu tubarum, clamore hostili turbantur, pauci gladiatorum resistentes, neq; inulti cecidere. Cæteri ad naues ruebant, ubi cuncta pari formidine implicabatur, permixtis paganis, quos nullo discrimine Vitelliani trucidabant. Sex liburnicę inter primum tumultum euasere, in quibus præfectus classis Apollinaris reliquas in littore captas, aut nimio ruentium onere pressas, mare hausit. Iulianus ad L. Vitelliu perductus, & uerberibus fœdatus, in ore eius iugulatur. Fuere qui uxorem L. Vitellij Triariam incesserint, tanq; gladio militari cincta, inter luētum cladesq; expugnatę Terracinae, superbe sæueq; egisset. Ipse lauream prosperè gestę rei ad fratrem misit, perconctatus statim regredi se, an perdomandę Campanię insistere iuberet. Quod salutare nõ modo partibus Vespasiani, sed Reip. fuit, nam si recens uictoria miles & super insitam peruicaciam secundis ferox, Romam contendisset, haud parua mole certatum, nec sine exito urbis foret. quippe L. Vitellio quamuis infami inerat industria, nec uirtutibus ut boni, sed quo modo pessimus quisq; uitij ualebat. Dum hæc in partibus Vitellij

Sermonis nimius erat

Terracina ob
sidium per Vi
tellianos

Terracina
prodicione
serui ca
pitur

Laurea

L. Vitellius

tellij geruntur, digressus Narnia Vespasiani exercitus, festos Saturni dies Otricoli per otium agitabat. Causa tam prauæ moræ, ut Mutianum opperiretur. Nec desuere qui Antonium suspicionibus arguerent, tanquã dolocunctantē, post secretas Vitellij epistolas, quibus consulatũ & nubilem filiam & dotales opes, precium prodicionis, offerebat. Alij ficta hæc, & in gratiam Mutiani cõposita: Quidam omniũ id ducum consilium fuisse, ostentare potius urbi bellum quàm inferre: quãdo ualidissimæ cohortes à Vitellio desciuissent. & abscessis omnibus præsidijs cessurus imperio uidebatur. Sed cuncta festinatione, deinde ignauia Sabini corrupta, qui sumptis temere armis munitissimam Capitolij arcem, & ne magnis quidem exercitibus expugnabilem, aduersus tris cohortes tueri nequisset. Haud facile quis uisignauerit culpam, quę omnium fuit, nam & Mutianus ambiguus epistolis uictores morabatur, & Antonius præpostero obsequio, uel dum tegeret inuidiam crimen meruit, ceteriq; duces dum peractũ bellum putant, finem eius insigniuere. Ne Petilius quidē Cerialis cũ mille equitibus præmissus, ut transuersis itineribus per agrum Sabinũ Salaria uia urbem introiret, factis maturauerat, donec obfessi Capitolij fama cunctos simul exciret. Antonius per Flaminiam ad Saxa rubra, multo iam noctis, serum auxilium uenit. Illic interfectum Sabinũ, conflagrasse Capitoliu, tremere urbē, mœsta omnia accepit, plebē quoq; & seruitia pro Vitellio armari nunciabatur. Et Petilio Ceriali equestre præliũ aduersum fuerat, nanq; incautum & tanq; ad uictos ruentē, Vitelliani interiectus equiti pedes exceperit, pugnatũ haud procul urbe inter ædificia hortosq; & anfractus uiarum quæ gnara Vitellianis, incomperta hostibus metum fecerant, neq; omnis eques cõcors, adiunctis quibusdam qui nuper apud Narniam dediti, fortunã partium speculabantur. capitur præfectus alę Tullius Flauianus, cæteri fœda fuga consternantur, non ultra Fidenas secutis uictoribus. Eo successu studia populũ aucta. Vulgus Urbanum arma cepit. Paucis scuta militaria, plures raptis quod cuiq; obuium telis, signum pugnae exposcunt. Agit grates Vitellius, & ad tuendam urbē prorumpere iubet. Mox uocato senatu, deliguntur legati ad exercitus, ut prætexto Reip. concordiam pacemq; suaderent. Varia legatorũ fors fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerunt extremũ discrimen adie-
re, aspernante milite conditiones pacis. Vulneratur prætor Arulenus Rusticus, auxit inuidiam super uiolatum legati prætorisq; nomen, propria dignatio uiri. Palantur comites, occiditur proximus licitor dimouere turbam ausus. & ni dato à duce præsidio defensi forent, sacrum etiam inter exteras gentes legatorum ius, ante ipsa patrię mœnia, ciuiliis rabies usq; in exitium temerasset. Ac quioribus animis accepti sunt, qui ad Antoniu uenerat, non quia modestior miles, sed duci plus auctoritatis. Miscuerat se legatis Musonius Rufus equestris ordinis, studium philosophiæ & placita Stoicorum æmulatus. Cæptabatq; permixtus manipulis, bona pacis ac belli discrimi-

Otriculum

Ad Saxa rubra, loci nomē

Legatorũ ius
sacrum

Musonius
Rufus

na differens, armatos monere, Id plerisque ludibrio, pluribus tædio, nec deerant qui propellerent procularentque, ni admonitu modestissimi cuiusque, & alij minitantibus, omisisset intempestiuam sapientiam. *Intempestiua sapientia* Obuia suere & uirgines Vestales cum epistolis Vitellij ad Antonium scriptis. Eximi supremo certamine unum diem postulabant, si moram intericissent, facilius omnia conuentura. Virgines cum honore dimissæ, Vitellio rescriptû, Sabini eade, & incendio Capitolij, dirempta belli commercia. Tentauit tamẽ Antonius uocatas ad concionem legiones mitigare, ut castris iuxta pontem Miluiû positis, postera die urbem ingrederentur. Ratio conctandi, ne asperatus prælio miles, nõ populo, non senatui, ne templis quidem ac delubris deorum cõsuleret. Sed omnem prolationem ut inimicam uictoriæ suspectabant. Simul fulgentia per colles uexilla, quanquã imbellis populus sequeretur, speciem hostilis exercitus fecerãt. Tripartito agmine, pars ut astiterat Flaminia uia, pars iuxta ripam Tiberis incessit, tertium agmen per Salaria collinæ portæ propinquabat, plebs inuectis equitibus fusa. Miles Vitellianus trinis & ipse præsidij occurrat. Prælia ante urbem multa & uaria: sed Flauianis consilio ducum præstantibus, sæpius prospera. Itantum conflictati sunt, qui in partem sinistram urbis ad Salustianos hortos per angusta & lubrica uiarum flexerant. Superstantes macerij hortorum Vitelliani ad serum usque diem saxi pilisque subeuntes arcebant, donec ab equitibus qui porta collina iruperant, circumuenirentur. Concurrere & in campo Martio infestæ acies. Pro Flauianis fortuna, & parua toties uictoria: Vitelliani desperatione sola ruebant, & quanquam pulsus, rursus in urbe congregabantur. Aderat pugnantibus spectator populus, utque in ludicro certamine, hos modo, rursus illos clamore & plausu fouebat: quoties pars altera inclinasset abditi in tabernis, aut si quam in domum perfugerant, erui iugularique postulantibus parte maiore prædæ potiebantur. Nam milite ad sanguinem & cædes obuerso, spolia in uulgus cedebant. Sæua ac deformis urbe strues corporum, iuxta scorta, & scortis similes: quantum in luxurioso otio libidinum, quicquid in acerbissima captiuitate scelerum, prorsus ut eandem ciuitatem & furere crederes & lasciuire. Confluxerant ante armati exercitus in urbe, bis L. Sylla, semel Cinna, uictoribus, nec tunc minus crudelitatis. nunc inhumana securitas, & ne minimo quidem temporis uoluptates intermissæ, uelut festis diebus id quoque gaudium accederet, exultabãt. Fruebantur nulla partium cura, malis publicis læti. Plurimum molis in oppugnatione castrorum fuit, quæ acerrimus quisque ut nouissimam spem retinebant. Eo intentius uictores, præcipuo ueterum cohortium studio, cuncta ualidissimarum urbium excidijs reperta, simul admouent, testudinem, tormenta, aggeres, facesque, quicquid tot prælij laboris ac periculi hauissent, opere illo consummati clamitantes. Urbem senatui ac populo Ro. templa dijs reddita, proprium esse militis

Populus pugne spectator

Castrorum oppugnatione

militis decus in castris: illam patriam, illos penates, ni statim recipiantur, non etiam in armis agendam. Contra Vitelliani quanquam numero fatoreque disperses, inquietare uictoriam, morari pacem, domos arasque cruore fœdare, suprema uictis solatia complectebantur. Multi semianimes super turres & propugnacula mœnium expirauere. Cõuulsis portis reliquus globus obtulit se uictoribus, & cecidere omnes contrarijs uulneribus uersi in hostem. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit. Vitellius capta urbe, per auesam palatii partem Auentinum in domum uxoris fellula defertur, ut si diem latebra uitauisset, Terracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenij, & quæ natura pauoris est, cum omnia metuenti, presentia maxime displicerent, in palatium regreditur, uastum desertumque, dilapsis etiam infimis seruitiorum aut occursum eius declinantibus. Terret sortitudo, & tacentes loci, tentat clausa, inhorrescit uacuis, fessusque misero errore, & pudenda latebra semet occultans, ab Iulio Placito tribuno cohortis protrahitur. Vincitæ ponere tergum manus, laniata ueste, fœdum spectaculum ducebatur, multis increpantibus, nullo illachrymante, deformitas exitus misericordiam abstulerat. Obuius est Germanicis militibus Vitellium infesto ictu per iram, uel quo maturius ludibrijs eximeret, an tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem tribuni amputauit, ac statim confossus est. Vitellium infestis mucronibus coactum, modo erigere os & offerre contumelias, nunc cadentes statuas suas, plerumque rostra, & Galbæ occisi locum conueri, postremo ad Gemonias, ubi corpus Flauij Sabini iacuerat, propulere. Vox una non degeneris animi excepta, cum tribuno insultanti, se tamen imperatorem eius fuisse respondit. Ac deinde ingestis uulneribus concidit. Et uulgus eadem prauitate insectabatur interfectum, qua fouerat uiuentem. Pater illi L. Vitellius, septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat, consulatum, sacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla sua industria, sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei detulere qui ipsum non nouerant. Studia exercitus raro cuiquam bonis artibus quaesita perinde affuere, quam huic per ignauiam. Inerat tamen simplicitas ac liberalitas, quæ, ni adlit modus, in exitium uertuntur. Amicitias dum magnitudine munerum, non constantia morum continere putat, meruit magis quam habuit. Haud dubie intererat Vitellium uinci. Sed imputare perfidiam non possunt, qui Vitellium Vespasiano prodidere, cum a Galba desciuissent. Præcipitante in occasum die, ob pauorem magistratuum senatorumque, qui dilapsi ex urbe aut per domos clientium semet occultabant, uocari senatus non potuit. Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad duces partium progressum, & Cæsarem consalutum, miles frequens, utque erat in armis, in paternos penates deduxit.

Roma capta

Germanicus miles

Fuit tamen imperator tuus

I VIT A S pauida & seruitio parata occupari, redeuntem Tarracina L. Vitel.) Nos, Ciuitas pauida & seruitio parata, occupare redeuntem Tarracina L. Vitellium cū cohortibus, extinguiq; reliqua belli postulabat.

Patibulo affixus, in iisdem annulis quos acceptos à Vitellio gestabat.) Prapositionem à submouimus, subintellectam in ablatiuo Vitellio.

Mox Illyricos,) Castigauius, Mox Illyrico.

Mox deos respicere restituiq; Capitolium placuit.) Reposui, Mox deos respicere restitui Capitolium placuit.

Et egregijs utriusq; orationibus testatum.) Scripsimus, Et egregijs orationibus utriusq; certatum.

Quis multos anteiret.) Ablatiuus quis non est in libro manuscripto.

Vt uniuersiuusq; uitam famam penetrarent.) Nòs, famamq;.

Quorum accusatores etiam si puniri oporteat.) Addidimus negatiuam particulam, non, qua hic opus est, Quorum accusatores etiam si puniri non oporteat. Vide Heluidij modestiam.

Sed consulem designatum censuisse dicebat. Sed secundū uetera exempla.) Alterum sed expunximus ut legas, Sed consulem designatum censuisse dicebat secundum uetera exempla.

Id magis uitandum.) Vitandum non est in codice Budensi. Possit etiā addi uel subaudiri, Id magis, s. curandum.

Ne peruicacia cuiusquam.) Nos, peruicacia quorundam.

Se meminisse.) Malim legere pronomine se expūcto. Meminisse temporum quibus natus sit. q. c. f. p. a. i. Vtiora mirari. Subaudi, meminisset.

Citius se magistrum ferebat.) Emendauimus, Eius se magistrum ferebat.

Variq; Arii potentia.) Tantum habet liber regius, Arii q; potentia.

Capta legionum hyberna.) Nos, capta legionum castra hyberna.

Simulq; insulam inter uada sitā.) Exemplar Matthiae Coruini habet. Simulq; insulam iuuata sitam, Quid si legas, sub uada sitam. Sic libro sequenti dixit, Sub muros, Iudaei sub ipsos muros struxere aciem.

Mox per Britanniam gloria.) Haecenus defuit hic participiū aucta, quod nos addidimus, Mox aucta per Britanniam gloria.

Sub Vitellio rursus discrimen adit.) Nos, Adijt.

Quibus auertere accita à Vitellio auxilia.) Auertere mutauimus in auerteret & prapositionem sustulimus. Quibus auerteret accita Vitellio auxilia.

Si redintegrandum bellum.) Castigauius, Si redintegratum bellum.

Igitur Ciuilis desciscendi certus.) Codex Budensis, Igitur ciuilis dissidij certus. Id expone, Certus subaudi Claudius Ciuilis, ciuilis dissidij, id est belli ciuilis quod Romae erat. Et sic nos scripsimus.

Et caetera seruitia mala enumerat.) Emendauimus, Et caetera seruitij mala enumerat. Paulopost est illic, tradi se prefectis, ceterationib. quod ubi sp. & f. expl. Sine

Esse sibi robur peditū equitumq; consanguineos Germanos.) Liber (quae regius, Et sibi robur peditū equitumq; consanguineos, Gallias idem cupientes. Esse subauditur, & in accusatiuo consanguineos subauditur Germanos.

Erat in Caninefatibus stolidae audacie Brenno.) Illic, Brinio, qui paulopost appellatur Brimio, Forte, Brinno, quē hodie Brunonē dicimus, Igitur

Igitur ipso rebellis familiae omine placuit. Impositusq; scuto.) Verbum placuit eralimus. Nā in tegra est sententia si sic distinguas, Igitur ipso rebellis familiae omine, impositusq; scuto, more gentis, & sustentium humeris uibratus dux deligitur. Expone, impositusq; scuto, id est non solum impositus scuto: &, id est uerum etiam sustentium humeris uibratus, dux deligitur. Nam uideo quid illi imposuerit, qui uerbum placuit hic infulsit.

Et quod militum in superiore insulae parte congregantur.) Nos, & quod militum in superiorem insulae partem congregantur.

Quippe uiribus cohortis adductis.) Duae dictiones, Quippe uiribus, nō sunt in libro Coruini regis, ubi tantū legitur, nomen magis exercitus q; robur, cohortium abductis Vitellius. Vnde erulesionem, Nomen magis exercitus q; robur cohortibus abductis, Vitellius ē proximis Neruitorū Germanorumq; pagis, se gnam numerum armis onerauerat. Sicq; locum emendauit in contextu.

Caninefatem tumultum oppressurum.) Illic compressurum.) Nec semper obfoenam significationem hoc uerbum habet, quae res castigatorem mouit ut mutaret. Sic lib. i. dissideat interim miles, neq; duorum adolescentium nōdum adulta auctoritate cōprimi queat. Item libro sequenti. Sub eo bellum ortū, & cōprimere coeptantē Cestium Gallū Syr. leg. uaria praelia ac saepius aduersa exceperet.

Nec Brennonem.) Illic Brimionem.

Quas incensis castellis illuc appulerant.) Castigaui, Quasi incensis castellis.

Virtutem proprium hominis bonum.) Illic hominum.

Maiore precio fugeret.) Illic fugeretur.

In Frisios aduehitur.) Nos, auehitur.

Cunctaq; quae acciderant.) Codex Budensis, Qui cuncta quae acciderant. Castigaui, Quin cuncta quae acciderant.

Sed fraude ducum euenire.) Addidi uerbum metuebantur. Sed fraude metuebantur euenire. Mox, nos exponeret.

Simul paganorum litarumq; ignauia.) Reposui, ignaua, sed procax ante periculum manus.

Vt Batauos numero impares circumfundant.) Regium uolumen habet, circumdant. Malim, Et Batauos numero impares circumdant.

Illi ueteris militiae memores in cuneis congregantur.) Illic, Illi ueteris militiae inciuiles congregantur. Legerim. Illi ueteris militiae ui habiles, cōgregantur densi undiq; & frontem tergaq; ac latus tuti.

Neq; hostium se consilijs uti.) Nos, Neq; hostium consilijs uti se.

Proinde perfugus Batauus. Castig. Proinde perfuga Batauus.

Quippe ubi relata Ciuili.) Emendauit, Quae ubi relata Ciuili. Mox accusatiuus, uniuersam, non est in libro manuscripto.

Sed parum prouisum, ni copia in castra conueherentur, rapi permiscere.) Scribendum meo iudicio, Sed paruum prouisum, ni copia in castra conueherentur, sed paruum rapi permiscere. Nam accusandi casu dictum est hic prouisum, à uocabulo prouisum, us, ui, quartē in flexionis. Sic lib. 16. Dispositu prouisuq; ciuiliū rerū peritus. modicam prouisionem

Vtramq; Rheni ripam.) Accusatiuus utramq; non est in libro manuscripto. uisionem

Iusta belli ciuilis externiq; facie obstupefecerat obsessos.) Scripsimus, iuxta ut sit aduerbiū similitudinis, pro eque, quod tamē quidā iuxta scribūt. Sic li. i. Nā in pace causas et merita spectari; ubi bellū ingruat, innocētes ac noxios iuxta cadere

Quod duabus legionibus situm, uix quinque millia armatorum Romanorū tuebantur.) Difficilis locus est. Codex Budensis habet, quod duabus legionibus situm uix v. milia armatorū tuebantur. Igitur genitiuus Romanorū suppositus uidetur

uidetur. Vt paucis dicā mentem meā, diuino sic legendū. Quod duabus legionibus, tum uix quinq; millium armatorū, tuebantur. Quod si uallū, tuebatur f. Romāni, duabus legionibus, tū uix quinq; milliū armatorū. Id est quæ duæ legiones uix quinq; milliū armatorū erant, hoc est, uix continebāt quinq; millia armatorū.

Sibi quæq; gens consistunt.) Lego, Simul quæq; gens cōsistunt. Nam supra quoq; librarius quodam loco sibi scripsit pro simul. quemadmodū ante monuit. Mox est in uolumine manuscripto, Oppositis pleriq; scalis.

Per fugā captiuūq; docebant struere machinas.) Castigauī, materias.

Duo & uicesime legionis legato tradit.) Nos, duo & uicesime legionis legato tradit.

Adsciri in societatem Germanos.) Reposuimus, Acciri in sociē. Germanos. His inter se uocibus insistentes.) Codex regius, His inter se uocis insistentes.

Exemplares omnium literarum.) Illic, Exemplares (Forte uotis omnium literarum. Exemplares, subauditur, literas.

Pleraq; ciuitates aduersum nos armatae.) Illic, aduersum nos arma. Placet lectio uulgata. Nam alioqui uerbum cœperunt aut simile, subaudiendum foret.

Incognita illi cœlo siccitate.) Illic, incognita cœlo siccitate, hoc est illi cœlo Ger ductus à Vocula exercitus.) A præp. erasimus. nā subintelligit. (manico, Auctus est Germanorum numerus.) Nos, Auctus & Germanorum numerus. Et pro etiam.

Nauem arripunt.) Emendauī, Germani multa cum strage nostrorum, nauem abripiunt.

Vt Menapios & Morinos & extrema Galliarum quateret.) Nos, quaterent.

Quos gens Germanicæ originis eiurata p. R. n. uocarent.) Liber Matthiæ Coruini, quos gens Germanicæ originis eiurata patria Romanorum nomen agrippinenses uocarentur. Forte legendum, Quod gens Germanicæ originis, eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses uocarentur. Vel, quod se Germanicæ originis, eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses uocarent.

Romanus miles periculorum ignarus.) Malim, periculorum gnarus.

Nuncijs promissis fidem legionum cōuellens.) Addidi particulam &, hic in primis necessariam, Nuncijs & promissis fidem legionum conuellens.

Is error Romanis addit animos.) Datus Romanis non est in exēplari Bud. Soluere obsidium legionum eodem impetu potuisset.) Nos, eo impetu potu. Et suis uictoria prouenisset.) Illic, promouisset.

Vt depositis impedimentis sarcinisq;.) Vt particula non est in libro manuscripto, Potestq; abesse.

Et minari aſſeuerant.) Castigauimus, Et minari adſeuerant.

Ne tempori deessent.) Verba militum ad obſeſſos.

Credita per utrunq; exercitum fama.) Malim adita.

Effusus in luxum & ep. & n. cœtus, ueterem in Ordeonium iram renouauit. Reposuimus, Effusi in luxum & epulas & nocturnos cœtus, ueterem in Ordeonium iram renouant.

Cū iam Vitellius occidiſſet.) Codex regius habet, occurrisset. Emēdauī, cor-Mixtus Cattis, Vſipijs.) Illic, Mixtus & Cattis, Vſipijs. Scripsi, (ruisset. Mixtus ex Cattis, Vſipijs.

Is præerat prouinciæ.) Verbum præerat nō legitur illic. Tum expone. Is prouinciæ nequaquā turbidus, hoc est ipsi prouinciæ, ingenio. i. ob ingeniu, uel ex in-Vulgus alimēta in dies mercari solitū, cui una ex rep. annonæ cura.) (genio, Hæ duæ dictiones, cui una non extant in manuscripto codice, Et mutāt meo iudicio

dicio sensum. Nā Tacitus uult dicere, ex Rep. annonæ cura, f. existente, Hoc est quia cura annonæ pertinere ad Remp. Vt sit hæc locutio similis illi, libro 18. Et quibusdam uicinis colonijs inuidiæ æmulatione. Subauditur existente. Sic libro primo. Seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti republica. Subauditur, futura. In literis Tiberij Cæsaris, quarum sententiam Tacitus recitat lib. 3, sic scriptum est. At Hercule nemo nescit, quod Italia externæ opis indiget, quod uita populi Ro. per incerta maris & tempestatum cotidie uoluitur, ac nisi prouinciarum copiæ & dominis, & seruitijs, & agris subuenerint, nostra nos scilicet ne mora, nostræq; uillæ tuebuntur. Hanc P. C. curam sustinet princeps.

Eius nomen epistolis edictisq; præferebatur.) Castig. proponebatur.

Ius penes Mutianum erat.) Verbum erat erasimus. Infra. scripsit, quo die.

Tum forte ducti, per quos redderentur bello rapta.) Ex hac clausula nihil est in Budensi uolumine præter duas uoces. Tū rapta. Dormitauit hic librarius. Forte. Tum qui rapta, quiq; æra. Subaud. creati sunt uel electi.

Tertio Iuliano.) Paulo ante habes, T. Iuliano.

Ipsi Publio animus in periculis.) Et hic Codex Budensis mutilis est. Nam duas uoces, Ipsi Publio, nō habet. Forte legendū, neq; animus. Nec est illic paulo post ablatiuus dato. Expone, Signo ultionis. id est in signum ultionis in accusato res, petit à Cæsare Iunius Mauricus, ut cōm. principal. p. senatui faceret.

Consulendum tali super re princeps respondit.) Reposui, Consulendum tali super re principem respondit.

Senatus inchoantibus primoribus, iusiurandum cōcepit, quo certatim omnes magistratus, ceteri ut sententiam rogabantur, deos testes aduocabāt.) Regium exemplar habet. Omnis inens magistratus, ceteri sententiam rogabantur. Lego, Omnis iniens magistratus, ceteri sententiam rogabātur, deos testes aduocabat. Nunc clara erit sentētia si sic distinguas. Senatus inchoantibus primoribus, iusiurandum cōcepit, quo certatim omnis iniens magistratus (ceteri sententiam rogabantur) deos testes aduocabat, Nihil ope sua factum quo cuiusquam salus laederetur. neq; se præmium aut honorem ex calamitate ciuium cepisse.

Et Nonium Actianum.) Nos, Nonium Act. Item, In Vibium Crispum.

Sponte ex S. C. accusationem subisse.) Hæc uerba significant accusationem Crassorum ex senatuscōsulto decretam, quā sponte subierit Aquilius Regulus. Alioqui legerem, Sponte ex se accusationem subisse.

Signatus, & sacerdotio fulgens.) Fortē, designatus, & sacerdotio fulgens.

Cū interim instabilior & sauior exortus est.) Instabilior pro detestabilior. Horatius in secundo sermonum. Instabilis & sacer esto. Tacitus Annalium libro quinto de Aemylia Lepida: quanquam instabilis, tamen impunita agebat. Paulopost eodem libro de Tiberio, Instabilis sauitia, sed obtectis libidinibus.

Ad eadem destinaretur.) Nos, destinarentur.

Prensare commanipularium pectora ceruicibus iniecta.) Prensare uerbū deuimus, & pro cōmanipularium scripsimus, cum manipularium, pro iniecta inuecti, hoc modo, Vt uero huc illuc distrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido, tanquam ea separatione ad eadē destinarentur, cum manipularium pectora ceruicibus inuecti, suprema oscula petere, hoc est petebant. Inuecti, significat impetum ceruices sociorum amplexantium.

Spernunt oblatos agros.) Addidimus pronomē sibi, Sperrunt oblatos sibi ag.

Si pauca supra petiero.) Aut supra repetiero. Vt lib. 16. De C. Petronio pauca supra repetenda sunt, ceu uulgo legitur. Aut pauca repetiero. Nisi quis malit, subrepetiero. Vt sit uerbū eius formæ cuius est, Prodeambulo, profubigo, repromitto, adobruo, & quod apud Liuū reperitur, superincido. I Neq;

Neq; modica cupiens, sed affinitate Vitellij anxius.) Codex Matthiae Coru-
ni. Neq; modica cupido si affinitate Vitellij anxius. Is cr. f. Forte scribendū. Neq;
modice cupidus. Affinitate Vitellij anxius is, crebris sermonibus tent.

Cecidisse Galerianum confobrinum eius generumq;.) Illic legitur, cecidisse;
Scripserim, Caesos esse Gal. confobrin. eius generumq;.

Centurio à Mutiano missus.) Particulam à submouimus.

Gaudio clamoribusq; cuncta miscebant, indulgentia uiri, & aduladi libidine.)
*Indiligen-
tia ueri* Foedus lapsus est in duobus istis uocabulis, indulgentia uiri. Castigauimus, indi-
ligentia ueri, hoc est, quod forent indiligentes in perscrutanda ueritate rei.

Militesq; & centuriones quosdam punit.) Nos, puniit.

Ni pater exemplum praebuisset.) Illic, Ni parens e. p.

Bono esse animo iubet.) Verbu iubet non est in codice manuscripto. Verum
illic legitur attollere. quemadmodum & nos scripsimus.

A quatrimis & fontibus omnibusq; hausta pluerē.) Dij boni q; est hac clau-
sula prodigiosis mendis oblita. Restituimus, Aqua, riuus & fontibus amnisq;
hausta, perluere.

Et secundum cespitem redditis extis.) Nos, Et super cespitem red. extis.

Et in interna mala fregissent.) Praepositionem in erasmus. Paulopost hic Lin-
gon. Forte, ille Lingon.

Attamen interfuere quida Vbioru Turingorūq;.) Castigauit, Tungrorumq;.

Caesas legiones, uastatam Italiam, capi tum maxime urbem.) Emendauit, capi
Cummaxime cum maxime urbem.

Omnes exercitus suis quencq; bellis destineri.) Nos, distineri.

De reliquijs Vitelliani exercitus dubitauerē.) Illic legit, reliquis. Subaudi milia
Infidisci; legionibus.) Non est in codice Budensi. Sicut nec ablati (tibus.
uus artibus paulopost.

Eadem rursus omnia.) Castig. eadem rursus numina.

Adeo nos, si fortuna in praesens uirtusq; deseruit.) Vocabulum uirtusq; non
est in libro manuscripto.

Tolerant nunc maxime inopiam obsidiumq; apud Vetera legiones.) Emen-
dauit, Tolerant cummaxime inopiam apud Vetera legiones.

Centurio deniq; aut miles.) Reposui, Centurioq; aut miles.

Tutori Treuero augentur excubiae.) Nos, agentur excubiae.

*si non fuit, pro
si non licuit* Ut si uobis non fuit cordi, me duce hac castra incorrupta & intemerata seruari,
at certe pollui foedariq; à Tutore & Classico ne sinatis.) Foede hunc locū inter-
polatum ausim iurare. Nam datiuus cordi non est exemplari regio, nec sex ista di-
ctiones, certe pollui foedariq; à Tutore & Classico ne sinatis. Di-
xit aut Tacitus imitatione Graecoru, Si non fuit, pro si non licuit: nam *δὲ* pro *ἔστι*
illi usurpant: uobis me duce hac castra incorrupta & intemerata seruari, at Clas-
sico ne sinatis. Q. D. Aequius feram si alius quispiā id faciat. nam Classicū quum
provincialis sit, ista non decent. Totam sententiam sic legeris, Te Iupiter optime
maxime, quem per octingentos uiginti annos tot triumphis coluimus, Te Quiri-
ne Romanae parens urbis, precor uenerorq;, ut si uobis non fuit, me duce hac ca-
stra incorrupta & intemerata seruari, at Classico ne sinatis.

Herenniu & Numiu legatos uinciri satis uisum.) Liber manuscriptus habet,
Herenniu & Numiu. Id accipiendū de Numisio Ruto, cuius supra hoc ipso lib.
fit mentio. Legati, inquit, legionum Mumius Lupercus & Numisius Rufus ual-
lum murosq; firmabant. Et infra. Annumerabor Numisij & Herennijs, ut om-
nes legati uestri, aut militum manibus, aut hostium, ceciderint. Itaq; reposuimus
hoc loco, Numisium. Aut

Aut qui ipsos leu. ab. prof.) Volumen manuscriptum habet at qui. Malim, ac
qui ipsos. Mox nos Ad quintum ferē lapidem coorti Germani.

Reuulsa imperatorum imagines, innexa signa.) Pro innexa legitur in codice *Imagines*
regio, in hora. Cōiunctio fuisse scriptum à Tacito, symbola, Reuulsa imperatorum *Symbola*
imagines, symbola, signa. *Signa*

Metu futuri. Nos, metus futuri. Quando neq; subire condiciones, metus futu-
ri, neq; palam asperrari conditio praesens sinebat.

Delectus ē propinqua consultis.) Castigauit, Delectus ē propinquis consulta
responsoq; ut internuncius numinis portabat.

Claudius Labeo Berthasiorum Turingorumq; & Neruioꝝ tumultuaria ma-
nu restitit.) Nos, Tungrorumq;. Item paulopost, ex primoribus Tungrorum,
pro Turingorum.

Vigens rerum.) Reposui, ingens rerum. Sic libro primo dixit, ingens animi.
Sed foemina ingens animi, munia ducis per eos dies induit.

Laetum militibus idem nomen.) In manuscripto codice est, ide nomen. For-
tasse scribendum, id nomen.

Quod bello caput, unde uis auspiciūq; peteretur.) Nos, unde ius auf. pet.

Caracatum.) Illic utrobicq; Ceracates.

Quia pontem Nauae fluminis abruperat.) Nos, Nauae fluminis. Apud Bin *Naua flumen*
gium Naua Rheno miscetur.

Montibus & Mossela amne septum.) Reposui, Montibus aut Mossela a. se.

Paulum morae in assensu.) Castig. in ascensu.

Redigeret praedam in fiscum.) Posset etiā legi, Redigeretur praeda in fiscum.
Nam uolumē Matthiae regis habet, redigeretur. Mox est illic, posito ciuiū bello.

Primum illorum stipendiōꝝ & sacramenti diem haberent.) Scripsi, Primum
illum stipend. & sac. diem haberent.

Ne quisquam alienum seruitium.) Nos, Nec quisquam alien. seru.

Aut minoribus quam nunc tributis, parabatur exercitus.) Castig. parabatur.

Aut uoto stare.) Liber manuscriptus tantū habet, aut uastare. Fortassis, Aut

Nam Germanos quā ab ipsis spernentur.) Nos, sperentur. clām stare.

Nisi ex reliquijs Germani exercitus.) Reposui, Germanici exercitus.

Non imperitia militum, sed adolescentulū.) Duas dictiones, militum sed, exe-
mimus, ut legatur, Aufuros rursus uenturosq; in manus, non imperitia adolescen-
tuli, uerba & cōiunctiones quam ferrum & arma meditantis, sed Ciuilis & Classici.

Quam quod uos Gallici foederis oblitus praedixerim.) Malim, praedixi, pro-
pter scripturam codicis Budensis.

Tutor & Classicus ciuili suis quisq; locis pugnam ciebant.) Addidimus par-
ticulam, Tutor, & Classicus, & Ciuilis, suis q. l. p. ciebant.

Cerialis ut incuria prope res afflixit.) Nos, rem afflixit.

Flagrantissima cohortium suarum integra manu, & ē Chaucis.) Ablatum
manu deleui. Expone, Non inualidus, flagrantissima cohortiū suarum, id est que
inter cohortes ardentissima erat, integra, Subaudi. existente.

Galbiaci in finibus Agrippinensium.) Nos, Talbiaci, Quidam Tolbiaci ap- *Tolbiacum*
pellat, ut Antoninus in itinerario, & alij. Paulopost, Turingosq;. Nos, Tūgrosq;.

Faure militum anxius est.) Verbum est erasmus. Mox, ut non pro spe sua
accipitur. Nos, excipitur.

Quis ē coelis fauor.) Volumen regium non habet ē coelis, sed celis est. Scripsi,
coelestis fauor.

Illi elapso in paruum artu.) Castigauit, Illi elapso in prauum artus. Mox, posse
integrare. Subaudi, salubrem uim. I 2 Deniq;

Patrati reme- bet, parati remedij. Forastis legendum, patrati. Sic libro sequenti, Nec omnia
 dij gloria patrandi fiducia.

Respexit pone tergum è primoribus Aegyptiorū n. Basil.) Illic nō est è præp.
 Timotheus quaesitus qui in Pontum meassent.) Castigauit, Timotheus qua-
 sitis qui in Pontum meassent. Mox, nos, Sinopen.

Præcepitq; nauigaturis.) Reposui, Præcepitq; nauigaturis.

Aduectus us, ni. Hæc de origine & aduentu dei.) Scripsi, Hæc de origine & aduectu dei, quo
 uocabulo etiam supra usus est.

Aut salus Galliarum in discrimen uerteretur.) Reposui, in discrimine uert.

Simul simplicitatis ac modestiæ nomine, Aduerbiū simul non est in exem-
 plari regio. Omittitq; potest.

F I N I S.

● P CORNELII TACITI AB EX-

CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM

LIBER XX.

INTERFECTO Vitellio bellum magis desierat, quam pax cœperat. Armati per urbem uictores, implacabili odio uictos confectabantur. plenæ cædibus uiæ, cruenta fora templaq; passim trucidatis ut quemq; fors obtulerat. Ac mox augete licentia, scrutari, ac protrahere abditos: si quem procerum habitu & iuuenta prospexerant, obtruncare, nullo militum aut populi discrimine. quæ sæuitia, recentibus odijs, sanguine explebatur, dein uerterat in auaritia. Nihil usquam secretum aut clausum sinebant, Vitellianos occultari simulant. Initium id perfringendarum domuum, uel si resisteretur, causa cædis. nec deerat egenissimus quisq; ex plebe. & pessimi seruitiorum prodere ultro dites dominos. alij ab amicis monstrabantur. Vbiq; lamenta, conclamationes, & fortuna captæ urbis, adeo ut Othoniani Vitellianiq; militis inuidiosa antea petulantia desideraretur. Duces partium accendendo civili bello acres, temperandæ uictoriæ impares. Quippe in turbas & discordias pessimo cuiq; plurima uis, pax & quies bonis artibus indigent. Nomen sedemq; Cæsaris Domitianus acceperat, nondum ad curas intentus, sed stupris & adulterijs filium principis agebat. Præfectura prætorij penes Arrium Varum. Summa potentia in Primo Antonio. is pecuniam familiamq; è principis domo, quasi Cremonensem prædam rapere. Cæteri modestia uel ignobilitate, ut in bello obscuri, ita præmiorum expertes. Ciuitas pauida & seruitio parata, occupare redeuntem Tarracina L. Vitellium cum cohortibus, extinguiq; reliqua belli, postulabat. Præmissi Arriam equites, agmē legionū intra Bouillas stetit. Nec conctatus est Vitellius, seq;

seq; & cohortes arbitrio uictoris permittere. Et miles infelicia arma haud minus ira, quam metu abiecit. Longus deditorum ordo septris armatis per urbem incessit. Nemo supplici uultu, sed tristes & truces, & aduersum plausus ac lasciuam insultantis uulgi immobiles. paucos erumpere ausos, circumiecti pressere. cæteri in custodiam conditi. Nihil quisquam locutus indignum, & quanquam inter aduersa, salua uirtutis fama. Dein L. Vitellius *L. Vitellius inter-*
 interficitur, par uitij fratris, in principatu eius uigilantior, nec perinde prosperis socius, q̄ aduersis abstractus. Iisdem diebus Lucilius Bassus cū expedito equite ad componendam Campaniam mittitur, discordibus municipiorum animis, magis inter semet, quam contumacia aduersus principem. Viso milite, quies & minoribus colonijs impunitas. Capuæ legio tertia huiusmodi causa locatur, & domus illustres afflictæ, cum contra Tarracineses nulla ope iuuarentur. Tanto procliuus est iniuriæ quam beneficio uicem exoluere: quia gratia oneri, ultio in quæstu habetur. Solatio fuit seruus Verginij Capitonis, quem proditorem Tarracinesium diximus, patibulo affixus, in iisdem annulis quos acceptos Vitellio gestabat. At Romæ senatus cuncta principibus solita, Vespasiano decernit, lætus & spei certus. quippe sumpta per Gallias Hispaniasq; ciuilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyrico, postquam Aegyptum, Iudæam Syriamq; & omnis prouincias exercitusq; lustrauerant, uelut expiato terrarum orbe, cœpisse finem uidebantur. Addidere alacritatem Vespasiani literæ, tanquam manente bello scriptæ. ea, prima specie, forma. cæterum ut princeps loquebatur, ciuilia de se & Rep. egregia. nec senatus obsequium deerat. Ipsi consularis cum Tito filio, prætura Domitiano & consulare imperium decernuntur. Miserat & Mutianus epistolas ad senatum, quæ materiam sermonibus præbuere: si priuatus esset, cur publice loqueretur. potuisse eadem paucos post dies loco sententiæ dici. ipsa quoq; insectatio in Vitellianos sera & sine libertate. id uero erga Remp. superbum, erga principem cōtumeliosum, quod in manu sua fuisse imperium, donatumq; Vespasiano iactabat. Cæteri inuidia in occulto, adulatio in aperto, erant. Multo cum honore uerborum Mutiano triumphalia de bello ciuili data. Sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur Primo Antonio consularia, Cornelio Fulco, & Arrio Varo prætoria insignia. Mox deos respexere. restitui placuit Capitolium. Eaq; omnia Valerius Asiaticus consul designatus censuit. Cæteri uultu manuq; pauci quibus conspicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compositis orationibus assentiebantur. Vbi ad Heluidium Priscum prætorem designatum uentum, prompsit sententiam, ut honorificam in bonum principem. Falsa aberant, & studijs senatus attollebantur. Isq; præcipuus illi dies magnæ offensæ initium & magnæ gloriæ fuit. Res poscere uidetur, quia iterum in mētionem incidimus uiri sapius memorandi, ut uitam studiæq; eius & quali fortuna sit usus, paucis repetā. Heluidius

Heluidius Pri- Priscus regione Italiae secunda, Terracinae municipio, Cluuius patre qui ordi-
 scus quis & ne primipili duxisset, ingenium illustre altioribus studiis iuuenis admodum
 cuius dedit, non ut plerique, ut nomine magifico segne otium uelaret, sed quo fir-
 Stoicus fuit mior aduersus fortuita, Rempublica capesseret, doctores sapientiae secutus est,
 qui sola bona quae honesta, mala tantum quae turpia, potentiam, nobilita-
 tem, caeteraque extra animum, neque bonis neque malis annumerant. Quaestio-
 rius adhuc, a Patro Thrasea gener delectus, e moribus foci nihil aequae ac
 libertatem hausit, ciuis, senator, maritus, gener, amicus, cunctis uitae officijs
 Aequabilis aequabilis, opum contemptor, recti peruiacax, constans aduersus metus. Er-
 rant quibus appetentior fama uideretur, quae do etiam sapientibus cupido
 gloriae nouissima exiuit. Ruina foci, in exilium pulsus, ut Galbae princi-
 patu redijt, Marcellum Eprum delatorem Thraseae accusare aggreditur.
 Ea ultio (incertum maior an iustior) senatum in studia diduxerat. Nam si ca-
 deret Marcellus, agmen reorum sternebatur. Primo minax certamen, & e-
 Dubia no- gregijs orationibus utriusque certatum. Mox dubia uoluntate Galbae, multis
 luntas senatorum deprecantibus omisit Priscus, uarijs (ut sunt hominum ingenia)
 sermonibus, moderationem laudantium, aut constantiam requirentium.
 Caeterum eo senatus die quo de imperio Vespasiani censebant, placuerat
 mitti ad principem legatos. Hinc inter Heluidium & Eprum acie iurgium.
 Certamen in Priscus eligi nominatum a magistratibus iuratis, Marcellus urnam postu-
 senatu de le- labat, quae consulis designati sententia fuerat. Sed Marcelli studium pro-
 gatione, inter prius rubor excitabat, ne alijs electis posthabitus crederetur. Paulatimque
 Priscum & Eprum per altercationem ad continuas & infestas orationes prouecti sunt, quae
 rente Heluidio, quid ita Marcellus iudicium magistratuum pauesceret: esse
 illi pecuniam & eloquentiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum
 Sors & urna urgeretur. Sorte & urna mores non discerni: suffragia & existimationem
 Suffragia senatus reperta, ut uniuscuiusque uitam famamque penetrarent, pertinere ad
 utilitatem Reip. pertinere ad Vespasiani honorem occurrere illi quos in-
 nocentissimos senatus habeat, qui honestis sermonibus aures imperatoris
 imbuant. Fuisse Vespasiano amicitiam cum Thrasea, Sorano, Senecione,
 quorum accusatores etiam si puniri non oporteat, ostentari non debere.
 hoc senatus iudicio uelut admoneri principem, quos probet, quos reformi-
 det. nullum maius boni imperij instrumentum, quam bonos amicos. Esse
 Amici boni satis Marcello quod Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frue-
 retur praemijs & impunitate, Vespasianum melioribus relinqueret. Mar-
 cellus non suam sententiam impugnari, sed consulem designatum censuisse
 dicebat secundum uetera exempla, quae sortem legationibus posuissent, ne
 ambitioni aut inimicitijs locus foret. Nihil cuenisse cur antiquitus institu-
 ta exolescerent, aut principis honor in cuiusquam contumeliam uerteretur.
 sufficere omnes obsequio. id magis uitandum ne peruiacacia quorundam
 irritaretur animus nouo principatu suspensus, et uultus quoque ac sermones
 omnium

omnium circumspectans. Se meminisse temporum quibus natus sit, quae ciui-
 tatis formam patres auique instituerint: ulteriora mirari, praesentia sequi: bo-
 nos imperatores uoto expetere, qualescunque tolerare. Non magis sua ora-
 tione Thraseam quam iudicio senatus afflictum. Saevitiam Neronis per
 huiusmodi imagines illuxisse. nec minus sibi anxiam talem amicitiam quam
 alijs exilium. Denique constantia, fortitudine Catonibus & Brutis aequare-
 tur Heluidius: se unum esse ex illo senatu qui simul seruerit: suadere etiam
 Prisco, ne supra principem scanderet, ne Vespasianum senem triumphalem,
 iuuenum liberorum patrem praecipis coerceret. Quo modo pessimis im-
 peratoribus sine fine dominationem, ita quamuis egregijs modum liber-
 tatis placere. Haec magnis utrinque contentionibus iactata, diuersis studijs
 accipiebantur. Vicit pars quae sortiti legatos malebat, etiam medijs patrum
 annitibus retinere morem. Et splendidissimus quisque eodem inclinabat,
 metu inuidiae si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen. Praetores aera-
 rij (nam tum a praetoribus tractabatur aerarium) publicam paupertatem
 praetores a- questu, modum impensis postulauerant. Eam curam consul designatus ob
 erarij magnitudinem oneris, & remedij difficultatem, principi reseruabat. Helui-
 dius arbitrio senatus agendum censuit. Cum perrogarent sententias con-
 sules, Vulcatius Terullinus tribunus plebis intercessit, ne quid super tanta
 re principe absente statueretur, censuerat Heluidius, ut Capitolium publi-
 ce restitueretur, adiuuaret Vespasianus. Eam sententiam modestissimus
 quisque silentio, deinde obliuio transmisit. Fuere qui & meminissent. Tum
 inuectus est Musonius Rufus in Publium Celerem, a quo Barcam Sora-
 num falso testimonio circumuentum arguebat. Ea cognitione renouari odia
 Musonius accusatorum uidebantur. sed uilis & nocens reus protegi non poterat. Quip-
 pe Sorani sancta memoria. Celer professus sapientiam, dein testis in Ba-
 ream proditor corruptorque amicitiae, cuius se magistrum ferebat. Proxi-
 mus dies causae destinatur. Nec tam Musonius aut Publius, quam Priscus
 & Marcellus caeterisque motis adulationibus animis expectabantur. Tali
 rerum statu, cum discordia inter partes, ira apud uictos, nulla in uictoribus
 auctoritas, non leges, non principes in ciuitate essent, Mutianus urbem in-
 gressus cuncta simul in se traxit. fracta Primi Antonij Variisque potentia,
 male dissimulata in eos Mutiani iracundia, quamuis uultu tegetur. Sed
 ciuitas rimandis offensis sagax, uerterat se, transtuleratque. Ille unus ambiri-
 coli. nec deerat ipse stipatus armatis, domos hortosque permutans. appa-
 ratu, incessu, excubijs, uim principis complecti, nomen remittere. Plurimum
 terroris intulit caedes Calphurnij Galeriani. Is fuit filius C. Pisonis, nihil
 Calphurnij ausus. sed nomen insignis, & decora ipsi iuuenta, rumore uulgi celebraban-
 tur. Erantque in ciuitate adhuc turbida, & nouis sermonibus laeta, qui princi-
 patus inanem ei famam circumdarent. Iussu Mutiani custodia militari cin-
 ctus, ne in ipsa urbe conspectior mors foret, ad quadagesimum ab urbe
 lapidem

Julius Priscus lapidem uia Appia fuso per uenas sanguine extinguit. Iulius Priscus prætoriarum sub Vitellio cohortium præfectus, se ipsum interfecit, pudore magis quàm necessitate. Alphenus Varus ignauitiam infamiamque suam superstit. *Alph. Varus Asiaticus Vitellij libertus.* malam potentiam seruili supplicio expiauit. Iisdem diebus crebrescentem cladis Germanicæ famam nequaquam modesta ciuitas excipiebat. cæsos exercitus, capta legionum castra hyberna, de *Bellū in inferi ori Germania* sciuisse Gallias, non ut mala loquebantur. Id bellum quibus causis ortum, *Bataui* quanto externarum sociarumque gentium motu flagrauerit, altius expediã. Bataui, donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, seditione domestica pulsi extrema Gallicæ oræ uacua cultoribus, simulque insulam inter uada sitam occupauere, quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis terrarum ac latera circumluit: nec opibus Romanis societate ualidiorum attriti, uiros tantum armaque imperio ministrant, diu Germanicis bellis exercitiis mox aucta per Britanniam gloria, transmissis illuc cohortibus, quas uetere instituto nobilissimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques, præcipuo nandi studio. arma equosque retinens, integris turmis Rhenum percurrere. Iulius Paulus & Claudius Ciuilis, regia stirpe, multo cæteros anteibant. Paulum Fonteius Capito falso rebellionis crimine interfecit. In iectæ Ciuili cathenæ, missusque ad Neronem, & à Galba absolutus, sub Vitellio rursus discrimen adiit, flagitante supplicium eius exercitu. Inde cursum irarum, spesque ex malis nostris. Sed Ciuilis ultra quàm barbaris solitum, ingenio solers, & Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris de honestamento, ne ut hosti obuiam iretur, si à populo Romano palam desciuisset, Vespasiani amicitiam studiumque partium prætendit: missis sanè ad eum Primi Antonij literis, quibus auertere accita à Vitellio auxilia, & tumultus Germanici specie, retentare legiones iubebatur. Eadem Ordeonius Flaccus præfens monuerat, inclinato in Vespasianum animo, & Reip. cura, cui excidium aduentabat, si redintegratum bellum, & tot armatorum millia Italiam irrupissent. Igitur ciuilis dissidij certus, occultato interim altiore consilio, cætera ex euentu iudicaturus, nouare res hoc modo cœpit. Iussu Vitellij Batauorum iuuentus ad delectum uocabatur: quem suapte natura grauem, onerabant ministri auaritia ac luxu, senes aut inualidos conquirendo, quos pretio dimitterent. rursus impuberes, sed forma conspicui (& est plerisque procera pueritia) ad stuprum trahebantur. Hinc inuidia, & compositi seditionis auctores, perpulere ut delectum abnuerent. Ciuilis primores gentis, & promptissimos uulgi specie epularum, sacrum in nemus uocatos, ubi nocte ac lætitiâ incaluisse uidet, à laude gloriaque gentis orsus, iniurias & raptus, & cætera seruitij mala enumerat. Neque enim societatem ut olim, sed tanquam mancipia haberi: quando legatum graui quidem committatu, & superbo cum imperio uenire: tradi se præfectis centurionibusque, quos ubi spolijs & sanguine expleuerint, mutari, exquirique novos sinus, & uaria

uaria prædandi uocabula. Instare delectum, quo liberi à patribus, fratres à fratribus uelut supremum diuidantur. Nunquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in hybernis quàm prædam & senes: attollerent tantum oculos & inania legionum nomina ne pauescerent: esse sibi robur perditum equitumque: consanguineos Germanos, Gallias idem cupientes: ne Romanis quidem ingratum id bellum, cuius ambiguam fortunam Vespasiano impuratos. uictoriae rationem non reddi. Magno cum assensu auditus, Barbaro ritu & patrijs execrationibus uniuersos adigit. Missi ad Caninesates qui consilia sociarent. Ea gens partem insulæ colit, origine, lingua, uirtute par Batauis: numero superantur. Mox occultis nuncijs pellexit Britannica auxilia, Batauorum cohortes, missas in Germaniam, ut supra rettulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Caninesatibus stolidæ auaritiæ Brinio, claritate natalium insigni, pater eius multa hostilia ausus, Canianarum expeditionum ludibrium impune spreuerat. Igitur ipso rebellis familiæ omine, impositusque scuto, more gentis, & sustinentium humeris uibratus, dux deligitur. Statimque accitis Frisijs (transithenana gens est) duarum cohortium hyberna proximo occupato Oceano irrumpit. Nec præuiderant impetum hostium milites, nec si præuidissent, satis uirium ad arandum erat. Capta igitur & direpta castra, dein uagos & pacis modo effusos lixas negociatoresque Romanos inuadunt. Simul excidijs castellorum iminebant: quæ à præfectis cohortium incensa sunt, quia defendi nequibant. Signa uexillaque, & quod militum, in superiorem insulæ partem congregantur, duce Aquilio primipilari. nomen magis exercitus quàm robur, cohortibus abductis, Vitellius è proximis Neruorum Germanorumque pagis, segenem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo grassandum ratus, incusauit ultro præfectos, quod castella deseruissent: se cum cohorte cui præerat, Caninesatem tumultum compressurum: illi sua quisque hyberna repeterent. Subesse fraudem consilio, & dispersas cohortes facilius opprimi, nec Brinionem ducem eius belli, sed Ciuilem esse patuit, erumpentibus paulatim indicijs, quæ Germani laxa bello gens, non diu occultauerant. Vbi insidiarum cessere, ad uim transgressus, Caninesates, Frisios, Batauos proprijs cuneis componit. directa ex diuerso acies haud procul à flumine Rheno, & obuertis in hostem nauibus, quas incensis castellis illuc appulerat. nec diu certato, Tungrorum cohors signa ad Ciuilem transtulit. Percussique milites improuisa prodicione à socijs hostibusque cædebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigum è Batauis, tanquam imperitia, officia nauarum propugnatorumque impediabant. mox contra tendere, & puppes hostili ripæ obicere. ad postremum gubernatores centurionesque, nisi eadem uolentis, trucidant, donec uniuersa quatuor & uiginti nauium classis transfugeret, aut caperetur. Clara ea uictoria in præfens, in posterum usui: armaque & naues quibus indigebant adepti, magna per Germanias Galliasque fama

fama, libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos auxilia offerentes. Galliarum societatem Ciuilis arte donisq; affectabat, ca-
 ptos cohortium præfectos suas in ciuitates remittendo: cohortibus abire
 an manere mallet data potestate. manentibus honorata militia, digredi-
 cc entibus spolia Romanorum offerebantur. Simul secretis sermonibus ad-
 cc monebat malorum, quæ tot annis perpeffi, miseram seruitutem falso pa-
 cc cem uocarent. Batauos quanquam tributorum expertes, arma contra com-
 cc munes dominos cœpisse. prima acie fufum uictumq; Romanum. quid si
 cc Gallia iugum exuant: quantum in Italia reliquum? prouinciarum sanguis
 cc ne, prouincias uinci, ne Vindicis aciem cogitarent. Batauo equite protritot
 cc Aeduos Aruernosq; fuisse inter Verginij auxilia Belgas. uerèq; reputanti
 cc bus Galliam suis inet uiribus concidisse. Nunc easdem omnium partes, ad-
 cc dito si quid militaris disciplinæ in castris Romanorum uiguerit, esse secum
 cc ueteranas cohortes, quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Serui-
 cc rent Syria Asiaq; & fuctus regibus Oriens, multos adhuc in Gallia uiuere
 cc ante tributa genitos. Nuper certe cafo Quintilio Varo pulsam è Germa-
 cc nia feruitutem. Nec Vitellium principem sed Cæsarem Augustum bello
 cc prouocatum. Libertatè natura etiam mutis animalibus datam. Virtutem
 cc proprium hominis bonum. Deos fortioribus adesse. Proinde arripere
 cc uacui occupatos, integri fessos. dum alij Vespasianum, alij Vitellium foue-
 cc ant, patere locum aduersus utrunq;. Sic in Gallias Germaniasq; intentus,
 cc si destinata prouenissent, ualidissimarum ditissimarumq; nationum regno
 imminèbat. At Flaccus Ordeonius primos Ciuilis conatus per dissimula-
 tionem aluit. Vbi expugnata castra, deletas cohortes, pulsum Batauorum
 infula Romanum nomen trepidi nuncij afferebant, Mumium Lupercum
 legatum (is duarum legionum hybernis præerat) egredi aduersus hostem
 iubet. Luperus legionarios, è præsentibus Vbios, è proximis Treuirorum
 equites, haud longe agentes, raptim transmifit, addita Batauorum ala, que
 iam pridem corrupta fidem simulabat, ut proditis in ipsa acie Romanis, ma-
 iore precio fugeret. Ciuilis captarum cohortium signis circumdatus, ut suo
 militi recens gloria ante oculos, & hostes memoria cladis terrentur, ma-
 trem suam fororesq;, simul omnium coniuges paruosq; liberos consistere
 à tergo iubet, hortamenta uictoris, uel pulsus pudorem. Ut uirorum cantu,
 fceminarum ululatu sonuit acies, nequaquã par à legionibus cohortibusq;
 redditur clamor. Nudauerat sinistrum cornu Batauorum ala transfugiès,
 statimq; in nos uersa. Sed legionarius miles, quanquã rebus trepidis, arma
 ordinesq; retinebat. Vbiorum Treuirorumq; auxilia, fœda fuga disper-
 sa, totis campis palantur. Illuc incubuere Germani. Et fuit interim effugium
 legionibus in castra, quibus ueterum nomen est. Præfectus ala Batauo-
 rum Claudius Labeo oppidano certamine æmulus Ciuili, ne interfectus
 inuidiam apud populares, uel si retineretur, semina discordiæ præberet, in
 Frifios

Frifios aueritur. Iisdem diebus Batauorū & Caninefatium cohortes, cum
 iuffu Vitellij in urbem pergerent, missus à Ciuile nuncijs assequitur. Inu-
 muere statim superbia ferociasq;, & precium itinercis donatiuum, duplex fit
 pendium, augeri equitum numerum, promissa sanè à Vitellio postulabāt,
 non ut assequerentur, sed causam seditioni. Et Flaccus multa concedendo,
 nihil aliud effecerat, quàm ut acius exposcerent, quæ sciebant negaturum.
 Spreto Flacco inferiorem Germaniam petiuere, ut Ciuili iungerentur. Or-
 deonius adhibitis tribunis centurionibusq; consultaui, num obsequium
 abnuentes ui coerceret. Mox insita ignauia, & trepidis ministris, quos am-
 biguus auxiliorum animus, & subito delectu suppletæ legiones angebant,
 statuit continere intra castra militē. Dein pœnitentia, & arguentibus ipsis
 qui suaferant, tanquam secuturus, scripsit Herennio Gallo legionis primæ
 legato, qui Bonnam obtinebat, ut arceret transitu Batauos, se cum exercitu
 tergis eorum hæsurum. Et opprimi poterant, si hinc Ordeonius, inde Gal-
 lus motis utrinq; copijs, medios clausissent. Flaccus omisit inceptū, alijsq;
 literis Gallum monuit, ne teneret abeuntes. Vnde suspicio, sponte legato-
 rum excitari bellum. Quin cuncta quæ acciderant, aut metuebantur, non
 inertia militis neq; hostium ui, sed fraude metuebantur ducum euenire. Ba-
 tauī cū castris Bonnensibus propinquarent, præmifere qui Herennio Gal-
 lo mandata cohortiū exponeret. Nullum sibi bellum aduersus Romanos,
 pro quibus toties bellassent: Longa atq; irrita militia fessis, patriæ atq; otij
 cupidinem esse. Si nemo obfisteret, innoxium iter fore: sin arma occurrant,
 ferro uiam inuenturos. Conctantem legatum milites perpulerant, fortu-
 nam prælij experiretur. Tria millia legionariorum, & tumultuaria Belgæ-
 rum cohortes, simul paganorum lixarumq; ignaua, sed procax ante peri-
 culum manus omnibus portis erumpunt, ut Batauos numero impares cir-
 cumfundant Illi ueteris militiæ memores in cuneis congregantur, densi un-
 dique, & frontem tergaq; ac latus tuti. Sic tenuem aciem nostrorum per-
 fringunt. Cedentibus Belgis pellitur legio, & uallum portasq; trepidi per-
 tebant. Ibi plurimum cladis, cumulatæ corporibus fossæ. nec cade tantum
 & uulneribus, sed ruina, & suis pleriq; telis interière. Victores, colonia A-
 grippinensium uitata, nihil cætero in itinere hostile ausi, Bonnense præli-
 um excusabāt, tanquam petita pace, postquam negabatur, sibi metipsi con-
 suluissent. Ciuilis aduentu ueteranarum cohortium, iusti iam exercitus du-
 ctor, sed consilij ambiguus, & uim Romanam reputans, cunctos qui ade-
 rant, in uerba Vespasiani adigit. Mittitq; legatos ad duas legiones, quæ
 priore acie pulsæ, in Vetera castra concesserant, ut idem sacramentum ac-
 ciperent. Redditur responsum, neque proditoris, neque hostium se consi-
 ljs uti. Esse sibi Vitellium principem, pro quo fidem & arma usque ad su-
 premum spiritum retenturos. proinde perfuga Batauus arbitrum rerum
 Romanarum ne ageret, sed meritas sceleris pœnas expectaret. Quæ ubi
 relata

Bonna

Vide Annot.

Colonia A-
grippinen-
Bonnense
prælum

relata Ciuili, incensus ira, uniuersam Batauorum gentē in arma rapit. Iun-
Brueteri guntur Brueteri Tencteriq; , & excita nuncijs Germania ad prædam fa-
Tencteri mam q;. Aduersus has belli concurrentis minas, legati legionum Mumius
 Luperus & Numisius Rufus uallum murosq; firmabant. subuersa longæ
 pacis opera, haud procul castris in modū municipij extructa, ne hostibus
 usui forent. Sed parum prouisum, ni copiæ in castra conueherentur, rapi
 permisere. Ita paucis diebus per licentiā absumpta sunt, quæ aduersus ne-
 cessitates in longum suffecissent. Ciuilis medium agmen cum robore Ba-
 tauorum obtinens, utranq; Rheni ripam, quo truculentior uisu foret, Ger-
Germani ima manorum cateruis complet, assultante per campos equite. Simul naues in
gines ferarum aduersum amnem agebantur. Hinc ueteranarum cohortium signa, inde
in bellum de promptæ syluis iugisq; ferarum imagines, ut cuiq; genti inire prælium
portant mos est, iuxta belli ciuilis externiq; facie obstupescerant obsessos. & spem
 oppugnantium augebat amplitudo ualli, quod duabus legionibus situm,
 uix quinque millia armatorum tuebantur. Sed lixarum multitudo turba-
Veterum cas- ta pace illuc congregata, & bello ministra aderat. Pars castrorum in collem
strorum situs leniter assurgens, pars æquo adibatur. quippe illis hybernis obsideri præ-
 micq; Germanias Augustus crediderat: neque unquam id malorum, ut
 oppugnatum ultro legiones nostras uenirent. Inde non loco neq; munim-
 entis labor additus. Vis & arma satis placebant. Bataui, transhenaniq;,
 quo discreta uirtus manifestius spectaretur, sibi quæque gens consistunt,
 eminus læssentes. Post ubi pleraq; telorum turribus pinnisq; mœnium
 irrita hærebant, & desuper faxis uulnerabantur, clamore atque impetu in-
 uasere uallum. Appositis pleriq; scalis, alij per testudinem suorum scande-
 bant iam quidam, cum gladijs & armorum incussu præcipitati, sudibus &
 pilis obruuntur, præferoces initio, & rebus secundis nimij. Sed tum præ-
 dæ cupidine, aduersa quoque tolerabant. Machinas etiam insolitum sibi
 ausi. nec ulla ipsis solertia. perfugæ captiuiq; docebant struere materias
 in modum pontis, mox subiectis rotis propellere: ut alij superstantes, tan-
 quam ex aggere præliarentur: pars intus, occulti, muros subruerent. Sed
 excussa balistis saxa struere informe opus. & crates uineasq; parantibus
 adactæ tormentis ardentes hastæ. ultroq; ipsi oppugnatores ignibus pe-
 rebantur, donec desperata ui uerterent consilium ad moras, haud ignari
 paucorum dierum inesse alimenta, & multum imbellis turbæ. Simul ex in-
 opia proditio, & fluxa seruitiorum fides, ac fortuita belli sperabantur. Flac-
 cus interim cognito castrorum obsidio, & missis per Gallias qui auxilia
 concirent, lectos legionibus Dillio Voculæ duo & uicesimæ legionis lega-
 to tradit, ut quàm maximis per ripam itineribus celeraret. Ipse pauidus tor-
 pere inuisus militibus. neq; enim ambigue fremebant: emissas à Magun-
 tiaco Batauorū cohortes, dissimulatos Ciuilis conatus, acciri in societatem
 Germanos. Non Primū Antonij, neq; Mutiani ope Vespasianum magis
 adoluisse

adoluisse. aperta odia, armaq; palam depelli: fraudem & dolum, obscura,
 eorum inuitabilia. Ciuilem stare contra, struere aciem, Ordeonium è cubi-
 culo & lectulo iubere quicquid hosti cōducat. Tot armatas fortissimorum
 uitorum manus, unius senis ualitudine regi. Quin potius interfecto tradi-
 tore, fortunam uirtutemq; suam malo omine exoluerent. His inter se uoci-
 bus insistentes, flammauere insuper allatæ à Vespasiano literæ, quas Flac-
 cus, quia occultari nequibant, pro cōcione recitauit: uinctosq; qui attulerant
 ad Vitellium misit. Sic mitigatis animis, Bonnam hyberna primæ legionis
Bonna, hyber- uentum. Inferior illic miles culpam cladis in Ordeoniū uertebat: eius iussu
na primæ le- directam aduersus Batauos aciem, tanquam à Magontiacō legiones se/
gionis querentur: eiusdem proditione cefos, nullis superuenientibus auxilijs. Igno-
 ta hæc ceteris exercitijs, neq; imperatori suo nūciari: cum accursu tot pro-
 uinciarum, extingui repens perfidia potuerit. Ordeonius exemplaria om-
 nium literarum, quibus per Gallias Britanniamq; & Hispanias auxilia o-
 rabat, exercitui recitauit: instituitq; pessimum facinus, ut epistolæ Aquili-
 feris legionum traderentur, à quis ante militi quàm ducibus legebantur.
 Tum è seditiosis unum uinciri iubet, magis usurpandī iuris causa, quàm
 quia unius culpa foret. Motusq; Bonna exercitus, in coloniā Agrippinen/
Colonia A- sem affluentibus auxilijs Gallorum, qui primo rem Romanam enixe iuu-
grippineni. bant. Mox ualescentibus Germanis, plerq; ciuitates aduersum nos arma-
 tæ spe libertatis, & si exuissent seruitium cupidine imperitandī. Gliscebant
 iracundia legionum, nec terrorem unius militis uinacula indiderant. quin
 idem ille arguebat ultro conscientia ducis, tanquam nuncius inter Ciuilem
 Flaccumq; falso crimine testis ueri opprimeretur. Conscendit tribunal Vo-
 cula mira constantia, prehensumq; militem ac uociferantem duci ad sup-
 plicium iussit. Et dum mali pauent, optimus quisq; iussis paruere. Exin con-
 sensu ducem Voculam poscentibus, Flaccus summam rerum ei permisit.
Vocula, dux Sed discordes animos multa efferabant: inopia stipendiū frumentiq;, & si/
exercitus con- mul delectum tributaq; Gallia aspernantes: Rhenus, incognita illi celo
situatur siccitate, uix nauium paties, arcti commeatus, dispositæ per omnem ripam
 stationes quæ Germanos uado arcerent: eademq; de causa minus frugum,
 & plures qui consumerēt. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur ipsa
 aquarum penuria, tanquam nos amnes quocq; & uetera imperij munimen-
 ta desererent. quod in pace fors seu natura, tunc fatum & ira dei uocabatur.
 Ingressis Nouesium tertiadecima legio coniungitur. Additus Voculæ in
Nouesium partem curarum Herennius Gallus legatus: nec ausi ad hostem pergere,
 loco Gelduba nomen est, castra fecere. Ibi struenda acie, muniendo uallan-
Gelduba doq;, & cæteris belli meditentis militem firmabant. Utq; præda ad uir-
 tutem incenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui societatem Ci-
Gugernorum uilis acceperant, ductus Vocula exercitus. Pars cum Herennio Gallo per/
pagi mansit. Forte nauem haud procul castris frumento grauem, cum per uada
 K hæssisset

hassisset, Germani in suam ripam trahebant. Non tulit Gallus, misitque subsidio cohortem. Auctus & Germanorum numerus, paulatimque aggregantibus se auxilijs acie certatum. Germani multa cum strage nostrorum, nauem abripiunt. Victi (quod tum in morem uererat) non suam ignauiam, sed perfidiam legati culpabant. Protractum est tentorio scissa ueste, uerberato corpore, quo precio, quibus conscijs prodidisset exercitum, dicere iubent. Redit in Ordeonium inuidia. Illum auctorem sceleris, hunc ministrum uocant: donec exitium minitantibus exterritus, proditionem & ipse Ordeonio obiecit. Vincensque, aduentu demum Vocula exoluitur. Is postera die auctores seditionis morte affectit. Tanta illi exercitui diuersitas in-

Licentia militum & patientia

vbi

Treuiri

Menapij

Morini

vbi sese uocabant Agrippinenses

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Marco durum uicus ubiorum

Ciuis legiones obsidet

Irrita veterum castrorum opugnatio

rat licentiae patientiaeque. Haud dubie gregarius miles Vitellio fidus: splendidissimus quisque in Vespasianum prouit, inde scelerum ac suppliciorum uices, & mixtus obsequio furor, ut contineri non possent, qui puniri poterat. At Ciuilem immensis actibus uniuersa Germania extollebat, societate nobilissimis obsidum firmata, Ille ut cuique proximum, uastari Vbios Treuirosque, & alia manu Mosam amnem transire iubet, ut Menapios & Morinos & extrema Galliarum quaterent. Acta utrobique praedae. Infestius in Vbijs quos genus Germanicae originis ciurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses uocarent. Caesa cohortes eorum in uico Marco duro in curiosius agentes, quia procul ripa aberant. Nec quieuerunt Vbijs, quominus praedae a Germania peterent, primo impune: dein circumuenti sunt, per omne id bellum meliore usi fide quam fortuna. Contusis Vbijs grauior & successu rerum ferocior Ciuis, obsidium legionum urgebat, intentis custodijs, ne quis occultus nuncius uenientis auxilij penetraret. Machinas molemque operum Batauis delegat: Transhenanos praedium poscentis, ad sciendum uallum ire, detrusosque redintegrare certamen iubet, superante multitudinem, & facili damno. nec finem labori nox attulit. Congestis circum lignis accensisque, simul epulantes, ut quisque uino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipsorum tela per tenebras uana. Romani conspicuam Barbarorum aciem, & si quis audacia aut insignibus effulgens, ad ictum destinabant. Intellectum id Ciuili: & restincto igne, misereri cuncta tenebris & armis iubet. Tum uero strepitus distorti, casus incertus, neque ferendi, neque declinandi prouidentia. Unde clamor acciderat, circum agere corpora, tendere arcus: nihil prodesse uirtus, fors cuncta turbare & ignauorum saepe telis fortissimi cadere. Apud Germanos inconspicua ira: Romanus miles periculorum gnarus ferratas sudas, graui saxa non forte iaciebat. Vbi sonus molientium, aut appositae scalae hostem in manus dederant, propellere umbone, pilo sequi: multos in moenia egressos pugionibus fodere. Sic exhausta nocte, nouam aciem dies aperuit. Eduxerant Baraui turrim duplici tabulato, quam praetoriae portae (is aequissimus locus) propinquantem promoti contra ualidi asseres, & incussae trabes perfregere, multa

multa superstantium pernicie. Pugnatumque in percussos subita & prospera eruptione. Simul a legionarijs peritia & arte praestantibus, plura struebantur. Praecipuum pauorem intulit suspensum & nutans machinamentum, quo repente demisso praeter suorum ora, singuli pluresue hostium sublimi rapti, uerso pondere intra castra effundebantur. Ciuis omnia oppugnandi spe, rursus per otium absidebat, nuncijs & promissis fidem legionum conuellens. Haec in Germania ante Cremonense praedium gesta, cuius euentum literae Primi Antonij docuere, addito Caeinae edicto. Et praefectus cohortis est uictis Alpinus Montanus fortunam partium praefens fantebatur. Diuersi hinc motus animorum. Auxilia a Gallia, quis nec amor, nec odium in partes, militia sine affectu, hortantibus praefectis statim a Vitellio desciscunt: uetus miles conuocabatur. Sed adigente Ordeonio Flacco, instantibus tribunis dixit sacramentum, non uultu neque animo satis affirmans: & cum caetera iurissurandi uerba conciperent, Vespasiani nomen haesitant, aut leui murmure, & plerumque silentio transmittabant. Lectae deinde pro concione epistolae Antonij ad Ciuilem, suspiciones militum irritauere tanquam ad socium partium scriptae, & de Germanico exercitu hostiliter. Mox allatis Geldubam in castra nuncijs, eadem dicta factaque, & missus cum mandatis Montanus ad Ciuilem, ut abisteret bello, neue externa armis falsis uelaret. Si Vespasianum iuuare aggressus foret, satisfactum ceptis.

Ad ea Ciuis primo callide, post ubi uidet Montanum praeferozem ingenio, paratumque in res nouas, orsus a questu periculisque quae per quinque & uiginti annos in castris Romanis exhausisset, Egregium, inquit, precium laboris cepi, necem fratris, & uincula mea, & saeuissimas huius exercitus uoces, quibus ad supplicium petitus, iure gentium poenas reposito. uos autem Treuiri caeteraque feruentium animae, quod precium effusi totiens sanguinis expectatis, nisi ingratam militiam, immortalia tributa, uirgas, seures, & dominorum ingenia: En ego praefectus unius cohortis, & Canines fates Batauique exigua Galliarum portio, uana illa castrorum spacia excidimus, uel septa ferro fameque premimus: denique ausos aut libertas sequetur, aut uicti idem erimus. Sic accensum, sed meliora referre iussum dimittit. Ille ut irritus legationis redijt, caetera dissimulans, quae mox erupere. Ciuis parte copiarum retenta, ueteranas cohortes, & quod a Germanis maxime promptum, aduersus Voculam exercitumque eius mittit. Iulio Maximo & Claudio Victore sororis suae filio ducibus. Rapiunt in transitu hybernae Aesciburgij sita: adeoque improuisi castra inuoluerunt, ut non alioquin non pandere aciem Vocula potuerit. Id solum ut in tumultu monuit, subignano milite media firmare. auxilia passim circumfusa sunt. Eques prorupit, exceptusque compositis hostium ordinibus, terga in suos uertit: Caedes inde non praedium. Et Neruiorum cohortes metu seu perfidia latera nostrorum nudauere. Sic ad legiones peruentum, quae amissis signis intra uallum

Vasconum
cohortes

sternebantur, cum repente nouo auxilio fortuna pugnae mutatur. Vasconum lectae à Galba cohortes, ac tum accitae, dum castris propinquant, audito praesidii clamore, intentos hostes à tergo inuadunt, latioremq; quam pro numero terrorem faciunt, alijs à Nouesio, alijs à Magontiaci oueruas copias aduenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, & dum alienis uiribus confidunt suas recepere. Fortissimus quisq; è Batauis, quantum peditum erat, funditur: eques euasit, cum signis captiuisq; quos prima acie corripuerant. Caesorum eo die in partibus nostris maior numerus & imbellior, è Germanis ipsa robora. Dux uterq; pari culpa meritis aduersa, prosperis defuere. Nam Ciuilis si maioribus copijs instruxisset aciem, circumiri à tam paucis cohortibus nequisset, castraq; perrupta excidisset. Vocula nec aduentum hostium explorauit, coq; simul egressus uictusq; dein uictoriae parum confusus, tritis frustra diebus, castra in hostem mouit, quem si statim impellere, cursumq; rerum sequi maturasset, soluere obsidium legionum eo impetu potuisset. Tentauerat interim Ciuilis obsessorum animos, tanquam perditae apud Romanos res, & suis uictoriae prouenisset. Circumferebantur signa uexillaq; ostentati etiam captiui, ex quibus unus egregium facinus ausus, clara uoce gesta patefecit, confossus illic è Germanis, unde maior indici fides. Simul uastatione incendijsq; flagrantium uillarum, uenire uictorem exercitum intelligebatur. In conspectu castrorum constitui signa, fossamq; & uallum circumdari Vocula iubet, ut depositis impedimentis sarcinisq; expediti certarent. Hinc inducem clamor pugnam poscentium, & minari assueuerant. Ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompositi fessiq; praesidium sumptere, nam Ciuilis aderat, non minus uitijs hostium quam uirtute suorum fretus. Varia apud Romanos fortuna, & seditionissimus quisq; ignauus: quidam recentis uictoriae memores, retinere locum, ferire hostem, seq; & proximos hortari. Et redintegrata acie, manus ad obsessos tendere, Ne tempore deessent. Illi cuncta è muris cernentes omnibus portis prorumpunt. Ac forte Ciuilis lapsu equi prostratus, credita per utrunque exercitum fama, uulneratum aut interfectum, immane quantum suis pauoris, & hostibus alacritatis indidit. Sed Vocula omissis fugientium tergis, uallum turresq; castrorum augebat, tanquam rursus obsidium immineret, corrupta toriens uictoria, non falso suspectus bellum malle. Nihil aequae exercitus nostros, quam egestas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cum imbelli turba Nouesium missa, ut inde terrestri itinere frumentum aduherent. Nam flumine hostes potiebantur. Primum agmen securum incessit, nondum satis firmo Ciuile, qui rursus missos Nouesium frumentatores, datasq; in praesidium cohortes uelut multa pace ingredi accepit, rarum apud signa militem, arma in uehiculis, cunctos licentia uagos, compositus inuadit praemissis qui pontes & uiarum angusta insiderent, pugnatum longo agmine

Bataui fugiunt

Nouesium

agmine, & incerto Marte, donec praesidium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus ut fuerant castris, quae relictorum illic militum praesidio tenebantur. Non erat dubium quantum in regressu discriminis adendum foret, frumentatoribus onustis pauculisq; Addit exercitui suo Vocula mille delectos è quinta & quartadecima legionibus apud Vetera obsessis, indomitum militem & ducibus infensum. Plures quam iussu erat profecti, palam in agmine fremebant, non se ultra famem insidias legatorum toleraturos. At qui remanserant, desertos se abducta parte legionum querebantur. Duplex hinc seditio, alijs reuocantibus Voculam, alijs redire in castra abnuentibus. Interim Ciuilis Vetera circumfedit. Vocula Geldubam, atq; inde Nouesium concessit. Ciuilis capit Geldubam. Mox haud procul Nouesio, equestri praesidio prospere certauit. Sed miles secundis aduersisq; perinde in exitium ducum accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumq; auctae legiones donatiuum exposcunt, comperito pecuniam à Vitellio missam. Nec diu contactus Ordeonius, nomine Vespasiani dedit. Idq; praecipuum fuit seditionis alimentum. Effusi in luxum & epulas, & nocturnos coetus, ueterem in Ordeonium iram renouant: nec ullo legatorum, tribunorum uel obsistere auso, quippe omnem pudorem nox ademerat, protractum è cubili interficiunt. Eadem in Voculam parabantur, nisi seruili habitu, per tenebras ignoratus euasisset. Vbi sedato impetu, metus reliquit, centuriones cum epistolis ad ciuitates Galliarum miserere, auxilia ac stipendia oraturos. Ipsi, ut est uulgus sine rectore praecipuus, socors, aduentante Ciuile, raptis temere armis, ac statim omissis, in fugam uertuntur. Res aduersae discordiam peperere, ijs qui è superiore exercitu erant, causam suam dissociantibus: Vitellij tamen imagines in castris & per proximas Belgarum ciuitates repositae, cum iam Vitellius corruisset, Dein mutati in poenitentiam primani quartanicq; & duodeuicesimani Voculam sequuntur, apud quem resumpto Vespasiani sacramento, ad liberandum Magontiaci obsidium ducebantur. Discesserant obsessores, mixtus ex Cattis, Vlsipijs, Mattiacis exercitus, satietate praedae, nec incruentati. Ita dispersos & nescios miles noster inuaserat. Quin & lorica uallumq; per fines suos Treuiri struxere, magnisq; inuicem cladibus cum Germanis certabant, donec egregia erga populum Romanum merita mox rebelles facerent. Interea Vespasianus iterum, ac Titus, consulatum absentes iniungunt, mœsta & multiplici metu suspensa ciuitate, quae super instantia mala, falsos pauores induerat, descivisse Africam, res nouas moliente L. Pisone. Is praerant prouinciae, nequaquam turbidus ingenio. Sed quia naues fauicia hyemis prohibebantur, uulgus alimenta in dies mercari solitum, cui una ex rep. an nonae cura, clausum littus, retineri comeatus dum timet, credebatur: augentibus famam Vitellianis qui studium partium nondum posuerant: nec uictoribus quidem ingrato rumore, quorum cupiditates externis quoq;

Gelduba

vulgus sine
rectore

Magontiaci
obsidium

bellis inexplēbiles, nulla unquam ciuili uictoria fatiuit. Kalend. Ianuarijs in senatu quē Iulius Frontinus prætor urbanus uocauerat, legatis exercitibusq; ac regibus laudesq; decrete. Et Tertio Iuliano prætura, quod transgredientem in partes Vespasiani legionē deseruisset, ablata, ut in Plotium Griphum transferretur. Homo dignitas equestris data. Et mox ciuante Frontino, Cæsar Domitianus præturam cepit. Eius nomen epistolis edictisq; proponebatur. Ius penes Mutianum, nisi quod pleraq; Domitianus instigantibus amicis aut propria libidine audebat. Sed præcipuus Mutiano metus ē Primo Antonio, Varoq; Ario, quos recētes clarosq; rerum fama, ac militum studijs, etiam populus fouebat, quia in neminem ultra acem fauierant. Et ferebatur Antonius Scribonianū Crassum, egregijs maioribus & fraterna imagine fulgentem, ad capeſſendam rempub. hortatus, Crassus haud defutura cōsciorum manu, ni Scribonianus abnuisset, ne paratis quidem corrumpti facilis, adeo metuens incerta. Igitur Mutianus, quia propaliam opprimi Antonius nequibat, multis in senatu laudibus cumulatam, secretis promissis onerat, ceteriorē Hispaniam ostentans discessu Cluij Rufi uacua. simul amicis eius, tribunatus præfecturasq; largitur. Dein postquam inancem animum spe & cupidine impleuerat, uires abolet, dimissa in hyberna legione septima, cuius flagrantissimus in Antonium amor. Et tertia legio, familiaris Ario Varo miles, in Syriam remissa. Pars exercitus in Germanias ducebatur. Sic egesto quicquid turbidum, redit urbi sua forma Domitianus legesq; & munia magistratuum. Quo die senatum ingressus est Domitianus, de absentia patris fratrisq; ac iuuenta sua pauca & modica disseruit, decorus habitu: & ignotis adhuc moribus, crebra oris confusio pro modestia accipiebatur. Referente Cæsare de restituendis Galbæ honoribus, censeuit Curtius Montanus, ut Pisonis quoq; memoria celebraretur. Patres ut truncq; iussere, de Pifone irritum fuit. Tum sorte ducti, per quos redderetur bello rapta, quicq; æra legum uetustate delapsa noscerent, higerentq; & Fastos exonerare qui Fastos adulatione temporum scædatos exonerarent, modumq; publicis impensis facerēt. Redditur Tertio Iuliano prætura, postquam cognitus est ad Vespasianum confugisse. Gripho honor mansit. Repeti inde cognitionem inter Mufonium Rufum & P. Celerem placuit, damnatusq; Publius Celer damnatus us, & Sorani manibus satisfactum. Insignis publica seueritate dies ne priuatum quidem laude caruit. iustum iudicium expleſſe Mufonius uidebatur. Diuersa fama Demetrio Cynicā sectam professo, quod manifestum reum ambitiosius quā honestius defendisset. Ipsi Publio animus in periculis, neq; oratio suppeditaui. Signo ultionis in accusatores dato, petit à Cæsare Commentarij re Iunius Mauricus, ut commentariorum principalem potestatem senatui Principales faceret, per quos nosceret, quem quisq; accusandum poposcisset. Consulendum tali super re principem respondit. Senatus inchoantibus primoribus, iurandū concepit, quo certatim omnes magistratus, cæteri ut sententiam rogabantur

rogabantur, Deos testes aduocabāt, nihil ope sua factum quo cuiusquam salus læderetur, neq; se præmium aut honorem ex calamitate ciuium cepisse, trepidis & uerba iurifurandi per uarias artes mutantibus quis flagitij conscientia inerat. Probabant religionem patres, periurium arguebant. Ea q; uelut censura in Sarioleum Voculam, & Nonium Actianum, & Cestium Seuerum acerrime incubuit, crebris apud Nerotem delationibus famosus. Sarioleum & recens crimen urgebat, quod apud Vitellium molitus eadem foret. nec destitit senatus manus intentare Voculæ, donec curia excederet. Ad Pactium Africanum transgressi, eum quoq; proturbant, tanquam Neroni Scribonianos fratres concordia opibusq; insignes, ad exitium monstrauisset. Africanus neq; fateri audebat, neq; abnuere: in Vibium Crispum cuius interrogationibus fatigabatur, ultro conuersus, miscendo quæ defendere nequibat, societate culpæ inuidiam declinauit. Magnam eo die pietatis eloquentiæq; famam Vipsanus Messala adeptus est, nondum senatoria ætate, ausus pro fratre Aquilio Regulo deprecari. Regulum subuerſa Crassorum & Orphiti domus in summum odium extulerat. Sponte ex S. C. accusationem subiisse iuuenis admodum, nec depellendi periculi, sed in spem potentia uidebatur. Et Sulpitia Prætextata Crassi uxor, quatuorq; liberi, si cognosceret senatus, ultores aderant. Igitur Messala non causam neq; reum tueri, sed periculis fratris semet opponens, flexerat quosdam. Occurrit truci oratione Curtius Montanus, eo usq; progressus, ut post eadem Galbæ, datam interfectori Pisonis pecuniam à Regulo, appetitum morsu Pisonis caput obieceret. Hæc certe, inquit, Nero non coegit, nec dignitatem, aut ista lucem scuitia remissi. Sanè toleremus istorum defensionem, qui perdere alios quā periclitari ipsi maluerunt. Te securum reliquerat exul pater, & diuisa inter creditores bona, nondum honorum capax ætas, nihil quod ex te concupisceret Nero, nihil quod timeret. libidine sanguinis & hiatu præmiorum, ignotum adhuc ingenium, & nullis defensionibus expertum, cæde nobili imbuisti, cum ex funere reipublicæ raptis consularibus spolijs, septuagies sestertio, signatus & sacerdotio fulgens, innoxios pueros, illustres senes, conspicias scæminas eadem ruina proſterneres: cum segnitiam Neronis incusares, quod per singulas domos scq; & delatores fatigaret: posse uniuersum senatum una uoce subuerſi. Retinete patres conscripti, & reseruate hominem tam expediti consilij, ut omnis ætas instructa sit, & quomodo senes nostri Marcellum Crispum, iuuenes Regulum imitentur. Inuenit etiam æmulos infelix nequitia. quid si floreat uigeatq;? Et quem adhuc quaestorium offendere non audemus, prætorium & consulare uisuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis? Idem crediderant qui Tiberio, qui Caio superstites fuerunt, cum interim instabilior & sauior exortus est. Non timemus Vespasianum: ea principis ætas, ea

Vipſanus
Meſſala
Aquil. Regu-
lus, Crassoria
accuſator

Curt. Monta-
ni oratio

moderatio. Sed diutius durant exempla, quàm mores. Elanguimus. P. C. nec iam ille senatus sumus, qui occiso Nerone, delatores & ministros maiorum puniendos flagitabat. Optimus est post malum principem dies primus. Tanto cum assensu senatus, auditus est Montanus, ut spem caperet Heluidius, posse etiam Marcellum prosterni. Igitur à laude Cluuij Rufi orsus, qui perinde diues & eloquentia clarus, nulli unquam sub Nerone periculum faceisset, crimine simul exemploq; Eprum urgebat, ardentibus patrū animis. quod ubi sensit Marcellus, uelut excedens curia: imus, inquit, Prisce & relinquimus tibi senatum tuum: Regna præsente Cæsare. Sequebatur Vibius Crispus, ambo infensi, uultu diuerso: Marcellus minibus oculis, Crispus renidens: donec accursu amicorū retraherentur. Cum glisceret certamen, hinc multi boniq;, inde pauci & ualidi pertinacibus oditis tenderent, consumptus per discordiam dies. Proximo senatu, inchoante Cæsare de abolendo dolore itaq;, & priorum temporum necessitatibus, censuit Mutianus prolixè pro accusatoribus. Simul eos qui ceptam, dein omissam actionem repeterent, monuit sermone molli, & tanquam rogaret. Patres ceptam libertatem, postquam obuiam itum, omisere. Mutianus ne sperni senatus iudicium, & cunctis sub Nerone admissis data impunitas uideretur, Octauium Sagittam, & Antistium Sosianum senatorij ordinis, egressos exilium in eadem insulas redegit. Octauius Pontiam Posthumiā stupro cognitam, & nuptias suas abnuentem, impotens amoris interfecerat. Sosianus prauitate morum multis exitiosus. Ambo graui senatus consulto damnati pulsique, quamuis concessio alijs reditu, in eadem poena retenti sunt. Nec ideo lenita erga Mutianum inuidia. Quippe Sosianus ac Sagitta, uiles etiam si reuerterentur: accusatorum ingenia, & opes, & exercita malis artibus potentia, timebantur. Reconciliauit paulisper studia patrum habita in senatu cognitio secundum ueterem morem. Manlius Patricius ordinis senatorij, pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis, & iussu magistratuū querebatur. nec finem iniuriæ hic stetit: planctum & lamenta supremorum imagine præsenti sibi circumdata, cum contumelijs & probris, quæ in senatum uniuersum iacerentur. Vocati qui arguebantur. Et cognita causa in conuictos uindicatum. Additumq; S. C. quo Senensium plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flamma Cyrenensibus damnatur lege repetundarum, & exilio ob fauitiam. Inter quæ militaris feditio propè exarsit. Prætorianam militiam repetebant à Vitellio dimissi, pro Vespasiano congregati. & lectus in eandem spem è legionibus miles, promissa stipendia flagitabat. Ne Vitelliani quidem sine multa cæde pelli poterant. Ingressus castra Mutianus, quo rectius stipendia singulorum spectaret, suis cum insignibus armisque uictores constituit, modicis inter se spacijs discretos. Tum Vitelliani quos apud Bouillas in deditioem acceptos memorauius

Heluidius Pri
scus optimus
senator

Colonia
Senensis

uius, cæteriq; per urbem, & urbi uicina conquisiti, producuntur propè in tecto corpore. Eos Mutianus diduci, & Germanicum Britannicumq; militem, ac si qui aliorum exercituum, separatim assistere iubet. Illos primus statim aspectus obstupescerat, cum ex diuerso uelut aciem telis & armis truncem, semet clausos nudosq; & illuue deformes aspicerent. Ut uero huic illuc distrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido, tanquã ea separatione ad cædem destinarentur, cum manipularium pectora ceruicibus inuerti suprema oscula petere, ne desererentur soli, neu in pari causa disparem fortunam paterentur: modo Mutianum, modo absentem principem, postremum cœlum ac deos obtestari, donec Mutianus cunctos eiusdem sacramenti, eiusdem imperatoris milites appellans falso timori obuiam iret. Nanq; & uictor exercitus clamore lachrymas eorum iuuabat. Isq; finis illa die. Paucis post diebus alloquentem Domitianum firmati iam exceperè. Spernunt oblatos sibi agros, militiam & stipendia orant. Preces erant, sed quibus contradici non posset, igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iusta stipendia, dimissi cū honore, alij ob culpam: sed carptim ac singuli, quo tutissimo remedio consensus multitudinis extenuatur. Cæterum uera ne pauperie, an uti uideretur, actum in senatu, ut sexcenties sestertium à priuatis mutuum acciperetur. Præpositusq; ei curæ Pompeius Siluanus. Nec multo post necessitas abiit, siue ommissa simulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, consulatus quos Vitellius dederat: Funusq; censorium Flauio Sabino ductum: magna documenta instabilis fortunæ, summaq; etiam miscentis. Sub idem tempus L. Piso proconsul interficitur. ea de cæde quàm uerissime expediã, si pauca supra petiero, ab initio causisq; talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliisq; tutandis imperij finibus sub diuo Augusto Tiberioq; principibus, Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animi, ac M. Syllanum obtinentem Africam metuens, ablatam proconsuli legionem, misso in eam rem legato tradidit. æquatus inter duos beneficiorum numerus, & mixtus utriusq; mandatis, discordia quæ sita aucta q;. Prauo certamine, legatorum ius adoleuit, diuturnitate officij, uel quia minoribus maior æmulandi cura. Proconsulū splendidissimus quisq; securitati magis quàm potentia consulebant. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius Festus, sumptuosæ adolescentiæ, neq; modica cupiens, sed affinitate Vitellij anxius. Is crebris sermonibus tentarit ne Pisonem ad res nouas, an tentanti restiterit, incertum. quoniam secreto eorum nemo affuit, & occiso Pifone pleriq; ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec ambigitur prouinciã & militem alienato erga Vespasianū animo fuisse. & quidam è Vitellianis urbe profugi, ostentabãt Pifoni nutantes Gallias, paratam Germaniã, petricula ipsius, & in pace suspecta tutius bellū. Inter quæ Claudius Sagitta præfectus alæ Petring, prospera nauigatione præuenit Papitiū centurionem à Mutiano

L. Piso Pro-
consul Africa
interficatur

Val. Festus

Cl. Sagitta

Mutiano missum, asseueravitque mandata interficiendi Pisonis centurioni data: Cecidisse Galerianum consobrinum eius generumque: Vnam in audacia spem salutis. Sed duo itinera audendi, seu mallet statim arma, seu per tita nauibus Gallia, ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet. Nihil ad ea moto Pifone, centurio à Mutiano missus, ut portum Carthaginis attingit, magna uoce, læta Pifoni omnia, tanquam principi continuare: obuios & subitæ rei miraculo attonitos, ut eadem adstreperent, hortari. uulgi credulum, ruere in forum, præsentiam Pifonis exposcere. Gaudio clamoribusque cuncta miscebant, indiligentia ueri, & adulandi libidine. Pifo indicio Sagittæ, uel insita modestia, non in publicum egressus est, neque se studiis uulgi permisit. Centurionemque percontatus, postquam quæsitum sibi crimen cædemque comperit, animaduerti in eum iussit, haud perinde spe uitæ, quam ira in percussorem, quod idem ex interfectores Clodij Macri, cruentas legati sanguine manus, ad cædem proconsulis rettulisset. Anxio deinde edicto Carthaginensibus increpitis, ne solita quidem munia usurpabat, clausus intra domum, ne qua motus noui causa uel forte oriretur. Sed ubi festo consternatio uulgi, centurionis supplicium, ueracem & falsa more famæ in maius innotuere, equites in necem Pifonis mittit. Illi raptim uecti, obscuro adhuc cæpta lucis, domum proconsulis irrumpunt, districtis gladijs, & magna pars Pifonis ignari, quod Pœnos auxiliares Maurosque in eam cædem delegerat. haud procul cubiculo, obuium forte seruum, quis nam, & ubi esset Pifo, interrogauere. Seruus egregio mendacio se Pifonem esse respondit, ac statim obruncatur. nec multo post Pifo interficitur. Namque aderat qui nosceret Bebius Massa è procuratoribus Africæ, iam tunc optimo cuique exitiosus, & in causas malorum quæ mox tulimus, sæpius rediturus. Fessus Adrumeto ubi speculabundus substiterat, ad legionem tendit, præfectumque castrorum Cetronium Pisanum uinciri iussit, proprias ob similitates: sed Pifonis satellitem uocabat, militesque & centuriones quosdam puniit, alios præmijs affecit: neutrum ex merito, sed ut oppressisse bellum crederetur. Mox Ophensium Leptitanorumque discordias componit, quæ raptu frugum & pecorum inter agrestes, modicis principijs, iam per arma atque acies exercebantur. Nam populus Ophensis multitudine inferior, Garamantas exciuerat gentem indomitam, & inter accolæ latrocinij fecundam. Vnde arcta Leptitanis res, lateque uastatis agris, intra mœnia trepidabant, donec interuentu cohortium alarumque fusi Garamantes, & recepta omnis præda, nisi quam uagi per inaccessa mapalium ulterioribus ueniderant. At Vespasiano post Cremonensem pugnam, & prosperos undique nuncios, cecidisse Vitellium multi cuiusque ordinis pari audacia fortunaque hybernum mare aggressi nunciauere. Aderant legati regis Vologesi quadraginta Parthorum equitum millia offerentes. magnificum lætumque tantis sociorum auxilijs ambiri, neque indigere. Gratia Vologeso actæ, manda-

vulgi credulum

Ophenses

Leptitani

mandatumque ut legatos ad senatum mitteret, & pacem esse sciret. Vespasianus in Italiam resque urbis intentus, aduersam de Domitiano famam accipit, tanquam terminos ætatis, & concessa filio egredereetur. Igitur ualidissimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Iudaici belli perpetranda. Titum antequam digredereetur, multo apud patrem sermone, orasse dicebatur, ne criminantium nuncijs temere accenderetur: integrumque se ac placabilem filio præstaret. Non legiones, non classes, perinde firma imperij munimenta, quam numerum liberorum. Nam amicos tempore, fortuna, cupidinibus aliquando aut erroribus imminui, transferri, desinere: suum cuique sanguinem in discretum, sed maxime principibus, quorum prosperis & alij fruantur, aduersa ad iunctissimos pertineant: Ne fratribus quidem mansuram concordiam, ni pater exemplum præbuisse. Vespasianus haud æque Domitiano mitigatus, quam Titi pietate gaudens, bono esse animo iubet, belloque & armis rempublicam attollere: Sibi pacem domumque curæ fore. Tum celerrimas nauium frumento onustas, sæuo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine urbs nutabat, ut decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit, cum à Vespasiano commeatus subuenere. Curam restituendi Capitolij in L. Vestinum confert, equestris ordinis uirum, sed auctoritate famaque inter proceres. Ab eo contracti haruspices, monuere, ut reliquæ prioris delubri in paludes auherentur, templum ipsidem uestigijs sisteretur: nolle deos mutari ueterem formam. Undecimo kalendas Iulias, serena luce spacium omne quod templo dicabatur, euinctum uittis coronisque. Ingressi milites quibus fausta omina, felicibus ramis. dein uirgines Vestales cum pueris puellisque patrimis matrimisque aquariis & fontibus amnisque hausta, perluere. Tum Heluidius Priscus prætor, præeunte Plauto Heliatio pontifice, lustrata boue taurisque area, & super cespitem redditis extis. Iouem, Iunonem, Mineruam, præfidesque imperij deos precatus uti cæpta prosperaret, sedesque suas pietate hominum inchoatas, diuina ope attollerent, uittas quibus ligatus lapis in nexique funes erant contigit. Simul cæteri magistratus, & sacerdotes, & senatus, & eques, & magna pars populi, studio lætitiæque connixi, saxum ingens traxere: passimque iniectæ fundamentis argenti aurique stipes, & metallorum primitiæ nullis fornacibus uictæ, sed ut gignuntur. Prædixere haruspices ne temeraretur opus saxo auroue in aliud destinato. Altitudo ædibus adiecta. Id solum religio annuere. & prioris templi magnificentia defuisse creditum quo tanta uis hominum retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniasque mors Vitellij, duplicauerat bellum. Nam Ciuilis omnia dissimulatione in populum Romanum ruere. Vitellianæ legiones externum seruitium, quam imperatorem Vespasianum malle. Galli sustulerant animos, eandem ubique exercituum nostrorum fortunam rati. Vulgato rumore à Sarmatis Dacisque Mœsica ac Pannonica hyberna circumferri,

Cerimonie circa Capitolium restitutum

paria

paria de Britannia fingeantur. Sed nihil æque quàm incendiū Capitolij, ut finem imperij adesse crederent, impulerat: Captā olim à Gallis urbem, sed integra Iouis sede, mansisse imperium: Fatali nunc igne, signum cœlestis iræ datum. & possessionem rerum humanarū Transalpinis gentibus portendi, superstitione uana Druidæ canebant. Incesseratq̃ fama, primores Galliarum ab Othone aduersus Vitellium missos, antequam digrederentur, pepigisse, ne deessent libertati, si populum Romanum continua bellorum ciuiliū series & interna mala fregissent. Ante Flacci Ordeonij cædem nihil prorupit, quo coniuratio intelligeretur. Interfecto Ordeonio, commeauere nūcij inter Ciuilem Clasicumq̃ præfectum alæ Treuirorū. Clasicus nobilitate opibusq̃ anteibat alios. Regium illi genus, & pace bellocq̃ clara origo. Is se è maioribus suis hostis populi Ro. q̃ socius iactabat. Miscuere sese Iulius Tutor, & Iulius Sabinus, hic Treuir, hic Lingon. Tutor ripæ Rheni à Vitellio præfectus, Sabinus super insitā uanitatē, falsa stirpis gloria incendebatur: proauiam suam diuo Iulio per Gallias bellanti corpore atq̃ adulterio placuisse. Hi secretis sermonibus, animos cæterorū scrutari. ubi quos idoneos rebantur, conscientia obstrinxere, in colonia Agrippinensi in domum priuatam conueniunt. nam publicè ciuitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidam Vbiorū Tungrorumq̃. Sed plurima uis penes Treuiros ac Lingonas. Nec tulere moras consultant. certatim proclamant, furere discordijs populum Ro. cæsas legiones, uastatam Italiam, capi cum maxime urbem, omnes exercitus suis quemq̃ bellis distineri. si alpes præsidijs firmētur, coalita libertate dispecturas Gallias, quem uirium suarum terminum uelint. Hæc dicta pariter probataq̃, de reliquis Vitelliani exercitus dubitauere. Pleriq̃ interficiendos censebant turbidos, infidos, sanguine ducum pollutos. Vicit ratio parcendi, ne sublata spe ueniæ, pertinacia accenderentur. Alliciendos potius in societatem. legatis tantum legionū interfectis, cæterum uulgus conscientia scelerum, & spe impunitatis, facile accessurum. Ea primi concilij forma, missiq̃ per Gallias concitatores belli. Simulatū ipsis obsequium, quo incautiorem Vocolam operirent. Nec defuere qui Vocolæ nunciarent. Sed uires ad coercendum deerant, infrequentibus infidisq̃ legionibus. Inter ambiguos milites, & occultos hostes, optimū è presentibus ratus, mutua dissimulatione, & iisdem quibus petebatur artibus grassari, in coloniam Agrippinensem descendit.

Cl. Labeo. Illuc Claudius Labeo, quem captum & extra conuentum amandatū in Frisios diximus, corruptis custodibus perfugit, pollicitusq̃, si præsidium daretur, iturum in Batauos, & potiore ciuitatis partem ad societatem Romanam retracturum, accepta peditū equitumq̃ modica manu, nihil apud Batauos ausus, quosdam Neruiorum Betasiorumq̃ in arma traxit. Et furtim magis q̃ bello Caninefates Marfacosq̃ incurfabat. Vocola Gallorum fraude illectus, ad hostem contendit, Nec procul Veteribus aberat, cum

Clasicus

Clasicus ac Tutor per speciem explorandi prægressi, cum ducibus Germanorum pacta firmare. Tumq̃ primum discreti à legionibus, proprio uallo castra sua circumdant, obestante Vocola, Non adeo turbatam ciuilibus armis rem Romanam, ut Treuiris etiam Lingonibusq̃ despectui sit. Superesse fidas prouincias, uictores exercitus, fortunam imperij & ultores deos. Sic olim Sacrouirum & Heduos, nuper Vindicem Galliasq̃ singulis prælijs cœcidisse. Eadem rursus numina, eadem fata, ruptores foederum expectarent. Melius diuo Iulio, diuoq̃ Augusto notos eorum animos. Galbam & infracta tributa hostiles spiritus induisse. Nunc hostes quia molle seruitium, cum spoliati exutiq̃ fuerint, amicos fore. Hæc ferociter locutus, postquam perstare in perfidia Clasicum Tutoremq̃ uidet, uerso itinere Nouesium concedit. Galli duū millium spacio distantibus campis cōsedere. Illuc commeantium centurionum militumq̃ emebantur animi, ut (flagitium incognitū) Romanus exercitus in externa uerba iuraret, pignusq̃ tanti sceleris, nece aut uinculis legatorum daretur. Vocola, quam pleriq̃ fugam sūadebant, audendum ratus, uocata cōcione, in hunc modum diseruit. Nunquam apud uos uerba feci, aut pro uobis sollicitior, aut pro me securior. Nam mihi exitium parari libens audio. Mortemq̃ in tot malis hostium, ut finem miseriarum expecto. Vestri me pudet miseretq̃, aduersus quos non prælium & acies parantur. id enim fas armorum, & ius hostium. bellum cum populo Romano uestris se manibus gesturum Clasicus sperat: imperiumq̃ & sacramentum Galliarum ostentat. Adeo nos, si fortuna in præsens uirtusq̃ deseruit, etiam uetera exempla deficiunt, quoties Romanæ legiones perire præoptauerint, ne loco pellentur: focij sæpe nostri excindi urbes suas, seq̃ cum contigibus ac liberis cremari pertulerunt. neq̃ aliud precium exitus, quàm fides fama q̃. Tolerant cum maxime inopiam obsidiumq̃ apud Vetera legiones, nec terrore aut promissis demouentur. Nobis super arma & uiros & egregia castrorum munimenta, frumentum & commeatus quamuis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit, quod siue à Vespasiano, siue à Vitellio datum interpretari maualtis, ab imperatore certe Romano accepistis. Tot bellorum uictores apud Geldubam, apud Vetera, fuso toties hoste, si pauetis aciem, indignum id quidem. Sed est uallum muriq̃ & trahendi artes, donec è proximis prouincijs auxilia exercitusq̃ concurrant. Sanè ego displiceam. Sunt alij legati, tribuni, centurioq̃ aut miles. ne hoc prodigium toto terrarum orbe uulgetur, uobis satellitibus Ciuilem & Clasicum Italiam inuasuros. An si ad incenia urbis Germani Galli q̃ duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitij imagine. Tutori Treuiro agentur excubiæ: Signum belli Batauos dabit: & Germanorum cæteruas supplebitis: quis deinde sceleris exitus: cum Romanæ legiones contra direxerint, transfugæ è transfugis, & proditores è proditoribus inter recens, &

ce uetus sacramentum inuisi deis errabitis. Te Iupiter optime maxime, quæti
 ce per octingentos uiginti annos tot triumphis coluimus: te Quirine Roma
 ce næ parens urbis, precor uenerorq; , ut si uobis non fuit cordi, me duce hæc
 ce castra incorrupta & intemerata seruari, at certe pollui fœdatisq; à Tutore
 ce & Classico ne sinatis. Militibus Romanis aut innocentiam detis, aut manu
 ce ram & sine noxa pœnitentiã. Varie excepta oratio inter spem metumq;
 ac pudorem. Digressum Voculam & de supremis agitantem, liberti seruiq;
 prohibuere fœdissimam mortem spõte præuenire. Et Classicus misso Aet
 mylio Longino desertore primæ legionis, cædem eius maturauit. Heren
 nium & Numisium legatos uinciri satis uisum. Dein sumptis Romani im
 perij insignibus in castra uenit. Nec illi quanquam ad omne facinus dura
 to, uerba ultra suppeditauere, quàm ut sacramentum recitaret. Iurauere qui
 aderant pro imperio Galliarum. Interfectorem Voculæ altis ordinibus,
 cæteros, ut quisq; flagitium nauauerat, præmijs attollit. Diuisæ inde inter
 Agrippinenses Tutorem & Classicum curæ. Tutor ualida manu circumdatos Agrippinen
 ses, quantumq; militum apud superiorem Rheni ripam, in eadem uerba
 Magontiacum adigit. Occisis Magontiaci tribunis, pulso castrorum præfecto, qui detre
 ctauerant, Classicus corruptissimum quemq; è deditis pergere ad obsessos
 iubet, ueniam ostentantes si præsentia sequeretur. aliter nihil spei. Famem
 ferrumq; & extrema passuros. Adiecere qui missi erant, exemplum suum.
 Obsessos hinc fides, inde egestas, inter decus ac flagitium distrahebant.
 Conctantibus solita insolitaq; alimenta deerant, absumptis iumentis e
 quisq; & cæteris animalibus, quæ profana fœdaq; in usum necessitas uer
 tit. Virgulta postremo & stirpes & internatas saxis herbas uellentes, mise
 riarum patientiæq; documentum fuisse, donec egregiam laudem sine turpi
 macularent, missis ad Ciuilem legatis uitam orantes. Neq; antè preces ad
 missæ, quàm in uerba Galliarum iurarent. Tum pactus prædam castrorum,
 dat custodes, qui pecuniam, calones, sarcinas retentarent, ac qui ipsos le
 ues abeuntes prosequerentur. Ad quintum ferè lapidem coorti Germani,
 incautum agmen aggrediuntur. Pugnacissimus quisq; in uestigio, multi
 palantes occubere. Cæteri retro in castra profugiunt, querente sanè Ci
 uile & increpante Germanos, tanquam fidem per scelus abrumperent. Si
 mulata ea fuerint, an retinere sauiantes nequiverit, parum affirmatur. Di
 reptis castris, faces iniiciunt. Cunctosq; qui prælio superauerant incendit
 Barbarum uotum hausit. Ciuilis barbaro uoto, post cœpta aduersus Romanos arma pro
 Ciuilis cri pexum rutilatamq; cinem patrata demum cæde legionum deposuit. Et
 nem deponit ferebatur paruulo filio quosdam captiuorum, sagittis iaculisq; puerilibus
 figendos obtulisse. Cæterum neq; se neq; quenquam Baratum in uerba
 Galliarum adegit, filius Germanorum opibus, & si certandum aduersus
 Gallos de possessione rerum foret, indytus fama & potior. Mumius Lu
 percus legatus legionis inter dona missus Velledæ. Ea uirgo nationis Bru
 cteræ

cteræ late imperitabat, uetere apud Germanos more, quo pleraq; fœmi
 narum fatidicas, & augete superstitione arbitrentur deas. Tuncq; Vel
 ledæ autoritas adoleuit. nam prosperas Germanis res, & excidium legio
 num prædixerat. Sed Luperus in itinere interfectus. Pauci centurionum
 tribunorumq; in Gallia geniti reseruantur, pignus societatis. Cohortium,
 alarum, legionum, hyberna, subuersa cremataq;, ijs tantum relictis quæ Ma
 gontiaci ac Vindonissæ sita sunt. Legio xiiij cum auxilijs simul deditis, à
 Nouesio in coloniam Treuironum transgredi iubetur, præfinita die intra
 quam castris excederet. Medium omne tempus per uarias curas egere,
 ignauissimus quisq; caesorum apud Vetera exemplo pauentes, melior pars
 rubore & infamia, quale illud iter, quis dux uig, & omnia in arbitrio eorum
 quos uitæ necisq; dominos fecissent. Alij nulla dedecoris cura, pecuniam
 aut charissima sibi met ipsi circumdare. Quidam expedire arma, telisq; tan
 quam in aciem accingi. Hæc meditantibus, aduenit proficiscendi hora, ex
 pectatione tristior. Quippe intra uallum deformitas haud perinde nota
 bilis. detexit ignominiam campus & dies. Reuulsæ imperatorum imagi
 nes, innexa signa, fulgentibus hinc inde Gallorum uexillis, silens agmen,
 & uelut longæ exequiæ. Dux Claudius Sanctus effosso oculo, dirus ore,
 ingenio debilior. Duplicatur flagitium, postquam desertis Bonnenfibus
 castris altera se legio miscuerat. Et uulgata captarum legionum fama, cun
 cti qui paulo ante Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris
 tectisq;, & undiq; effusi, in solito spectaculo nimium fruebantur. Non tulit
 ala Picentina gaudium insultantis uulgi. spretisq; Sancti promissis, aut
 minis, Maguntiacum abeunt: ac forte obuio interfectore Voculæ Longi
 no, coniectis in eum telis, initium exoluendæ in posterum culpæ fecere.
 Legiones nihil mutato itinere, ante mœnia Treuironum confidunt.
 Ciuilis & Classicus rebus secundis sublatis, an coloniam Agrippinensem
 diripiendam exercitibus suis permetterent, dubitauere. Sauiitia ingenita
 & cupidine prædæ, ad excidium ciuitatis trahebantur. obstabat ratio belli,
 & nouum imperium inchoantibus utilis clementiæ fama. Ciuilem etiam
 beneficij memoria flexit, quod filium eius primo rerum motu in colonia
 Agrippinensi deprehensum, honoratè custodierant. Sed Transrhenanis
 gentibus inuisa ciuitas opulentiã auctuq;. Neq; alium finem belli rebatur,
 quàm si promiscua ea sedes omnibus Germanis foret, aut disiecta Vbios
 quocq; dispersisset. Igitur Tencteri Rheno discreta gens, missis legatis, man
 data apud concilium Agrippinensium edi iubent, quæ ferocissimus è lega
 tis in hunc modum protulit. Redisse uos in corpus nomenq; Germaniæ, ce
 communibus deis, sed præcipuo deorum Marti grates agimus. Vobisq; ce
 gratulamur, quod tandem liberi inter liberos eritis. nam ad hunc diem flu
 mina ac terras, & cœlum quodammodo ipsum clauerat Romani, ut collo
 quia congressusq; nostros arcerent. uel quod contumeliosius est uiris ad ce

arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & precio coiremus. Sed ut
amicitia societasq; nostra in æternum rata sint, postulamus à uobis, muros
colonię munimenta seruitij detrahatis: etiam fera animalia si clausa teneas,
uirtutis obliuiscuntur. Romanos omnes in finibus uestris trucidetis. haud fa-
cile libertas & domini miscentur. Bona interfectorum in medium cedant,
ne quis occulere quicquã, aut segregare causam suã possit. Liceat nobis uo-
bisq; utranq; ripam colere, ut olim maioribus nostris, quomodo lucem di-
emq; omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus uiris natura aperuit.
Instituta cultumq; patriũ resumite, abruptis uectigalibus, quibus Romani
plus aduersus subiectos q̄ armis ualēt. sincerus & integer, & seruitutis obli-
tus populus, aut ex æquo agetis, aut alijs imperitabitis. Agrippinenses
sumpto consultandi spacio, quando neq; subire conditiones metus futuri,
neq; palàm aspernari conditio præsens sinebat, in hunc modum respon-
dent. Quæ prima libertatis facultas data est, auidius quàm cautius sum-
psimus, ut uobis cæterisq; Germanis consanguineis nostris iungeremur.
Muros ciuitatis cõgregantibus se cum maxime Romanorum exercitibus,
augere nobis quàm diruere tutius est. Si qui ex Italia aut prouincijs alieni-
genæ in finibus nostris fuerant, eos bellum absumpsit, uel in suas quisq; se-
des refugere. Deductis olim & nobiscum per connubiũ sociatis, quicq;
mox prouenere, hæc patria est. Nec uos adeo iniquos existimamus, ut inter-
fici à nobis parentes, fratres, liberos nostros uelit. Vectigal & onera com-
merciorum resoluimus. Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes, do-
nec noua & recentia iura in uetustatem & consuetudinem uertantur. Arbi-
trium habebimus Ciuilem & Velledam, apud quos pacta sancientur. Sic
lenitis Tenctæris legati ad Ciuilem & Velledam missi cū donis, cuncta ex
uoluntate Agrippinensium perpetrare. Sed coràm adire, alloquiq; Vel-
ledam negatum. Arcebantur aspectu, quo uenerationis plus inesset. Ipsa
edita in turre: delectus è propinquis consulta responsaq; ut internuncius
numinis portabat. Ciuilis societate Agrippinensium auctus, proximas
ciuitates affectare aut aduersantibus bellum inferre statuit. Occupatisq;
Sunicis & iuuentute eorum per cohortes composita, quo minus ultra per-
geret, Claudius Labeo Bethasiorum Tungrorumq; & Neruiorum tumul-
tuaria manu restitit, fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat.
Pugnabaturq; in angustijs ambigüe, donec Germani tranantes terga La-
beonis inualere. Simul Ciuilis ausus an ex composito, intulit se agmini
Tungrorum, & dara uoce, Non ideo, inquit, bellum sumpsimus, ut Ba-
taui & Treuir gentibus imperent. Procul hæc à nobis arrogantia, accipite
societatem. transgredior ad uos, seu me ducem, seu militem mauultis.
Mouebatur uulgus, condebantq; gladios, cum Campanus ac Iuuenalis ex
primoribus Tungrorũ, uniuersam ei gentem dedidere. Labeo antequam
circumueniretur profugit. Ciuilis Bethasios quocq; ac Neruios in fidem
acceptos

acceptos copijs suis adiunxit, ingens rerum, percussis ciuitatum animis, uel
sponte inclinantibus. Interea Iulius Sabinus proiectis fœderis Romani
monimentis Cæsarem se saluari iubet. Magnamq; & inconditam popu-
larium turbam in Sequanos rapit, conterminam ciuitatem & nobis fidam.
Nec Sequani detrectauere certamē. Fortuna melioribus affuit. Fusi Lingo-
nes, Sabinus festinatum temere bellum pari formidine deseruit. Vtq; fa-
mam exitij sui faceret, uillam in quam perfugerat, cremauit, illic uoluntaria
morte interiisse creditus. Sed quibus artibus latebrisq; uitam per nouem
mox annos traduxerit, simul amicorum eius constantiam, & insigne Eppo-
ninæ uxoris exemplum, suo loco reddemus. Sequanorum prospera acie
belli impetus stetit: qui per Gallias edixere, ut missis legatis in commune
consultarent, libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius audi-
ta Mutianum angebant. Nequaquã egregij duces, iam enim Gallum An-
nium & Petilium Cerialem delegerat, summam belli parum tolerare. Nec
relinquenda urbs sine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timeban-
tur, suspectis, uti diximus, Primo Antonio, Varoq; Ario, Varus prætoria-
nis præpositus, uim atq; arma retinebat. Eum Mutianus pulsum loco, ne
sine solatio ageret, annonæ præfecit. Vtq; Domitiani animum Varo haud
alienum deliniret, Arretinum Clementē domui Vespasiani per affinitatē
innexum, & gratissimum Domitiano prætorianis præposuit, patrem eius
sub Caio Cæsare egregie functum ea cura dicitã. Lætum militibus idem
nomen, atq; ipsum quanquam senatorij ordinis ad utraq; munia sufficere.
Assumuntur è ciuitate clarissimus quisq;, & alij per ambitionē. Simul Do-
mitianus Mutianusq; accingebantur dispari animo, ille spe ac iuuenta pro-
perus, hic moras nectens, quis flagrantem retineret, ne ferocia etatis, & pra-
uis impulsoribus si exercitũ inuasisset, paci belloq; male cõsuleret. Legiones
uictrices vi & xviij, Vitellianarũ una & uicesima, è recens cõscriptis secunda,
Pœninis Coctianisq; alpihus, pars monte Graio traducuntur. xiiij legio è
Britannia, iij ac prima ex Hispania accitæ. Igitur uenientis exercitus fa-
ma, & suopecte ingenio ad mitiora inclinantes Galliarũ ciuitates, in Remos
cõuenere. Treuirorum legatio illic opperiebatur, acerrimo instinctore belli
Tullio Valentino. Is meditata oratione, cuncta magnis imperijs obiectari
solita, cõtumeliasq; & inuidiam in Populum Romanũ effudit, turbidus mi-
scendis seditionibus, & plerisq; gratus uecordi facundia. At Iulius Auspex
è primoribus Remorum, uim Romanam, pacisq; bona dissertans, & sumi-
bellum etiam ab ignaui, strenuissimi cuiusq; periculo geri, iamq; super ca-
put legiones: sapientissimum quemq; reuerentia fideq;, iuniores periculo
ac metu continuit. Et Valentini animum laudabant, consilium Auspexis se-
quebantur. Constat obstetisse Treuiris Lingonibusq; apud Gallias, quod
Vindicis motu cum Verginio steterant. Deterruit plerosq; prouinciarum
L 3 amulatio

Velleda

Sunicis

Cl. Labeo

Bethasij

Tungri

Neruij

Expeditio in
Gallias dese-
ctionem mo-
lentes

Pœnina alp.

Coctiane

Graius mons

Comentus

Gallicarum ci-

uitatum apud

Remos.

Tul. Valenti-

nus Treuir.

Tul. Auspex

Remus

æmulatio. quod bello caput? unde ius auspiciūque peteretur? quam si cuncta prouenissent, sedem imperio legerent? Nondum uictoria, iam discordia erat: alijs fœdera, quibusdam opes uirēsque, aut uetustatem originis periuriāque iactantibus tædio futurorum, præsentia placuere. Scribuntur ad Treuiros epistolæ nomine Galliarum, ut abstinerent armis impetrabili uenia, & paratis deprecatoribus si pœniteret. Restitit idem Valentinus, obstruxitque ciuitatis suæ aures, haud perinde instruendo bello intentus, quàm frequens concionibus. Igitur non Treuirī neque Lingones, cæteræue rebellium ciuitates pro magnitudine suscepti discriminis agere. Ne duces quidem in unum consulere. Sed Ciuilis auia Belgarum circumibat, dum Claudium Labconem capere aut exturbare nititur. Classicus seque plerunque otium trahens, uelut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturauit superiorem Germaniæ ripam & ardua alpium præsidij claudere. Atque interim una & uicissima legio Vindonissa, Sextilius Felix cum auxiliarijs cohortibus per Rhætiā irrupere. Accessit ala Singularium, excita olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa. Præerat Iulius Briganticus, forore Ciuilis genitus, ut ferè acerrima proximorum odia sunt, in uisus auunculo infensusque. Tutor Treuirorum copias recenti Vangionum, Caracatum, Tribocorum lectu auctas, ueterano perditæ atque equite firmavit, corruptis spe, aut metu subactis legionarijs, qui primo cohortem præmissam à Sextilio Felice interficiunt. mox ubi duces exercitusque Romani propinquabant, honesto transfugio rediere, secutus Tribocis Vangionibusque & Caracatibus. Tutor Treuiris comitantibus, uitato Magontiacō Bingium concessit, fidens loco, quia pontem Nauæ fluminis abruperat. sed incurſu cohortium quas Sextilius ducebat, & reperto uado, proditus fususque. Ea clade perculli Treuirī. & plebes omiſſis armis per agros palatur. quidam principum, ut primi posuisse bellum uiderentur, in ciuitates que sociatam Romanam non exuerant, perſuaserunt. Legiones à Nouesio Bonnaque in Treuiros, ut supra memorauimus, traductæ, se ipsas in uerba Vespasiani adigunt. Hæc Valentino absente gesta, qui ubi aduentabat, furens, cunctaque rursus in turbas & exitium conuersurus, legiones in Mediomatricos sociam ciuitatem abscessere. Valentinus ac Tutor in arma Treuiros retrahunt, occisus Herennio ac Numisio legatis, quo minore spe ueniæ cresceret uinculum sceleris. Hic belli status erat, cum Pctilius Cerialis Magontiacum uenit. eius aduentu erectæ spes. Ipse pugnae audius, & cõtemnendis quàm cauendis hostibus melior, ferocia uerborum militem incendebat, ubi primum congregari licuisset, nullam prælio moram facturum. Delectus per Galliam habitos in ciuitates remittit, ac nunciare iubet sufficere imperio legiones. socij ad munia pacis redirent, securi uelut confecto bello, quod Romanæ manus excepiſſent. Auxitea res Gallorum obsequium. nam recepta iuuentute, facilius tributa tollerare

Vindonissa

Briganticus
BataviusBingium
Naua flu.

Mediomatricos

lerrare, proniores ad officia quod spernebantur. At Ciuilis & Classicus ubi pulsum Tutorem, cæsos Treuiros, cuncta hostibus prospera accepere, trepidi ac properantes, dum dispersas suorum copias conducunt, crebris interrim nuncijs Valentinum monuere, ne summæ rei periculum faceret. Eo rapidius Cerialis, missis in Mediomatricos qui breuiore itinere legiones in hostem uerterent, contracto quod erat militum Magontiaci, quantumque secum transuexerat, tertijs castris Rigodulum uenit, quem locum magna Treuirorum manu Valentinus infederat, montibus aut Mosella amne sequeptum, & addiderat fossas obicesque saxorum. Nec deterruere ea munimenta Romanum ducem quo minus peditem perumpere iuberet, equitum aciem in collem erigeret, spreto hoste, quem temere collectum haud ita loco iuari, ut non plus suis in uirtute foret. Paulum moræ in ascensu dum missilia hostium præuehuntur. Ut uentum ad manus, deturbati ruinae modo præcipitantur. Et pars equitum æquioribus iugis circumuecta, nobilissimos Belgarum in quis ducem Valentinum cepit. Cerialis postero die Coloniā Treuirorum ingressus est, auido milite eruenta ciuitatis: hanc esse Classicis, hanc Tutoris patriam. horum scelere, clausas caesasque legiones. Quid tantum Cremonam meruisse, quam è gremio Italiæ raptam, quia unius noctis moram uictoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram sedem, spolijs exercituum & ducum cædibus ouantem. Redigeret prædam in fiscum. Ipsi sufficere ignes, & rebellis coloniæ ruinas, quibus tot castrorum excidia pensarentur. Cerialis à metu infamiæ si licentia sæuitiaque imbuere militem crederetur, presit iras. & paruere posito ciuili bello ad externa modestiores. Conuertit inde animos accitarum è Mediomatricos legionum miserabilis aspectus. Stabant conscientia flagitij mœstæ, fixis in terram oculis. Nulla inter coeuntes exercitus consalutatio. neque solantibus hortantibusue responsa dabant, abditi per tentoria & lucem ipsam uitantes. nec perinde periculum aut metus quàm pudor ac dedecus obstupefecerat, attonitis etiam uictoribus, qui uocem precesque adhibere non ausi, lachrymis ac silentio ueniam poscebant, donec Cerialis mulceret animos, fato acta dictitans, quæ militum ducumue discordia uel fraude hostium uenissent: Primum illum stipendiorum & sacramenti diem habent: Priorum facinorum neque imperatorem, neque se meminisse. Tunc recepti in eadem castra, & edictum per manipulos, ne quis in certamine iurgio uel seditionem aut cladem commilitoni obiectaret. Mox Treuiros ac Lingonas, ad concionem uocatos, ita alloquitur. Neque ego unquam facundiam exercui, & populi Romani uirtutem armis affirmavi. Sed quia apud uos uerba plurimum ualent, bonaque ac mala non sua natura, sed uocibus seditionum æstimantur, statui pauca differere quæ profligato bello utilius sit uobis audisse, quàm nobis dixisse. Terram uestram cæterorumque Gallorum ingressi sunt duces imperatoresque Romani nulla cupidine, sed maioribus uestris

Rigodulum
Mosella flu.

Colonia Treuirorum

inuocantibus, quos discordiæ usque ad exitium fatigabant, & acciti auxilio Germani socijs pariter atque hostibus feruitutem imposuerant. quot prælijs aduersus Cymbros Teutonoscq; , quantis exercituum nostrorum laboribus, quòue euentu Germanica bella tractauerimus, satis clarum. Nec ideo Rhenum infedimus ut Italiam tueremur, sed ne quis alius Arto uistus regno Galliarum potiretur. An uos chariores Ciuili Batauisq; & transrhenanis gentibus creditis, quàm maioribus eorum patres auicq; uel stri fuerunt. Eadem semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido atque auaritia, & mutandæ sedis amor, ut relictis paludibus & solitudinibus suis, fœcundissimum hoc solum, uosq; ipsos possiderent. Cæterum libertas, & speciosa nomina prætexuntur, nec quisquam alienum seruitium, & dominationem sibi concupiuit, ut non eadem ista uocabula usurparet. Regna bellaq; per Gallias semper fuere, donec in nostrum ius concederetur. Nos quanquam totiens laesisti, iure uictoriæ id solum uobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neq; quies gentium sine armis, neq; arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi queunt. Cætera in communi sita sunt. Ipsi plerunq; legionibus nostris præsidetis. Ipsi has aliasq; prouincias regitis. Nihil separatum clausumue. Et laudatorum principum usus ex æquo, quamuis procul agentibus. Sæui proximis ingruunt. quomodo sterilitatem aut nimios hymbres & cætera naturæ mala, ita luxum uel auaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt donec homines. sed neq; hæc continua, & meliorum interuentu pensantur: nisi forte Tutore & Clæsico regnantibus, moderatius imperium speratis: aut minoribus quàm nunc tributis, parabantur exercitus, quibus Germani Britanniq; arceantur. nam pulsus (quod dñj prohibeant) Romanis, quid aliud quàm bella omnium inter se gentium existant? Ostingentorum annorum fortuna disciplinaq; compages hæc coaluit, quæ conuelli sine exitio conuellentium nõ potest. Sed uobis maximum discrimen, penes quos aurum & opes, præcipuæ bellorum causæ. Proinde pacem & urbem quam uicti uictoresq; eodem iure obtinemus, amate, colite. Moneant uos utriusq; fortunæ documenta, ne contumaciam cum pernicie quàm obsequium cum securitate malitis. Tali oratione grauiora metuentis compositus, erexitq;. Tenebantur uictore exercitu Treuiri, cum Ciuilis & Clæsicus misere epistolas ad Cerialem, quarum hæc sententia fuit. Vespasianum quanquam nuncios occultarent excessisse uita: Urbem atq; Italiam interno bello consumptam: Mutiani & Domitiani uana & sine uiribus nomina: Si Cerialis imperium Galliarum uelit, ipsos finibus ciuitatum suarum contentos: Si prælium mallet, ne id quidem abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Clæsico nihil. eum qui attulerat ipsas epistolas ad Domitianum misit. Hostes diuisis copijs aduenere undiq;. Pleriq; culpabant Cerialem passum iungi quos discretos intercipere licuisset, Romanus exercitus castra

fossa

fossa ualloq; circumdedit, quis temere antea intutis cõfederat. Apud Germanos diuersis sententijs certabatur. Ciuilis opperiendas Transrhenanorum gentes, quarum terrore fractæ Po. Ro. uires obtererentur. Gallos quid aliud quàm prædam uictoribus? & tamen quod roboris sit, Belgas secum palam, aut uoto stare. Tutor conctatione crescere rem Romanam affirmabat, coeuntibus undiq; exercitibus, transuectâ à Britannia legionē, accitas ex Hispania, aduentare ex Italia, nec subitum militem, sed ueterem experitumq; belli. Nam Germanos qui ab ipsis sperentur, non iuberi, non regi, sed cuncta ex libidine agere. Pecuniamq; ac dona, quis solis corrumpantur, maiora apud Ro. & neminem adeo in arma promptum, ut non idem precium quietis quàm periculi malit. quod si statim congregiantur, nullas esse Ceriali nisi ex reliquijs Germanici exercitus legiones fœderibus Galliarum obstructas. Idq; ipsum quod inconditam nuper Valentini manum contra spem suam fuderint, alimentum illis duciq; temeritatis. Ausuros rursum uenturosq; in manus, non imperiti adolescentuli uerba & conciones quàm ferrum & arma meditantis, sed Ciuilis & Clæsici: quos ubi aspexerint, redituram in animos formidinem, fugam, famemq; ac totiens captis precariam uitam. neq; Treuiros aut Lingonas beniuolentia contineri: resumpturos arma, ubi metus abscesserit. Diremit consiliorum diuersitatem, approbata Tutoris sententia Clæsicus. statimq; exequuntur. Media acies Vbijs Lingonibusq; data, dextro cornu cohortes Batauorū, sinistro Bructeri Tencteriq;, pars montibus, alij uiam inter Mosellamq; flumen, tam prouisi assiluerunt, ut in cubiculo ac lectulo Cerialis (neq; enim noctem in castris egerat) pugnari simul, uinciq; suos audierit, increpans pauorem nunciantium, donec uniuersa clades in oculis fuit. Perrupta legionum castra, si equites: medius Mosellæ pons, qui ulteriora coloniæ annectit, ab hostibus infessus. Cerialis turbidis rebus intrepidus, & fugientes manu retrahens, intacto corpore promptus inter tela, felici temeritate, & fortissimi cuiusq; accursu, recuperatum pontem electa manu firmavit. Mox in castra reuersus palantes captarum apud Nouesium Bonnamq; legionum manipulos, & rarum apud signa militem, ac propè circumuentas aquilas uidet. Incensus ira, nõ Flaccum, inquit, non Voculam deferitis. Nulla hic proditio. neq; aliud excusandum habeo, quàm quod uos Gallici fœderis oblitos prædixerim, memoriã Romani sacramenti tenere credidi. An numerabor Numisii & Herennijs, ut omnes legati uestri, aut militum manus, aut hostium ceciderint. Ite nunciate Vespasiano, uel quod propius est Ciuili & Clæsico, relictum à uobis in acie ducem. uenient legiones, quæ neq; me inultum, neq; uos impunitos patiantur. Vera erant. & à tribunis præfectisq; eadem ingerebant. Consistunt per cohortes & manipulos. neq; enim poterat patere acies effuso hoste, & impredientibus tentorijs sarcinisq;, cū intra ualium pugnaret. Tutor, & Clæsicus, & Ciuilis, suis quisq; locis pugnam ciebat, Gallos

Germani
 Transrhenani
 Galli præda
 uictoribus

Germani in-
 compositi

Bructeri
 Tencteri

Mosella
 Treuironum
 coloniã in-
 telligit
 Felix Petili
 Cerialis temeritas

Gallos pro libertate, Batauos pro gloria, Germanos ad prædam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant, donec legio uicesima prima patientiore quam cætera spacio conglobata, sustinuit ruentes, mox impulit. Nec sine ope diuina, mutatis repente animis, terga uictores uertere. Ipsi terros se cohortium aspectu ferebant, quæ primo impetu dissectæ, summis rursus iurgis congregabantur, ac speciem noui auxilij fecerant. Sed obstiterunt uincibus prauum inter ipsos certamen, hoste omisso spolia consecretandi. Cerialis ut incuria propè rem afflixit, ita constantia restituit. Secutusque fortunam, castra hostium eodem die capit excinditque. Nec in longum quies militi data. Orabant auxilium Agrippinenses, offerebantque uxorem ac sororem Ciuilis, & filiam Clalsici, relicta sibi pignora societatis. Atque interim dispersos in domibus Germanos trucidauerant. unde metus, & iustæ precibus inuocantium antequam hostes reparatis uiribus, ad spem, uel adulationem accingerentur. Namque & Ciuilis illuc intenderat, non inualidus, flagrantissima cohortium suarum integra, & è Chaucis Frisicisque composita. Talbiaci in finibus Agrippinensium agebat. Sed tristis nuntius auertit, deletam cohortem dolo Agrippinensium, qui largis epulis uinoque sopitos Germanos, clausis foribus, igne iniecto, cremauerunt. Simul Cerialis proprio agmine subuenit. Circumsteterat Ciuilis & alius metus, ne quartadecima legio, adiuncta Britannica classe, affligeret Batauos, quæ Oceano ambiuntur. Sed legionem terrestri itinere Fabius Priscus legatus in Neruios Tungrosque duxit. Eaque ciuitates in ditionem acceptæ. Classem ultro Caninefates aggressi sunt: maiorque pars nauium depressa aut capta. Et Neruiorum multitudinem sponte commotam, ut pro Romanis bellum capefferet, eisdem Caninefates fudere. Clalsicus quoque aduersus equites Nouesium à Ceriali præmissos, secundum prælium fecit, quæ modica, sed crebra damna, famam uictoriæ nuper partæ lacerabant.

Agrippinenses præsidium Germanorum cremant

Nouesium

Germanicus Vitellij Cesaris filius interficitur

Miracula

Eisdem diebus Mutianus Vitellij filium interfici iubet, mansuram discordiam obtendens, ni semina belli restinxisset. Neque Antonium Primum adsciri inter comites à Domitiano passus est, fauore militum anxius, & superbia uiri, æqualium quoque adeo superiorum intolerantis. Profectus ad Vespasianum Antonius, ut non pro spe sua excipitur, ita neque auerso imperatoris animo. Trahebatur in diuersa, hinc meritis Antonij, cuius ductu confectum haud dubie bellum erat: inde Mutiani epistolis. simul ceteri ut infestum tumidumque insectabantur, adiunctis prioris uitæ criminibus. necque ipse deerat arrogantia uocare offensas, nimius commemorandis quæ meruisset. Alios ut imbelles, Cæcinam ut captiuum ac dedititium increpat. Unde paulatim leuior uiliorque haberi, manente tamen in speciem amicitia. Per eos menses, quibus Vespasianus Alexandriae statos æstiuis flatibus dies, & certa maris, opperiebat, multa miracula euenere, quis celestis fauor & quædam in Vespasianum inclinatio numinum ostenderet. Ex plebe Alexan-

Alexandrina quidam oculorum tabe notus genua eius aduoluitur, remedium cæcitatibus exposcens gemitu, monitu Serapidis dei quem dedita superstitio gens ante alios colit. precabaturque principem, ut genas & oculorum orbem dignaretur respergere oris excremento. Alius manu ager, eodem deo auctore, ut pede ac uestigio Cesaris calcaretur, orabat. Vespasianus primo irridere, aspernari: atque illis instantibus, modo famam uanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum, & uocibus adulantium in spem induci: postremo æstimari à medicis iubet, an talis cæcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici uariè disserere: Huic non exsalam uim luminis, & redituram si pellerentur obstantia: Illi clausos in prauum artus, si salubris uis adhibeatur, posse integrari: Id fortasse cordi deis, & diuino ministerio principem electum. denique peracti remedij gloriam penes Casarem, irriti ludibrium penes miseros fore. Igitur Vespasianus cuncta fortunæ suæ patere ratus, nec quicquam ultra incredibile, lato ipse uultu, erecta quæ astabat multitudine, iussa exequitur. Statim conuersa ad usum manus, ac cæco reluxit dies. Vtruncque qui interfuere nunc quoque memorant, postquam nullum mendacium precium. Altior inde Vespasiano cupido adeundi sacram sedem, ut super rebus imperij consuleret. Arceri templo cunctos iubet. atque ingressus, intentusque numini, respexit pone tergum è primoribus Aegyptiorum nomine Basiliden, quem procul Alexandria plurium dictum itinere, & agro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur sacerdotes num illo die Basilides templum inisset? percunctatur obuios, num in urbe uisus sit? denique missis equitibus explorat, illo temporis momento octoginta millibus passuum abfuisse. Tunc diuinam speciem, & uim responsi ex nomine Basilidis, interpretatus est. Origo dei nondum nostris auctoribus celebrata. Aegyptiorum antistites sic memorant. Ptolemæo regi, qui Macedonum primus Aegypti opes firmavit, cum Alexandria recens condita mœnia, templaque & religiones adderet, oblatum per quietem decore eximio & maiore quam humana specie iuuenem, qui moneret, ut fidissimis amicorum in Pontum missis, effigiem suam acciret: lætum id regno, magnamque & indyram sedem fore quæ excepisset. simul uisum eundem iuuenem in cœlum igne plurimo attolli. Ptolemæus omine & miraculo excitus, sacerdotibus Aegyptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos uisus aperit. Atque illis Ponti & exterrorum parum gnaris, Timotheum Atheniensem è gente Eumolpidarum, quem ut antistitem cerimoniarum Eleusi exciuerat, quæ nam illa superstitio, quod numen interrogat. Timotheus quæsitus qui in Pontum meassent, cognoscit urbem illic Sinopen, nec procul templum uetere inter accolæ famæ Iouis Ditis. Namque & muliebrem effigiem asistere, quæ plerique Proserpinam uocent. Sed Ptolemæus, ut sunt ingenia regum, pronus ad formidinem, ubi securitas redijt, uoluptatum quam religionum appetens, negligere paulatim,

Serapis deus

uisus, siue spectrum

Nam Bæonæus Græcis rex, unde Basilides descendit. hinc omen regni sue imperij Vespasiano. Ptolemæus Lagi

Timotheus Atheniensis: Eumolpidarum familia. Sinope clarissima Ponti urbs.

aliasque

Scydrothe
mis Sino-
pensii rex

aliasq; ad curas animum uertere: donec eadem species terribilior iam & instantior, exitium ipsi regnoq; denunciaret ni iussa patrarentur. Tum legatos & dona Scydrothemidi regi (is tunc Sinopenſibus imperitabat) expediri iubet, præcipitq; nauigatoris, ut Pythium Apollinem adeant. Illis mare secundum. Sors oraculi haud ambigua: Irent simulachrumq; patris sui reueherent, sororis relinquerent. Vt Sinopem uenere, munera, preces, mandata regis sui Scydrothemidi allegant. Qui diuersus animi, modo numen pauescere, modo minis aduersantis populi terri, sæpe donis promissisq; legatorum flectebatur. Atq; interim triennio exacto, Ptolemæus non studium, non preces omittit. Dignitatem legatorum, numerum nauium, auripondus, augebat. Tum minax facies Scydrothemidi offertur, ne destituta deo ultra moraretur. Cunctantem uaria perniciēs, morbiq; & manifesta cœlestium ira, grauiorq; in dies fatigabat. Aduocata concione, iussa numinis, suos Ptolemæiq; uisus, ingruentia mala exponit. Vulgus aduersari regem, inuidere Aegypto, sibi metuere, templumq; circumſedere. Maior hinc fama tradidit, deum ipsum appuſas littori nauis sponte conſcendiſſe. Mirum inde dictu, tertio die tantum maris emenſi, Alexandriam apelluntur. Templum pro magnitudine urbis extructum loco cui nomen Rhacotis. fuerat illic ſacellum Serapidi atq; Iſidi antiquitus ſacratu. Hæc de origine & aduectu dei celeberrima. Nec sum ignarus esse quosdam qui Seleucia urbe Syriæ accitum, regnante Ptolemæo, quem tertia ætas tulit: alij auctorem eundem Ptolemæum, sedem ex qua tranſierit, Memphim perhibent, inclutam olim, ueteris Aegypti columen. Deum ipsum multum Aesculapium quod medeatur ægris corporibus, quidam Oſyrim, antiſſimum illis gentibus numen, pleriq; Iouem, ut rerum omnium potentem, plurimi Ditem patrem, insignibus quæ in ipſo manifesta, aut per ambages coniectant. At Domitianus Mutianusq; antequam alpibus propinquarent, prosperos rerum in Treueris gestarum nuncios accipere. Præcipua uictoriæ fides, dux hostium Valentinus, nequaquam abiecto animo, quos spiritus geſiſſet, uultu ferebat. Auditus ideo tantum ut nosceretur ingenium eius, damnatusq; inter ipsum supplicium exprobranti cuiſdam patriam eius captam, accipere se ſolatium mortis reſpondit. Sed Mutianus quod diu occultauerat, ut recens exprompsit: Quoniam benignitate deum fractæ uires hostium forent, parum decore Domitianum confecto propè bello alienæ gloriæ interuenturum. Si ſtatus imperij, aut ſalus Galliarum in discrimine uerteretur, debuiffe Cæſarem in acie ſtare: Caninefates Batauosq; minoribus ducibus delegandos. Ipſe Lugduni uim fortunamq; principatus è proximo oſtendat, nec paruis periculis immixtus, & maioribus non defuturus. Intelligebantur artes, sed pars obſequij in eo, ne deprehenderentur. Ita Lugdunum uentum. Vnde creditur Domitianus occultis ad Cerialem nuncijs, fidem eius tentauiffe, an præſenti ſibi exerci

Seleucia
Memphis, co-
lumen Aeg-
gypti

Tul. Valenti-
nus Treuir

exercitum imperiumq; traditurus foret. qua cogitatione bellum aduersus patrem cogitauerit, an opes uiresq; aduersus fratrem, in incerto fuit. Nam Cerialis ſalubri temperamento eluſit ut uana pueriliter cupientem. Domitianus ſperni à ſenioribus iuuentam ſuam cernens, modica quoq; & uſurpata antea munia imperij omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeltiæ imagine, in altitudinem conditus: ſtudiumq; literarum & amorem carminum ſi- mulans, quo uelaret animum, & fratris æmulationi ſubduceretur, cuius diſparem mitioremq; naturam, contra interpretabatur.

Domitianus
ſtudiū literarum ſimulat

LIBRI XX FINIS.

BEATI RHENANI IN LIBRVM XXI

CASTIGATIONES.

IT Præliantis utriusq; rebus militiæ clarus.) Codex Matthiæ regis habet, Et præliantis utriusq; rebus. Opinor legendum, Et priuatis utriusq; rebus, militiæ clarus. Hoc est, etiã priusquã pater esse imperator factus, ac ipse Cæſar. Sic lib. 19. Nancq; Flauius Sabinus ætate prior, priuatis utriusq; rebus, autoritate per cunctaq; Vespasianum anteibat.

priuatis utri-
usq; rebus

Atq; ipse ut superior sui iam crederetur.) Et hic locus profum est uitiatu. In manuſcripto libro legitur, Atq; ipse ut superior unã crederet. Nec hæc lectio bene habet. Opus est ad diuinationem confugere. Suspicio scribendum, Atq; ipse ut superiori uia ingrederetur, decorum se promptumq; in armis ostendebat. Hoc enim melius placet, q̄ si legamus, Vt uberior materia præberetur, ut, pro quando. Tres tum in Iudæa legiones.) Illic, Tres cum in Iudæa legiones. Lego, Tres eum in Iudæa legiones. Atq; sic castigauit.

Tradidit è Syria duodecimam, & abductos Alexandria.) Poscente id sensu, scripsimus, Tradidit & Syria duodecimam & abductos Alexandria duo & uiceli manus tertianosq;.

Aucto in Barbarum more cognomento.) Accusatiuus morem non est in codice Budensi. Nos quoq; sustulimus. Nam sic & lib. 5. loquitur. Ciuitas potens, septa muris, neq; in Barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens.

Sunt qui tradunt Assyrios conuenas.) Nos, Sunt qui tradant.

Mox proprias urbes Hebreasq; terras.) Regium uolumen habet. an mox pr. urb. H. terras. Scripsimus, ac mox proprias urbes H. terras

Conditam urbem Hierosolymam nomine suo fecisse.) Illic, conditæ urbi, Hic rosolymam nomine suo fecisse. Reposuimus, conditæ urbi Hierosolymam nomen è suo fecisse. Appositue Hierosolymam, nomen.

Et id genus hominum & inuisum deis.) Emēdauimus. Et id genus hominum ut inuisum deis, alias in terras auerere iussim.

Seu quod de septem syderibus.) Nos, è septem syderibus.

Ac plerisq; cœlestium uim suã & cursum septimos per numeros commeari.) Mutauimus in hunc modum. Ac plerq; cœlestium uisura & cursu septimos per Hi ritus.) Forte, Ritus quoquo modo induci. (numeros commeari.

Et persuasio cœlestium.) Particulam & submouimus. Eademq; cura, & de infernis persuasio.

Septentrionem è latere Syriæ longe prospectant.) Nos, à latere Syriæ.

M Vt

Vt quisq; ramus intumuit, si uim ferri adhibeas, pauent.) Particula, si, non est in codice Budensi.

Fulminis iactu arsisse.) Nos, fulminum.

Siue herbas tenues, aut flores.) Volumen Matthiae Coruini habet, Siue herbas tenues aut flores. Lego, Siue herba tenues, aut flore.

Et Bellus amnis Iudaico mari illabitur.) C. Plinius historiae naturalis libro 36, cap. 26. Pars est, inquit, Syriae quae Phoenice uocatur, finitima Iudae, intra motus Carmeli radices paludem habens, quae uocatur Candebae. Ex ea creditur nasci

Belus amnis Belus amnis, quinq; M. spacio in mare profluens iuxta Ptolemaidam coloniam.

Circa cuius os coiectae arenae admixto uitro in uitrum excoquantur.) Pro uitro scripsimus nitro. Hanc excoquendi uitri rationem refert Plinius quem modo allegauit loco, de Belo fluuio loquens. Lētus hic, inquit, currit, infalubris potu, sed ceremonijs sacer: limosus, uado profundus, non nisi refuso mari harenas fatetur. Fluctibus enim uolutatae nitescunt, detritis sordibus. Nunc & a marino creduntur astringi moris, non prius utiles. Quingentorum est passuum non amplius litto ris spaciū. Idq; tantum multa per secula gignendo fuit uitro. Fama est appulsa naue mercatorum nitri, quum sparsi per litus epulas pararent, nec esset cortinis atrollendis lapidum occasio, glebas nitri subdidisse. Quibus accensis permixta harena littoris, translucens nobilis liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem uitri. Ibidem Sidonem uocat officinis uitri nobilem.

Modicum id litus.) Nam ut ex Plinio modo rettuli, Quingentorum est passuum, non amplius.

Et egerentibus inexhaustum.) Scripsi, sed egerentibus inexhaustum. nam ultima proxime praecedentis dictionis litera est, s.

Hierosolyma gentis caput.) Nos, Hierosolyma genti caput.

Dum Assyrios penes Medosq; & Persas Oriens fuit, despectissima pars seruentium postquam Macedones praepotuerunt. Rex Antiochus demere superstitio nem.) Distinximus, despectissima pars seruentium. Postquam Macedones praepotuerunt, rex Antiochus.

Inde uulgatum, nullas intus deum effigies.) Nos, Inde uulgatum, nullas intus deum effigie, uacuam sedem, & inania arcana.

Regnum ab Antonio Herodi datum uictor Augustus auxit.) Opinor scribendum, sanxit.

Et comprimere reos ceptantem.) Codex Budensis non habet reos ceptantem sed receptantem. Castigauit, Et comprimere ceptantem. Comprimere pro opprimere. Sic libro praecedenti, Caninefatem tumultum compressurum.

Ac saepius aduersa exceperere.) Illic, aduersa excipere.

Inter duas aestates.) Prepositionem inter submouimus. Nam sensus est. Duas aestates tenebat, hoc est per duas aestates. Mox est illic, praeter Hierosolymam.

Pace per Italiam parata.) Malim, pace per Italiam parata.

Nam duos colles immensum editos.) Vsurpat immensum aduerbialiter. Sic li. 5. Nunciauere accolae Euphraten nulla imbrum ui, sponde & immensum attolli.

Inter deuexa in centenos uicenosq; attollebantur.) Volumen Matthiae Coruini tantum habet, in centenosq;.

Praeuiderant conditores ex diuersitate morum crebra bella.) Nos, Prouiderant. Quae & Bargiora uocabant.) Lego, Bargiora. Hebraicum uocabulum est, significans sicut Giora. Caeterum & Iosippus Simonem uocat Giora sicut non Ioannem.

Bargioras

Ducenta mil. fu. acce.) In Budensi uolumine, sexcenta millia fuisse accepimus.

Cum praetis paludibus arma equiq; hauriretur. Illic, armaequi. Forte, arma, equi, haurirentur.

Omissa

Omissa plerumq; fronte, Liber manuscriptus habet, diuersa. Forte legendum, dimissa. Infra, Et dira omnia obuerari. Forte, dira omnia.

Præuidisse, capos madentes.) Illic, præuisa. Fortassis, prouisa. Quae prouideri astu ducis oportuerit, prouisa, capos madentes, & ipsis gnaros, paludes hostibus Et Germanis ut eluderent laceffentibus.) Emendauit, Et Germanis ut (noxias, elicerent laceffentibus.

Prælum exaequatur.) Illic, aequatur.

Sic uelut ablato amne.) Nos, abacto amne.

Et centum tredecim Treuitorum senatores.) Liber manuscriptus pro tredecim habet XIII. & deest uocabulum senatores. Fortasse legendum, Centum alij Treuitorum.

Vt ipse & Vera sorore eius genitus.) Codex regius habet, Vt ipse & Verax sorore eius genitus.

Paucisq; militibus, Caeteri se munimentis defendere.) Illic, Paucisq; militibus eminētis defendere. Fortasse legendum. Pauci ē militibus se iumentis defendere, pro defendebant. Infra tantum est illic, hinc ipsi exercitui minor cura disciplinae.

Prætoriam triremem flumine Impio.) Liber regius, flumine impia. Restitui locum, flumine Luppia, Nam Bructeræ nationis erat Velleda, ac fines Bructerorum Luppia alluit. Meminit amnis Luppiæ li. 1. Ductum, inquit, inde agmē ad ultimos Bructerorum. quantūq; Amisiam & Luppiam amnes inter uastatum, haud procul Teutoburgensium Domum Velledam traxere.) Castigauit, donum Velledam traxere, Nam (salutem huic uirgini subinde dona missitabantur. Vnde superiore libro Mumium Luper cum legatum legionis inter dona missum Velledam narrat Tacitus.

Complet quod biremium.) Addidi particula, &, Complet & quod biremium.

Spaciū uelut aquoris electum.) Budense exemplar (Nam sequitur quareq; habet, ceprum pro electo. Lego, captum. Sicq; scripsi.

Quo Mosae fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.) Illic, Vt Mosae flu. Lego, Vbi Mosae fluminis am. R. O. a. Proinde sic castigauit.

Is flumine secundo.) Illic, Is flumen secundum. Scribo, ijs flumen secundum.

Sic prouecti.) Castigauit, Sic praeuecti. Nam transisse significat.

Cum interim fluxu autumni.) Reposui, Quum interim flexu autūni. Flexus autūni est quum autūnus uergere incipit & inclinatur. Sic flexum etatis uocat Cicero.

Vi fluminis deferebantur.) Liber Matthiae regis habet differebantur, hoc est in diuersas partes ferebantur. Vtitur hoc uerbo Tacitus Annalium tertio, Nam quod pertinuit nudare corpus, & contrectandum uulgi oculis permittere, differriq; etiam per externos, tanquam ueneno interceptus esset. Rursum lib. 4. Differri per manipulos, Tacfarinatem omnes notum tot praelijs consecerentur.

Respicerent Rhatos Noricosq; caeterorum onera sociorum.) Inseruimus particula, &, & caeterorum onera sociorum.

Sibi non tributa, sed uirtutes & uiros indici.) Malim simpliciter: Sibi non tributa, sed uiros indici. Nisi quis malit, sed iuuentutem & uiros indici.

Scinditur Nabalae fluminis pons.) Volumen Budense, Scinditur flabatie fl. pons. Scripserim, Vahalae fluminis pons. Tacitus lib. 2. Nam Rhenus, inquit, uero alueo continuus, aut modicas insulas circumueniens, apud principium agrum Baraui, uelut in duos amnes diuiditur, seruatq; nomen & uolentiam cursus quam Germaniam praeuehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens: uerso cognomento Vahalae accolae dicunt. mox id quoque uocabulum mutat Mosam flumine, eiusq; immenso ore eundem in Oceanum effunditur.

Nabalae fluminis pons

SO P CORNELII TACITI AB EX-
CESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM
LIBER XXI.

IVSDEM anni principio Cæsar Titus perdo-
mandæ Iudææ delectus à patre, & priuatis utri-
usque rebus militia clarus, maiore tum uí fama-
q; agebat, certantibus prouinciarum & exercituum
studijs. atq; ipse ut superior sui iam crederetur, de-
corum se promptumq; in armis ostendebat, co-
mitate & alloquijs officia prouocans: ac plerumq;
in opere, in agmine gregario militi mixtus, incor-
rupto ducis honore. Tres eum in Iudæa legiones, quinta & decima, & quin-
tadecima, uetus Vespasiani miles excepere. Tradidit & Syria duodecimã,
& adductos Alexandria duo & uicesimanos tertianosq;. Comitabantur
uiginti sociæ cohortes, octo equitum alæ: simul Agrippa Sohemusq; re-
ges, & auxilia regis Antiochi, ualidaq; & solito inter accolæ odio infensa
Iudæis Arabum manus. Multi quos urbe atq; Italia sua quemq; spes acci-
uerat, occupandi principem adhuc uacuum. His cum copijs fines hostium
ingressus composito agmine, cuncta explorans, paratusq; decernere, haud
procul Hierosolymis castra facit. Sed quia famosæ urbis supremum diem
tradituri sumus, congruens uidetur primordia eius aperire. Iudæos Cre-
ta insula profugos, nouissima Libyæ infedisse memorant, qua tempestate
Saturnus uí Iouis pulsus, cesserit regnis. Argumentum è nomine petitur:
Inclytum in Creta Idam montem. accolæ, Idæos, aucto in Barbarum co-
gnomento, Iudæos uocitari, quasi Idæos: quidam regnante Iside exundan-
tem per Aegyptum multitudinem ducibus Hierosolymo ac Iuda proximi-
mas in terras exoneratam. Pleriq; Aethiopum prolem, quos rege Cephæo
metus atq; odium mutare sedes perpulerit. Sunt qui tradant Assyrios con-
uenas, indigum agrorum populum, parte Aegypti potitos, ac mox propri-
as urbes Hebræasq; terras, & propiora Syriæ coluisse. Clara alij Iudæo-
rum initia: Solymos carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ ur-
bi Hierosolymam nomen è suo fecisse. Plurimi auctores consentiunt, orta
per Aegyptum tabe, quæ corpora scædaret, regem Bocchorim adito Ham-
monis oraculo remedium petentem, purgare regnum, & id genus homi-
num ut inuisum deis alias in terras auhere iussum. Sic conquisitum colle-
ctumq; uulgus postquã uastis locis relictum sit, cæteris per lachrymas tor-
pentibus, Mosén unum exulum monuisse, ne quam deorum hominú mæ-
uæ opem expectarent, ab utrisq; deserti, sed sibimet ut duci cælesti crederent,
primo cuius auxilio credentes, præsentis miserias pepulissent. Assensere
atq; omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque quàm inopia
aquæ

Solium inter
accolæ odium

Hierosolyma

Moses dux
cælestis

aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio totis campis procubuerant, cum
grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam concessit. Ser-
cutus Moses, coniectura herbidi soli, largas aquarum uenas aperit. Id leua-
men. & continuum sex dierum iter emens, septimo pulsus cultoribus, obti-
nuere terras in quibus urbs & templum dicata sunt. Moses quo sibi in po-
sterum gentem firmaret, nouos ritus contrariosq; cæteris mortalibus in-
didit. Profana illic omnia, quæ apud nos sacra. Rursum concessa apud illos,
quæ nobis incesta. Effigiem animalis quo monstrante errorem sitimq; de-
pulerant, penetrati sacrauere, cæso ariete uelut in contumeliam Hammo-
nis. Bos quoq; immolatur, quem Aegyptij Apin colunt. Sue abstinent,
memoria cladis qua ipsos scabies quondam turpauerat, cui id animal obno-
xium. Longam olim famem crebris adhuc ieiunijs fatentur. Et raptarum
frugum argumentum, panis Iudaicus nullo fermento detinetur. Septimo
die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit: dein blandiente
inertia septimum quoq; annum ignauie datum. Alij honorem eum Satur-
no haberi: seu principia religionis tradentibus Iudæis, quos cum Saturno
pulsos, & conditores gentis accepimus: seu quod è septem sideribus quis
mortales reguntur, altissimo orbe & præcipua potentia stella Saturni fe-
ratur. ac pleraq; cælestium uí sua & cursu septimos per numeros comme-
are. Hi ritus quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur. cætera insti-
tuta sinistra, scæda prauitate ualere. Nam pessimus quisq; spretis religio-
nibus patrijs, tributa & stipes illuc congregabant. Vnde auctæ Iudæorum
res: & quia apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed aduer-
sus omnes alios hostile odium. Separati epulis, discreti cubilibus, profectis
sima ad libidinem gens, alienarum concubitu abstinent. Inter se nihil illici-
tum. Circumcidere genitalia instituire, ut diuersitate noscântur. Transgressi
in morem eorum idem usurpant. nec quicquam prius imbuuntur, quàm
cõtemnere deos, exuere patriam: parentes, liberos, fratres uilia habere. Au-
gendæ tamen multitudini consultiur. Nam & necare quenquam ex agna-
tis nefas, animasq; prælio aut supplicijs peremptorû æternas putât. Hinc
generandi amor, & moriendi contemptus. Corpora condere quàm crema-
re, è more Aegyptio. Eademq; cura & de infernis persuasio. cælestium con-
tra. Aegyptij pleraq; animalia effigiesq; cõpositas uenerantur. Iudæi men-
te sola, unumq; numen intelligunt. Prophanos qui deum imagines morta-
libus materijs in species hominum effingant. Summum illud & æternum,
neq; mutabile, neq; interiturum. Igitur nulla simulachra urbibus suis, ne-
dum templis sunt. Non regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor. Sed
quia sacerdotes eorum tibia tympanisq; cõcinebant, hederâ uinciebantur;
uitisq; aurea templo reperta, Liberum patrem colî domitorem Orientis
quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis. quippe Liber
festos lætosq; ritus posuit: Iudæorum mos absurdus sordidusq;. Terra si-

Panis Iudaicus

Saturni stella:
Septenarius
numerus

Apud Iudæos
misericordia
in promptu
inter ipsos

Vitis aurea

Indæe situs nesq̄ quâ ad Orientem uergunt, Arabia terminatur: à meridie Aegyptus obiacet: ab occasu Phœnicæ & mare: Septentrionem à latere Syriæ longe prospectant. Corpora hominû salubria, & ferentia laborum, rari imbres, *Balsamum* uber solum. Exuberant fruges nostrum ad morē. præterq̄ eas Balsamum & Palmæ, palmetis proceritas & decor. Balsamum modica arbor, ut quisq̄ ramus intumuit, si uim ferri adhibeas, pauent. uenæ fragmine lapidis aut testa aperiuntur. humor in usu medentium est. Præcipuum montium *Libanus mons* banum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumq̄ nitibus. *Jordanes* Idem amnem Iordanem alit funditq̄. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed unum atq̄ alterum lacum integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenso *Lacus Asphaltites* ambitu specie maris, sapore corruptior, grauitate odoris accolis pestifer, neq̄ uento impellitur, neq̄ pisces aut sœtas aquis uolucres patitur. incertum unde, superiacta ut solido feruntur, periti imperitiq̄ nandi, perinde at tolluntur. Certo anni tempore bitumen egerit: cuius legendi usum, ut cæteras artes, experiētia docuit. Ater suapte natura liquor, & sparso aceto cœretus, innatat. hunc manu captū, quibus ea cura, in summa nauis trahūt. Inde nullo iuuante influit, oneratq̄ donec abscondas. nec abscondere ære ferroue possis: fugit cruorem uestemq̄ infectam sanguine, quo sceminæ per menses exoluuntur. Sic ueteres auctores. Sed gnari locorum tradunt undantes bitumine moles pelli, manuq̄ trahi ad littus: mox ubi uapore terræ, uis solis inaruerint, securibus cuneisq̄ ut trabes aut saxa discindi. Haud procul inde campi quos ferunt olim uberes, magnisq̄ urbibus habitatos, fulminum iactu arsisse: & manere uestigia, terramq̄ specie torridam, uim frugiferam perdidisse. Nam cuncta sponte edita, aut manu sata, siue herba tenus aut flore, seu solitam in speciem adoleuere, atra & inania uelut in cinerem uanesunt. Ego sicut Iudaicas quondam urbes igne cœlesti flagrasse concesserim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi superfusum spiritum, eoque sœtus segetum & autumnii putrescere reor, solo cœloq̄ iuxta graui. Et Belus *Belus fl. quem Graeci Βήλου uocant* amnis Iudaico mari illabitur, circa cuius os coniectæ arenæ admixto nitro in uitrum excoquuntur. modicum id littus, sed egerentibus inexhaustum. *Hierosolyma* Magna pars Iudææ uicis dispergitur. habent & oppida. Hierosolyma genti caput. Illic immensæ opulentie templum, & primis munimentis urbs de iugis, templum intimis clausum. ad fores, tantum Iudæo aditus: limine præter sacerdotes arcebantur. Dum Assyrios penes Medosq̄ & Persas Oriens fuit, despectissima pars seruientium. postquam Macedones præpotere, rex Antiochus demere superstitionem, & mores Græcorum dare adnixus, quo minus teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est. nam ea tempestate Arsacis descuerat. Tum Iudæi Macedonibus inualidis, Parthis nõdum adultis, & Romani procul aberant, sibi ipsi reges imposuere, qui mobilitate uulgi expulsi, resumpta per arma dominatione, fugas ciuium, urbium euerisiones, fratrum, cõiugum, parentum

neces

neces, aliaq̄ solita regibus ausi, superstitionem fouebant: quia honor sacerdotij, firmamentum potentie assumebatur. Romanorū primus Gn. Pompeius Iudæos domuit. templumq̄ iure uictoriae ingressus est. Inde uulgatum, nulla intus deum effigie uacua sedem, & inania archana. Muri Hierosolymorum diruti, delubrū mansit. Mox bello ciuili interno, postquam in ditionem M. Antonij prouinciæ cesserant, rex Parthorum Pacorus Iudæa potitus. interfectusq̄ à P. Ventidio, & Parthi trans Euphratem redacti. Iudæos C. Sosius subegit. Regnum ab Antonio Herodi datū uictor Augustus sanxit. Post mortem Herodis, nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen inuaserat. Is à Quintilio Varo obtinente Syriam punitus. & gentem coerctā liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tiberio quies. dein iussu à C. Cæsare effigiem eius in templo locare, arma potius sumpserunt. quem motū Cæsaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Iudæam prouinciā equitibus Romanis aut libertis permisit. è quibus Antonius Felix per omnem sœuitiā ac libidinem, ius regium seruili ingenio exercuit, Drusilla Cleopatrar & Antonij neptis in matrimoniū accepta: ut eiusdem Antonij, Felix progener, Claudius nepos esset. durauit tamen patientia Iudæis usq̄ ad Gelsium Florum procuratorem. Sub eo bellum ortum. & comprimere ceptantē Cestium Gallum Syriæ legatum, uaria prælia ac sæpius aduersa exceperunt. Qui ubi fato aut tædio occidit, missu Neronis Vespasianus fortuna famaq̄ & egregijs ministris, intra duas ætates, cuncta camporum, omnesq̄ præter Hierosolyma urbes, uictore exercitu tenebat. Proximus annus ciuili bello intentus, quantum ad Iudæos per otium transit. pace per Italiam parta, & externæ curæ rediere. Augebat iras, quod soli Iudæi non celsissent. Simul manere apud exercitus Titum, ad omnes principatus noui euentus casus ue utile uidebatur. Igitur castris, uti diximus, ante mœnia Hierosolymorum positus, instructas legiones ostentauit. Iudæi sub ipsos muros struxere aciem, rebus secundis longius ausuri, & si pellerentur parato perfugio. Missus in eos eques cum expeditis cohortibus ambiguè certauit. Mox cessere hostes, & sequentibus diebus crebra pro portis prælia serebant, donec assiduus damnis intra mœnia pellerentur. Romani ad oppugnandum uersi, neq̄ enim dignum uidebatur famem hostium opperiri. poscebantq̄ pericula, pars uirtute, multi ferocia & cupidine præmiorū. Ipsi Tito Roma, & opes, uoluptatesq̄ ante oculos, ac ni statim Hierosolyma conciderent, morati uidebantur. Sed urbem arduam situ, opera molesq̄ firmauerant, quis uel plana satis munirent. Nam duos colles immensum editos claudebant muri per artem obliqui, aut introrsus sinuati, ut latera oppugnantium ad ictus patefcerent. Extrema rupis abrupta. & turres ubi mons iuuisset, in sexaginta pedes, inter deuexa in centenos uicenosq̄ attollebantur, mira specie, ac procul intuentibus pares. Alia intus mœnia regiar circumiecta, conspicuoq̄

M 4 fastigio

Herodes rex

Ant. Felix

Fl. Vespasian. in Iudæam à Nerone mittitur

Obsidiū Hierosolymorum per Titum Cæsarem

Turris Antonia fastigio turris, Antonia in honorē M. Antonij ab Herode appellata. Tēplum in modum arcis, proprijque muri, labore & opere ante alios. ipsa porticus quis templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquae, cauati sub terra montes, & piscinae cisternaeque seruandis hymbribus, prouiderant conditores ex diuersitate morum crebra bella. inde cuncta quamuis aduersus longum obsidium, & à Pompeio expugnatis, metus atque usus plerumque monstrauere. Atque per auaritiam Claudianorum temporum, empto iure muniendi, struxere muros in pace, tanquam ad bellum, magna colluuiē, & caeterarum urbium clade aucti. Nam peruicacissimus quisque illuc perfugerat, eoque seditionis agebant. Tres duces, totidem exercitus. *Simon* Extrema & latissima moenium Simon: mediam urbem *Ioannes*, quem & *Eleazarus* Barbagiora uocabant: templum Eleazarus firmauerat. Multitudine & armis *Ioannes* ac *Simon*, *Eleazarus* loco pollebat. Sed praelia, dolus, incendia inter ipsos, & magna uis frumenti ambusta. Mox *Ioannes* missis per speciem sacrificandi, qui *Eleazarus* manumque eius obtruncarent, templo potitur, ita in duas factiones ciuitas discessit, donec propinquantibus Romanis bellum externum concordiam pareret. Eueniant prodigia quae neque hostijs, neque uotis piare fas habet gens, superstitioni obnoxia, religionibus aduersa. Visae per caelum concurrere acies, rutilantia arma, & subito nubium igne collucere templum. Expasae repente delubri fores, & audita maior humana uox: excedere deos. Simul ingens motus excedentium. Quae pauci in metum trahebant. Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore, ut ualesceret Oriens, profectique Iudaea rerum potirentur. quae ambages Vespasianum ac Titum praedixerant. Sed uulgus more humanae cupidinis, sibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne aduersis quidem ad uera mutabantur. Multitudinem obsessorum omnis aetatis, uirilium ac muliebris sexus, sexcenta millia fuisse accepimus. Arma cunctis, qui ferre possent: & plures quam pro numero audebant, Obstinatio uiris foeminisque par. Ac si transferre sedes cogere, maior uita metus quam mortis. Hanc aduersus urbem gentemque Caesar Titus, quando impetum & subita belli locus abnueret, aggeribus uineisque certare statuit. Diuiduntur legionibus munia, & quies praeliorum fuit, donec cuncta expugnatis urbibus reperta apud ueteres, aut nouis ingenijs, struerentur. At Ciuilis post malam in Treuiris pugnam, reparato per Germaniam exercitu, apud Vetera castra confedit, tutus loco, & ut memoria prosperarum illic rerum aufererent Barbarorum animi. Secutus est eodem Cerialis duplicatis copijs, aduentu secundae & xvi & xiiii legionum. Cohortesque & ala iam pridem accitata post uictoriam properauerant. Neuter ducum conctator. Sed arcebat latitudo camporum, suapte ingenio humentium. Addiderat Ciuilis obliquam in Rhenum molem, cuius obiectu reuolutus amnis, adiacentibus superfunderetur. Ea loci forma incertis uadis sub-

dola & nobis aduersa. quippe miles Romanus armis grauis, & nandi pauidus: Germanos fluminibus suetos leuitas armorum, & proceritas corporum attollit. Igitur laceffentibus Batauis, ferocissimo atque nostrorum caeterum certamen. deinde orta trepidatio, cum praetis paludibus arma equisque haurirentur. Germani notis uadis perfulstabant, ommissa plerumque fronte latera ac terga circumuenientes. neque ut in pedestri acie cominus certabatur, sed tanquam nauali pugna, uagi inter undas, aut si quid stabile occurrebat, totis illic corporibus nitentes, uulnerati cum integris, periti nandi cum ignaris, in mutuam perniciem implicabantur. minor tamen quam pro tumultu caedes: quia non ausi egredi paludem Germani. in castra redire. Eius praelij euentus utrumque ducem diuersis animi motibus ad maturandum summam rei discrimen erexit. Ciuilis instare fortunae, Cerialis abolere ignominiam: Germani prosperis feroces, Romanos pudor excitauit. nox apud Barbaros cantu aut clamore, nostris per iram & minas acta. Postera luce Cerialis equite & auxiliarijs cohortibus frontem explet: in secunda acie legiones locatae: dux sibi delectos retinuerat ad improuisa. Ciuilis haud porrecto agmine, sed cunctis astitit. Bataui Cugernique in dextro, laeva ac re concionis apud uniuersos, sed ut quosque eorum aduehebantur. Cerialis ueterem Romanorum nominis gloriae, antiquas recentesque uictorias: ut perfidum, ignauum, uictum hostem, in aeternum excinderent, ultione magis quam praelio opus esse: Pauciores nuper cum pluribus certasse, attamen fufos Germanos quod roboris fuerit: Superesse qui fugam animis, qui uulnera tergo, ferant. Proprios inde stimulos legionibus admouebat, domitores Britanniae quartadecimanos appellans. principem Galbam sextae legionis aucto-ritate factum: illa primum acie Secundanos noua signa, nouamque aquilam dicaturos. Hinc prauectus ad Germanicum exercitum manus tendebat, ut suam ripam sua castra sanguine hostium recuperarent. Alacrior omnium clamor, quis uel è longa pace praelij cupido, uel fessis bello pacis amor, praemiaque & quies in posterum sperabantur. Nec Ciuilis silentem struxit aciem, locum pugnae testem uirtutis ciens: stare Germanos Batauosque super uestigia gloriae, cineres ossaque legionum calcantes: quocumque oculos Romanus intenderet, captiuitatem, clademque & dira omnia obuerfari: ne terrentur uario Treuirici praelij euentu: suam illic uictoriae Germanis obstitisse, dum ommissis telis, praeda manus impediunt. sed cuncta mox prospera & hosti contraria euenisse. Quae prouideri astu ducis oportuerit, prouidisse, campos madentes, & ipsis gnaros, paludes hostibus noxias: Rhenum & Germanique deos in aspectu, quorum numine capefferent pugnam, coniugum, parentum, patriae memores: illum diem aut gloriosissimum inter maiores, aut ignominiosum apud posteros fore. Vbi sono armorum tripuidijque (ita illis mos) approbata sunt dicta, saxi, glandibusque & caeteris missilibus

*Bataui**Acies hinc Romanorum, illinc Germanorum dirigitur**Cerialis Romanos milites exhortatur**Quartadecimani domitores Britanniae**Germanos pugnam capeffertur alloquitur Ciuilis*

misilibus præliū incipitur, necq; nostro milite paludem ingrediente & Ger
 prælium manis ut elicerent laceffentibus. Absumptis quæ iaciuntur, & ardescente pu
 gna, procursum ab hoste infestius, immensis corporibus, & prælongis ha
 stis. Fluitantemq; militem eminus fodiebant, simul è mole quam eductam
 Bructeri in Rhenum rettulimus, Bructerorum cuneus transfatauit. turbata ibi res.
 & pellebatur sociarum cohortium acies, cum legiones pugnam excipiunt,
 suppressaq; hostium ferocia, prælium exequatur. Inter quæ perfuga Ba
 taui adijt Cerialem, terga hostium promittens si extremo paludis eques
 Cugerni mitteretur: solidum illā, & Cugernos quibus custodia obuensset, parum
 intentos. Duæ alæ cum perfuga missæ incauto hosti circumfunduntur, quod
 ubi clamore cognitum, legiones à fronte incubuere, pulsicq; Germani Rhe
 num fuga petebant. Debellatum eo die foret, si Romana classis sequi ma
 turasset. Ne eques quidem institit, repente fufis hymbribus, & propinqua
 nocte. Postera die decimaquarta legio in superiorem prouinciam Gallo
 Annio missa. Cerialis exercitum decima ex Hispania legio suppleuit. Ci
 uili Chaucorum auxilia uenere. non tamen ausus oppidum Batauorū ar
 mis tueri, raptis quæ ferri poterant, cæteris iniecto igni in insulam cõcessit:
 gnarus deesse naues efficiendo ponti, necq; exercitum Ro. aliter transmissu
 rum. quin & diruit molem à Drufo Germanico factam, Rhenumq; pro
 no aluco in Galliam ruentem disiectis quæ morabantur, effudit. Sic ue
 lut abacto amne tenuis alueus, insulam inter Germanosq; continentium
 terrarum speciem fecerat. Transiere Rhenum Tutor quocq; & Classicus, &
 centum tredecim Treuirorum fenatores, in quibus fuit Alpinus Monta
 nus, quem à Primo Antonio missum in Gallias superius memorauimus.
 Comitabatur eum frater D. Alpinus. Simul cæteri miseratione ac donis
 auxilia concibant, inter gentes periculorum auidas. Tantumq; belli super
 fuit, ut præsidia cohortium, alarum, legionum modicis uicis quadripartita
 Arenacum Ciuilis inuaserit, Decimam legionem Arenaci, secundam Batauoduri, &
 Grinnes Vadamq; cohortium alarumq; castra: ita diuisis copijs, ut ipse &
 Verax sorore eius genitus, Classicusq; ac Tutor suam quisq; manum tra
 herent: nec omnia patrandi fiducia, sed multa ausis aliqua in parte fortu
 nam affore: Simul Cerialem, necq; satis cautū, & pluribus nuncijs huc illuc
 cursantem, posse medio intercipi. Quibus obuenerant castra decumano
 rum, oppugnationem legionis arduam rati, egressum militem & cædendis
 materijs operatum turbauere, occiso præfecto castrorum & quinq; primo
 ribus centurionum, paucisq; militibus. Cæteri se munimentis defendere.
 Batauodurum Et interim Germanorum manus Batauoduri irrumpere inchoatum pon
 tem nitebantur. Ambiguum prælium nox diremit. Plus discriminis apud
 Vada Grinnes Vadamq; Vadam Ciuilis, Grinnes Classicus, oppugnabāt, nec
 fisti poterant, interfecto fortissimo quocq;: in quis Briganticus præfectus
 alæ ceciderat, quæ fidum Romanis, & Ciuili auunculo infensum diximus.
 Sed

Sed ubi Cerialis cum delecta equitum manu subuenit, uersa fortuna, præ
 cipites Germani in amnem aguntur. Ciuilis dum fugientes retentat agni
 tus, petitusq; telis, relicto equo, transfatauit. Idem Germanis effugium.
 Tutorem Classicumq; appulsæ lintres uexere. Ne tum quidem Romana
 classis pugna affuit, ut iussum erat. Sed obstitit formido & remiges per
 Cerialis for
 tunatus
 alia militiæ munia dispersi. Sanè Cerialis parum temporis ad exequenda
 imperia dabat, subitus consilijs, sed euentu clarus. Aderat fortuna etiā ubi
 artes defuissent, hinc ipsi exercituiq; minor cura disciplinæ. Et paucos post
 dies quanquam periculum captiuitatis euasisset, infamiā non uitauit. Pro
 fectus Nouesium Bonnamq; ad uisenda castra, quæ hyematuris legioni
 bus erigebant, nauibus remeabat, disiecto agmine, incuriosus uigilijs. Ani
 maduersum id Germanis, & insidias cõposuere. electa nox atra nubibus,
 & pronò amne rapti, nullo prohibente uallum ineunt. Prima cædes astu
 adiuta: incisis tabernaculorū funibus, suismet corijs coopertos trucidabāt.
 Aliud agmen turbare classem, iniicere uinclā, trahere puppes. Vtq; ad fal
 lendum silentio, ita cœpta cæde, & quo plus terroris adderent, cuncta cla
 moribus miscebant. Romani uulneribus exciti, quærunt arma, riuunt per
 uias, pauci ornati militariter, pleriq; circum brachia torta ueste & strictis
 mucronibus. dux semisomnis ac propè inectus, errore hostium seruatur.
 Nanq; prætoriam nauem, uexillo insignem, illic ducem rati, abripiunt. Ce
 rialis alibi noctem egerat, ut pleriq; credere, ob stuprum Claudiæ Sacra
 tæ, mulieris Vbiæ, uigiles flagitiū suum ducis dedecore excusabant, tatiq;
 uelledge uirgi
 ni prætorii
 nauis munerē
 missa
 iussi silere, ne quietē eius turbarent: ita intermisso signo, & uocibus, se quo
 que in somnum lapsos. Multa luce reuerti hostes captiuis nauibus, præto
 riam triremem flumine Luppia donum Velledæ traxere. Ciuillem cupido
 incensit, naualem aciem ostentandi. Complet quod biremiū, quæq; sim
 plici ordine agebantur. Adiecta ingens lintriū uis, tricenos quadragenosq;
 simul armamenta liburnicis olim, haud indecorè pro uelis iuuabant. Spa
 cium uelut æquoris captum, ubi Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano
 affundit. Causa instruedæ classis, super insitam genti uanitatē, ut eo ter
 rore comiteus Gallia aduentantes interciperent. Cerialis miraculo ma
 gis quàm metu direxit classem, numero imparē, usu remigum, gubernato
 rum arte, nauium magnitudine potiorem. Is flumine secundo, illi uento
 agebantur. Sic præuerti, tentato telorum iactu, dirimuntur. Ciuilis nihil ul
 tra ausus, trans Rhenum concessit. Cerialis insulam Batauorum hostiliter
 populatus, agros uillasq; Ciuilis intactos, nota arte ducū sinebat, cum inte
 rim flexu autumnī, & crebris pluuiialibus hymbribus superfusus atnis pa
 lustrem humilemq; insulam in faciem stagni oppleuit. nec classis aut comi
 Batauorum
 insula
 meatus aderant: castraq; in plano sita, ui fluminis differebantur. Potuisse
 tunc opprimi legiones, & uoluisse Germanos, sed dolo à se flexos, imputa
 uit Ciuilis. Necq; abhorret uero, quando paucis post diebus deditio infe
 cuta

cura est. Nam Cerialis per occultos nuncios Batauis pacem, Ciuili ueniam ostentans, Velledam propinquosq; monebat, fortunā belli tot cladibus aduersam, opportuno erga populū Ro. merito mutare: Cæsos Treuiros, receptos Vbios, ereptā Batauis patriā: neq; aliud Ciuilis amicitia peractū, quā uulnera, fugas, luctus: exulem eum & extorrem, recipientibus oneris: Et fatis peccauisse, quod toties Rhenum transcenderint: si quid ultra moliantur, inde iniuriam & culpam, hinc ultionem & deos fore. Miscebantur minis promissa. Et concussa Transrhenanorum fide, inter Batauos quoq; sermones orti, non prorogandam ultro ruinam: nec posse ab una natione totius orbis seruitium depelli. quid perfectum caede & incendijs legionum, nisi ut plures ualidioresq; accirentur? Si Vespasiano bellum nauauerint, Vespasianum rerum potiri. sin populū Romanū armis prouocent, quōtam partem generis humani Batauos esse: respicerent Rhætos Noricosq;, & cæterorum onera sociorum: tibi non tributa, sed uirtutes & uiros indici: proximum id libertati: & si dominorum electio sit, honestius principes Romanorum, quā Germanorum scæminas tolerari. Hæc uulgus. Proceres, atrocior Ciuilis rabie semet in arma trufos: illum domesticis malis, exciditū gentis opposuisse: tunc infensos Batauis deos, cum obsiderentur legiones, interficerentur legati, bellum uni necessarium, ferale ipsis sumeretur. Ventum ad extrema ni respiscere incipiant, & noxij capitis pœna pœnitentiam fateantur. Non sefellit Ciuilem ea inclinatio, & præuenire statuit super tædium malorum etiam spe uitæ, quæ plerumq; magnos animos infringit. Petito colloquio, scinditur Nabaliæ fluminis pons. In cuius abrupta progressi duces. Ciuilis ita cœpit. Si apud Vitellij legatum defendere, neq; facto meo uenia, neq; dictis fides debebatur. Cuncta inter nos inimica, hostilia, ab illo cœpta, à me aucta erant. Erga Vespasianum uertus mihi obseruantia, & cum priuatus esset, amici uocabamur: Hoc Primo Antonio notum, cuius epistolis ad bellum accitus sum, ne Germanicæ legiones & Gallica iuuentus alpes transcenderet. Quæ Antonius absens, Flaccus præsens mouebat, arma in Germania moui, quæ Mutianus in Syria, Aponius in Mœsia, Fabianus in Pannonia.

Velleda cum
propinquis
suis
Treuiros
Vbii

Batauos
rebellionis
pœnitet

Rhæti
Norici

ENV O relegi hoc de Germanis opusculum, quod anno 1519 contuleram cum exemplari non scripto, sed impresso tatum. Id tum communicauit mihi Hieronymus Artolphus medicæ rei consultus, & profuit locis non paucis. Addidi rursum quædam ex annotationibus illis collati quondam codicis, de quibus hic statim admonebitur lector. Nec in alijs sententiam meam cælabo. Fuisset autem paulò prolixior, ni iuuenis eruditus Andreas Althamerus hunc libellum proprijs commentariolis, ut audio, nuper illustrasset.

Ergo obseruandum hoc in primis, quod quum Tacitus tam exacte Germaniam descriperit Germanicæq; populos, nusquā tamen uel Francorum uel Toringorum facta mentione, uerisimile sit in Chaucis Francos, in Sueuis olim Toringos latuisse, nec tam insignis tum extitisse quā fuerunt postea. Siquidem fieri non potuit, ut istos ignoraret Tacitus, quem ferunt Belgicam Galliam curasse, & in Germanijs provincijs, hoc est prima & secunda fuisse constat. id quod ipse de se testatur in hoc opusculo, quum inquit, Vidimus sub diuo Vespasiano Velledam diu apud plerosq; numinis loco habitam. At in Bructeris habitabat Velleda ad amnem Luppiam. Porro nobiliores tantum populos enumerat Tacitus, ut quum latissime patere Lygiorum nomen scribit in plures ciuitates diffusum, subdit, Valentissimas nominasse sufficet. Et alibi inquit, Angriarios & Chamauos à tergo Dulgibini & Chasuari cludunt, aliasq; gentes haud perinde memoratæ. Sed de hijs in nostris rerum Germanicarum libellis plura.

Latos sinus & insularum immensa spacia complectens.) Hæc insula & hij sinus Francos nobis dedere & Saxones. aliasq; gentes quasdam quæ ex litoralibus & insularibus mediterraneæ factæ sunt.

Montis Arnobæ.) Artolphi codex habet, Abnobæ, quemadmodū & Plinius uocat. Apud Martianum Capellam ad nouem legitur pro Abnobæ. De hoc diximus rerum Germanicarum libro tertio.

Quod unum apud illos memoriæ & annaliū genus est.) Sic de Arminio Cheruscorum principe Tacitus noster in calce libri secundi Annalium, Caniturq; ad huc, inquit, barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur, Romanis haud perinde celebris, dum uetera extollimus, recentium in-curiosi. Eginhardus de Carolo magno. Barbara, inquit, & antiquissima carmina, quibus ueterum regum actus & bella canebantur, scripsit, memoriæq; mandauit.

Tuistonem deum terra æditum & filium Mannum.) Aeditio uetus quæ Artolphus mihi commodarat, habet, ei filium Mannum, Vt sic legi distinguq; uerba possint, Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem deum terra æditum. Ei filium Mannum originem gentis conditoremq;, Manno treis filios assignant.

E quorū nominibus proximi Oceano Ingaiones.) De hijs appellationibus multa diximus libro tertio rerū Germanicarum, in principio, decimum quartum Plinij caput è quarto uolumine explicantes. Mox exemplar cum quo pridè contuli, habebat, Quidam ut in licentia uetustatis.

Quorum relatu quem Baritum uocant, accendunt animos.) Barritus istius post Tacitum meminit Ammianus Marcellinus in descriptione pugne quam Iulianus Cæsar habuit cum Alemannis apud Argenterorum libro 16. Cornuti, inquit, & Brachati usu præliorum diuturno firmati, eosiam gesta terrentes Barritum ciere uel maximum, qui clamor ipso seruore certaminum identidem exortis

paulatimque adolescens ritu extollitur fluctuum, cantibus illisforum. Vbi lego, eos iam gesturientes Barritum ciere. Subauditur Alemannos. Et mox, ritu extollitur fluctuum cautibus illisforū. Sed tamen Artolphi liber habebat, Barditum, Veluti sit à uerbis quæ Germani uoort appellāt trachum uocabulū. Nisi debet esse Barritum. De cantu Germanorum prælium ineuntū Tacitus noster libro xx, Vt uirorum, inquit, cantu, foeminarum ululatu sonuit acies.

Ab illo constitutum nominatumque ἀκελιπριον.) In exemplari illo cum quo contuleram meum codicem, sic scriptum erat, acriniprion. Lego, ἀστυργιον, hoc est astypyrgion. Vt Asciburgium inde sit deductum, una tantum syllaba mutata, ceu uulgo facere mos est in non intellectis. Urbem Græcis ἀστυρῖον significat, & ἀστυργιον turrim siue propugnaculum. Notum est Astypaleæ uocabulum diuersis insulis ac ciuitatibus tributum. Pyrgorum quoque nomen notum, ex Strabone, Stephano, Antonino. Porro non dubito quin Burgum illud Germanis tam frequens in appellationibus oppidorum & arcium, ἀστυρῖον desumptum sit: quando maiores nostri multa uocabula sunt à Græcis mutuati, & nonnulla à Romanis, ac ab Hebræis pauca, nam omnes hodie linguæ mixtæ sunt. Uero de Græcis distinctionibus quas usurpāt in uernaculo sermone Germani quisquam mirabitur, qui proditum hoc à diuo Hieronymo meminerit in Traditionibus Hebraicis in Genesim. Legamus, inquit, Varronis de antiquitatibus libros, & Asinij Capitonis, & Græcum Phlegonta, cæterosque eruditissimos uiros, & uidebimus penè omnes insulas, & totius orbis littora, terrasque mari uicinas, Græcis acris occupatas, qui, ut supra diximus, ab Amano & Tauro montibus, omnia maritima loca usque ad Oceanum possedere Britannicum.

Et tantum ad impetum ualida.) Scribit Iustinus Parthos intolerandos fore, si quantus hijs impetus est, uis tanta & perseverantia esset. Id etiam de Germanis dici potest, quantum ad perseverantiam attinet, præsertim quoties proprijs auspicijs bella gerunt. Tradit Florus alpina corpora humenti cœlo educata habere simile quiddam nitibus suis, quæ mox ut caluere pugna, statim in sudorem eant, & leui motu quasi sole laxentur. Cæterum quod de Germanis hic prodit Tacitus, etiam Gallis Liuius tribuit, tanquam similis sit utriusque gētibus corporum habitus. Nam apud hunc libro octauo quartæ dec. T. Quintius Cos. ad pugnam cum Gallis fortiter ineundam milites Romanos inflammans. Jam, inquit, ulu hoc cognitum est, si primum impetū quem feruido ingenio & cæca ira effundunt, sustinueritis, fluūt sudore & lassitudine membra, labant arma, mollia corpora, molles, ubi ira confedit, animos sol, puluis, sitis, ut ferrum non admoueas, prosternunt. Rursum Liuius libro quarto dec. eiusdem. Labor & æstus, inquit, emollida & fluida corpora Gallorum, & minime patientia sitis, quæ decedere pugna coegisset, in paucos restantes impetum Romani fecerunt, fusosque compulerunt in castra. Iterum libro quinto dec. eiusdem. Sol, inquit, ingenti ardore torreat minime patientia æstus corpora Gallorum. Apparet igitur inter Gallos illos ueteres & Germanos mire conuenisse quantum ad naturam quum corporum tum animorum attinet. Enim uero satis indicat Cæsar commentario sexto, iam tum Gallos ob propinquitatem & transmarinarum rerum notitiam multa ad copiam atque usum largientem, in belliores redditos, ac paulatim assuetos superari, multisque uictos prælijs, ne se quidem ipsos cum Germanis uirtute comparare. Vnde Tacitus in uita Agricolæ Britanos cum Gallis comparans. In deprecandis, inquit, periculis eadem audacia, & ubi aduenere, in detrectandis eadem formido. Quod tamen in uetustissimos illos Gallos minime competere potest, de quorum fortitudine post missas in Asiam colonias apud Liuium libro octauo sic loquitur T. Quintius Cos. in oratione quadam. Non me præterit milites, omnium, quæ Asiam colunt, gentium Gallos fama

ma belli præstare. inter mitissimū genus hominū, ferox natio peruagata bello, prope orbem terrarū, sedem cepit. procera corpora, promissæ & rutilatæ comæ, uastæ scuta, prælongi gladij, ad hæc cantus ineuntū prælium, & ululatus, & tripudia, & quatientū scuta in patrium quendam morē horrendus armorum crepitus. Omnia de industria cōposita ad terrorem, Hæc ille. Rutilarū comarum magnorūque artū argumento Caledoniā Britannia habitantibus Germanicam originē ueniat dicat Tacitus. Namque rutilæ Calidoniā, inquit, habitantium comæ, magni artus Germanicā originem asseuerāt. De cantu Germanorū quum pugnam sunt conseruti, habes apud Tacitū. Ituri, inquit, in prælia canunt. Et alibi. Vt uirorū cantu, foeminarū ululatu sonuit acies. Ergo quis negabit Celtas illos uetustissimos Germanis similes & uere Germanos fuisse: ut planè dubiū sit num sicut Belgicæ regiones, id quod Cæsar tradit, ita etiam Celtarū terras olim suis Germani siue Teutones colonijs repleuerint. Nam propria Regulorū nomina, apud Liuiū Lutarius, Dorolacus, Combolomarus, apud Cæsarē Litauicus, & Ambactorū uox pro clientibus Germanicā etymologiam habent. De Belgarū nominibus minus mirandum. At dii boni quantā mutationem affert tēpus, educatio, disciplina, Gallos longa pax adeo emolliit, ut dicas stirpem illā ueterum Celtarū proflus exole tam esse. Id quod apud Germanos Saxonibus accidit præcipue & Germaniā secundā incolentibus nationibus, quæ tamē primū Francorum deinde Saxonum bellicosissimarū gentiū soboles existunt. Nihil uero pugnacius olim Saxonibus. Galli certe mitescere ceperūt posteaque prouinciales facti sunt. quia Romani præsidijs externorū militum Gallias ex maiori parte tutabantur, operā dantes ut ipsi prouinciales quieti & ocio per uoluptates assuescerent. quod tam sedulo factum est in Gallijs, ut nō modo Romanorū mores induerint, sed etiam linguam acceperint sua fastidita ac nomē. unde Lotharingi omnes hodieque se Romanos suamque linguā Romanā uelut à Romanis acceptā appellant. Hanc artem mitigandi subiugandique populos qua Romani suum in prouincijs diuersis imperiū stabiliendo sunt usi, prodit Tacitus in uita Agricolæ de Britannis agens, quos is laudando castigandoque ed adduxerit, ut qui modo linguam Romanam abnebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam, inquit, habitus nostri honor, & frequens toga, paulatimque discessum ad delinimenta uitiorum, porticus & balnea & conuiuiorum elegantiam. Idque apud imperitos humanitas uocabatur, quum pars seruitutis esset. Hactenus ille. Quod nos de Gallis diximus, idem Tacitus in uita Agricolæ docet hijs uerbis. Gallos quoque in bellis, inquit, floruisse accepimus. mox segnitia cum ocio intrauit, amissa uirtute pariter ac libertate. Hæc illic. Magnam itaque mutationē in Gallis factam uidemus, quorum imperium post Romanos Franci inclyta Germanorum gens potissimum occupauere. At Germani sui similiores permanserunt. & quanquam post illam infelicē apud Tolbiacum pugnam, quo tempore diuisa in duas factiones Germania Franci ostijs Rheni, Alemanni fonti eiusdem amnis propinquo uelut duo proci de Gallia contenderunt, uictoribus Francis aliquandiu parere coacti fuimus, tamē quum & Carlingorum stirps exoleuisset, qui post Merouingos in Gallia regnarunt originis Germanicæ, iamque Parisiorum comes Hugo Capetus inuassit principatū, respirauimus paulatim, & in pristinam nos libertatem ipsi uindicauimus. Nec uero est quæ Gallos istius mutationis poenitere debeat, quando optimas leges disciplinā ac ciuilitatem à Romanis acceperunt. adeo nocuerūt deuictis à se populis quū magnus Alexander tum Romani. Nos autem ferocia plusculum retinemus.

Cælo soloue assueuerūt.) Suetonius Paulinus Othonianarum dux partium quo nemo illa tempestate militaris rei calidior habebatur, apud Tacitū nostrum

libro 18. spacium ac moras trahendi belli fraudens, Germanos ait, quod genus militum apud hostes atrocissimum sit, tracto in astatem bello, fluxis corporibus mutationem soli caelique haud toleraturos. Ac uidemus Italos, Hispanos, ac etiam hodie Gallos in alienis terris commode habere, nostrateis contra ad omnē plerumque externi caeli afflatum languescere.

Eaque solae & gratissima opes sunt.) Sic & de Gerione Hispanorum rege scribit Iustinus. Armata, inquit, Geryonis quae illis temporibus solae opes habebantur.

Serratos Bigatosque.) Nota argenti, inquit Plinius lib. 33. cap. 3. fuere bigae atque quadrigae, & deinde Bigati Quadrigatique dicti. Porro argenti bigati ex Gallis Boijs, item ex Liguribus Romam allati sepe fit mentio Liiuo. Nec aliter apparet Serratos ab impressa Serra nota appellatos.

Vix uni alterius cassis aut galeae.) Nihil ambigo quin esse debeat, galea, proinde & sic emendauimus. Occasionē errato dedit mox sequens uocabulum quod incipit ab e littera. Paulopost. Centeni ex singulis pagis. Illic legitur, Centum.

Consilij quam formidinis arbitrantur.) Locutio Tacito familiaris, de qua ante admonuimus in castigationibus Annalium, & in eius operis initio.

Nec ille numerare, nec exigere plagas pauent.) Restituimus, exugere, nostrum secuti iudicium. Quia uero particula, nec non erat in codice cum quo cotulimus, arbitror scriptum fuisse, Nec illa numerare, exugere uel plagas pauent.

Inesse quinetiam sanctum aliquid & prouidum putant.) Hoc etiam Romanis usum. Nam autor est Suetonius Aul. Vitellium Cattae mulieri uelut oraculo acquiescere solitum. Proinde quum illa uaticinata fuisset, ita demum firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parēti extitisset, creditur Vitellius matri cibum dari prohibuisse. Fieri potest ut Aurinia fuerit, quam ille Romanarum legationum in inferiori Germania praefectum agens, aliquando consuluerit, aut certe iam potitus rerum postea consulendam curarit. Nam Velleda Bructera fuit.

Uidimus sub diuo Vespasiano Velleda.) Haec uirgo Bructera nationis erat, ad quam non facile quisquam admittebatur. Habibat enim in aedificata turre. & de lectus ē propinquis consulta responsoque ut inter nunciis numinis portabat. Sic enim eum Taciti locum lib. 20. castigauimus.

Lucos ac nemora consecrant, deorumque nominibus appellant.) Quando uero deorum maxime Mercurium colebant, ut mox dictum est, & prodit Paulus Diaconus à Langobardis Vuodā appellatum Mercurium, cogitandum an Odonis sylua der Odenuualt à Mercurio nomen habeat, ut à Marte Martianū nemus der Schuuartzuualdt.

Nec iussi conueniunt.) In Artolphi codice legitur, nec iniussi conueniunt. Ut sit sensus, Saepius uocandos priusquam ueniant, quod ab illis suapte sponte non fiat. Mox est illic, Quibus tamen coercendi ius est.

Sin placuit, frameas concutiunt.) Sic Tacitus noster lib. 21. de Germanis Bauiisque Cl. Ciuili orationem sibi placuisse demonstrantibus, Vbi, inquit, sono armorum tripudijque, ita illis mos, approbata sunt dicta.

Tanque scelera ostendi oporteat dum puniuntur, flagitia abscondi.) Sic apud Liiuum lib. 9. quartae dec. Sp. Posthumius Albinus Cos. populū alloquens, Minus tamē, inquit, esset, si flagitijs tantū effeminati foret, (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, mentē à fraudibus abstinuissent. Et mox, Illorum eum, cum quibus in omne flagitiū & facinus coturauit, non suū iudicet. Rursum infra. Illo uno collega castigare se noua flagitia, & priscos reuocare mores posse.

Tum eum in ipso concilio uel principum aliquis, uel pater, uel propinquus.) Exemplar illud sic habebat, Tum in ipso concilio uel principum aliquis, uel ipsi

uel

uel propinqui. Scribendum arbitror, Tum in ipso concilio uel principum aliquis, uel ipsi propinqui scuto frameaque iuuenē ornant. Itaque pronome eū expunximus.

Plerique nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes quae tum bellum aliquod gerunt.) Apud Liiuum libro secundo quartae dec. Philippus Macedonum rex obijcit Aetolorū principi Alexandro, in colloquio, quod Aetoli pro lege hūc morem antiquitus seruent, ut aduersus socios ipsi suos publica tantum autoritate dempta, iuuentutem suam militare sinant, & contrarie per sepe actes in utraque parte Aetolica auxilia habeant, Quoties autem hodieque contingere uidemus ut in contrarijs aciebus ab utraque parte Germanica auxilia conspiciantur?

Et ut facilius inter ancipitia clarescant, magnumque comitatum non nisi ui belloque tueare.) Reposuimus indidem, ut particula deleta, pro clarescant, clarescunt, & pro tueare, tueantur. Et facilius inter ancipitia clarescunt, magnumque comitatum non nisi ui belloque tueantur.

Nam epulae & conuictus quanquam incompti, largi tamen apparatus.) Sustinuimus dictionem conuictus, quae in eo codice non erat. Nam integer sensus est si legas. Nam epulae & quanquam incompti largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt. Paulo post est illic. Ipsi hebent mira diuersitate naturae.

Mos est ciuitatibus ultro ac uiritim conferre principibus.) Pro ac uiritim ex priori collatione reperi scriptum in margine uoluminis mei, sed literis pene fugientibus exolescentibusque, acurium siue ecurium. Dubito num potius germana sit lectio, equitium, hoc modo, Mos est ciuitatibus ultro equitium conferre principibus. Nam mox inter dona primum equi locum habent. Electi, inquit, equi. Porro dignum in primis principe hoc honorarium donum est. Significat autem equitium, equorum armentum. Nunc apte sequitur de ceteris pecoribus, quae praecipue ad usum spectant. Vel armentorum uel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subuenit. Expone, quod armentorum uel frugum, nisi libeat subaudire, pronomen id, aut aliquid.

Equitium

Nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum est.) Diutius retinere Germani priscam illam & rudem simplicitatem. Nam & Athenienses pagatim olim habitasse priusquam in unam urbem contriberentur, Liiuius autor est. Et ex Trogo refert Iustinus, Gallos à Masiensibus Graecis, usum uitae cultioris depolita & mansuetata barbarie, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicisse. Tunc, inquit, & legibus non armis uiuere, tunc & uitam putare, tunc oliuam ferere consueuerunt. Adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Graecia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Graeciam translata uideretur. Haecenus ille. Verum Germanis nihil tale contigit, quia mediterranei sunt, & Oceanus ille Germanicus nauigatu periculosus, ac ignotus, raris ab Italia Graeciaque nauibus aditur. Et Galliae quidem posteaquam in numerum Romanarum prouinciarum uenerunt, cultiores factae sunt, at de Germania in prouinciam redigenda cogitauit quidem Augustus, & tenuit aliquid Drusus Germanicus, posterioribusque seculis Posthumus, & alij quidam Germaniae particulam quae est inter Mennum, Nicrum, & Rhenum aliquandiu possederunt, uerum res successu carui amissa strenue recuperantibus Germanis. Deinde post ingentem illam cladem ad Tolbiacum uicium Vbiorum acceptam, ita pressere nos Franci, ut respirare non licuerit, donec exoleta stirpe ueterum Francorum, auspicijs primū Othonis Saxoniae Ducis & Chuoaradi Ostrofranci atque Henrici Saxonis, mox Magni illius Othonis qui inter Imperatores Germanicos primum obtinet locum, in pristinam libertatem nos ipsi uindicauimus. Tum urbes in prouincijs quum ad Rhenum tum ad Danubium iam olim occupatis sitae, amplificari paulatim, & uici ueteris Germaniae de quibus Tacitus loquitur, mœnibus cingi coeperunt. Indae quoque

uicis abūdasse, Tacitus autor est, quū inquit li. 21. Magna pars Iudeꝝ uicis disspigū.

Colunt discreti ac diuersi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.) Hinc crebre locorum appellationes à bach, feld, & holz.

Fibula, aut si desit, spina confertum.) Sic Carolum illum magnū tradit Eginhardus festis diebus usum fibula aurea sagum astringente. Erat autem Germanici cultus is priniceps longè retinentissimus.

Hoc paratus equus, hoc data arma denunciant.) Illic manifeste scriptum erat, *Renunciare* renunciant, quod ego certe non mutassem. Nam renunciare etiam declarare est. Renunciantur consules, quum declarant. Hoc docet nos Plinius Cæcilius in Pænegrice quum inquit. Tuo iudicio consules facti, tua uoce renunciati sumus: ut idem honoribus nostris suffragator in curia in campo declarator existeres. Neque uero re semper iterationem significat in compositis.

Sic uiuendum, sic pereundum.) Diuersam lectionem ex annotatiunculis reperio, nempe hanc, Sic uiuentes, sic parientes accipere se. Tum legerim, reddant, atq; sic distinxerim. Hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma renunciant, sic uiuentes, sic parientes, accipere se quæ liberis inuiolata ac digna reddant, quæ nurus accipiant. Ut referatur ad uxores, nam & boues pariunt. Et pluratiue sequitur, agunt, nullis conuuiorum illecebris corruptæ.

Nemo enim illic uitia ridet, nec corrumpere & corrumpi seculum uocatur.) Quanto sanctiores nobis fuere ethnici: Nam quotus quisq; hodie uel uitia non ridet, uel quantumuis enormibus flagitijs nõ prætexit illud, Sic seculum est. Si quis aliena matrimonia contaminantem aut puellis illudentem damnet, statim audit, Sic seculum est. Si bonus uir pessimam istam potandi consuetudinem reprehendat, mox adest qui excuset quod sic hodie seculum sit. Si quis improbet morè quo iuuenes in militiam temere proficiscuntur ad nullum non scelus patrandum erudiendi, huic mox dicitur, Sic seculum est. Si quis miretur sacerdotum in parandis præbendis infatigabilitatem, audit, sic seculum est. Si quis immodicum mortalium studium in parandis diuitijs, quæstum illicitum, atq; contractuum iniquitatem detestetur, huic tanquam nescienti allegabitur, Sic nunc seculum est. In summa, nullis non erratis, nequitijs, criminibus, obtendimus, Sic seculum est. Dissimiles igitur maioribus nostris uitia ridemus nobisq; blandimur, & corruptentes ac corrupti, decipientes alios ac circumscribentes culpam in seculum reijcimus. Codex alter habebat, uocantur.

Nec ulla orbitatis pretia.) Apud Germanos non erant qui senes orbos caperent, quales multos Romæ fuisse produnt autores. His sic ambiebant ac colebant eos qui liberis caruissent, ut nihil esset tam seruire quod spe hæreditatis aut legati potiundi non paterentur. Vnde de corruptis urbis Romæ moribus differens Ammianus Marcellinus refert suo seculo uile existimatum, quicquid extra urbis pomerium natum fuisset, præter orbos & cœlibes: nec credi posse qua obsequiorum diuersitate colantur homines sine liberis Romæ, ut his qui patres sunt, tanq; in capita mendicorum acerbius cœlibes dominantur. Captatorem notat in Paradoxis Cicerō quum inquit. Quem nutum locupletis orbi senis non obseruat, loquitur ad uoluntatem, quicquid denūciatum sit, facit, assentatur, assidet, miratur. Indicat Aufonius Burdegalensis eum cui non sit hæres, captatoribus obnoxium existere, quum canit, Et captatoris præda est, hæredis egenus.

Plinius Iunior quadam ad Caluissium epistola, M. Regulam tanquam impudentem ac sceleratum captatorē depingit, talium uulturum astutiam satis exprimens. Tacitus noster Annalium libro 14. de Pomponio Syluano: Valuticq; pecuniosa orbitate & senectâ, quâ ultra eorum uitam produxit quorū ambitu euaserat. Itaq; Romæ erat aliquod orbitatis pretium, quum sic colerentur ab hæredipetis orbis senes

senes opulentiq;. Verū integritas Germanorū nescia fuci, nihil tale admittēbat.

Crebra ut inter uiolentos rixæ.] Hoc de Germanis qui Rheno propiores sunt accipiendū. Sic Annalium libro primo de Maris. Ac ne pax quidē nisi languida & soluta inter temulētos. Alioqui legere malim, ut inter uiolentos, nam interiores Germani uino carebant. Et cædes & uulnera uiolentiam consequuntur.

Sed de reconciliatis inuicem inimicitijs.] Scripsimus, Sed & de reconciliandis inuicem inimicis. Et paulo post, Exercitatio artem parauit,

Et prata separent.] Nisi fallunt annotatiunculæ quondam exceptæ, legitur illic, Et prata sepiant. Moxq; non perperosum honorem, sed tantum, operosum.

Et grauem defunctis, aspernātur.] Castigauimus, ut grauem defun. aspern.

Summus autorum diuus Iulius tradit.] Eius uerba sunt Commentario sexto: At fuit, inquit, ante tempus quum Germanos Galli uirtute superarent, & ultro bella inferrent, ac propter hominum multitudinem, agricq; inopiā trans Rhenum colonias mitterent. Et subdit paulo post. Nunc quod in eadē inopia, egestate, patientiaq; Germani permanent, eodem uictu & cultu corporis utuntur, Gallis autem propinquitas & transmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atq; usum largitur, paulatim assuefacti superari, multisq; uicti prælijs, ne se quidem ipsi cū illis uirtute comparant.

Eoq; credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos.] Sanè T. Lilius libro quinto primæ decad. aperte tradit, quum Ambigatus Biturix rex Celtarum magno natu ipse regnum prægrauante multitudine exonerare cupiens quæ iam uix regi uidebatur posse, Bellouesum ac Sigouesum sororis filios impigros iuuenes, missurum se esse in quas dii dedissent augurijs sedes ostendisset, Sigoueso foribus datos Hercynios saltus. Cæterum quos Gallorum populos secum eduxerit, non commemorat nominatim propter institutam de primum transiensis alpihus narrationem, id quod à Belloueso factū. At mihi sit probabile è Celtis Sigouesum habuisse & Andegauios, quando horum nomē hodieq; extat in Hercynio saltu quæ Galliam aspectat. Si quidem amœnissimam uallem illam quæ est oppidulo Noppenaugiæ uicina, subiecta Cniebiso monasteriolo Benedictinæ factionis, uernacula Germanorum lingua Andegast appellat. In cuius extremo thermæ repta sunt ætate patrum nostrorum, recentibus uulneribus sanandis mirū in modum conductibiles. Quod si liqueret Belouacos quoq; è Belgis unâ cum illo transisse Rhenum, tribueremus illis uicinam uallem quam uulgo Voluacensem uocat, quali dicas Beluacensem, à Voluaco seu fluuio, seu oppidulo, hoc est Belouaco, Vt Senonibus Gallis proximam Hercynij saltus partem quam hæc ætas Simonis nemus cognominat. Porro de Tectosagibus Gallis, qui trās Rhenum coloniam miserint, restatur his uerbis Iulius Cæsar commentario sexto. Itaq; ea, quæ fertilissima sunt Germaniæ loca circum Hercyniam syluam (quam Eratostheni et quibusdam Græcis fama notam esse uideo, quam illi Orcyniam appellant) uulgo Tectosages occuparunt, atq; ibi confederunt. Hæc ille. Cæterum penitioribus illos, cultioribusq; locis habitasse ad Nicrum fluuium argumēto Decensis arcis, in nostris rerum Germanicarum libris annotauimus. Atq; hic obseruandum, ab idoneis esse relatum autoribus, inde nomen Alpium ortum, quod sua lingua montes Galli uocent Albas. Itaq; mōtis qui Nicro fluuio uicinus est, & haut procul R. Albas mons ad telinga ascēditur, illa longe lateq; patens planicies, tritici imprimis ferax, indubie Hercynium etiamnum Albe nomen à cultoribus olim Gallis retinet. Suspicioq; montē hunc saltum à Flauio Vopisco designatum, quum scribit in uita Probi Imp. cæsis Alemanno. Fl. Vopiscorum in Gallia multis millibus, reliquias ultra Nicrum, sic enim illic legimus, non locus Nigrum, & Albam fuisse remotas. Significat enim Probū eos qui ex Alemannis supererant, in ulteriorem Germaniæ regionem, & transnicrinam siue ut hodie lo-

Andegaui
ualis in Her-
cynio saltu
Andegast.
Andegauiæ
therma.
Beluacensis
ualis, Vuolfa
cher tal.
Senonij saltus

Tectosages

Alba mons ad
Hercynium
Fl. Vopisci

locus

quimur transneccaranam atq; transalbanam Ducatus Vuirtembergensis partem submouisse, uersus Danubium, cui propter securitatem Galliarum praestabat illos esse uiciniores q̄ Rheno. Et Rhaetiae prouinciae steriliori minus erat periculi à Germanis. Siquidem de Albi in clyto flumine non uidetur accipiendum, quem à recentioribus Albiam uocari haud ignoro. Sub Augusto certe semel contigitur Albi esset limes imperij Romani, qui mox Varo Quintilio occiso uix in Rheno stetit. Et Tacitus notum olim fuisse dicit, sed nunc, inquit, tantum auditur. Neq; enim poeticae laudes Claudiani Panegyristae ad historiae ueritatem ubiq; sunt trahendae. Quanquam uero Probus ipse in epistola ad senatum gloriatur subactam esse omnem quā tenditur late Germaniam, nouemq; reges gentium diuersarum ad suos pedes stratos iacuisse: arbitrator tamen quod de submotis reliquijs indicat Vopiscus, accipiendum de Alemannis potius quam Germanis inferioribus: cum quibus & Francis aliter interuenire pax potuit, nempe per foedus aut terras conditiones. Igitur de numero fertilissimorum Germaniae locorum circum Hercyni um saltum, in quibus Tectosages seu caeteri Galli confederunt, ista Alba est, pars postea Martianarum syluarum, sic enim pluratiuā Marcellinus appellat, indicans per has Iulianum Aug. transisse, quum Danubium ex Rauracis adiret nauigaturus in Illyricum.

Manet adhuc Boiemi nomen.] Velleius Paterculus Boiohemum uocat. Heimum siue heim Germanica dictio patriam significat & domicilium, unde nusquam non obuiae locorum appellationes in Germania. Deprauatum Pauli Diaconi uocem, in quo sic legitur historiae Langobardorum libro primo capite decimotertio: Dicuntur posthac Anthaib & Banthaib, pari modo Nurgundaib per annos aliquot possedisse: tu sic emenda. Dicuntur posthac Anthaim & Banthaim, pari modo Burgundhaim per annos aliquot possedisse. Hoc est, Antarum, Vandilorum, ut sit Banthaim pro Vandhaim, atq; Burgundionum regiones. Loquitur de Langobardis è Scandinauia progressis, quemadmodum etiam Tacitus hic Boiemi dixit, sic possemus iuxta Latinam inflexionem, Anthemum & Burgudhemum usurpare. Sunt autem haec ueteres Burgundionum sedes priusquam per Germaniam in Sequanos commigrarunt. Sic etiam restituenda sunt illa locorum nomina, quorum fit in lege Salica mentio circa principium, ubi mendose scriptum est à librarijs Gallicis, in loco cognominato Salechamne, Bodecamne, et Vuidocamne: quum debeat esse, Salingham, Bodinghaim, & Vuidinghaim: ut intelligas Salingorum, Bodingorum, & Vuidingorum uicos siue tractus. Nam Franci quum germanissimi Germani fuerint huiusmodi appellationibus inferioris Germaniae loca, in quam primum transgressi sunt, insigniuere. Nec aliud est ibidem Salegaste siue Vuidagaste quam Salingorū siue Vuidingorum praefectus. Sed de hijs in nostris rerum Germanicarum libellis amplius, hic tantum lectorem admonere uolumus per occasionem.

Nam nec tributis contemnuntur.] Suspicio à Tacito scriptum, condemnantur. Nam damnare Liuius etiā pro multare usurpat, ut lib. 5, dec. 4. Multos pecuarios damnarunt. Nisi quis malit, comminuuntur.

Nō numeramus.] Reposuimus ex auctoritate uetustioris illius aditionis, Non numerauerim.

Eos qui Decumates agros exercent.] Tacitus absoluta Romana ripa, Germanicae descriptionē superne ortus ad Frisios usq; deducit. Decumates igitur agros in interstitio Danubij Rheniq; situs indicat, dubiae possessionis solum uocās, quod ut Romanae ditionis homines parum tutum munimenta fluminum transilire existimarent, ita Germani non libenter eos agros usurparent quorum utrumq; latus hostilibus prouincijs expositū esset. Mox sinum imperij uocat, nempe angulū, Rhaetiae

Rhaetiae Galliaeq; se interferentē, quod circa eius procursum fines imperij sinuentur. Quod addit, pars prouinciae, ad Rhaetiam potius referendum uideatur, propter exiliorem ea parte Danubium. Fortassis ad illam arcem usq; protendebatur quam hodie Deccensem appellant, uersus Bibones qui & Bibenses in ducatu Vuirtembergensi.

Et alijs Germanorū populis usurpatū, rara & priuata cuiusq; audentia apud Catos in cōsensum uertit.) Haec clausula sic recte distinguitur. Hoc tamen attendendum, rara & priuata audentia, septimo casu dictum esse, id est, per raram & priuatam audentiam, nam uertit hic absolute protulit Tacitus, ut quū Annalium libro undecimo dixit. Ac ni eadem eius Narcissus properauisset, uerterat pernicies in accusatorem. Sic enim illic legendum docuimus ex manuscripto codice, non perniciem. Et eodem libro paulo ante, Seu forte lapsa uox in praesagium uertit, & multis alijs in locis. Sic & Liuius subinde loquitur. Emenda lectionem Liuianam, libro decimo tertiae Decadis, ubi uulgatae aditiones in hunc modum habent. Et induratus praeter spem resistendo timor hostium, ac ne uerrat in audaciam periculum est. Et scribe, ac ne uerrat in audacia, periculum est. Porro facit ad hunc locū de crine apud Catos summittendo, quod Tacitus noster lib. 20 scribit. Ciuilis, inquit, barbaro uoto, post coepta aduersus Romanos arma prope xum rutilatumq; crinem patrata demum caede legionum deposuit. Erat autē Ciuilis ille natione Batauus. & Cattorum pars quondam Bataui fuit.

Proximi Cartis certū iam alueo Rhenum, q. t. e. f. V s i p i j ac Tencteri colunt.) Haec nationes omnes in ditionē postea ac nomen Francorū concessere, ceu Graecorum prouincias hodie Turciam uocamus. Sub inclinationem enim Romani imperij regnarunt in Germania potēter Saxones cum Toringis, Franci ac Alemanni, qui & Sueui, proprij adhuc subiectarū aut foederatarum nationum appellationibus discreti. Nam Francorū quibus Ansibarijs nomen fuerit, quibus item Salijs, meminit Am. Marcellinus. Liber qui formulam Romani imperij in Occidente continet, ostendit Ampsiarios aliquādo militasse intra Gallias, sub Magistro peditū in praesenti. Sicut & Bructeros. Dubito num Angriuarij sint.

Nunc Chamauos & Angriuarios immigrasse, narratur.) Chamaui, sicut Britanni, Chamauorum cohortem x i, agentem Peami, sub duce Thebaidos militasse liber indicat de praefecturis Romanis. Aufonius in Mosella, Accedent uires, quas Francia, quasq; Chamaues, Germaniq; tremant. Angriuarios iuxta Germanicę linguae etymon interpretari licet, aggressores. Archiepiscopus Agrippinensis Coloniae quae in Vbijs est, se Ducem Angeriae scribit, quasi dicas Angriuarię.

Eundem Germaniae sinum proximi Oceano Cimbritenent.) Eundem intellege cum Chaucis. Et quia supra dixit, In Septentrionem ingenti flexu redit: ac sequitur, Vtraq; ripa castra ac spacia: minus placet quod in annotatiunculis repeti quondam collati codicis, Eundem Germaniae situm.

Ne Parthi quidē saepius admonuere.) Arbitror Tacitū admouere simpliciter usurpasse, qd Liuius dicere solet, admouere exercitū, & admouere castra. Sanē quū ueterē Germaniā à Danubio prouinciae Romanae, duae Rhaetiae, Noricū & duae Pannoniae: à Rheno cōtingerint, Sequanicus tractus qui Heluetios & Rauricos cōplectebat, Tractus Argentoratensis, in quo Argentoratū & Selestaditū ueteris Elcebi colonia, unde Elfaria uernaculū nomen, ac Germaniae duae, nihil mirū si subinde admouerūt Germani, non tam propulantes pericula Romanis impugnantibus, q̄ praedarū dulcedine prouincias Romanas incurfantes.

Ac saepe in ipso solo uertice ligant.) Ablatiuus ipso non erat in Artolphilbro

bro, meliusq; expunxeris, sed pro ligant erat, religatur. Et pro, ut hostium oculis ornantur, Et hostium oculis armantur.

Contra Langobardis paucitas, nobilitas: quod.) Scripsimus, nobilitasq; quod vendigni plur. Mox pro Reudigni uidebatur esse, Vendigni. Item, Suarines.

Quaecunq; aduentu hospitioq; dignatur.) Sic in huius libri initio dixit, mini, meq; altarum gentiū aduentibus & hospitij mixtos. Illic legebatur, quēcunq;. subaudi locum. Cogitandum an pro aduentu scribendum sit, aduectū. qua uoce etiam utitur Annalium lib. 26. Hæc, inquit, de origine & aduectū dei, celeberrima. Sic enim & illic legendum pro aduentu, quemadmodum nos castigauimus. Adiuuat hic indubiam coniecturam quod præcedit, Inuehi populis arbitrantur.

Atq; in splendidissima Rhatia prouinciæ colonia.) Putat esse Augusta quæ uulgo Vindelicorū appellat quod Vindelicia sit proxima, sed tamen in Rhatia prima. Notum etiā ē recentioribus chronographis Licū annum separare Baioarios à Sueuis, postq; uidelicet Germanici iuris factæ sunt prouinciæ, quū sub Romanis idem fluuius Rhatia primā à secunda quæ eadē Vindelicia fuit, indubie disterneret. Ex hoc uero cognoscere potes q; late diffusa fuerit Hermundorum natio, plurimū occupās soli. Paulopost. Et Tudri genus, legebat, Et Trudi.

Trudus Proximis sanē seculis Trutonis & Trutomāni nomen apud maiores nostros aditum est. testimonio sunt ueteres donationū & contractū tabellæ. Hincq; heroinarū Germanicarū uocabula Adeltrudis & Gertrudis, à sincero uidelicet a-

Ac deinde Marcomani & Quadi agunt.) Liber qui con- (more fideq;. tinet formulam imperij in Occidente, docet postea Marcomannos Seniores & Iuniores intra Italiam sub Magistro peditū in præsentī, Marcomannos equites intra Aphricam sub Comite & Magistro equitū præsentali, Alam uero primam Aquadorum in Oasi minore militasse, sub Duce Thebaidos.

Lygiorum nomen.) Quod ex Cornelio Nepote tradit Plinius, Q. Metello Celeri tum Gallia proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, affirmat cruditissimus candidissimusq; uir Hermolaus Barbarus in quodā Pomponij Melæ codice eandem rem narrantis legisse, non à rege Sueuorum, sed Lydorū. Quid si quis à rege Lygiorum scripsisse Melam putet: nam Sueuorum nomen generalius est etiam Lygios complectens. ut autor uterq; recte scripserit.

Elylios.) Cogitandum an Selisios aut Slesios fortassis hic potius scribendum sit. Nam hæc gentes mihi uidentur ad Danubium uergere. Est autem hodie Slesiorum populus insignis, unde nobis C. Vrsinus Velius prodijt Musarum alumnus, & alij complurculi literarum studijs celebres.

Trās Lygios Gothones regnant.) Inter mediterraneas aut littorales gentes, quum Langobardos tum Gothones annumerat Tacitus. Sed mirum an ab hijs insulares olim, an ab insularibus hijs ante prodierint.

Suionum hinc ciuitates, ipsæ in Oceano.) Forte melius legatur, Suionū hinc ciuitates sitę in Oceano. Eginhardus in uita Caroli Magni Sueones recentiori uocabulo Nortmannos ostendit appellari, quum ait, Sinus quidam ab Oceano Orientem uersus porrigitur, longitudinis quidem incompertæ, latitudinis uero quæ nusquā centum millia passuum excedat, quum in multis locis contractior inueniatur. Hunc multę circumsident nationes. Dani siquidē & Sueones quos Nortmannos uocamus, & Septentrionale littus, & omnes in eo insulas tenēt.

Efluorum gentes.) Reposuius Aestyorum gentes. Putauerim Aestuos esse qui Eginhardo Aisti modo citato loco dicuntur. Nam ipse pergens in narratione, At littus, inquit, australe Sclauj, & Aisti, & aliæ diuersæ incolunt nationes. Apparet autem in archetypo fuisse, Astuorum pro Aestyorum, ex quo alius fecerit, Efluorum. nam u pro y ueteres librarij ponebant. Peuci-

Peuciorum, Venedorumq; & Femiorum nationes.] Castigauimus, & Fen- norum nationes. Venedorum mentio quoq; fit Plinio.

Procerum connubijs mixtis.] Coniunctio sic fuisse scriptum. Sordes omnium ac torpor. Cæterum connubijs mixtis, non nihil in Sarmatarum habitum fœdatur.

Fennis mira paupertas.] Apud Iornandem inuolutum atq; mendosum scripto rem Finni inter mitiores Scanzia cultores enumeratur. Finni, inquit, mitissimi. Quando uero libellus hic à Tacito Germanis dicatus est, propter studiosos anti- quitatis Germanicæ non possum omittere quin Pauli Diaconi locum explicem huc pertinentem. Is statim in historia Langobardica exordio, Scrio finnos in su- læ Scandinauicæ uicinis facit. quanquam illic mendose scriptum est Scritobini. Sunt autem hæc illius uerba. Huic, inquit, loco Scritofinni, sic enim gens illa no-

minatur, uicini sunt. qui etiam ætatis tempore niuibus nō carent, nec aliud, ut po- te feris ipsis ratione non dispares, quam crudis animantium carnibus uescuntur. de quorum etiam hirtis pellibus sibi indumenta coaptant. Hi à saliendo, iuxta lin- guam barbaram, etymologiam ducunt. saltibus enim utentes, arte quadam, ligno incuruo ad arcus similitudinem feras assequuntur. Hactenus ille, Non dissentit hæc cum hijs quæ Tacitus scribit, quum inquit, Sola in sagittis spes. Idemq; uena- tus uiros pariter ac fœminas alit. Quod uero dicit de barbaro nominis etymo, fa-

cile est intelligere Finnis istis à faciēdo passu cōtigisse appellationē. nam Schriten Germanis est passum facere. Emēda prodigiose corruptum locum apud Iornan- dem non longe à principio Gothicæ historiae, ubi sic habetur in uulgatis æditio- nibus. Aliæ uero ibi gentes tres Cresennæ. tu scribe, Aliæ uero ibi gentes Scrito fennæ, quæ frumentorum non quærunt uictum, sed carnibus ferarū atq; autum uiuunt. Vbi tanta paludibus fœtura ponitur, ut & augmentum præsent generi, & satietatem ac copiam genti.

Ut illis ne uoto quidem opus esset.] Scripsimus, opus sit. Nam uetus æditio cū qua nostram conferebamus, manifeste habebat, ut. Quid si Tacitus scripsit, ut il- lis ne uoto quidem opus. Sed cætera iam fabulosa.

F I N I S.

P CORNELII TACITI EQ RO

DE SITV, MORIBVS ET POPVLIS GERMANIÆ LIBELLVS.

Rhenus

Danubius

Germani in
digenaTuisch.com-
mune Germa-
norum omniu
uocabulum à
Tuisione

Mannus

Ingeuones

Herminones

Istauones

Marfi

Gambriuij

Vandali

Germani

GERMANIA omnis à Gallis Rhetijsq; & Pannonijs, Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisq; mutuo metu aut montibus separatur. Cætera Oceanus ambit, latos sinus & insularum im-
mensa spacia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.

Rhenus Rhæticarum alpium inaccessio ac præcipiti uertice ortus, modico flexu in Occidentem uersus, septentrionali Oceano miscetur. Danubius molli & dementer edito montis Abnobæ iugo effusus, plures populos adit, donec in Ponticum mare sex meatibus erumpat. septimum enim os paludibus hauritur. Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeq; aliarum gentium aduentib; & hospitij mixtos: quia nec terra olim, sed classibus aduehebantur qui mutare sedes quærebant: & immensus ultra, utq; sic dixerim, aduersus Oceanus raris ab orbe nostro nauibus aditur, Quis porro præter periculum horridi & ignoti maris, Asia, aut Africa, aut Italia relicta, Germaniam peteret? informem terris, asperam cælo, tristem cultu aspectuq; nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ et annalium genus est) Tuisionem deum terra editum et filium Mannum, originem gentis conditoresq;. Manno tris filios assignant, è quorum nominibus proximi Oceano Ingeuones, medijs Herminones, cæteri Istæuones uocentur. Quidam autem licentia uetustatis plureis deo ortos, pluresq; gentis appellationes, Marfos, Gambriuios, Sueuos, Vandalios affirmant: eaq; uera et antiqua nomina. Cæterum Germaniæ uocabulum recens, et nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, nunc Germani uocati sint: ita nationis nomen, non gentis eualuisse paulatim, ut omnes primò à uictore ob metum, mox à seipfis inuento nomine Germani uocarentur. Fuisse apud eos et Herculeum memorant. Primumq; omnium uirorum fortium ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoq; carmina, quorum relatu quem Baritum uocant, accendunt animos, futuræq; pugnae fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim, trepidant ue, prout sonuit acies, Nec tam uocis ille quàm uirtutis concentus uidetur. affectatur præcipue asperitas soni, et fractum murmur obiectis ad os scutis, quo plenior et grauior uox repercussu intumescat. Cæterum et Vlixem quidam opinantur longo illo et fabuloso errore in hunc Oceanum delatum, adisse Germaniæ terras, Asciburgiumq; quod in ripa Rheni situm hodieq; incolitur, ab illo constitutum, nominatumq;

tumq; ἀστυργυιορ. Aram quinetiam Vlixæ consecratam adiecto Laertæ patris nomine eodem loco olim repertam: monumentaque; & tumulos quosdam Græcis literis inscriptos in confinio Germaniæ Rhæticiq; adhuc extare, quæ nec confirmare argumentis, nec refellere in animo est. ex ingenio suo quisque demat, uel addat fidem. Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos nullis alijs aliarum nationum connubijs infectos, propriam & synceram & tantum sui similem gentem extitisse arbitrantur. Vnde habitus quoq; corporum, quanquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & carulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum ualida. laboris atq; operum non eadem patientia: minimeq; sitim æstumq; tolerare, frigora atq; in eadem cælo soloue assueuerunt. Terra & si aliquanto specie differt, in uniuersum tamen aut syluis horrida, aut paludibus fœda: humidior quàm Gallias, uentosior quàm Noricum ac Pannoniam aspicit: satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda. sed plerunq; improcera. ne armētis quidem suis honor, aut gloria frontis. numero gaudent. eaq; solæ & gratissimæ opes sunt. Argentum & aurum propitij an irati dij negauerint, dubito. Nec tamen affirmauerim, nullam Germaniæ uenam argentum aurumue genere. quis enim scrutatus est? possessione & usu haud perinde afficiuntur. Est uidere apud illos argentea uasa, legatis & principibus eorum muneri data, non in alia uilitate, quàm quæ humo finguntur: quanquam proximi ob usum cōmerciorum aurum & argentum in precio habent, formasq; quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt, atq; eligunt: interiores simplicius & anti-
quius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant ueterem & diu notam, Serratos, Bigatosq;. Argētum quoq; magis quàm aurum sequuntur, nulla affectatione animi, sed quia numerus argenteorum facilius usui est promiscua ac uilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest, sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladijs, aut maioribus lanceis utuntur, hastas, uel ipsorum uocabulo frameas gerunt angusto & breui ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, uel cominus uel eminus pugnent. & eques quidem scuto frameaq; cōtentus est. pedites & missilia spargunt, pluraq; singuli, atq; in immensum uibrant, nudi aut sagulo leues, nulla cultus iactatio. Scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. paucis lorice: uix uni alteriue cassis aut galea. Equi non formæ, non uelocitate conspicui. sed nec uariare gyros in morem nostrum docentur. In re-
ctum aut uno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, ut nemo posterior sit. In uniuersum æstimanti plus penes peditem roboris: eaq; mixti præliantur, apta & congruente ad equestrem pugnam uelocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant, Definitur & numerus: cæteri ex singulis pagis sunt: idq; ipsum inter suos uocantur, & quod primo numerus fuit, iam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur.

O Cedere

Germani
indigenæCorporum
habitus

Terra

Fertilitas
PecoraContemptus
auri & ar-
gentiHinc forsatis
stilis ille qui
cultellis adhæ-
ret germanicè
eius pfricè uoca-
tur quod fra-
meam referat
Armorum
speciesPenes peditem
plus roboris
apud Ger-
manos

Cedere loco, dummodo rursus iustes, consilij quàm formidinis arbitran-
tur. Corpora suorum etiam in dubijs prælijs referunt. Scutum reliquisse
præcipuum flagitium. nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominio-
so fas. multiq; superstites bellorum infamiam laqueo finierunt. *Reges ex*
Duces nobilitate, duces ex uirtute sumunt. Nec regibus infinita aut libera pote-
stas, & duces exemplo potius quàm imperio, si prompti, si conspicui, si an-
te aciem agant admiratione præfunt. Cæterum neq; animaduertere, neq;
Sacerdotes in
bello lecto-
rum uice uincire, neq; uerberare quidem nisi sacerdotibus permissum: non quasi in
pœnam nec ducis iussu, sed uelut deo imperante, quem adesse bellantibus
credunt: effigiesq; & signa quædam detracta lucis in præliū ferunt. Quod-
que præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita con-
Cunei cōsti-
tuuntur ex
propinquis globatio turmam, aut cuneum facit, sed familiæ & propinquitates. & in pro-
ximo pignora: unde sceminarum ululatus audiri, unde uagitus infantium.
hi cuiq; sanctissimi testes, hi maximi laudatores. Ad matres, ad coniuges
uulnera ferunt: nec illæ numerare, aut exugere plagas pauent. Cibosq; &
hortamina pugnantibus gestant. Memorie proditur, quasdam acies in-
Fœmine Ger-
manorum clinatasiam & labantes à fœminis restitutas constantia precum & obiectu
pectorum, & monstrata cominus captiuitate, quam longe impatientius fœ-
minarum suarum nomine timent: adeo ut efficacius obligentur animi ciui-
tatum, quibus inter obsides puellæ quoq; nobiles imperantur. Inesse quita-
etiam sanctum aliquid, & prouidum putant: nec aut consilia earum asper-
nantur, aut responsa negligunt. Vidimus sub diuo Vespasiano Velledam
Velleda
Aurinia diu apud plerosq; numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam, & com-
plureis alias uenerati sunt, non adulatione, nec tanquam facerent deas.
Dij Germa-
norum Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoq;
hostijs litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus pla-
Mercurius
Hercules cant. Pars Sueuorum & Isidi sacrificat. Vnde causa & origo peregrino sa-
Mars
Isis cro, parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum liburnæ figura-
tum, docet aduectam religionem. Cæterum nec cohibere parietibus deos,
neq; in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine cœlestium
arbitrantur: lucos ac nemora consecrant, deorumq; nominibus appellant
Sortes secretum illud, quod sola reuerentia uident. Auspicia, sortesq; ut qui ma-
ximè obseruant. Sortium cōsuetudo simplex. uirgam frugiferæ arbori de-
cisam, in furculos amputant, eosq; notis quibusdam discretos super candi-
dam uestem temere ac fortuito spargunt. mox si publicè consulatur, sacer-
dos ciuitatis, si priuatim, ipse pater familiæ precatus deos, cœlumq; suspi-
ciens, ter singulos tollit, sublato secundum impressam antè notam inter-
pretatur. Si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem consultatio.
Auspicia Sin permissum, auspicioꝝ adhuc fides exigitur. & illud quidem etiam
hic notum, auium uoces, uolatusq; interrogare. Proprium gentis, equorum
quoq; præfagia ac monitus experiri. publice aluntur isdem nemoribus ac
lucis

lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru fa-
cerdos ac rex uel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq; ac fremitus ob-
seruant. Nec ulli auspicio maior fides non solum apud plebem, sed apud
proceres, apud sacerdotes. Se enim ministros deorum, illos conscios pu-
tant. Est & alia obseruatio auspicioꝝ, qua grauium bellorum euentus
explorant. Eius gentis cum qua bellum est, captiuum quoquo modo inter-
ceptum, cum electo popularium suorum, patrijs quemq; armis commit-
tunt. uictoria huius uel illius, pro præiudicio accipitur. De minoribus re-
bus principes consultant, de maioribus omnes: ita tamen ut ea quoq; quo-
rum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. Coeunt,
nisi quid fortuitum & subitum incidit, certis diebus, cum aut inchoatur lu-
na aut impletur. nam agendis rebus hoc auspiciatissimum initium credunt.
Nec dierum numerum ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt,
sic condicunt, nox ducere diem uidetur. Illud ex libertate uitium quod non
simul, nec iussi conueniunt, sed & alter, & tertius dies cunctatione coeun-
tium absumitur. Ut turbæ placuit, confidunt armati. Silentium per sacer-
dotes, quibus tum & coercendi ius est, imperatur. Mox rex uel princeps,
prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facun-
dia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis quàm iubendi potestate. Si
displicuit sententia, fremitu aspernantur: si placuit, frameas cocutiunt. Ho-
noratissimum assensus genus est armis laudare. Licet apud concilium ac-
cusare quoq; & discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarum ex deli-
cto, proditores & transfugas, arboribus suspendunt, ignauos, & imbelles
& corpore infames, cœno ac palude, iniecta in super crate, mergunt. Diuer-
sitas supplicij illuc respicit, tanquam scelera ostendi oporteat dum puniun-
tur, flagitia abscondi. Sed & leuioribus delictis pro modo pœnarum, equoꝝ
rum pecorumq; numero conuicti mulctantur. pars multæ regi uel ciuita-
ti, pars ipsi qui uindicatur uel propinquis eius exoluitur. Eliguntur in is-
dem concilijs & principes, qui iura per pagos uicosq; reddunt. Centeni sin-
gulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt. Nihil au-
tem neq; publicæ neq; priuatæ rei, nisi armati agunt. Sed arma sumere nō
ante cuiquam moris, quàm ciuitas sussepturum probauerit. Tum in ipso
concilio uel principum aliquis, uel pater, uel propinquus scuto frameaq;
iuuenem ornant. hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos: ante hoc
domus pars uidentur, mox reipublicæ. Insignis nobilitas aut magna pa-
trum merita, principis dignationem etiam adulescentulis assignant. Cæte-
ris robustioris ætatis iam pridem probatis aggregantur. nec rubor inter co-
mites aspici. Gradus quinetiam & ipse comitatus habet iudicio eius quem
sectantur. Magnaq; & comitum æmulatio, quibus primus apud princi-
pem suum locus: & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc digni-
tas, hæc uires, magno semper electorum iuuenum globo circumdari, in pace
O 2 decus, uir

decus, in bello præsidium. Nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque ciuitates id nomen, ea gloria est, si numero ac uirtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ipsa plerumque fama bella profligant. Cum uentum in aciem, turpe principi uirtute uinci, turpe comitatus uirtutem principis non adæquare. Iam uero infame in omnem uitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriæ eius assignare, præcipuum sacramentum est. Principes pro uictoria pugnant: comites pro principe. Si ciuitas in qua orti sunt longa pace & otio torpeat, plerique nobilium adolescentium petunt ulro eas nationes, quæ tum bellum aliud quod gerunt. quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clarescunt, magnumque comitatum non nisi ui belloque tucantur. exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam uictricemque frameam. Nam epulæ, & quanquam incompti largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt. Materia munificentie per bella, & raptus. Nec arare terram, aut expectare annum, tam facile persuaseris, quam uocare hostes & uulnera mereri. pigrum quinimmo & iners uidetur sudore acquirere, quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineunt, non multum uenatibus, plus per otium transigunt, dediti somno, ciboque. Fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus & penatium & agrorum cura foemina senibusque, & infirmissimo cuique ex familia. Ipsi habent miram diuersitatem naturæ, cum iidem homines sic ament inertiam & oderint quietem. Mos est ciuitatibus ulro ac uiritim conferre principibus uel armentorum uel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subuenit. Gaudent præcipue finitimarum gentium donis, quæ non modo à singulis, sed publice mittuntur: electi equi, magna arma, phaleræ, torquesque. Iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum est, ne pati quidem inter se iunctas sedes. Colunt discreti ac diuersi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant non in nostrum morem connexis & cohærentibus ædificiis. Suam quisque domum spacio circumdat, siue aduersus casus ignis remedium, siue inscitia ædificandi. Ne cementorum quidem apud illos aut tegularum usus. Materia ad omnia utuntur informi, & citra speciem aut delectationem. Quædam loca diligentius illinunt terra ita pura ac splendente, ut picturam ac liniamenta colorum inuitet. Solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hyemi & receptaculum frugibus: quia rigorem frigorum cuiusmodi locis molliunt: & si quando hostis aduenit, aperta populatur, abdita autem & defossa, aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, quod quærenda sunt. Tegumen omnibus sagum, fibula, aut si desit, spina confertum. Cætera in lecti, totos dies iuxta focum atque ignem agunt. Locupletissimi ueste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatæ ac

*Amor belli**Ocium**Liberalitas ciuitatum in principes**Urbibus**carent**Habitant**discreti**Vici Germanorum**quales**Specus subter**ranei. Hypo-**caustorum ori**go quas stubas**uocant**Cultus uirorum*

tæ ac Parthi, sed stricta & singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles proximi rîpe negligenter, ueteriores exquisitius, ut quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras, & detracta uelamina spargunt maculis, pellibusque belluarum, quas exterior Oceanus, atque ignotum mare gignit. Nec alius foemina quam uiris habitus, nisi quod foeminae sepius lincis amictibus uelantur eosque purpura uariant, partemque uestitus superioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos, sed & proxima pars pectoris patet. Quanquam seuera illic matrimonia. Nec ullam morum partem magis laudaueris. nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitate plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori marito offert. Interfunt parètes & propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres questita, nec quibus noua nupta comatur, sed boues & frenatum equum, & scutum cum framea, gladioque. In hæc munera uxor accipitur, atque inuicem ipsa armorum aliquid uiro offert. hoc maximum uinculum, hæc argana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra uirtutum cogitationes, extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonij auspicijs admonetur, uenire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idem in prælio passuram aufuramque. hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denunciant. Sic uiuendum, sic pereundum. accipere se quæ liberis inuiolata ac digna reddat que nurus accipiat, rursusque ad nepotes referant. Ergo septa pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conuiuio rum irritationibus corruptæ. Literarum secreta uiri pariter ac foeminae ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum pena præfens, & maritis permissa. Accis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem uicum uerbere agit. publicatæ enim pudicitia nulla uenia, non forma, non ætate, non opibus maritum inuenit. Nemo enim illic uitia ridet. nec corrumpere & corrumpi, seculum uocatur. Melius quidem adhuc eæ ciuitates, in quibus tantum uirgines nubunt, & cum spe uotoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum quo modo unum corpus, unamque uitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament. Numerum libero rum finire, aut quenquam ex agnatibus necare flagitium habetur, plusque ibi boni mores ualent, quam alibi bonæ leges. In omni domo nudi ac fordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur excrescunt. Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac seruum nullis educationis delicijs dignoscas. Inter eadem pecora in eadem humo degunt, donec ætas separet ingenuos, uirtus agnoscat. Sera iuuenum Venus, eoque inexhausta pubertas, nec uirgines festinantur, eadem iuuenta, si milis proceritas, pares ualidaque miscentur, ac robora parentum liberi referunt. Sororum filijs idem apud auunculum, qui apud patrem honor. Quidam

*Pelles**Foeminarum**cultus**Matrimonia**seuera**Dos maritalis**Mysterium**dotis**Pudicitia**Literarum**inscitia**Adulterij**pena**Virgines tantum**nubunt apud**quosdam Ger-**manos**Educatio**Matrimonij**um serius*

sanctiorem atctioremq; hunc nexum sanguinis arbitrantur, & in accipien-
dis obsidibus magis exigunt, tanq; ij & animum firmiter & domum latius
Heredes teneant. Heredes tamē successoresq; sui cuiq; liberi: & nullum testamen-
tum. Si liberi nō sunt, proximus gradus in possessione, fratres, patru, auun-
culi. Quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gra-
tiosior senectus, nec ulla orbitatis precia. Suscipere tam inimicitias seu pa-
tritis seu propinqui, quā amicitias necesse est. Nec implacabiles durant. Iui-
tur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorū numero, recipitq;
satisfactionē uniuersa domus, utiliter in publicum, quia periculosiores sunt
Hospitales inimicitia iuxta libertatem. Conuictibus & hospitibus non alia gens effu-
sius indulget. Quemcunq; mortaliū arcere tecto nefas habetur. pro fortu-
na quisq; apparatus epulis excipit. Cum defecere, qui modo hospes fuerat,
monstrator hospitij & comes, proximam domum non inuitati adeunt, nec
interest, pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumq; quantum ad ius
hospitis, nemo discernit. Abeunti si quid poposceris, cōcedere moris: & po-
scendi inuicē eadem facilitas. Gaudent muneribus, sed nec data imputant,
Victus nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. Statim ē somno
quem plerunq; in diem extrahunt, lauantur, sapius calida, ut apud quos
plurimum hyems occupat. Lauti, cibum capiunt, separata singulis sedes, &
Armati ad sua cuiq; mensa. Tum ad negotia, nec minus saepe ad conuiuia procedunt
conuiuia armati. Diem noctemq; continuare potando nulli probrum. Crebre ut in-
Potatores ter uinolentos rixē, raro conuictijs, sapius cæde & uulneribus transiguntur.
Rixæ san- Sed & de reconciliandis inuicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & ad-
guinaria sciscendis principibus, de pace deniq; ac bello plerunq; in conuictijs consul-
tant: tanquam nullo magis tēpore aut ad simplices cogitationes pateat ani-
In conuictijs consultant mus, aut ad magnas incalescat. Gens non astuta nec calida, aperit adhuc se-
creta pectoris, licētia ioci. Ergo detecta & nuda omnium mens postera die
Retractatio retractatur, & salua utriusq; temporis ratio est. Deliberāt, dum fingere ne-
consilij inter sciant: constituunt, dum errare non possunt. Potui humor ex ordeo aut
sobrios frumento in quandam similitudinē uini corruptus. Proximi ripæ & uinum
Potus mercantur. Cibi simplices, agrestia poma, recens fera, aut lac concretum.
Sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem, aduersus sitim non ea-
dem temperantia. Si indulseris ebrietati suggerendo quantū concupiscunt,
Spectaculorū haud minus facile uitij quā armis uincuntur. Gens spectaculorum
genus unū a unum atq; in omni cœtu idem. Nudi iuuenes, quibus id ludicrum est, inter
pud German. gladios se atq; infestas frameas saltu iaciunt. Exercitatio artem parauit, ars
decorem, non in quæstum tamen aut mercedem, quamuis audacis lasciuia
precium est, uoluptas spectantium. Aleam (quod mirere) sobrij inter se-
ria exercent, tanta lucrandi perdendiue temeritate, ut cum omnia defece-
runt, extremo ac nouissimo iactu de libertate & de corpore contendant. Vi-
ctus uoluntariam seruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robustior
alligati

alligari se ac uenire patitur. Ea est in re praua peruicacia: ipsi fidem uocant.
Seruos cōditionis huius per commercia tradunt, ut se quoq; pudore uicto-
riæ exoluant. Cæteris seruis non in nostrum morem descriptis per fami-
liam ministerijs utuntur. Suā quisq; sedē, suos penates regit. Frumenti mo-
dum dominus, aut pecoris aut uestis, ut colono iniungit, & seruus hacte-
nus paret. Cætera domus officia uxor ac liberi exequuntur. Verberate ser-
uum, ac uinculis & opere coercere, rarum. Occidere solent non disciplina &
seueritate, sed impetu & ira, ut inimicum, nisi quod impune. Liberti non
multum supra seruos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunq; in ci-
uitate, exceptis duntaxat ijs gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super in-
genuos & super nobiles ascendunt. Apud cæteros impares libertini liberta-
tis argumentū sunt. Fœnus agitare & in usuras extēdere ignotum: ideoq;
magis seruatur quā si uetitum esset. Agri pro numero cultorum ab uni-
uersis per uices occupantur, quos mox inter se secundum dignationem par-
tiuntur, facilitatem partiendi camporum spacia præstant. Arua per annos
mutant, & superest ager, nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore
contendunt, ut pomaria conferant, & prata sepiant, & hortos rigent, sola
terræ seges imperatur. Vnde annum quoq; ipsum non in totidem dige-
runt species. Hyems & uer & æstas intellectum ac uocabula habent: au-
tumni perinde nomen ac bona ignorantur. Funerum nulla ambitio. Id
solum obseruatur, ut corpora clarorum uiro-
rum certis lignis crementur. Struem rogi, nec uestibus, nec odoribus cumulant. sua cuiq; arma, quorum
dam igni & equis adijciunt. Sepulchrum cespes erigit. Monumentorum
arduum & operosum honorem, ut grauem defunctis, aspernātur. Latnen-
ta ac lachrymas cito, dolorem & tristitiam tarde ponunt. Fœminis lugere
honestum est: Viris meminisse. Hæc in commune de omnium Germa-
norum origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium institui-
ta, ritusq; quatenus differant: quæ nationes ē Germania in Gallias comiti-
grauerint, expediam. Validiores olim Gallorum res fuisse summus au-
ctorum diuus Iulius tradit, eoq; credibile est, etiam Gallos in Germaniam
transgressos. Quantalū enim amnis obstabat, quo minus, ut quæq; gens
eualuerat, occuparet permutaretq; sedes promiscuas adhuc, & nulla regno-
rum potentia diuisas? Igitur inter Hercyniā sylvam, Rhenumq; & Mœ-
nim amnes, Heluetij, ulteriora Boij, Gallica utraq; gens, tenuere. Manet
ad huc Boiemi nomen, significatq; loci ueterem memoriā, quamuis muta-
tis cultoribus. Sed utrum Arauisi in Pannoniam ab Osis Germanorum
natione, an Osi ab Arauisi in Germaniam cōmigrauerint, cū eodem ad-
huc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est: quia pari olim ino-
pia ac libertate eadem utriusq; ripæ bona malaq; erant. Treuiri & Neruij
circa affectationem Germanicæ originis ultro ambitiosi sunt tanquam per
hanc gloriam sanguinis, à similitudine & inertia Gallorum separantur.

Ipsam Rheni ripam haud dubiè Germanorum populi colunt, Van-
 giones, Treboci, Nemetes. Vbij quidem, quanquam Romana colonia esse
 meruerint, ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine uocentur, ori-
 gine erubescunt, transgressi olim, & experimento fidei super ipsam Rheni
 ripam collocati, ut arcerent non ut custodirentur. Omnium harum gen-
 tium uirtute præcipui Bataui, non multum ex ripa, sed insulam Rheni a-
 mnis colunt, Cattorum quondam populus, & seditione domestica in eas
 sedes transgressus, in quibus pars Romani imperij fierent. Manet honos,
 & antiquæ societatis insigne, nam nec tributis contemnuntur, nec publica-
 nus atterit, exempti oneribus & collationibus, & tantum in usum prælio-
 rum sepositi, uelut tela atq; arma, bellis referuntur. Est in eodem ob-
 sequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani
 ultra Rhenum, ultraq; ueteres terminos imperij reuerentiam. Ita sede fini-
 busq; in sua ripa, mente animoq; nobiscum agunt, cætera similes Batauis
 nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo & cælo acrius animantur. Non nu-
 merauerim inter Germaniæ populos, quanquam trans Rhenum Danu-
 biumq; confederint, eos qui Decumates agros exercent. Leuissimus quis-
 que Gallorū, & inopia audax, dubiæ possessionis solum occupauere. Mox
 limite acto promotisq; præsidijs, sinus imperij, & pars prouinciæ habentur.
 Ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita
 effusis ac palustribus locis, ut cæteræ ciuitates, in quas Germania patet.
 durant siquidem colles, paulatimq; rarefcunt: & Catos suos saltus Her-
 cynius prosequitur simul atq; deponit, Duriora genti corpora, stricti ar-
 tus, minax uultus, & maior animi uigor. Multum (ut inter Germanos) ra-
 tionis ac solertia: præponere electos, audire præpositos, nosse ordines,
 intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, uallare noctem,
 fortunam inter dubia, uirtutem inter certa numerare: quodq; rarissimum,
 nec nisi ratione disciplinæ concessum, plus reponere in duce quam in exer-
 citu. omne robur in pedite, quem super arma ferramentis quoq; & copijs
 & fortuita pugna. Equestrium sanè uirum id proprium, cito parare uictori-
 am, cito cedere. Velocitas iuxta formidinē, cunctatio propior constantiæ
 est. Et alijs Germanorū populis usurpatū, rara & priuata cuiusq; audetia,
 apud Catos in consensum uertit, ut primū adoleuerint crinem barbamq;
 summittere, nec nisi hoste cæso exuere uotiuum obligatumq; uirtuti, oris
 habitum. Super sanguinem & spolia, reuelant frontem, secq; tum demum
 precia nascendi retulisse, dignoscq; patria ac parentibus ferunt. Ignauis &
 imbellibus manet squalor. Fortissimus quisq; ferreum insuper annulum,
 ignominiosum id genti, uelut uinculum gestat, donec se cæde hostis absol-
 uat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. Iamq; canent insignes & ho-
 stibus simul, suisq; monstrati, omnium penes hos initia pugnarum. hæc
 prima

Vangiones
Treboci
Nemetes
Vbij

Mattiaci

Decumates
agri

Catti

Crinem aut
barbā alunt
adolescentes
donec hostē
consecerint
Annulū fer-
reū gestant

prima semper acies, uisu noua. Nam ne in pace quidem uultu inuitiore man-
 suescunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura, prout ad quemq; uenere
 aluntur, prodigi alieni, contemptores sui, donec exanguis senectus tam du-
 ra uirtuti impares faciat. Proximi Cattis certum iam aluco Rhenū, quicq;
 terminus esse sufficiat, Vspij ac Tencteri colunt. Tencteri super solitum
 bellorum decus, equestris disciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud Cat-
 tos peditem laus, quam Tencteris equitum. Sic instituere maiores, posteri
 imitantur. Hi lusus infantium, hæc iuuenum æmulatio, perseverant senes,
 inter familiam, & penates, & iura successionū, equi traduntur: excipit filius,
 non ut cætera maximus natus, sed prout ferox bello & melior. Iuxta Ten-
 cteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos & Angriuarios immi-
 grasse narratur, pulsos Bructeris ac penitus excisis, uicinorum consensu na-
 tionum, seu superbiæ odio, seu prædæ dulcedine, seu favore quodam erga
 nos deorum. nam ne spectaculo quidem prælij inuidere, super lx. milia nō
 armis telisq; Romanis, sed quod magnificentius est, oblectationi oculisq;
 ceciderunt. Maneat quæso, duretq; gentibus si non amor nostri, at certe o-
 dium sui: quando urgentibus imperij fatibus nihil iam præstare fortuna ma-
 ius potest, quam hostium discordiam. Angriuarios & Chamauos à ter-
 re, à fronte Frisij excipiunt. Maioribus minoribusq; Frisij uocabulum est,
 ex modo uirium: utraq; nationes usq; ad Oceanum Rheno prætexuntur,
 ambiūtq; immensos insuper lacus, & Romanis classibus nauigatos. Ipsum
 quinctiam Oceanum illà tentauimus. & superesse adhuc Herculis colum-
 nas fama uulgauit: siue adijt Hercules, seu quicquid ubiq; magnificum est,
 in claritatem eius referre consensimus. Nec defuit audentia Drusus Germa-
 nico, sed obstitit Oceanus in se simul atq; in Herculem inquiri. Mox nemo
 tentauit: sanctiusq; ac reuerentius uisum, de actis deorum credere, quam
 scire. Hactenus in Occidentem, Germaniam nouimus. In septentrio-
 nem ingenti flexu redit. Ac primo statim Chaucorum gens, quanquam
 incipiat à Frisij, ac partem littoris occupet, omnium quas exposui genti-
 um lateribus obtenditur, donec in Catos usque sinuetur. tam immensum
 terrarum spacium non tenent tantum Chauci, sed & implent: populus in-
 ter Germanos nobilissimus, quicq; magnitudinem suam malit iustitia tueri.
 sine cupiditate, sine impotentia, quieti secretiq; nulla prouocant bella, nul-
 lis raptibus aut latrocinijs populantur. Idq; præcipuum uirtutis ac uirtū ar-
 gumentum est, quod ut superiores agant, non per iniurias assequuntur.
 Prompta tamen omnibus arma, ac si res poscat exercitus. plurimum uiro-
 rum equorumq;, & quiescentibus eadem fama. In latere Chaucorum,
 Cattorumq;, Cheruscii nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrie-
 runt. idq; iocundius quam tutius fuit, quia inter impotentes & ualidos, fal-
 sò quiescas: ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt.

Ita

Vspij
Tencteri

Chamaui
Angriuarij
Bructeri
excisi.

Dulgibini
Chasuari
Frisij

Herculis
columne
Drusus Ger-
manicus

Chauci

Ita qui olim boni æquique Cherusci, nunc inertes ac stulti uocantur. Chattis Fosi uictoribus fortuna in sapientiam celsit. Tacti ruina Cheruscorum & Fosi contermina gens, aduersarum rerum ex æquo socij sunt, cum in secundis Cimbri minores fuissent. Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenent, parua nunc ciuitas, sed gloria ingens, ueterisque famæ late uestigia manent utraq; ripa castra ac spacia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exitus fidem. Sexcentissimum & quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone coss. Ex quo si ad alterum imperatoris Traiani consulatum computemus, ducenti ferme & decem anni colliguntur. tam diu Germania uincitur. Medio tam longi aut spacio multa inuicem damna, non Samnis, non Pœni, non Hispaniæ, Galliarum, ne Parthi quidem sæpius admonuere, quippe regno Arfacis acrior est Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam eadem Crassi, amisso & ipse Pacoro infra Ventidium deiectus Oriens obiecerit? At Germani Carbone & Cæsio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cepione, M. quoque Manlio suis uel captis, quinque simul consularis exercitus Populo Romano, Varum tresque cum eo legiones etiam Cæsari abstulerunt. nec impune C. Marius in Italia, diuus Iulius in Gallia, Drusus ac Nero & Germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæsaris minæ in ludibrium uersæ. Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ & ciuilium armorum, expugnatis legionibus hybernis, etiam Gallias affectare: ac rursus pulsi inde, proximis temporibus triumphati magis quam uicti sunt.

Nunc de Sueuis dicendum est, quorum non una ut Cattorum Teneterorum uel gentis: maior enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc nationibus nominibusque discreti, quanquam in commune Sueui uocentur. Insigne gentis, obliquare crinem, nodoque substringere. Sic Sueui à cæteris Germanis: sic Sueuorum ingenui à seruis separantur. Sic in alijs gentibus seu cognatione aliqua Sueuorum, seu (quod sæpe accidit) imitatione, rarum & intra iuuentis spaciū: apud Sueuos usque ad canitiem horrentem capillum retro sequuntur, ac sæpe in ipso solo uertice religant principes & ornatiorem habent. Ea cura formæ, sed innoxie. Neque enim ut ament amentur uel: in altitudinem quandam & terrorem adituri bella compta, ut hostium oculis, ornantur. Vetusissimos se nobilissimosque Sueuorum Semnones memorant. Fides antiquitatis, religione firmatur. Stato tempore in syluam augurijs patrum & prisca formidine sacram, omnes eiusdem sanguinis populi legationibus cocunt, cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est & alia ludo reuerentia. Nemo nisi uinculo ligatus ingreditur, ut minor, & potestatem numinis præ se ferens, si forte prolapsus est, attolli & insurgere haud licitum. per humum uoluntur, eoque omnis superstitio respicit, tanquam inde initia gentis, ibi regnator omnium

omnium deus, cætera subiecta atque parentia. Adijcit auctoritatem fortuna Semnonum, centum pagis habitatur, magnoque corpore efficitur, ut se Sueuorum caput credant. Contra Langobardis paucitas, nobilitasque Langobardi quod plurimis ac ualentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed prælijs & periclitando tuti sunt. Reudigni deinde & Auiones, & Angli, & Varini, & Eudoses, & Suardones, & Nuithones fluminibus aut syluis muniuntur, nec quicquam notabile in singulis, nisi quod in comune Herthum, id est, Terram matrem colunt, eamque interuenire rebus hominum, inuehi populis arbitrantur. Est in insula Oceani Castum nemus, dicatum in eo uehiculum ueste contactum, attingere uni sacerdoti concessum. Is adesse penetrati deam intelligit, uectamque bubus fœminis multa cum ueneratione prosequitur. Latit tunc dies, festa loca, quæcunque aduentu hospitioque dignantur. Non bella ineunt, non arma sumunt, clausum omne ferrum, pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem sacerdos satiatam conuersatione mortalium deam templo reddat. mox uehiculum & uestes, & si credere uelis, numen ipsum secreto lacu abluitur. Serui ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, sanctaque ignorantia, quid sit illud quod tantum perituri uident. Et hæc quidem pars Sueuorum in secretiora Germaniæ porrigitur. Propior (ut quo modo paulo ante Rhenum, sic nunc Danubium sequar) Hermundurorum ciuitas, fida Romanis, eoque solis Germanorum non in ripa commerciū, sed penitus, atque in splendidissima Rhetiæ prouinciæ colonia passim sine custode transeunt. & cum cæteris gentibus arma modo castrorum nostra ostendatibus, his domos, uillasque patefecimus, non concupiscentibus. In Hermunduris Albis oritur flumen indy tum & notum olim: nunc, tantum auditur. Iuxta Hermundurios Narischi, ac deinde Marcomani & Quadi agunt. Præcipua Marcomanorum gloria uiresque, atque ipsa etiam sedes pulsis olim Boijs uirtute parata. Nec Narischi Quadiue degenerant. Eaque Germaniæ uelut frois est, quatenus Danubio prætextitur. Marcomanis, Quadisue usque ad nostram memoriã reuges manserunt ex gente ipsorum, nobile Maroboduus & Tudri genus, iam & externos patiuntur. Sed uis & potentia regibus ex auctoritate Romana, raro armis nostris, sæpius pecunia iuuantur. Nec minus ualent retro Marsigni, Gothini, Osi, Buri; terga Marcomanorum, Quadorumque claudunt, e quibus Marsigni, & Buri; sermone cultumque Sueuos referunt. Gothi nos Gallica, Osi Pannonica lingua coarguit non esse Germanos: & quod tributa patiuntur, partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini, quo magis pudeat, & ferrum effodiunt, omnesque hi populi pauca campestrium, cæterum saltus & uertices montium iugumque insederunt. Dirimit enim scinditque Sueuiam continuum montium iugum, ultra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latissimè patet Lygiorum nomē in plures ciuitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficites, Arios

Arij Arios, Helueconas, Manimos, Elyfios, Naharualos. Apud Naharualos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsides sacerdos muliebri ornatu, sed *Heluecones* deos interpretatione Romani Castorem Pollucemque memorant. Eius nomen *Manimi* Alcis. nulla simulachra, nullum peregrinæ superstitionis vestigium. ut fratres tamen, ut iuuenes uenerantur. Cæterum Arii super uires, quibus enumeratos paulo ante populos antecedunt, truces, insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tincta corpora, atras ad prælia noctes legunt. ipsaque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente nouum ac uelut infernum aspectum. nam primi in omnibus prælijs oculi uincuntur. Trans Lygios Gothones regnant, paulo iam addictius quam cæteræ Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugij, & Lemouij: omniumque harum gentium insigne, rotunda scuta, breues gladij, & erga reges obsequium. Suionum hinc ciuitates, ipso in Oceano, præter uiros armaque classibus ualent. forma nauium eo differt, quod utrinque prora paratam semper appulsi frontem agit: nec uelis ministrantur, nec remos in ordinem lateribus adiungunt. Solutum ut in quibusdam fluminibus, & mutabile, ut res poscit, hinc uel illinc remigium. Est apud illos & opibus honos, eoque unus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parendi, nec arma ut apud cæteros Germanos in promiscuo; sed clausa sub custode & quidem seruo: quia subitos hostium incurfus prohibet Oceanus. ociosa porro armatorum manus facile lasciuiunt. enim uero necq; nobilem, necq; ingenuum, ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est. Trans Suionas aliud mare pigrum, ac prope immotum, quo cingi dudique tetrarum orbem hinc fides: quod extremus cadentis iam solis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut sydera hebetet. Sonum in super emergentis audiri, formasque deorum, & radios capitis aspici persuasio adiicit. Illuc usque, & fama uera, tantum natura. Ergo iam dextro Sueuici maris littore Aestiorum gentes alluuntur: quibus ritus habitusque Sueuorum, lingua Britannicæ propior. Matrem deum uenerantur. insigne superstitionis, formas Aprorum gestant. Id pro armis omniumque tutela, securum deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens fustium usus. Frumenta cæterosque fructus patientius quam pro solita Germanorum inertia laborant. Sed & mare scrutantur. ac soli omnium succinum, quod ipsi Glesum uocant, inter uada atque in ipso littore legunt. Nec quæ natura quæ ue ratio gignat, ut Barbaris, quæsitum compertum uel. diu quinetiam inter cætera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsis in nullo usu, rude legitur. informe perfertur. preciumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quædam atque etiam uolucra animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox durefcente materia, cluduntur. Fœcundiora igitur nemora lucosque, sicut Orientis secretis, ubi thura balsamisque

Id hodie Germani agstem appellat, olim glesum, quod instar uitri pellucet, distu: nam Germani uitrum glas appellant

balsamisque sudantur, ita Occidentis insulis terrisque inesse crediderim, quæ uicini solis radijs expressa atque liquentia in proximum mare labuntur, ac uitempestatum in aduersa littora exundant. Si naturam succini ad motum igne tentes, in modum tædæ accenditur. alitque flammam pinguem & olentem: mox ut in picem resinam uel lentescit. Suionibus Sironum gentes contiuantur. Cætera similes, uno differunt, quod fœmina dominatur: in tantum non modo à libertate, sed etiam à seruitute degenerant. hic Sueuicæ finis. Peucinatorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis ascribam dubito: quanquam Peucini, quos quidam Bastarnas uocant, sermone, cultu, sede, ac domicilijs, ut Germani agunt, serdes omnium ac torpor, procerum connubijs mixtis non nihil in Sarmatarum habitum fœdatur. Venedi multum ex moribus traxerunt. Nam quicquid inter Peucinos Fennosque syluarum ac montium erigitur, latrocinij pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia & domos fingunt, & scuta gestant, & peditem usu ac pernicitate gaudent. quæ omnia diuersa Sarmatis sunt in plaustro equoque uiuentibus. Fennis mira feritas, fœda paupertas, non arma, non equi, non penates. uictui herba, uestitui pelles, cubile humus, sola in sagittis spes, quas inopia ferri ossibus asperant. Idemque uenatus uiros pariter ac fœminas alit. Passim enim comitantur, partemque prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum hymbriumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu cõtegantur. huc redeunt iuuenes, hoc senum receptaculum. Id beatus arbitrantur, quam ingemere agris, illaborare domibus, suas alienasque fortunas spe metuque uersare. Securi aduersus homines, securi aduersus deos, rem difficillimam assecuti sunt, ut illis ne uoto quidem oppus sit. Cætera iam fabulosa. Hellusios & Oxionas ora hominum uultusque, corpora atque artus ferarum gerere, quod ego ut incompertum, in medium relinquam.

F I N I S.

BEATVS RHENANVS LECTORI S.

VNC dialogum uix crediderim esse Taciti. quanquam autor quisquis fuit eius eruditissimi seculi, testatur se disertissimorum hominum sermonem repetere, quem iuuenis admodum audierit, istidem numeris ac istidem orationibus, ut potius loqui illos ipsos lector debeat imaginari que cum qui conscripsit. Sanè fit hic anni sexti metio Vespasiani principatus. quo tempore iuuenis fuit admodum Tacitus. Fit & metio Mutiani, senatorumque eloquentium Eprij Marcelli ac Crispi Vibij, quorum Tacitus quoque meminit in libris Annalium. Nec Iustus Fabius cui inscribitur opusculum ex Plinij Carcilij epistolis ignotus est. Sed haud me latet quædam etiam apud ueteres tam apte conscripta, ut antiquiora uideri queant quam sunt. Suspicio Iulium istum Secundum & M. Aprum, Maternumque Gallos fuisse e Gallia Togata quæ Italica Cisalpina est. Nam sic alicubi dicitur Aper, Quotus quisque quum ex Hispania uel Asia, ne quid de Gallis nostris loquamur, in Urbem uenit, Saleum P Bassum

Bassum requirit; Paulo post idem Aper affirmat in Britannia fuisse sese. Ceterum dolendum est hunc libellum tam esse corruptum. Quem dum percurro, luciatum sum obiter cum mendis. Verum alicubi successit res, alicubi nihil diuinando consequi potui. neque enim erat exemplar aliquod uetustius cum quo conferrem. Coniecturas quasdam hic subdidi.

Et in quem satis erat profluens.) Lego, & in quantum satis erat profl.

Et Aper cum eruditione imbutus.) Scribendum puto, Et Aper communi eruditione imbutus, contemnebat potius literas quam nesciebat.

Quo minus offensas.) Videtur legendum, offendas, aut offenses. Mox, An ideo librum istum deprehendisti. Malim apprehendisti.

Et ego cui desidiā aduocamur.) Forte, cui desidiā notamur, Cui scilicet tibi, id est a quo.

Sed & ipsum solum apud nos arguam.) Lego, Sed id ipsum, Mox, omittit studium pro amittit.

Non hercule loricae gladius in acie firmiter munimentum.) Possit etiam legi, Non hercule lorica aut gladius.

Et auditorium extruit.) Emendauit, Et auditorium extruit. De hoc ambitioso recitandi more, multa apud Plinium in epistolis.

Quod cum natura tua in ipsam artem eloquentiae ferat.) Scripsimus, in ipsam arcem eloquentiae.

Tum Urbanus.) Castigauit, quum Urbanus. Paulo post, & eruditiones. Maximam, & eruditionem. Mox scripsimus plurimum eiusmodi librorum, pro plurimum.

Quia uideo etiam Graecis accidisse, ut longius absit Aeschines & Demosthenes sacerdos iste enitet.) Tres postremae dictiones indubie portenta sunt mendarum. Quid si legas, ut longius absit Aeschine ac Demosthene Dositheus, & si quis alius Eph. uel Mityl. conten. f. cl. quatit. Nam fieri potest ut Dositheus aliquis orator apud Graecos eo tempore uixerit quo conditum est hoc opusculum. Comparat itaque ueterem Aeschinem & recentem Dositheum, si uera coniectura est, aut similem alium. nam huius mihi in mentem uenit, syllabas istarum dictionum rimanti. Id tamen exempli causa putetur dictum, Quod sequitur, quam Afer, intellige Domitium Afrum praestantissimum oratorem sed tum recentem.

Isque annus horum nos uocamus.) Lego, Isque annus horum quos uocamus ann. x. complectitur, incipit Dem.

Et ipsorum quoque Oratorum paucissima praecipua.) Emendauit, paucissimi, nam sequitur cognouerant.

Nec magis praefert.) Reposui perfert.

Et hiatus compositio.) Castigauit, & hiatus compositio. Mox sequitur, nisi qui pro nisi quis. Sic & Tullius usurpat.

Nullum sit uerbum uel rubigine infestum.) Scripsi infestum.

Porro ne in corpore quidem ualitudinem medici probant, quae animi anxietati confixit. Opinor legendum, quae animi anxietate consistit. Mox, laetissima quaeque antiquorum, Malim lectissima.

Omnes tamen eandem sanctitatem eloquentiae ferunt.) Reposui sanitatem. Quamuis in diuersis ingenijs esse quandam iudicij ac uoluminis similitudinem & cognationem.) Scribe luminis.

Vnde oritur illa foeda & praepostera, sed tamen frequens sicut his clam & exclamatio.) Has quatuor particulas, sicut is clam &, in unam confla dictionem, nempe quibusdam, & sic lege: sed tamen frequens quibusdam exclamatio. Paulo post, Ipsis etiam quibus utimur armis, legi possit, utitur.

Miratus, iratus antequam te Aper.) Expunximus, iratus.

Omnia

Omnia cuiusdam familiae soboles committeretur.) Restituimus cuiuspiam familiae.

Notus est nobis utique Ciceronis liber.) Scripsi uobis.

Ex multa eruditione & pluribus partibus.) Castigauit, ex multa eruditione ex pluribus artibus ex omnium rerum scientia exundat. Mox, pro non rhetorum scholis, scripsi, non ut rhe. f.

Plerisque autem in quibus haec quoque scientia requiruntur.) Lego, Pleraque autem in quibus haec quoque scientiae requiruntur.

Nisi eum qui tanquam in aciem omnibus armis instructus sit, in forum.) Tu repono, Nisi eum qui tanquam in aciem omnibus armis instructus, sic in forum omnibus artibus armatus exierit.

Ut in actionibus eorum uix quoque cottidiani sermonis.) Castigauit, sex quoque cottidiani sermonis.

Sed longe magis facultate & eloquentia contineri.) Legendum, facultate eloquentiam contineri.

Non multo aetate antecedens.) Scribe, aetate antecedens. Mox pro deducuntur in scena scholasticorum, scripsi, in scenas.

Tanto plus aut principes gratiae.) Castigauit, apud principes.

Non minus rubore quam praemijs stipulabantur.) Reposui, simulabantur.

Item, Nescio an uenerint in manus nostras.) emendauit, uestras.

Ita cum acciderent, ingentem eloquentiae materiam ministrabant.) Nam praecessit: Hijs accedebat splendor rerum, & magnitudo causarum.

More hominum agit, quorum ea natura est, ut secura uelint.) Lego, nolint.

Quae & si nunc aptior est.) Repone, arctior est.

Et municipiorum, & legationes.) Scripsi, Et municipiorum legationes, ac partes Italiae periclitantibus assisterent. Item paulo post, abstinerint.

Nostra quoque ciuitas donec errauit.) Hoc est, fluctauit. Ni malis certauit.

Cum optima cito consentiant.) Hoc est, optima sententiae. Poterat alioqui legi, & optimi, si quis ad personam uelit referre.

Neque illos modus & temp. defuisset.) Scripsimus, Neque illis.

F I N I S.

P z

P. CORNELII TACITI EQ. RO.

DIALOGVS, AN SVI SECVLI ORATORES

antiquioribus, & quare concedant.

Oratores

Causidici
Aduocati
PatroniCato, Tragediæ
nomineM. Aper
Iul. Secundus

AEPE ex me requiris Iuste Fabi, cur cum priora secula tot eminentium oratorum ingenijs gloria, que effloruerint, nostra potissimum ætas deserta, & laude orbata, uix nomen ipsum oratoris retineat. neq; enim ita appellamus nisi antiquos. Horum autem temporum disertis, causidici, & aduocati, & patroni, & quiduis potius quàm oratores uocantur. Cui percuntationi tuæ respondere, & tam magnæ quæstionis pondus excipere, ut aut de ingenijs nostris male existimandum, si idem assequi non possumus, aut de iudicijs, si nolumus, uix hercule auderem, si mea sententia proferenda, ac non disertissimorum nostris temporibus hominum sermo repetendus esset, quos eandem hanc quæstionem pertractantes, iuuenis admodum audiui. Ita non ingenio, sed memoria ac recordatione opus est, ut quæ à præstantissimis uiris & excoGITATA subtiliter, & dicta grauitèr accepi, cum singuli diuersas uel eandem, sed probabiles causas afferrēt, dum formam sui quisq; & animi, & ingenij redderet, isdem nunc numeris, isdemq; orationibus persequar, seruato ordine disputationis, neq; enim defuit, qui diuersam quoq; partem suscipere, ac multum uexata & irrisa uetustate, nostrorum temporum eloquentiam antiquorum ingenijs anteferet. Nam postero die quàm accuratius Maternus Catonem recitauerat, cum offendisse potentium animos dicetur, tanquam in eo tragediæ argumento sui oblitus, tantum Catonem cogitasset, eaq; de re per urbem frequens sermo haberetur, uenerunt ad eum M. Aper & Iulius Secundus, celeberrima tum ingenia fori nostri: quos ego in iudicijs non utroscq; modo studiose audiebam, sed domi quoq; & in publico affectabar mira studiorum cupiditate, & quodam ardore iuuenili, ut fabulas quoq; eorum & disputationes, & arcana semotæ dictionis penitus exciperem: quamuis malignè pleriq; opinarentur, nec Secundo promptum esse sermonem, & Aprum ingenio potius & uir naturæ, quàm institutione & literis famam eloquentiæ consecutum. Nam & Secundo purus, & pressus, & in quantū satis erat profluens, sermo nō defuit. Et Aper cōmuni eruditione imbutus contemnebat potius literas quàm nesciebat, tanq; maiorem industriæ & laboris gloriam habiturus, si ingenium eius nullis alienarum artium adminiculis inniti uideretur. Igitur ut intrauimus cubiculum Materni, sedentem ipsum, quem pridie recitauerat librum intra manus habentem, deprehendimus. Tum Secundus: Nil ne te, inquit, Maternæ fabulæ malignorum terrent, quo minus offensas Catonis tui cures? An ideo librum

librum istum deprehendisti, ut diligentius retrectares, & sublatis si quæ prauam interpretandi materiam dederunt, emitteres Catonem non quidem meliorem, sed tamen securiorem? Tum ille, leges tu quidem si uolueris & agnosces quæ audisti. quod si qua omisit Cato, sequenti tractatione Thyestes dicet. Hanc enim tragediam disposui iam, & intra me ipse formaui. Atque ideo maturare libri huius æditionem festino, ut dimissa priore cura, nouæ cogitationi toto pectore incumbam. Adeo te tragediæ istæ non fatiant (inquit Aper) quo minus omittis orationum & curarum studijs omne tempus modo circa Medeam, ecce nūc circa Thyestem consumas? cum tot amicorum causæ, tot coloniarum & municipiorum clientelæ in forum uocent, quibus uix sufficeres, etiam si non nouum tibi ipse negotium importasses, Domitium & Catonem: id est, nostras quoq; historias & Romana nomina, Græcorum fabulis aggregares. Et Maternus: perturbarer hac tua seueritate, nisi frequens ac assidua nobis contentio iam propè in consuetudinem uertisset. Nam nec tu agitare & insequi poetas intermittis, & ego cui desidiam aduocamur quotidianum hoc patrocinium defendens aduersus te, poetice exerceo. Quo lætor magis oblatum nobis iudicē, qui me uel in futurum uetet uersus facere, uel quod iam pridem opto, sua quoq; autoritate compellat, ut omissis forensium Musarum angustijs, in quibus satis mihi superq; sudatum est, sanctiorem istam & augustiorem eloquentiam colam. Ego uero, inquit Secundus, ante quàm me iudicē Aper recuset, faciam quod probi & modesti iudices solēt, ut in his cognitionibus excusent, in quibus manifestum est, alteram apud eos partem gratia præualere. Quis enim nescit, neminem mihi coniunctionem esse & usu amicitia, & assiduitate contubernij quàm Saleium Bassum, cum optimum uirum tum absolutissimum poetam: porro si poetica accusatur, non alium uideo reum locupletiozem. Securus sit, inquit Aper, & Saleius Bassus, & quisquis alius studium poeticae & carminum gloriam fouet, cum causas agere non possit. & ego enim quatenus arbitrium litis huius inueniri non patiar, Maternum solite plurimum defendi. sed & ipsum solum apud eos arguam, quod natus ad eloquentiam uirilem & oratoriam, qua parare simul & ueri amicitias, addiscere nationes, complecti prouincias possit, amittit studium, quo non aliud in ciuitate nostra uel ad utilitatem fructuosius, uel ad dignitatem amplius, uel ad urbis famam pulchrius, uel ad totius imperij atque omnium gentium notitiam illustrius excoGITARI potest. Nam si ad utilitatem uitæ omnia consilia, facta nostra dirigenda sunt, quid erit tutius quàm eam exercere artē, qua semper armatus præsidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, inuidis uero & inimicis metum & terrorem ultro ferat, ipse securus & uelut quadam perpetua potentia ac potestate munitus. cuius uis & utilitas rebus propè fluctibus aliorum, præsidio & tutela intelligitur, sin proprium periculum ir-

Thyestes, altera
tragediaForenses
MusæQuæ cognitiones
modestis iudicibus
ingrataEloquentiæ oratoris
& forensis utilitas

repat, non hercule lorica aut gladius in acie firmiter munimentū, quā reo
 & periclitanti eloquentia praesidium simul & telum, quo propugnare pari-
 ter & incescere, uel in iudicio, siue in senatu, siue apud principē possis. Quid
 aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quā eloquentiam suam
 opposuit? qui accinctus & minax disertam quidem sed inexercitātam & e-
 iusmodi certaminum rudem Heluidij sapientiam elusit. Plura de utilitate
 non dico, cum praesertim minime contradicendum Maternum meum arbi-
 trer. Ad uoluptatem oratoriae eloquentiae transeo, cuius iucunditas non
 uno alioque momento, sed omnibus propē diebus & propē omnibus horis
 contingit. Quid enim dulcius libero & ingenuo animo, & ad uoluptates
 honestas nato, quā uidere plenam semper & frequentem domum con-
 cursu splendidissimorum hominum, idē scire, non pecuniae, non orbitati,
 neque officij alicuius administrandis, sed sibi ipsi dari? illos quinimmo or-
 bos & locupletes uenire plerumque ad iuuenem & pauperem, ut aut sua aut
 amicorum discrimina commendent. Vlla ne tanta ingentium opum ac ma-
 gnae potentiae uoluptas, quā spectare homines ueteres, & senes, & totius
 orbis gratia subnixos, in summa omnium rerum abundantia consistentes
 id quod optimum sit se non habere? Iam uero qui togatorum comitatus
 & egressus? quae in publico species? quae in iudicij ueneratio? quod gau-
 dium confurgendi assistendique inter tacentes, in unum conuersos, coire po-
 pulum & circumfundi coram, & accipere affectum quacumque orator indu-
 xerit? Vulgata dicentium gaudia & imperitorum quoque oculis exposita,
 parua censeo. Illa secretiora, & tantum ipsis orantibus nota, maiora sunt.
 Siue accuratam meditatamque affert orationem, est quoddam sicut ipsius
 dictionis, ita gaudij pondus & constantia: siue nouam & recentem curam
 non sine aliqua trepidatione animus attulerit, ipsa sollicitudo commendat
 euentum, & lenocinatur uoluptati. Sed extemporalis audacia, atque ipsius
 temeritatis uel praecipua iucunditas est. Nam ingenio quoque sicut in agro,
 quanquam alia diu ferantur atque elaborentur, gratiora tamen quae sua spon-
 te nascuntur. Equidem ut de me ipso fatear, non cum dicam latioremi egi,
 quo mihi latus clauus oblatus est, uel quo homo nouus & in ciuitate mini-
 me fauorabili nactus quaesturam, aut tribunatum, aut praeturam accepi, quae
 eos quibus mihi pro mediocritate huius quantulaeque in dicendo facul-
 tatis, aut reū prospere defendere, aut apud Centumuiros causam aliquam
 feliciter orare, aut apud principē ipsos illos liberos & procuratores princi-
 pum tueri & defendere datur. Tum mihi supra tribunatus & praeturas &
 consulatus ascendere uideor, tum abire: quod si non in alio oritur, nec in co-
 dicillis datur, nec cum gratia uenit. Quid fama & laus cuiusuis artis cum ora-
 torum gloria comparanda est, qui non illustres in urbe solum apud nego-
 tiosos & rebus intentos, sed etiam apud iuuenes & adulescentes, quibus mo-
 rum & indoles est & bona spes sui? Quorum nomina prius parētes liberis
 suis

Eprius Mar-
cellusHeluidius
PriscusVoluptas ora-
toriae elo-
quentiae

Latus clauus

suis ingerunt: quos saepius uulgus imperitum & tunicatus hic populus tran-
 seuntes nomine uocat & digito demonstrat: Aduenae quoque & peregrina-
 iam in municipijs & colonijs suis auditos cum primum urbem attigerunt
 requirunt ac uultus agnoscere concupiscunt. Ausim contendere Marcel-
 lum hunc Eprium de quo modo locutus sum, & Crispum Vibium (libenti
 us enim nouis & recentibus quā remotis & obliteratis exemplis utor) nō
 minus esse in extremis partibus terrarum, quā Capuae aut Verellis, ubi
 nati dicuntur, nec hoc illis alterius ter millies sestertium praestat, quanquam
 ad has ipsas opes possunt uideri eloquentiae beneficio uenisse. Ipsa eloquen-
 tia cuius numen & caelestis uis multa quidem omnibus seculis exempla edi-
 dit, ad quantam usque fortunam homines ingenij uiribus peruenerint. Sed
 habet, ut supra dixi, propria, & quae non cognoscenda, sed oculis expectan-
 da habemus. Nam quo sordidius & abiectius nati sunt, quoque notabilior
 paupertas & angustia rerū nascentes eos circumsteterunt, eo clariora & ad
 demonstrandam oratoriae eloquentiae utilitatem illustriora exempla sunt,
 quod sine commendatione natalium, sine substantia facultatū, neuter mori-
 bus egregius, alter habitu quoque corporis contemptus, per multos iam an-
 nos potentissimi, ac donec libuit principes fori, nunc principes in Caesaris
 amicitia agere feruntque cuncta, atque ab ipso principe cum quadam reueren-
 tia diliguntur. Quia Vespasianus uenerabilis senex & patientissimus uir be-
 ne intelligit, ceteros quidem amicos suos niti, quae ab ipso acceperint quaeque
 ipsis accumulare, & in alios congerere promptum est. Marcellum autem &
 Crispum attulisse ad amicitiam suam quod non à principe acceperint, nec
 accipi possit. Minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines Attali
 & statuae, quae neque ipsa tamen negliguntur, tam Hercule quā diuitiae &
 opes, quas facilius inuenies qui uituperet quā fastidiat. His igitur & ho-
 noribus & ornamentis, & facultatibus refertas domos eorum uidemus, qui
 se ab ineunte adolescentia causis forensibus & oratorio studio dederunt.
 Nam carmina & uersus quibus totam uitā Maternus insumere optat (in-
 de enim omnis fluxit oratio) neque dignitatem ullam auctoribus suis concili-
 ant, neque utilitates alunt. Voluptatem autem breuem, laudem inanem &
 infructuosam consequuntur: licet haec ipsa & quae deinde dicitur sum, au-
 res tuae o Materne respuant. Crebro & si apud te Agamemnon aut Iason
 diserte loquitur, quis ideo domum defensus, & tibi obligatus redit? Quis
 Saleium nostrum egregium poetam uel (si hoc honorificentius est) praeda-
 rissimum uatem deducit, aut salutat, aut prosequitur? Nempe si amicus, si
 propinquus, si denique aliquis in aliquod negotium inciderit, ad hunc Secun-
 dum recurret, non ad te Materne, quia poeta es, neque ut pro eo uersus faci-
 as. hi enim Basso domi nascuntur, pulchri quidem & iucundi. quorum ta-
 men hic exitus est, ut cum toto anno, per omnes dies, magna nocturne parte,
 unum librū extulit & lucubravit, rogare ultro & ambire cogatur, ut sint qui

Eprius Mar-
cellus. Vibius
CrispusEloquentia fo-
rensi parantur
opes dignitas
& principum
fauor

dignentur audire, & ne id quidem gratis: nam & domum mutuatur & auditorium extruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit. ut beatissimum recitationum eius euentus prosequatur, omnis illa laus intra unum aut alterum diem uelut in herba uel flore percepta, ad nullam certam & solidam peruenit frugem: nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem uagum, & uoces inanes, & gaudium uolucrum. Laudauimus nuper ut miram & eximiam Vespasiani liberalitatem, quod quingenta sestertia Basso donasset. Pulchrum id quidem, indulgentiam principis ingenio mereri, quanto tamen pulchrius, si ita res familiaris exigat, se ipsum colere, suam experiri libertatem? Adhuc quod poetis, si modo dignum aliquid elaborare & efficere uelint, relinquenda conuersatio amicorum, & iucunditas urbis, deferenda cætera officia, ut quæ ipsi dicunt, in nemora & lucos, id est, in solitudinē recedendum est. Nec opinio quidem & fama cui soli seruiunt, & quod unum esse precium omnis sui laboris fatentur, æque poetas quàm oratores sequuntur, quoniam mediocres poetas nemo nouit, bonos pauci. Quando enim rarissimarum recitationum fama in totam urbem penetrat metrum, ut per tot prouincias innotescat: quotus quisque cum ex Hispania uel Asia, ne quid de Gallicis nostris loquamur, in urbem uenit, Saleium Bassum requirit: atque adeo si quis requirit & semel uidit, transit & contentus est, ut si picturam aliquam uel statuam uidisset. Neque hunc meum sermonem sic accipi uolo, tanquam eos quibus natura sua oratorum ingenium denegauit, deterream à carminibus, si modo in hac studiorum parte oblectare otium & nomen inferere possunt famæ. Ego uero omnem eloquentiam omnesque eius partes sacras & uenerabiles puto. Nec solum cothurnum nostrum, aut heroci carminis sonum, sed lyricorum quoque iucunditatem, & elegorum lasciuias, & iamborum amaritudinem, epigrammatum lusus, & quamcumque aliam speciem eloquentia habeat, anteponendam cæteris aliarum artium studijs credo. sed tecum mihi Maternæ res est, quod cum natura tua in ipsam arcem eloquentiæ ferat, errare mauis, & summa adeptus, in leuioribus subsistis. Ut si in Græcia natus esses, ubi ludicras quoque artis exercere honestum est, tibi Nicostrati robur ac uires dii dedissent, non paterer immanes illos ad pugnam natos lacertos, leuitate iaculi aut iactu disci uanescere: sic nunc te ab auditorijs & theatris, in forum & ad causas, & ad uera praelia uoco: cum præsertim ne ad id quidem cõfugere possis, quod plerisque patrocinatur, tanquam minus obnoxium sit offensis poetarum quàm oratorum studium. Efferuescit enim uis pulcherrimæ naturæ tuæ, nec pro amico aliquo, sed quod periculosius est, pro Catone offendis. nec excusatur offensa necessitudine officij aut fide aduocationis, aut fortuitæ & subitæ dictionis impetu. At tu meditatus uideris elegisse personam notabilem & cum auctoritate dicturam. Sentio quid responderi possit, hinc ingentis

Poeta recitabant olim carmina sua

Poetarum merces

Poeta solitudo opus habent

Opinio & fama

Mediocres poetas nemo nouit, bonos pauci

Loquitur de Catone Martini tragædia

ex his assensus, hinc in ipsis auditorijs præcipue laudari & mox omnium sermonibus ferri. Tolle igitur quietis & securitatis excusationem, cum tibi sumas aduersarium superiorem. nobis satis sit priuatas & nostri seculi controuersias tueri, in quibus expressis si quando necesse sit pro periclitante amico potentiorum aures offendere, & probata sit fides & libertas excusata. Quæ cum dixisset Aper acrius, ut solebat, & intento ore, remissus & subridens Maternus, Parauit, inquit, me non minus diu accusare oratores quàm Aper laudat. Fore enim arbitrabar ut à laudatione eorum digressus detractaret poetas, atque carminum studium prosterneret: arte quadam mitigauit concedendo his qui causas agere non possent, ut uersus facerent. Ego autem sicut in causis agendis niti fortasse possum, ita recitatione tragædiarum, & ingredi, & efficere famam auspiciatus sum, tum quidem cum in Nerone improbam & studiorum quoque sacra prophanantem uaticinij potentiam fregi, hodie si quid in nobis notitiæ ac nominis est, magis arbitror carminum quàm orationum gloria partum, ac me de iungere a forensi labore constitui, nec comitatus istos & egressus aut frequentiam salutationum concupisco, non magis quàm æra & imagines quæ etiam iam me nolente in domum meam irruerunt. Nam statum cuiusque ad securitatem melius innocentia tueor quàm eloquentia. nec uereor, ne mihi unquam uerba in senatu nisi pro alterius discrimine faciendâ sint. Nemora uero, & luci, & secretum ipsum quod Aper increpabat, tantam mihi afferunt uoluptatem, ut inter præcipuos carminum fructus numerem, quod nec in strepitu, nec sedente ante ostium litigatore, nec inter sordes ac lachrymas reorum componuntur, sed secedit animus in loca pura atque innocentia, fruiturque sedibus sacris. Hæc eloquentiæ primordia, hæc penetralia, hæc primum habitu cultuque commoda mortalibus, in illa casta & nullis contacta uitæ pectora influxit. sic oracula loquebantur. Nam lucrosæ huius & sanguinantis eloquentiæ usus, recens, & malis moribus natus, atque ut tu dicebas Aper, in locum teli repertus. Cæterum felix illud & ut more nostro loquar, aureum seculum & oratorum & criminum impos, poetis & uatibus abundat, qui benefacta canerent, non qui male admissa defenderent, ne aut illud clamore aut angustiae honor primum apud deos, quorum proferre responsa & interesse epulis ferebantur. Deinde quod apud illos dijs genitos sacrosque reges, inter quos neminem causidicorum, sed Orpheæ ac Linum, ac si introspicere altius uelis, ipsum Apollinem accepimus. uel si hæc fabulosa nimis & cõposita uidentur, illud certe mihi concedis Aper, non minorè honorem Homero quàm Demostheni apud posteros, nec angustioribus terminis famam Euripidis, aut Sophoclis, quàm Lyfiæ aut Hyperidi includi, plures hodie reperies qui Ciceronis gloriam, quàm Virgilij detractent. Nec ullus Asinij aut Messalæ liber tam illustris est, quàm Medea Ouidij, aut Vari Thyestes. Ac ne fortunâ quidem uatum,

& illud

Pro poetica aduersus eloquentiam forentem

Poetarum secretum

Lucrosa ac sanguinans eloquentia

Poetis autem seculum abundat, dabat, carebat oratoribus

Homerus non minor Demosthenes

& illud felix contubernium comparare timuerim cum iniqua & anxia oratorum uita. licet illos agitent certamina & pericula sua & controuersia, malo securum & secretum VIRGILII secessum, in quo tamen neq; apud diuum Augustum gratia caruit, neque apud populum Romanum notitia. Testes Augusti epistolæ, testis ipse populus, qui auditis in theatro uersibus Virgilij, surrexit uniuersus, & forte præsentem spectantemq; Virgilium ueneratus est, sic quasi Augustum. Ne nostris quidem temporibus Secundus Pomponius Aphro Domitio uel dignitate uitæ uel perpetuitate famæ cesserit. Nam Crispus & Marcellus ad quorum exempla me uocas, quid habent in hac præsentis fortuna concupiscendum? an quod timent, an quod timentur? quod cum quotidie aliquid rogentur, hi quibus præstant indignantur: quod alligati cū adulatione, nec imperantibus unquam satis ferui uidentur, nec nobis satis liberi? Quæ hæc summa rerum potentia est? tantum posse liberti solent. Me uero dulces (ut Virgilius ait) Musæ remotum à sollicitudinibus, & curis, & necessitate quotidie aliquid contra animum faciendi, in illa sacra illosq; fontes ferant: nec insanum ultra & lubricum forum famamq; pallentem trepidus experiar: Non me fremitus salutantium, nec anhelans libertus excitet, nec incertus futuri, testamentum pro pignore scribam. nec plus habeam quàm quod possim cui uelim relinquere quandocunq; fatalis & meus dies ueniet. statuarq; tumulo non mœstus & atrox, sed hilaris & coronatus. & pro memoria mei, nec consulari quisquam nec roget. Vix dum finierat Maternus concitatus & uelut instinctus, cū Urbanus Messala cubiculum eius ingressus est, suspicatusq; ex ipsa intentione singulorum altiore inter eos esse sermonem: Num parum tempestiuis inquit, interueni, secretum consilium & causæ alicuius meditationem tractantibus? Minime minime, inquit Secundus, atq; adeo uellem maturius interuenisses. delectasset enim te & Apri nostri accuratissimus sermo, cum Maternum ut omne ingenium ac studium suum ad causas agendas conuerteret, exhortatus est: & Materni pro carminibus suis læta, utq; poetas defendi decebat audenter, poetarum quàm oratorum similior oratio. Me uero inquit, & sermo ipse infinita uoluptate affecisset, atq; id ipsum delectat quod uos uiri optimi & temporum nostrorum oratores, non forensibus tantum negotijs, & declamatorio studio ingenia uestra exercetis, sed eiusmodi etiam disputationes adiungitis, quæ & ingenium alunt & eruditionem, & literarum iucundissimum oblectamentum cum uobis qui illa disputatis, afferunt, tum etiam his ad quorum aures peruenierint. Itaq; Hercule non minus probari uideo in te Secunde quod Iulij Asiatici uitam componendo, spem hominibus fecisti plurimum eiusmodi librorum, quàm in Apro quod nondum à scholasticis controuersijs recessit, & otium suum mauult nouorum rhetorum more quàm ueterum oratorum consumere. Tum Aper, non desinis Messala uetera tantum & antiqua

Secund. Pom.
ponius poeta
Domitius A.
pher orator

Liberti

vrb. Messala

Forensia

negotia
Declamatori-
um studium

Iul. Asiatici
uitam com-
posuit Se-
cundus

antiqua mirari, nostrorum autem temporum studia irridere atq; contemnerent? Nam hunc tuum sermonem sæpe excepi, cum oblitus & tuæ & fratris tui eloquentiæ, nostro hoc tempore oratorem contendere antiquis, esse creditis audacius: quo malignitatis opinionem non uerebaris, cum eam gloriam quam tibi alij concedunt ipsi tibi denegares. Neq; illius, inquit, sermonis mei poenitentiam ago, neq; aut Secundum aut Maternum aut te ipsum Aper (quanquam interdum in contrarium disputas) aliter sentire credo. Ac uelim impetratum ab aliquo uestrum, ut causas huius infinitæ differentiæ scrutetur ac reddat, quas mecum ipse plerunq; conquiro: & quod quibusdam solatio est, mihi auget quæstionem, quia uideo etiam Graijs accidisse, ut longius absit Aeschines & Demosthenes sacerdos iste enitet, & si quis alius Ephesum uel Mitylenas contentus scholasticorum clamoribus quatit, quàm Afer aut Africanus aut uos ipsi à Cicerone aut Asinio recessistis. Magnam, inquit Secundus, & dignam tractatu quæstionem mouistis: sed quis eam iustius explicauerit quàm tu, ad cuius summam eruditionem & præstantissimum ingenium cura quoq; & meditatio accessit? Et Messala, aperiam inquit cogitationes meas, si illud à uobis ante impetraueris, ut uos quoq; sermonem huc nostrum adiuuetis. Pro duobus, inquit Maternus, promitto. nam & ego & Secundus exequemur partes, quas intellexerimus te nõ tam omisisse quàm nobis reliquisse. Aprum enim solere dissentire, & tu paulo ante dixisti, & ipse satis manifestus est iam dudum in contrarium accingi, nec equo animo perferre hanc nostram pro antiquorum laude concordiam. Non enim, inquit Aper, inauditum & indefensum seculum nostrum patiar hac uestra cõspiratione damnari. Sed hoc primum interroga bo, quos uocetis antiquos, quam oratorum ætatem signatione ista determinetis? Ego enim cum audio antiquos, quosdam ueteres & olim natos inteligo, ac mihi uersantur ante oculos Vlysses & Nestor quorum ætas mille fere & cc. annis seculum nostrum antecedit: uos autem Demosthenem & Hyperidem percipitis, quos satis constat Philippi & Alexandri temporibus floruisse, ita tamẽ ut utriq; superstites essent. Ex quo apparet non multo plures quàm cc. annos interesse inter nostram & Demosthenis ætatem, quod spacium temporis, si ad infirmitatem corporum nostrorum referas, fortasse longum uideatur: si ad naturam seculorum & respectu huius imensi æui, perquam breue, & in proximo est. Nam si, sicut Cicero in Hortensio scribit, is est magnus & uerus annus, quo eadem positio cœli syderumq; quæ cum maxime est, rursus existet, isq; annus horum quos uocamus annorum xij. dccclij. completitur, incipit Demosthenes uester quæ uos ueterẽ & antiquum singitis, non solum anno quo nos, sed ferè eodem mense extitisse. Sed transeo ad Latinos oratores, in quibus non Menenium ut puto Agrippam, qui potest uideri antiquus, nostrorũ temporum disertis antepone re soletis, sed Ciceronẽ, & Casarem, & Cæliũ, & Caluum, & Bru,

Antiqui

Vlysses

Nestor

Demosthe-
nes

Hyperides

Annus ma-
gnus

Menenius

Agrippa

Cicero

Cæsar

Cælius

Caluus

Britus & Brutum, & *Afinium*, & *Messalam*, quos quidem cur antiquis temporibus potius ascribatis quam nostris, non uideo. nam ut de Cicerone ipso loquar, *Hirtio* nempe & *Pansa* consulibus, ut *Tyro* libertus eius scripsit, *viij* Idus occisus est, quo anno *diuus Augustus* in locum *Pansæ* & *Hirtij* se & *Q. Pedium* *co.* suffecit. *statue viij* & *l* annos, quibus mox *diuus Augustus* *Remp.* rexit: ad hęc *Tiberij* tres & *uiginti*, & propè *quadriennium* *Ca.* ac bis *quaternos* *denos* *Claudij* & *Neronis* annos, atq; unum *Galbæ* & *Orthonis*, & *Vitellij* unum annum, ac *sextam* iam *felicis* huius principatus stationem, qua *Vospasianus* *Remp.* fouet, c & *xx* anni ab interitu *Ciceronis* in hunc diem colliguntur, unius hominis ætas. Nam ipse ego in *Britannia* uidi senem, qui se fateatur & *pugnæ* interfuisse, qua *Cæsarem* inferentem arma *Britannia*, arcere littoribus, & pellere aggressi sunt. Ita si eum qui armatus *C. Cæsari* restitit, uel captiuitas uel uoluntas, uel fatum aliquod in urbem pertraxisset, idem *Cæsarem* ipsum & *Ciceronem* audire potuit, & nostris quoq; auctoribus interesse. Proximo quidem *congiario* ipsi uidiſtis plerofq; senes, qui se à *diuo* quoque *Augusto* semel atq; iterum accepisse *congiarium* narrabant, ex quo colligi potest, & *Coruinum* ab illis & *Afinium* audiri potuisse. Nam *Coruinus* in medium usq; *Augusti* principatum, *Afinius* penè ad extremum durauit. Nec diuidatis seculum, & antiquos ac ueteres uocatis oratores, quos eorundem hominum aures agnoscere ac uelut coniungere & copulare potuerunt. Hęc ideo prædixi, ut si qua & horum oratorum, fama, gloriaq; ac laus temporibus adquiritur, eandem docerem in medio sitam, & propiore nobis quam *Ser. Galbæ*, *Caii Carboni*, quosq; alios antiquos merito uocarem. Sunt enim horridi, & impolitii, & rudes, & informes, & quos utinam imitatus non esset *Caluus* uester aut *Cælius*, aut ipse *Cicero*. Agere enim fortius iam & audentius uolo, si illud ante prædixero, mutari cum temporibus formas & genera dicendi, Sicut *Catoni* seni comparatus *C. Gracchus*, plenior & uberior: sic *Graccho* politior & ornator, *Crasſus*: sic utroq; distinctior & urbanior & altior, *Cicero*: *Cicerone* mitior *Coruinus* & dulcior, & in uerbis magis elaboratus. Nec quæro quis disertissimus. Hoc interim probasse contentus sum, non esse unum eloquentiæ uultum, sed in illis quoque quos uocatis antiquos, plures species deprehendi: nec statim deterius esse quod diuersum est: uultio autem malignitatis humanæ uetera semper in laude, præsentia in fastidio esse. Nam non dubitamus inuentos qui pro *Catone* *Appium* *Cæcum* cum magis mirarentur. Satis constat nec *Ciceroni* quidem obtreçtatores defuisse, quibus inflatus, & tumens, nec satis pressus, supra modum exultans & superfluens & parum antiquus uideretur. Legisti utique & *Calui*, & *Bruti*, ad *Ciceronem* missas epistolas, ex quibus facile est deprehendere, *Caluum* quidem *Ciceroni* uisum exanguem, ac tritum, *Brutum* autem otiosum atque disunctum, *Rursumq; Ciceronem* à *Caluo* quidem

quidem male audiuisse tanquam solutum & eneruem: à *Bruto* autem, ut ipse uerbis utar, tanquam fractum atq; elumbem. Si me interroges, omnes mihi uideri uerum dixisse. sed mox ad singulos ueniam, nec mihi cum uniuerſis negotium est. Nam quatenus antiquorū admiratores hunc uelut terminum antiquitatis constituere solent, quem usque ad *Cassium* *Seuerum* faciunt, quem primum affirmant flexisse ab illa uetere, atque dicendi uia directa, non infirmitate ingenij, nec inscitia literarum transtulisse se ad id dicendi genus contendo, sed iudicio & intellectu. Vidit namq; ut paulo ante dicebam, conditionem temporum & diuersitates auctorum, formam quoq; ac speciem orationis remutandam. Facile perferabat prior iste *populus*, ut imperitus & rudis, imperitissimarum orationum spacia: atq; id ipsum laudabat, si dicēdo quis diem eximeret. Ita uero longa principiorum præparatio, & narrationis altè repetita series, & multarum diuisionum ostentatio, & mille argumentorum genera, & quicquid aliud aridissimis *Hermagoræ* & *Apollodori* libris præcipitur, in honore erat: & si quis odoratus philosophiam, atque ex ea locum aliquem orationi suæ infereret, in cœlum laudibus ferebatur. Nec mirum. erant enim hæc noua & incognita: & ipsorum quoque oratorum paucissimi præcepta & rhetorum aut philosophorum placita cognouerant. At hercule peruulgatis iam omnibus, cum uix in cortina quisquam assistat, qui elementis studiorum & si non instructus, at certe imbutus sit, nouis & exquisitis eloquentiæ itineribus opus est, per quæ orator fastidium aurium effugiat, utique apud eos iudices qui ui aut potestate non iure & legibus cognoscunt, & nec accipiunt tempora sed constituunt, nec expectandum habent oratorem dum illi libeat de ipso negotio dicere, sed sæpe ultro admonent, atq; aliò transgredientem reuocant & festinare se testantur. Quis nunc ferat oratorem de infirmitate ualitudinis suæ præfantem? qualia sunt ferè principia *Coruini*. Quis quinque in *Verrem* libros expectauerit? Quis de exceptione & formula perpetietur illa immensa uolumina, quæ pro *M. Tullio*, aut *A. Cæcina* legimus? Præcurrit hoc tempore iudex dicentem, & nisi aut cursu argumentorum, aut colore sententiarum, aut nitore & cultu descriptionum inuitatus & corruptus est, auersatur dicentem. *Vulgus* quoq; assistentium & affluens & uagus auditor assueuit iam exigere lætitiã & pulchritudinem orationis, nec magis perfert in iudicijs tristem & impexam antiquitatem, quam si quis in scena *Roscij*, aut *Turpionis* aut *Ambuij* exprime re gestus uelit. Iam uero iuuenes & ipsa studiorum incude positi, qui profectus sui causa oratores sectantur, non solum audire, sed etiam referre dum aliquid illustre & dignum memoria uolunt: Traduntq; inuicem, ac sæpe in colonias ac prouincias suas scribunt, siue in suis aliquis arguta & breui sententia effulſit, siue locus exquisito & poetico cultu enituit. exercetur enim iam ab oratore etiam poeticus decor, non *Actij* aut *Pacuij* ueteri

ueterino inquinatus, sed ex Orati, & Virgilij, & Lucani sacrario profatus. Horū igitur auribus, & iudicijs obtemperās, nostrorum oratorū atas pulchrior & ornatior extitit. Neq; ideo minus efficaces sunt orationes nostræ, quia ad aures iudicantium cum uoluptate perueniūt. Quid enim si infirmiora horum temporum templa credas, quia non rudī cemento, & informibus tegulis extruuntur, sed marmore nitent & auro radiantur? Equidem fateor uobis simpliciter, me in quibusdam antiquorum uix risum, in quibusdam aut uix somnum tenere, nec unum de populo. Canuti aut Aride Furnio & Toranio, quicq; alios in eodem ualitudinario hæc ossa & hanc maciem probant. Ipse mihi Caluus cum unum & uiginti, ut puto, libros reliquerit, uix in una aut altera oratiuncula satis facit. nec dissentire cæteros ab hoc meo iudicio uideo. quotus enim quisq; Calui in Asitium aut in Drumsum legit? at hercule in hominum studiosorū manibus uersantur accusationes quæ in Varinium conscribuntur, ac præcipue secunda ex his oratio est enim uerbis ornata, & sententijs auribus iudicum accommodata: ut scias ipsum quoq; Caluū intellexisse quid melius esset, nec uoluntatē quin sublimis & cultius diceret, sed ingenii ac uires defuisse. Quid ex Cælianis orationibus? nempe hæc placent siue in uniuersa parte factum in quibus nitorem & altitudinē horum temporū agnoscimus. Sordes aut uerborum, & hians compositio & inconditi sensus redolent antiquitatem. nec quenquam adeo antiquarium puto, ut Cælium ex ea parte laudet, qua antiquus est. Concedamus sanè C. Cæsari ut propter magnitudinem cognitionis & occupationes rerum minus eloquentia effecerit, quam diuinum eius ingenium potulabat, tam hercule quam Brutum philosophiæ suæ relinquamus. Nam in orationibus minorem esse fama sua etiam admiratores eius fatentur, nisi forte quisquam aut Cæsaris pro Decio Samnite, aut Bruti pro Deiotaro Rege, cæterosq; cuiusdam lenti luminis ac temporis libros legit, nisi qui & carmina eorundem miratur. fecerunt enim & carmina, in Bibliothecas retulerunt, non melius quam Cicero, at felicius, quia illos fecisse pauciores sciunt. Asinius quoq; quanquam propioribus temporibus natus sit, uidetur mihi inter Meneios & Appios studuisse. Pacuuium certe, & Actium nō solum tragedijs, sed etiam orationibus suis expressit, adeo durus & siccus. Oratio autem sicut corpus hominis ea demum pulchra est, in qua non eminent uenæ, nec ossa numerantur, sed temperatus ac bonus sanguis implet membra & exurgit toris, ipsos quoq; nervos robur tegit, & decor commendat. Nolo Coruinum insequi, quia non per ipsum stetit quo minus lætitiæ nitoremq; nostrorum temporum exprimeret. Viderimus inquam iudicio eius uis aut animi aut ingenij sufficeret. Ad Ciceronem uenio, cui eadem pugna cum æqualibus suis fuit, quæ mihi uobiscū est. Illi enim antiquos mirabantur, ipse suorum temporum eloquentiam anteponebat. nec ulla re magis eiusdem ætatis oratores præcurrit quam iudicio. Primus enim

excoluit

excoluit orationem, primus & uerbis delectum adhibuit, & compositioni artem: locosq; altiores attentauit, & quasdam sententias inuenit: utiq; in his orationibus quas senior iam & iuxta finem uitæ composuit, id est, postquam magis profecerat, usucq; & experimentis didicerat, quod optimum dicendi genus est. Nam priores eius orationes non carent uitij antiquitatis: lentus est in principijs, longus in narrationibus, otiosus circa excessus: tarde commouetur, raro incalescit: pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur: nihil ex tempore referre possis: & uelut in rudī ædificio, firmus sanè paries & duraturus, sed non satis expositus & splendens. Ego autem oratorem sicut locupletem ac laudatum patrem familiæ non eo tantum uolo tecto tegi, quod hymbrem ac uentum arceat, sed etiam quod uisum & oculos delectet: non ea solum instrui supellectile quæ necessarijs usibus sufficiat, sed etiam sit in apparatu eius, & agrum, & gemmæ, ut sumere in manus aut aspicere sæpius liceat: quædam uero procul arcentur ut iam oblitterata & olentia: nullum sit uerbum uelut rubigine infectum, nulli sensus tarda & inerti structura in morem Annalium componantur: fugiat fœdam & insulsam scurrilitatem, uariet compositionem, nec omnes clausulas uno & eodem modo determinet. Nolo irridere rotam fortunæ, & ius Verrinum, & illud tertio quoq; sensu in omnibus pro sententia positum, esse uideatur. Nam & hoc inuitus retuli & plura omisi, quæ tamen sola mirantur atq; exprimunt, hi qui se antiquos oratores uocabant. neminem nominabo, genus hominum signasse contentus, sed uobis utiq; uersantur ante oculos qui Lucillum pro Oratio, & Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Aufidij Bassi, aut Seruilij Noniani ex comparatione Sisenæ aut Varronis fœdet, qui rhetorum nostrorum commentarios fastidiunt, oderunt, Calui miratur: quos more prisco apud iudicem fabulantes auditores sequuntur, non populus audit, uix deniq; litigator perpetitur, adeo mœsti & inculti illam ipsam quam iactant sanitatem, sed ieiunio consequuntur. Porro ne in corpore quidem ualitudinem medici probant, quæ animi anxietati confinis sit. parum est ægrum non esse, fortem & lætum & alacrem uolo, propè abest ab infirmitate in quo sola sanitas laudatur. Vos ergo disertissimi, ut potestis, ut facitis, illustrate seculum nostrum pulcherrimo genere dicendi. Nam & te Messala uideo latissima quæq; antiquorum imitantem. Et uos Maternæ ac Secunde ita grauitati summum nitorem & cultum uerborum miscetis, ea electio inuentionis, is ordo rerum, & quotiens causa poscit, ubertas, ea (quotiens permittitur) breuitas, is compositionis decor, sententiarum planitas: sic exprimitis affectus, sic libertatem temperatis, ut etiam si nostra iudicia malignitas & inuidia tardauerit, uerum de uobis daturi sint posteri nostri. Quæ cum Aper dixisset, Agnoscitis ne inquit Maternus uim & ardorem Apri nostri: quo torrente, quo impetu seculum nostrum defendit? q̄ copiose,

Q 2 ac uarie

acuarie uexauit antiquos? quanto non solum ingenio ac spiritu, sed etiam eruditione & arte ab ipsis mutuatus est, per quæ mox ipsos incesseret. Tum tamen Messala promissum ita mutasse non debes. neque enim defensores antiquorum exigimus, nec quenquam nostrorum, quanquam modo laudati sumus, his quos insectatus est Aper comparamus. ac ne ipse quidem ita sentit, sed more ueteri & alijs uestris philosophis sæpe celebrato sumpsit sibi contradicendi partes. Exprime nobis non laudationem antiquorum (satis enim illos fama sua laudat) sed causas cur in tantum ab eloquentia eorum recesserimus, cum præsertim centum & xx annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit. Tum Messala: sequar à te præscriptam formam Maternæ, neque enim diu cōtradendum est Apro, qui primum, ut opinor, non mouit, tanquam parum pro-
Antiqui siue maiores prius antiqui uocarentur, quos satis constat ante centum annos fuisse. Mihi autem de uocabulo pugna non est, siue illos antiquos, siue maiores, siue quo alio maualt nomine appellet, dummodo in confesso sit eminentiorem
Eminentior Ciceroniam seculi eloquentia illorum temporum eloquentiam fuisse. Ne illi quidem parti sermonis eius repugno, si quo minus fatetur plures formas dicendi etiam ipsdem sæculis, nedum diuersis extitisse. Sed quomodo inter Atticos oratores Demostheni tribuerit, proximum autem locum Aeschines & Hyperides & Lysias & Lycurgus obtinent, omnium autem consensu hæc oratorum ætas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem ceteros eorundem temporum disertos antecessit. Caluus autem & Asinius & Cæsar & Cælius & Brutus sic ut re & prioribus & sequentibus anteponuntur. nec refert qui inter se specie differant, cum genere consentiant. at tristior Caluus, numerosior Asinius, splendidior Cæsar, amarior Cælius, grauior Brutus, uehementior & plenior & ualentior Cicero, omnes tamen eandem sanitatem eloquentiæ ferunt: ut si omnium pariter libros in manum sumpseris, quamuis in diuersis ingenijs, esse quandam iudicij ac uoluminis similitudinē & cogitationem. Nam quod inuicem se obrectauerunt, & supersunt aliqua epistolis eorum inserta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non est oratorum uitium, sed hominum. Nam & Caluum & Asinium & ipsum Ciceronem credo solitos & inuidere, & liuere, & cæteris humanæ infirmitatis uitijs affici. solum inter hos arbitror Brutum non malignitate nec inuidia, sed simpliciter & ingenue iudicium animi sui detexisse. an inuideret Ciceroni, qui mihi uideatur ne Cæsari quidem inuidisse? Quod ad Ser. Galbam & C. Lelium attinet, & si quos alios antiquorum agitare non desistit, nõ exigit defensorem, cum fatear quædam eloquentiæ eorum, ut nascenti adhuc nec satis adultæ defuisse. Cæterum si omisso optimo illo, & perfectissimo genere eloquentiæ, eligenda sit forma dicendi, malim hercule C. Gracchi impetum, aut L. Crassi maturitatem, quàm calamistros Mecenatis, aut tinnitus Gallionis: adeo melius oratorem, uel hirta toga induere, quàm fucatis & meretricijs uestibus

uestibus insignire. Neque enim oratorius iste, immo hercule ne uirilis quidem cultus est, quo plerique ipsorum nostrorum actores ita utuntur, ut lasciuia uerborum & leuitate sententiarum, & licentia compositionis, histrionales modos exprimant, quodque uix auditu fas esse debeat, laudis & gloriæ & ingenij loco plerique iactant, cantari saltarique commentarios suos. Unde oritur illa fœda & præpostera, sed tamen frequens quibusdam exclamatio, ut oratores nostri temere dicere, histriones disertè saltare dicantur. Equidem non negauerim Cassium Seuerum, quæ solum Aper noster nominare ausus est, si his comparetur qui postea fuerunt, posse oratorem uocari, quamquam in magna parte librorum suorum plus uis habeat quàm sanguinis. Primus enim contempto ordine rerum, ommissa modestia, ac pudore uerborum, ipsis etiam quibus utimur armis incompositus, & studio ferendi plerumque deiectus nõ pugnat, sed rixatur. Cæterum, ut dixi sequentibus comparatus, & uarietate eruditionis, & lepore urbanitatis & ipsarum uirium robore, multum cæteros superat, Quorum neminem Aper nominare & uelut in aciem educere sustinuit. Ego autem expectabam, ut Bruto, Asinio, & Cælio & Caluo, aliud nouum agmen produceret, plurisque uel certe totidem nominaret, ex quibus alium Ciceroni, alium Cæsari, singulis demum singulos opponeremus. Nunc detrectasse nominatim antiquos oratores contentus, neminem sequentium laudare ausus est, nisi in publicum & in commune. ueritum credo ne multos offenderet, si paucos excerpisset. quotus enim quisque scholasticorum non hac sua peruatione fruitur, ut se ante Ciceronem numeret, sed planè post Gabinianum? At ego non uerebor nominare singulos, quo facilius propositis exemplis appareat quibus gradibus fracta sit & diminuta eloquentia. Appropera inquit Maternus, & potius exolue promissum: neque enim hoc colligi desideramus, disertiores esse antiquos, quod apud me equidem in confesso est. Sed causas exquirimus, quas te solitum tractare, paulo ante, plane mitiore eloquentia & temporum nostrorum, miratus, antequam te Aper offenderet maiores tuos laceffendo. Non sum, inquit, offensus à prima disputatione, nec uos offendi decebit, si quid forte aures uestras perstringit, cum sciatis hanc esse eiusmodi sermonum legem, iudicium animi citra damnum affectus proferre. Perge inquit Maternus, de antiquis loquaris, utere antiqua libertate, qua uel magis degenerauerimus quàm ab eloquentia. Et Messala, non reconditas Maternæ causas requiris, nec aut tibi ipsi, aut huic Secundo uel huic Apro ignotas, & iam mihi partes assignatis proferendi in medium quæ omnes. Quis enim ignorat & eloquentiam & cæteras artes desciuisse ab ista uetere gloria, non inopia hominum sed desidia iuuentutis, & negligentia parentum, & inscientia præcipientium, & obliuione moris antiqui? quæ mala primum in urbe nata, mox per Italiam fusa iam in prouincias manant: quanquam nostra nobis notiora sunt. Ego de urbe & his proprijs ac uer-

naculis uitijis loquar, quæ natos statim excipiunt, & per singulos ætatis gradus cumulantur, si prius de seueritate ac disciplina maiorum circa educationes firmandosq; liberos pauca prædixero. Iamprimum suus cuiq; filius ex casta parente natus, non in cella emptæ nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur, cuius præcipua laus erat, ueri domum, & inferuire liberis. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua, cuius probatis spectatisq; moribus, omnis cuiuspiam familiæ soboles cõmitteretur, coram qua neq; dicere fas erat quod turpe dictu, neq; facere quod inhonestum factu uideretur. Ac nõ studia moresq;, sed remissiones etiam lususq; puerorum, sanctitate quadam ac uerecundia temperabat. Sic Corneliam Gracchorum, sic Aureliam Cæsaris, sic Actiam Augusti matrem præfuisse educationibus, ac produxisse principes liberos accepimus, quæ disciplina ac seueritas eò pertinebat, ut sincera & integra & nullis prauitatibus detorta uniuersum rem militarem, siue ad iuris scientiam, siue ad eloquentiæ studium inclinasset, id solum ageret, id uniuersum hauriret. At nunc natus infans delegatur Græculæ alicui ancillæ, cui adiungitur unus aut alter ex omnibus seruis plebunq; uilissimus, nec cuiquam serio minister accommodatus, horum fabulis & erroribus teneri statim & rudes animi imbuuntur. Nec quisquam in tota domo pensi habet, quid coram infante domino, aut dicat, aut faciat: quando etiam ipsi parentes nec probitati neq; modestiæ paruulos assuefaciunt, sed lasciuia & libertati, per quæ paulatim impudentia irrepit & sui contemptus. Ideo uero propria & peculiaria huius urbis uitia penè in utero matris concipi mihi uidentur, histrionalis fauor & gladiatorum equorumq; studia, quibus occupatus & obsessus animus quantum loci bonis artibus relinquit: quorum quemque inuenieris qui domi quicquam aliud loquatur: quos alios adulescentulorum sermones excipimus, si quando auditoria intrauimus: Nec præceptores quidem ullas crebriores res cum auditoribus suis fabulas habent: colligunt enim discipulos non seueritate disciplinæ, nec ingenij experimento, sed ambitione salutantium, sed illecebris adulationis. Transeo prima discipulorum elementa, in quibus & ipsis parum elaboratur, nec in auctoribus cognoscendis, nec in euoluenda antiquitate, nec in notitiam uel rerum uel hominum, uel temporum satis operæ infumitur, sed expectantur quos rhetoras uocant, quorum professio quando primum in hac urbem introducta sit, quamq; nullam apud maiores nostros auctoritatem habuit, statim de curijs. Referam necesse est animum ad eam disciplinam qua usos esse eos oratores accepimus, quorum infinitus labor & quotidiana meditatio, & in omni genere studiorum exercitationes ipsorum etiam continentur libris. Notus est uobis utiq; Ciceronis liber qui Brutus inscribitur, in cuius extrema parte (nam prior commemoracionem ueterum oratorum habet) sua initia, suos gradus, suæ eloquentiæ

Prima discipulorum elementa. Auctores cognoscendi. Euoluenda antiquitas. Notitia rerum hominum, temporum. Ciceronis Brutus

quentiæ uelut quandam educationem refert. se apud Q. Mutium ius civile didicisse, apud Philonem Academicum, apud Diodorum Stoicum omnis philosophiæ partes penitus hausisse: neq; his doctoribus contentum, quorum ei copia in urbe contigerat, Achaiam quoq; & Asiam peragrassè, ut omnem omnium artium uarietatem complecteretur. Itaq; hercule in libris Ciceronis deprehendere licet, non Geometriæ, non Musicæ, non grammaticæ, non deniq; ullius ingenuæ artis scientiam ei defuisse. Ille dialecticæ subtilitatem, ille moralis partis utilitatem, ille rerum motus causasq; cognouit. ita enim est, optimi uiri, ita, ex multa eruditione, ex pluribus artibus, & omnium rerum scientia, exundat & exuberat illa admirabilis eloquentia. neq; oratoris uis & facultas, sicut cæterarum rerum, angustis & breuibus terminis cluditur: sed is est orator, qui de omni quæstione pulchrè & ornate & ad persuadendum apte dicere, pro dignitate rerum, ad utilitatem temporum, cum uoluptate audientium possit. Hæc sibi illi ueteres persuadebant. ad hæc efficienda intelligebant opus esse, non ut rhetorum scholis declamarent, nec ut fictis nec ullo modo ad ueritatem accedentibus controuersijs linguam modo & uocè exercebant, sed ut his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honesto ac turpi, de iusto & iniusto disputatur. Hæc enim est oratoris subiecta ad dicendum materia. Nam in iudicijs ferè de æquitate, in deliberationibus de honestate dicimus, ita ut plebunq; hæc ipsa inuicem misceantur. de quibus copiose & uarie & ornate nemo dicere potest, nisi qui cognouit naturam humanam, & uim uirtutum, prauitatemq; uitiorum, & intellectum eorum, quæ nec in uirtutibus neq; in uitijis numerantur. Ex his fontibus etiam illa profluunt, ut facilius iram iudicis uel instiget uel leniat, qui scit quid iræ promptius: & miserationem impellat, qui scit quid sit misericordia, & quibus animi motibus concitetur. In his artibus exercitationibusq; uersatus orator, siue apud infestos siue apud cupidos, siue apud inuidentes, siue apud tristes, siue apud timentes dicendum habuerit, tenebit habenas animorum: & prout cuiusq; natura postulabit, adhibebit manum & temperabit orationem, parato omni instrumento; & ad omnem usum reposito. Sunt apud quos astrictum, & collectum, & singula statim argumenta concludens dicendi genus plus fieri meretur. apud hos dedisse operam dialecticæ proficiet. Alios fusa, & æqualis, & ex omnibus ducta sermonibus oratio, magis delectat. ad hos permouendos mutabimur aliquid à Peripateticis: hi aptos & in omnem disputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, Xenophon iucunditatem: ne Epicuri quidem & Metrodori honestas quasdam exclamaciones assumere, hisq; prout res poscit, uti, alienum erit oratori. neq; enim sapientem informamus, neq; Stoicorum ciuitatem, sed eum qui non quasdam artes audire, sed omnes liberaliter de-

Absolutissima Ciceronis eruditio

Oratoris uis & facultas

Oratoris ad dicendum subiecta materia

Æquitas Honestas

Astrictum dicendi genus

Fusa oratio

Stoicorum ciuitas

464

P. CORNELII TACITI

& grammatica, musica, & geometria imbuebatur. Incidunt enim causæ plurimæ quidem ac penè omnes, quibus iuris notitia desideratur: pleræque autem in quibus hæc quoque scientiæ requiruntur. Nec quisquam respondeat: sufficit ut ad tempus simplex quiddam & informe doceamus. Primum enim aliter utimur proprijs aliter cõmodatis: longeque interesse manifestum est, possideat quis que profert an mutuetur. Deinde ipsa multarum artium scientia etiã aliud agentes nos ornat, atque ubi minime credas, eminet & excellit. Idque non doctus modo & prudens auditor, sed etiam populus intelligit: ac statim ita laude profecquitur, ut legitime studuisse, ut per omnes eloquentiæ numeros esse: ut denique oratorem etiam fateatur, quem non posse aliter existere, nec exitisse unquam confirmo, nisi eum qui tanquam in aciem omnibus armis instructus, sic in forum omnibus artibus armatus exierit. quod adeo negligitur ab horum temporum disertis, ut in actionibus eorum fex quoque quotidiani sermonis fœda ac pudenda uicia deprehendantur, ut ignorent leges, non teneant S. C. ius ciuitatis ulro derideant: sapientiæ uero studium & præcepta prudentium penitus reformident: in paucissimos sensus & angustas sententias detrudant eloquentiã, uelut expulsam regno: ut que olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circuncisa & amputata sine apparatu, sine honore, penè dixerim sine ingenuitate, quasi una ex sordidissimis artificijs discatur. Ego hanc primam & præcipuam causam arbitror, cur tantum ab eloquentia antiquorum oratorum recesserimus. Si testes desiderantur, quos potiores nominabo quam apud Græcos Demosthenem: quem studiosissimum Platonis auditorem fuisse memoriæ proditum est. Et Cicero his (ut opinor) uerbis, quicquid in eloquentia effecerit, id se non rhetorum, sed Academiæ spacio consecutum. Sunt aliæ causæ magnæ & graues, quas à uobis aperiri æquum est, quoniam quidem ego iam meum munus expleui, & quod in consuetudine est, satis multos offendi: qui si forte hoc audirent, certum habeo dicturos, me dum iuris & philosophiæ scientiam, tanquam oratori necessariam laudo, ineptijs meis placuisse. Et Maternus, Mihi quidem, inquit, susceptum à te munus adeo peregrinasse nondum uideris, ut incohasset tantum, & uelut uestigia ac liniamenta quædam ostendisse uidearis. Nam quibus instrui ueteres oratores soliti sint, dixisti, differentiamque nostræ desidiæ & inscientiæ aduersus acerrima & fecundissima eorum studia demonstrasti. Cætera expecto, ut quemadmodum ex te didici quid aut illi scirent, aut nos nesciamus, ita hoc quoque cognoscã, quibus exercitationibus iuuenes iam & forum ingressi confirmare & alere ingenia sua soliti sint, neque enim arte & scientia, sed longe magis facultate eloquentiam contineri, nec tu puto abnuas, & hi significare uultu uidentur. Deinde cum Aper & Secundus idem annuissent Messala quasi rursus incipiens: Quoniam initia & semina ueteris eloquentiæ satis demonstrasse uideor, docendo quibus artibus antiqui oratores institui

institui erudiri que soliti sint, persequar nunc exercitationem eorum: quam quam ipsis artibus inest exercitatio, nec quisquam percipere tot reconditas aut tam uarias res potest, nisi ut scientiæ meditatio, meditationi facultas, facultati uis eloquentiæ accedat. per quæ colligitur eandem esse rationem, & percipiendi quæ proferas, & proferendi quæ perceperis. sed si cui obscuro riora hæc uidentur, isque scientiam ab exercitatione separat, id certe concedet, instructum & plenum his artibus animum longe paratum ad eas exercitationes uenturum, quæ propriæ circa oratoriam uidentur. Ergo apud maiores nostros iuuenis ille, qui foro & eloquentiæ parabatur, imbutus iam domestica disciplina, refertus honestis studijs, deducebatur à patre, uel à propinquis, ad eum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat. hunc sectari, hunc profecqui, huius omnibus dictionibus interesse, utque sic dixerim, pugnare in prælio discere. magnus ex hoc usus, multum constantiæ, plurimum iudicij iuuenibus statim contingebat, in media luce studentibus atque inter ipsa discrimina, ubi nemo impune stultè aliquid, aut contrariè dicit, quod & iudex respuat, & aduersarius exprobrat, ipsi denique aduocati aspernentur. Igitur uera statim & incorrupta eloquentia imbuiebantur: & quanquam unum sequerentur, tamen omnes eiusdem ætatis patronos in plurimis & causis & iudicijs cognoscebant: habebantque ipsius Populi diuersissimarum aurium copiam, ex qua facile deprehendebatur quid in quoque uel probaretur uel displiceret. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret: nec aduersarij & æmuli ferro non ludibus dimicantes: sed auditorium semper plenum semper nouum ex inuidis & fauentibus, ut nec bene dicta dissimularentur. Scitis enim magnam illam & duratam eloquentiæ famam non minus in diuersis subcellijs parari quam suis, quin immo constantius surgere ibi, fidelius corroborari. Atque hercule sub eiusmodi præceptionibus iuuenis ille de quo loquimur, oratorum discipulus, fori auditor, sectator iudiciorum, eruditus & assuefactus alienis experimentis, cui quotidie audienti notæ leges, non noui iudicum uultus, reque accusationem susceperat, siue defensionem, solus statim unicuique causæ par erat. Nondecimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno & uigesimo Cæsar Dolobellam, altero & xx Asinius Pollio Catonem, non multo ætate antecedens Caluus Vatinius, ijs orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus. Ac nunc adulescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui rhetores uocantur: quos paulo ante Ciceronis tempora exitisse, nec placuisse maioribus nostris ex eo manifestum est, quod Marco Crasso & Domitio censoribus cludere (ut ait Cicero) ludum impudentiæ iussi sunt. Sed ut dicere institueram deducimur in scholas, quibus non facile dixerim utrum ne locus ipse, an condiscipuli,

Scientia
Meditatio
Facultas
Eloquentiæ uis

Iuuenis foro
& eloquentiæ
destinatus qd
primo faceret

Eloquentia ar
tium omnium
domina

Sine ingenui
tate

Demosthe
nes Plato
nis auditor
Cicero fuit
Academi
cus

Quo ætatis
anno orare
in iudicijs
coeperint,
L. Crassus
Cæsar
Asinius
Caluus

an genus

*Suasoria
Controuersia
Declamatio*

an genus studiorum plus mali ingenijs afferant. Nam in loco nihil reuerentie, sed in quem nemo nisi imperitus æque intrat. In condiscipulis nihil profectus, cum pueri inter pueros, & adolescentuli inter adulescentulos pari feracitate dicant & audiantur. Ipsæ uero exercitationes magna ex parte contrariæ. Nempe enim duo genera materiæ apud rhetoras tractantur, suasoriæ & controuersiæ, robustioribus assignantur, quales perfidiæ, & quàm incredibiliter compositæ. Sequitur autem ut materiæ abhorrenti à ueritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit ut tyrannidarum præmia, aut uitiatarum electiones, aut pestilentiae remedia, aut incesta matrum, aut quicquid in schola quotidie agitur, in foro uel raro uel nunquam, ingentibus uerbis persequantur, cum ad ueros iudices uentum est rem cogitare, nihil humile, nihil abiectum eloqui poterat. Magna eloquentia, sicut flamma materia alitur, & motibus excitatur, & urendo clarescit. Eadem ratio in nostra quoque ciuitate antiquorum eloquentiam peruenit, Nam & si horum quoque temporum oratores ea consecuti sunt, quæ composita & quietata & beata Rep. imbui fas erat, tamen ista perturbatione ac licentia plerique sibi assequi uidebantur: cum mixtis omnibus & moderatore uno carentibus tantum quisque orator saperet, quantum erranti populo persuaderi poterat. Hinc leges assidua, populare nomen, hinc conciones migrantium, ac penè pernoctantium in rostris, hinc accusationes potentium reorum, & assignatae etiam domibus inimicitiae, hinc procerum & assidua senatus aduersus plebem certamina: quæ singula & si distrahebant Rempublicam, exercebant tamen illorum temporum eloquentiam, & magis cumulare præmijs uidebantur. Quia quanto quisque plus dicendo poterat, tanto facilius honores assequeretur, tanto magis in ipsis honoribus collegas suos anteibat, tanto plus apud principes gratiæ, plus autoritatis apud patres, plus notitiæ ac nominis apud plebem probabat. hi clientelis etiam exterarum nationum redundabant. hos ituri in prouincias magistratus reuerentur, hos reuersuri colebant: hi & præturæ & consulatui uacare ultro uidebantur, hi ne priuati quidem sine potestate erant, cum & populum & senatum consilio & autoritate regerent. quinimmo sibi ipsi persuaserant, neminem sine eloquentia aut assequi posse in ciuitate, aut tueri conspicuum & eminentem locum: nec mirum, cum etiam inuiti ad populum producerentur, cum parum esset in senatu breuiter censere, nisi qui ingenio & eloquentia sententiam suam tueretur, cum in aliquam inuidiam aut crimen uocati, sua uoce respondendum haberent, cum testimonia quoque in publicis non absentes nec per tabellam dare, sed coram & præsentibus dicere cogentur. Ita ad summa eloquentiæ præmia, magna etiam necessitas accedebat, & commoda. Disertum haberi pulchrum & gloriosum, sed contra, mutum & elinguem uideri, deforme habebatur. non minus rubore quàm præmijs stimulabantur, ne clientulorum loco potius quàm patronorum numerarentur,

ne tra-

ne tradita à maioribus necessitudines ad alios transissent: ne tanquam inertes & non suffecturi honoribus aut non impetrarent, aut impetratos male tuerentur. Nescio an uenerint in manus uestras hæc uetera, quæ & antiquorum bibliothecis adhuc manent & nunc maxime à Mutiano contrahuntur: aciam undecim (ut opinor) actorum libris, & tribus epistolarum composita, & edita sunt. Ex his intelligi potest Gn. Pompeium & Marcum Crassum non uiribus modo & armis, sed ingenio quoque & oratione ualuisse: Lentulos, & Metellos, & Lucullos, & Curiones, & cæteram procerum manum, multum in his studijs operæ curaque posuisse: nec quenquam illis temporibus magnam potentiam sine eloquentia consecutum. His accedebat splendor rerum, & magnitudo causarum, quæ & ipsa plurimum eloquentiæ præstant. Nam multum interest utrum ne de furto, aut formula, & interdicto dicendum habeas, an de ambitu comitorum, expilatis socijs, & ciuibus trucidatis. quæ mala sicut non accidere melius est, isque optimus ciuitatis status habendus est, quo nihil tale patimur: ita cum accederet ingentem eloquentiæ materiam subministrabant. Crescit enim cum amplitudine rerum uis ingenij, nec quisquam claram & illustrem orationem efficere potest, nisi qui causam parem inuenit. Non opinor Demosthenem orationes illustrat, quas aduersus tutores suos composuit: nec Ciceronem, magnum oratorem P. Quintius defensus aut Licinius Archias poeta faciunt: Catilina, & Milo & Verres, & Antonius, hanc illi famam circundederunt: non quia tanti fuit R. P. malos ferre ciues, ut uberem ad dicendum materiam oratores haberent: sed, ut subinde admoneo, quæstionis meminerimus, sciamusque nos de ea re loqui, quæ facilius turbidis & inquietis temporibus extitit. Quis ignorat utilius ac melius esse frui pace, quàm bello uexari? Plures tamen bonos præliatores bella quàm pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio. Nam quo sepius steterit tanquàm in acie, quoque plures & intulerit ictus & exceperit, quo maior aduersarius, eo acrior qui pugnas sibi asperas desumpserit, tãto altior & excelsior & illis nobilitatus criminibus, more hominum agit, quorum ea natura est ut secunda nolint. Transeo ad formam & consuetudinem ueterum iudiciorum: quæ & si nunc aptior est ita erit eloquentia, tanto illud forû magis exercebat, in quo nemo intra paucissimas horas perorare cogebatur, & liberæ comprehensationes erant, & modum dicendi sibi quisque sumebat, & numerus neque dierum neque patronorum cauebatur. Primus tertio consulatu Cn. Pompeius astrinxit imposuitque ueluti frenos eloquentiæ: ita tamen ut omnia in foro, omnia in legibus, omnia apud prætores gererentur: apud quos quanto maiora negocia olim exerceri solita sunt, quod maius argumentum est, quàm quod causæ centum uirales quæ nunc primum obtinet locum, adeo splendore aliorum iudiciorum obruebantur, ut neque Ciceronis, neque Cæsaribus, neque Bruti, neque Celsi, neque Calui, non denique ullius magni oratoris liber apud centum uiros dictus legatur, exceptis

Actorum undecim libri

Nemo olim apud Rom. magnam potentiam sine eloquentia consecutus est

Illustris causa facit orationem illustrem

Forma & consuetudo ueterum iudiciorum Libere comprehensationes

Centum uirales causa

ptis orationibus Asiis, quæ pro hæredibus Ironiæ inscribuntur, ab ipso tamen Pollione medijs diui Augusti temporibus habitæ, postquam longa temporum quies, & continuum populi otium, & assidua senatus tranquillitas, & maximi principis disciplina, ipsam quoque eloquentiam sicut omnia alia pacauerat? Paruum & ridiculum fortasse uideatur quod dicturus sum, dicam tamen uel ideo ut rideatur. Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attulisse penulas istas, quibus astriciti & uelut inclusi cum iudicibus fabulamur? quantum uirium detraxisse orationi auditoria & tabularia credimus, in quibus iam ferè plurimæ causæ explicantur? Nam quomodo nobiles equos cursus & spacia probant, sic latus oratorum campus, per quem nisi liberi & soluti ferantur, debilitatur ac frangitur eloquentia. Ipsam quin immo curam & diligentem stili anxietatem contrariam experimur: quia sæpe interrogat iudex quando incipias, & ex interrogatione eius incipiendum est. frequenter probationibus & testibus, silentium patronus indicit. unus inter hæc dicenti ac alter assistit, & res uelut in solitudine agitur. Oratori autem clamore plausuque opus est, & uelut quodam teatro. qualia quotidie antiquis oratoribus contingebant: cum tot pariter ac tam nobiles forum coarctarent: cum clientelæ quoque, & tribus, & municipiorum legationes, ac partes Italiæ periclitantibus assisterent: cum in plerisque iudicijs cederet Populus Ro. sua interesse quid iudicaretur. Satis constat C. Corneliū, & M. Scaurum, & T. Milonem, & L. Bestiam, & P. Vatiniū, concursu totius ciuitatis & accusatos & defensos: ut frigidissimos quoque oratores ipsa certantis populi studia excitare & incendere potuerint. Itaque hercule eiusmodi libri extant, ut ipsi quoque qui egerunt non alijs magis orationibus censeantur. Iam uero cōtiones assiduæ, & datum ius quoque potentissimum quemque uexandi, atque ipsa inimicitiarum gloria, cum se plurimi disertorum, ne à P. quidem Scipione, aut Sylla, aut Gn. Pompeio abstinerint, & ad incendendos principes uiros, ut est natura inuidiæ, populi quoque histiones auribus uterentur, quantum ardorem ingenijs, quas oratoribus faces admouebat? Non de otiosa & quieta re loquimur, & quæ probitate & modestia gaudeat: sed est magna ista & notabilis eloquentia alumna licentiæ, quam stulti libertatem uocabant, comes seditionum, effrenati populi incitamentum, sine obsequio, sine seruitute, contumax, temeraria, arrogans, quæ in bene constitutis ciuitatibus non oritur. Quem enim oratorem Lacedæmonium, quem Cretensem accipimus? quarum ciuitatum seuerissima disciplina, & seuerissimæ leges traduntur. Nec Macedonum quidem ac Persarum, ac ullius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam nouimus. Rhodij quidam, Athenienses plurimi oratores extiterunt: apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia (ut sic dixerim) omnes poterant. Nostra quoque ciuitas donec errauit, donec se partibus, & dissensionibus, & discordijs confecit, donec nulla fuit in foro pax, nulla superiorum reueren-

Oratori, theatro opus

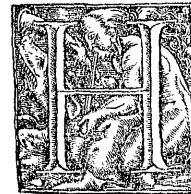
Apud Romanos olim tota ciuitas concurrabat, quum ageretur cause

Eloquentia magna ista ac notabilis, mala res est

reuerentia, nullus magistratum modus, tulit sine dubio ualentiorum eloquentiam, sicuti indomitus ager habet quasdam herbas lactiores. Sed nec tanti Reipublice Gracchorum eloquentia fuit, ut pateretur & leges: nec bonæ formæ eloquentiæ Cicero tali exitu pensauit. Sic quoque quod superest antiquis oratoribus, forum non emendare, nec usquam ad uotum compositionis ciuitatis argumentum est quidem, quod nemo nos aduocat, nisi aut nocens aut miser. quod municipium in ciuitatem nostram uenit, nisi quod aut uicinus populus, aut domestica discordia agitat? quam prouinciâ tuemur, nisi spoliatam, uexatamque? Atqui melius fuisset non queri quam iudicari. Quod si inueniretur aliqua ciuitas in qua nemo peccaret, superuacuum esset inter innocentes orator, sicut inter sanos medicus. Quomodo tamen minimum usus minimumque profectus, ars medentis habet in his gentibus, quæ firmissima ualitudine ac saluberrimis corporibus utuntur: sic minor oratorum obscuriorque gloria est inter bonos mores & in obsequium regentis paratos. Quid enim opus est longis in senatu sententijs, cum optimi cito consentiant? Quid multis apud populum contionibus, cum de republica non imperiti & multi deliberent, sed sapientissimus & unus? Quid uoluntarijs accusationibus, cum tam raro & tam parce peccetur? Quid inuidiosis & excedentibus modum defensionibus, cum clementia cognoscentis obuiam periclitantibus ear? Credite optimi & in quantum opus est disertissimi uir: si aut uos prioribus seculis, aut isti quos miramur his nati essent, ac deus aliquis uitas uestras, uestra tempora repete mutasset, nec uobis summa illa laus & gloria in eloquentia, neque illis modus & temperamentum defuisset. Nunc quoniâ nemo eodem tempore assequi potest magnam famam & magnam quietem, bonis seculi sui quisque, citra obrectationem alterius, utatur. Finierat Maternus: Tum Messala, Erant quibus contradicerem, erant de quibus plura dici uellem, nisi iam dies esset exactus. Fiet, inquit Maternus, postea arbitrato tuo, & si qua tibi obscura in hoc meo sermone uisa sunt, de his rursus conferemus. Ac simul assurgens & Aprum complexus, Ego inquit te poetis, Messala antiquarijs, criminabimur. At ego uos rhetoribus et scholasticis, inquit. Cum adrisissent, discessimus.

DIALOGI FINIS.

BEATVS RHENANVS LECTORI S.

VNC libellum quo fœderi sui Iulij Agricolæ uitam posteritati tradidit, non esse subdititium ipsa phrasis est argumeto uerè Lydius lapis, quod dicitur, in hoc probandi genere. Scripsit autem fenex. Nobis defuit exemplar uetus ad quod cōferremus. Itaque uulgatâ additione, quando aliud non dabatur, diligenter percurri, meoque Martem quædam errata deprehendi. Mutauimus nonnulla, quædam tantum indico, lectori iudicium relinquens: id sit in ambiguis. Sunt & quæ exponuntur, obscuriora uidelicet.

R. Quam

Quā non petissem ni cursaturus tam secura & in u.t.) Hic in primis pro mi curaturus scribere incuraturus, & clausulā aut quæsitivē sic lege, quā non petissem, incuraturus tam secura & infesta uirtutibus tēpora. Aut, quod mihi simplicius uidentur, hoc modo, quā non petissem, ni incuraturus tam secura & infesta uirtutibus tēpora. Nunc apte coherent quæ sequuntur, legimus quum Arul. senfus est, non petissem ueniā, ni cogere incidere in Domitiani tēpora, ac referre quæ illi us tyranni principatu contigere, quum omnis honestas exularet Roma.

Legimus quū Aruleno Rustico, Patus Thraſæ Herēnio Senecioni Prisc. Heluidius laudati essent.) Hoc est ab Aruleno Rustico, & Herēnio Senecione. Optimus senator fuit Patus Thraſæa liberrimæq; linguæ. Vitam huius conscripsit Iun. Arulenus Rusticus, pulsus in exiliū ea de causa. Heluidius Prisc. Tacito nostro nō uulgariter laudatus in initio uigefimi libri hystoriæ Augustæ, gener Thraſæ extitit, ob cuius laudationem Herennius Senecio capitis pœnam luit sub Domitiano, libris utrorumq; exultis. Eius Senecionis in fine quoq; huius libelli mentionem facit. Vbi plura dicemus.

Expullis in super sapientiæ professoribus.) Nam propter Patum Thraſæā & Heluidiū Priscum laudatos, istius criminis occasione philosophos omnes urbe Italiaq; summouit Domitianus, autore Suetonio.

Pauci & uti dixerim.) Lego pauci, ut ita dixerim.

Memoriam prioris senectutis.) Intelligit primam senectutem, hoc est, crudam & uiridem. Nam præcedit, propè ad ipsos exactæ ætatis terminos p.f. uenimus. Ergo senex hunc libellum conscripsit.

Et cōmeatus.) Hoc est ut possit abesse & uagari. Mox, nihil appetere iactationē. Forte leg. nihil appetere iactatione. Infra, quiete & otio trāsit, malim transit.

Ad dona temporū recognoscēda.) Restituimus, ad dona tēporū recognosc.

Nullam ultra potestatis personā, tristitiam & arrog.) Coniugio scribendū, ubi officio satisfactū nulla ultra potestatis personā tristitia. Et arrogantā. Nisi quis malit ultra aduerbialiter accipere pro ulterius, nulla ultra potestatis persona. Tristitiam, & arrog. & auarit. Mox lego, ostentanda uirtute pro ostentandam.

Haud semper errat fama, aliquādo & elegit. Opinor scribi debere, eligit. Nisi q̄s suspicet fuisse, ferit, ut sit trāslatio à sagittarijs. Ibi, p. collauit scripsi collocauit.

Vnde & uniuersum fama est trāsgressis.) Lego, unde & in uniuersum fama, è trāsgressis. Q.D. Sic narrant qui trāsgressi sunt.

Tunc primum.) Quemadmodum Liuius & Rusticus referunt. Alioqui legem, quum primum.

Quā hactenus nix & hyems appetebat.) Scribo, abdebat, hoc est, occultabat.

Et posita contra Hīspa.) Indubie fuit, positu, id est, positione. Sic Annaliū primo de numero legionū. Quæ posita regionis, à tergo illis, ac si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul accirentur. Rursum lib. 5. Ille positus siderum, ac spacia dimensus, hæere primo. Expone positu, hoc est propter positum siue positionem. Hoc magis arridet, quā ut legatur, positi.

Nec concidere & exurgere.) Castigauit, nec occidere & exurgere. Infra malim, ut uires rebellibus ministrantem. Item alterius manus centuriones.

Et flumine.) Rhenum intelligit.

Amisit ira & uictoria.) Reposuit, Omisit ira & uictoria.

Locorūq; difficultates.) Arbitror sic habuisse sincerā lectionē, super uirtutē hostiū, locorū quoq; difficultates elucstatus. Sic Annaliū li. 19. dixit, niues elucstatis.

Vt quibus bellū uolentibus erat.) Elegantissima locutio. Hoc est qui bellum uellent, Græca figura est de qua in uestibulo operis admonuimus, & suis prætere

rea

rea locis. Sic apud Tacitum nostrum Annalium primo ut quibusq; bellum inuitis aut cupiētibus erat. lib. 15. Hæc atq; talia plebi uolenti fuere. Sicq; lib. xix. ubi uulgo legebatur, cæterisq; remanere, & in uerba Vespasiani adigi uolentibus liberum fuit. nos fidem manu scripti codicis secuti, disuncto uocabulo liberum scripsimus & in uerba Vespasiani adigi uolentibus fuit. Eodem mox libro, repositum, Mutiano uolenti rescribere, ubi ante legebatur uolētia. Cæterum quod hic mox sequitur, probare exemplum, id est probabat, subaudi p̄uincia, ac operi id est operiebatur animum recentis legati.

Tum Agricola quanquam transuecta æstas.) Lego, transacta æstas.

Spari per p̄uinciam numeri.) Loquitur de numeris militaribus.

Cuius possessione reuocatum Paulinum.) Hoc est à qua possidenda.

Nec laureatis quidē gesta profecutus est.) Sic scribit de L. Vitellio lib. 19. Annalium. Ipse lauream, inquit, prospere gestæ rei ad fratrem milit.

Cæterū animorū p̄uinciarū prudēs.) Hoc est noscēs animos p̄uincialium.

Causas bellorum statuit excidere.) Siue excidere pro recidere legas, siue excidere parum refert.

Nihil per liberos seruosq; publicæ rei.) Saubauditur agere id est agebat.

Officijs & administrationibus potius non peccaturos.) Subaudi ducebat uel Frumentū ac tributorum auctonem.) Malim exactionem. (censebat.

Circumcisis in quæstum reperta, quæ ipso trib.) Emendauimus, circumcisis quæ in quæstum reperta, ipso trib. g. tolerabantur.

Nanq; per ludibrium asside.) Sensus est, Milites Romani cogebant in summa annonæ uilitate p̄uinciales emere frumenta, quæ mox ulterioribus uenderēt, clausis horreis publicis ueluti in summa charitate, quæ res ludibrio non carebat. In causa erat Procuratorum auaricia.

Quæ uel incuria intolerantia.) Lego, quæ uel incuria, uel tolerantia priorum.

Contracto exercitu multum in agm.) Possit sic quoq; legi, imò sic legēdum est, Contracto exercitu, militum in agmine laudare modestiam.

Eoq; in bello faciles.) Scribendū, eoq; in bellū faciles. Aut potius eoq; bello faciles. Sic enim Annalium lib. 1. seditioni promptū dixit: libro secundo, prælio paratam. Libro quarto, offensionis proniores. Eodē, Agrippina Neroni promptior.

Medio inter Britannia atq; Hispaniam sita.) Medio Ablatius est, pro in medio. Sic in Annalibus dixit, Medio temporis.

Haud multum à Britannia differt, in melius aditus portusq;.) Prodigiose corruptus locus est. Lego differunt. Eius aditus portusq; per commercia & neg. cogniti. Eius. s. insula Hybernia.

Portus classe explorauit.) Opinor scribendum, prius classe explorauit. Mox malle legere, impelleretur. nam sequitur, attollerent, & cōpararentur. Illic expones, & lætitia sua quisq; facta, id est per lætitiā. Paulo post, oppugnasse ultro castella adorti, malim oppugnare.

Specie ignari prudentiū admonebant.) Specie referendum est ad genitiuum prudentum. Ignari specie prudentium admonebant.

Aduersa cum imputantur.) Non dubito quin Tacitus, aduersa unī imputantur. Estq; grauissima sententia nec minus uera. iniquissima hæc bellorū conditio est, prospera omnes sibi uendicāt, aduersa unī imputantur. Hoc est duci. Sic lib. uigefimo Annalium Tacitus narrat Herenniū Gallum exercitus Romani legatum à militibus uerberatū, quos tum Germani profligauerāt. Vicit, inquit, quod tum in morem uerterat, non suam ignauiam, sed perfidiam legati culpabant.

Et arte ducis rati.) Opinor legendum, & arte ducis irati, nihil ex arrogantia remittere, id est remittebant.

R 2 Eo

Eo ad extremum inopiæ uenere.) Ad extremum id est postremo, sic etiam abbi loquitur. Idem usurpatur Lituio.

Primum à Sueuis.) Sueuici maris meminit autor noster in libello de situ moribusq; Germanorū, & tradit ex Cornelio Nepote Plinius, Q. Metello Celeritum Gallia proconsuli, Indos à rege Sueuorū dono datos, qui ex India cōmercij causa nauigantes, tēpestatibus essent in Germaniam abrepti. Caterum eas Sueuorum sedes hodie Saxones tenent: nam horum annalibus proditur ex insulis in Toringorum terram eos primum applicuisse. Et Sueui sunt Saxonibus hodieq; Toringi, quanquam ex litoralibus mediterranei facti.

Et in nostrā usq; ripā.) Intelligit sinistra Rhēni ripā, nam dextrā Germani tenebant. Sic lib. xxx Annalū, forte nauē, inquit, haud procul castris frumento grauem, cū per uada hæssisset, Germani in suā ripam trahebāt. Hoc est in ripā Rhēni A contractu dominationis.) Lege, contractu dominationis. (dextram.)

Nos terrarum ac libertatis extremos.) Plerunq; constructionem amat genitiui, quod alius dixisset, terris ac libertate extremos. Sed de hoc supra monuimus. Mox pro famæ possēt etiam scribi fama, auferendi casu, id est per famam defendit. Item pro Atque, nihil sit incommodi si quis Atqui legat, ut pro. & inferiores Romani, eo inferiores Romani.

Postquam cunctis uasantibus.) Scribo, postquam cuncta uasantibus defueret terra, & mare scrutantur. Mox. Soli omnium opes atq; inopiam.

Bona fortuna quæ in tributum egerat annus, in frumentū, corpora ipsa ac manus, syluis ac paludibus uerba emuniendis inter hac contumelias conterunt.) Legendum apparet, bona fortunāq; in tributum egerunt, in annonam frumentum, corpora ipsa ac manus, syluis & paludibus emuniēdis uerba inter ac contumelias conterunt. Nam Tacito solenne est transponere præpositiones. Sic & hic, uerba inter ac contumelias, pro inter uerba ac contumelias.

Neq; enim arma nobis aut metalla.) Arma non potuerunt illis deesse qui iam in procinctu erant. Itaq; legendū, arua, hoc est agri quibus adiuuētur cōmeatus. Brigātes scēmina duce.) Hęc fuit Voadica regij generis scēmina, de qua supra.

Et in libertatem non in præsentia laturi.) Reor synceram lectionē esse huiusmodi, & libertatem non in præsentia inlaturi pro illaturo. Significat prius ipsi libertatem fuisse, pro qua adipiscenda non erat opus pugnare, sed conseruanda. In præsentia dixit de futuro.

Vnde ostentamus.) Malim unde ostendamus; sicut mox discessionibus pro discessionibus. Tametsi me non latet quid sit discessio populi.

Nullæ Romanos coniuges accedunt.) Emendauit, accedunt.

Alij nobis tradiderunt.) Hoc est priores Britannii.

Senum coloniae.) Intelligit colonias ueteranorum.

Quas in aternū proferre.) Hoc de Romanis dictū est. Aut statim Vlscifi, hoc

Coercitum militē adhuc ratus.) Coniugio legendum, allo- (de Britannis. quendum adhuc ratus. Mox pro superesse scripsimus, superasse.

Item fugientibus periculossima.) Lego, ita fugientibus, ut stet comparatio.

Nouissime id & extremo metu.) Tu reponē, nouissime, id est extremo metu. Sequitur, de fixere aciem, nō dixit cōstituere siue direxere, sed defixere, quod stupidis præ metu, conuenit.

Transigite cum expeditionibus.) Id est finite expeditiones, exponit, quum dicit, Imponite quinq. ann. m. d.

Aut causas rebellandi.) Id de Britannis accipiendum.

Et breuibus cetris missilia nostrorum uitare uel excutere.) Lituus eleganter cetratos

cetratos uocat cetris instructos, scuti species est, li. i. dec. quarta. Nocte cetratos, inquit, quos peltastas uocant, loco opportuno inter bina castra in insidijs abdide rat. lib. 7. Cetratis immixtos auxiliares Eumenis tria millia ferme peditum æquata fronte instruxit. Et paulo post, & tria millia cetratorum, Pifide hij erant.

Minimeq; equestres. Ea enim pugnae facies erat, cū ægra diu aut stante.) Corruptus locus est. Ego sic legerim & distinxerim, minimeq; equestris ea pugnae facies erat, quum in gradu stantes, simul equorum corporibus impellerentur.

Trutulensem portum.) Suspicio scribendum, Rutupensem portum. Hic aduersus Bononiam situs est siue Gesoriacū. Apud Ammianum lib. xxx. perperam Bonna legitur pro Bononia. Mox aptius legas exierat.

Epistolis Agricola actum, ut Domitiano moris erat.) Scribendum opinor aut relatum, aut significatum, aut lectum. Cogitandumq; num sic quoq; lectio stare queat, epistolis Agricola relatum Domitiano, ut moris erat. Ut hæc postrema clausula testetur consuetudinem, qua res in prouincijs gesta Caesaribus significabantur. Paulo post, ac nunc, non absurde legas, at nunc. Ibi pro tot militibus hostium, scripsimus, tot millibus.

Quærent famam.) Possēt etiam legi, quærent tamē. Inferius aliquanto: Non tam obscuro fradentes simul, emendauit, non iam obscuro.

Et hic alius agens populus.) Castigauimus, & hic aliud agens pop.

Vobis nihil cōpertū.) Quū toto libello neminē alloquat tanq; ad quē scripserit, mutauit uobis, in nobis. Mox pro constabant reposuimus cōstabat. Nunciata Per dispositos cutores.) Apparet Domitianū non fuisse tum (constabat. Romæ sed in Albana uilla, aut alibi.

Testimonio Agricola.) Intellige honorifica uerba de Domitiano Caesare testamento inserta.

Quod augurio uotisq;.) Expunximus pronomē quod, ut cohereat sententia.

Et eadem strage tot Consulariū cades.) Nempe Ciuiæ Cerealis, Saluidie ni Orphiti, Acilij Glabronis, Aelij Lamia, Saluij Cocceiani, Metij Pomposiani, & Sallustij Luculli. Suetonius autor.

Vna adhuc uictoria charus nuncius.) Emendauit, Carus Metius. Hic è numero delatorū unus fuit apud Domitianum sed omnium sceleratissimus. Eius meminit Plinius nepos epistola quinta libri primi, item epistola libri septimi, cuius initium. Angit me Fannia ualerudo. Rursum epistola post hæc octaua, Carum ipsi calumniam struxisse testatur, hijs uerbis: nihil notabile secutum, inquit, nisi forte quod nō fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius uixisset: nam in scripio eius datus à Caro de me libellus, inuētus est. Cari mentionem faciunt Iuuenalis & Martialis. Caterum quānā fuerit ista prima uictoria, & aduersus quem, nondum reperi. Id quoq; nō omittendum, uerbum censebatur hic elegantissime positum esse pro æstimabatur, siue existimationem nactus erat, quemadmodum & alibi Tacitus usurpat.

Et intra Albanā arcem uillam sententia Messalini strepebat.) Restitui in hunc modum, & intra Albanā uillam sententia Messalini strepebat. Nam mihi doctus quispiā accusatiū arcem adiecisse uidetur, cui non placebat uilla. At solitus fuit Domitianus patres aliquādo in Albanā uillā in consiliū cōuocare. Eo loco Corneliam Vestalē incesti damnatam refert Plinius epistola cui initium: audisti ne Valerium Licinianum, lib. 4. Nam quum Corneliam, inquit, uestalium maximam defodere uiuam concupisset, ut qui illustrari seculū suum eiusmodi exemplo arbitretur, Pontificis Maximi uice, seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos Pontifices nō in regiam, sed in Albanā uillam cōuocauit. Hactenus

Plin. Seceſſum Albanū Suetonius appellat, & alij. porrò Meſſalinus etius hic fit mētio Tacito, delationes apud Domitianū factitavit, adulationis & calumniarum nomine principi gratiſſimus. Eum graphice & ſuis uere coloribus depingit Plinius Nepos epistoſa cuius initium, inter ſui principis optimi cognitioni, li. 4. Incidit, inquit, ſermo de Catulo Meſſalino, qui luminibus captus, ingenio ſauo mala cæcitat̄is addiderat, nō uerebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur, quo ſapius à Domitiano non ſecus ac tela quæ & ipſa cæca & improvida ferūtur, in optimū quenq; cōtorquebatur. Hęc ille. Hunc Catullū Meſſalinū à Iuuenale notari putant eruditi ſarjra vij. & rursus xij. Nam illum exagitabant occiſorū manes, nec uſquā quieſcere ſinebant. Quod aut̄ hic dicit Tacitus, intra Albanā utilam ſententia Meſſalini ſtrepebat, inuit dum adiuueret Agricola nec permiſiſſe Domitianū neq; Meſſalinum auſum fuiſſe publice quenquam accuſare, quod poſtea fecit, ſed tum ſecretius, nempe in Albano ſeceſſu.

Mox noſtra duxere Heluidiū in carcerē manus.) Intelligit Heluidium filium Heluidij Prisci illius à Veſpaſiano primū relegati quod imperatoriā maieltatem cōtempnere uideretur, deinde occiſi. Rem prolixè narrat Suetonius. Fuit alioqui uir ſanctiſſimus, ſed nimis propemodū libertatis, quæ exitū illi attulit. Celebrat eum longis ſed indubie ueris laudibus Tacitus noſter lib. Annalium uiceſimo circa principiū. Nec arbitror à paternis uirtutibus degeneraſſe filiū, quæ abunde teſtatur bonum uirum fuiſſe, quod à Domitiano ſit interfectus. Prætegebatur cauſa quod quali ſcenico exodio ſub perſona Paridis & Oenones diuortij Domitiani cum uxore traſſet. autor Suetonius.

Nos Maurici Ruſticiq; uiſus.) Iunius Mauricus in exiliū actus fuit. Vir teſte Plinio nepote, grauis, prudens, multis experimētis eruditus, & qui futura poſſet ex præteritis prouidere. Frater huius Iun. Arulenus Ruſticus damnatus capitis ſub Domitiano quod philoſophiā ſectaretur, & quod Petum Thraſeam laudaſſet. Meminit eius Plinius epistoſa quinta primi libri. Interemit, inquit Suetonius in Domitiano, Iunium Ruſticum quod Pæti Thraſeæ & Heluidij Prisci laudes ædiſſet, appellaretq; eos ſanctiſſimos uiros.

Nos innocent̄i ſanguine Senecio perfudit.) Herennius Senecio occiſus eſt à Domitiano accuſante Metio Caro, quod poſt queſturam nullum magiſtratū peſſet, & Heluidij Prisci uitam compoſuiſſet laudans uirum. Plinius nepos epistoſa quinta libri primi, de Marco Regulo delatore, lacerat, inquit, Herenniū Senecionem tam intemperanter quidē, ut dixerit ei Metius Carus, quid tibi cum meis mortuis? Lege de hac re epistoſa Plinij cuius initū, angit me Fannix ualeudo, lib. 7. Meminit quum Iunij Aruleni Ruſtici tum Senecionis Tacitus noſter in præſatūncula quam huic libello præmiſit. Libet aſcribere Plinij nepotis uerba ex epistoſa undecima terrij libri quæ faciūt ad hunc locum. Atq; hæc feci, inquit, quum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis, occiſis Senecione, Ruſtico, Heluidio: relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia.

A quo ſe contra pudorem munſebat.) Videtur ſic dictum, ut Litiānum illud lib. 8. quartæ dec. Et ab eadem ſuperbia non uenire ad cauſam dicendam arguerent, qua iudiciū & tribunos plebis & concionem reliquiſſet. Item illud lib. 1. dec. eiufdem, Tamen quia ab ſatiſfaciendi quoq; cura imperata enixe facere uideret, ex præſenti eos potius quàm ex præterito æſtimat habitū. Rurſum illud lib. ſexto primæ dec. Criminabantur eum inſeſtiorē agrū ab nobilitate eſſe, quàm à Volſcis fuerit.

Sed mihi filioq; eius.) Scripſimus filiaq; eius. Nam Agricola filium pridem amiſerat. Et ſequitur, id filix quoq; uxoriq; præceperim.

F I N I S.

IVLII AGRICOLÆ VITA PER

CORNELIUM TACITUM EIVS GENERVM
CASTISSIME COMPOSITA.

LARORVM uirorum facta moreſq; poſteris tradere, antiquitus uſitatum, ne noſtris quidem temporibus quanquam incurioſa ſuorum ætas omiſit, quotiēs magna aliqua ac nobilis uirtus uicit ac ſupergeſſa eſt uitij paruis magnisq; ciuitatibus commune, ignorantiam recti & inuidiam. Sed apud priores ut agere memoratu digna pronum, magisq; in aperto eratica celeberrimus quiſq; ingenio ad prodendam uirtutis memoriam ſine gratia aut ambitione, bonæ tantum conſcientiæ precio ducebatur. Ac pleriq; ſuam ipſi uitam narrare, ſi duciam potius morum quàm arrogantiam arbitrati ſunt. nec id Rutilio & Scauro citra fidem, aut obſtrectationi fuit: adeo uirtutes iſdem tēporibus optimè æſtimantur, quibus facillime gignuntur. At mihi nunc narratur uitam deſuncti hominis, uenia opus fuit. quam non petiſſem, ni incurſaturus tam ſæua & inſeſta uirtutibus tempora. Legimus cum Aruleno Ruſtico Petus Thraſea, Herennio Senecioni Priscus Heluidius laudati eſſent, capitale fuiſſe: neq; in ipſos modo auctores, ſed in libros quoq; eorum ſauitum, delegato triumuiris miniſterio, ut monumenta clariffimorum ingeniorum in comitio ac foro urerentur. Scilicet illo igne uocē Po. Ro. & libertatē Senatus, & conſcientiā generis humani aboliri arbitrabantur, expulſis in ſu per ſapiētix profeſſoribus, atq; omni bona arte in exiliū acta, ne quid uſquam honeſtū occurreret. Dedimus proſecto grande patientiæ documentum, ut ſicut uetus ætas uidit quid ultimū in libertate eſſet, ita nos quid in ſeruitute, adempto per inquisitiones & loquendi audiendiq; cōmercio. Memoriam quoq; ipſam cum uoce perdiſſemus, ſi tam in noſtra poteſtate eſſet obliuiſci quàm tacere. Nūc demū reddit animus, & quam tēp̄ primo ſtatim beatiffimi ſæculi ortu Nerua Cæſar, res olim diſſociabiles miſcuerit principatum ac libertatē, augeatq; quotidie facilitatem Imperij Nerua Traianus, nec ſpem modo ac uotū ſecuritas publica, ſed ipſius uotū fiduciam, ac robur aſſumpſerit, natura tamen inſirmitatis humanæ, tardiora ſunt remedia tēp̄ mala: & ut corpora lente augeſcunt, cito extinguuntur, ſic ingenia ſtudiaq; opreſſeris facilius tēp̄ reuocaueris. Subit quippe etiā ipſius inertix dulcedo: & inuiſa primo deſidia, poſtremo amatur. Quid ſi per quindecim annos, grande mortal̄is æui ſpaciū, multis fortuitis caſibus promptiſſimus quiſq; ſequitia principis interciderūt: Pauci & (ut ita dixerim) nō modo aliorum ſed etiā noſtri ſuperſtites ſumus, exēptis è media uita tot annis, quibus iuuenes ad ſeneſcututē, ſenes propē ad ipſos exactæ ætatis terminos per ſilentium

R 4 uenimus

uenimus. non tamen pigebit uel incondita ac rudi uoce memoriam prioris senectutis, ac testimonium præsentium bonorum composuisse. Hic interim liber honori Agricolæ socii mei destinatus, professione pietatis, aut laudatus erit, aut excusatus.

Cneus Iulius Agricola uetere & illustri Foroiulienſium colonia ortus, utrunq; auum procuratorem Cæſarum habuit: quæ equeſtris nobilitas eſt. pater Iulij Iulius Græcinus ſenatoriſ ordinis; ſtudio eloquentiæ ſapientiæq; notus, iſq; uirtutibus iram Caij Cæſaris meritis. nancq; Marcum Sillanum accuſare iuſſus, & quia abnuerat interfectus eſt. Mater Iulia Procilla fuit, raræ caſtitaſ. in huius ſinu indulgentiæq; educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam adoleſcentiamq; tranſegit. Arcebat eum ab illecebriſ peccantium præter ipſius bonam integramq; naturam, quod ſtatim paruulus ſedem ac magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuerit, locum Græcia comitate & prouinciali parſimonia miſtum, ac bene compoſitum. Memoria teneo ſolitum ipſum narrare, ſe in prima iuuenta ſtudio philoſophiæ acrius, ultra quàm conſeſſum Rom. ac ſenatoriſ hauſiſſe, ni prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coeruiſſet. ſcilicet ſublime & rectum ingenium pulchritudinem ac ſpeciem excellentiæ magnæq; gloriæ uehementius quàm caute appetebat: mox miti gaudiſ ratio & ætas. retinuitq; quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum. Prima caſtrorum rudimenta in Britannia Suetonio Paulino diligenti ac moderato duci approbauit, electus, quem contubernio æſtimaret. Nec Agricola licenter more iuuenum, qui militiam in laſciuiam uertunt, neque ſegniter ad uoluptates & comæatus, titulum tribunatus & inſcitiam rettulit: ſed noſcere prouinciam, noſci exercitui, diſcere à peritis, ſequi optimos, nihil appetere ob iactationē, nihil ob formidinem recuſare, ſimulq; anxius & intentus agere. Non fanè aliàs exercitator magiſq; in ambiguo Britannia fuit. trucidati ueterani, incenſæ coloniæ, intercepti exercitus. tum de ſalute, mox de uictoria certauere. Quæ cuncta & ſi conſilijs ductuq; alterius agebantur, ac ſumma rerum & recuperatæ prouinciæ gloria in ducem ceſſit, artem & uſum & ſtimulos addidere iuueni: intrauitq; uerū animum militariſ gloriæ cupido, ingrata temporibus, quibus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magna fama, quàm ex mala. Hinc ad capeſſendos magiſtratus in urbem digreſſus, Domitiam Decidiam ſplendidiſ natalibus ortam ſibi iunxit. idq; matrimonium ad maiora nitenti, decus ac robur fuit. uixeruntq; mira concordia, per mutuam charitatem, & inuicem ſe antepoſendo, niſi quod in bona uxore tanto maior laus, quanto in mala plus culpæ eſt. Sors quaſtura prouinciam Aſiam, proconſulem Saluium Titianum dedit, quorum neutro corruptus eſt: quanquam & prouincia diues ac parata peccantibus, & proconſul in omnem auariditatem pronus, quantalibet facilitate redempturus eſſet

mutuam

mutuam diſſimulationem mali. Auctus eſt ibi ſilia in ſubſidium & ſolacium ſimul. Nam ſilium ante ſublato, breui amiſit. Mox inter quaſturam, ac tribunatum plebiſ, atq; etiam ipſum tribunatus annum quiete & otio tranſiit gnarus ſub Nerone temporum, quibus inertia pro ſapientia fuit. Idem præturæ tenor, & ſilentium. nec enim iuriſdictio obuenerat. Ludos, & inania honoris, modo rationis atq; abundantia duxit, uti longe à luxuria, ita famæ propior. Tum electus à Galba ad dona templorum recognoſcenda, diligentiffima conquiſitione fecit, ne cuius alterius ſacrilegium reſp. quàm Neronis ſenſiſſet. Sequens au nus graui uulnere animum domumq; eius aſſiſit. nam claſſis Othoniana licenter uaga dum in Templo, Liguria pars eſt, hoſtiliter populatur, matrem Agricolæ in prælijs ſuis interfecit: prædiaq; ipſa, & magnam patrimonij partem diripuit, quæ cauſa caſtis fuerat. Igitur ad ſolennia pietatiſ profectus Agricola, nuncio affectati à Veſpaſiano imperij deprehenſus, ac ſtatim in partes tranſgreſſus eſt. Initia principatus ac ſtatum urbiſ Mutianus regebat admodum iuueni Domitiano, & ex paterna fortuna tantum licentiam uſurpante. Is miſſum ad delectus agendos Agricolam integreq; ac ſtrenue uerſatum uiceſimæ legioni tardè ad ſacramentum tranſgreſſæ præpoſuit, ubi deſector ſeditioſe agere narratur: quippe legatiſ quoq; conſularibus nimia ac formidolola erat. Nec legatus prætorius ad cohibendum potens, incertum ſuo an militum ingenio: ita ſucceſſor ſimul & ultor electus, rariffima moderatiōe maluit uideri inueniſſe bonos quàm feciſſe. Præerat tunc Britannia Veſtius Volanus placidius quàm feroci prouincia dignum eſt. temperauit Agricola uim ſuam, ardoremq; compeſcuit, ne increſceret, peritus obſequi, eruditusq; utilia honeſtiſ miſcere. Breui deinde Britannia conſularem Petilium Cerealem accepit. Habuerunt uirtutes ſpacium exemplorum. Sed primo Cerealiſ, modo labores & diſcrimina, mox & gloriã communiſ cabat: ſæpe parti exercitus in experimentum, aliquando maioribus copijs ex euentu præfecit. nec Agricola unquam in ſuam famam geſtiſ exultauit, ad auctorem & ducem, ut miniſter fortunam referebat: ita uirtute in obſequendo, uerecundia in prædicando, extra inuidiam, nec extra gloriã erat. Uertentem ab legatione legioniſ diuus Veſpaſianus inter patricioſ aſciuit, ac deinde prouinciæ Aquitania præpoſuit ſplendide in primis dignitatis adminiſtratione, ac ſpe conſulatus cui deſtinat. Credunt pleriq; militariſ ingenij ſubtilitatem deeſſe, quia caſtrenſiſ iuriſdictio ſecura & obtuſior, ac plura manu agens calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentia quamuis inter togatos facile iuſteque agebat. Iam uero tempora curarum remiſſionumq; diuiſa, ubi conuentus ac iudicia poſcerent, grauiſ, intentus, ſeuerus, & ſapius miſericors: ubi officio ſatiſfactum, nulla ultra poteſtatiſ perſona, triſtitiã & arrogantiam, & auaritiã exuerat: nec illi, quod eſt rariffimum, aut facilitas auctoriã, aut ſeueritas

amorem

Quies & otium Iul. Agricole Sub Nerone inertia pro ſapientia

Clasſis Othoniana

Solennia pietatiſ. Ita appellat parentalia

Fit legatus legionis uiceſime Veſtius Bolanus

Petilium Cerealem Britannia Conſulariſ

Aquitania rector Caſtrenſiſ iuriſdictio Naturaliſ prudentia Agricolaſ

amorem diminuit. Integritatem atq; abstinentiam in tanto uiro referre in iuria uirtutum fuerit. Ne famam quidem cui etiam sæpe boni indulgent, ostentandam uirtute, aut per artem quæsiuit: procul ab æmulatione aduersus collegas, procul à contentione aduersus Procuratores, & uincere in glorium, & atteri fordidum arbitrabatur. Minus triennium in ea legatione detentus ac statim ad spem Consulatus reuocatus est, comitante opinione Britanniam ei prouinciã dari, nullis in hoc suis sermonibus, sed quia paruidebatur. haud semper errat fama, aliquando & eligit. Consul, egregiatum spei filiam iuueni mihi despondit, ac post consulatum collocauit, & statim Britannia præpositus est, adiecto pontificatus sacerdotio. Britannia situm populoscq; multis scriptoribus memoratos, non in comparationem curæ ingenij uere referam, sed quia tum primũ perdomita est: itaq; quæ priores nondum comperta, eloquentia percoluere, rerum fide tradentur. Britannia insularum quas Romana notitia complectitur maxima, spacio ac cælo in orientem Germaniæ, in occidentem Hispaniæ obtenditur: Gallis in meridiem etiam inspicitur. Septentrionalia eius, nullis contra terras, uasto atq; aperto mari pulsantur. Formam totius Britannia Liiuius ueterum, Fabius Rusticus recentium, eloquentissimi auctores, oblonge scutulæ uel bipenni assimulauerunt. & est ea facies citra Caledoniam, unde & in uniuersum fama est transgressa. sed immensum & enorme spacium procurrentium extremum iam littore terrarum uelut in cuneum tenuatur. Hanc oram nouissimi maris tunc primum Romana classis circumuecta, insulam esse Britanniam affirmauit, ac simul incognitas ad id tempus insulas, quas Orcadas uocant inuenit domuitq; dispecta est & Thyle, quã hactenus nix, & hyems abdebat. sed mare pigrum & graue remigantibus perhibet. ne uentis quidem proinde attolli: credo quod rariore terræ montesq; causa ac materia tempestatum, & profunda moles continui maris, tardius impellitur. Naturam Oceani atq; æstus neq; quærere huius operis est, ac multi retulere. uinum addiderim: nusquam latius dominari mare, multum fluminum huc atq; illuc ferre, nec littore tenus accrescere aut refoberari, sed in fluere penitus atq; ambire, etiam iugis atq; montibus inseri uelut in suo. Cæterum Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenæ an aduecti, ut inter Barbaros, parum compertum. Habitus corporum uarij: atq; ex eo argumenta, nanq; rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem asseuerant. Silurum colorati uultus, & torti plerunq; crines, & posita cõtra Hispaniam, Iberos ueteres traicisse, easq; sedes occupasse fidem faciunt. proximi Gallis, & similes sunt: seu durante originis uis: seu procurrentibus in diuersa terris, positio cœli corporibus habitum dedit. in uniuersum tamen æstimant, Gallos uicinum solum occupasse, credibile est. Eorum sacra deprehendas superstitionum persuasione. Sermo haud multum diuersus. in deposcendis periculis eadem audacia, & ubi aduenere, in detestandis

Britanniæ
descriptio

Caledonia

Orcades
Thyle

Caledonijs
Silyres

etandis eadem formido. plus tamen ferociæ Britanni præferunt, ut quos nondum longa pax emollierit. nam Gallos quoq; in bellis floruisse accepimus. mox segnitia cum otio intrauit, amissa uirtute pariter ac libertate. quod Britannorum olim uictis euenit, cæteri manent quales Galli fuerunt. In pedite robur, quædam nationes & curru præliantur. honestior auriga, clientes propugnant. olim regibus parebant, nunc per principes factionibus & studijs trahuntur. nec aliud aduersus ualidissimas gentes pro nobis utilius, quàm quod in commune non consulunt. Rarus duabus tribuscq; ciuitatibus, ad propulsandum commune periculum conuentus: ita dum singuli pugnant, uniuersi uincuntur. Cælum crebris hymbribus ac nebulis fœdum. asperitas frigoribus abest. Dierum spacia ultra nostri orbis mensuram, & nox clara, & extrema Britannia parte breuis, ut sinem atq; initium lucis exiguo discrimine internoscas. Quod si nubes non officiant, aspiciper noctem solis fulgorẽ, nec occidere & exurgere, sed transire affirmat: scilicet extrema & plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras, infraq; cælum & sydera nox cadit. Solum præter oleam uitamq; & cætera calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fœcundum. tarde miscunt, cito proueniunt. eademq; utriuscq; rei causa, multus humor terrarum, cœlicq;. Fert Britannia aurum & argentum & alia metalla, præcipue uictoriae. gignit & Oceanus margarita, sed subsufca ac liuentia. Quidam artem abesse legentibus arbitrantur. nam in rubro mari uiua ac spirantia saxis auelli, in Britannia prout expulsa sint colligi. ego facilius crediderim naturam margaritis deesse, quàm nobis auaritiã. Ipsi Britanni delectum, ac tributa, & iniuncta imperij munera impigre obeunt, si iniuriæ ab sint: has ægre tolerant, iam domiti ut pareant, nondum ut seruiant. Igitur primus omnium Romanorum D. Iulius cū exercitu Britannia ingressus, quanquam prospera pugna teruerit incolas, ac littore potitus sit, potest uideri ostendisse posteris non tradidisse. Mox bella ciuilia, & in rempublicam uersa principum arma, ac longa obliuio Britannia etiam in pace. Consilium id diuus Augustus uocabat, Tiberius præcipue. Agitasse C. Cæsarem de intranda Britannia satis constat, ni uelox ingenio, mobilis pœnitentia, & ingentes aduersus Germaniam conatus frustra fuissent. Diuus Claudius auctor operis, transuectis legionibus auxilijsq;, & assumpto in partem rerum Vespasiano. quod initium uenturæ mox fortunæ fuit, domite gentes, capti reges, & monstratus satis Vespasianus. Consulatum primus Aulus Plautius præpositus, ac subinde Ostorius Scapula, uterq; bello egregius: redactaq; paulatim in formam prouinciæ proxima pars Britannia. addita insuper ueteranorum colonia. quædam ciuitates Cogiduno regi donata. is ad nostram usque memoriã fidissimus mansit, uetere ac iam pridem recepta populi Romani consuetudine, ut haberet instrumenta seruitutis & reges. Mox Didius Gallus parta à prioribus continuit, paucis admodum castellis

In commune
non consulunt

Cælum nebulosum

Dies longiores
Nox breuis

Aurum
Argentum
Metalla
Margarita

D. Iulius

D. Augustus
Tiberius
C. Cæsar
D. Claudius
Vespasianus

castellis in ulteriora promotis, per quæ fama aucti officij quæreretur. *Veranius* Di-
 dium Veranius excepit, isq; intra annum extinctus est. Suetonius hinc
Monam insula Paulinus biennio prosperas res habuit, subactis nationibus firmatisq; præ-
 sidijs: quorum fiducia Monam insulam ut vires rebellibus ministrantem
Britannorum aggressus, terga occasione patefecit. Nanque absentia legati remoto metu,
querela de Britanni agitare inter se mala feruitutis, conferre iniurias, & interpretando
Romanis accendere: nihil profici patientia, nisi ut grauiora tanquam ex facili toleran-
 tibus imperentur: singulos sibi olim reges fuisse, nunc binos imponi, è qui-
 bus legatus in sanguinè procurator in bona sauiet: æque discordiam præ-
 positorum, æque concordiam subiectis exitiosam: alterius manus centurio-
 nes, alterius uim & cõtumelias miscere: nihil iam cupiditati, nihil libidini ex-
 ceptum: in prælio fortiores esse qui spoliēt, nunc ab ignauis plerunq; & im-
 bellibus eripi domos, abstrahi liberos, iniungi delectus, tanquam mori tan-
 tum pro patria nescientibus: quantum enim transisse militum, si sese Bri-
 tanni numerent: sic Germanias excussisse iugum, & flumine non Oceano
 defendi: sibi patriam, coniuges, parentes: illis auaritiã & luxuriam causas
 belli esse: recessuros ut diuus Iulius recessisset, modo uirtutes maiorum suo-
 rum æmularentur: ne uic prælij unius aut alterius euentu pauescerēt: plus im-
 petus, maiorem constantiã penes miseros esse: iam Britannorum etiã deos
 misereri, qui Romanũ ducem absentem, qui relegatum in alia insula exerci-
 tum detinerent: iam ipsos, quod difficillimum fuerit, deliberare: porrò in er-
 iusmodi consilijs periculosius esse deprehendi, quàm audere. His atq; ta-
Voadica libus inuicem instincti, Voadica generis regij scœmina duce, neq; enim se-
Sexum in im- xum in imperijs discernūt, sumplere uniuersi bellum: ac sparfos per castella
perijs non di- milites consecrati, expugnatis præsidijs, ipsam coloniam inuasere, ut sedem
scriunt feruitutis, nec ullum in barbaris sauitiæ genus omisit ira & uictoria. Quod
Suet. Paulinus nisi Paulinus, eo cognito prouinciæ motu, properè subuenisset, amissa Bri-
duriter in de- tania foret: quam unius prælij fortuna, ueteri patientiæ restituit, tenētibus
ditos consulti arma plerisq; quos conscientia defectionis, & proprius ex legato timor agi-
 tabat. Hic cum egregius cætera, arroganter in deditos, & ut suæ quoq; inu-
Petronius riæ ultor, durius consuleret, missus Petronius Turpilianus tanquam exora-
Turpilianus bilior, & delictis hostium nouus, eoq; pœnitentiæ mitior, compositis prio-
Trebellius ribus nihil ultra ausus, Trebellio Maximo prouinciã tradidit. Trebellius
Maximus segnior & nullis castrorum experimentis, comitate quadam curandi pro-
 uinciã tenuit. Didicere iam Barbari quoq; ignoscere uitijs blandiētibus.
 & interuentus ciuiliũ armorum præbuit iustam segnitæ excusationem.
 sed discordia laboratum, cum assuetus expeditionibus miles otio lasciuiret.
 Trebellius fuga ac latebris uitata exercitus ira, indecorus atq; humilis, præ-
 cariò mox præfuit: ac uelut pacti, exercitus licentiã, dux salutem. hæc se-
 ditio sine sanguine stetit. Nec Vectius Volanus manentibus adhuc ciuili-
 bus bellis agitauit Britanniam disciplina. eadem inertia erga hostes, similis
 petu-

petulantia castrorum: nisi quod innocens Volanus, & nullis delictis inu-
 sus charitatem parauerat loco autoritatis. Sed ubi cum cætero orbe Vespas-
 ianus & Britanniam recuperauit, magni duces, egregij exercitus, minuta
 hostium spes: & terrorem statim intulit: Petilius Cerealis, Brigantum ciuita-
 tem, quæ numerosissima prouinciæ totius perhibetur, aggressus. multa
Brigantum ci-
uitas prælia, & aliquando non incruenta: magnamq; Brigantum partem aut ui-
 ctoria amplexus, aut bello. Et cum Cerealis quidem alterius successoris cu-
 ram famamq; obruisset, sustinuit quoq; molem Iulius Frontinus uir ma-
 gnus quantum licebat, ualidamq; & pugnacem Silurum gentem armis
 subegit, super uirtutem hostium locorum quoq; difficultates eluctatus.

Hunc Britannicæ statum has bellorum uices media iam ætate transgre-
 sus Agricola inuenit, cum & milites uelut omissa expeditione ad securita-
 tem, & hostes ad occasionem uerterentur. Ordouicum ciuitas haud multo
 ante aduentum eius, alam in finibus suis agentem, prope uniuersam obtri-
 uerat: eoq; in initio erecta prouincia, ut quibus bellum uolentibus erat, proba-
 re exemplum, aut recentis legati animũ operiri. Tum Agricola, quanquam
 tranfacta ætas, sparsi per prouinciã numeri, præsumpta apud militem
 illius anni quies tarda & contraria bellum incohaturò, & plerisq; custodiri
 suspecta potius uidebatur, ire obuiam discrimini statuit: contractisq; legio-
 num uexillis & modica auxiliorum manu, quia in æquum digredi Ordoui-
 ces non audebant, ipse ante agmen quo cæteris par animus simili periculo
 esset, crexit aciem: cæsaq; prope uniuersa gente non ignarus instandum fa-
 mæ, ac prout prima cessissent fore uniuersa, Monam insulam cuius possessi-
 one reuocatum Paulinum rebellionem totius Britannicæ supra memorauit,
 redigere in potestatem animo intendit. Sed ut in dubijs consilijs, naues
 deerant, ratio & constantia ducis transuexit: depositis omnibus sarcinis, le-
 ctissimos auxiliarium, quibus nota uada, & patrius nandi usus quo simul
 seq; & arma & equos regunt, ita repente immisit, ut obstupefacti hostes
 qui classem, qui naues, qui mare expectabant, nihil arduum aut inuictum
 crediderint sic ad bellum uenientibus. Ita petita pace, ac dedita insula, cla-
 rus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingrèdienti prouinciã, quod
 tempus alij per ostentationem aut officiorum ambitum transigunt, labor
 & periculum placuisset. Nec Agricola prosperitate rerum in uanitatè usus,
 expeditionem aut uictoriã uocabat, uictos continuisse: ne laureatis qui-
 dem gesta prosecutus est, sed ipsa dissimulatione famæ famam auxit, æsti-
 mantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset. Cæterum animorum
 prouinciæ prudens, simulq; doctus per aliena experimenta parum profici
 armis si iniuriæ sequerentur, causas bellorum statuit excidere, à se suisq;
 orsus primam domum suam coercuit, quod plerisq; haud minus arduum
 est, quàm prouinciã regere: nihil per liberos seruosq; publicæ rei: non
 studijs priuatis, nec ex commendatione aut precibus centurionum milites
 S alcire

ascire, sed optimum quemque fidelissimum putare: omnia scire, non omnia exequi: paruis peccatis ueniam, magnis seueritatem commodare: nec poena semper, sed saepius poenitentia contentus esse: officij & administrationibus potius non peccaturos, quam damnare cum peccassent. Frumenti & tributorum auctiorem æqualitate munerum mollire, circumcisus quæ in quaestum reperta, ipso tributo grauius tolerabantur. namque per ludibrium assidere clausis horreis, & emere ultro frumenta, ac uendere pretio cogebantur. diuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, ut ciuitates à proximis hybernis in remota & auia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucrosum fieret. Hæc primo statim anno comprimendo egregia famam paci circumdedit, quæ uel incuria uel tolerantia priorum haud minus quam bellum timebatur. Sed ubi æstas aduenit contracto exercitu militum in agmine laudare modestiam, disiectos coercere: loca castris ipse capere, æstuaria ac siluas ipse prætentare: & nihil interim apud hostes quietum pati, quo minus subitis excursibus popularetur: atque ubi satis terruerat, parcendo, rursus irritamenta pacis ostentare. Quibus rebus multæ ciuitates quæ in illum diem ex æquo egerant, datis obsidibus iram posuere, & præsidij castellisque circumdatæ, tanta ratione curaque, ut nulla ante Britannia noua pars illacessita transierit. Sequens hyems saluberrimis consilijs absumpta. namque ut homines dispersi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per uoluptates assuescerent, hortari priuatum, adiuuare publice, ut tæpla, fora, domus extruerent, laudando promptos, & castigando segnes. ita honoris æmulatio, pro necessitate erat. Iam uero principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studijs Gallorum anteferre, ut qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent, inde etiam habitus nostri honor, & frequens togæ paulatimque discessum ad delinimenta uitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas uocabatur, cum pars seruitutis esset. Tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit uastatis usque ad Taum (æstuario nomen est) nationibus. qua formidine terrii hostes quanquam conflictatum sæuis tempestatibus exercitum, lacessere non ausi, ponendisque insuper castellis spatium fuit. Adnotabant periti, non alium ducem opportunitates locorum sapientius legisse, nullum ab Agricola positum castellum aut uel hostium expugnatum, aut pacatione ac fuga desertum. crebræ eruptiones. nam aduersus moras obsidionis annuis copijs firmabantur. ita intrepida ibi hyems, & sibi quisque præsidio, irritis hostibus, eoque desperantibus, quia soliti plerumque damna æstatis hybernis euentibus pensare, tum æstate atque hyeme iuxta pellebantur. Nec Agricola unquam per alios gesta audis interceptis, seu centurio, seu præfectus, incorruptum facti testem habebat. Apud quosdam acerbior in conuictijs narrabatur, ut bonis comis, ita aduersus malos iniucundus. cæterum

*Agricolæ
modestia*

ex ira

ex iracundia nihil super erat. secretum & silentium, eius non timeres. honoris putabat, offendere, quam odisse. Quarta æstas obtinendis quæ percurrerat insumpta, ac si uirtus exercituum & Romani nominis gloria patere-
An. III
 retur, inuentus in ipsa Britannia terminus. Nam Glota & Bodotria diuersi
Glota
Bodotria
 si maris æstus per immensum reuerti, angusto terrarum spacio dirimuntur, quod tum præsidij firmabatur: atque omnis propior sinus tenebatur, summotis uelut in aliam insulam hostibus. Quinto expeditionum anno
An. V
 naue prima transgressus ignotas ad id tempus gentes crebris simul ac prosperis prælijs domuit: eamque partem Britannia quæ Hyberniam aspicit, copijs instruxit, in spem magis quam ob formidinem. siquidem Hybernia
Hybernia
 medio inter Britanniam atque Hispaniam sita, & Gallico quoque mari opportuna, ualentissimam imperij partem, magnis inuicem usibus miscuerit. Spacium eius si Britannia comparatur angustius, nostri maris insulas superat. Solum cælumque & ingenia cultusque hominum haud multum à Britannia differunt. melius aditus portusque per commercia & negociatores cogniti. Agricola expulsus seditione domestica unum ex regulis gentis exceperat, ac specie amicitia in occasionem retinebat. Sæpe ex eo audiui, legione una & modicis auxilijs debellari, obtinerique Hyberniam posse. Idque etiam aduersus Britanniam profuturum, si Romana ubique arma, & uelut è conspectu libertas tolleretur. Cæterum æstate qua sextum officij
An. VI
 annum inchoabat, amplas ciuitates trans Bodotriam sitas, quia motus uniuersarum ultra gentium, & infesta hostili exercitu itinera timebantur, portus classe explorauit: quæ ab Agricola primum assumpta in partem uirium, sequebatur egregia specie, cum simul terra simul mari bellum impelleretur: ac sæpe ipsidem castris pedes equesque & nauticus miles mixti copijs & læticia sua quisque facta suos casus attollerent: ac modo siluarum & montium profunda, modo tempestatum ac fluctuum aduersa, hinc terra & hostis, hinc auctus Oceanus militari iactantia compararetur. Britannos quoque, ut ex captiuis audiebatur, uisa classis obstupefaciebat, tanquam aperto maris sui secreto ultimum uictis perfugium clauderetur. Ad manus & arma conuersi Caledoniam incolentes populi paratu magno, maiore fama, uti mos est de ignotis, oppugnasse ultro castella adorti, metum ut prouocantes addiderant: regrediendumque citra Bodotriam, & excedendum potius quam pellerentur, specie ignaui prudentium admonebant, cum interim cognoscit, hostes pluribus agminibus irrupturos. Ac ne superante numero, & peritia locorum, circumirentur, diuiso & ipse in tres partes exercitu incescit. Quod ubi cognitum hosti, mutato repente consilio uniuersi nonam legionem ut maxime inuadam, nocte aggressi inter somnum ac trepidationem cæsis uigilibus irrupere. Iamque in ipsis castris pugnabant, cum Agricola iter hostium ab exploratoribus edoctus, & uestigijs insecutus, uelocissimos equitum peditumque assultare tergis pugnantium iubet,

*Maiores fama
de ignotis
Metus ex
prouocante*

*Nonam legionem
aggressi
untur Calidonij*

mox ab uniuersis adijci clamorem. & propinqua luce fulsere signa. ita antequam piti malo terri Britannii: & Romanis redit animus, ac securi pro salute, de gloria certabant. ultro quin etiã irrupere. & fuit atrox in ipsis portarum angustijs prælium, donec pulsi hostes, utroque exercitu certante, his ut tulisse opem, illis ne eguisse auxilio uiderentur. quod nisi paludes & siluæ fugientes texissent, debellatum illa uictoria foret. Cuius Constantia ac fama ferox exercitus: nihil uirtuti suæ inuium, penetrandam Caledoniam, inueniendumque tandem Britannia terminum continuo præliorum cursu fremebant: atque illi modo cauti ac sapientes, prompti post euentum ac magniloqui erant. iniquissima hæc bellorum conditio est, prospera omnes sibi uendicant, aduersa uni imputantur. At Britannii non uirtute sed occasione & arte ducis rati, nihil ex arrogantia remittere, quo minus iuuentutem armarent, coniuges ac liberos in loca tuta transferrent, cœtibus ac sacrificijs conspirationem ciuitatum sancirent. atque ita irritatis utrinque animis discessum.

Vespiorum cohortis arreptis nauibus Britanniam prædantur

Eadem ætate cohors Vespiorum per Germanias conscripta, in Britanniam transmissa, magnum ac memorabile facinus ausa est. Occiso centurione ac militibus, qui ad tradendam disciplinam immixti manipulis exemplum & rectores habebantur, tres liburnicas adactis per uim gubernatoribus ascendere: & uno remigrante, suspectis duobus eoque interfectis, nondum uulgato rumore ut miraculum prouehabantur: mox hac atque illa rapti, & cum plerisque Britannorum sua defensantium prælio congressis ac sæpe uictores, aliquando pulsi, eò ad extremum inopiæ uenere; ut in firmissimos suorum, mox forte ductos uescerentur: atque ita circinueti Britanniam, amissis per inscitiam regendi nauibus, pro prædonibus habiti, primum à Sueuis, mox à Frisij intercepti sunt. ac fuere quos per commercia uenundatos, & in nostram usque ripam mutatione ementium adductos, indicium tanti casus illustrauit.

Initio ætatis Agricola domestico uulnere ictus, anno ante natum filium amisit. Quem casum neque ut plerique fortium uirorum ambitiose, neque per lamenta rursus ac mœorem muliebriter tulit. & in luctu bellum inter remedia erat.

Igitur præmissa classe quæ pluribus locis prædata, magnum & incertum terrorem faceret, expedito exercitu cui ex Britannis fortissimos & longa pace exploratos addiderat, ad montem Grampium peruenit, quem iam hostes infederant. Nam Britannii nihil fracti pugne prioris euentu, & ultionem aut seruitium expectantes, tandemque docti commune periculum concordia propulsandum, legationibus & foederibus omnium ciuitatum uires exciuerant. Iamque super triginta milia armatorum aspiciabantur, & adhuc affluebat omnis iuuentus, & quibus cruda ac uiridis senectus, clari bello, ac sua quisque decora gestantes, cum inter plures duces uirtute & genere præstans nomine Galgacus, apud contractam multitudinem prælium poscentem, in hunc modum locutus fertur.

Quotiens causas belli & necessitatem nostram intueor

intueor, magnus mihi animus est, hodiernum diem, cõsensumque uestrum, initium libertatis totius Britannia fore. Nam & uniuersi seruitutis expertes: & nullæ ultra terræ, ac ne mare quidem securum imminente nobis classe Romana. ita prælium atque arma quæ fortibus honesta, eadem etiã ignauis utilissima sunt. Priores pugnae quibus aduersus Romanos uaria fortuna certatum est, spem ac subsidium in nostris manibus habebant: quia nobilissimi totius Britannia, eoque in ipsis penetralibus siti, nec seruientium litora aspicientes, oculos quoque à contactu dominationis inuiolatos habebamus. Nos terrarum ac libertatis extremos, recessus ipse ac sinus fame in hunc diem defendit. nunc terminus Britannia patet, atque omne ignotum pro magnifico est. Sed nulla iam ultra gens, nihil nisi fluctus & saxa, & inferiores Romani, quorum superbiam frustra per obsequium & modestiam effugeris: raptores orbis, postquam cuncta uastantibus defuere terra, & mare scrutantur: si locuples hostis est, auari: si pauper, ambitiosi, quos non Oriens, non Occidens, fatiuerit: soli omnium opes atque inopiam pari affectu concupiscunt: auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium, atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique ac propinquos suos natura charissimos esse uoluit: hi per delectus alibi seruituri auferuntur. Coniuges sororesque & si hostilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hospitem polluantur. Bona fortunamque in tributum egerunt, in annonam frumentum: corpora ipsa ac manus, siluis ac paludibus emuniendis uerbera inter ac contumelias conterunt. Nata seruituti mancipia semel uenunt, atque ultro à dominis aluntur: Britannia seruitutem suam quotidie emit, quotidie pascit. Ac sicut in familia recentissimus autemque seruatorum & conseruis ludibrio est: sic in hoc orbis terrarum uetere famulatu, noui nos & uiles in excidium petimur. Neque enim arua nobis, aut metalla, aut portus sunt, quibus exercendis referuemur. Virtus porro ac ferocia subiectorum ingrata imperantibus, & longinquitas ac secretum ipsum, quo tutius, eo suspectius. Ita sublata spe uenia, tandem sumite animum, tam quibus salus, quam quibus gloria charissima est. Brigantes, scemina duce, exurere coloniam, expugnare castra, ac nisi felicitas in socordiam uertisset, exuere iugum potuere: nos integri & indomiti & libertatem non in præsentia laturi, primo statim congressu unde ostendamus quos sibi Caledonia uiros seposuerit. An eandem Romanis in bello uirtutem, quam in pace lasciuiam adesse creditis? Nostris illi discessionibus ac discordijs clari, uitia hostium in gloriam exercitus sui uertunt: quem contractum ex diuersissimis gentibus ut secundæ res tenent, ita aduersæ dissoluent: nisi si Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum plerosque dominationi alienæ sanguinem commodantes, diutius tamen hostes quam seruitos, fide & affectu teneri putatis: metus & terror est, infirma uincula charitatis. quæ ubi remoueris, qui timere desierint odisse incipient. Omnia ui-

« storia incitamenta pro nobis sunt: nullæ Romanos coniuges accendunt:
 « nulli parentes fugam exprobraturi sunt: aut nulla plerisque patria, aut alia
 « est. paucos numero circum trepidos ignorantia, cælum ipsum ac mare &
 « siluas ignota omnia circumspectantes, clausos quodammodo ac uictos alij
 « nobis tradiderunt. Ne terreat uanus aspectus, & auri fulgor atq; argenti,
 « quod neq; tegit neq; uulnerat. In ipsa hostium acie inuenimus nostras ma-
 « nus, agnoscent Britanni suam causam, recordabuntur Galli priorem liber-
 « tatem, deserent illos cæteri Germani, tanquam nuper Vesprij reliquerunt.
 « Nec quicquam ultra formidinis, uacua castella, senum colonia, inter male
 « parentes & iniuste imperantes ægra municipia & discordantia, hic dux,
 « hic exercitus. ibi tributa & metalla & cætera seruentium pœnæ, quas in
 « æternum proferre, aut statim ulcisci, in hoc campo est. Proinde ituri in aci-
 « em & maioris uestros & posteros cogitate. Excepere orationem ala-
 « cres, & barbari moris cantu & fremitu clamoribusq; dissonis. Iamq; agmi-
 « na, & armorum fulgores audentissimi cuiusq; procurflu, simul instruebantur
 « acies, cum Agricola quanquam lætum & uix monitis coercitum mili-
 « tæm adhuc ratus, ita disseruit. Octauus annus est, commilitones, ex quo
 « uirtute & auspicijs Imperij Rom. fide atq; opera uestra Britanniam uici-
 « stis, tot expeditionibus, tot prælijs seu fortitudine aduersus hostes, seu pa-
 « tientia ac labore penè aduersus ipsam rerum naturam opus fuit. Neq; me
 « militum, neq; uos ducis pœnituit. Ergo egressi, ego ueterum legatorum,
 « uos priorum exercituum terminos, finem Britannia non fama nec rumor/
 « re, sed castris & armis tenemus. Inuenta Britannia & subacta. Equidem in
 « agmine cum uos paludes montesue & flumina fatigarent, fortissimi cuius-
 « que uocem audiebam, quando dabitur hostis, quando acies? Veniunt à la-
 « tebris suis extrusi. & nota uirtusq; in aperto, omniaq; prona uictoribus,
 « atque eadem uictis aduersa. Nam ut superasse tantum itineris, siluas euasit/
 « se, transisse æstuariâ, pulchrum ac decorum in frontem, ita fugientibus pe-
 « riculosisima quæ hodie prosperrima sunt. Neq; enim nobis aut locorum
 « eadem notitia aut comætuum eadem abundantia: sed manus, & arma,
 « & in his omnia. Quod ad me attinet, iam pridem mihi decretum est, neq;
 « exercitus neque ducis terga tuta esse. Proinde & honesta mors turpi uita
 « potior, & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt. nec in glorium fuerit,
 « in ipso terrarum ac naturæ sine cecidisse. Si nouæ gentes atq; ignota acies
 « constitisset, aliorum exercituum exemplis uos hortarer: nunc uestra deco-
 « ra recensete, uestros oculos interrogate. Il sunt quos proximo anno unam
 « legionem furto noctis aggressos, clamore debellastis: ijs cæterorum Britan-
 « norum fugacissimi, ideoq; tam diu superstites. Quomodo siluas saltusq; pe-
 « netrantes fortissimum quodq; animal robore, pauida & inertia ipso ag-
 « minis sono pelluntur: sic acerrimi Britannorum iam pridem ceciderunt: re-
 « liquus est numerus ignauorum & metuentium, quos quod tandem inue-
 « nistis

nistis, non restiterunt, sed deprehensi sunt nouissimi, & extremo metu cor-
 « pora defixere in his uestigijs, in quibus pulchram & spectabilem uictori-
 « am ederetis. Transigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis
 « magnum diem: approbate Reip. nunq; exercitui imputari potuisse aut mo-
 « ras belli, aut causas debellandi. Et alloquente adhuc Agricola militum ar-
 « dor eminebat, & finem orationis ingens alacritas consecuta est, statimq; ad
 « arma discursum. instinctos ruentesq; ita disposuit, ut peditum auxilia quæ
 « octo milia erant, mediam aciem firmarent: equitum tria milia, cornibus af-
 « funderentur. legiones pro uallo steterunt, ingens uictoriæ decus citra Roma-
 « num sanguinem bellanti, & auxilium si pellerentur. Britannorum acies in
 « speciem simul ac terrorem editioribus locis constitit: ita ut primum ag-
 « men æquo, cæteri per accliuem iugum connexi uelut insurgerent: media cam-
 « pi Couinarius & eques strepitu ac discursu complebat. Tum Agricola su-
 « perante hostium multitudine ueritus, ne simul in frontem, simul & latera
 « suorum pugnaretur, diductis ordinibus, quanquam porrectior acies fu-
 « tura erat, & arcessendas pleriq; legiones admonebant, promptior in spem,
 « & firmus aduersis, dimisso equo pedes ante uexilla constitit. Ac primo
 « congressu eminus certabatur. simul constantia, simul arte Britanni ingenti-
 « bus gladijs & breuibus cætris missilia nostrorum uitare, uel excutere, atq; ip-
 « si magnam uim telorum superfundere: donec Agricola tres Batauorum co-
 « hortas ac Tungrorum duas cohortatus est, ut rem ad mucrones ac manus
 « adducerent, quod & ipsis uetustate militiæ exercitatum, & hostibus in habi-
 « le parua scuta & enormes gladios gerentibus. nam Britannorum gladij si-
 « ne mucrone complexum armorum, & in aperto pugnam non tolerabant.
 « Igitur ut Bataui miscere ictus, ferire umbonibus, ora scedere, & tractis qui
 « in æquo obstiterant, erigere in colles aciem cœpere, cæteræ cohortes æmu-
 « latione & impetu cômistæ proximos quosq; cedere: ac pleriq; semineces
 « aut integri festinatione uictoriæ relinquebantur. Interim equitum turmæ
 « fugere, couinarij peditum se prælio miscere: & quanquam recentem ter-
 « rorem intulerant, densis tamen hostium agminibus & inæqualibus locis
 « hærebant: minimeq; equestris ea pugnae facies erat, cum in gradu stantes
 « simul equorum corporibus impellerentur. ac sæpe uagi currus, exterriti si-
 « ne rectoribus equi, ut quemq; formido tulerat, tranuersos aut obuios in-
 « cursabant. Et Britanni qui adhuc pugnae expertes summa collium in sede-
 « rant, & paucitatē nostrorum uacui spernebant, digredi paulatim & circum-
 « ire terga uincitatem cœperant: ni id ipsum ueritus Agricola quatuor equi-
 « tum alas ad subita belli retentas, uenientibus opposuisset, quantoq; feroci-
 « us accurrerant tanto acrius pulsos in fugam disiecisset. Ita consilium Britan-
 « norum in ipsos uersum. transuecteq; præcepto ducis à fronte pugnantium
 « alæ, auersam hostium aciem inuasere. Tum uero patentibus locis grande
 « & atrox spectaculū: sequi, uulnerare, capere, atq; eosdem oblati alijs truci-
 « dare. Iam

dare. Iam hostium, prout cuiusque ingenium erat, cateruæ armatorum paucioribus terga præstare, quidam inermes ultro ruere, ac se morti offerre. Passim arma, & corpora, & laceri artus, & cruenta humus. & aliquando etiam uictis ira uirtusque: postquam siluis appropinquarunt, collecti, primos sequentium incautos & locorum ignaros circumueniebant. Quod ni frequēs ubique Agricola, ualidas & expeditas cohortes indaginis modo, & sicubi arctiora erant, partem equitum dimissis equis, simul rariores siluas equitè per-sultare iussisset, acceptum aliquod uulnus per nimiam fiduciam foret. Cæterum ubi compositos firmis ordinibus sequi rursus uiderent, in fugam uersi, non agminibus ut prius, nec alius alium respectantes, rari, & uitabundi inuicem, longinqua atque auia petiere. finis sequendi nox & fatietas fuit. cæsa hostium ad decem millia, nostrorum trecenti quadraginta cecidere, in quibus Aulus Atticus præfectus cohortis, iuuenili ardore & ferocia equi hostibus illatus. Et nox quidem gaudio prædæque læta uictoribus: Britannii palantes mixtoque uirorum mulierumque ploratu, trahere uulneratos, uocare integros, deserere domos, ac per iram ultro incendere: eligere latebras, & statim relinquere: miscere inuicem consilia aliqua, deinde sperare: aliquando frangi aspectu pignorum suorum, sepius concitari. satisque constabat sæuisse quosdam in coniuges ac liberos, tanquam misererentur. Proximus dies faciem uictoriæ latius aperuit. uastum ubique silentium, secreti colles, fumantia procul detecta, nemo exploratoribus obuius. quibus in omnem partem dimissis, ubi incerta fugæ uestigia, neque usquam conglobari hostes compertum, & exacta iam ætate spargi bellum nequibat, in fines Florestorum exercitum deducit. Ibi acceptis obsidibus, præfecto classis circumuehi Britanniam præcepit. datæ ad id uires, & præcesserat terror. ipse peditem atque equites lento itinere, quo nouarum gentium animi ipsa transitus mora terrerentur, in hybernis loca uit. Et simul classis secunda tempestate ac fama Trutulensem portum tenuit, unde proximo latere Britannia lecto omni redierat. Hunc rerum cursum, quanquam nulla uerborum iactantia, epistolis Agricolæ actum, ut Domitiano moris erat, fronte lætus, pectore anxius excepit. Inerat conscientia, derisui fuisse nuper falsum è Germania triumphum, emptis per commercia, quorum habitus & crines in captiuorum speciem formarentur: at nunc ueram magnamque uictoriam, tot millibus hostium cæsis, ingenti fama celebrari. Id sibi maxime formidolosum, priuati hominis nomen supra principis attolli: frustra studia fori, & ciuiliū artium decus in silentium acta, si militarem gloriam alius occuparet: & cætera ut cunctis facilius dissimulari, ducis boni imperatorum uirtutem esse: Talibus curis exercitus, quodque saeuæ cogitationis indicium erat, secreto suo satiat, optimum in præsentia statuit reponere odium, donec impetus famæ & fauor exercitus langueresceret. nam etiam tum Agricola Britanniam obtinebat. Igitur triumphalia ornamenta, & illustris statuæ honorem, & quicquid pro triumpho datur, multo

Numerus oc-
cisorum
A. Atticus

Hostes

Secunda tem-
pestas
Trutulensis
portus
Domitianus
imperator
Domitiani fal-
sus è Germa-
nia triumphus

Secretum Do-
mitiani

multo uerborum honore cumulata, decerni in senatu iubet: addique in su-
per opinionem, Syriam prouinciam Agricolæ destinari, uacua tum mor-
te Aulij Rufi consularis, & maioribus reseruatam. Credidere plerique liber-
tum ex secretioribus ministerij missum ad Agricolam, codicillos quibus
ei Syria dabatur tulisse, cum præcepto, ut si in Britannia foret, traderentur:
eumque libertum in ipso freto Oceani obuium Agricolæ, ne appellato qui-
dem eo ad Domitianum remeasse: siue uerum istud, siue ex ingenio princi-
pis fictum ac compositum est. Tradiderat interim Agricola successori suo
prouinciam quietam tutamque. Ac ne notabilis celebritate & frequentia oc-
currentium in troitus esset, uitato amicorum officio, noctu in urbem, noctu
in palatium, ita ut præceptum erat, uenit: exceptusque breui osculo & nullo
sermone, turbæ seruientium immixtus est. Cæterum ut militare nomē, gra-
ue inter otiosos, alijs uirtutibus temperaret, tranquillitatem atque otium pe-
nitus auxit, cultu modicus, sermone facilis, uno aut altero amicorum comita-
tus: adeo ut plerique, quibus magnos uiros per ambitionem æstimare mos
est, uiso aspectoque Agricola, quærerent famam, pauci interpretarentur. Cre-
bro per eos dies apud Domitianum absens accusatus, absens absolutus est. Cre-
causa periculi non crimen ullum, aut querela læsi cuiusquam, sed infensus
uirtutibus princeps, & gloria uiri, ac pessimum inimicorum genus, laudandi
tes. Et ea insecuta sunt reipublicæ tempora, quæ sileri Agricolam non sine
rent: tot exercitus in Mysia Daciaque, & Germania Pannoniaque, temeritate
aut per ignauiam ducum amissi: tot militares uiri cum tot cohortibus expu-
gnati & capti. nec iam de limite imperij & ripa, sed de hybernis legionum
& possessione dubitatum. Ita cum damna damnis continuarentur, atque o-
mnis annus funeribus & cladibus insigniretur, poscebatur ore uulgi dux
Agricola: comparantibus cunctis uigorem, constantiam, & expertum bel-
lis animum, cum inertia & formidine eorum. Quibus sermonibus satis con-
stat Domitiani quoque aures uerberatas, dum optimus quisque libertorum
amore & fide, pessimi malignitate & liuore, prouum deterioribus princi-
pem extimulabant. Sic Agricola simul suis uirtutibus, simul uitij aliorum,
in ipsam gloriam præceps agebatur. Aderat iam annus quo Proconsula-
tum Asiæ & Africæ sortiretur, & occiso Ciuica nuper, nec Agricolæ consili-
um deerat, nec Domitiano exemplum. Accessere quidam cogitationum prin-
cipis periti, qui iturus ne esset in prouinciam, ultro Agricolam interroga-
rent, ac primo occultius quietem & otium laudare, mox operam suam in ap-
probanda excusatione offerre: postremo non iam obscuri, suadentes simul
terrentesque, pertraxere ad Domitianum, qui paratus simulatione, in arrogan-
tiam compositus, & audiit preces accusantis, & cum annuisset, agi sibi grati-
as passus est: nec erubuit beneficii inuidia: salarium tamē Proconsulari soli
sensus non petiit, siue ex conscientia, ne quod uetuerat uideretur emisse.

Triumphalia
ornamenta A-
gricolæ decer-
nuntur

Agricola uer-
nit Romam ex
Britannia

Agricolæ re-
ducis mode-
stia
Apud malum
principem, pes-
simum inimico-
rum genus,
qui laudant

Agricola dux
poscitur ore
uulgi

Liberti

Proconsulatu
Asiæ & Afri-
cæ renuit

salarium

Proprium

Domitiani Proprium humani ingenij est, odisse quem læseris: Domitiani uero natura præceps in iram, & quo obscurior eo irrevocabilior, moderatione tamen prudentiæq; Agricolæ leniebatur: quia non contumacia, necq; inani iactatione libertatis famam fatumq; prouocabat. Sciant quibus moris illi-
Agricola moritur cita mirari, posse etiam sub malis principibus magnos uiros esse: obsequiumq; ac modestiam, si industria ac uigor adsint, eò laudis excedere, quò pleriq; per abrupta, sed in nullum rei post usum, ambitiosa morte indaruerunt. Finis uitæ eius nobis luctuosus, amicis tristis, extraneis etiam ignotisq; non sine cura fuit. Vulgus quoq; & hic aliud agens populus, & uentitauerunt ad domum, & per fora & circulos locuti sunt: nec quisquam audita morte Agricolæ, aut lætatus est, aut statim oblitus est. Augebat miseratio nem constans rumor, ueneno interceptum. Nobis nihil comperti, affirmare ausim. cæterum per omnem ualitudinem eius, crebrius quàm ex more principatus per nuncios uisantis, & libertorum primi, & medicorum intimi uenere: siue cura illud, siue inquisitio erat. Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente sic accelerari, quæ tristis audiret. Speciem tamen doloris animo uultuq; præse tulit, securus iam odij, & qui facilius dissimularet gaudium quàm metum.
Testamentum Agricole Satis constabat lecto testamento Agricolæ, quo cohæredem optimæ uxori & piissimæ filiæ Domitianum scripsit, lætatum eum, uelut honore iudicioq; tam cæca & corrupta mens assiduus adulationibus erat, ut nesciret à bono patre non scribi hæredem nisi malum principem. Natus erat Agricola Caio Cæsare ter cons. idibus Iunijs: excessit sexto & quinquagesimo anno, decimo Kalend. Septembres Collega Priscoq; c o s s. Quod si habitum quoq; eius posteri noscere uelint, decentior quàm sublimior fuit.
Habitus corporis nihil metus in uultu, gratia oris supererat. bonum uirum facile crederes, magnum libenter. Et ipse quidem, quanquam medio in spacio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam longissimum æuum peregit. Quippe & uera bona, quæ in uirtutibus sita sunt, impleuerat, & Consularibus ac Triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adstruere fortuna poterat? Opibus nimis non gaudebat, speciosæ contigerant. filia atq; uxore superstitibus, potest uideri etiam beatus incolumi dignitate, florente fama, saluis affinitatibus & amicitijs futura effugisse. Nam sicuti durare in hac beatissimi seculi luce, ac principem Traianum uidere, augurio uotisq; apud nostras aures ominabatur: ita festinatae mortis grande solatium tulit, euasisse postremum illud tempus, quo Domitianus non iam per interualla ac spiramenta temporum, sed continuo & uelut uno ictu rempublicam exhaurisit. Non uidit Agricola obsessam curiam, & clausum armis senatum, & eadem strage tot cõsularium cædes, tot nobilissimarum sceminarum exilia & fugas. Vna adhuc uictoria Carus Metius censebatur, & intra Albanam uillam sententia Messalini strepebat, & Massa Bebius iam tum reus erat.

Mox

Mox nostræ duxere Heluidium in carcerē manus. Nos Maurici, Rusticq; uisus, nos innocenti sanguine Senecio perfudit. Nero tamen subtraxit oculos, iussitq; scelera, non spectauit. præcipua sibi Domitiano miseriarum pars erat, uidere & aspici: cum suspiria nostra subscriberetur: cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille uultus & rubor, à quo se contra pudorem muniebat. Tu uero felix Agricola non uitæ tantum claritate, sed etiam opportunitate mortis, ut perhibent qui interfecerunt nouissimis sermonibus tuis, constans & libens fatum excepisti, tanquam pro uili portione innocentiam principi donares. Sed mihi filiaq; præter acerbitatem parentis erepti auget mœstitiam, quod assidere ualitudini, fouere deficientem, satiari uultu, complexu, non contigit. excepissem certe mandata uocesq;, quas penitus animo figeremus. noster hic dolor nostrum uulnus. nobis tam longæ absentia conditione ante quadricennium amissus es. Omnia sine dubio, optima parentum assidente amantissima uxore, superfuere honori tuo. paucioribus tamen lachrymis compositus es, & nouissima in luce desiderauere aliquid oculi tui. Si quis priorū manibus locus, si ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ, placidè quiescas, nos domum tuam ab infirmo desiderio, & muliebribus lamentis ad contemplationem uirtutum tuarum uoces, quas necq; lugeri, necq; plangere fas est: admiratione te potius temporalibus laudibus, & si natura suppeditet, militum decoramus. Is uerus honos, ea coniunctissimi cuiusq; pietas. Id filia quoq; uxoriq; præceperim, sic patris, sic mariti memoriam uenerari, ut omnia facta dictaq; eius secum reuoluant, famamq; ac figuram animi magis quàm corporis complectantur: nō quia intercedendum putem imaginibus quæ marmore aut ære finguntur, sed ut uultus hominum, ita similitudine lachra uultus imbecilla ac mortalia sunt, forma mentis æterna, quam tenere & exprimere non per alienam materiam & artem, sed tuis ipse motibus possis. Quicquid ex Agricola amauimus, quicquid mirati sumus, manet mansurumq; est in animis hominum, in æternitate temporum, fama rerum. Nam multos ueterum uelut inglorios & ignobiles obliuio obruet, Agricola posteritati narratus & traditus, superstes erit.

CN. IVLII AGRICOLÆ VITÆ, PER P. CORNELIUM TACITUM EQ. RO. COMPOSITÆ, FINIS.

ANDREAS ALCIATVS IVRISCONS

GALEACIO VICECOMITI V. C. ET EQ. S. P. D.

Historia

MAXIMA semper apud ueteres fuit historiae auctoritas, eoq; omnibus temporibus in honore habita, ut cum plurima uariarum rerum studia & quidem nobilissima haberentur, rerum tamen gestarum scriptores semper primas partes sibi uendicarent. Profit corporibus medicina, publicè inter sit plurimos esse iuriconsultos, summo se in fastigio positos credant philosophi, de gradu deſcendi non sinat se militaris gloria, cedunt hæc tamè cedereq; omnia historiae auctoribus, cumq; nulla non artium aliquo tempore male audierit, solam hanc professionem extra aleam esse, semper existimatum est. Eiecti urbe Roma pluries philosophi & rhetores fuere, senatusconsultis quoq; diffamati mathematici, nec medici nisi post sexcentisimū & eo amplius annum conditæ urbis admissi, cum tamen interim Gn. Piso, Fab. Pictor, cæteriq; annualium scriptores, summam dignitatem nanciscerentur. Si enim id genus professores cur tantopere suis studijs incumbant, diligenter animaduertemus, non aliud certe causæ erit, quàm pecuniæ cupiditas. quid enim æs medicis parat nisi abominatione dignissimus morbus, maliq; aliqua lues? Quid militibus, nisi humani generis discordia, rapacitasq;? quid aliud nostrorum temporum philosophia respicit? at sola gloriae cupiditate scribitur historia, non mercenario obnoxia stipendio, sed quæ sola sibi ipsi pulcherrimum præmium sit. Hinc non à uilissimo quoq; tentata, sed in principum ferè & illustrium uirosum exercitamentis fuit. ut Cæsarem Augustumq; mittamus, Claudiae gentis imperatores uel à se, uel à potentissimis quondam populis gestas res, commentarijs suis componere minime dedignati sunt. patrum quoq; nostrorum memoria Turcarum regis frater Zyzymus gentis suæ fortia facta, tametsi exul & maximis oppressus curis, complexus est: exemplo fortasse Thucydidis existimauit, qui magnorum exercituum ductor relegatus esset, fore ut historiae scriptor reuocaretur. Sicut enim militaris ars plerunq; suis legionibus tribunisq; perniciosa est, quæ uel delicti lubrico fortunæ ictui subiaceat: ita omnibus utilis historia firmissimo pedameto nititur: quippe quæ omnia moralibus in disciplinis à prudentioribus disputata ante oculos proponit, & quæ simplici ammonitione ab illis sint tradita, facta esse exemplis docet, ut quanto magis humanam mentem exempla præceptis mouent, tanto philosophia ipsa præcellat. Explorantissimum id habuere ueteres, quapropter non alia ratione Saturnum cõmentes, in templorum eius ianuis Tritonum imagunculas statuebant, quàm ut ab eo cepisse historiam, æternitatemq; illis debere deos ostenderent, quorum

Philosophi
Rhetores
Mathematici
Medici

Principes &
uiri illustres
historia scri-
benda se exer-
cuerunt
Zyzymus
Turca

Historia phi-
losofiam
præcellit
Tritones in ia-
nui templorū

quorum præconiò fuissent celebrati: ut merito non parum Plinij Secundi sententiam damnandam opiner, potiorè historiae Astronomiæ curam existimantis, cū puræ putæ ea sit superstitionis ars, incertaq; & plerunq; falsa, quæ solis curiosorū auribus feliciter excipiatur, cum contra bonorum ingenibus premijs, legū in scelestos digna seueritate, bene beateq; uiuendi exemplis, historiae lectione admoneamur. quæ sola profecto certissima philosophia uidetur nobis esse. Adde quod etiã tantum ex se iucūda est lectorisq; gratiam sic aucupatur, ut quoquo modo scripta sit, lectio eius plurimū deleat. & sicut facta dictis priora sunt, ita res ipsas summa auuiditate ut plurimum percurrimus, uerborumq; & structuræ rationem in postremis ducendam arbitramur. Qua propter qui ornatissimis uerbis dissidentes ueritati res prosequenti sunt, sophistarum infami nomine dignos tantum diiudico. quorum nemini nō celebratus Herodotus, quem historiae, si dijs placet, parentem uocant, princeps est. Sequitur Diodorus, Philinus, Aristides, alijq; plures, in quibus ueritatem desideres, elegantiam dicendi nō requiras. Grauiores Latini sunt, magisq; synceri animi. idq; potissimū in eis depredas, quo politiore stilo maioreq; doctrina sunt, eo etiã ueriora prodidisse. quod omnium consensus ostendit, easdem res posteris tradentium. Qua tamen in re ut cæterorū laudi detrahere nihil ausim, ita Cornelium Tacitum nulli cedere cõstanter affirmauero. Non probet in Liiuo Patauinitatè Asinius, exprobet Crispo mendicata de antiquarijs uocabula Lenæus, defendat Iulij Cæsaris breuitatem titulus operis, notèt incuriæ Trogum, eiusdemq; semper coloris Q. Curtiū critici, Tacito certe nihil horum sine cauillo obiceris. certat sermonis grauitas cum elegantia, maualtq; aliqua animo lectoris cogitanda relinquere, quàm longis eum narrationibus oneratum dimittit. qua ratione fit, ut tametsi delicatioris stomachi lectorem, eius nunquã fatietas capiat, cum huiusmodi uiris etiam lactea Liiij ubertas plerunq; fastidio sit: ut sicut illi non nisi ineptè aliquid addideris, ita huic nō nisi temere quicq; detraxeris. Sed grauior Tacitus, in flaturq; magis, siue quod rerum dignitas hoc expostulet, siue quod sub Vespasianis id dicēdi genus magis placuerit. At Liiuo Crispoq; uti ætate maioribus, ita etiam dignatione cedere Tacitum ut æquum ducam, illud certe recti iudicij nemo diffitebitur, longe lectu digniora esse, quæ hic scripserit. Bella, tribunitiæ seditiones, armorum strepitus, optimatum conspirationes, minimum ad bonos mores exemplo conducunt, quamuis & hæc quoq; Tacitus exequatur: at senatorum uarias sententias, ingentes quorundam etiam instante fato spiritus, rerum gestarum consilia, principum uarios motus, & pacis tempore necessarias artes apud alios nō æquè offendas. Sed & nobis præ Tacito sordescet Liiuus, cum ille clarorum uirosum exemplo plurimis nos præceptis instructos dimittit, quemadmodū in caput autorum scelera uertantur, quantum nominis ex constantia animiq; fortitudine nobis quæramus, quàm caute

Astronomia

Sophiste inter rhetoricos

Latini

Cor. Tacitus

vtilis T. c. lectio

T cum

cum malis principibus agendum, quàm modestos cum omnibus esse com-
ueniat: nisi magis mortalibus prodesse longas prodigiorū narrationes ali-
quis credat, procurataq; à pontificibus portenta, tum fusius explicatos an-
nuos magistratus, quorum nomenclatura uel diem dicendo eximere quis
posset. Eò temeritatis progredi nequaquam ausim, tantum uirum uel in le-
uissima re ut damnare uelim. Sed cū utrunq; summopere & probem & ad-
mirer, alterius tamē in delectu iudicium præpono. Merito igitur tantū à P.
Annio Tacito imperatore habitus est, ut eius effigiem omnibus in biblio-
thecis poni edicto mandauerit, librosq; tanta cura adseruari, ut singulis an-
nis decuriones ciuitatū eius historiam describendam nouis exemplaribus
curare iussi sint, in publicisq; archiuis seruare, ne aliquo unquam tempore
deperiret. Quancq; tantum boni inuidētibus humano generi fatis, magna
quoq; pars etiamnum desideretur, essetq; adhuc ἀνεφαλαⓄ TACITVS,
nisi Christiani orbis Max. Pontifex Leo x. priores quinque libros de bar-
baris redemptos, postliminio ut tandē reuerterentur effecisset. quo nomine
tantum illi studiosi omnes debent, quantum parenti eius Laurentio bonæ
literæ qui eas ferè solus in Italia à cæteris desertas curauit, sustinuit, tutatus
est. Cæterum & quamuis à doctissimis uiris emendata uolumina in lucem
uenerant, subterfugerunt tamen eorum limam errata quædam, quæ accura-
tum lectore merito possent remorari. Erāt & aliqua, quæ tamen castigatio-
ne non indigerent, propria tamen obscuritate studiosis incognita, operam
nostram desiderare potuissent. Ea omnia ut tibi doctissime nobilissimeq; e-
ques Galeaci morem gererem, in arctissimum libellum collecta, ad te eo a-
nimo destinaui, ut mei erga te amoris perpetuū monumentum essent: cum
enim affinitate iungamur, cum Græcis Latinisq; literis pari cura operā de-
derimus, cum & tu mihi studiorum hortator impulsorq; extiteris, ingratis-
simus certe essem, nisi singulari te quodam amore prosequerer. qua ratione
etiam de me impetrare id potes, ut supra uires nihil non aggredi te auriga
moderatoreq; non dubitem. Quamuis enim noui exempli esse penes no-
strates uiros cognoscere, ut iurisconsultus etiam historicos pertractaret, tua
tamen autoritas præualuit, præsertim quod in hoc ueteres me imitaturum
tu quoq; asserebas, quorum Modestinus etiam periochen in Virgilium
composuit, idemq; Græce disertauit. Antistius quoq; Labeo nō iuris scien-
tiæ solum, sed & alijs studijs tantum operæ dedit, ut in eis etiam peritissi-
mus haberetur: quo in albo & Seruium Sulpitium oratorē celeberrimum
eruditi omnes ponunt, labolenumq; quorum responsis ceu gemmulis Di-
gestorum libri creberrime resperguntur. Iure igitur clientibus horulas pau-
cas subtraxi, succisuisq; temporibus quantum per frequentes aduocatio-
num occupationes licuit, in amœna hæc Taciti uireta diuertī, tum animi
causa, tum ut id quantumcunq; officij est, eius memoriæ impenderem,
quo clarior, intellectuq; facilior per docta hominum ora uolitare. Qua
in re

P. An. Taci-
tus Augustus

Galeacius
Viccomes

in re si tibi satisfacio, summum desiderij mei fructum fero: si minus, quod
tute intristi, tibi, ut in prouerbio, exedundum est, qui me ad intermissa gra-
uioribus negocijs studia paulisper regredi coegisti, in quibus id potuerim,
quod canis in balneo. Vale.

EX LIBRO PRIMO.

Legata non ultra ciuilem modū, nisi quod populo & plebi cccxxxv)
præscriptos hosce numeros Tranquillus quadringentes item tricies
quinquies significare ostendit. Subaudiuntur autē ex consuetudine lo-
quendi cetera millia, quod infra ex Liiuo demonstratur sum. Extāt
adhuc argentea numismata cum denarij nota x. quorum octo unam unciam pen-
dunt, ut inde cōstet nostris assibus nouem ualuisse denariū, hincq; nummi quoq; Nummi
ualem cognoscamus, quorum quatuor denarius complectitur. idem autem est
nummus quod sestertius æris, at mille nummis argenti sestertium neutro genere
æstimatur: qua ratione uiginti quinque coronatos nostros æquabit. Igitur quadrin-
gentes cetera millia nummorū, quadringentes centena sestertiorū argenteorū
iunt, hoc est moneta nostræ coronatorū decies centena millia, quibus si addas tri-
ties quinquies, hoc est, octuagies septies millies coronatorū cum quingentis, to-
tum legatū quod Tacitus coniunctim, Tranquillus separatim reulit, cōfeceris:
& cum tribus po. Ro. xxxv. essent sequitur centena sestertia unicuiq; legata.

Denis in diem assibus animam & corpus æstimari.) Ostendit hic locus denari-
um decem asses æris esse, quod diurnum stipendium erat militi. quam summam
etiam Germani pedites in præsentiarum accipiunt, tres uidelicet coronatos sin-
gulis mensibus, hoc est, imperatorias libras xij. asses x.

Germanicus agendo Galliarum censui intentus.) Quæ regiones ius ciuitatis
Romanæ nō habebāt grauioribus tributis uexabatur. censuali enim lege profite-
ri cogebāt, quot capita essent in qualibet familia, quot iugera terræ, quot seruos
quis haberet. sed & de lacubus piscatorijs cæsus soluendus erat Vlpiano Paulocq; Censu
iureconf. Vt hic simpliciter accipiendus nō sit census, cū numerus ciuū defertur,
unde agnosci possit q militiæ nomina dare debeāt. Hinc cēfiti, & cēfitores dicti. Censiti
Dum Meccenati obtemperat effuso in amorē Batyllo.) Fuisse hūc histrionem
ostēdit quoq; Iuuen. molli saltāte Batyllo. Horatius à Meccenate dilectū quoq; Batyllus
etiam Apuleio id prodente, uidetur alluissē;

Non aliter Samio dicunt arfisse Batyllo
Anacreonta Teium. subsequiturq; ad Meccenatē scribens: ureris ipse miser.
Tranq. autor est Augustum pro stulto Baceolum dixisse. ipse Baceolum probo, Baceus
quod βακulos eunuclus fuerit procerus quidē statura, sed insipiens, ut in prouer-
bium cesserit Suidæ. sed & Batalus odiosus quidam alius & turpis eodem autore
fuit. de quo alij multa; hinc Verg. Batale cygnæas repetamus carmine uoces. Batalus
Quas dictiones hic congepsi, ut Acronis, Porphyronisq; in Horat. Sabellici in
Tranq. incuriam detegerem.

Aquilæ figi limosa humo nō poterāt.) Dion loculum paruū esse tradit, in quo
aquila aurea collocetur: eum longissimo conto præfixum in exercitu à signiferis
gestari: qui ut facilius impingi terræ possit, in acutam cuspidem definere.

Orantibus Florentinis ne Clanis solito alueo &c.) Fesulam quam φαούλα Florentia
Theon appellat, ex Hyadibus unā Fesulæ ciuitati nomen dedisse recētiore scri-
psere. ea à Gothis diruta, concessisse ciues in proximam planiciem, & urbem ha-
buisse quæ à flore sibi Caroli Magni munificentia pro insignijs donato, nomen

ita sint. Solum Osca lingua totum significat. Festus, hinc solopychium Catullō erūt fortasse quibus nihil immutandū uidebitur, ut uox sit composita a sue, oue & tauro. sed certe nimis insolens est compositio.

EX LIBRO XI.

Præuicator Cognita præuicatione.) Præuicator dicitur qui cum reo colludit. Marcellus ad S. C. Turpil. accusatorū, inquit, temeritas tribus modis detegitur. aut enim calumniatur, aut præuicatur, aut tergiverfantur. calumniari est falsa crimina intendere, præuicari est uera crimina abscondere, tergiverfantur qui in uersum ab accusatione desistit.

Calumniari C C C. nummorum millibus.) Hæc summa nostro ære decem millibus ducatorum ualet, quandoquidem illud constat, mille nummis sestertium argenti æsti mari, esse autem sestertium libras duas & semissem, hoc est uncias argenti xxx, quæ plus minus xxv, nostros coronatos æquant precio.

Lex Titia Legem Titiam flagitāt.) Hac lege tenebatur aduocati qui mercenariā clientibus operā præstabant. inuehitur Aufonius in mollitiem iuriconsulti, eumq; deridet, quod legē Titiam non metueret. quod enim indoctus erat nihil lucrabatur.

Vicq; ad dena sestertia.) Iuriconsulti tradit licere aduocato in singulas causas pro honorario centū aureos accipere. hanc summā eandem cū H—S x. arbitror, cū centeni nummi aureo pensentur, & decē sestertia decē millibus nummorum sestertiorum ualeant. qua æstimatione cōsequens est æstimari aureū antiquū undē cim libris, assibus quinq; nostris, hoc est, duobus ducatis coronatis cum dimidio.

Præfectura Proximas præfecturas corripit.) Varia huiusce dictionis est significatio. A genibus Vibicus libro de controuersis agrorum, præfecturas eos agros dici auctor est, qui cū alterius iurisdictionis essent, principis placito alicui ciuitati ascribuntur. Sunt & præfecturæ dictæ, munia præfectorum. Aufonius, Præfecturæ rum titulo tenuere secundo. Sunt enim quatuor dignitatū in iure civili ordines,

Illustres illustres, spectabiles, clarissimi, perfectissimi. ex his præfecti sunt spectabiles. ut merito dictum sit, secundum his titulum dari. Sed & non absimili significatione in Clarissimi Assyrijs & Medis præfecturæ erāt. sic enim uerit Plī. quas Græci νόμους, Herodotus etiā νομοπαιέας appellauit, ut Lau. Valla infelicissime portiones transfulerit.

Perfectissimi De origine Curtij Rufi.) Sunt qui opinentur historiā rerū ab Alex. gestarum huius esse, qui uulgo Q. Curtius citei, defenditq; indeprensō testimonio, obseruasse scilicet in antiquis codicibus. ipse Angliæ apud Verbanū, arā marmoreā pluribus signis illustrē uidī, cū titulo Q. Curtij sextum uiri, à quo fuisset dedicata.

EX LIBRO XII.

Nomen Rogata lex qua in familiā Claudiam & nomen Neronis transfret.) Eum adoptionis morē attingit, que per arrogationē fiebat. de qua etiā Gellius. Cæterū & nomen hic pro gentili familiā accipitur. Cincius, & Cic. in Topicis, gentiles, inquit, mihi sunt qui eodē nomine uocātur. Val. Max. auctor est à Q. Metello eiusdem nominis uiros exheredatos, hoc est, agnatos, gentilesq; suos: ut inde existimem, in tribus Ro. nominibus, ut C. Iulius Cæsar, nomē Iulij familiā significare. quo exemplo mihi nomen erit Alciatus, Andreas magis cognominī quadrabit, quam prænomini, licet nemo non contrarium opinaretur. Sed aliās latius.

Vestigales Prædationibus & uectigalibus auxerat.) Non hic accipienda arbitror tributa quæ ob res urbi inuectas, euectas ite soluuntur, sed potius agros uectigales intelligendum. Scribit Iulius Fronto in opusculo de limitibus agrorum, solitos ueteres quos agros de hostibus capiebant, alios ueteranis in præmia assignare: in alios colonias deducere: quosdam mancipibus in longum tempus locare ut annum aliquā mercedem principi darēt: hos uectigales dici. Auxerat igitur huius regnum Vannius, non tributis aut portorijs, quibus Germanos nunq; atteri potuisset, aut eorum

eorum cōsensu traditur. in hoc sensu uectigalium mentio est etiam iuriconsultis.

Sycambri traieci in Gallias fuere.) In Menapijs conuulsisse, ex auctorum lectione deprendi, ut hi sint qui nunc Geldrenses quasi Galli rhenenses uocantur, Geldrenses Nimagum Venloemq; pagos habent, & Vahalem Rheni attingunt.

Agripinam imperatore genitā, sororē & matrē & coniugē eius qui rerū potitus sit &c.) Si imperatorē quales erant ante occupatā remp. accipiamus, nō ita magnā erit exemplū: si pro principe falsum: quādoquidē Germanicus Agrippinæ pater dominationē nunq; assumpsit. Igitur sciendū inter Cæsares & imperatores & Augustos multū interfuisse. Cæsares dicti qui Augustæ maiestatis hæ-

redes designati essent, administratione rerū illis interdicta, nisi aliquā fortasse pro uincia Augusti iussu administrādā haberēt, hinc nulla eis donatiui militibus dandi facultas erat. in comitatu eos solū habebāt, quos princeps tribuisset. Paulo maior imperatoris dignitas, qui licet infra Augusti fastigium positus, eiusq; arbitrio bella gereret, summā tamen potestātē in magistratus inq; milites habebat, iusq; illi indicēdi belli erat. solo itaq; imperatoris nō mine decoratus fuit Germanicus. Sicut à Galba Piso Cæsar solum nūcupatus est. Cæsarū imperatorumq; creandi potestas militibus concessa. primum Maximinū posthabita senatus auctoritate milites Augustum fecere. Hæc ex Amiano, Lampridio, & constitutionibus.

Refertur de pœna sceminarū quæ seruis cōiungentur.) Senatusconsultum hoc Claudianum in iure appellatur, cuius quoq; mentio in institutionibus.

EX LIBRO XIII.

Regnum Iulij sortientium euenerat ea fors Neroni.) Iustus Pollux onomastice nono, Iulium quendā describit, qui βασιλεύς dicatur, cū ducta forte aliquis fit rex, & is quidpiā difficile ministro qui forte pariter obtigerit, imperat. de hoc intellexisse Tacitum dubitoprocul existimo. Sicut & Trogum in primo.

Quin & duas manumittendi species institutas.) Tradit Tacitus eos qui uindicta manumissi sint, ex ingratitude in patronos in seruitutē non reuocari. quod ex Constantini magni constitutione falsum ferē conuincitur. Quod si is, inquit, qui nostro consilio uindicta liberatus est, post coherentionem poenitentia dignum se præstiterit, ut ei ciuitas Romana reddatur, non prius fruatur beneficio libertatis quā si hoc patronus eius oblati precibus impetrauerit, L. Si manumissus C. de lib. & eorum lib.

Ingenuitatis iudiciū.) Quo pronuntiabatur aliquē nunq; seruituisse, sed liberis parentibus natum: is enim proprie ingenuus dicitur iuriconsultis, iuxta illud Theognidis, φύνται εὐδίοποι ἐκ ἀλόης τέκνον ἐλευθέρου.

Sestertiū quadringenties.) Subintelligenda sunt centena millia. Liuius lib. 4. Punici belli: cū deessent nauæ coff. ex S. C. edixerunt, ut qui L. Aemilio & C. Flamminio cæstoribus millibus æris quinquaginta ipse aut pater eius cæsus fuisset usq; ad C. millia, aut cui postea tanta essent facta, nauā unum cū sex mensiū stipendio daret. qui supra centū M. usq; ad ccc. millia, treis nauas cū stipendio annuo: qui supra ccc. millia usq; ad decies æris, quinque nauas: qui supra decies, viij, quibus uerbis ostenditur, decies æris, decies centena millia æris significare: ut hic non parum mirer, quemadmodum oculatissimus uir Budæus præuicatus sit.

Factum S. C. ultionis & securitati.) Vocatur id in iure civili S. C. Pisonianum. Cuius Paulus meminit dig. lib. xxix. titulo ad Syllanianum. L. S. C. Pison.

EX LIBRO XIII.

Collegia quæ cōtra leges instituerāt dissoluta.) Legē Solonis intelligit cuius uerba Caius refert in tractatu de colleg. illicit. ἐὰν ἢ δῆμος, ἢ ἀρχαί, ἢ ἰερείαι ὄργῳ ὄν, ἢ νόμῳ, ἢ συνσίται, ἢ ὁμοπάτριοι, ἢ διασώται, ἢ ἕδη λείαν ἰσθμῶνοι, ἢ εἰς ἐμπορείων ἢ τῶν τῶν δὲ δὲ δὲ, πρὸς ἀλλήλους κέρειον εἶν, ἐὰν μὴ ἀπαγορευθῶν δημοσίων γράμματα. Per

teolius coloniae & cognomentum à Nerone adipiscunt. In fragmentis quibusdam Iulij Frontini de agrorum limitibus, & iurisdic. ita legitur: Puteolis colonia Augusti. Augustus Nero deduxit, ex uno latere iter P. R. debetur pedum xxx. ager eius in iugeribus ueteranis, & tribunis legionarijs est assignatus. cognomentum igitur Augustae acceperat puteolorum colonia à Nerone.

Tabularij Fabianus tabellarius obsignat. Hi tabelliones uulgo dicunt. lege antiqua erant
Tabelliones pars decurionum & Reip. rationes conficiebant. recentiores Cæsares uidentur noua
Catoliciani uoce hos Catolicianos appellasse.

EX LIBRO XV.

Alpes Cæsar nationes alpium maritimarum in ius Latij transtulit. Locus hic admo-
net ut uaria alpium nomina attingam, quando eorum qui de his scribere etiam

Pœna ex recentioribus, diligentiam non satis probem. Igitur alpe Pœnas ipse eas esse
opinor per quas ex Druentia flumine recta in Italiam tenditur Brigantionem

Græcia uersus & Ferietam, quæ uia nostro quoque tempore est frequens. Græcias uero esse
quæ & maritimæ, quod per eas Hercules ierit, ubi etiam Monceci portus, illi fa-

Coctias cer, ut auctor est Amianus libro 15. Coctias autem existimaui, quæ à Segusio
oppido per Centronas itur: tamen recentiores, ut Paulus Diaconus & Georgi-

us Merula Coctias esse existimant, in quibus Bobium urbs est. quod antiquis au-
ctoribus non est probabile. Sed & Coctias appellatas quandoque etiam Iulias non

autem per Tricaspinos in Iulias alpes uenisse, Livijs est auctor. Sed & non male Iu-
lias Tacitus appellat alpes, quæ uersus Carnos sunt, unde & Iulium Carnicum,

& Forum Iulij, quæ ex Venetia in Noricum itur. cui sententiæ ex recentioribus
Rhetica ad stipulam Sabellicus in Aquilem. Histo. Sunt & Rheticæ alpes, quibus in

Rhatos uadimus, quos uulgo Chirones uocant, incipiunt ab Adya monte (Stra-
boni corrupte legitur nunc Adula, nunc Adula) id est, inaccessio, uernacula sim-

Adyla mons plicitas montem Bralium nuncupat in Volturena, seu ut imperiti, in ualle Telina,
der Gothart & in Venetiam protenduntur, donec Ocræ subeant. Lepontia adhuc seruant

nomen, sunt in Suitentibus, quæ Claronæ ex Bilitionis castro recta tendimus. In
Lepontia Summae alpius quas Cæsar in commentarijs, Summas appellat cum cæteris conuenio.

Sant Bern Sunt inter Sedunos & Veragros ubi & octodorus est pagus, quem sancti Mau-
harts berg ritij uocant. Cæterum quamuis hæc nostra sententia uideatur plurimis auctori-

bus congruere, non arbitror omittendum, esse etiam qui refragentur, quando Pto-
lemæus inter Adulam & Ocræm pœnas alpes collocet, quo in loco esse Rhetica

iuga ipse prodidi. uerum ex Plinio illius sententia confutatur, qui de Graijs & Pœ-
ninis in Salassos descendi tradit: ut fortasse Pœninae alpes illic incipiant & desi-

nant in maritimas, si Amianum sequimur. Est & adhuc Suitentibus qui uulgo eo-
rum sermone alpes Grey dicatur mons, quæ Friburgum tendimus. Ipse inter ue-

teres non omnino constituisse harum nomenclaturam existimo. Nam & Plinius in
Lepuntijs dissidere ferè uisus est, qui cum Coctiana iuga Centronibus uicina tra-

didisset, Graijs alpius aut easdem aut certe contiguas Lepuntias mauit. quod
non probo, cum longe grauior sit auctor Cæsar, unde nostra sententia fulcitur, &

Plinius non affirmet, sed aliorum relatione ex etymo innuere uideatur.

EX LIBRO XVI.

Calpurnius Fabatus eques Rom. Fuit hic patria Nouocomensis, C. Cæcilij
Iouius Bene- Plinij Profocer. eius antiqua memoria adhuc Comi uisus Iouij Benedicti. V. Cl.
ditius opera, eruto monumento in hæc uerba: C. CALPURNIVS L. F. O. V.

F. FABATVS. VIVIR. IIIIVIR. I. D. PRAEF. M. PRAEF. PRAET.

TRIB. LEG. XXI. RAPAC. PRAEF. COHORTIS VII. LVSI

TAN. ET. NATION. GETVLI. CARSEN. QVAE SVNT IN NV

MIDIA FLAM. DIVI AVG. PATRIMONIO. T. F. I.

Cladem

Cladem Lugdunensem quadragies Hs. solatus.) Aestimatur hæc summa cen-
tum milibus ducatorum nostræ ætatis.

Ludis cesticis ab Antenore institutis.) agonas pugilum institutos posset quis
credere, quando cestus manibus inducti appenso plumbo pugilum instrumenta

sint Maroni & Flacco. Cæterum quid ad rem faceret habitus Tragicus, nisi im-
mutatam longo seculo ludorum formam quis crediderit, aut cesticos dictos quod

habitu mulierum uiri in his exercebantur. *kesdy* Veneris uestem proprie esse in
scholijs Græcis traditur, sed per abusum cuiuscunque mulieris indumentum dici,

ut in epigram. *kesdy* *κωνσταντινου* erunt & quibus arridebit, ut xylicos lu-
dos legamus, quod non probo.

EX LIBRO XVII.

Aegyptum regebat Tib. Alexander eiusdem nationis.) Hunc lacerari satyri-
co carmine crediderim, Atque triumphales inter quos ausus habere Nescio

quis titulos Aegyptius, aut Arabarches. Eusebius enim libro ij. sacrae historiae
Arabarchen fuisse hunc Alexandrum scripsit, idem & Iosippus in antiq. Iud. xx.

lib. apud quem Rufinus inepte Arabarchen interpretatur falsis praefectum quasi
ελεγευ legerit. Extat Imp. Val. Grati. Theod. in hæc uerba constitutio, Vsur-

pationem totius licetiae submouemus, circa uectigal Arabarchie per Aegyptum
atque Augustaneam constitutum, nihilque super transductione animalium uendica-

ri permittimus. quæ uerba indicant Arabarchen praefectum fuisse & scripturarium
exigundo uectigali de pecuarijs, quæ ex Arabia in Aegyptum deuehebantur: ut

sic illud nomen officij publicanorum merito ergo Iuuenal. Alexandrum taxans,
& officij uilitaræ obijcit, ut non iniuria damnandi sint qui simpliciter mollem ac-

cipiunt, idque editis annotationibus probant. quapropter & in epist. M. Tullius ad
Atticum appellat Arabarchen, M. Antonium quasi Aegyptium publicanum, ex-

torquebat enim ab illis ingentia uectigalia, unde pecuniam constaret, quam dein
de prodigeret, ut est apud Plutarchum.

Annulis donatum libertum.) Paulus iuris auctor, Qui ius, inquit, aureorum annulo-
rum impetrauerit, ut ingenuus habetur: idemque rescripsisse diuum Adrianum Vlpianus

scribit. cōcedebat autem solus imperator etiam foeminis, ut natalibus restitueretur.

Quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti uisitum cen-
tenos nummos diuidebat. Tranq. aureum dare solitum tradit: ut inde fortissimum sit

argumentum centum nummis aestimari aureum. Barbium Proculum Tesserarum spicu-
latorem.) Fortasse Tesserarum, Modestinus in re militari sic appellari eos scribit,

qui præcepta Imp. per cōtubernia significat. In antiquis inscriptionibus Comi,
Tesserarum dolabrarijs iunguntur pago cliuio. Amianus Marcellinus lib. xiiij. au-

rigari, inquit, aut artem tesserarum profitentur: ut cōiectura ducar, esse qui quod
uulgo uocant in tarsiatum faciunt, quos recentiores Cæss. diametarios uti suspicor

appellat. Virginium equestris familia. Cæc. Plin. uicina Como urbe genitum Virgi-
nium tradidit, quapropter secum habuisse cōiunctas possessiones, tum suæ uillæ nomē

Alliam, ut dubio procul Virginium Mediolanensis fuerit. quod ostendit frequen-
tia marmora quæ passim hoc occurrunt Virginij nomine inscripto. Sed & Allia

adhuc seruat nomen in Variensi præfectura, unde & familia est mea.

Superior Germania.) & Paulo inferius. Belgica & Lugdunensis Gallia.) A-
mianus scribit ita diuisas Galliae Germanicæque prouincias. Prima Germania Mo-

gunciaci Argentoratoque nobilis, secunda Germania in qua Agrippina & Tun-
gri. Prima Belgica Mediomatrices & Treueros habens, tum secunda, Remos,

Sequanos, Ambianos complexa. Hinc Lugdunensis prima, Senones, Bituriges,
Lugdunum, Augustodunum: Secunda Rotomagum, Mediolanum, Tricasti-

nos alpes continebat. Eodem modo & Aquitaniae fines distincti.

Quotidianis

Quotidianis alpiibus Italiam irrumpere. Nemo opinor uel semidoctus non cognosceret Cocchianis legendū: ut inde eorū sententia cōfutetur, qui Genuā quoq; in Cocchijs esse dixerunt, nec enim illac tranfisse Vitellianos quifquam prodidit. Heluetij Gallica gens.) Eutropius eorū sedes à Quadis occupatas fatis ostendit. ut suspicer omnes deletos cū Quadi Marcomanicj sub Aureliano in Italiam des qui tenuerint olim, & prorupere, extat adhuc in eis uallis Marcomana nomine. Periere & illi, atq; ab Alamanis (colluuijs Germanorum erant) superati, in eorum nomen concessere, à Theodorico deinde Gotho uicti, Francis ex fœdere dediti sunt, aucti demū Saxorum accessione, quos ob uiolatā pluries fidem sedibus eiectos Charolus Magnus in alpes coniecit, Suintenses cœpere dici, paruere deinde regibus Germanorum, Centum fere anni sunt, cum se cæsis præfectis in libertatem asseruere, cum cæde repressis Cæsaribus. Hac ætate prima illis peditatus gloria. A Philippo Vic, quod deletis cohortibus dedecus subierant, frequentibus nunc uictorijs recuperare, nisi quod & memorabili prælio sua inter se perfidia in suburbanis Mediol. à Francico Francorum rege cæsi, superbos titulos deponere rursus coacti sunt. Iulius Cordus.) Existimo castigatorem lectionē esse Manilius Cordus. Extat Bononiæ post Petronij fanum tumulus in hæc uerba: Q. MANILIO C. F. CORDO TR. LEG. XXI. RAPAC. PRAEF. EQVIT EXACT. TRIBVIT. CIVITAT. GAL. FAC. CVR. CER. LIB. AGR. P. XLIX. IN FRO. P. XLIX.

EX LIBRO XVIII.

Neq; abhorrebat à Berenice iuuenilis animus.) Fuisse hanc forma conspiciam quodam disticho Asclepiades in eius imaginem scribit, si modo de eadem sensit. nam & alia hoc nomine celebrantur, *κὺ πρὸς Ἰσὶδ' εἰκὼν, φέρεῖ ἰδ' ὠμὸς ἐκ μὴ Βορρὶ κινῆς.*

Ambigo an hæc Veneris sit imago, uel Berenices. Sit mage utri similis hospes amice refer.

Conditore templi regem Venerianum uetus memoria, quidam ipsius deæ nomen id perhibent.) Id regis deæq; nomen nō facile quenq; offendas qui in promptu habeat, ipse Vranij lego, unde Paphia Venus Vranix nomen sumpsit. Pausanias in Attica Vranix Veneris templum extitisse autor est, quam mortalium primi Assyrij coluerint, mox Paphij, deinde Phœnices qui Ascalonem Palestinæ incolunt. à quibus edocti Cytherei hisdem sacris inittantur. sanè huius Paphij templi fufius meminit Lucianus dialogo qui inscribitur, *ἑρωτόδω.*

Pagani.) Vox hæc in iure magis frequēs quàm in cæteris autoribus, accipitur eo significatu ut omnes comprehendat qui milites nō sint, à pagis, id est, oppidis deducta, qua ratione Persium credibile est semipaganū se dixisse, quasi semimilitem se fuisse denotaret, & iccirco nō plene poeticam quæ pars umbratica est edoctum, alioquin me non latet, pagum prima origine à fonte dictum. *παγὺ.*

Ad xij. à Cremona locus Castrorum uocatur.) Paulus Horosius Castoris uocari eum locum est autor.

Legionum nomina.) Legio una & uigesima, cui nomē Rapax, ex parte Othonis prima Adiutrix.) Indebatur hæc cognomina legionibus fortuito, & plerūq; arbitrio imperatoris, unde & primam legionem Mineruix nomen habuisse Spartianus scribit, sed & in ueterū marmorū inscriptionibus hæc earū cognomina reperi, ut secūda legio Italica, Germanica Parthicaq; sit dicta, iij. leg. Augusta, Cyrenaica, pratoria, Gallica. iij. Macedonia, v. etiā Martia. vi. Ferratensis & Gallicana. vij. Claudia Gemina Gamisensis. ix. bis Augustalis. x. Fretensis Gemina. xi. Apollinaris, sicut & xvi. sed & legio xx. uictrix, xxij. primigenia, xij & xiiij. Gemina quandoq; & Ger

& Germanica xxx. & xxxij Virginia. cæterarum nomina adhuc non comperi.

Causa fingendi fuit, ut diplomata Othonis, quæ negligebantur, lætiore nuncio reuulserent.) Institutū erat ab imperatoribus, ut certis locis dispositi haberentur equi, quorū mutatione celerrime possent rerum gestarum nuncijs ad Cæsarem ex prouincijs uenire. non dabatur autē hic cursus publicus, nisi ei qui sacrū diploma haberet, ut uidelicet ante cæteros omnes, quicquid gereret imperator sciret. quapropter præfides prouinciarū nisi ex magna causa priuatis diplomata nō concedebant, quod ostendit Plin. Cæcil. in epistolis ad Traianum. Venuleius iurifconsultus, Non debet, inquit, felici diplomate usus, omni tempestate cōtemptra continuare iter diebus & noctibus. Ex his clarissimus redditur Cor. Taciti hic locus

EX LIBRO XIX.

Hospitalia.) Vicus olim Veronensij, nūc Ferrariensis agrī nomē seruat. Tacitus annuere uidetur paludibus Tarrari fuisse proximā, cū ferè per lx. miliaria distet. eam Padus alluit, non longe est à Vitelliana, quam uulgares Viadanam uocant.

Magnitudine eximia balista.) Formā Balistæ explicat lib. ultimo Vitruuius, Vegetius quoq; quædā addit. hi omnes saxa tantū balistis iaci autores sunt cum Tacito, sed dein mutata quoq; forma est. quapropter in cōmentarijs Theodosij schema balistæ quadrirotis uidi, cum interpretatione qua ostēditur, sagittas ex ea cœptum fuisse iaculari. Clauarium donatui nomen esse Tacitus autor est. ipse clauem in constitutionibus Cæsarum legi, nomen cuiusdam indictionis extraordinarijq; tributū esse. quapropter lib. xij. Cod. Iust. titulus est in hæc uerba: de prætoribus & collatione, & gleba & clauī, & Pholle, & vij. Solidorum functione.

EX LIBRO XX.

Tunc fatum & ira dei uocabatur.) Caius lib. x. ad edictū prouinciale. Vis, inquit, maior quam Græci *θεῶν μίμνῃ* uocant. uidentur enim autores quicquid graue, quicquid horrifere mortalibus accidit, diuinæ iræ adscribere, cuius rei ex Hero Apollonioq; aliquando plura.

Iussu magistratuum.) Decuriones intelligit. hi enim proprie magistratus municipales sunt iurifconsultis.

Sextertij sexcenties.) Quindecies centena millia ducatorū quantitas huius pontem Nauæ fluminis abruperat. Non celebratus hic flu (cunias æquat, uis ab autoribus est, solum Ausonium mentionem eius facere deprehendi. Transferam celeberrimū nebulofo flumine Nauam.

Pleriq; ditem patrē insignibus quæ in ipso manifesta.) Non explicat Tacitus huius dei formam, quam in sacra historia Rufinus ex Eusebio sic exequitur. coluisse Chaldaeos ignē & per Asiam circumtulisse, ut cū cæterarum gentiū dijs congrederetur. cumq; cætera idola uel lignea, uel ex metallo essent, facile uictor ignis ea uel comburebat, uel liquabat, quapropter suo deo metuētes Aegyptij sacerdotes, tale quippiā commētū sunt. Hydriæ in Aegypto fieri solent crebris minutisq; admōdū foraminibus, quibus aqua defluēs defecior lympidiorq; redditur. harū una eiecto priore simulacro columnæ imposuerunt, caputq; addiderunt, & cera obtusis foraminibus repleuerunt aqua. sic adueniētibus Chaldaeis cū ignē statuē circūdedissent, liquefacta cera demanātibus aquis extinctus est, uictorq; hoc potissimū modo Aegyptius fuit. hinc eius effigies per exiguis erat pedibus, attracto collo, uentre tumido, dorso tereti hydriā planè referens. addit Canopi fuisse simulacrum, ut merito quis credere possit diuersam ab ea statuā, quam Tacitus refert.

EX LIBRO XXI.

Vitis aurea templo reperta Liberū patrem coli argumēto est.) Bacchum à Iudæis cultū Plutarchus in symposijs tradidit, appellatumq; eorum lingua *σαββα* unde

AND. ALCIATI ANNOTATIONES

unde sabbati nomen, quam sententiam Iudæi ipsi etiamnum deridiculo habent. Mirum autem est qua impietate Tacitus Hebræorū historias peruertat, & quod dei opr. Max. ope factū est, à miraculi admiratione diducat, tum quæ dei sunt, humanis uiribus adiudicet.

IN DIALOGO.

Hermagoras Quicquid aridissimis Hermagoræ & Apollodori libris. Hermagoras Aeolis des Carion cognomine, scripsit rhetoricos libros vi. de accurata oratione, de elocutione, de decore, de figuris. docuit Romæ post Cæcilium sub Augusto. fuerit & alij illi cognomines, quos referre nihil attinet. Apollodorus Pergameus Casaris Augusti præceptor & familiaris, scripsit rhetorica, & nouæ hæreseos fuit autor. ex Suida & Strabone.

IN AGRICOLÆ VITA.

Cetra Et breuibus cæteris missilia nostrorum uitare. legendum Cetris, est enim species scuti Verg. & Grammaticis.

IN LIBRO GERMANORVM.

Danubius præcipiti & excelso montis Arbonæ iugo oritur. Aufonius ignotum Danubij fontem esse scribit.

Danubius penitis caput occultatus in oris.

Apollonius ab hyperboreis nasci eum cecinit manifesto commento. sed omnino Taciti uera est sententia, si nō Arbonæ sed Arnobi legatur. in eius enim radicibus oriri iam notissimū est prope Hercyniam syluam: uulgo syluæ nigræ nomen seruat, ex aduerso Rauracum, quorum oppidum est Basilea. Arnobi Plinius Prolemæusq; meminit. De hostijs quoq; non eadem sentiunt autores.

Boiemi Boiemi. Populos hos esse Germaniæ, non Tacitus tantū, sed & Ptolemaeus autor est. Hi ex Germanorū instituto sedes mutauerūt, montanosq; locos occupare iuxta Albi fluij fontes. Seruatur adhuc nomē. ut Pium Pont. non parū admirer, de eorum origine fabulosa quædā memoriæ prodentē, & id in historia.

Langobardi Langobardi. Ex Scandauia insula uenisse Paulus diaconus scribit: à barbæ longitudine, quod eam promitterent, dictos existimauit Georgius Merula: addit quisquis fuit Theodatus, cū Vuinili dicerentur, cumq; Erulis cōgredi pararent, deæ cuiusdam Godæ impulsu mutasse nomen. quæ omnia fabulosa sunt, quandoquidem puri puti Germani fuere, barbara appellatione nuncupati, quæ de Latino idiomate minime sit trahenda. Christianos ætate sua fuisse Procopius, non uno in loco est autor, cum recentiores omnes in Italia suscepisse fidei rudimenta perquam incuriose scripserint.

Annotationum Andreæ Alciati Mediol. in P. Cor. Tacitum equitem Ro. Finis.

SOLENCHEVS IN ANNALES RELI-

QVOSQVE LIBELLOS COR. TACITI, NON OMISISSIMO RECOGNITIS HIJS, QUÆ PRIUS ADDIDERAT BEAT. RHENANUS.

Adgandestrius punit	Alpes Iulia	343	rum	19
ceps Catorū 53	Amasta fluius	21. Item 30	Arminius Germanus Varū Quin-	
Adrana fluius 19	Amor belli	436	tillii cum legionibus occidit	19
Adoptiones orb-	Amphitheatrū Placentinum	309	Arminij cum fratre colloquium	30
rum fictæ 229	Amphitheatrū apud Fidenam	98	Arminius liberator Germanie do-	
Adulterij poena	Annales Cornelij Taciti	87	lo propinquorum occiditur	54
Aegyptijs sacris insecti pelluntur	Annaeus Seneca	174, 175	Armorum species apud Germanos	
Italia	Annaei Senecæ cædes	242	pag.	433
Aelius Seianus	Anni principatus Cesarum	456	Arpus princeps Catorum	30
Aelius Seianus dominationis ca-	Antonæ grauitas seditionis		Artabamus rex Parthorum	28
pitator	causa	109	Artauasdes ab Antonio inter-	
Aequinoctij sydere tumescit Occa-	Annus magnus	455	fectus	29
nus	Angriuarij	30 & 33	Artaxata	187
Aesthyorum gentes	Angriuarij Romanos redimūt	34	Artaxia rex Armeniorum	47
Agricola in Britanniam	Ansbarij à Chaucis pulsī, tutum		Aruspicum collegium	138
Agricolæ ad milites oratio	exilium orant	192	Ascburgium Doesburg. quasi die	
Agricolæ mors	Ansbarij delentur	193	Ashburg.	387
Agrippe posthumi cædes	Anteius & Ostorius accusati	252	Asinius Gallus	6
Agrippina Colonia. Keeln, nomē ac-	Antistius Vetus	66	Asinij Galli mors	112
cepit ab Agrippina Augusta,	Antistius probrosa in Neronē car-		Aspalites lacus	414
quod illuc ueteranos deduci ius-	mina uulgauit	211	Asyla statuendi licentia	72
scribit, ubi & genita fuit	Antona fluius Britannie	157	Auenticum Heluetiorum cap.	287
Agrippinen. Ciuili iungūtur	Antonius Primus	330. 356	Id hodie Germanico uocabulo	
Agrippinensis Colonia direptio-	Antonij de Vitellianis uictor-		Vuiuelspur gum uocamus, uetres	
nis periculo proxima	ria	247	Heluetij qui Galli erant, Auenti-	
Agrippinenses Germanorum con-	Antonij Primi apud Vespasianum		cum dicebant. Quid ait Auentico	
sanguinis	iacstantia	357	cum Vuiuelspurgo conuenit: est hoc	
Agrippinenses, Germanos in do-	Aponiū Saturninū milites ad sup-		nimirum euident mutatorum cul-	
mibus dispersos, trucidant	plicium deponunt	345	torum argumentum. Auentici ex-	
Agrippina Augusta impositū Rhe-	Apud ripam Rheni arcus in memo-		cidium Cæcinæ milites poscunt.	
no pontem, solui prohibet	riam Germanici Cesaris	52	De Auentico plura leges apud Bea-	
Agrippina Romam nauigat	Apuleia Varilla	43	tum Rhenanum rerum Germanica-	
pitur à populo	Arā ubiorum	14 Item 20	rum libro tertio.	
Agrippina accusatur	Archelaus Cappadociae rex	40	Ausidienus Rufus	8
Agrippina magnanimitas	Arducma saltus, Leuticher		Augurium aquilarum	32
Agrippina mors	VVald.	67	Augustales Iudi	7. 19
Agrippina matris Neronis	Arenacum, Arnheim. Infra Colo-		Augusti testamentum	4
cædes	niam Agrippinensem	418	Augusti sumus	4. 5
Albis fluius	Arij	444	Augustodunum Heduorum ca-	
Albucilla multorum amoribus	Ariobarzanes	29	put	67
famosa	Ariouistus regno Galliarum po-		Augustus munia senatus in se tra-	
Aliso castellum	titus	404	xit	1
Allobrogis, die aus dem Delphi-	Armenie status	29	Augustus ad dignitates suos pro-	
nat	Armeniorum gens	45	uexit	1
	Arminius princeps Cherusco-		Auspicioꝝ ac sortiuꝝ obseru.	434

I N D E X

B Adubeima lucus in Fri-	sum	381.384.388	Caledonij	483	
sijs	101	Bingium, Bingen	402	Caligula cur ita dictus	15
Balsamum	414	Byzantij magnitudinem onerum		Calpurnius Piso	84
Bardanes dolo occiditur	137	apud senatum deprecatur	167	Camere naues Ponticae	356
Bastarne	48	Blesus legionum Pamonicarum legatus	7.8	Camulodunum	207
Bataui pars Cattorum, Betouler		Bonniam Heremius Gallus legionis primae legatus obtinebat	383	Camulodunum Colonia	158
Holandi	440	Bonmensia castra	Ibidem	Candidati praturae XII.	7
Item 380		Bonnenise prelium	Ibidem	Caninesates	101
Batauorum descriptio	ibidem	Boudicca Britannia. In uita Agricole legitur Voadica generis regij femina. Sed familiare librarijs V pro B ponere, & uicissim B pro V	208	Caninesates Batauorum insula paratem coluerunt. origine, lingua, uirtute pares. Putantur esse quos Brabanticum uulguis hodie uocat de Kennemerlen.	381
Bataui uiros tantum armatis Romanis ministrabant	ibidem	Brenno, siue Brinio uel Brinnio aut Brinno nobilis Caninesas, Batauorum dux	381	Catualda	41
Bataui delectum abnuunt, quanquam iubente Vitellio	ibidem	Brigantes populi Britannie	158	Capitolij conflagratio	364
Batauorum de Romanis querelae	ibidem	Brigantum ciuitas	481	Cappadoces in formam prouincie redacti	45
Batauorum consanguinei Germani	381	Britannia	157	Capreae insula	99
Bataui per Germanias Galliasque liberatis auctores celebrati	Ibidem	Britannia ad rebellionem commotata	206	Caracates populi	402
Bataui offerunt auxilia Germani	328	Britannici indoles	178	Caractacus rex	158.159
Batauo equite proteriti fuerunt Hebrui Aruernique	Ibidem	Britannici mors	179	Carioualda dux Batauorum	31
Batauorum acies, cantu uirorum, feminaru ululatu sonat	Ibidem	Britannie descriptio	478	Cartimandua regina Brigantum	159.355
Bataui Romanos & Belgas uincunt	383	Britanni descriptio	478	Cassius seuerus exul	84
Batauorum pedites sustulit	388	Britanni descriptio	478	Castra Vitellianorum capium	350
Batauodurum. VVyck by Dürsteten		Britanni descriptio	478	Casus amphitheatri apud Fide	98
Vbi ultracitius antistes arcem possidet. quo loco Rheni pars Lecca dici incipit	418	Britanni descriptio	478	Catti	440
Batauorum à Ciuile alienatio	324	Britanni descriptio	478	Cattorum latrocinia	156
Batauorum cohortes ex Italia in Germaniam remissae	420	Britanni descriptio	478	Cattis è clade Variana captiui Romani in annum quadragesimum seruerunt	Ibidem
Batauorum militum superbia	312	Britanni descriptio	478	Catti superiorem Germaniam uastant	Ibidem
Batauorum insula	29	Britanni descriptio	478	Catti cum Cheruscis aeterni discordiant	157
Belge	66	Britanni descriptio	478	Catumcerus princeps Cattorum	138
Belge Gallorum robur	405	Britanni descriptio	478	Catualda fines Marcomanorum ingreditur	47
Betasis, die Peclender. Habitant nobis trans Mosam	396	Britanni descriptio	478	Catualda forumulium Narbonensis Gallie mittitur	Ibidem
Bellum in Africa motum	43	Britanni descriptio	478	Causa motus in Thracia	93
Bellum seruile in Ponto	356	Britanni descriptio	478	Causa abscessus Tiberij	96
Bellum inter Armenios & Hiberos	161.162	Britanni descriptio	478	Causa luxus exolefcentis	71
Bellum inter Parthos & Romanos de obtinenda Armenia	184	Britanni descriptio	478	Causidicorum incommoda	454
& sequentibus		Britanni descriptio	478	Cecinna	283.309
Bellum inter Othonem & Vitellium	308.314.316.317	Britanni descriptio	478		
Bellum in inferiori Germania ge-		Britanni descriptio	478		

I N D E X

Cacina uinctus à militibus	346	Classis Germanici periclitatur in mari	34	Contra libertorum fraudes decertum	182
Cacina contra Vespasianum expeditio	334	Classis Rauematis à Vitellio desecit	345	Conuuium Neronis in stagno Agrippae	233
Cacina cum Cheruscis confli-	22.23	Claudius pater senatus appellatus	142	Corbulo	176.177.185
Celiana orationes	458	Claudius Caesar ueneno perit	168	Corbulo fossam inter Mosam Rhenumque trium & uiginti milium spacio produxit	140
Celtæius adipiscendorum in urbe honorum expetunt	141	Claudius Ciuilis	380	Corbulonis seueritas	139
Centesima rerum uenaliu deprecatur po. Ro.	27	Cl. Ciuilis Batauorum princeps	380	Cornelius Fuscus	330
Centuriones à militibus ceduntur	12	Cl. Ciuilis cohibendo Rheno motem à Druso Germanico factam diruit	418	Cotta Messalinus	106
Centurionatu egit Germanicus	16	Cl. Ciuilis auxilio Treuirorum, Lingonum Germanorumque Romanos superat	398	Cotys dolo captus & occisus	48
Ceremonia circa Capitolium reoratio	403	Cl. Ciuilis patrata legionum caesare de propexum crinem deponit	Ibidem	Cremona oppugnatio	351
Certamen de pratore subrogando	43	Claudius Timarchus reus agitur iniuriarum	229	Cremutius Cordus postulatus	88
Certamen de legatione mittenda inter Priscum & Eprum	378	Clemens posthumi Agrippae seruus	39	Cruptoricis uilla	102
Cesellius Bassus Poenus	248	Chariques medicus	121.122	Cugerni siue Gugerni. Vocantur uulgo die Gulicker	417
Chamaui	192	Chauci Germaniam inferiorem incursant	139	Cugernorum pagi.	385
Chariques medicus	121.122	Chauci maiores	Ibidem	Cultus Germanorum	436
Chauci Germaniam inferiorem incursant	139	Chaucorum auxilia Batauis ueniunt	418	Curt. Montani oratio	391
Chauci maiores	Ibidem	Cherufci	441	Curtij Rufi genus	140
Chaucorum auxilia Batauis ueniunt	418	Cherufci regem petunt Italiam Armis ex Flavio fratrenepote	138	Cusus fluminis	47
Cherufci	441	Cherufci in Italiam mouent à Longobardis adiutum	139		
Cherufci regem petunt Italiam Armis ex Flavio fratrenepote	138	Cherufcorum fuga	32		
Cherufci in Italiam mouent à Longobardis adiutum	139	Cherufcorum in Sueuos bellum	41		
Cherufcorum fuga	32	Christianorum supplicia	236		
Cherufcorum in Sueuos bellum	41	Cillinius Meccenas	109		
Christianorum supplicia	236	Cimbri	404		
Cillinius Meccenas	109	Item 442			
Cimbri	404	Cicero	458		
Item 442		Ciceronis eruditio absolutissima	463		
Cicero	458	Citarum natio	118		
Ciceronis eruditio absolutissima	463	Ciuilis castra legionum oppugnat	386		
Citarum natio	118	Ciuilis ad Cerialem oratio	420		
Ciuilis castra legionum oppugnat	386	Clarj Apollinis oraculum	44		
Ciuilis ad Cerialem oratio	420	Clades rei naualis apud Misenum	237		
Clarj Apollinis oraculum	44				
Clades rei naualis apud Misenum	237				

D Acus	266
Dammati, publicatis bonis sepultura prohibebantur	114
Decimatio militum	60
Decretum Pontificum de flaminibus	75
Dialis absentia	23
Decumana porta	40.43
Deum aedes dicantur	40.43
Dicendi formae & genera	456.460
Didius in Britanniam missus	160
Dierum spacia apud Britannos	479
Dij Germanorum	434
Discordia negligentia	462
Discordia inter Lugdunenses Vicinensesque	286
Disidium inter Neronem & matrem Agrippinam	178
Distimulatio Tiberij	101
Distinctio poenarum ex delicto	435
Diouidurum Mediomatricorum oppidum, Putant esse Meten-	

I N D E X

sem urbem, à Metio restitutore suo sic hodie dictam	286	Falsus Scribonianus	325	Furius Camillus Numidæ profligavit	44	
Diudurensium cædes	286	Fatone an forte res mortalium uol uantur	112	Funerandi modus	439	
Dolobella interficitur	323	Felix Iudææ præfectus	164	Alba Neroni succedit	268	
Domitia	167	Fenni	446	Galbæ cædes	279	
Domitianus 360 Item 409 & 489 & 490		Flamen Dialis ambit imperium A- siæ proconsulare	72	Galbæ Cæsaris ad Pisonem oratio	270	
Domitianus solertia liberti seruat	365	Flavius Arminij frater	30	Galgaci Caledonij oratio	485	
Domitium adoptat Claudius	156	Flauianus in Capitolio obsessi	365	Gallia comata	141	
Domitius Corbulo	63	Flavius Sabinus Vespasiani frater	361, 366	Gallia in Romanos	397	
Domitius Nero	137	Flautus Sabinus Capitolio infestus	363	Galli in Germaniam transgressi	439	
Domus Neronis	235	Flauus Sabini cædes	365	Galliarum ciuitates defectionem parant	66	
Drusus frater Neronis	97	Fluuium in Frisij	101	Gallia Crispinilla	289	
Drusus ad legiones Pannonicas mittitur	9	Flumen gignendo salis fecundum	139	Garamantum rex	85	
Drusiana fossa	30	Fœdum senatus seruitium	102	Ganæus natione Caninesas, Chaurorum dux	139	
Drusi funus	80	Fœminæ Germanorum	434	Gelduba loci nomen, olim Rhœni imminabat. Geldriaeq; regioni nomē dedisse existimo	385, 387	
Drusi mors	112	Fœminæ ob lachrymas dante	108	Germaniæ uocabulum	432	
Duo opera à Tiberio struenda	120	Fœminæ in gentes externas non tradendæ	64	Germani	138	
Edictum Neronis de spectaculis	184	Fœneratores postulantur	110	Dignissimum est obseruatu, Germanos non dictos esse, quod tantam quam fratres forent Gallorum, ceu docti multi hactenus crediderunt, sed quod egregios uiros præstiterint. Est enim mere Teutonica dictio ex particula gar seu ger, quod totum seu robustum (unde Charoli nomen) & man quod uirum significat conflata. Valde autem maioribus nostris arriserunt à mano deductæ appellationes. Sic enim Marco mani dicti sunt, sic Alemanni, sic Nortmani. Siquidem cum à se ipsis inuenito nomine fuerint uocati, ceu scribit Tacitus, uersimile est id uocabulum patriam linguam referre. Nisi uero quis putat ueteres Teutonas tam elegantie fuisse studiosos, ut legatos Romam miserint nomen à Romano senatu quo se uocarent petitum, eos, elegans scilicet & mere latinum. Non tam belle conueniebat inter Teutonas & Romanos. Quin uersimile est si quod uocabulum Romani indidissent, non accepturos fuisse		
Educatio praua	462	Forma & consuetudo ueterum iudiciorum	467			
Eloquentia licentiæ alumna	468	Fortuna Augusto domi improperia	61			
Eloquentiæ utilitas	449	Forum iulium colonia Narbonensis Gallie	46			
Eprurius Marcellus	450	Frisij transrhenanus populus	101			
Item 451		Item 441				
Equestris fortuna apud Antium	75	Frisium nomen inter Germanos clarum	102			
Excidium Cremonæ	352	Frisiorum natio	139			
Exercitatio Oratorum qualis fuerit	463	Frisiorum legati in Pompeij theatro Romæ, nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse exclamant	192			
Exhortatio ducum ad milites	417	Frisij uacuos agros insident, qui quondam Chamauorum, mox Tubantum, & post vsipiorum fuerant, sed decedere iubentur à Nerone	Ibidem			
Expeditio in Gallias defectionem molientes	401	Frisij caduntur	101			
Fabius Valens	286	Frisij rebellant	101			
287, 361		Frisij Romanos milites patibulo adfigunt	101			
Fabij Valentis segnicia	354	Frisiorum uictoria	101			
Fabius Valens capitur	355	Fulcinius Trio	36			
Fabius Valens Urbini interficitur	361					
Famosi senatu depelluntur	142					
Falantius eques Romanus	25					
Falsus Drusus	104					
Falsus Nero	305					

I N D E X

fuisse, ut prædictæ cuilibet genti pulchriora uidentur. Et Galli id temporis suam linguam habebant, quæ profusus intercidisse putatur, Nam hodie Romani loquuntur nõ Gallice, ne quis hic mihi ingerat à Gallis sic appellatos Teutonas affirmatis uidelicet aut amicitia causa, nam id quidam somniant. Sed de his latius disputatur in Rebus Germanicis Beati Rhenani.		Germanicus in Aegypto	46	forfan à Cæcina militibus destructa, postea non fuit reparata. eam sane sic affectit uel hostilis iniuria, uel temporis diuturnitas, ut præter speculam in monte sitam parum hodie superstit. Manifesta tamē illic aium etiamnum edificij ueteris apparere uestigia structurasq; subterraneas, quæ non uulgarem munitio- nis illius antiquæ firmitatem arguant. Siquidem autor est Felix Hemmerlinus Thuregensis in libello de Thermis, sua tempestate fragmenta Romanarum antiquitatum illic à fodientibus eruta. fuit autem necessarium præsidium aduersus Germanorum & Rhetorum incursiones, quod illic uelut aditus quidam pateat in Heluetiorum regionem. Estq; etiamnum Suenis illac iter in Narbonensem Galliam seu Celtas. Et notum est in consinio regionum castella firmari solita. Porro locus quem in municipij modum extructum id temporis direptum à militibus Cæcina tradit, oppidum est quod Baden appellamus, non minus hodie quàm ea tempestate perameno salubrium aquarum usu frequens. Agnoscit hoc tempore uetusiorum octo pagorum communem Aristocratiam, quolibet biennio noui præfectum per uices substituuntium. Vi de tertium librum Rerum Germanicarum Beati Rhenani.	
Germania inferioris legiones	269	Germanicus ex Aegypto	49	Heluetij Claudium Seuerum ducent legunt	287
Germania superioris legiones	269	Germanici nauigatio	44	Heluetij à Germanis Rhetisq; trucidantur	Ibidem
Germanorum mos bellicus	310	Germanicus in Chattos	19	Heluetij Gallorum bellicosissimi	
Germani militum genus apud hostes atrocissimum	313	Germanici oratio ad milites	15	mi	287
Germani fluxis corporibus mutationem solis cœliq; haud tolerant	313	Germanici astus	17	Heluetij Centurionem & quosdam militum in custodia retinebant	287
Germanorum Gallorumq; obnoxia morbis corpora	332	Germanici triumphus	40	Heluetios olim militibus ac stipendijs tutatos scribit Tacitus, arcem Badenensem esse putamus, quæ tum	
Germani custodes imperatori aderant, de Tiberio loquitur. Gardenknecht.	9	Germanici Cæsaris mors	50	Heluetios Cæcina aggreditur ac fundit	Ibidem
Germanica legiones	11	Germanicus Alexandro comparatus	50	Badem pagina, quod castellum	287
Germani cis Rhenum colentes	19	Germanici exercitus defestus	272	Heluetios aut palantes in montes Vocceium persugiunt, uffden Bæczberg	287
Germani caduntur	24			Heluetij à Cæcina caduntur	287
Germania inferior	67			Heluidius Priscus	377
Germanicæ cladis fama	380			Herculis columnæ	441
Germani lata bello gens	381			Herculi sacra solua	31
Germanorum cateruæ	384				
Germani in Romanos	397				
Germanis causa transcendendi in Gallias, mutandæ sedis amor	404				
Germani pecunijs ac donis corrumpuntur	405				
Germani fluminibus sucti	417				
Germanorum origo	432				
Germanorum ritus	433				
Germani indigenæ	432				
Germani accolæ Rheni	440				
Germaniæ motus ortus in Batavis	355				
Germanicus Cæsar	2, 12				
Germanicus Augusti sororis nepos	96				
Germanici genus	41				

I N D E X

Hercules Aegyptius antiquissi- mus	46	Italus Chersicorum rex	138	Libo Drusus	35
Hereditates sine testamento	438	Iubilius Hermundurorum rex	157	Licentia pessimorum	65
Hermunduri	443	Iudaea situs	414	Licinus Mutianus	269
Hermundurorum aduersus Catos uictoria	193	Iudaeorum origo	412	Ligij	157
Hiberi Albaniq; Thessalis or- ti	116	Iudaeorum ritus & instituta	413	Lingones	290
Hierosolyma	414, 415	Iugantum ciuitas	168	Literarum formae à quibus reper- tae	138
Hispani delubrum Tiberio matrici- cius orant	89	Iubionum ciuitas in Germania, Ro- manorum colonia	193	Literae in Agrippinam & Nero- nem	103
Histriones immunes herbe- rum	27	Iubionum uille, arua, uici, ignibus exusti	193	Literae Tiberij ad senatum	69
Honores in Germanicum	52	Iulia impudicitia	18	Liua Drusi uxor	78
Honores Othoni decreti	280	Iulia Augusta mors	102	Liua duos uirilil sexus simul adi- dit	53
Hortalus Hortensij oratoris ne- pos	38	Iuliae Agrestis constantia	358	Liuae ambitio	5
Hospitalitas Germanorum	438	Iulius Agricola	476. & se- quentibus. Item 490	Lollia magicae curiositatis accusa- tur	155
Hybernia	483	Iulius Florus	60, 67	Londinium	207
Iceni populi Britanniae	206	Iulius Masuetus à filio occisus	349	Lucillius Longus	82
Icenorum rex Prasutagus	206	Iulius Paulus Batauorum pri- mas	380	Lucillius centurio Cedo alteram di- ctus	9
Idisbauis campus medius inter Vi- surgim & colles, nomen habet à prato, Vuus enim Germanis pra- tum significat	32	Iulius Tutor Treuir	396	L. Apronius inferioris Germaniae propraetor	101
Ignes terra editi	193	Iulius Sabinus	401	L. Piso pontifex	108
Imperium Vespasiano portenden- tia	327	Iulius Sacrouir	66, 67, 68	L. Piso Proconsul Africae interfici- tur	393
In Chattis irruptio	30	Iulius Secundus	448	L. Pisonis mors	92
In Chaucis praesidium agitantium, seditio	14	Iunia C. Casij uxor	77	L. Veteris mors	251
Incendium montis Coelij	98	Iunij Blefi mors	353	Luccius Albinus	321
Incendium Romae	120	Iunij Sillani mors	174	Locusta uenefica	168
Incendium sub Nerone	234	Iunius Gallio	105	Ludibria rerum mortalium	59
Incurso in Germaniam	17	Iunius Rusticus	103	Ludi seculares	137
Initia & cause motus Vitellia- ni	282	Iuris principia	62	Luna defectus seditionem militum repressit	10
Inguinemerus Arminij pa- trius	21 & 23	Lacedaemoniorum & Messie- norum legatiões de iure tem- pli Dianae Liminetidis	91	Luppia fluiuis	21
In Seiani liberos animaduer- sum	104	Longobardi	41 Item 443	Lustrale certamen	249
Insidiae Othonianae à Cæcina di- sposte	311	Latinius Latiaris	99, 100, 106	Luxus in immensum prorump- pens	69
Insidiae Seiani aduersus Germanici Stirpem	97-99	Legationes ciuitatum Graecarum ob asyla constituta	73	Macronis potentia	120
Iordanes fluiuis	141	Legati Vologesis regis Parthorum ad Vespasianum	394	Maguntiaci Batauorum co- hortes agunt	381
Ira militum in Appium Flauiam num	344	Leges per uim latae	62	Maguntiaci tribuni occiduntur	398
		Lentulus Getulicus	114	Macedonensis lex reducta	25
		Lepida	60, 61	Macedonensis postulati	110
		Leuci	286	Malorix Frisiorum princeps	192
		Lex de flaminica Diali	83	Malouendus Marforum dux	35
		Lex Papia	62	Mamercus Scaurus	114
		Libanus mons	414	Marcodurum uicus Vbiorum, hoc est, Agrippinensium	186
		Libelli uocordes	36		
		Libido seminarum coercita	53		

Marcomanni

I N D E X

Marcomanni	443	Misenensis classis à Vitellio defi- cit	359	Neruiorum cohortes	387
M. Aper	448	Mithridates Bosporanus	153	Neruiorum multitudinem Canine fates fundunt	406
M. Lepidus	84	Mithridates in regnum redit	136	Noricum	288
M. Terentij equitis Rom. ora- tio	107	Mithridates uinctus	163	Noricus	420
Mare pigrum	444	Mona insula Britanniae proxi- ma	206	Nonesium, Neuss, oppidum ubi Fri- dericus Augustus cum Carolo Burgundionu duce patrum me- moriam congressus est	385
Margarita Britannica	479	Mona insula capitur	481	Numerus legionu, & quas ille pro- uincias tutaretur sub Tiberio	79
Maroboduus Marcomanorum rex, aduersus Chersicos à Tiberio petit auxilia	42	Mons inter lacum fucinum & Ly- rin amnem perruptus	165	Numerus obsessorum apud Hieroso- lyma	416
Maroboduus à Tiberio Romam uo- catur	47	Mosa fluiuis	30. Item 386		
Marius Boius	322	Mosella atq; Ararim sicca inter u- trumq; fossa L. Vetus coniunge- re parat	191		
Marius Celsus	280, 288	Mos regum Armeniae Hibe- riaq;	162		
Marforu uici, De Marfis lege Van- dalian Crantzi non longe à prin- cipio	17	Motus regnorum orientalium	28		
Marus fluiuis	47	Munacius Plancus legatus	14		
Mathematici Italia pellendi	37	Musonius Rufus	367		
Maternus	448	Mutianus	305, 379		
Matrimonia Germanorum	437	Mutiani ad Vespasianum ora- tio	326		
Matrimonium Claudij & Agrippi- nae	151	Mutiani iactantia	377		
Mattium Cattorum caput	19	Mutiani contra Vitellium expedi- tio	329		
Mattiaco	389, 440				
Mattiaco in agro Curtius Rufus re- clusit specus quarendis uenis ar- genti	140	Nabalus flumen, uel, Rhena- nus leg. Vabalis	420		
Mediomatrici	403	Naharuali	444		
Mella Lucani pater	253	Natiuis specus	97		
Meherdates	152, 153	Naua fluiuis	402		
Memnonis effigies saxea	46	Nauale prelium in lacu fucino à Claudio adornatum	165		
Menapij	386	Nauium uariae formae	20		
Messalina nubit C. Silio	142	Nemetes superioris Germaniae po- puli, die in Spire bisumb	156		
Messalina desertur apud Claudi- um	143	Nero	160, 168, 175		
Messalinae cum C. Silio adulteri- um	137	Nero matri Agrippinae necem struit	197. & seq.		
Messalina caedes	145	Neronis saedum studium	201, 202		
Milichus coniurationis prodi- tor	239	Neronis scenica studia	232		
Milites ocio corrupti	332	Neronis libido	177		
Milium Rom. constantia turpi si- ne maculata	398	Neroni filia nata, eademq; breui defuncta	230		
Milium animi quomodo explorari- ti	31	Neruiorumq; Germanorumq; pa- gi, facit Germanorum pagos	381		
Milium caedes mutua	323, 324	Neruijs uicinos	381		
Miracula Vespasiano adi- ta	406				

Obsidium Hierosolymorum
per Titum

415

Oceanus caetero mari uiolen-
tior

34

Occia Vestalis

53

Octauia à Nerone repudiata

215

Octauiae exilium

215

Octauius Sagitta

189

Oenus siue Aenus fluiuis Rhetos
Noricosq; interfuit

343

Officia regum ac sacerdotum Ger-
manorum

434

Oleminus Frisij regendis imponi-
tur

101

Oleminus in castellum cui nomen
Flexum recipitur

ibidem

Oppiae leges

64

Oratio Tiberij

89

Oratio Germanici moribundi

49

Oratio pulchra qualis

458

Orationis forma conditione tempo-
rum mutatur

457

Orationes Calui

458

Orator qualis esse de-
beat

459, 463

Oratorum uitia

461

Oratorum dignitas

466

Oratoris uis & facultas

463

Ordeonius Flaccus

283, 383

Ordeonius à militibus interfici-
tur

389

Ordoneices

158

Orodes Artabani filius

116

Ostorius Britannus pro-
fligat

157, 158

I N D E X

Otho	270.273	Placentia oppugnatur à Caci	Ptolemeus Lagi	407
Otho milites corrumpit	274	na	P. Suillius	188
Otho rapitur à militibus in castra	275	Plancia Gn. Pisonis uxor	P. Vitellius	104
Othonis simulata uirtutes	288	Plautij cedes	Puteolanorum legationes	190
Othois ad mil. ora. 277.292.318		Plautius Siluanus, Aproniam con-	Pyramides	47
Othonis contra Vitellium expeditio	294	iugem in præceps iccit		
Otho seipsum interficit	319	Plebs Othonis cede postulat	Q ua pompa Vitellius Romam ingressus sit	331
		Plinius Germanicorum bellorum scriptor	Quercetulanus mons Cælius	98
		Pœna foeminarum quæ seruis conuincuntur	Quæstores quando sint instituti	140
P acarius à Corsis interficitur	308	Poetica laus	Quinquennale ludicrum Romanorum	203
Pætus à Vologese obsidetur	226	Poetarum incōmoda	Quintilij Vari castra	21
Pætus fugit ex Armenia	228	Pomerium urbis auxit Claudius	Qui reges Vespasiani partes inueniunt	328
Pannonicarum legionum seditio	7	Pompeia Paulina uxor Senecæ	Qu. Materius	97
Pannonij alares robur equitatus	226	Pomponia Gracina	Quo tempore oratores floruerunt	455.466
Paphie Veneris templum	304	Pontes longi		
Parthorum regis legati	46	Popeæ criminationes	R eipub. status sub Tiberio	79
Parthorum secreti legati Romam ueniunt	115	Poppæa moritur	Rhadamisus	162.164.176
Parthorum legati regem Roma petunt	152	Populi luctus ob mortem Germanici	Rhenus fluius	29
Parthorum legati ad Neronem	230	Posterior pugna Vitellianorum cum flauianis	Rheno obliquam molem addidit Cl. Ciuilis	416
Patrum in Augustam adulatio	6	Præcipuum munus annalium	Rheno coercendo aggerem inchoatum à Druso Paulinus Pompeius absoluit	191
Pax inter Othomianos & Vitellianos	317	Præfagium Tiberij de Ser. Galba	Rheni mira siccitas	385
Pedanius Secundus à seruo interficitur	210	Prælium apud uetera castra	Rhetica copia	285
Percennij procacitas	7	Prælium Britannorum cum Romanis	Rhetica iuga	288
Petilius Cerialis	402.419	Prælium apud uetera castra	Rhetice Sucui imminent	16
Peucini	445	Prælium Britannorum cum Romanis	Rigodulum montibus & Mosella amne, fossis obicibusq; Saxorum septum	493
Pharasmales	115	Prælium apud uetera castra	Romanus Hispano	26
Phraates	115	Prælium apud uetera castra	Roma oppugnatur & capitur	368 & sequent.
Phoenix auis in Aegypto uisa	113	Prælium apud uetera castra	Roxolani Mœsam irrumunt	291
Pisonis seu in Atheniensis oratio	44	Prælium apud uetera castra	Rubrius Fabatus	109
Pisonis superbia	45	Prælium apud uetera castra	Rufius Crispinus	245
Piso ad dicendum causam Romam accersitus	51	Prælium apud uetera castra	Rufus Heluidius cinica coronatus	60
Piso accusatur	57	Prælium apud uetera castra	Ruminalis arbor	193
Pisonis mors	58	Prælium apud uetera castra	Sabinus	
Piso adoptatur à Galba	272	Prælium apud uetera castra		
Pisonis ad cohortem Palatinam oratio	275	Prælium apud uetera castra		
Piso in foribus templi trucidatur	279	Prælium apud uetera castra		

I N D E X

S abina Poppæa	189	Sex. Vestilius	108	Tanfana celebre Marforum templum	18
Sabrina fluius Britannie		Seuitia Neronis in Christianis	236	Tannus mons Cathis uicinus	157
Saleius Bassus	449	Sibyllæ carmina	109	Tempestates & morbi	251
Sallustius Crispus	363	Silius ad supplicium traditus	145	Templum Augusto	27
Sallustij astu falsus Agrippa captus	40	Sillanus repetundarum postulat	74	Tentheri	441
Samij & Coi ius asyli petunt	82	Sillanus in nepti Augusti adulter	61	Tentheros Auitus causam suam ab Ansibarjis dissociare cogit	193
Sardiani	96	Sinnaces	115.117	Tentheri legatos ad conciliū Agrippinensium mittunt	399
Sarmate Iazyges	157	Smyrnæi	96	Tentheri leniti	400
Scientia militarium artium	464	Soranus accusatur	256	Tentherorum legati ad Agrippinenses missi	399
Seditio militaris Romæ	291	Speacula gladiatorum	140	Ternestini	92
Seditio militaris contra Valentinum	312	Spurina	309	Terracina proditione serui capitur	366
Seditionum autores occiduntur	11.17	Status Iudææ sub Romanis	415	Teutoni	417
Segestes Germanus	19	Status prouinciarum sub Galba	269	Tentoburgensis saltus, in quo Varus cum legionibus à Germanis fuit interfectus	21
Segestes obsidione liberatus	20	Status rerum Romanarum post mortem Neronis	266. & seq.	Thebe Aegyptiæ	46
Segestis oratio	20	Succinum	444	Thracæ à Sabino obsessi	93.94
Segimerus frater Segestis	25	Sueui	442	Thrasæa quibus de causis accusatus	254. & seq.
Segimundus filius Segestis	20	Sueui imminent Rhætia	16	Tiberis auctus imbribus	26
Scianus lentum uicenum Druso pararat	80	Sueui auxilium aduersus Cheruscos orant	41	Tiberius Nero	2.3.16
Seleucenses	119	Sueuorum gentes	266.444	Tiberij modestia	25
Semnones	41	Sueuorum principes Sydo atq; Italicus	348	Tiberij liberalitas	26.42
Semnones uetustissimi Sueuorum	442	Suillius calumniator sub Claudio	135	Tiberius imperia præfectis conuare solitus	27
Sempronius Densus	279	Suillius quæstor Germanici	87	Tiberius Capreis otium agit	99
Senatorum seruilis in Tiberium adulatio	74	Suiones	444	Tiberij libido indomita	105
Senatus in delatores seueritas	390	Sunicis	400	Tiberij genus & mores	122
Senatus erga Neronem adulatio	246	Sycambri	35	Tiberij Cesaris mors	122
Seneca accusatur	212	Sycambri in Gallias traiecti	160	Tigellinus calumniator	214
Seneca redit de exilio	152	Sylures populi Britannia	158	Tigellinus Neronis corruptor ac proditor	289
Sequanorum pagi uastati	67	Sylua Herculi sacra ultra Visurgum	31	Tigranocerta	205
Sequani fidi Romanis	401	Syllani cedes	250	Tigranes Armenia rex	29.205
Serapidis origo	407	T abularum publicarum cura à quæstoribus ad præfectos	183	Titia lex	135
Series futuri in Agrippinam exitij	94.95	Tacfarinas Numida	43.85	Titius Sabinus	99.100
Serui Germanorum	439	Tacfarinas bellum in Africa renouat	60	T. Iunius	281
Serui Sorani filia	257	Tacfarinas sedem sibi suisq; postulat à Tiberio	76	Titus perdomandæ Iudææ delectus à Vespasiano patre	412
Seruilis tumultus autore T. Curtio	86	Tacfarinatis Numide mors	85	Togonius Gallus	105
Ser. Galba	281	Tacfarinus sacerdotium quindecim uirale, & præturam sub Domitianis	137	Transalpine gentes	396
Sestius Pagonianus	106			Transillus Chaldaeorum artis peritus	111
Sex. Papinij exitus	121			Trebellius	

I N D E X

Trebellius Maximus	480	Aeros	398	Vitellij prodigalitas	333
Tres duces Iudeorum	416	Veneficia	49	Vitellius inundatione periclitatur	24
Treueri Romanis rebelles	389	Vervitus Frisiorum princeps	192	Vitellius positurus imperij insignia	363
Treueri caesi	403	Vespasianus	71.303.328	Vitellius aduersam fortunam stulte dissimulat	358
Triboci, die in Strasburger bi-stumb	402	Vespasiani de imperio Ro. suscipi-endo deliberatio	326	Vitellius ad Gemonias protractus occiditur	369
Trinouantes	206	Veterani	205	Vndecim urbes Asiae certant de templo Tiberio statuendo	95
Tubantes	18	Vibius Crispus	306	Vocceius mons, in quem ex castello thermarum sugerunt Heluetij, dum à Cæcina cuncta diripiente inuaderentur, der Boetzberg u litera in b mutata. In eius pede uiculus est, quem item Vocetium uocant uersus Rauracos. Est autem ob lamæ, salabras, lutosasq; uoragines, praesertim pluuio tepore, uiatoribus perquam incommodus. Porro uidetur prisca nominis retenti causa fuisse Germanorum uicinia	287
Tungrorum primores Campanus ac Iuuenalis	308	Vibulus miles	9	Vocontij	287
Tyridates	117.119.184	Vici Germanorum quales	436	Vocula dux exercitus constituitur	385
V Acationes militares remissa	280	Vicus Germanorum	438	Vocula ad legionum desertores oratio	397
Vada, loci nomē est inferioris Germaniae in Batauis, germanice Vuagening oppidum	418	Vindonissa, 399. oppidum fuit in Heluctijs ad ripam Ruræ fluij quod à Romanis auctum est, quod illic hiberna legionum essent. Hodie uetustate temporis omnia paulatim consumentis ad modicum uicium redactum est, primo Germanorum sepius irruentium uastatione, deinde & Hunnorum haud dubie seuitia. Indicant autem latentes sub terra ruinae & rudera priscae oppidi magnificentiam. Et testatur Chronica Murensis coenobij seculum illud Episcopalem fuisse, quae post fuerit Constantiam translata.		Vologeses Parthor. rex	223 & se.
Valey, Asiaticus	134	Vindonissæ meminit Antonius in itinerario suo, mediam eam ponens inter Vitudurū, hoc est Vuintertur, & Rauracos, hodie Vündisch appellatur. Habspurgum Vindonissæ proximum est, unde familia ducum Austriae sumit originem. Habes & de Vindonissa apud Beat. Rbenarum rerum Germanicarum lib. ter.		Voluptas oratoriae eloquent.	450
Vangiones superioris Germaniae populi, die in Vurnser bi-stum	402	Vipsanus Messala	391	Vonones Phrabatis filius	28
Vangio, aliàs Vando, ac Sido Norum reges	157	Virgilius	454	Vonones fugam tentat	48
Vannius rex Quadorum	47	Visellius Varro inferioris Germaniae legatus	66	Voticus Montanus	91
Vannius Sueuis à Druso Cesare impostus, pellitur regno	157	Visurgis fluius	25.30	Vrbes Asiae xij. terremotu collapsae	42
Vannius Sucuorum rex	157	Vitellius imperator salutatus	284	Vrbis captæ fortuna	376
Varijs de causis damnati	111.118	Vitellius 282.285.330.331.359		Vrgulania in ius à Pifone uoc.	37
Vasconum cohortes	388	Vitellij Caesaris ignauia	352	Vsipetes	18
Vatinius	233			Vsipij	193
Vbiorum ara	14			Vsiorum cohors	484
Vbiorum fines	12			Z Enon Polcomonis regis filius	45
Vbios Germanorū gentē, hodie Colonenses uocamus, Rbeno transgressam in fidem accipit Agrippa auus Agrippinae Augustae, die in Coelner bistum	156				
Vbij Germanicae originis, eiuurata patria Agrippin. se uocant	386				
Vbij contusi	ibidem				
Vestigalia	191				
Venci	445				
Velinus lacus	27				
Velleda uirgo fatidica apud Bru-					

BASILEÆ IN OFFICINA FROBENIANA PER
HIERONYMV M FROBENIV M ET NICO
LAV M EPISCOPIV M, AN.
M, D, XLIIII.

INDEX TERNIONVM

aa bb cc dd ee ff. abcdefghijklmnopqrst u
xyz. ABCDEFGHIKLMNOPQRSTV.
Omnesterniones.

F I N I S.

